T.-E. Eriksson
– velvoittava lahja –
BO Sundman

26.1.45.

T.-E. Eriksson

— velvoittava lahja —

BO Sundman

26.1.45

СЛОВАРЬ

ЖИВАГО НАРОДНАГО, ПИСЬМЕННАГО и АКТОВАГО ЯЗЫКА

РУССКИХЪ ЮЖАНЪ

Россійской и Австро-Венгерской имперіи.

СЛОВНИКЪ

ЖИВОІ НАРОДНЕІ, ПІСЬМЕННОІ І АКТОВОІ МОВИ

РУСЬКИХЪ ЮГІВЩАНЪ

Россійськоі і Австрійсько-Венгерськоі цесаріі.

Составилъ

Фортунатъ Пискуновъ.

Изданіе второе,

исправленное и значительно пополненное.

КІЕВЪ
Типографія Е. Я. Федорова, Крещатицкая площадь собств. домъ.
1882.

Дозволено цензурою. Кіевъ, 26 марта 1882 г.

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Скорая распродажа перваго изданія моего южно-русскаго словаря изданнаго въ 1873 г. одесскимъ книгопродавцемъ г. Распоповымъ даетъ мнѣ смѣлость выпустить въ свѣтъ и второе изданіе моего труда, который я совершенно передѣлалъ и пополнилъ большимъ количествомъ словъ собранныхъ мною въ продолженіи двухъ слишкомъ лѣтъ со времени перваго изданія моего словаря. Всѣхъ словъ находящихся въ столбцахъ моего нынѣшняго словаря нѣсколько больше 15 тысячъ. Словарь мой содержитъ въ себѣ слова живаго и мертваго языка; слова южно-русскія и иностранныя—польскія, нѣмецкія, латинскія и проч.—которыя получили, такъ сказать, право гражданства, натурализовались въ устахъ Южно-Русовъ и употребляются ими наравнѣ съ туземными или же содержатся въ древнихъ разнаго рода актахъ: универсалахъ, грамотахъ, записяхъ и прочихъ актовыхъ документахъ, а также въ лѣтописяхъ, мемуарахъ и другихъ письменныхъ памятникахъ: польскаго владычества, казачества и гетманскаго правленія, а также и другихъ эпохъ исторической жизни русскаго—юга.

Матеріалами при составленіи и пополненіи моего труда послужили: (кромѣ моего словаря перваго изданія и собранія словъ записанныхъ мною непосредственно изъ устъ народа) а) Записки Юго-западнаго Отдѣла Императорскаго Русскаго Географическаго Общества. Томъ I за 1873 г., б) книга Н. Закревскаго Старосвѣтскій Бандуриста, в) южно-русскіе журналы Основа и Правда, г) всѣ изданные до сего времени въ Россіи и Австро-Венгріи сборники южно-русскихъ народныхъ пѣсенъ (Жигота Паули, Олескаго, Метлинскаго, Кулиша, Максимовича, Цертелева, Лукашевича, Гатцука, Чубинскаго, Лисенко, Рубца, Едлички, Антоновича и Драгоманова и прочихъ, собирателей и издателей), а также сборники пословицъ, загадокъ (Сементовскаго, Шишацкаго—Ильича, Номиса, Гатцука, Ильковича и другихъ); южно-русскія сказки Рудченко и д) сочиненія южно-русскихъ писателей: Котляревскаго, Устіяновича, Квитки, Шевченка, Кухаренка, Марка-Вовчка,

Кулиша, Стороженка, Максимовича, Гребенки, Боровиковскаго, Глѣбова, Бѣлецкаго-Носенка, Метлинскаго, Ю. Федьковича, Гулака-Артемовскаго, Галки (Костомарова), Гречулевича, Цисся, братьевъ Карпенко, Лозицкаго, Ганны Барвинокъ, Номиса, Стеценка, Левицкаго, Старицкаго, Раевскаго, Подушки, Правды, Кузьменка, Кулика, и всѣхъ другихъ дѣятелей южно-русской литературы въ Россіи и Австро-Венгріи; но тѣмъ не менѣе мой словарь еще очень далекъ, отъ той полноты, какую бы я желалъ ему сообщить и на составленіе котораго я надѣюсь посвятить всю мою жизнь въ надѣждѣ издать въ будущемъ возможно полный трудъ для силъ одного человѣка, а теперь я пока ограничиваюсь изданіемъ въ свѣтъ, того что уже сдѣлалъ и чѣмъ отъ души радъ буду услужить дѣлу южно-русской лексикографіи.

Южно-русскій языкъ по сію пору ожидаетъ еще филологической разработки; онъ не нарѣчіе происшедшее отъ искаженія русскаго языка, какъ это утверждаютъ круглые невѣжды, а самобытный языкъ *) въ которомъ нужно искать древнѣйшихъ элементовъ русскаго слова; онъ существовалъ на русскомъ югѣ прежде чѣмъ зародилась историческая жизнь въ Русской Землѣ и сама земля эта пошла отсюда съ юга на сѣверъ, доказательствомъ чему можетъ служить тотъ всѣмъ общеизвѣстный фактъ, что новгородское нарѣчіе почти тождественно съ южно-русскимъ языкомъ и есть какъ бы его отрасль; люди знающіе хорошо Новгородцевъ говорятъ, что слушая Новгородца, кажется будто слушаешь рѣчь Южно-Руса натурализовавшагося на сѣверѣ. Южно-русскій языкъ въ древнія времена былъ универсальнымъ языкомъ всей Руси и отъ него произошелъ современный русскій языкъ, который образовался по мѣрѣ того какъ сѣверъ колонизировался южанами эмигрировавшими туда и слившимися съ туземцами въ одну масу изъ которой сформировалось великорусское племя поглотившее немало чужеплеменныхъ элементовъ, современемъ славянская филологія докажетъ это такъ, какъ доказано въ ариѳметикѣ, что 2×2=4. Южно-русскія слова и формы оборотовъ рѣчи свойственныя южно-русскому языку находятся въ древнѣйшихъ памятникахъ славянской письменности: въ Остромировомъ Евангеліи 1057 г. обоихъ Сборникахъ писанныхъ черноризцемъ Іоанномъ 1073 и 1076 г. и Несторовой Лѣтописи, въ житіяхъ Св. Ѳеодосія, Бориса и Глѣба, въ Крылосскомъ Евангеліи 1143 г. Общинкѣ XII-го столѣтія, хранящемся въ Вѣнѣ, въ сочиненіяхъ Кирилла Туровскаго, Даніила Заточника, въ путешествіи Игумена Даніила, въ Словѣ

*) См. начатки Рус. филологіи М. А. Максимовича.

о полку Игоря, Ипатіевской Лѣтописи и во многихъ другихъ памятникахъ письменности XI и XII вѣка; въ древнихъ колядкахъ; въ рукописи Ефрема Сирина 1370 г. въ грамотахъ князей Володимирскихъ и Галицкихъ XIV в. Вотъ напримѣръ нѣсколько южно-русскихъ словъ часто встрѣчаемыхъ каждымъ въ церковно-славянскихъ книгахъ безъ всякаго измѣненія: *глумитися, треба, чути, яко, богатство, тим, паска, укуні*. Г. Гатцукъ въ сборникѣ своемъ. *Ужинок рідного поля* говоритъ: *Тим же часом* (т. е. въ XVI вѣкѣ) *Ляшки добре живилися коло нас достотнею нашою мовою,.... перетягли з неі до себе богато слов і наші одяжний посполюдній спорядъ і наші пісні*. Это правда; но правда и то, что южно-русскій языкъ принялъ въ свою очередь много словъ и польскихъ; впрочемъ вопросъ объ томъ кто больше у кого позаимствовалъ Поляки ли у насъ или мы у Поляковъ, а также принадлежитъ ли какое либо данное слово къ польскому или южно-русскому языку, можетъ рѣшить только будущая славянская филологія; но теперъ этотъ важный вопросъ по неволѣ долженъ оставаться открытымъ, Богъ вѣсть какое время, по недостатку точныхъ филологическихъ изслѣдованій въ области славянскихъ языковъ.

Южно-русскій языкъ главнымъ образомъ распадается только на два нарѣчія: западное и восточное: т. е. австрійско-украинское или червоно-русское галицкое и русско-украинское или маллороссійское; разница между ними самая незначительная во всѣхъ отношеніяхъ.

Привожу для примѣра образцы червоно-русской и малорусской рѣчи.

Червоно-русское.	Малорусское.
Як ся пабуло, так ся ізбуло.	Як набулося, такъ ізбулося.
Свій хоч не заплаче, то ся скривить; хоч ся не скривить, то не висміе.	Свій хоч не заплаче, то скривиться; хоч не скривиться, то не висміе.
Та скажи мні, дівко, правду в кім ты ся кохаеш?	Та скажи мені, дівко, правду в кім ти кохаешся?
Най ся твое меле—не вибірай.	Хай твое мелеться—не вибірай.
Кому ся веде, тому ся і когутнесе.	Кому ведеться, тому і когут несеться.
Кому ся змеле, тобі ся скрутить.	Кому змелеться, тобі скрутиться.
Найби го чорт на глибоке не носив, то би він ся не втопив.	Хай би его чортъ на глибоке не носив, тоб він не втопивсь.
Де ся двом варить, третій ся поживить.	Де двом вариться, третій поживиться.
Добре ся шиpiти в чужім.	Добре шиpiтися въ чужім.

Въ обоихъ главныхъ нарѣчіяхъ малороссійскомъ и червоно-русскомъ различаютъ еще говоры, которыхъ есть по нѣскольку въ каждомъ изъ нихъ; малороссійское нарѣчіе содершитъ въ себѣ три главныхъ говора: а) *переясловско-чигиринскій*, *украинско-слободской* и *волыно-подольскій*; переясловско-чигиринскій говоръ распространенъ между жителями Украины обѣихъ сторонъ Днѣпра (т. е. въ губерніяхъ: Полтавской Черниговской, южжюжной части Курской и Кіевской), въ бывшей Землѣ Войска Запорожскаго, переименованной въ Новороссійскій Край (т. е. въ губерніяхъ Екатеринославской и Херсонской) и въ Землѣ Войска Черноморскаго. Говоръ этотъ мягче другихъ, чище,! отъ того пріятнѣе для слуха и занимаетъ средину между всѣми прочими вѣтвями общаго языка.

Украинско-слободской употребляемый въ Харьковской губерніи или теперешней Слободской Украйнѣ. Этотъ говоръ относится къ переясловско-чигиринскому говору также, какъ тверской и владимірскій говоръ относится къ московскому. Главная особенность слободско-украинскаго говора состоитъ въ полномъ и усиленномъ произношеніи гласныхъ буквъ, особенно *і* вмѣсто *о* и *и* вмѣсто *і*, и проч. Волыно-подольскій почти что и чигиринско-переясловскій, но содержитъ въ себѣ много польскихъ словъ.

Червоно-русское нарѣчіе сообразно разновидностямъ своего племени дѣлимаго: на *Бойковъ*, *Галичанъ*, *Гривняковъ*, *Гуцуловъ*, *Доловъ*, *Крайняковъ*, *Кутовъ*, *Лемковъ*, *Ополовъ*, *Подгорцевъ*, *Русиновъ*, *Русняковъ* и *Чеваковъ* имѣетъ почти столько же и говоровъ различающихся одинъ отъ другаго очень незначительно да и то лишъ въ формахъ оборотовъ рѣчи; но не въ самой лексикѣ. Кромѣ того Южно-Русы живущіе въ Венгріи: въ округахъ Берагскомъ, Угварскомъ, Угоцкомъ, Мармарошскомъ, въ Польшѣ въ Люблинской губерніи *Постольницы* и въ Сибири имѣютъ свои говоры, въ которыхъ отразились отчасти говоры ихъ сосѣдей.

Въ письменномъ языкѣ Южно-Русовъ также нужно различать языкъ мертвый, актовой или приказный, употреблявшійся въ древности, начиная съ извѣстной грамоты Ягайла 1410, почти до 1764 года или до отреченія отъ гетманской булавы послѣдняго гетмана Графа Кирилла Разумовскаго. Этотъ языкъ современники называли *Руським пісьмом* (*Упысуючи до книг пісьмом Руським.* Чинъ Львовскаго Братства, 1668 г.), хотя это была смѣсь языковъ южно-русскаго, польскаго, церковно-славянскаго, на которомъ отъ начала XV-го до половины XVIII вѣка, писались грамоты, универсалы, привилегіи, трактаты, лѣтописи проповѣди и проч. и языкъ

литературный выработанный въ XIX вѣкѣ трудами: Котляревскаго, Квитки, Шевченка, Стороженка, Марко-Вовчка, Кулиша, Максимовича, Левицкаго и проч. который есть ни что иное какъ тотъ же самый народный языкъ Южно-Русскаго племени въ полной своей чистотѣ отъ засоривающей его чужеземщины.

Южно-русская азбука отличается отъ своей родной сестры азбуки сѣверно-русской лишь отсутствіемъ буквъ *ы*, *ѣ*, *ъ*, *ѳ*, прибавкою лишней буквы g, которая употребляется почти исключительно лишь въ словахъ заимствованныхъ изъ иностранныхъ языковъ и въ словахъ актоваго языка и инымъ произношеніемъ нѣкоторыхъ буквъ, такъ напримѣръ буква *г*, произносится какъ *h*, буква *g* какъ *г*, буква *и*, какъ *ы*, только немного мягче, такъ что она есть нѣчто среднее между сѣверно-русскимъ *и* и *ы*; она произносится тверже чѣмъ *и* и мягче чѣмъ *ы*, напримѣръ слово *воли*, слѣдуетъ прочесть такъ какъ бы было написано *voly*; буква *і* произносится какъ *и*, а ї съ двумя точками, какъ Латинское j; буква ё съ двумя точками, какъ *іо*; буква *ф* какъ *хв*, вотъ и вся разница южно-русской азбуки отъ сѣверно-русской; въ составъ южно-русской азбуки входятъ 31 буква и 2 знака ъ и ь; первый изъ нихъ употребляется лишь въ срединѣ словъ, напр. *підъїзд*, *підъїхати*, а второй въ срединѣ и въ концѣ словъ напр. *біль*, *кінь*, *дзінькатор*, *Гетьман*, *вільний*, *мідь*, *червінець*, *хлопець*,

Южно-русская азбука.

А, а.
Б, б.
В, в.
G, g. — Г. г.
Г, г. — H. h.
Д, д.
Е, е. ё. — Е. е. *іо.*
Ж, ж.
З, з.
И, и. — ы.
Й, й.
І, і. — И. и.
К, к.
Л, л.
М, м.
Н, н.
О, о.
П, п.
Р, р.
С, с.
Т, т.
У, у.
Ф, ф. — хв.
Х, х.
Ц, ц.
Ч, ч.
Ш, ш.
Щ, щ. — сч.
Ъ, ъ.
Ь, ь.
Э, э, є, послѣдняя форма є употребляетъ лишь въ концѣ словъ, напримѣръ *синє море, сірє гусиня.*
Ю, ю.
Я, я.

А.

А—союзъ и, да, или, но, даже.

1.

Ой біжить, біжить да дівчинонька.
А як рибонька въетця.

2.

Ти мене да додержала,
А до білого світа.

3.

А чи ти ж не бачиш, що він вже переставився.

4.

А не дай Боже ще вітру, той горобина ніч буде.

5.

Усі добре по ярмаркували, а Ярема купив бриль.

Абàз—прочь! (на ягнятъ)

Абàхта—гауптвахта.

Абѐтка, абѐточка—азбука, азбучка.

Абѐтло—алфавитъ.

Абѐтловий—алфавитный.

Абетний—азбучный.

Абецàдло=абѐтло. См. выше.

Абецàдловий=абѐтловий. См. выше,

Аби—союзъ лижбы, чтобы.

Аби були побрязкачи, то будуть и послухачи. Посл. *Аби лиха на знати, треба своім плугом та своіи ниві орати* Погов.

Абиб—лижбы-бъ.

Абиде—гдѣ-нибудь, лижбы гдѣ.

Абим—нар. развѣ. *Або ти старий, абим тя просив.* Погов.

Абир!—прочь! (на овецъ).

Абисьмо—(Австр. Укр.) дабы.

Абисьте—(Австр. Укр.) чтобъ вы.

Абито—чтобы, только бы.

Аби-то-де—лижбы то гдѣ, гдѣ нибудь.

Аби-то-хтò—кто-нибудь.

Аби-то-як—лижбы то какъ, какъ нибудь.

Аби-хтò—кто нибудь.

Аби-шо—лижбы что, что нибудь.

Абишо—аби-що. *Да відчепися гаспиде, хай тобі абищо.*

Аби-як—какъ нибудь, на скорую руку.

Аби-який--какой нибудь.

Абò—союзъ или, либо. *Або грай або гроши відай. Або зиськ, або страта. Або зелене жати, або нічого не мати.* Погов.

Абò-шо, абò-що—что-ли, что-иное. *Цур тобі від мене йди вже додому або що.*

Абренунціация—(акт. сл. abrenuntiatio) отказъ, отреченіе отъ правъ.

Абрикòз—дерево Prunus Armeniaca L; иначе еще—*дзарзари*

Авдотки, удотки—растеніе Trollius europaeus L.

Авизія—вѣдомости, газета.

Аврукати—воркотать по голубиному.

Голубки сизі тоіді прилітали.
Калинки віти кругом обсідали,
На еі віточках аврукали мило,
Чудовну казку мені говорили.

И. Верхратській.

Автентик—(акт. сл. autentyk) дипломъ на должность Вознаго.

Автентичний—(акт. сл. autenticus, autentyczny) подлинный.

Авулом—нар. оптомъ, разомъ, съ-обща.

Авульний=**огульний**. См. *О*.

Авшпург—Аугсбургъ.

Авшпурьскій —Аугсбургскій. *Авшпурьскої роботи тарілка*. Марковичъ.

Ağрус, агрус—крыжовникъ Ribus grossullaria L.

Ağрусний, ağрусовий—крыжовничный.

Ага—(съ татарскаго) дворянинъ, баринъ.

Агиля—прочь! (на гусей),

Агу!—междоиметіе ау!

Агуш!—крикъ на курей, мухъ, воробьевъ и на публичныхъ женщинъ въ Подольской губерніи.

Адàлі—на конецъ, далѣе.

Адамàшка, адамàшок — дамаская матерія, весьма плотная съ узорами того же цвѣта; въ старину бывшая въ великомъ уваженіи.

Адамашковий—сдѣланный изъ дамаской матеріи.

Адамова голова — растеніе Eryngium campestre L. *Пьють и обкурюють, коли трудно родять*. Пов.

Адамове ребро — растеніе Thysellinum palustre L.

Адвèрсор—(акт. сл.) противникъ.

Адвиталія—(акт. сл. advitalitas) право пожизненнаго владѣнія имуществомъ.

Адèлі,=**адàлі**. См. выше.

Адже—вѣдь.

Аджѐж—вѣдь-же, однако, но.

Администрация—(акт. сл.) королевская грамота о назначеніи какого-либо лица завѣдывающимъ епископскими, митрополичьими или архимандритскими имѣніями.

Администратор—(акт. сл.) управляющій.

Адуз!—кишь! (на голубей).

Аèр—трава Acorus calamus; иначе по Южно—русски—*гдвъяр, шувар, лепеха, татарське зілле, жидівська лепеха*.

Аерів, аерний—аерный.

Аж—союзъ даже, пока.

Долина глибока, калина висока.
Аж додолу віття гнуться.
А в тиі дівчини, а в тиі молодоі.
Аж на землю слези ллются. Пѣс.

Ажѐ—а какъ, же, притомъ.

Аже не статечная приязнь вовку збараном, так християнинові з бусурманом. Лѣт. Самов.

Ажѐж—нар. безъ сомнѣнія, именно, подлино.

Аж'-ось, аж-осьде, аж-осьдечки—какъ вдругъ, какъ вотъ, вотъ гдѣ. *Про вовка помовка аж-ось і він.* Погов.

Аж-поки—докудова, до какихъ поръ.

Аж-поти—по сюда, до сихъ поръ, по это мѣсто.

Азàж, азàлі—союзъ развѣ, такъ-ли, или *Азалі не велику славу мав Князь Острозський? Азаж не був утіхою і підпорою всіх правовірних?* Ис. Копинскій.

Азàсі, азàсь—не мѣшайся, не суйся.
Азась тобі до неі понебрате!

Азіят—азіатъ, изувѣръ.
Пєля Азіята піде Царь на людоіда. Раевскій.

Азòк—буква А, уменьшительно въ дѣтскомъ говорѣ.

Азуеь=**атпрусь!** См, выше.

Азям—цѣнная восточная вещь: коверъ, сѣдло, кинжалъ, и проч.

Азямський—восточный.

Айва—растеніе Cydonia vulgaris Pers.

Акаж—дерево Anacardium occidentale L. съ рода тарпентиновыхъ; иначе по—Южно-русски—*нирочник*.

Акація біла—робинія Robinia Pseudo—Acacia L.

Акація жовта—желтая акація Caragana arborescens L.

Акёць!— прочь! вонъ! (на телятъ).

Аккорд—(акт. сл.) капитуляція, примиріе. *Варшава три штурми отразила, але звоннивши на аккорд здалася.* Величко.

Акт протестації—краткая жалоба заносимая на первыхъ порахъ, чтобы не пропустить срока.

Акт экзекуторіальний—актъ составлявшійся судомъ освоихъ дѣйствіяхъ для приведенія въ исполненіе судебнаго рѣшенія или объ оказанномъ ему при этомъ сопротивленіи.

Акти — acta, книги присутственныхъ мѣстъ для записыванія въ нихъ документовъ, которые такимъ только образомъ получали законную силу. Актовыя книги были: 1) *Акти метраки Литовськоі і коронноі*, находившіеся въ вѣдѣніи канцлера. 2) *Акти трибунальскиі;* 3) *Акти гродськиі* и 4) *Акти земськиі*—находившіеся въ судахъ тѣхъ же названій; кромѣ того города и мѣстечки, имѣвшія самостоятельное управленіе, имѣли и свои 5) *Акти містськиі*.

Активанє—пріобщеніе къ актамъ.

Активовати—пріобщать къ актамъ.

Актор—(акт. сл. actor) истецъ.

Акторат—(акт. сл. Actoratus actoratus) участіе лица въ дѣлѣ въ качествѣ истца.

Акулька—растеніе Scutellaria hastaefolia L.

Акцессорія—(акт. сл. Accessorium.) такъ называлась всякая формальность, которою та или другая сторона обязана была исполнить предварительно разсмотрѣнія дѣла по существу, и несоблюденіе которой могло повести къ отказу суда отъ таковаго разсмотрѣнія. Если же несоблюденіе истцомъ акцессорій было доказано отвѣтчикомъ, послѣ судебнаго рѣшенія, то съ истца взыскивался штрафъ. Акцессоріями были: опредѣленіе компетентнаго суда, т. е. такого, которому дѣло подсудно, доставленіе позва въ законный срокъ, предъявленіе законной довѣренности, если дѣло велось чрезъ повѣреннаго и т. под.

Але—союзъ но; и чтожъ, какъ бы не такъ.

Алёр—безпорядокъ, неурядица.

Алёрний—безпорядочный.

Алёрничати—производитъ безпорядокъ.

Алес—(Австр. Укр). да вѣдь ты.

Алеута—лютня.

На ganочку малеванім
Цар-цесарь ходив
На залотій алеуті
Дві пісні він грав,
Вею личко крівавее.
Він го утерав. Ю. Федьковичъ.

Алешто!—вотъ ужъ! какъ же!

Аломий—лимонъ Citrus medica Riss.

Алуні—орѣшина Coryllus avellana L.

Альбо—**абб**. См. выше.

Альбовім—союзъ и такъ, ибо, развѣ. *Альбовім як тое можеть статися?* Мазепа.

Альборачей—(акт. сл.) нар. скорѣе, справедливѣе.

Альботеж—союзъ или и то.

Алькоба—альковъ.

Альтана—веранда, балконъ.

Альтей—растеніе Alhpaea officinalis L; иначе по—Украински—*проскурняк, рожа*.

Альтембас—родъ парчи.

Альтембасовий—парчевый.

Аляр—**алёр.** См. выше.

Алярний=**алерний.** См. выше.

Амбитний—гордый, высокомѣрный.

Амбитность—гордость, высокомѣріе.
Амбона—трибуна, кафедра, амвонъ.
Анахтема—отверженный, анафема
Анахтемський—анафемскій.
Анґелія, Анґелянія,—Англія.
Анґелянець, Анґелянин—Англичанинъ.
Анґелянка—Англичанка.
Анґелянський—Англійскій.
Ангелія—Анґелія. См. выше.
Ангельскій=Аґелянський. См. выше.
Ангельчик—(акт.. сл.) Англичанинъ.
Анис—растеніе Pimpinella aromatica M. B.
Ані—нар. не, ни. *Ані до ради ані до звади.* Погов.
Анікогісінько—нар. совершенно никого.
Анімуш—(акт. сл. animus) духъ, мужество
Анічогісінько—нар. совершенно ничего.
Аннуата—(акт. сл. Annuata). 1) Сумма годичнаго дохода; 2) годичный доходъ, получаемый съ капитала, подареннаго кому—нибудь подъ условіемъ выдачи дарителю такого пожизненнаго пансіона.
Анолем—(акт. сл,) лишь только.
Антал—Венгерская мѣра вина. *Венгерське продавалось 1755 р. антал по 20 рублів.* Марковичъ.
Антецессор—предшественникъ.
Антипко—1) бѣсъ; 2) дерево Prunus Mahaleb L. иначе еще оно называется—*куг, кугина.*
Антипковий—бѣсовскій; сдѣланный изъ антипковаго дерева.
Ануко—нука, нужъ.
Ануко пий!-хоть на силу!
Ю. Федьковичъ.
Анумо—а нуте, давайте, станемъ.
Апарамѐнт—(акт. сл. Aparament) церковныя одежды.
Апараментарь — шьющій церковныя одежды.
Аппаритор—(акт. сл. apparitor) Возный состоявшій при извѣстномъ судѣ и исполнявшій его порученія назывался аппариторомъ этого суда.
Аппробата—(акт. сл. aprobatio) подтверждение судомъ прежняго своего рѣшенія; подтвержденіе такого-же рѣшенія судомъ высшей инстанціи.
Апроте—нар. между тѣмъ.
Аранда, оранда—1) Арендное пользованіе имѣніемъ. 2) Откупъ на право торговли въ имѣніи горячими напитками.
Арандарь, рандарь—Откупщикъ права пропинаціи, т. е. продажи спиртныхъ напитковъ въ имѣніи.
Арàп—1) Негръ. 2. Черная собака.
Арапія, Арапська Земля—Негритянская страна.
Арàпка—1) Негретянка. 2) Черная сука.
Арапський—Негритянскій.
Арґоль—нива, поле.
Арґòт, арґàт—батракъ.
Аргатовати—батрачничать.
Арендовець—арендаторъ.
Арѐндове—арендная плата.
Арешт—1) наложеніе ареста, запрещенія на имущество 2) Отдача на поруки.
Арешт справи—Если при неявкѣ отвѣтчика, состоялось заочное судебное рѣшеніе, то оно не считалось еще окончательно состоявшимся до вечера, «do godziny zwykley aresztowey», въ этотъ промежутокъ времени отвѣтчикъ имѣлъ право явиться и «aresztować sprawę», и дѣло вслѣдствіе этого откладывалось для вторичнаго разбирательства въ присутствіи отвѣтчика.
Арештант—арестантъ.

Арештантка—арестантка.

Арештанський—арестанстків.

Арештовати—вооружить. *Галера гармата арештована.* Д. про Кішку.

Аркуш, аркушець, аркушик—листъ, листокъ.

Армàта, гармàта — (акт. сл. armata) пушка.

Арматний—артиллерійскій.

Армтиниця—1) Артиллерійскій дворъ, гдѣ хранятся пушки. 1) Артиллерія.

Армàтований—вооруженный.

Арматоване—вооруженіе.

Арматовати—вооружать.

Армистиціум—(акт. сл.) перемиріе.

Арнаута—пшеница арнаутка Triticum vulgare vill.

Артикул—членъ, пунктъ, статья, параграфъ, отдѣлъ.

Артикули військовиї Гетьманьскиі—дисциплинарные и уголовные законы, постановленные для войскъ сеймомъ 1609 года.

Артус—антидоръ.

Архимандрита—архимандритъ.

Арцèмпікèс—нар. отлично, превосходно.

Арци—(отъ Греческ. архе) главный.

Арцибіскуп—католическій Архіепископъ.

Арцибіскупський—архіепископскій.

Арцибіскупство—архіепископство, архіепископія.

Арцибіскупщина—архіепископское владѣніе или помѣстіе.

Арцирабин—старшій раввинъ.

Арцирабинській—архираввинскій.

Арцишахрай—первѣйшій плутъ, мошенникъ.

Аршинник, арсèник—мышьякъ отъ Латынскаго Arsenicum.

Арья!—прочь! (на свиней.)

Арэшт—нар. баста, довольно.

Асà=абир! См. выше.

Асаул, осаул—чиновникъ смотрѣвшій за исправностью въ козацкомъ войскѣ

Асаул Генеральний—блюститель исправности и порядка во всѣхъ полкахъ гетманіи.

Асаул Полковий—блюститель въ Полковой Области.

Асаул Компанійський—блюститель въ конницѣ.

Ассаул сотенний—младшій офицеръ въ Сотнѣ.

Асаула, осаула—штабъ, свита.

Крикнув Швачка та на осаулу:
„Из коней додолу.
Ох не даймося, панове молодці,
Ми москалям у неволю! Пѣс.

Ассекуратор—поручитель, обезпечитель.

Ассекурація—(акт. сл. assecuratio) обязательство что либо исполнить, или чего-либо не дѣлать.

Ассессорський суд—высшій королевскій судъ для мѣщанъ, королевскихъ городовъ и для бояръ.

Ассистенція—1) свита, спутники, *Зо всею своею ассистенцією рушивши, Гетьман, прибув...* Ханенко. 2) Assistentia de jure debita. Лица, находившіеся въ какой-либо юридической зависимости отъ другихъ не имѣли права вести дѣлъ, совершать документовъ и вообще являться въ судъ, безъ разрѣшенія тѣхъ отъ кого они зависѣли. Присутствіе при нихъ въ судѣ этихъ послѣднихъ лицъ и составляло для нихъ «assistentiam jure debitam". Такъ, жена или дѣти должны были являтся cum assistentia отца семьи, крестяне, при помѣщикѣ, монахи при игуменѣ, малолѣтные—при опекунахъ и т. д. Въ такой формулѣ они призывались въ судъ (въ позвахъ).

Ассистовати—присутствовать, находиться, быть при чемъ.

Ассисторія — резиденція, присутствіе, мѣсто пребываніе.

Ассігнація—(акт. сл. Assignatio, assygnacya.) распоряженіе гетмана о назначеніи мѣста квартированія для извѣстнаго отряда войскъ.

Астерія—вокзалъ, гостинница.

Астерськії—вокзальный.

Атàман, отàман,—предводитель, глава начальникъ.

Атàман Генеральний—начальникъ артиллеріи при гетманахъ.

Атàман Полковий—смотритель за пушками въ полковой области.

Атàман Сотенний—первый человѣкъ послѣ Сотника.

Атàман жолдатеський—начальникъ гетманской дворцовой стражи.

Атàман Кошòвий—глава козаковъ бывшей Земли Войска Запорожскаго.

Атàман Курінний—начальникъ Сѣчеваго *Куріня*. См. *К*.

Атàман Городовий—полиціймейстеръ.

Атàман сільський—сельскій начальникъ.

Атàман чумацький—предводитель чумацкаго каравана.

Атàманния, отàманния—(собират.) предводители.

Атаманувати — предводительствовать, главенствовать.

Атàсь!—акишь! (на утокъ.)

Атгерѐнт—(акт. сл. отъ adhaereo, прилипать) послѣдователь, подлипало. *Виговський до адгерентов своіх писав.* Величко.

Атѐни—городъ Афины.

Атериика—родъ рыбы въ родѣ Краснопёрокъ.

Атестація—(акт. сл. Atestatio, atestacya) удостовѣреніе. свидѣтельство.

Атласики—растеніе бархатцы.

Атласовий—атласный.

Атпрусь—прочь! (на кошекъ).

Атра—невѣстка; иначе по—Украински —*невіхна, невістка.*

Атрамент—чернила.

Атраментовий—чернильный.

Атрин — невѣстчинъ, принадлежащій невѣсткѣ.

Аужѐж, авжѐж—разумѣется, вотъ уже; но ужъ; да. *Авжеж: не все битимуть, колись і перестануть. Авжеж мені сяя морква!—Буде за що моркву скромадити*

Афектовати—(акт. сл. Effectus) уважать.

Ацàри—кленъ Acer platanus.

Ацарновий—кленовый.

Ацѐт, оцѐт—уксусъ.

Ацетове дрѐво—уксусное дерево.

Аціба!—прочь, вонъ (на собакъ.)

Ач!—ишь! смотри!

Ачѐй!—авось, можетъ быть.

Струни мої, струни золотиі!
Заграйте мні стиха,
Ачей козак нетяжнице позабуде лиха.
Пѣс.

Ачкòльвек—(акт. сл.) хотя, нѣсколько. *Ачкольвек хорий на тілі, але здоровий на умислі.*

Ач-як—ишь какъ.

Ач-який—ишь какой.

Ашо? а-що?—а что? и что?

Аште—союзъ если.

Аще—еще.

Б.

Бàба—1) старуха, нищая, повивальная бабка, акушерка. 2. Трусъ. 3. Родъ большихъ грушъ. 4, Орудія для вколачиванія свай. 5. Куча снѣжныхъ шаровъ наваленныхъ одинъ на другой.

Бàба—шарпанина—родъ аладій.

Бабàк—сурокъ.

Бабах!—междоим. бубухъ!

Бабешки—потроха, внутренности.

Бабин—бабушкинъ, принадлежащій бабушкѣ.

Бабинець—паперть, женское отдѣленіе въ церкви.

Бабине літо—лѣтающая въ воздухѣ паутина.

Бабити—акушерствовать.

Бабишник—растеніе Berteroa incana Dec; иначе по Южно-русски-*толань*, *ікавка*.

Бабка—желѣзная петля на платьѣ. 2) Маленькая наковальня, которой набиваютъ косы. 4, Стрекоза. 4. Родъ рыбы. 5, Попутникъ (Славян, троскотъ) Plantago. 6. Игра камышками и черепками. 7, Извѣстная косточка изъ ноги вола, свиньи и проч. 8) Растеніе Boletus Scaber Bull. 9) Мать отца или матери, уменьшит. *бабуня*, *бабуся*, *бабусенька*, *бабусечка*.

Бабки—растеніе Nuphar luteum Smith. *Саму квітку називають бабки, глечики жовті, лататтє жовтє, водяний мак; плід називають збанок, а листя капелюші, корінь називаетця у Київі товстун.*

Бабувати=**бабити**. См. выше.

Бабчук—растеніе mygdalus nanna L, иначе по—Южно-русски—*дівоча кров*, *заячі орішки*, *черсаки*.

Бавелна—хлопокъ.

Бавелняний—хлопчато-бумажный.

Бавелнянка—бумазея.

Бавити—занимать; няньчить.

Бавитися — тьця — забавляться, проводить время въ чемъ, медлить.

Бавка—занятіе, забава.

Бавольна, бавон, бавовна, бавуна—хлопчатая бумага.

Бавуняний=**бавельняний** См. выше.

Богатий вечор, Святий вечор—24-е Декабря, канунъ предъ Рождествомъ Христовымъ.

Багатирь—богатый человѣкъ. *Его багатирем славлять.*

Багатирка—богачка.

Багато, багацько—нар. много, вдоволь.

Багатолічний—многочисленный.

Багатолічность—многочисленность,

Багаття—огонь, костёръ.

Велів богаття розводить,
Щоб Троянський флот спалить.
Котляревській.

Багатьмо—нар. множество, сила.

Багач—1) огонь. 2) Богачъ.

Багачка=**багатирка**. См. выше.

Баглай—лѣнь. *Баглаі напали, байдики бити..*

Багливий—лѣнивый, нерадивый.

Багливик, багливець—лѣнтяй.

Багнет—(Австр. Укр.) штыкъ.

Стулився він на багнеті,
На хвильку заснув. I. Федькович.
Завтра рано поточутьця
Червоні, червоні,
Три дунаі!... одна кулька
Оден багнет в груди—
Щастя, доля, лихо, горе,
Піска, там, люде,
Усе, усе закопають,
Ув одну могилу. Ю. Федькович.

Багнистий—илистый, грязный, болотный.

Багно, багнюка—1) размокшій гной, или навозъ, большая вязкая грязь. 2) *Багно, багун, душистий багун*—растеніе Ledum palustre L.

Багновиця—грязная лужа, болото.

Багняний=**багнистий**. См. выше.

Баговіння—водоросли.

Рибалка несе на сорочку баговіння зеленого. Т. Шевченко.

Багр—яркокрасный, багровый цвѣтъ.

Далі, далі, одне небо
Багром румяніе. I. Федкович.

Багрий—красный, багряный.
Пояс, багрий шовковий.
Багрій—свѣтлобурый волъ.
Багрінь—пурпуръ; пунсовая краска.
Багул—тюкъ.
Бада—помѣха.
Бадё, батё—батюшка, батинька.
Бадёристий—молодцоватый.
Бадёритися—тьця — мужаться, храбриться, удавать съ себя молодца.
Бадёрний—ловкій, смѣтливый, проворный.
Бадилина, бадилинка—стебель, стебелёкъ
Бадилле—я—усохшіе травянистые стебли.
Баёвий—байковый, изъ байки сдѣланный.
Бажаний—желанный.
Бажанне—я—страстное, сильное желаніе.
Бажати—страстно желать, сильно хотѣть.
Базалуччя—хламъ.
Базар—рынокъ.
Базаринка—1) взятка, пеня, штрафъ, за причиненное увѣчье, раны. 2) Пустяки, пустой подарокъ, игрушки.
Базікати—болтать, переливать изъ пустаго въ порожнее.
Базник—растеніе изъ ягодъ, котораго добывается сокъ, употребляемый на окрашиваніе тканей въ черный цвѣтъ.
Базувати—калякать, болтать.
Бай—сказочникъ.
Байбак—бабак. См. выше.
Байбарак—крытый тулупъ.
Дав байбарак з покриттям киндяковим. Маркович.
Байда—краюха хлѣба.
Байдак—барка, одно-мачтовое рѣчное судно.

Байдуже!—нар. нужды нѣтъ, всё равно; горя мало; Сравнит. ст. *байдужіше.*—
Байдужний — равнодушный, безучастный.
Байдужність—равнодушіе, безразличіе, безучастность.
Байка—басня, легенда, сказка.
Байківниця—баснословъ, зборникъ басенъ и легендъ.
Байрак—лѣсная долина, оврагъ покрытый лѣсомъ; иначе по-Южно-русски—*луг.*
Ой не шуми луже,
Зелений байраче:
Не плач, не журися,
Молодий козаче. Пѣс.
Байрачок хорошенький був, потім запустили. Хіба хто не хотів то не рубав, або не пас. Хазяін потім байрачок чарненько вичистив на садивще дерева и обкопав ще ровом. Номис.
Байстрюк—сынъ прижитый внѣ брака.
Байстрючка — не законно - рожденная дочь.
Байстря—(общ. рода) не-законно-прижитое дитя.
Байще!—еще бъ!
Бак, пак—ка, же, то, бы, бъ.
Дивись бак чого ій заманулося.
Хиба пак не бачиш, яка фуда.
Бакай—яма въ болотѣ.
Бакалея, бакалія—(Лат. Baccalia) овощи.
Бакалійний—овощный.
Бакалійщик—продавецъ овощей.
Бакалійщиця—продавщица овощей.
Бакаляр—1) баклалавръ. 2) Педантъ-учитель. 3) Дякъ. 4) Школьникъ.
Бакалярка—1) учительница-педантка. 2) Школярка. 3) Дьячиха.
Бакалярство—1) степень бакалавра. 2) Педанство. 3) Званіе дьячка. 4) Школьничество.

Баки—ротъ (въ насмѣшку)
Він ему не в чім не повірить, баки ему забье. Квітка.

Бакір—*на бакір*—т. е. на бекрень.

Баклажани — патлажаны Lycopersicum esculentum Mill.

Бакун, батюн—очень крѣпкій табакъ Nicotiana rustica L.

Балаболка—бубёнчикъ.

Балабух, балабушок—комъ, комокъ.

Балабухи—галушки съ чеснокомъ.

Балабушка—малая сдобная булочка.

Балагула—крытый еврейскій фургонъ.

Балаканнє—я—разговоръ, говоръ.

Балакати—бесѣдовать, разговаривать.

Балакливий—говорливый.

Балаклій—говорунъ.

Балакучий=балакливий См. выше.

Баламут—возмущеніе, возстаніе, мятежъ волненіе.

Баламута—1) возмутитель, бунтовщикъ, 2) Родъ карточной игры.

Баламутити—возмущать, мѣшать, волновать.

Бали—росказни.

Балія—1) кадь для моченія бѣлья. 2) Вмѣстилище для мельничнаго камня.

Балка—степной оврагъ, образованный теченіемъ рѣки.

Балувати—пировать, веселиться.

Баляка—безтолковый разговоръ.

Баляндраси, балянтраси — тары-бары, болтовня, чепуха, вздоръ.

Баляє—шумъ.

Баляси—1) перила. 2) Вздоръ, болтовня; *баляси точити* — болтать вздоръ; *баляси підпускати*—обманывать.

Балясник — шалунъ, проказникъ, говорунъ.

Балясниця—проказница, болтунья, шалунья.

Балясувати—шумѣть.

Бамбиза—(общ. рода) неуклюжій и возрастный.

Банда—гурьба, шайка, домъ терпимости.

Бандор—глава банды.

Бандура—музыкальный инструментъ въ родѣ торбана, съ металическими струнами; иначе по—Южно-русски—*кобза.*

Бандурист—рапсодъ, менестрель, трубадуръ; иначе по—Южно-русски—*кобзарь.*

Банелюк—пустая книга.

Банелюки—околесица, чушь, исторія, вздорный вымыслъ, глупая рѣчь.

Баніцийний—изгнанный, отчуждённый, преданный анафемѣ, проклятію, безчестію. *Що завжди в уничиженні баніцийнім вічнім пребувають.* Пасквиль на Мазепу 1691 г.

Баніция — изгнаніе, остракизмъ; отъ Латинскаго banitio и Польскаго banicya.

Банни—(Австр. Укр.) страшный жалкій.

Банно—нар грустно, жалко, страшно. *Мині банно за ним дружє.*
Ю. Федьковичъ.

Банта, бантина—поперечный брусъ (легень) связывающій два стропила.

Банувати—грустить, жалѣть.
Тай стали над убитим вони банувать. Ю. Федьковичъ.

Банька — стекляной шаръ, которымъ разглаживаютъ *намітки* т. е. покрывало изъ грубой кисеи.

Банькатий—глазастый человѣкъ.

Банькач=банькатий. См. выше.

Баньки—1) глаза. 2) Глазныя орбиты.

Баня—1) куполъ, 2) Шаръ. 3) Небольшой кувшинъ.

Баняк—выпуклый мѣдный сосудъ.

Барабоʌя—картофель Solanum tuberosum L; иначе по—Южно-русски—

бараболя, бульба, гортопля, картопля, картофій.

Їхав Ляшок морквянний,
А кін бураковий....
Пістюлята з качана,
Кулі з бараболі. Пѣс.

Баранець—1) бекасъ. 2) Снарядъ для подъёма тяжестей. 2) *Баранець, борзілле*—растеніе Lycopodium complatanum L.

Баранок—1) крендель. 2) Родъ теплой одежды.

Баранчя—барашекъ.

Барасулі—больжое желто-цвѣтное монисто.

Барбáк—гарусъ (?)

Барбáра—кнутъ.

Барбарис, байбарис—дерево Berberis Vulgaris L; иначе по—Южно-русски —*мокриши.*

Бáрва—1) краска. 2) Одежда для солдатъ. 3) Ливрея для прислуги.

Краль Собієський барву и плату грошевую Сердюкам давши, удержав при собі. Величко.

Барвистий—яркоцвѣтный.

Барвінець, барвінка—1) вѣнокъ изъ барвинка. 2) Грядка, гдѣ растётъ барвинокъ.

Барвінковий—сдѣланный изъ барвинка

Барвінок—растеніе Vinca minor L; коему Южно-Русы присвоили названіе *хрещатаго* по звѣздистому расположенію стеблей, и *зеленого*, по причинѣ неувядаемости, стелется по во всѣ стороны, отличается густою зеленью своихъ листьевъ и служитъ въ пѣсняхъ символомъ брака.

Барда—1) маленькая желѣзная сѣкира съ изогнутою ручкою. 2) Краюха хлѣба. 3) Заторъ, растворъ хлѣба съ водою на винокуренныхъ заводахъ для выгонки водки; 4) Остатокъ отъ перегонки. 5) Какъ питьё для скота. 6) Также родъ пивнаго питья изъ ячменной или житней муки для бѣдныхъ людей.

Бардичка -не большой топоръ.

То тож тобі, дівко, раз буде наука;
Гей Боже, як затну бардичку до бука,
Та далі до дівки, та в личенько: цям!
Рціт самі: не треба огрози дівкам?
І. Федькович.

Барзі, бардзій—нар. болѣе, особенно.

А барзі своего здоровья же можеш певен бути. Мазепа.

Барзо—нар. очень.

Барп- (иносказат.) волки.

Барило, бариля, барильце, барилечко—(отъ французск. Le baril) бочка, бочонокъ, бочоночекъ.

Барити—медлить, задерживать.

Баритися—тьця—медлиться, останавливаться.

Баришовати—барышничать.

Барінне—я—замедленіе, остановка.

Бáркан, паркан—заборъ, ограда.

Барлога—лужа грязи.

Барложитися—тьця—валятся въ лужѣ, прохлаждаться, говорится о свиньяхъ.

Барма—1) жалаванье подчиненнымъ состоящее въ деньгахъ и вещахъ Марковичъ. ст. I. 66, 254, т. II. 300 и пр. 2) Одежды. 3) Рыба барма

Бáрма—городъ Варна.

Барок—мѣсто прикрѣпленія постороннокъ пристяжки.

Барса—барсъ.

Бартоломій—Варѳоломѣй.

Бас—виліончель.

Басá—нар. басомъ.

Басамань—синякъ, слѣдъ отъ удара.

Басаманити—производить синяки, бить до синяковъ.

Басàн—(отъ Французск. la basane) вычиненная овечья кожа.

И пояси шалевиі и басани зелениі. I. Галка.

Басистий—виліончелистъ.

Баскàлитися—тьця—артачиться, метаться, рваться.

Баский—ретивый. *Прутко один против другого коні баськії погнали.* Галка.

Басóвани коні—галопирующія лошади.

Басовàти—становиться на дыбы, артачиться и рѣзвиться (о лошадяхъ) гордо выступать, надуто вести себя. *Будка проіхала,.... коні басували і лакизка ззаду куняв.* Номис.

Басок—металическая струна.

Басоля=**бàс.** См. выше.

Тепер мені не до солі.

Коли грають на басолі. Пѣс.

Баталія—сраженіе: иначе по—Южнорусски—*боіще, илік.*

Батіг, батóг, батожок, батюга—плеть, плетка; кнутъ.

Батóва, батàва—фаланга, баталіонъ-декаре; строй въ 3 шеренги въ Запорожскихъ войскахъ.

Батовàти—1) строить батаву или фалангу. 2) Связывать лошадей поводами.

Батóвня—нѣсколько лошадей связанныхъ одна съ другою поводами и на вьюченныхъ.

Батóги—растеніе Chondrilla juncea L.

Батóжити—бить плетью.

Батьківство—отечество.

Батьківщанець—патріотъ.

Батьківщина—отцёвщина.

Бàтько—отецъ, батюшка.

Батьковбивство—отцеубійство.

Батьковбивця—отцеубійца.

Бахматий—неуклюжій, неповоротливый.

Бàхур—любовникъ.

Бахурка—любовница.

Бахуровàти — таскаться, волочиться, заводить любовныя интрижки.

Бацнути—хлопнуть, сильно ударить.

Бацькати—стрѣлять.

Бач!—ишь! смотри!

Бàча—видѣніе.

Бачення—я—вниманіе; зрѣніе.

В превесокее монаршее полецаем баченне і призрініе. Самойлович. 1686 р.

Бàчити—зрѣть, увидѣть.

Бàчитися—тьця—видѣться,

Бàчний — осмотрительный, осторожный; видимый.

Бачность—осмотрительность, осторожность, видимость.

Бàчця—сдаётся, кажется.

Бàша—паша.

Башлòвка—раздача, дѣлежъ добычи.

З скотів і овець кримських на всі курені Січовиі довольную учинивши башловку... Величко.

Бàшта, башточка—башня, башенька.

Баштан—бакша, огородъ, плантація. bostan

Баштàнний дід—чучело, выставляемое на огородахъ, чтобы отвадить воробьёвъ и другихъ птицъ.

Баштанник—огородникъ.

Бàштанниця—огородница.

Баштановий—бакшевой.

Бàштòвий—тюремный, башенный.

Баштовий — тюремщикъ, башенный стражъ.

Баюра, балюра—бугоръ, выбой, рытвина.

Хто ж заснув тут сиротою

Під баюрою сирою? Щоголев.

Бгати—сплетать; подгибать, загибать, (говорится преимущественно о хлѣбѣ):

Ніхто не вгадае

Хто в нас шишки бгає. Посл.

Бджола́—пчела.
Бджоло̀ве очко̀ве—подать съ ульевъ.
Бджоляник—садъ гдѣ разводятъ пчелъ.
Бѐбехи—1) подвздохи, сила, внутренности, кишки. 2) Подушки и перины; *бебехи надсадити*—отбить, отвалять бока. *А Хома знай его бебехами годуе.*
Бебехнути—сильно ударить.
Бебехнутись —тьця—сильно удариться, упасть со всего размаху.
Бевзь—простофиля, дуракъ.
Бѐвка—мучной растворъ, которымъ кормятъ обыкновенно собакъ, а иногда и телятъ.
Бевкати—звонить протяжно въ колоколъ
Бедра—(иносказат.) коза.
Бедренець—оборванецъ.
Бедринець—растеніе Cicuta verosa L.; иначе по—Южно-русски—*віха, воміга.*
Без—сирень.
Безба̀тченко—**байстрюк.** См. выше.
Безважний—невѣсомый.
Безважність—невѣсомость.
Безваргий—безгубый.
Безверху—нар. безъ кровли, безъ крыши.
Безвершки—растеніе Veronica Chamaedrys L.; иначе по—Южно-руски—*клад, приворотки.*
Безвіддуху—нар. безъ отдыха.
Безвіддя—безводіе.
Безвість—неизвѣстная страна; пустыня.
Безвісти—нар безслѣдно.
Безвістний — неизвѣстный, неизвѣданный, безслѣдный.
Безвітря—безвѣтріе.
Безвонтпливий—несомнѣнный.
Безвонтпливость—несомнѣнность.
Безглуздий — глупый, безумный, безтолковый.
Безглуздя—глупость, безуміе, безтолковость.
Безголо̀вья—1) бѣда, мука, несчастіе 2) Анархія, безначаліе.
Бездольний—несчастливый.
Бездольність — отсутствіе счастія или удачи.
Безецний—безчестный, подлый.
Безживний—омертвѣлый, безжизненный.
Безживність—омертвѣлость, безжизненность.
Бѐзжурний—беззаботный.
Безжурно—нар. беззаботно.
Безклубий—безъ бедра.
Безконечник—родъ писанки.
Безкрай, безкрий—безконечный, безпредѣльный.
Безкрий—нар. безпредѣльно.
Безкрилий—безкрылый.
Безличний — безстыдный, развратный, безсовѣстный.
Безличник—безстыдникъ, развратникъ.
Безличниця—безстыдница, развратница,
Безлік—нар. множество, безъ счету.
Безлічний—неизчислимый.
Безлюддя—безлюдье, пустыня.
Безмаль—нар. почти, безъ малаго.
Безмір, безмірья—безпредѣльное пространство,
Безмірний—безпредѣльный, безмѣрный.
Безнага̀нний—непорочный.
Безнадійний—безнадежный.
Безнадійность—безнадёжность.
Бѐзнаміру—нар. нечаянно, ненамѣренно, случайно.
Безнапасний—безпечальный.
Безнапасно—нар. безпечально.
Безневинний—невинный, невиновный.
Безневинность — невиновность, невинность.
Бозневинне—нар. безъ вины, безневинно.
Бѐзоборбнний—беззащитный.
Безодний—бездонный.
Безодня—бездна.

Безосяжний—необъемлемый, неизмѣримый.

Безошкульний—безобидный.

Базперестаньці, безперестанно — нар. постоянно, во всякое, время не переставая.

Безпереч—нар. безпрекословно.

Безпешний—безопасный.

Безпешно—нар. безопасно.

Безправъя, безправиця—анархія, безначаліе, беззаконіе, несправедливость, неправосудіе.

Безпремінний—непремѣнный.

Безпремінно — нар. непремѣнно, безъ отлагательства.

Безпритулку—нар. безъ пріюта; безъ мѣста или пристанища.

Безпритульний—безпріютный

Безпутя—нар. изъ рукъ вонъ глупо; безъ смысла, безъ границъ.

Безпуття—є—безпутица, скверная дорога.

Безрік—вѣчность.

Безрода—сирота.

Безсмертки—растеніе Xeranthemum radiatum Lam.

Безсоромітний—безстыдный.

Безсоромітнє—нар. безстыдно.

Без'сорому—нар. не стѣсняясь приличіями.

Безсумлінний—безсовѣстный.

Безсумління—нар. безсовѣстно.

Безсумний—беззаботный, безпечальный.

Безсумніcть—беззаботность, безпечальность.

Безсумнє—нар. беззаботно, безпечально.

Безталанний—несчастный.

Безталаннє—я—несчастіе.

Безтравиця, безтравья — недостатокъ въ травѣ, неурожай травы.

Безтямлий — бесмыслящій, непонимающій.

Безтямлость—безсмысліе, непониманіе.

Безу — бузина Sambucus nigra L.

Бейкатися—**тьця** — шляться, возиться, ломать голову, тратить время попусту.

Бекѐт—пикетъ.

Бекѐша—родъ кафтана или сюртука.

Белебень—усторонье, выгонъ; *жить на белебені*—значить жить на концѣ села или хутора.

Белець—(акт. сл. belec) мѣра жидкости въ 8 квартъ.

Бель—1) бѣлыя нитки. 2) Бѣлизна.

Бельбахи=**бебехи**. См. выше.

Белькот—лепетаніе, кипѣніе, шумѣніе.

Белькотати — бормотать, шумѣть, заикаться, ругать, говорить на непонятномъ (иностранномъ) языкѣ.

Бельмес—болванъ.

Бенg—(съ цыган. яз.) чортъ, злой духъ.

Бенефиція—(акт. сл. Beneficium juris) льгота, по которой лицо занятое отправленіемъ какой либо должности, имѣло право, въ случаѣ требованія явки его въ судъ требовать отсрочки дѣла.

Бенкель—родъ сукна. *Купив штуку бенкелю за 8 рублів.* Маркович.

Бенкет—пир, балъ, пирушка, банкетъ.

Бенкетарь—гуляка, сластолюбецъ.

Бенкетарка—разгульная женщина, сластолюбка.

Бенкетуваннє—**я**—пированіе, веселіе.

Бенкетувати—пировать, веселиться.

Бенкарт=**байстря**. См. выше.

Беньдюги—роспуски, родъ повозки ломовыхъ извощиковъ въ Петербургѣ и Москвѣ.

Бера—большая груша.

Бервено—бревно.

Бердо—1) гребень въ машинѣ ткачей.
Тобі мати, нити й бердечко.
Мені давай полотенечко. Пѣс.

2) Крикъ часовыхъ соотвѣтствующій крику: *слушай*.

Бердовати—кричать: *слушай*, перекликаться. Говорится о часовыхъ.

Берег—край, обрѣзъ; подолъ женскаго платья.

Берега пуститися—изнемогать, потерять надежду.

Берегти—беречь, сохранять.

Бережа—жерёбая.

Бережений — осторожный, осмотрительный, остерегающійся. *Береженою й Бог береже*. Погов.

Бережина—берегъ, береговая линія, земля покрывающаяся водою во время половодія.

Береза, березина—берёза Betula alba L.

Берёзка—полевая повелика Convolvulus arvensis; L; иначе по—Южно-русски—*берізка*, *повійка*.

Берёзка болотня—растеніе Betula humilis Schrank.

Берека — растеніе Primus torminalis Ehrh.; иначе по—Южно-русски—*богошник*, *богорожник*.

Беремя—бремя.

Бересклет—растеніе Evonimus verrucosus Scop.; иначе по—Южно-русски—*бересклеп*, *бризлемина*, *бруслевина*, *бруслина*, *проскурина*.

Берест, берестина—дерево Ulmus campestris L.; иначе по—Южно-русски — *ульм*.

Беркий—всасывающій, вбирающій, втягивающій.

Беркиць — междоим. выражающее моментъ паденія.

Та беркиць ій у ноги щоб помилувала.

Берлин—карета; вагонъ.

Берло—1) власть. 2) Скипетръ, держава

Берловладця—государь, скиптродержецъ.

Беседа—1) названіе украинскаго свадебнаго обычая, отбывающагося на второй или третій день послѣ брака и состоящаго въ томъ, что толпа женатыхъ мужчинъ и замужнихъ женщинъ съ музыкою ходитъ по улицамъ, поя пѣсни и танцуя по дорогѣ; при чемъ заходитъ по очереди въ дома всѣхъ членовъ *беседи* за угощеніемъ. Хожденіе *беседи* по домамъ называется *перезвою*. 2) Карнавалъ. 3) Пирушка. 4) Пріятный разговоръ.

Бесиво—растеніе Hyosciamus niger L.; иначе по—Южно-русски—*блекота*.

Бескѐда, безкѐда, бескѐт—пустое мѣсто, пропасть, яръ. *Блукати по скелям і бескедам*.

Беспереч—нар. сплошь да рядомъ, безпрестанно.

Бета—умѣніе.

Бетонька — буквица отъ Латинскаго betonica officinalis.

Бѐх—растеніе Cicuta verosa L.; иначе по—Южно-русски—*віха*. *вомига*.

Про це зілле різні ходять росказн. Про него так росказували: Раз чорт щось провиноватився Савці козаку от він ёго кажуть взяв та й посадив у той комиш, що коло ставу; привъязав до пенька, до гори ногами, да й каже; от сатане будеш сидіти, поки міні чого не зробиш. Просився, просився лихий, а Савка і слухати не хоче. Сиди, сатано, каже: дай годі. Не довго лихий сидів, як тілько стало смеркать найшла ляхів страшенна сила. Походили кругом погляділи, дай давай по своему гуляти. Ось перед світом о других півнях, чорт прикликав до себе другого чорта та й посилае ёго до Савки. Скажи, каже ему, що я можу вчинити добре діло. Пішов чорт за Савкою. Приходить Савка, от

чорт ёму й говорить: „Хоч, каже, пусти мене, щось цікаве скажу.“—„Ну, кажи“! „Ні, перше пусти.“—„Ні, перше кажи, що ти мині зробиш.“—От чорт і починае ёму росказувати. „От-тут, каже, каже, за байраком гуляють ляхи, а коні їх в яру. Хоч до їдного всіх, переловим, та вже й погуляем!“—„Чи не брешеш? каже Савка, підожди піду подивлюся.“ Тишком-нишком, та попід байраками пробравея до самісіньких ляхів, бачить правда, музика грае, а у ляхів лядське гуляння. Ну, дума собі Савка, справлюсь я й безъ него, гадав зібрати своїх, та одігнати коней, а тоді й на ляхів. Аж не на ёго вийшло: приходить до коней, аж стережуть добре; тоді він до чорта. Ну, сатана, що хоч роби, а щоб ляхи були наші. „Я все зроблю, чорт говорить, тілько відпусти на волю.“ Савка добре знав чортову натуру збрешеш, каже, і не пустив ёго, а лучче скажи своїм чортам, нехай вони діло зроблять, а як зроблять, тоді я тебе пущу. Нічого робити, він свиснув, злетілись чортяки, от він і послав їх до самої чортихи у самісіньке пекло, а Савці загадав зібрати своїх. Недовго барились чорти, принесли зілле, посіяли оттам у бальці но над ставом, де паслися ляхівські коні, і як бачиш поросло це саме зілля. Коні йдуть, а воно стогне: бех, бе-ех, бе-ех, бех, і тепер як коняка на ёго наступить, або почнеш рвати ёго, то воно дума, що це ляхівські коні, та й стогне: бе-ах. Через те ёго і звуть *бех*, а коні ляхівські наївшись доволі повипричувались. Тоді Савка зкозаками на ляхів, ті до коней, глядь аж вони лежять, а животи як колоди їм порозпірало. Тоді козаки ляшків повъязали та назбиткувавшись добре—став ними загатили, а сами гарно погуляв-ши задумали по тім і чорта відпустити.

Проце зілле різні ходять росказні; сливе в кожному повіті инші; їх можно звести до того, що народ дуже гарно знае, що це отрута і що мабуть сила скоту вже пропала, а може ним частесенько користуються знахарі, а може в війнах чи не потребляли ёго. Кажуть, що воно говорить і скликуе худобу. Зап. Юго-Запад. От. Рус. Импер. Географ. Общества т. I. 1873 г.

Бехание-я—сильная стукотня.

Бехати—сильно стучать.

Бецман—лѣнивый здоровякъ.

Бецманка—лѣнивая здоровячка.

Бецманський—болванскій.

Бечівка—верёвка, бичева.

Бешиха—рожа (накожная болѣзнь).

Бешишник—растеніе Chenopodium hybridum.

Бе́шкет—сумбуръ, страхъ, перетруска, передряга, насмѣшка.

Бештати—ругать, бранить.

Бещеете—безчестіе.

Бжола—бджола. См. выше.

Бзюк—дерево Sambucus Ebulus L.; иначе по-Южно-русски—*ялова бузина.*

Би—союзъ чтобы.

Коби хоть тілько щастя в Бога мати,
Би можна було,—вже мі доста жити.

I. Федькович.

Бидло—рогатый скотъ.

Бидлячій—скотской, животный.

Бикове—(акт. сл. bykowe) штрафъ налагавшійся помѣщикомъ на крестьянина, если въ домѣ послѣдняго дѣвушка оказалась беременною.

Бикус—родъ соуса; искрошенное и въ квасу варенное мясо.

Билица, билицка, билиночька—стебель, стебелёкъ.

Билинарь—ботаникъ.

Билинарія—ботаника.

Билиско—травянистая нива.

Билиця—1) быль. 2) Растеніе Artemisia campestre. L.

Бильцѐ—перила, край у колыбели, спинка у кровати и т. под.

Бим—союзъ бы.

Раднійший бим був перед сім умерти. Хотів бим спитатися. Кочубей

Бинаймиші—(акт. сл.) нар. нисколько, рѣшительно ничего; ни мало; тѣмъ менѣе, по крайнѣй мѣрѣ, по меньшей мѣрѣ.

Бинда, биндиця—лента, ленточка.

Биндик—связка или пучекъ лентъ.

Биржаник—городской извощикъ.

Бирка—1) овца. 2) Неряха. 3) Баранья шапка.

Шапка бирка,
Зверху дірка,
Травою пошита,
Вітром підбита.

Куди віе, туди й провіває,
Козака молодого прохоложає. Дума.

Бирчій—(акт. сл.) сборщикъ податей.

Бирючина—растеніе Legistrum vulgare L.

Бись—(Австр. Укр.) чтобъ ты.

Бисьмо—(Австр. Укр.) чтобъ мы.

Бисьте—(Австр. Укр.) чтобъ вы.

Битункар—(акт. сл. Bitunkarz) войсковой чиновникъ, разспредѣлявшій военную добычу между солдатами.

Бичача трава—растеніе Ononis spinosa L.

Бичівник—барокъ.

Бичівниця—верёвочная лавка.

Бичня—загонъ для воловъ.

Бичовий—простяжной.

Бичок—родъ рыбы водящейся въ устьяхъ большихъ рѣкъ Южной Руси: Днѣстра, Бога и Днѣпра Gobius et Coffus. 2) Родъ танца.

Бичувати—поганять воловъ бичемъ.

Бібки—1) родъ пряностей. 2) Овечій или козлиный помётъ.

Бібула—макулятурная, завёрточная бумага.

Біг—Богъ.

Біг—Ме!=ей Богу!

Біга, бігацька—ломъ, ломикъ.

Біганина—суматоха.

Біганнє—я—бѣготня.

Бігати—бѣгать.

Біглець—расторопный, способный.

Біглець, сказано, во всіх річах.

Бігма—божба, клятва.

Бігматися—тьця—божиться, клясться.

Біговиско—гипподромъ, мѣсто для бѣговъ или скачекъ.

Бігось—родъ кушанья.

Бігти—бѣжать.

Бігун—1) полюсъ. 2) Верея или косякъ у дверей.

Бігунка—1) паровозъ. 2) Поносъ, дисентерія. *Військо велику трудність мало от хороб великих, а найбільше от бігунки.* Лѣт. Самов. 74.

Бігцем—нар. бѣгомъ.

Біда—1) несчастіе. 2) Повозка о 2-хъ колёсахъ. 3) Женскій половой органъ.

Бідаха—бѣдняга.

Бідити, бідкати—бѣдствовать.

Бідкатися—тьця—печалиться, скорбѣть, нуждаться, бѣдствовать.

А я бідкаюся деб мені молотка взяти.

Бідниця—несчастная.

Где есть бідниця такая.

Як я Россія Малая. Вірша 1718 р.

Бідолака, бідолаха=**бідаха.** См. выше.

Бідолашний — несчастный, бѣдствующій.

Бідота—пролетаріатъ.

Бідотник—пролетарій.

Бідотниця—пролетаріатка.

Бідувати—бѣдствовать.

Біждеревочок—(Австр. Укр.) Божье дерево.

Бізун—(съ Цыганск. яз.) плеть.

Бійзько—нар. страшно.

Бійка—драка, ссора.

Бік—бокъ, сторона, партія.

Біла буквиця—растеніе Primula officinalis L; иначе по-Южно-русски—*Божа ручка, медяник—зілле, медяничка, сорочі лапки;* Var. duplex. *лиферія.*

Біла корогва—бѣлое національное знамя, бывшаго Украинско-Запорожскаго Казачества, при гетманахъ.

Біла кропива—растеніе Lamium album L.; иначе по-Южно-русски—*глуха кропива, мертвяк.*

Біла куряча сліпота—растеніе Anemone sylvestris L.

Біла річка—такъ называлась прежде рѣка Ворскла.

Біла смородина—смородина. Rhus rubrum L; иначе по-Южно-русски—*альба, помушор.* Бессарабія.

Білий буркун—растеніе Melilotus alba Lam.

Білий залізняк—растеніе Marrubium perigrinum L; иначе по-Южно русски—*перекоп.*

Білий маточник—растеніе Parnassia palustris L.

Білий мох—растеніе Cetraria rangeferina L.

Білий тиждень—седьмая или страстная недѣля Великаго поста.

Білі ягоди—Syph^rycarpus racemosus Mich.

Білити—бѣлить, дѣлать бѣлымъ.

Білиця—непостриженная монахиня, бѣлица.

Білізна̀—бѣльё.

Білісінький—совершенно бѣлый.

Білісінько—нар. совсѣмъ бѣло.

Білка—1) бѣлка. 2) Растеніе Jurinaea cyanoides Dec.; иначе по Южно-русски—*нагоюловатки.*

Білоголовник—растеніе Achillea Millefolium L.; иначе по Южно-русски—*дєревій, крвавник, серпоріз.*

Білозор—1) блондинъ. 2) Растеніе Parnassia palustris L.; иначе по-Украински—*білий маточник, гадай зілле.*

Білозорець—родъ сокола.

Білозорий—свѣтлоглазый.

Білоок—родъ рыбы Abramis sopa Pall.

Білувати—снимать кожу съ животнаго.

Білуха—бѣлянка, блондинка.

Більшати—увеличиваться.

Більший—большій.

Біля—нар. около, возлѣ.

Білявий—блондинъ, бѣлый.

Білявина—блондинка.

Ідем коню у-гостину,
До дівчини—білявини.
І. Верхратський.

Біляк—родъ зайца.

Білянка—растеніе Agaricus subdulcis Bull.

Бімбувати—пыхтѣть, гордиться, чваниться.

Біс—бѣсъ, дьяволъ.

Біс-древо—растеніе Datura stramonium L.

Бісерне-дрѐво—дерево Tamarix tentrandra Roll; иначе; по-Украински—*тамарикс.*

Бісика пускати—куры строить; соблазнять.

Бісів—бѣсовскій, дьявольскій.

Бісове ребро—растеніе Valeriana officinalis L.; иначе по Южно-русски—*смердючка, стоян.*

Бісурка—бѣсовка.

Біяк—большой деревянный молотъ.

Блаватас—голубая шелковая матерія.

Блага̀ннє-я—мольба, молитва, просьба.

Благати—просить, упрашивать, умолять, угождать, ублажать.
Благач—проситель, молитель.
Благачка—упрашивающая, умоляющая, просительница.
Благовісник—Архангелъ Гавріилъ.
Благовіститель—Іоаннъ Предтеча.
Благовіщение — праздникъ Благовѣщенія, 25-е Марта.
Благодій, благодіяч—благодѣтель, благочестивый человѣкъ.
Благодійка, благодіячка — благодѣтельница, благочестивая, добродѣтельная.
Благодійство, благодія — добродѣтель, благостыня, доброе дѣло или поступокъ.
Благущий—умоляющій.
Блазень—1) молокососъ. 2) Баловень, баловникъ, глупецъ.
Блазеньский—ребяческій, шутовской.
Блазеньство—блажь, шалость, глупость, ребячество.
Блакіть—синева, лазурь.
Блакітний—голубой, лазуревый.
Блакітність—голубой цвѣтъ.
Блакітновий—голубоватый.
Блейвас—свинцовыя бѣлила.
Блекіть—растеніе Conium maculatum.
Блеклий—увядшій.
Блекнути—увядать, поблекнуть.
Блекот, блекота—растеніе Hyosciamus niger.
Блендати—медленно идти съ трудомъ, тащиться.
Ближче, ближченько—нар. ближе.
Ближчий—ближайшій.
Близна—рубецъ, слѣды, раны.
Бликати—мигать глазами со стыда; не смотрѣть прямо.
Блимати—мигать глазами. *Одним оком блима*. Т. Шевченко.
Блинець, млинець—аладь, млинокъ.

Блиск—блескъ.
Блискавка—молнія.
Блискавиця—зарница.
Блискати—блистать, сверкать. Показываться и исчезать (объ огнѣ.)
Блискучий—блестящій.
Блища—1) блёстка. 2) Сіяніе.
Блищак—свѣтящійся жучекъ.
Блищати—блистать.
Блідавий, блідий, бліддий—блѣдный.
Блоховник—растеніе Mentha Pulegium L.; иначе по-Южно-русски—*полій*.
Блощиця—клопъ.
Блуд—заблужденіе.
Блудити—блуждать, сбиться съ дороги, плутать.
Блудяжка—блудница, блуждающая.
Коси різали блудяжкам, другі у кона стояли. Макаровський.
Блукавий—блуждающій.
Чому души блукавиі шукають покоя?
М. Устиянович.
Блуканина, блукание—блужданье, шлянье.
Блукати — шляться, таскаться, сбиться съ пути; бродить безъ цѣли.
Блювати—рвать, блювать.
Блювоти—рвоты. *У его блювоти з опою.*
Блювотина—выблеванное вещество.
Блюзник—кощунъ, богохулъ,
Блюзнити — кощунствовать, богохульствовать.
Блюзниця—кощунка, богохулка.
Блюзнірство—кощунство, богохульство
Нехай будеть проклят, поки аж блюзнірства своего перестанеть.
Уст. Луц. Брат. 1623.
Блявдати—чавкать.
Блягузкати—1) нескладно говорить.
2) Врать, наговаривать. *Велику дуже иісенітницю він блягузкає.*
Блядка—растеніе Meretrix scortum.
Блякавз—блокгаузъ. *Козаки Турецький*

блякавз підкопали. Лѣт. Самов. 85.
Блякувати—поблекнуть, потерять цвѣтъ.
Бляха—металическая дощечка.
Бляхар—1) жестяныхъ дѣлъ мастеръ. 2) Торговецъ жестью и листовымъ желѣзомъ.
Бляхарня—мастерская или заводъ жестяныхъ вещей.
Бляхôваний—чеканенный, покрытый жестью.
Бляхувати—покрывать жестью, или листовымъ желѣзомъ.
Бляшаний—жестяной.
Бляшанка—жестяное издѣліе.
Бо—союзъ потому что, ибо.
Боб, біб—бобы, Vicinia Faba L.
Бобовник—растеніе Menyanthes trifoliata L.; иначе по-Украински—*трифолія.*
Бованіти—виднѣться вдали; казаться въ видѣ призрака. *Як чорне бованіло море.*
Бовван—волна.

Шалений вихор завиває,
Шумлять сердито боввани.
І. Верхратський.

Бóвдур—1) рыбачій длинный шестъ съ булавою. 2) Дымовая труба выплетенная отъ полу сѣней до крыши. 3) Болванъ; великанъ.
Бовім — (акт сл.) союзъ ибо, потому что.
Бòвкнути—ударить въ колоколъ.
Бовкун—волъ запряженный въ одиночку
Бовтáтися-тьця—полоскаться въ водѣ, болтаться; шляться.
Богатітися-тьця—обогащаться.
Богдáн—суженный, Богомданный.
Богданка—суженная.
Богівниця—молельня.
Богівський—божескій.
Боголюдина—Богочеловѣкъ, Іисусъ Христосъ.
Богомаз—плохой иконный мастеръ. *Поки Бога змалює, а чорта зьість.*
Богородицька трава—Богородичная трава Thymus serpyllum L.
Богородишна коса –растеніе Astragalus Cicer L.
Богошник=**берека**. См. выше.
Бодай! богдай!—Дай Богъ! О если бы! *Бодай тобі Івго з твоею правдою.* Квітка.
Боднàрь—обручникъ, бочаръ.
Боднàренко—сынъ бочара.
Боднàриха –жена бочара.
Боднàрівна—дочь бочара.
Бóдня—кадь съ крышкою и замкомъ. *Олеся у комору та хутчій до бодні.* Шишацький.
Бодяга—растеніе употребляемое противъ ревматизма Spongia fluviatilis L; иначе по-Южно-русски—*водяна губка, надошник.*
Бодяк.—сорная трава Carduus nutans L.; иначе по-Южно-русски—*рипьях, скин.*
Бодян—бодьянъ Stern Anis, Pimpinella Anisum.
Боєванне-я—турниръ.
Божа благодать—растеніе Gratiola officinalis L.
Божа ручка—растеніе Primula officinalis L.
Божевільний — шальной, сумазбродный
Божевільня—домъ умалишенныхъ.
Боже дерево—дерево Artemisia procera W.
Боженько, бозя—(дѣтское) Богъ.
Божник, божниця — кіотъ для образовъ; полки на которыя ставятъ образа.
Божо—нар. по-божески.
Божок —малый идолъ.
Боз білий—бѣлые бобы.
Боз Турецький—цвѣтущіе турецкіе бобы.

Бок, бік—1) бокъ, сторона, партія. 2) Особа. *Писан лист о вигодней господі для особ при Паньском боку обрітающихся.* Ханенко.

Бокатка—(Австр. Укр.) ведро, ушатъ. *В кожній хатці по бокатці.* Посл.

Боклаг—боченокъ въ которомъ носятъ сбитень и у котораго дно больше чѣмъ его длина.

Болвохвальці—идолопоклонники.

Болесний, болістний—болѣзненный.

Болесть, болість—1) болѣзнь. 2) Чувство скорби.

Болиголов—растеніе Conium maculatum L.; иначе по-Южно-русски—*буглав, омег, сикавка, свистюля, блекота.*

Болізько, болесно—нар. больно.

Болона—выросшее дерево, брусъ.

Прибіжи коню, до двору,
Та вдарь копитом в болону. Пѣс.

Болоничейко—поле находящіеся вблизи города.

Вийшли в чисте поле, в болоничейко.
Галиц. пѣс.

Болоня—лугъ.

Болотні оріхі — растеніе Trapa natans L.; иначе по-Южно-русски—*водяні оріхи, котелки, рогульки, чортові оріхі.*

Болотні півники—растеніе Iris Pseudo-Acorus L.; иначе—*лепешняк, ужачки.*

Болотній пух—растеніе Eriophorum latifolium Hoppe.

Болотня жеруха—растеніе Cardamine pratensis. L.

Болотяна сосенка—растеніе Hippuris Vulgaris L.; иначе по-Южно-русски—*хвостняк.*

Болотяний—болотный.

Болючий, болячий,—болящій, больной.

Болючка, болячка — чирей, золотуха, струпъ.

Бомага—документъ, бумага.

Бондарь=**боднарь.** См. выше.

Бор, бір—сосна, сосновый лѣсъ.

Бор-зілле — растеніе Lycopodium complatanum L.

Бора—боря.

Борва—Борей, сѣверный холодный вѣтеръ.

Борвій—ураганъ; иначе по-Южно-русски—*хурія.*

Бор—(отъ нѣмец Borg, Borgen) ссуда, отданіе, или взятіе взаймы. *Боргумер, зачекай не жие.* Посл.

Борець—1) борецъ, боксёръ. 2) Растеніе Aconitum Napellus L.; иначе по-Южно-русски—*тоя.*

Боржій—нар. скорѣе; отъ церковно-славянскаго *борзо. Дак боржій покиньте.*

Борзо — нар. скоро, быстро; сравнит. ст. *боржій, борше. Боржій обідати готуй. Хто борше насипле той борше змеле.*

Борікати—бодать рогами.

Боровий—сосновый, лѣсной.

Боровий богун—растеніе Daphne cneorum L.

Боровий підбіл — растеніе Centaurea Marschaliana Spr.; иначе по-Южно-русски—*порушник.*

Боровик — грибъ Boletus edulis L.; а также растеніе *боровий підбіл.* См. выше.

Борове зілле—растеніе Setaria italica P. de Beau.

Борода лісова — растеніе Usnea barbata L.

Борода чортова—растеніе Vincetoxicum officinale L. Moench.

Бородавник— растеніе Clematis vitabla L.

Бородата трава — Andropogon Ischaemum L.

Бородач = **Борода чортова**, См. выше

Борозѐнний—1) дѣлающій борозды т. е. волъ. *Попав, як в ярмоборозенний*. Посл.

Борбна—апологія, защита, диспутъ. 2) Соха, борона.

Борбнець—защитникъ.

Боронити—1) защищать, охранять. 2) Воспрещать. 3) Пахать сохою.

Бороти—бороть.

Бороття = **борня**. См. выше.

Бо̀рсатися-тьця—метаться въ разныя стороны.

Бортяник— пасѣшникъ.

Борше—нар. скорѣе.

Борщ—растеніе Heracleum Sibiricum L.

Борюкати = **борікати**. См. выше.

Босака, босаком, босоніч, босонож—нар. босикомъ.

Босий—босой.

Босо̀рка—низшая степень вѣдьмы.

Бось—(Австр. Укр) ты еси.

Пригюлублю тя серденько,
Бось кохана, бось миленька,
Ти зоре моя. І. Верхратський.

Ботва, ботвина—свекловичный листъ.

Боцюн, боцян—цапля.

Бочалка—бывшая мѣра жидкостей, отъ слова бочка. *Бочалка меду по 2 р. 15 к. ведерко*. Маркович.

Боя, боіще—сраженіе, битва.

Боягуз—трусъ.

Боягузка—трусиха.

Боязкий, боязний—пугливый, боязливый.

Боязко, боязно—нар. робко, страшно, пугливо.

Бояри—1) женихова свита на свадьбѣ. 2) Разсыльные казаки прошлаго столѣтія.

X **Бояри**—(акт. сл.) боярами назывались служилые люди, не пользовавшіеся правами дворянства, а только личной свободой; сверхъ обязанности являться на военную службу, они въ послѣдствіи были обложены нѣкоторыми повинностями въ пользу замка, а иногда и въ пользу старосты; нѣкоторые бояре, въ замѣнъ службы, обязаны были ѣздить съ письмами и т. под. и такіе назывались *боярами путними*.

Бояришник — дерево Crathaegus monogyna Jacq.

Боярія—аристократія московская.

Боясть—боязнь, трусость,

Брага—родъ квасу дѣлаемаго изъ проса.

Браговар—котелъ, въ которомъ кипитъ заторъ.

Бражний—свойственный брагѣ, куражный.

Бражник—1) чанъ для барды. 2) Кутила.

Бражничати—кутить, гулять.

Бразолія—1) Бразилія. 2) Родъ краски фернамбуку, темносиній сандалъ.

Брак—1) недостача. 2) Безличный глаголъ недостаетъ, нѣтъ.

Бра̀ма—крѣпостныя городскія или монастырскія ворота.

Бра̀ма славутня—тріумфальныя ворота М. Старицький

Брамний—привратникъ.

Брамурт—красная краска.

Брандюши, брандюшки—растеніе Crocus reticulatus L.; иначе по-Южно-русски—*просуринка, просурень, просерень, сиротень, дристокоз.*

Брандюши білі—растеніе Ornitogalum umbellatum L.

Бра̀нець—1) плѣнникъ. 2) Рекрутъ.

Бранецький—плѣническій; рекрутскій.

Бранка—1) плѣнница. 2) Рекрутскій наборъ: *Либонь бранка у нас буде сю зіму*. Народ. погов.

Брань трава—растеніе Polemonium coeruleum L.

Брaскнути—1) зазвучать. 2) Разбухнуть.

Бра́т-у-других—двоюродный братъ, кузенъ.

Братак, братач—пріятель, другъ.

Братанич—племянникъ по брату.

Братачка—пріятельница, подруга.

Братерьство — братскій союзъ, товарищество.

Братерський—братскій, товарищескій.

Братина, братóва—братняя жена.

Братися-тьця — соединяться, вступать въ бракъ.

Братишек—(съ презрѣніемъ) братецъ.

Братівщина—1) наслѣдство послѣ брата. 2) Военная дружина.

Братки, братіки—растеніе Viola tricolor L.

Браткè—братецъ.

Братовбивство—братоубійство.

Братовбиський—братоубійственный.

Братовбивця—братоубійца,

Братовизна—**братівщина**. См. выше.

Браток лісовий — растеніе Viola sylvestris Lam.

Бревкало—(общ. рода.) прожора.

Бревкати—жрать.

Брезговàти—брезгать, пренебрегать.

Бренькач—мѣдная монета.

Бреха́ти—1) лгать, врать. 2) Лаять (о собакахъ и лисицахъ),

Брёхатися-тьця — барахтаться, пробираться. *Пійшов чавкать і брёхатьця осоками та очеретами до лоз і долісів.* Номис.

Брехачка—лгунья, врунья.

Брёхнути — бросить, кинуть. *Брёхнув оберемок об землю.* Номис.

Брехнути—соврать.

Брехня—ложь, вранье.

Брехун—лжецъ.

Брехунівка—имя вымышленной деревни, въ которой живутъ одни только лгуны. *Ащо люде добрі, чи не з Брехунівки ви?* Квітка.

Брехунка, брехуха=**бреха́чка**. См. выше.

Брид—стыдъ, срамъ.

Бридити—гнушаться, опротивѣться.

Бридкий — гадкій, скверный, отвратительный.

Бридко—нар. гадко, скверно, отвратительно.

Бридкость—гадость, омерзѣніе.

Бридливий—брезгливый

Бриднути—надоѣсть, опостыть.

Бридня, бредня—пустяки, вздоръ, мелочь, побасёнка, вранье, вымыслъ, бредни; уменьш. *бриденька. Не що дня-бридня.*

Бризлелина—растеніе Evonimus verrucosus Scop.; иначе по-Южно-русски —*проскурина, бруслилина, бруслевцина, бересклет, вересклеп.*

Брикати—лягать ногами.

Брикливость—ляганіе задними ногами, въ переносномъ смыслѣ: капризы, причуды.

Брила—глыба.

Бриль — круглая шляпа съ большими полями изъ соломы, войлока и т. п.

Бринзя, бриндзя—соленый овечій сыръ.

Бриніти—созрѣвать, темнѣть,

Бринтал — 1) колокольный языкъ. 2) Большой гвоздь.

Брита—кусокъ холста въ три полотнища.

Брицкати—чваниться.

Брова̀—бровь.

Брова̀рник—пивоваръ.

Броварь, броварня—пивоварня.

Бровенята—бровки, брови.

Бровкè — одна изъ самыхъ употребительныхъ кличекъ собаки.

Бройти—колобродить, причинять безпорядокъ.

Броск—звукъ.

Броскати—звучать.

Броскіть—звучность.

Бростатися-тьця—развѣтвляться, разростаться; выбрасывать почки (одерев).

Бросток—почка, отпрыскъ.

Бруд, бруда—гуща, нечистота.

Брудити—пачкать, грязнить.

Брудний—грязный, нечистый.

Брузумент—позументъ.

Брукати—играть зубами.

Бруква—брюква Brassica Napus rapifera.

Бруделька—растеніе Brunella vulgaris Benth.

Брунька—древесная почка.

Брус—точило.

Брусилина — растеніе Evonimus europaeus L.; иначе по-Южно-русски—*вовче лико, вовчі сережки, саклак.*

Брусквина—дерево Persica vulgaris Mill.

Бруслина=**бриzлелина.** См. выше.

Брусниця — брусника Vaccinium vitis igaea L.

Брусовати—пировать на свадьбѣ. Квітка.

Брусувати—точить.

Брязкало, бряцкальце — побрякушка, гремушка, дѣтская игрушка съ колокольчикомъ.

Брязкати—бряцать, шумѣть.

Брязкити—бренчалки.

У дудки грали
І в брязкити брязжчали. Пѣс.

Брязкіт—бряцаніе, звонъ, трескъ.

Брязкотати=**брязкати.** См. выше.

Брязкотило=**брязкало.** См. выше.

Брякати—стучать.

Брямий—бравый.

Бряск—блескъ.

Розлетілись орла сизі—
Де рожевий сяє бряск.
І. Верхратький.

Бряскин=**абрикоз.** См. **А.**

Бряскиновий—абрикосовый.

Буба—(дѣтск. сл.) 1) ягода. 2) Рана.

Бубен—горохъ.

Як бубен синя стала вся.
Котляревський.

Бублейниця, бублешниця—булочница.

Бублики—баранки.

Бублиця, біблиця—рыба Leusciscus rutilis L.

Бубни—котлы, литавры.

Бубнити—бить въ литавры.

Бубнявити—1) бухнуть какъ горохъ. 2) Говорить въ носъ.

Бубовник—растеніе Rhinanthus major Ehrh.

Бубонь—(Австр. Укр.) турецкій барабанъ, бубенъ.

А синички-бубівнички в бубонь вибивають. Пѣс.

Бубоньці—бубёнчики.

Бувалець—бывалый.

Бувальщина—быль, былина, былое.

Бувапіти=**бованіти.** См. выше.

Бувати—бывать.

Буга—плакса.

Бугай—1) быкъ-птица. 2) Быкъ.

А бугай бугу гне чайку в дугу. Пѣс.

Запряжу я бугая,
Куди люде, туди й я. Пѣс.

Буглав—растеніе вонючка Conium maculatum.

Буда—заводъ для выдѣлки поташа.

Буда—1) шатеръ, шалашъ. 2) Крытая повозка.

Будар, будара—крытый фургонъ, кибитка, тарантасъ.

Будденъ—будній день.

Буде—1) нар. довольно. 2) Глаголъ будетъ.

Буденний—будній.

Буджениня—копченное мясо, соленая свинина.

Будинок—домъ, замокъ, теремъ.
Будівля—зданіе, строеніе.
Будка—кибитка.
Будова, будованнє-я—зданіе, строеніе.
Будовництво—архитектура.
Будовниця—строительница.
Будовничий — архитекторъ, строитель, зодчій.
Будра—растеніе Glichoma hederacea L.; иначе по-Южно-русски—*котики, кошача мьята, кошачки, кошачник, росхідник.*
Будучій—существующій, находящійся.
Будяк—1) чортополохъ Xanthium spinosum L. 2) Растеніе Carduus. 3) Все колючее на растеніи.
Будяк жовтоцвітний—растеніе Senecio vernalis L.
Буза—осадокъ.
Буздигарня—пустая неопрятная комната
× **Буздихан**—татарскій кинжалъ.
Бузина—дерево Sambucus nigra L.
Бузівок—перезимованный телёнокъ.
Бузок, без—сирень Syringa vulgaris L.
Бузувір—бусурманъ.
Бузувірів, бузувірський—бусурманскій.
Бузувірка—бусурманка, тиранка.
Бузько—аистъ Ciconia.
На одній сіножаті і віл пасеться і бузько жаби ловить. Посл.
Бузю—(Австр. Укр.) поцѣлуй.
Буйнєстер—буйный вѣтеръ.

Гулящий вітер Буйнестер
Заніс по-над море
Той пісні скарги, тую скорбь
У дикі пущі—гори. І. Верхратський.

Буйний — сильный, крѣпкій, крупный, непокорный.
Буйно—нар. сильно, непокорно.
Буйность—буйство, дерзость, наглость, плодовитость, крайняя свобода.
Буість—духъ непокорности.
Бук, фаг—дерево Fagus Sylvatica L.
Буквиця=**бетонька.** См. выше.
Буквиця біла—растеніе Primula officinalis L.
Буки—буквы, азбука.
Буки—барабан—башта—вздоръ, нелѣпость, ложь. Погов.
Букіер=**бакір.** См. выше.
Буковий—сдѣланный изъ буковаго дерева
Буко̀вина—Южно-русская правинція носящая титулъ воеводства и принадлежащая нынѣ вмѣстѣ съ Галиціею и Лодомиріею Австро-Венгріи; названіе свое получила отъ множества росшихъ въ ней въ старину буковыхъ лѣсовъ. а прежде она называлась Покутьемъ.
Була, було, був—была, было, былъ.
Булава́ — атрибутъ гетманскаго сана; она состояла изъ серебрянной, позолоченной палки съ яблокомъ на верху. На яблокѣ была надпись, обозначавшая имя гетмана, а также годъ и число ея полученія отъ народной рады. Яблоко украшалось бирюзой и лалами, а на верху его ставился крестъ. Въ Москвѣ въ Оружейной палатѣ хранятся булавы нѣкоторыхъ гетмановъ.
Букшпан—буксъ Bucus sempervirens.
Булдимка, булдимок—родъ короткаго ружья употреблявшагося запорожскими пастухами.
Булка—бѣлый хлѣбъ, а также мячъ.
Булобан—болванъ.
Бульба=**бараболя.** См. выше.
Бульбаха, бульбашка, булька—водяной пузырь.
Булькот—шипѣніе, клокотаніе.
Булькотати—клокотать шипѣть.
Аж бульбашки забулькотіли. Пье горілочку з барильця; горілочка буль, буль, а такому-то *сім дуль.*—Погов.

Бундючний, бундячний—надутый, роскошный.

Бундячитися-тьця—чваниться, гордиться, дуться. *Він таке бундячне весілля уджигнè що ну.* Котляревський.

Бунтовливий — мятежный, непокорный, бунтующій

Бунтовливость — мятежность, непокорность.

Бунтовник—бунтовщикъ, мятежникъ.

Бунтовниця—бунтовщица, мятежница.

Бунтовничий—мятежническій.

Бунчик — 1) 12 нитокъ мониста. 2) Связка бисеру.

Bis! **Бунчуг**—знакъ гетманскаго сана; онъ состоялъ изъ длиннаго древка съ насажденнымъ на него золотымъ яблокомъ съ бѣлымъ султаномъ изъ конскаго волоса, какъ знакъ гетманскаго сана, бунчукъ во время походовъ ставился передъ палаткою гетмана. Во время сражений и торжествъ. они возились передъ гетманомъ. Въ полкахъ бунчукъ употреблялся въ числѣ знаменъ.

Бунчужний — блюститель гетманскаго бунчука, бунчугоносецъ.

Бунчуковий Товариш—чиновникъ при Гетманскомъ штандартѣ.

Бунчукове товариство—гетманская свита или штабъ.

Бурграбій—(акт. сл. burgrabia) урядникъ назначавшійся гродскимъ старостою, и въ случаѣ отсутствія послѣдняго, исполнявшій его должность

Бург, борг—употребляется въ формѣность. — *На бурі, набор*—т. е. въ долгъ, въ кредитъ.

Бургомистр, бурмистр—(акт. сл. burmister) высшій урядникъ въ королевскихъ городахъ избиравшійся мѣщанами и вѣдавшій дѣла, мѣщанскаго городскаго общества.

Бурграбство — градоначальство, комендантство.

Бургувати, борговати — выдавать на burh.; давать взаймы, давать въ кредитъ.

Бурдей—домъ терпимости.

Бурдейка — дѣвушка изъ дома терпимости.

Бурдюк—пастушья котомка.

Буремний—революціонный.

Бурити—волновать.

Буритися-тьця—волноваться.

Буріння-є—волненіе.

Бурк—мощеная улица.

Бурка—эпанча, валеная изъ шерсти, отъ дождя.

Буркований—мощенный.

Буркованнє—мощеніе, выкладка.

Бурковати—разсуждать, бранить.

Буркòвина — плащь, бурка.

Буркун—ворчунъ

Буркун-зіллє—растеніе Melilotus caerulea Lam.; иначе по-Южно-русски—*гуньба*.

Буркутіти—ворковать.

Бурлàка—бурлакъ.

Бурлаковàти—бродяжничать.

Бурсак-спудея — ученикъ. *Для спрàвовання школи ректор мает як дидаскала такі спудев постерегати.* Уст. Луц. Брат. 1624 г.

Бурт—огорожа. 3) Край чего-либо. 3) Костёръ.

Бурти—насыпи изъ золы.

Буртись!—междоим., бульвъ!

Бурулька—1) малый горшокъ. 2) Сосулька изъ лёду.

Бурун—валъ, волна.

Бурундук—растеніе Medicago falcata L.

Бурханина—штурмъ морской.

Бурхати—1) бросать, швырять. 2) Проливать, лить.

Бурхливий—бушующій.

Бурчанне—ворчаніе.
Бурчати—ворчать.
Бурштин=**брунштин**. См. выше.
Бурьма—революція
Бурьмак, **бурьмій**—революціонеръ.
Бурьмачка—революціонерка.
Буряк—свекла Beta vulgaris L.
Буряки, **бурячки**—растеніе Polygonum orientale L.
Бурячник—растеніе Borrago officinalis L.
Бусел, **бусоль**, **бусько**, **буська**, **бузько**, **бушля**—цапля.
Буськи—растеніе Erodium cicutarum L.
Бута—молдавскій возъ.
Бути, **буть**—глаголъ вспомогат. быть
Бути—сапожки, ботинки.
Бутилочия тиква—растеніе Lagenaria Vulgaris Ler.
Бутириня—хламъ.
Бутніти—усиливаться, увеличиваться.

Іде він аж минув страшенний сплав,
Ріка неби море шуміє,
А повінь все гірше бутніє.

Буттє-я—жизнь, существованіе.
Буханець, **бохонець**—маленькій, хлѣбъ.
Буханка, **бухинка**—пухлый пшеничный хлѣбъ.
Бухикати—кашлять.
Буцім—союзъ какъ будто, словно.
Буча, **бута**—содомъ, кутерьма.
Бучний—пышный, важный громкій.
Бучно—пышно, славно важно.
Бучок—большая палка.
Бучуля—(Австр. Укр.) корова.
Буяра—большая рѣчная лодка.

В.

В—предлогъ въ, у.
Ваба—1) прелести, красота. 2) Родъ матеріи. Величво.
Вабити—привлекать, прельщать, манить
Вага—тяжесть, вѣсъ.
Вага—вниманіе, значеніе, достоинство; цѣна, почтеніе.
Вагадло—маятникъ въ часахъ.
Ваган, **ваганок**—корытце употребляемое вмѣсто миски.
Вагатися-тьця—колебаться.
Ваги—большіе вѣсы; иначе по-Южнорускн—*терези*; а малые вѣсы, называются—*шальки*.
Вагови дзигари—стѣнные часы.
Ваговий—продаваемый на вѣсъ.
Вагом дати—отвѣсить; дать извѣстное количество вѣсомъ; дать на вѣсъ.
Вагота—тяжесть, вѣсъ.

Звелів водам громадитись на хмарах.
Іваготи не чують, не порвуцця.
П. Ратай.

Вада—вредъ
Вадити—вредить.
Вадко—нар. тошно, вредно.
Вадливий—вредный, дурной.
Важення-є—взвѣшиваніе.
Важити—взвѣшивать, вѣсить уважать, считать.
Важитися-тьця—осмѣливаться, дерзать, отваживаться.
Важкий—тяжелый.
Важко—нар. тяжело, тяжко.
Важливий—тяжеловѣсный.
Важниця—1) большіе вѣсы для взвѣшиванія соли. 2) Рычагъ для подъёма тяжестей.
Важня—мѣсто на торговой площади гдѣ находилось магистратскіе вѣсы.
Вайда—растеніе Isatis Tinctoria L.
Вакацiйовий—вакантный.
Ваканція — (акт. сл.) освобожденіе отъ чего; свободное время.
Ваксований—вычищенный ваксою.

І остроги побіляні і чоботи ваксовані, П.

Вал—1) несученныя нитки, спряденныя, изъ охлопковъ, шнурокъ. 2) Воз-

вышеніе, бастіонъ! 3) Скошенное сѣно, первоначально лежащее *в валах* собираемое послѣ *в копиці*.

Валандатися-тьця—барахтаться, коверкаться, протягиваться, бродить.

Валантаннє-я—медленность.

Валантатися-тьця—медлить, вяло работать.

Валасатися-тьця—странствовать.

Валець—цилиндръ.

Валечний—(акт. сл. waleczny). 1) Прилагательное, означавшее лицо военнаго званія. 2) Славный, храбрый, воинственный.

Валити—1) разрушать. 2) Изготовлять *вал* См. выше.

Валк, валка—1) борьба. 2) Комъ, 2) 3) Партія, артель, кучка людей идущихъ вмѣстѣ. 4) Чумацкій обозъ, въ которомъ всегда на первомъ возѣ помѣщается пѣтухъ, замѣняющій чумакамъ барометръ и часы.

Валовий—сдѣланный изъ грубыхъ нитокъ т. е. *вала*.

Валька—комъ.

Вальковаций—смазанный, вымазанный (о хатахъ и печахъ).

Вальковати, валькувати—1) катать, выкатывать. 2) Бить, колотить. 3) Смазывать, вымазывать.

Валькою нестися—ѣхать во весь опоръ.

Вальний—главный, общій.

Посилали депутатів в Варшаву на сойм вальний. Конисський.

Валява—1) нар. сила, куча, множество. 2) Развалины, мусоръ. 3) Поле сраженія съ неубранными тѣлами.

Валяний—пряденый.

Вандри — (Австр. Укр.) бродяжество, шлянье, кочеваніе; иначе по-Украински—*мандри*.

Вандровати — бродяжничать, кочевать, путешествовать.

Ванник—растеніе ландышъ.

Ванянник—торговецъ известью.

Ванна—известь; отъ церковно-Славянскаго—*вапи*, краски.

Ваннець—калий.

Вапновий, вапняний—известковый.

Вапнярка—яма съ известью.

Вар—кипятокъ; иначе по-Южно-руски—*окріп*.

Вареники—родъ Малоросійскихъ и Червоно-Русскихъ макароновъ; на прѣсномъ тѣстѣ варенные съ творогомъ пирожки, подаются съ масломъ и сметаною, а также и съ ягодами.

Вареницi—родъ галушекъ, варёныя лепёшки.

Варенуха, варёна—водка или наливка съ сухими плодами, медомъ, прянымъ кореньемъ и проч. Поставленная въ горшкѣ на цѣлую ночь въ горячую печь. *Наварили доброї вареної; як то вона випьется*. Посл.

Вариво, варево—сваренная пища.

Варистий—предметъ для варенья и мѣсто гдѣ варятъ.

Вармія—армія.

Варнак —клейменный каторжникъ.

Старий недобиток варнак
Мені росказував оттак. Шевченко.

Варнованє—(акт. сл.) предостереженіе.

Варнякати — разглагольствовать, нескладно говорить.

Вароватися—остерегаться, условливаться, предупреждать, просить.

Вароватися-тьця — 1) дожидаться. 2) Беречься, остерегаться, медлить.

Козаченьку, сватай, не варуйся. Пѣс.

Варувався кия, та палкою дістав. Посл.

Варт—стоитъ, достоинъ, заслуживаетъ.

Варта—сторожа, конвой, караулъ.

Вартовати—стеречь, беречь, хранить.

Вартовий—часовой, сторожевой, караульный.

Варуватися-тьця — намѣриваться, желать, собираться.

Варунок — (акт. сл.) предостереженіе; условіе.

Варяниці=вареиниці. См. выше.

Васильки—цвѣты Centaurea Cyanus.

Вастокротно—нар. многократно.

Вастокротнє люде убогиі воплять і ускаржаютьця. Орлик.

Вата́г, ватажо́к—предводитель, руководитель, зачинщикъ.

Вата́жка — пастухъ стада, а также старшина, начальникъ.

Ватра—горнъ печной, печь.

Вахла́й—болванъ.

Вашець—(акт. сл.) сударь, Ваша Милость

Вбагнути—понять, разрѣшить.

Вбача́ти—усматривать, предвидѣть.

Вбачливий — осмотрительный, внимательный, старательный.

Вбачливо—нар. осмотрительно, внимательно, старательно.

Вбива́тися-тьця—заботиться, пектись,

Вбивство—убійство.

Вбивця—убійца.

Вбитки—бить яйца о Святой.

Хлопці на вбитки бились крашанками.

Вбір, вбра́ння-я—одѣваніе.

Вбірати—1) одѣвать, убирать, наряжать. 2) Всасывать, втягивать.

Вбіратися-тьця—одѣваться.

Вблажа́ти—умилостивлять, примирять.

Вбра́тися-тьця—1) нарядиться. 2) Удалиться.

Вврага—вниманіе.

Вважа́ти—уважать, считать важнымъ.

Ввільнути—уйти, удрать.

Ввічливий—привѣтливый, льстивый, любезный.

Вволити—исполнить чью либо волю или желаніе.

Вгав—воздержаніе, усталость, покой, задержаніе.

Вгава́ти—отдыхать, уставать, переставать.

Вгада́ти—угадать.

Вгамова—усмиреніе, упокоеніе.

Вгамо́вати—усмирить, угомонить, успокоить.

Вгамова́тися-тьця — утихнуть, успокоиться, перестать, удерживать, задержать.

Вгіддя, вгоддя—условіе.

Вглядіти—высмотрѣть, увидѣть.

Вподо́бити—устроить, уладить, дѣлать что хорошо.

Вда̀вати — доносить, выдавать, выставлять, притворяться, казаться.

Вда̀ватися-тьця — *вдаватися вві-що* — предаваться чему-либо; удаваться.

Вдаля—разстояніе, отдаленіе.

Вда̀нє—стеченіе обстоятельствъ, поводъ, причина.

Вда̀ти—представить, изобразить, приспособить.

Вдатися-тьця—сходствовать.

Вдатний—способный.

Вда̀ха—(общ. рода) способный, удавшійся.

Вда̀ча—характеръ.

Вдивлятися-тьця—всматриваться.

Вдивовижу—*навдивовижу*—наудивленіе; *невдивовижу* — нар. неудивительно, не диковина.

Вдира̀тися-тьця—вмѣшиваться, неправильно овладѣвать, втѣсняться.

Вдираючись до угодій наших. Мазепа.

Вдіяти—сдѣлать, совершить.

Вдо̀вж—нар. вдоль.

Вдовиця, удова—вдова.

Вдовиченко—сынъ вдовы.

Вдовівна—дочь вдовы.

Вдовольнитися-тьця — удовольствоваться, удовлетвориться.

Вдовушки—растеніе Knautia sylvatica Dub.

Вдруге—нар. въ другой разъ.
Вдягáние-я=вбірáния-є. См. выше.
Вдягáти—одѣвать, надѣвать.
Вдячний—благодарный.
Вдячность, вдяка—благодарность, благодареніе.
Вдячне—нар. съ благодарностью, признательно.
Вегèря, векгеря—родъ танца.
Ведеркòвий—мѣряемый ведромъ.
Ведеркóве—пошлина отъ ведра.
Вèдлуг—(акт. сл.) нар. по силѣ, въ силу.
Ведмѐдь, відьмідь—медвѣдь.
Ведмеже вухо—растеніе Salvia Aethiopis L.
Ведмежина—растеніе Rubus corylifolius Bess.
Вѐжа, вѐза—башня, тюрьма; иначе по-Южно-русски—*бáкшта, бáшта.*
Вéлет—великанъ, исполинъ.
Велѐти—разрѣзные въ жупанахъ рукава.
Вèлетний—грандіозный.
Великдень—Свѣтлое Христово Воскресеніе.
Вèлико—нар. много, дорого, сильно, крѣпко.
Великодні Свята—Недѣля Пасхи.
Великодній—пасхальный,
Великомòвний—многорѣчивый.
Великомòвність—многословіе, многорѣчивость.
Великòний, величѐнький—очень большой.
Вèлитень—великанъ атлетъ—иногда геній.
Величѐнний—огромный, громадный.
Величній—величественный.
Велький—(Австр. Укр.) великій.
Вельми—нар. очень, весьма.
Вельможний—знатный. превосходительный.
Вельможность—знатность, именитость; *Ваша Вельможность*—Ваше Превосходительство.
Вѐльце—нар. весьма, очень.
Вендровáти—путешествовать.
Венерáція—(акт. сл. veneratio) почтеніе.
Венеря—Венера.
Верба—ветла, ива Salix fragilis L.
Вербич, вербиця—суббота 6 недѣли Великаго поста.
Вербний тиждень—6-я недѣля Великаго поста.
Верболіз, вербол*о*з—ива Salix Capraea L.
Вербунка, вербунок—собираніе солдатъ посредствомъ разнаго рода приманокъ.
Вередливий—капризный.
Вередник—растеніе Thlaspi arvense L.; иначе по-Южно-русски—*талабан, чорне ребро.* 2) Капризникъ.
Вередниця, вередливиця—капризница.
Вередування—капризы.
Вередувати—капризничать, прихотничать, пренебрегать.
Веремій, веремія—1) вздоръ, колобродъ. 2) Дождь, вихорь, буря; *крутить веремія*—дѣлать быстрыя атаки; дѣлать ловкіе маневры.
Верес, веріс, верос—растеніе Calluna vulgaris Salisb.
Верск—шумъ, крикъ.
Вересклен—растеніе Evonimus verrucosus Scop.
Верещáти—пронзительно кричать,
Верженний—устремленный, направленный

Та за думи сумненькиі
Вержені в облоки
Та за жалі гоpенькиі
Слѐзаві тотоки. М. Устиянович.

Верлáнь—крикунъ.
Вермьяний—краснощекій.
Вернути—возвратить, воротить, отдать, повернуть.

Вернутий—возвращенный, вороченный.

Вернутися-тьця—возвратиться.

Вернякати—болтать.

Верстать—верстакъ.

Верства́—верста.

Верта́ти—возвращать, отдавать обратно.

Вертатися-тьця—возвращаться.

Вертёп—1) пещера, уединенное мѣсто, пуща, пустыня. 2) Кукольная комедія.

Вертіло—блокъ.

Верть—междоименіе выражающее моментъ вращенія чего нибудь, или быстрый поворотъ. *Круть, верть в черепочку смерть*. Загадка.

Весь—село, поселеніе.

Веселка—радуга.

Весёлка чортова—растеніе Phallus caninus L.

Весёлка воню̀ча—растеніе Phallus impudicus.

Весілле-я—свадебное пиршество.

Весільний—свадебный.

Весняк—поселянинъ, крестьянинъ.

Весняики—весеннія пѣсни, которыя поютъ дѣвушки, собираясь по вечерамъ, начиная съ Марта до Троицына дня.

Веспол—(акт. сл.) нар. обще, вмѣстѣ.

Весполочний — общій, соединённый, дружный.

Вет за вет—соотвѣтствуетъ выраженію, какъ аукнется, такъ и откликнётся.

Ветхій деньми—очень старый.

Вжѐ—союзъ уже.

Вжива́ти—употреблять, пользоваться, наслаждаться.

Вжинок, ужинок—прибыль жатвы, получаемой сверхъ посѣва. Гатцук.

Вжиток—употребленіе, потребленіе.

Вза́води—*навзаводах*—во всѣ повода, во весь опоръ, сколько мочи.

Взаміт—нар. сплошь да рядомъ, безъ разбору.

Вглядом — нар. по поводу. *Небійтеся взглядом Шведів.* Мазепа т. е. въ отношеніи Шведовъ будьте покойны. *Сёгож числа був сам Ясновельможний у Грапа Головкина взглядом присланного вчора листа о Полковнику Лубенському.* Ханенко.

Взгоржа́ти—презирать.

Вздогоньці—догоняя.

Вздріти—узрѣть.

Вздрячка—сказать или сдѣлать, что либо въ глаза.

Взмінка—упоминаніе, препоминаніе. *О том зась трупі Золотарѐнка взмінку положу, що ся стало на погребі оного.* Лѣт. Самов.

Взмінковати—намекать, поминать.

Взміряти—намѣреваться, направляться. *Рушив ку Паволочі, взміряючи на поле Гончариха.* Величко.

Взна̀к=на̀взнак. См. Н.

Взрушити—нарушить.

Взрушоний—нарушенный.

Взяти—взять. Плеоназмъ.

Взяв заплакав тай пішов. Пѣс.

Взяв да й вмер мо̀вчки.

Взятися-тьця—сдѣлаться, стать; *взявся водо̀ю*—покрылся водою.

Вибава—выводъ, истребленіе, уничтоженіе.

Вибавити—вывесть, истребить, уничтожить

Вибада́нє—изысканіе, изслѣдованіе.

Вибада́тися-тьця—(акт. сл.) доискаться, узнать.

Вибандурити—выливать, вычистить.

Вибача́ти, вибачити—извинять, прощать, снисходить, смотрѣть сквозь пальцы, недосматривать.

Вибѐйкатися-тьця — вылѣзть, выкарабкаться.

Виблювути—выблевать, выплюнуть.

Виборний—1) избранный, избирательный. 2) Сельскій атаманъ, реестровый козакъ.

Вибрікувати—брикать, бить задними ногами; здравствовать.

Вибрудок—грязный осадокъ.

Вибувати—выживать, выбывать.

Вибудований—воздвигнутый, выстроенный.

Вибудовати—выстроить, воздвигнуть, построить.

Вибухнути—1) взойти распухнуть. 2) Открыться, явиться, развратиться.

Виважа—выручка, помощь.

Виважати—выругать, избавлять, помогать.

Виважений—1) вырученный, избавленный. 2) Взвѣшенный, вывѣшенный.

Виважовати—выручать, взвѣшивать.

Виважчик—избавитель, выручитель.

Виважчиця—избавительница.

Виваплений—выбѣленный извѣстью.

Виваплювати—бѣлить, щекатурить.

Виверт—отворотъ, а чаще вычетъ.

Вивертати—выворачивать, отечитывать, вычитывать.

Вивертатися-тьця—изворачиваться.

Вивідач—шпіонъ, лазутчикъ.

Вивішник—растеніе Gerum urbanum L.; иначе по-Южно-русски: *гравилат, гребінник*

Виволожили, воложити—1) когда собаки, или волки, на кого кругомъ нападутъ. 2) Утомить, палить, издѣваться надъ кѣмъ.

Вивчити—выучить, научить.

Вигад, вигадка—вымыслъ, содержащій въ себѣ повѣсть, шутку и прочее; фабула.

Вигаданий—выдуманный, придуманный, изобрѣтённый.

Вигадати—выдумать.

Вигадовати—выдумывать, разсказывать.

Вигляд—видъ.

Виглядати—высматривать.

Вигнанець—изгнанникъ.

Виговор—изъятіе.

Вигодовати—вскормить, воспитать.

Вигойковати, вигойкувати—громко пѣть съ крикомъ.

Вигон—усторонье, пастьбище.

Вигортатися-тьця—освобождаться, разрывать.

Виготовати—приготовить.

Вигравати—выигрывать что, наигрывать на чѣмъ, гарцовать на конѣ.

Вигребатися-тьця—выбираться, убираться.

Вигребти—отыскать, выгорнуть, очистить.

Вигромляти—издавать громы, гремѣть.

Вигромадити—выгресть, собирать въ кучу.

Вигукнути, вигуковати—позвать, крикнуть, выкрикивать.

Вид—1) лице, физіономія. 2) Паспортъ.

Видавання—выдача.

Видавця—издатель, выдаватель.

Виданнє-я—изданіе.

Видати—издать, выдать.

Видатися-тьця—выпасть, выйти, выдаться, случиться.

Видатчик—издатель.

Видатчиня—издательница.

Видибати—выходить, восходить.

Видибуляти—выходиться, учиться ходить.

Видима—(съ Чешск. яз.) идеалъ.

Видирати—забирать, отыскивать, находить, добывать.

Виділ—отдѣлъ, учрежденіе, видѣлъ вільвові.

Виділ Товариства Имени Шевченка.

Видкий—видный, видимый.

Видко—нар. видно.

Видовиско—зрѣлище.

Видок—(акт. сл.) видъ, предлогъ, про-

спектъ, мнѣніе.

Хоч не для потужної війни, але так гля самого видоку. Самолович 1686 р.

Видоптати—вытоптать, вытолочь.

Видрюковати—отпечатать.

Видряпати—выцарапать.

Видужати—выздоровѣть.

Видумованиє — (Авст. Укр.) вымыслъ, выдумка.

Видурювати—выманивать.

Видющий—очевидный, видимый, видящій *Видюща смерть страшна.* Погов.

Вижей—(акт. сл.) нар. выше.

Вижей писаннее і нижей реченое.

Виживлениє—содержаніе, прокормленіе.

Вижлуктіти—съ жадностью випить.

Вижмок—выжимки.

Визви—вызовъ.

Визвіздити—выговаривать, укорять, бранить.

Визвіритися-тьця—озлобиться.

Визволений—освобожденный, отпущенный, свободный.

Визволити—освободить, спасти.

Виздатка—предположеніе, произведеніе.

Виздоза—растеніе Tagetes execta L. иначе—по-Южно-русски — *купчаки, гвоздики.*

Визерунок—виньетка, маленькая гравюра

Визирати—высматривать, выглядывать.

Визитовати—посѣщать, дѣлать визиты.

Визнавки віри—догматы вѣры, исповѣданіе.

Визнака—означеніе, знакъ.

Визнати—разузнать, развѣдать.

Визнаття—развѣды.

Визначатися-тьця—обнаруживаться, показываться.

Виймати—вынимать.

Вийсте, вийстя, війстє—1) выходъ. 2) Происхожденіе.

Виканючити—вымолить, униженно выпросить.

Викидка—шутка, угара, шарлатанство.

Виклик—вызовъ.

Викликаний—вызваный.

Викликати—вызывать, кликать.

Виконати — исполнить, сдѣлать окончить.

Викорпати—выковырять.

Викоханий—взлелѣянный.

Викохати—взлелѣять, хорошо воспитать, выкормить.

Викохач—воспитатель.

Викоштувати—выпить, испробовать, отвѣдать.

Викочувати—выкатывать.

Викрочати — извиваться, уклоняться, уступать.

Викрутас—вихиляс. См. ниже.

Вила—рогатина.

Вилаяти—выбранить.

Вилети—прорѣзные откидные рукава у контуша.

Вилизнутися-тьця—ускользнуть, исчезнуть.

Вилинати—вылетать, появляться, прилетать.

Виличній—величественный.

Виличність—величественность, величіе.

Вилки—ухвать.

Вилупити—произвесть на свѣтъ. Говорится о животныхъ.

Вилуск—трескъ.

Вилучати—отлучать, исключать.

Вилущити—очистить отъ шелухи.

Вилущувати—уничтожать, убивать.

Вилятн—высматривать, выжидать, устраняться.

Вимагати—домогаться, вынуждать, требовать.

Вимазати—1) вымазать, окрасить. 2) Истребить, изгладить.

Вимечений—изгнанный, исключенный.

Вимик—исключеніе, выдѣлъ.

Виникати—выключать, исключать, выдѣлять.

Виникнутий—исключенный, выдѣлённый

Вимірятися-тьця—1) измѣрять 2) Оправдываться.

Виличати—отмѣчать, выдѣлять, класть замѣтки.

Вимова — 1) произношеніе, выговоръ, акцентъ. 2) Ограниченіе, изъятіе.

Вимовити—произнесть, выговорить, сказать.

Вимовка—отговорка, предлогъ.

Вимовлений — выговоренный, произнесённый, сказанный.

Вимовляти—выговаривать, упрекать.

Вина—1) см. *заклад;* 2) вина, проступокъ. 3) Взысканіе, наказаніе. *„Попасти в вини правние"* — навлечь на себя наказаніе.

Винагорода—награда.

Винайдовати—отыскать, найти.

Винайтися—(гл. средн.) найтись.

Винець—алкоголь

Винищити—разорить.

Винний—виновный, должный.

Винник—винокуръ.

Винниця—винокурня.

Виноватець, **виноватник** — виновный, преступникъ.

Виновати, **виноватити**—обвинять, винить

Виноватниця—виновница.

Виновачений—обвиняемый.

Виношувати—выносить, вытаскивать.

Винятн—вынуть

Випадок—случай, приключеніе.

Випал—выжга.

Випалений—выжженный, выгорѣвшій.

Випалювати—выжигать, сжигать.

Випередки—гонка; *бігати на випередки* —бѣгать взапуски.

Виперти—изгнать, выжить.

Винестити—взлелѣять.

Вининатися-тьця—вытягиваться.

Випис—выпись, засвидѣтелствованная копія документа выданная изъ актовой книги.

Випит, **випитаннє-я**—вывѣдъ.

Випитаний—вывѣданный.

Випитати—вывѣдать.

Випитовати—выспрашивать.

Випікати—выжигать, укорять.

Виплодок—отродокъ, дурной плодъ.

Виповняти—исполнять, наполнять.

Виповнятися-тьця—исполняться, выравниваться, наполняться.

Випогодитися-тьця—распогодиться, выясниться.

Випороток—негодяй, человѣкъ пошлаго происхожденія.

Виправа—приданное, преимущественно движимость, гардеробъ и т. п.

Виправити—1) выправить, сдѣлать прямымъ. 2) Отправить, отослать. 3) Выговорить, расказать, описать, подстрекать. 4) Возвратить свое, выхлопотать.

Виправляти — отправлять, провожать; выравнивать.

Випраний—выстиранный, вымытый.

Випровадити—1) произвесть. 2) Избавить. *З під тяжкаго на тот час панування Польского випровадив.* Орлик.

Випростаннє—освобожденіе, изъятіе.

Випростати —высвободить.

Випростатися-тьця—выпрямиться.

Випручувати—ускользнуть, вырваться.

Випучити—пучить глаза.

Вийьяти—вытянуть, натянуть.

Виражавати—оказывать.

Виразний—явственный, выразительный.

Вираховати—вычислить, высчитать, вычесть, исключить.

Вирачковати—ползать на колѣнахъ. *Иноді всю хату стара вирачкує.* Номис.

Вирей, **вирєй**, **вирій**=**ирій**. См. И.

Вирівняти—выровнять.

Вирлоокий—пучеглазый.
Виробня—робільня. См. Р.
Виробщик—производитель, фабрикантъ, заводчикъ.
Виродок—чудакъ, уродъ. *В семьі не без виродка.* Погов.
Вироіти—произвести рой; породить, появить на свѣтъ.
Вирок—1) приговоръ, рѣшеніе. 2) Отреченіе отъ правъ на имущество.
Вироковий запис—(акт. сл.) документъ, по которому дочь, вышедшая замужъ и получившая достаточное приданое, отказывалась отъ своихъ правъ на участіе въ наслѣдованіи остального родительскаго имущества.
Виросток—выдѣланная телячья кожа.
Вироюватися-тьця—происходить, рождаться, выходить.
Вируга—вытѣсненіе, изгнаніе, остракизмъ.
Вируговати, **вируговувати**—вытѣснять, подвергать остракизму, исключать. *Аби віра Римська з Швеції виругованая, знову була принята і впроважена.* Величко.
Да той же Бальцер вируговав пана Осаула, з двора его. Ханенко.
Виряжати—отправлять, провожать, брать, давать все нужное для путешествія.
Вирятовувати—спасать, избавлять.
Вирячити—випучити. См. выше.
Вирячкуватий—большеглазый.
Висвідчити—выслѣдить, изобличить.
Висектовий—високосный; отъ Латинскаго—Bissextus. *Літо було весектове.* Величко.
Висеп, **висип**—островъ.
Висикака—выскочка, бойкій, дерзкій.
Висиплятися-тьця—выспаться, высыпаться.
Висіти—висѣть.
Вислебезовати—высказать, выяснить.
Вислобонити—освободить.
Висловка—изображеніе чего словами. *Важко ковизти над усіма там висловками.* Гатцук.
Вислуга—(акт. сл.) имѣніе кому либо пожалованное за военныя заслуги.
Вислухач—слушатель.
Висмикати—выдёргивать.
Висмоктати—высосать.
Високодумний—гордый.
Високость—вишa. См. ниже.
Висолопити—выказать языкъ.
Виспа—(акт. сл.) островъ. *Перетлинувши море достигнули виспи.* Величко.
Виспіватися-тьця—усовершенствоваться въ пѣніи. Говорится о пѣвчихъ птичкахъ.
Виспівувати—распѣвать.
Вистачати—поставлять, вознаграждать, доставлять, производить, отдуваться.
Вистачене—поставка, доставка, изданіе.
Вистинати—вырубать, истребить, избить.
Вистрашити—устрашить.
Вистриб—скачокъ.
Вистрибувати—скакать, прыгать, находиться въ добромъ здравіи.
Вистрочити—вышить.
Вистряхнути—вытряхнуть.
Виступ—простунокъ, преступленіе.
Виступний—виноватый, проступный, порочный.
Виступок—проступокъ, вина, порокъ, преступленіе.
Виступцем—нар. поступью, пятясь. *Виступцем, виступцем до дверей, а далі й шмигне із хати.*
Виступці—туфли; *попрогнати виступці*—показать двери.
Висякатися-тьця—высморкать носъ.
Витальня—гостинница.
Витикати—вынимать пробку.

Витинати—истребить, снять голову.

Витника—фокусъ, штука.

Витівати—затѣвать.

Витівки—затѣи.

Витратити—истребить, издержать.

Витребѐньки — выдумки, забобоны, закуски.

Витребѐньковати — капризничать, прихотничать.

Витрикуш—гасильщикъ. *Скорбница загорілася з неосторожності витрикуша, же там свічи клав на полиці не загасивши добре.* Лѣт. Самовидца.

Витримáти—удержать, вытерпѣть.

Витришки—*витришки продавати*—зѣвать, ротозѣйничать.

Витришковáтий— вирячкуватий. См. выше.

Витрищáти — высовывать, выказывать, выпучить.

Витрівáти—выдержать, выждать.

Витруснти—отыскать, открыть.

Витручáти—отрицать, вычитать. *Жадних ёму пожитків невимовляючи, і невитручаючи, увесь наклад ёго гинути немаеть.*

Витупцѐвати—топтать ногами.

Витурляти, витуряти—выгонять, выживать.

Витягти—вытащить.

Витяжки—экстрактъ.

Вия, вíйя—дышло въ воловьемъ возѣ.

Виява—открытіе.

Вівдя—Евдокія.

Вівсюг—растеніе Avena fatua L.

Вівтарь—алтарь жертвенникъ.

Вівтарний—алтарный, жертвенный.

Вівтóрок—вторникъ.

Вівця—овца; иначе *овиця, бирка, овѐчка.*

Вівчáрик—1) бекасъ. 2) Овечій пастухъ

Від—предлогъ отъ.

Віда, відство відомство—вѣдомство

Відборòна—защита, оборона.

Відбрѐховатися-тьця—вывёртываться.

Відвáдити—отвадить.

Відволати, відвододáти — привести въ чувство, спасти.

Відгадáти—отгадать.

Відгомон—отголосокъ.

І протяжниі тиі вої,
І розпачливий той стон—
В сколиханій груді моій
Вічний найдуть відгомон.
І. Верхратській.

Віддюбáрити—поколотить, наказать.

Віддячити—отблагодарить.

Відѐлка—вилка.

Відень, Відня—городъ Вѣна.

Уступаючи позад до Відня столиці Цесарьскої. Величко.

Де ж ти нічку заночував
Сердешний Іване.
Чи у полі, чи у дома,
Чи на царській брамі.
Серед Відня на шемьваху—
Заплакані очі! Ю. Федькович.

Відимус—(акт. сл. Vidimus, Widymusz) 1) цензорская подпись, судейское позволеніе. 2) Засвидѣтельствованная копія, списокъ, противень. *Відимус книг кгродських Замку Господарськаго, повіту Піньскаго.* Чинъ Львов. Брат. 1668 г.

Сей відимус під печатью земською Воіводства Миньского, стороні потребуючій есть видан. Репротест. на Тишковича 1619 року.

Відки, відкіль-я—откуда, отколь.

Відкрутити—избавить, вызволить.

Відлóга—родъ капюшона, пришитаго къ *кобеняку.* См. К.

Відьма—вѣдьма; *Київська відьма*—бранное слово.

Відьмак—оборотень.

Відьмене зілле—растеніе Circaea lutitiana L.

Відьмувати—заниматься колдовствомъ.

Відношенне-я—отношеніе.

Відпочити—отдыхать.

Відпочівка—отдыхъ.

Відрадісний—отрадный.

Відрадісно—нар. отрадно.

Відро, відерце—ведро, ведерко.

Відсі, відсіль-я—нар. отсюда, отсюдова, отъ этого мѣста

Відсолити—отвязать.

Відти, відтіль-я—нар. о томъ, оттуда.

Ой не відти місяць світить,

Відкіль ясни зірки. Пѣсн.

Відтикати—откупоривать открывать.

Відусіль-я—нар. со всѣхъ сторонъ, отовсюду.

Відутіль—нар. оттудова.

Віж—урядникъ, которому поручались разнаго рода освидѣтельствованія, осмотры на мѣстѣ, разслѣдованія и т. под Вожи посылавшіеся отъ суда съ этою цѣлью, а равно для предъявленія позвовъ и т. под., назывались *віжами—поїздниками*, или просто—*поїздниками.* Позднѣе обязанности вижей исполняли возные.

Віжки, віжечки—возжи, возжечки.

Віжливий—вѣдущій, знающій.

Віз—1) возъ. 2) Созвѣздіе. Б. Медвѣдицы

Візія—(акт. сл. visio) донесеніе урядника о произведенномъ имъ осмотрѣ или освидѣтельствованіи, если этотъ осмотръ касался убытковъ, грабежа и т. под.

Вій—фантастическій чародѣй, начальникъ гномовъ, у котораго вѣки на глазахъ простираются до самыхъ ногъ. См. повѣсть Вій у Гоголя.

Військо, військо—войско, армія, рать.

Військовий—воинскій, войсковой.

Військовий-товариш—унтеръ-офицеръ.

Військовик—солдатъ, военный человѣкъ.

Війстє=вийстє. См. выше.

Війся—ободъ у колеса.

Вії—рѣсницы, вѣки.

Вікно, віконечко, віконце—окно, оконце, окошечко.

Віко—крышка; *віко трунне*—гробовая крышка.

Віковати—жить; вѣчно жить.

Віконниця—ставень.

Вікопомний—вѣчный, незабвенный, достойный вѣчной памяти.

Нехай станеться на вікопомную памятку. Орлик.

Вікуістий—вѣчный.

Вільний—свободный.

Вільно—нар. вольно, свободно.

Вільность—свобода, воля, вольность.

Вільце, вілець, вілечко—свадебное деревце, стоящее на столѣ въ домѣ невѣсты украшенное ленточками и и разноцвѣтными бумажками *Кликали дівок вілечки вити.* Пѣс.

Вільчура, вельчура—волчья шуба.

Покроїли мені вільчуру лямпертовую і шляпрок з блакитного штофу. Маркович.

Він, єн, вона, вна, воно, вно, вони вни—личныя мѣстоименія: онъ, она, оно, они, онѣ.

Вінець, вінчик—вѣнецъ, вѣнчикъ, что кладутъ мертвецамъ на головы.

Віннчки, полева нехворощ — растѣніе Artemisia scoparia Waldst et Kit.

Віно — 1) приданное за невѣстою. 2) Пиковыя карты.

Віновий—пиковый.

Віновка, вінівка—пиковая карта.

Вінце—ободокъ

Віншовати—пожелать кому счастія, поздравить съ чѣмъ. *Генеральнії особи віншовали пану Гетьману.*

Вір—водоворотъ.

Віра—исповѣданіе, вѣра, клятва, присяга; *віру учинити*—присягать, принесть клятвенное обѣщаніе. Актъ, 1663 г. *на віру дати*—повѣрить, дать въ долгъ.

Вірбіль—барабанный бой.

За хмаров невидно; за вірблем нечуть.

Ю. Федькович.

Віриик—послѣдователь, адептъ.

Вірша—стихотвореніе по большей части поздравительное.

Віршний—писанный стихами.

Віршник—поэтъ стихотворецъ.

Віршиця—поэтесса, декламаторша.

Віршовати — говорить поздравительные стихи.

Віршомаз—стихоплетъ.

Віршописство—стихотворство.

Віршувальник—декламаторъ, поздравительнаго стихотворенія.

Вісень—осень.

Вісім—восемь.

Вісімнадцять—18.

Вістка—извѣстіе, вѣсть.

Вістковати—извѣщать.

Вістниця, вістовниця—вѣстница.

Вістун, вістник—вѣстникъ.

Вісьмерик—жерновой, камень въ 8 четвертей.

Вісьта—(Австр. Укр.) крикъ для понужденія лошади своротить влѣво.

Віта, віть—отростокъ, вѣтвь.

І калина прийнялася, віти распустила. Т. Шевченко.

Вітаннє-я—пріёмъ.

Вітати — привѣтствовать, принимать, угощать.

Вітер, вітерець, вітрець—вѣтеръ, вѣтерокъ.

Вітка—1) древесная вѣтка. 2) Рѣчной рукавъ, притокъ. *Тиі всі вітки впадають в Великую Воду, а з неі пирла в Дніпр, от самоі Січи.* Величко.

Вітки=відки. См. выше.

Вітрило—духъ воздуха.

Вітряк—вѣтрянная мельница.

Раз крила в вітряка гуділи й горготали,
Що все село вони насущним годували;
А камінь, пьятерня, колесо мовчали.
Приказують, що: хто мовчить
Той двох навчить Л. Боровиковський.

Вітряка—вѣтряная погода.

Вітряно, вітро—нар. вѣтряно (о погодѣ).

Віттепер, відтепер—нар. съ этой поры, съ этого времени; уменш. *відтеперенька, відтеперечка, відтеперечки.*

Віяти—вѣять.

Віятися-тьця—шляться, блуждать, распространяться. *За часу з Чигирина вибірайся, де хоч, вийся!—Поголоски в Криму віютьця.* Величко.

Вквічати—убрать цвѣтами.

Вквічатися-тьця — увѣнчаться, украситься цвѣтами.

Вкинутися-тьця—нечаянно напасть.

Вкладка—взносъ.

Вкласти—уложить, убить.

Вклепатися-тьця — обознаться, ошибиться.

Вкликати—зазывать, взывать.

Вклонитися-тьця—поклониться.

Вкраяний—урѣзанный, початой.

Вкраяти—урѣзать, отрѣзать, почать.

Вкрочати—вступать, входить.

Не можеть уже в его державу безпечне вкрочати. Величко.

Вкрутити—закрутить, укоротить; *вкрутити хвоста* — значитъ сбить спѣсь.

Вкупі—нар. вмѣстѣ, совмѣстно.

Вкупу—нар. въ одно мѣсто, кучами.

Владга, владза—(акт. сл.) власть, сила.

Владичній — властительскій, господствующій.

Владичность—господство, властвованіе.

Владнути — (акт. сл.) владѣть. *Своими границями владнути повинна.* Справа 1605. г.

Власкавити—уласкать, умаслить.

Власне—нар. собственно, именно, какъ бы.

Власний—собственный, вольный настоящій.

Власність, власность—собственность.

Власноручне—нар. собственноручно.

Властомавний—властный.

Властомавця—властительная особа, владыка.

Влестити—уласкать.

Влестіння—прельщеніе, обманъ.

Влещати=улещати. См. У.

Вливок — передача; *вливок права* — 1) передача, переуступка права, преимущественно на полученіе долга, на арендное владѣніе имѣніемъ и т. под.; 2) актъ этой передачи.

Влитися-ться—облиться.

Вліво—нар. влѣво.

Вліворуч—нар. въ лѣвую руку.

Влітку — нар. лѣтомъ, лѣтнею порою.

Влука—попадъ.

Влучати — попадать, находить. *Як пье, то не проливае; як бье, то дòбре влучае.* Посл.

Влучити — попасть въ цѣль, улучшить время.

Вліяти—(Австр. Укр.) налить, влить.

Вмѐрти, умѐрати—умереть, умирать.

Вмлівий—могущій, умѣющій.

Вмòва—уговоръ условіе.

Вмовитися-ться — уговориться, условиться.

Вмòвлений—условленный, уговоренный.

Вмовляти — уговаривать, усовѣщевать, успокоивать.

Вмовний—условный.

В-моготу, в-могу—нар. подъ силу, подъ стать.

Вмбра—смѣхъ.

Вновити—обновить.

Вовк, вівк, вовк-сіроманець—волкъ, сѣрый-волкъ.

Вовкодухий — злой, лютый, сердитый какъ волкъ.

Вовкòног—растеніе цыганикъ Lycopus exaltatus.

Вовкулака—оборотень, упырь, человѣкъ превратившійся въ волка.

Вовна—овечья шерсть.

Вовнянка — грибъ Agaricus nectator Bull.

Вовся—нар. совершенно вовсе.

Вовтузитися-ться—барахтаться, показывать видъ сопротивленія.

Вòвча лапа — растеніе Trollius europaeus. L.

Вòвча стòпа=волосник. См. ниже.

Вòвча ступа=вовкòног. См. выше.

Вòвча трава—растеніе Ononis spinosa L.

Вòвче лико—растеніе Daphne mezereum L.

Вовче тіло — растеніе Comarum palustre L.

Вòвчі лапки — растеніе Geranium pratense L.

Вòвчі сергù=саклак. См. С.

Вовчі ягоди=чернець. См. Ч.

Вовчок—1) растеніе Orobanche ramosa L. 2) Волчокъ.

Вовчуг—растеніе Ononis hircina Jacq. *Від вовчих мишаїв.*

Вовчуга—растеніе Geranium palustre L.

Вогничок—растеніе смолка.

Вòгняний—огненный.

Вòгонь—огонь.

Водковати—пить водку, завтракать, быть на водкѣ, на закускѣ.

Водограй—фонтанъ.

Водойма—басейнъ, водоёмъ.

Водохри́ще—освященіе воды на праздникъ Крещенія Господня.

Водопі́йло—спускъ къ водопою.

Водяна губка — прѣсноводный полинъ Spongia fluviatilis L.

Водяна жеруха — растеніе Cardamine amara L.

Водяна кропива—растеніе Ceratophillum demersum L.; иначе по-Украински—*кушір*, *кропивки*.

Водяний мак—растеніе Nymphaea alba L.; иначе-по-Украински—*водяна лілѐя, водяна лопушина, лататтє, гу́ски*.

Водяна мьята—растеніе Mentha aquatica L.; иначе по-Украински—*полій*.

Водяний омег—растеніе Oenanthe Phellandrium Lam.

Водяни оріхи—Trapa natans L.

Водяний щавель—растеніе Rumex Hydrolapathum L.

Водя́ник, водя́нчик—сосудъ съ водою, сосудъ для воды.

Водянка—растеніе Empetrum nigrum L.

Воѐвни́к—боецъ, рубака.

Воѐвниця—дебоширка.

Воздо́бний—красивый, удалой. *Кінь під ним воздобний.* Дума.

Во̀зний—См. *Віж*. Кромѣ обязанностей вижа, возные имѣли еще власть исполнительную, замѣнивши собой въ томъ отношеніи „*дітських*“; они дѣлали объявленія, вводы во владѣніе, освидѣтельствованія, разносили позвы, присутствовали при передачахъ имѣній по судебнимъ рѣшеніямъ и вообще при судахъ, вызывали тяжущихся по разбирательству, объявляли (публиковали) рѣшенія и проч.

Возниця, возничій—кучеръ, погонщикъ.

Возови́ця—перевозка чего либо.

Во̀зок, візо̀к—малый возъ.

Войсковиця—ополченіе, миллиція.

Войт, війт—предсѣдатель магистрата; глава купцовъ и мѣщанъ; избирался изъ среды ихъ пожизненно. Предсѣдатель городскихъ судовъ; въ сёлахъ урядникъ, поставленный помѣщикомъ.

Воївода—палатин. См. *П.*

Вола́ти—взывать, сильно просить, требовать, кричать.

Воли́ти—желать.

Во̀ло—зобъ.

Волове око—растеніе Aster Amellus L.

Воловий язик=румянка. См. *Р.*

Воло̀вик—работникъ смотрящій за волами.

Волода̀рь—обладатель, владѣлецъ.

Волода́рство—владычество, владѣніе.

Воло̀жити=виволожити. См. выше.

Во̀лок—неводъ, бредень.

Воло̀ка—тяга, грузъ.

Воло̀ки—завязки, обовязи у лаптей.

Волоки́та—судебная проволочка.

Во̀лос—болѣзнь ногтоѣда; *во̀лос виливати*—припаркою лѣчить ногтоѣду.

Волосистий молочай—растеніе Euphorbia Villosa Waldstvet Kit.

Волосник—1) шиньёнъ. 2) Растеніе Geranium sanguineum L.; иначе по-Южно-русски—*вовча стопа, гостівник, мир-зіллє*.

Волосниця—растеніе Poa memoralis L.

Волосня́, волосінь—конскій волосъ.

Волосожа̀р—созвѣздіе Плеяды.

Волосся—волоса.

Волоський горіх—грецкій орѣхъ Juglans regia L.

Во̀лот—колоссъ, гигантъ.

Во̀лотний—колосальный.

Во̀лоття—буксированіе.

Во̀лох—1) Румынъ. 2) Валашской породы баранъ.

Волоха́тий—косматый, обросшій волосами, мохнатый.

Волоха́ч—растеніе Amarantus retroflexus L.

Волоцю́га — волокита, бродяга, волочага.

Волочи́ти—буксировать, тащить.

Воло́шка, волошечка—1) Валашка. 2) Цвѣтокъ Trifolium alpestre L.

Воло́шки—васильки Gentaurea Cyanus.

Волощина—Румынія.

Во̂ля, воло́нька—свобода, воля.

Вомига—бех. См. *Б.*

Во̂мнити -- уступать, струсить, сомнѣваться.

Вонка—(Австр. Укр.) вонъ, прочь.

Пусти мя вонка.

Вонний—ароматный, благовонный.

Во́нтпити—думать, усомниться, нерѣшиться.

Вонтплйвость—сомнѣніе, уныніе.

Вонючка—растеніе Cimicifuga faetida L.

Ворган—органъ.

Воріжка, ворожка, ворожка-знатниця—ворожея, знахарка.

Ворітця, ворітечка—небольшіе ворота.

Во̂рог—врагъ, непріятель.

Вороговати—непріятельствовать.

Ворожби́т—колдунъ.

Ворожда—(собират.) враги.

Від ворожди страшних оков
Родина наша гине.

I. Верхратський.

Воро́жити—гадать.

Ворожня—вражья сила.

Вороне́ць—1) вороной конь. 2) Растеніе Paeonia.

Вороняче око—растеніе Paris quadrifolia L.

Воротта́—возвратъ, возвращеніе.

Буде каяння, та воротгя небуде. Погов.

Во̂рох—куча; стогъ смолоченнаго хлѣба.

Ворохну́тися-тьця—повернуться.

Во̀рочок—мѣшочекъ для сыра или пшена.

Ворсянка—растеніе Dipracus tullonum Mill.

Ворье—частоколъ.

Вора́га—плутъ.

Вора́к—мѣшокъ, въ который насыпаютъ лошадямъ овёсъ.

Воспа, віспа—оспа.

Восня́ть—нар. обратно.

Воста́тку—нар. наконецъ.

Востокротне—нар. сторично.

Воюва́ти—воевать.

Воя́к—воинъ солдатъ.

Впа̂д—упадокъ, паденіе.

Впада́ти—падать, приходиться, приличествовать.

Впа̂ки—нар. противъ, напротивъ.

Впа́мятку—нар. памятно.

Впанова́тися-ться—утвердиться въ господствѣ или барствѣ.

Впекти́ся-тьця—врѣзаться въ память, надоѣсть.

Впе́ршу—нар. вначалѣ, въ первый разъ.

Впива́тися-тьця — напиваться до пьяна.

Впин—сопротивленіе, остереженіе, удержаніе.

Нема впину вдовиному сину Пѣсн.

Впиня́ти—удерживать.

Вплин—нар. вплавь, по теченію воды.

Впо́вага—уваженіе.

Впо́важати—уважать, чтить.

Впо́важний—уважительный.

Вподо́бати—полюбить.

Впорати—покончить.

Впо́ратися-тьця—управиться.

Впоряжа́ти—устраивать, приводить въ порядокъ.

Впоряженний—упорядоченный, устроенный.

Вправити—1) вставить, вдѣлать; 2)

исполнить что по приказу, заставить. 3) Опредѣлить къ должности. *Вправлен до канцелярії військової*. Величко.

Вприд́обити—снабдить, устроить.

Впров́адити—ввести, склонить, привесть, втеребить.

Впродовж—нар. въ продолженіи чего-либо.

Враж́ений — вражескій. *Замишляючи з враженої своєї хитрості*. Мазепа.

Враження—впечатлѣніе.

Вр́аза—обида, оскорбленіе; рана.

Вр́азити—ранить, уколоть.

Враніш́ній—утренній; *вранішне суто*—утреній нарядъ.

Вр́анці—нар. рано, утромъ, поутру.

Врачитися-тьсяд—воротиться.

Врѣт—(акт. сл.) фруктовый паркъ.

Врешті—нар. наконецъ, въ результатѣ.

Вроба—вдѣлка.

Вробити—заработать; вдѣлать.

Вроблений—вдѣланный.

Вр́ода—красота, пригожество.

Вродливий—красивый, пригожій, счастливый.

Врозь—нар. порознь.

Вр́остич—нар. въ разсыпную.

Врубати—врубить.

Вряди-годи—нар. изрѣдка.

Всевл́адза, всевладность—всевластность, всемогущество.

Всевл́адний—всевластный, всемогущій.

Всед́ійма—исторія (по Куцому) иначе по-Украински — *діепись, гисторія, сторія, славута*.

Всилу—нар. едва, насилу.

Всипати—влить.

Всипл́яти—спать, досыпать.

Всісти—сѣсть.

Всказовати—говорить чрезъ посредника. *Чому хан нечинить отвіта на мої слова, котори я через тебе всказовав*. Мазепа.

Вскубнути—ущипнуть, потянуть за волоса.

Всміти—осмѣлиться, поспѣть.

Всмішка—усмѣшка, улыбка.

Вспак—нар назадъ, навыворотъ, задомъ. напротивъ. *Все йде вспак, пішло на псі*. Посл.

Вспал́ати—воспламениться.

Вспинити—остановить.

Всп́ипячки—нар. медленно.

Вспокійний—спокойный.

Вспр́авки—нар. истинно, дѣйствительно.

Встерегти́—подкараулить.

Встигнути—поспѣть.

Встид—стыдъ.

Встрент—отпоръ. *Встрент учинити*. Величко.

Встромити—вонзить, всадить, воткнуть.

Встрявати—вмѣшиваться.

Встр́яти—завязнуть.

Вступ—вступленіе, входъ, вліяніе, причина ко вмѣшательству.

Вступне—плата при вступленіи въ какое-либо общество, братство.

Всчин́яти—причинять.

Всяќово—нар. различно, хорошо и худо.

Вт́арчка — нападеніе, впаденіе, вторженіе въ чужую сторону.

Втекти—уйти, убѣжать.

Втиски—притѣсненіе, нужда, тѣснота.

Втих́ати—утихать.

Втихомирити=**утихомирити** См. *У*.

Втікати—убѣгать.

Втікач—бѣглецъ.

Втікачка—бѣглянка.

Втішити—утѣшить.

Втішка—забава.

Втішний—забавный.

Вткнути=**уткнути**. См. *У*.

В-торік—нар. прошлаго года.

Второнати—понять.

Второчній—прошлогодній.
Втрапити—потрафить, попасть, улучить.
Втриматися-тьця—(иносказ.), влюбиться, привязаться!
Втручарний—втискивающійся, вторгающійся.
Втручати—безпокоить.
Втручатися-тьця—вмѣшиваться.
Втяти—съумѣть
Втятий—сдѣланный, совершенный.
Вугілля—уголь.
Вудвуд—(Галицк.) удодъ.
Красне пірья на вудвуді, але сам смердить. Посл.
Вулиця=юлиця. См. *Ю*.
Вхекатися-тьця—умориться, устать.
Вхибити—пропустить.
Вхітний—усладительный.
Вхіття—наслажденіе, удовольствіе.
Вхідини, вхідчини—освященіе дома и угощеніе на новосельи.
Вхопити—схватить.
Вхоплений—схваченний.
Вхопляти—схватывать.
Вцале — (акт. сл.) нар. вполнѣ, совсѣмъ.
Вцінований—оцѣненный.
Вчати, вчинати—начинать.
Вчення—ученіе.
Вчеповатися-тьця—(акт. сл.) вмѣшаться, задѣвать.
Вчесні=завчасу. См. *З*.
Вчинити — сдѣлать, поступить, причинить.
Вчинок—поступокъ, дѣло, фактъ.
Вчиняти—*вчиняти діжу*—замѣсить тѣсто въ кадкѣ, и одбить.
Вчистити—хорошо исполнить, хватить.
Вчити—учить, наставлять.
Вчовнати — понять уразумѣть, разобрать.
Вчора—нар. вчера, вечоръ.
Вчуння—чувства сердечныя.
Вчути—услышать.
Вчутий—услышанный.
Вшелякий—(Галицк.) всякій.
Вшестя-є—Духовъ День. *Не буде сего як Вшестя в середу*. Посл.
Вшетечний—(акт. сл.) безчестный, постыдный, подлый.
Вшетечниця посполіта—публичная развратница.
Вшетечность—развратъ, своеволіе.
Вшиковати — поставить въ боевой порядокъ, дисциплинировать, устроить.
Вшкварити=ушкварити. См. *У*.
Вшкодити—причинить вредъ, убытокъ, непріятность.
Вшпигнути—уколоть, уязвить.
Вшукати—найти, открыть.
Вщати=вчати. См. выше.
Вщатися-тьця—начинаться.
Вщинати=вчинати, См. выше.
Вьюнок — растеніе Convolvulus sepium L.
Вьяз — дерево Ustilago Maydis L. и U. Carbo Tul.
Вьязи—шея, затылокъ.
Вяднути—увядать.
Нехай невяднеть вінець зготованний таковим душам. П. Могила 1640.
Вяз, вязина — дерево илемъ Ulmus campestris.
Вьязень—узникъ, невольникъ, заключенный.
Вязення — темничное заключеніе или плѣнъ. *Аби тебе до вязення не сажали. Справа 1605 р.*
Вязіль — растеніе Trifolium flexosum F.
Вялторнест—валторнист.

G.

G—предлогъ къ.

Прим. Буква g употребляется только въ словахъ устарѣвшихъ, актовыхъ и заимствованныхъ изъ иностранныхъ языковъ, польскаго, латинскаго, нѣмецкаго и проч.

Gазѣта—газета.

Gазетарка—газетная бумага.

Gазетниця—продавщица газетъ.

Gазетовий—газетный.

Gалаgан—головня съ искрами.

Ще ж незгасло gалаgаном
Козацькее сонце. П. Куліш.

Gалgан—(акт. сл.) негодяй.

Gáнок, gáнки, gáночки—навѣсъ, подъѣздъ, балконъ, крыльце, галлерея.

Gác—галунъ, позументъ.

gатýнок—сортъ, родъ.

Gвáлт—тревога, насиліе, шумъ, отъ нѣмецкаго Gevalt.

Gвалтовáти — будоражить, тревожить, шумѣть.

Gвалтовний—безпокойный, тревожный.

Великою Руїною прозвав наський мир gвалтовні часи Хмельнищини морів і чвар.

Gварáнція—ручательство, гарантія отъ французскаго Le garantie.

Gварнизон—гарнизонъ.

Gди—(акт. сл.) когда.

Gдирáти—болтать, бранить, выговаривать, ворчать.

Gдýля — продолговатыя груши Malum Cydonium.

Gеgáти—кричать по гусиному.

Gеgу!—междоим. выражающее собою гусиный крикъ.

Gемайн, gемайнер—(Австр. Укр.) воинскій нижній урядникъ.

Сивий маіор на переді—
За столом авдитор;
Штирі шаржі, два gемайні—
Всі будуть судити
Арештанта молодого—.
Иване, Иване!—
Заздвонили у хоромах
Голосні кайдани;
Маіор плюнув, gемайнери
Повтерали слёзи.
Ю. Федькович.

Gерегà—(Австр. Укр.) досчатое колесо, для игры дѣтей.

Gирлиgа, дирлиgа — кій съ булавою, пастушескій посохъ.

gлі—(акт. сл.) нар. подлѣ, возлѣ.

gля—(акт. сл.) союзъ для.

Gмин—(акт. сл.) толпа черни.

Челядь превеликим gмином іде осип під стіни. Величко.

Gнипець—сапожническій короткій ножъ

Gніп—кривой садовничій ножъ.

Gнòт, gнòтик—свѣтильня.

Gòнт, гòнт—дрань, которой кроютъ кровли.

Gонта, гонта, гонтарь — производитель драницы.

Gонтовий—покрытый дранью или сдѣланный изъ нея.

Gравіра, gравірка—гравюра, гравюрка.

Gравіровáти—гравировать.

Gравірця, gравір—гравёръ.

Gрáділь—плуговой дышелъ.

Gрасеі — (съ цыганск. яз.) любимица, фаворитка.

Не зачіпай бо то дадосова gрàсеі.

Gрàти, gратованнея-є — желѣзная оконная рѣшетка.

Gратований—снабженный рѣшеткою.

Gратовáти—снабжать рѣшетками.

Gрèцький—превосходный, отличный.

Gречний—порядочный, учтивый, вѣжливый.

Ґречность — добропорядочность, достоинство, вѣжливость, учтивость.

Ґрече—нар. порядкомъ, сильно, на славу

Ґризет—франц. Etoffe grisâtre матерія миньёная, т. е. сотканая изъ нитокъ двухъ различныхъ цвѣтовъ, двуличная или двухцвѣтная.

Ґризѐтовий—сдѣланный изъ гризета.

Ґринджо́ла-и, ґринджоля́та — простые дѣтскіе санки.

Ґродзь, ґродечек—(акт. сл.) загородь, мѣсто обнесенное заборомъ.

Хлопець з ґродечка стрелявши запалив хату. Маркович.

Ґро́н—кругъ, общество.

Ґро̀на—виноградная кисть, гроздь.

Ґру́нт, кґру́нт—мѣсто, усадьба; основаніе.

Ґрунтова̀ти—класть основу.

Ґрунто̀вий — крестьянинъ получившій отъ кого-либо усадьбу или поле за извѣстный отработокъ.

Ґу́дзь, ґу́дзик—пуговица, пуговка.

Ґутур—(Австр. Укр.) тетеревъ, глухарь

Ґшта̀лт—видъ, фигура, образъ, манера.

Г.

Га́?—союзъ а, что?

Га́ба — такъ называлось въ XVIII ст. грубое сукно бѣлаго цвѣта; парча, пелена, покрывало.

Габа́ти—пакостить, дразнить.

Габелковий — сафьянный (?); *габелковий черевик*.

Габит—чинъ монашескій, одежда монаховъ.

Приняв на себе габит чернечий.
Величко.

Габя́к—суконный кафтанъ изъ бѣлаго сукна.

Всім в габяки козацьким строем з рогами устроенними. Ханенко.

Га̀ва—ворона,

Га̀вкати — лаять (о собакахъ и лисицахъ).

Гавко̀тня—собачій лай.

Гавкучий—много лающій.

Гавр=**гайворон.** См. ниже.

Гавра—берлога, логовище.

Бусёк сяде на хаті,
Медвідь гавру розмече,
Пчілка почне гуляти,
Соловій защебече. Устиянович.

Гавьяр = **аер.** См. *А*.

Гагара—дикая утка.

Гадай-зілле — растеніе Parnassia palustris L.

Гада́ти—1) думать, загадывать, болтать, 2) Ворожить.

Га́дина—пресмыкающееся, змѣя.

Гадка—думка, мысль, забота, мечта, фантазія.

Гадю́ка—змѣя, гадина.

Гадюча морква — растеніе Peucedanum Oreoselinum Moench; иначе по-Украински—*смовдь, мовдь*.

Гадючий—змѣиный.

Гадючий горошок — растеніе Vicia Cracca L; иначе еще называется—*горобиний или горобьячий горошок*.

Гадючий просурень—растеніе Bulbocodium ruthenicum Bunge.

Гадючник—растеніе Spiraea Filipendula L; иначе по-Украински—*воронець, липка, талабан, тарлабан, починочки.—Коли укусить гадюка, то беруть усе зілля і прикладають припарку. Кажуть, що на другий день і сліду рани не буде*. Народ пов.

Гаёк—рощица, лѣсокъ.

Газда́—(Австр. Укр.) хозяинъ, господинъ. *Тяжко там украсти де газда злодій*.

Гӑздати—хозяйничать, распоряжаться.

Гай—роща.

Гай-гай!—жаль! междом., удивленія и сожалѣнія.

Гайворон—грачъ, лѣсной воронъ.

x **Гайдамака** — мятежный крестьянинъ, разбойникъ.

Гайдамаччина—1) крестьянское возстаніе. 2) Собирательное *гайдамаки*.

Гайдук — 1) великорослый служитель. 2) Родъ танца.

Гайдука садити—танцевать въ присядку.

Гайно—безпорядокъ, берлога, опустошеніе.

Гайнованне—приведеніе въ безпорядокъ, загрязненіе; мотовство, растрачиваніе

Гайновати — повѣсничать, мотать, растрачивать.

Гайнути—дать драла, быстро побѣжать. махнуть.

Гайстер—однолѣтнее растеніе со звѣздообразными цвѣтами Aster Chinensis и Aster Amellus.

Гаївка—1) хороводная игра въ Подольской губерніи въ недѣлю пасхи. 2) Лѣсна нимфа, лѣсной сильеръ. 3) Гуляніе въ рощѣ.

Гак, гачок — 1) желѣзный крюкъ на концѣ багра судоваго или пожарнаго. 2) Зубецъ на острогѣ. 3) Порядочной величины крючекъ у уды для живца. 4) Загнутые концы у подковы.

Гаківниця—пушка.

Як понесуть товариша
В новую світлицю,
Загомонять самопали,
Гукнуть гаківниці Т. Шевченко.

Галаньці—панталоны въ обтяжку.

Галас — крикъ, шумъ, неспокойствіе, драка.

Галасити, галасовати, галясовати—голосить, вопіять, кричать, буянить, бѣситься.

Галёвати—тащить, что либо. *Галёвали літо ціле по полю.*

Галич—собират. галки, вороны.

Галиччина—Галиція.

Галка—1) ворона. 2) Всякое круглое тѣло, шарикъ, пуговица, орѣхъ, набалдашникъ; мускатный орѣхъ.

Кругла як галка. Жидівки шкляною галкою викачують свої шлеєри.. Бунчуг з позлотистою галкою зіло майстерно зроблений. Величко. 3. Пѣсня *Галка.*

Ой полети, полети, да чорная галка.
Да на Дін риби їсти,
Ой принеси, принеси, да чорная галка
Од Кошового вісти!
—Да вжеж мені нелітати—
Да Нін риби їсти,
Да вжеж мені неносити
Од Кошового вісти!
Ой ви запорозці, ой ви молодиі!
Повдавались один в одного,
Як браття рідниї.
Ой ви запорозці, ой ви молодиі!
Деж ваші коні?
Наші коні в пана на припоні,
Сами-ж ми в неволі.
Ой ви запорозці, ой ви молодиі!
Деж ваші узди?
Наші узди в коней на занузді!
Сами-ж ми у нужді!
Ой ви запорозці, ой ви молодиі!
Деж ваші списи?
Наші списи у пана устрісі,
Сами-ж ми улісі!
Ой ви запорозці, ой ви молодиі!
Деж ваші ручниці?
Наші ручниці у пана в світлиці,
Сами-ж ми в темниці!
Ой ви запорозці, ой ви молодиі
Деж ваші жупани?
—Наші жупани поносили пани,
Сами-ж ми пропали

Ой полетѝ, полетѝ, да чо́рная га̀лка,
Да на Дін ри́би ї́сти!
Ой принесѝ, принесѝ, да чо́рная га̀лка,
Од Кошово́го ві́сти!
Да вжеж мені нелі́тати
Да на Дін ри́би ї́сти,
Да вжѐж мѐні не носи́ти,
Од Кошово́го ві́сти!

Га́лочка — миленькая, голубочка; собственно птица *Га̀лка;* множест. *галки, гави, галич.*

Галу́з, галу́зка, галу́зь—вѣтвь.

Убогого і галуззє тягне. Погов.

На галузі сорока скрегоче.

Галу́за — 1) чрезвычайный шалунъ 2) Глупый, безтолковый.

Галу́зованнє — бездѣльничанье, шаловство. *Галу́зованнє твое не доведе тебе до добра.*

Галу́зоватий—1) шаловливый, склонный къ шалостямъ; 2) Своевольный.

Галу́н—квасцы Alaun.

Галу́шки — вареное тѣсто съ гречаной или пшеничной муки въ чечевицеобразной формѣ.

Галшка—(акт. сл.) Анна.

Гальмо—изъянъ, недостатокъ,

Гальмова́ти, гальмува́ти—1) браковать, порочить, находить недостатки. 2) Тормошить, торопиться, навязывать себѣ что, пріобрѣтать.

Га́ля—Анюта.

Галяра, галера — рѣчная плоскодонная лодка большихъ размѣровъ.

Галя́с—чернильные орѣшки.

Галясовати=галасити. См. выше.

Галя́совий — изъ чернильныхъ орѣшковъ составленный. *Галясовий атрамент.*

Гам—крикъ, шумъ.

Гамазѐя, гамазія—магазинъ.

Гамали́к—задняя часть шеи.

Гамаликова̀тий, гамаликуватий — смуглый; толстошейный.

Народ по тих хуторах гарний, одягний, гамаликуватий. П. Куліш.

Га̀ман, гаманець — (отъ собственнаго имени Амманъ) 1) Презрѣнный человѣкъ. *Усі кричять на ёго́, як на гамана. Напали, як на гамана якого.* 2) Злой. *Попадися тільќо в руки тому гаманові, то залле в шкуру сала.* 3) Кожанная сумка для табаку, огнива и проч.

Гаманщик—карманний воръ.

Гаманщиця—карманщица, воровка.

Га́мкати—готовиться съѣсть.

І гамка ї́сти здалека. Котляревський.

Гамова̀ннє — усмиреніе шума, драки, гнѣва, страстей и проч.

Ніякого гамовання не слухають; свое поганяють.

Гамова̀ти—усмирять, останавливать.

Гамор—стая.

Над тином опустілим галок гамор грає.
М. Шашкевич.

Гаморити—шумѣть, кричать.

Га́муз—мязга.

Га́н—поношеніе, безславіе, позоръ.

Га́на—укоризна, порицаніе.

Гандель—1) мѣна товаровъ или вещей 2) Торговля.

Ганебний—достойный порицанія.

Ганебность—охужденіе.

Га́нити—порицать, злословить.

Га́нки=ganки. См. G.

Га̀нна, Галшка, Га̀ндзя, Ганнуся, Галя, Ганну́лька—Анна, Аннушка, Анюта.

Га̀нус — 1) растеніе Anthriscus Sylvestris Hoffm; иначе по-Южно-русски —*борщівник* (по Роговичу). 2) Растеніе Pimpinella Anisum. (по Закревскому.

Ганчірка, ганчірочка—тряпка, тряпочка.

Ганьба—надменность, укоризна; порицаніе, брань, поруганіе, хула.
Ганя́ти—бѣгать, гнать, гонять.
Га́нка, Га́на, Гану́ся—Агафія, Агаша.
Ганли́к—крючокъ у платья; *утяти до гапликів*—глупо что сдѣлать или сказать
Гапликовий—снабженный крючками (о платьѣ).
Гапта́рь, гафта́рь—золотошвей.
Гапта̀рка, гафтарка—золотошвея.
Гапто̀ваний, гафто́ваний—вышитый золотомъ, серебромъ, шелками.
Гаптова̀ти, гафтова̀ти — 1) вышивать чѣмъ-либо. 2) Истреблять, убивать.
—„*Ох Максиме Залізняку!*
Ходімо в Смілу ляхів гафтовати,
А після тої поживи
Підемо Умань штурмовати."
Гайдамац. пѣс.
Гаразд—спокойствіе
Учинилась тому серцю
З гараздом розлука. Шашкевич.
Га́рап—(акт. сл.) грабительство, рабозй; собственно истребленіе дичи собаками. *Вже по гарапі*—уже поздно.
Гара́пник—кнутъ, арапникъ.
Гара̀пник у табунщиків довжиною в три сажені.
Га̀рба—большая крытая повозка.
Га́рбати—хватать.
Гарбуз—тыква Cucurbita Melopepo L.
Гарбуза́ піднести—отказать въ сватовствѣ
Гард—такъ назывались рыбные заводы въ Землѣ Войска Запорожскаго или точнѣе сказать притоны рыболовъ, такъ напр. былъ *гард* на Бугѣ и проч.
Гардова̀ти—гулять.
Га̀рдовина — растеніе Viburnum Lantana L.
Гаріль—пылинка, частичка, вообще ничтожная вещь.
Гаркебу́з — родъ ружья отъ французскаго L'arquerbuse.
Гарку́ша—извѣстный Украинскій разбойникъ конца XVIII в., имя котораго сдѣлалось нарицательнымъ.
Гарма́та—пушка.
Гарматерія—артиллерія.
Гарматій, гармаш—пушкарь.
Гарматійський—артиллерійскій.
Гарматний—пушечный.
Гарматня — 1) батарея. 2) Пушечний литейный заводъ.
Гарми́дер—суматоха, шумъ, тревога.
Га̀рний—хорошій, красивый, превосходный, отличный.
Гарніти—хорошѣть.
Га̀рно, гарнѐнько, гарнѐсенько — нар. хорошо, превосходно.
Гарт—закалка.
Гартова̀ти—сообщать большую твердость
Гарто́хля—картофель.
Гарцѐвник—шутникъ, потѣшный.
Гарцѐвниця—шутница.
Гарцюва̀ти—рыскать на конѣ.
Гарча̀ти—ворчать, говорится о собакахъ.
Гаря́чий—запальчивый.
Гас—выстрѣлъ.
Гаса̀ти—бѣгать, скакать, метаться.
Гасити—тушить.
Га́сло—сигналъ, пароль, лозунгъ.
Горе, горе лукавому,
Що в гасло неволі
Обертае хрест всечестний,—
Гасло правди й волі! І. Галка.
Га́спид—дьяволъ, демонъ.
Гаспидський—демонскій.
Гатинець—растеніе Chenopodium Bonus Henrichus L.
Гати́ти—*гати́ти гре́блю*—дѣлать плотину
Га́тка—плотина, насыпь.
Гау—междоим. ау!
Гафтарь=**гаптарь**. См. выше.
Га́х!—междометіе ахъ!
Гахати, гахнути—ахать, ахнуть.
Гацинт—гіацинтъ.

Гачок=гак. См. выше.
Гаяцка—замедленіе, задержаніе.
Гаяти—замедлять, задерживать.
Гаятися-тьця—медлиться, терять время.
Гваранція=gваранція. См. G.
Гварнизон=gварнизон. См. G.
Гвер—(Гуцулск.) киверъ (?)

Утер собі і личенько,
Утер сі і гвер,
Кров точиция по мармурі,
А жовняр утер. І. Федьковичъ.

Гвоздики—растеніе Tagetes erecta L., иначе по-Украински—*купчаки, виздоза.*
Гвоздички—растеніе Tagetes patula L.; иначе еще—*чорнобривець.*
Гди—когда.
Гдирати=gдирати. См. G.
Гдуля=gдуля. См. G.
Гев, гов—(Галиц.) нар. тутъ, здѣсь.
Гѐвал — самый простой мужикъ; иначе по-Южно-русски—*мугир.*
Гевальний—грубый, необтесанный, необразованный.
Гегу!=gegу! См. G.
Гедзатися-тьця—капризничать.
Гей!—междоим. эй, пошелъ.

Гей воли сиві й полові! Пѣс.
Зажурилась Украіна. що нігде прожити;
Гей витоптала орда кіньми маленькиї діти,
Ой маленьких витопала, великих забрала.
Назад руки постягала, під хана погнала. Пѣс.

Гейби—союзъ словно, будто.
Гѐйкати — поганять воловъ, реченіемъ *гей-гей!*
Гемон=гаспид. См. выше.
Гемонський=гаспидський. См. выше.
Ген—нар. далеко, вонъ.
Ген-ген—нар. очень далеко.
Генерал—(акт. сл. general) 1) нѣкоторые воеводы носили титулъ генерала своей земли; 2) такъ назывались Возные цѣлаго воеводства или нѣскольких; 3) вся совокупность (дворянства) извѣстнаго воеводства или земли.
Генеральная канцелярія—главное присутственное мѣсто въ гетманіи.
Генеральна старшина — главные чины гетманскаго правительства.
Генеральний—главный.
Генеральний обозний—гетманскій Генералъ—Фельдцейхмейстеръ.
Генеральний отаман—главный начальникъ гетманской артиллеріи.
Генеральний писарь—Министръ Внутреннихъ Дѣлъ и Канцлеръ гетманскій
Генеральний суд — главный судъ, верховное судилище гетманіи соотвѣтствующее нынѣшнему сенату.
Генеральнаго суда писарь — секретарь главнаго Малороссійскаго Суда.
Генеральний суддя—Президентъ Генеральнаго Суда.
Гѐпнути—упасть съ ногъ; сильно стукнуть
Гепнутися-тьця—упасть со всего размаху
Герега=gерега. См. G.
Герець—военная вылазка. *Где на коня під час потребі, Золотаренка на герцу пострелену у ногу з мушкета.* Лѣт. Самов.
Герсѐнути—удрать, убѣжать, убѣжать.
Герц—(акт. сл.) арена, ристалище, поприще.
Герцир=ширмір. См. *Ш.*
Гетера—гризетка.
Геть, геть-те—поди прочь, подите прочь подите вонъ; убирайся, убирайтесь.
Гетьман — 1) пожизненный президентъ военной республики въ Украинѣ. 2) Военний министръ и главнокомандующій войсками въ чинѣ Гене-

ралъ-Фельдмаршала въ Польшѣ и Литвѣ. *Примѣч.* слово *Гетьман* по толкованію М. А. Максимовича произошло отъ слова Гедиминъ, а по толкованію другихъ отъ древне-Скандинавскаго Headman или нѣмецкаго Hauptmann

Гетьман-Наказний — Вице-Гетманъ; ему вручались дѣла правленія въ случаѣ отлучки Гетмана изъ столицы, или болѣзни его.

Гетьман—Польний—военачальникъ, которому передавалась власть надъ войсками вслучаѣ отбытія гетмана изъ поля сраженія.

Гетьманиста — приверженецъ гетманскаго правленія.

Гетьманистка — приверженица гетманскаго правленія.

Гетьманиха, гетьманова, гетьманша — гетманская жена.

Гетьманич, гетьманович — гетманскій сынъ.

О смерти Вельможного его Милости Пана Симеона гетьманича.... Величко.

Гетьманівна—гетманская дочь.

Гетьманія, гетьманщина—такъ называлась Украина обѣихъ сторонъ Днѣпра, во времена правленія гетмановъ; которое уничтожено въ 1767 г. отреченіемъ отъ гетманской булавы Гетмана графа Кирилла Разумовскаго.

Гетьманка—гражданка гетманіи.

Гетьмановати, гетьманувати — гетманствовать.

Гетьманство—гетманскій санъ и урядъ.

Гетьманський—гетманскій.

Гзитися-тьця—капризничать.

Ги—(Галицк.) какъ, подобно.

Гибіти—пропадать, гибнуть.

Гид — (Гуцулск.) мерзавецъ, негодяй, подлецъ.

Не зачіпай гида, бо буде біда. Ном.

Гидкий—противный, отвратительный; сравнит. ст. *гидший.*

Гидко — нар. отвратительно, противно.

Гидостний—мерзкій, гадкій.

Гидостно—нар. мерзко, гадко.

Гидостность—мерзость, гадость.

Гидувати—брезгать.

Гилити—подбрасывать мячъ для битья *гилкою.*

Гилка—палка, коею въ игрѣ бьютъ по мячу. *Грати у гилку.*

Гиль-я!—прочъ! (на птицъ).

Гилька—гілька. См. выше.

Гиллястий—вѣтвистый.

Гинути—погибать, исчезать.

Гирло—водоворотъ, устье рѣки.

Судна козацькі-молодецькі
На три часті розбивае:
Перву часть ухопило
У Білорапську землю занесло;
Другу часть схопило
У Дунай в гирло забило. Дума.

Гиря—стрига, остриженная голова.

Бач, чого гирі схотилося, кісники! Погов.

Гирявий — низкостриженный, презрѣнный, дрянной (говорится о женщинахъ легкаго поведенія, которымъ стригутъ волосы).

Гиссоп—езулъ. См. *Е.*

Гицель — живодеръ, прохвостъ; человѣкъ назначенный отъ начальства убивать по городамъ собакъ, если они размножились. Мерзавецъ.

Гицелёвати—живодёрничать.

Гич — 1) зелень у корнеплодныхъ. 2) Ничтожная вещь.

Гіацинт—степное растеніе Muscari comosum Mill.

Гідний—годный.

Гідность—годность.

Гілька, гільце, гілочка, гілля—1) вѣтвь, вѣточка, вѣтви. 2) Шишка на короваѣ. *Дівчата вмостилися против гільця.* Александров.

Гімей—растеніе Humulus Lupulus L.; иначе по-Южно-русски—*хміль, хмель*

Гінець—верховой, курьеръ, гонецъ

Гінкий—тонкій, гнучкой

Гіргонія—цвѣтокъ Dahlia variabilis Dest; иначе по-Южно-русски — *еггонія, жеоржина.*

Гірка—родъ пшеницы Triticum Vulgare Vill.

Гіркий—горькій.

Гірко—нар. горько, тяжело.

Гірло=**гирло.** См. выше.

А по Чорному морю супротивна хвиля вставае,
Судна козацькі на три часті розбивае.
Одну часть взяло — в землю Агарьску занесло,
Другу часть гірло Дунайське пожерло,
А третя-где ся мае?—в Чорному морю потопае. Дума.

Гірок, гірки—огурецъ, огурцы.

Гірошник — 1) растеніе Spiraea Ulmaria L.; иначе по-Южно-русски — *кашка, лабазник, медуниця.* 2) Огуречникъ, продавецъ огурцовъ.

Гірчак—растеніе Polygonum Persicaria L.

Гірш-е—нар. хуже. *Хоч гірше, аби инше.* Погов.

Гірший—хужій, плохшій.

Гладишник—растеніе Agrimonia odorata M. И.

Гладкий—толстый, жирный.

Гладун—растеніе Hepniaria glabna L.; иначе по-Южно-русски—*грім, остудник, собаче мило.*

Варять юшку з цёго зілля і миють від остуди голову і спину; тож від бородавок. Повѣр.

Гладущик — (Галицк.) 1) льстецъ. 2) Толстунъ.

Гладущиця—пріятная, вкрадчивая, льстивая женщина; жирная, гладкая.

Глевтяк — мякишъ, съ невыпеченаго хлѣба; дурновыпеченный хлѣбъ

Глейт — (акт. сл. gleyt). королевскій охранный листъ, лицу присужденному къ лишенію правъ или чести.

Глек, глечик—кувшинъ, кувшинчикъ.

Глечики жовті=**бабки.** См. *Б.*

Глечкопар—растеніе Chelidonium majus L. *Ним глечики парять, ёго парять у воді і нею миють глечики.* Народ. употребл.

Глиб, глибиня—глубь, глубина.

Глибокий—глубокій.

Глибокість=**глиб.** См. выше.

Глива—груша бергамота Cetrus Bergamia по Закревскому. Pyrus communis по Роговичу; *гливи* еще называются такъ: *дулі, піддульки, прасад и пери.*

Глинець—алюмій.

Глинище—1) мѣсто добыванія глины. 2) мѣсто въ рѣкѣ откуда берутъ рыбу.

Глинястий—глиняный, глинянаго цвѣта.

Глитати—глотать.

Глиця — 1) поперечная жердь, между стойками стѣнъ, въ плетеныхъ избахъ.

Геи там річка, через річку глиця,
Не поодному Ляху зосталась вдовиця Пѣсн. 2) Деревянная игла.

Глід, глёд, глод—растеніе Crathaegus monogyna Lacg.

Глістник—растеніе Solanum Dulcamara L.; иначе по-Южно-русски — *вовчі ягоди, жовтий паслён, надтинник.*

Гліт—(Галицк.) рядъ, шеренга, строй.

Оттак стоять ні кинутця,
Сердешниї діти!
А хто оттам межи ними

Аж у третім глїті
Стоїть бідний—заплаканий?
Ю. Федькович

Глобчастий—оглобельный, съ оглоблями.

Глог—теренъ (?)
Могилу глогом укривають.

Глоговий—терновый.
Вінець мартира наголов,
Крівавий, глоговий,
Як та доля України.
Ю. Федькович.

Глот—растеніе Crathaegus Oxyacantha L.

Глузд—умъ, разсудокъ, смыслъ, толкъ.
Глузд за разум повернув. Погов.

Глуздівно, глуздливо—нар. насмѣшливо, ироническимъ образомъ.

Глуздувати, глузовати—издѣваться, насмѣхаться.

Глузду одбитися — рехнуться, сойти съ ума.

Глум—шумъ, крикъ, насмѣшка.

Глумити—шумѣть, кричать, издѣваться насмѣхаться.

Глупа ніч—полночь

Глупий—поздній, хлухой.

Глупство—(акт. сл. glupstwo) глупость.
Его медіация була груба, недишкретна і глупства повная. Величко.

Гля—союзъ для.

Глягáний, гляговий—сыръ изъ свѣжаго молока.

Гляд—видъ.
Блестячі крилочка
Давали пишний гляд.
І. Верхратський.

Гмин=**gмин.** См. G.

Гмиряти, gмиряти—рыться, копаться.
Шеснайцять літ в пісмі гмирав,
Все по латині розбіров. Пѣс.

Гнат, Гнатко—Игнатій, Игнаша.

Гнеть—(Гуцулск). другъ.

Ей не сумуй чорнобрива,
Гнеть милий прибуде
Сяде, любо поговорить.
Тебе приголубить.
І. Верхратський.

Гнида—паразитъ.

Гнів—гнѣвъ.

Гнів Божий—саранча.
На крилах у сарани нариговано по жидівськи гнів Божий. Повѣрье.

Гнівитися-тьця—гнѣваться.

Гнівний—гнѣвный.

Гнівно—нар. гнѣвно, сердито.

Гнівность—гнѣвность.

Гній—гной, навозъ.

Гніт—гнётъ, давленіе.

Гнітити—гнѣтить, давить; притѣснять.

Гнобитель—разбойникъ, грабитель.

Гнот=**gнот.** См. G.

Гнуздá—узда. *Взяла коня за гнуздечку.* Пѣс.

Гнучкий—гибкій.

Го—(Галицк.) его.

Гобзувати—устраивать.

Гов!—междоим. ау!

Говод—оводъ.

Говірка—голосъ, дикція, произношеніе, манера говорить.

Говіркий=**балакучий.** См. *Б.*

Говорушки, говоріння-є — способность говорить, говоръ.

Гоготіти—производить шумъ. *Степ кругом горить та гоготить. Піч так затопили, що аж гоготить.*

Год—время; *уряди-годи*—по временамъ, иногда. *Трошки згодом* — немного погодя.

Година—1) время, часъ, обстоятельства, счатье, судьба. 2) Часъ (60 минутъ).
Побила мене нещаслива та тяжка година

Годинка—минута, мигъ.

Годинники—часы.

Годити—1) угождать, угодить. 2) Терпѣть, ждать.

Годі—нар. довольно, полно.

Годбвалий, годованний—откормленный.

Годбванець, годбванок—вскормленникъ, воспитанникъ, нахлѣбникъ.

Годовати—кормить, воспитать.

Годоватися-тьця—кормиться, ѣсть.

Ось млинці, ковбаси, пиріжки, вареники з сметаною і холодець с поросятини годуйтеєь Никодим Тимофієвич! Р. Андрієвич.

Годовик—одногодній.

Гожий—хорошій, вкусный.

Славна гожа вода в тій криниці.

Гбйда—здоровая рослая женщина

Гойда!—междометіе выражающее моментъ качка.

Гойда! гойда! в колисоньці. Пѣс.

Гойдалка—1) верёвочная качель. 2) Колыбель дѣтская.

Гойдання-є—качаніе.

Гойдати—качать.

Гойдатися-тьця—качаться, колебаться. склоняться то въ одну то въ другую сторону.

Гойдарь—овцеводъ.

Гойдарювати—1) заниматься овцеводствомъ. 2) Имѣть дѣло съ кѣмъ(въ шутку)

Гойний—щедрый, изобильный.

Гойного благословеньства зичим.
П. Могила 1640 г.

Гойник—хирургъ, врачъ.

Гойниця — хирургія, врачебная наука вообще; отъ слова *гоіти*.

Гойно—нар. щедро, изобильно.

Гойность—щедрота, изобиліе, достатокъ

Нехай вашу гойность, на ввесь світ прославлють. П. Куліш.

Гоіння-я—лѣченіе, залѣчиваніе.

Гоіти—лѣчить, залѣчивать.

Гоітися-тьця—залѣчиваться.

Голдовати, голдувати — служить, дань давать, присягать, быть вѣрнымъ; подымать шумъ, шумѣть.

Голдовник—вассалъ, платящій подать, зависимый.

Голёвий—парадный.

Голик—бѣднякъ.

Голити—брить.

Голиш—растеніе Salva nutans L.

Голінний, голенний — быстрый, удалой. охотный, или жадный до чего-либо, завзятый; срав ст. *гольніший. А Пархім теж порубок голінний хоч куди.* Квітка

Голка—игла.

Голковатя рушниця—игольчатое ружье.

Голковатий—игольчатый.

Голобелець—коренной конь.

Голоблі — (Галицк.) — оглобли. *Непожене коня, та по оглоблях.* Посл.

Голобельна—кобыла въ корнѣ.

Головня—растеніе Ustilago Maydis L. и Carbo Tul.

Головокрут—растеніе Helichrysum arenarium Dc.; иначе по-Украински — *жовта горячка, жовтушка, сварливець, чмель.*

Головщина — (акт. сл. gluwszczyzna) платя родственникамъ убитаго въ видѣ вознагражденія за убійство; плата за нанесеніе ранъ.

Голодня кутя—вечеръ предъ Крещеніемъ

Голодрабець, голодранець—пролетарій, нищій, оборвышъ, бобыль.

Голодрабий—оборванный, ободранный.

Голодрабка, голодранка—голодранка — пролетаріатка, нищая, оборвышка.

Голомозий—плѣшивый, безволосый.

Голопупя—неоперившійся птинецъ.

Голопуцек—неоперившаяся птичка.

Голосити—рыдать, оповѣщать.

Голосіння—рыданіе, плачъ, оповѣщеніе.

Голосний, голосістий—громкій.

Голосне, голосно — нар. громко, во все услышаніе.

Голота—бѣдные люди, голь, чернь, сволочь, голодъ голытьба.

Голощок—гололедица.

Голубель, голубинець—растеніе Л. Empetrum.

Голубець—**дурниця.** См. *Д.*

Голубі, проліски—растеніе Scilla cernua Red.

Гольтяй, гультяй — волокита, бездѣльникъ, бродяга.

Гольтяна, гольтіна—сволочь.

Гольтяпак—таскающійся.

Гомілка.—ладышка, голень.

Гомін, гомон—шумъ, разговоръ, говоръ.

Гомоніти- кричать, шумѣть, звучать.

Гон, гони, гоня—1) мѣра длины въ 120 саженъ. *Прогнали Татарву від свого обозу на 3 гони.* 2) Выгонъ, угодье. *Роспитати в землях і водах, в гонах стариї признаки і границі.* Величко II. 83 188.

Гонець, гінець — курьеръ растеніе Sedum acre L.

Гонор—спѣсь честь амбиція; отъ Латинскаго honor.

Гонт, гонтина=**gont.** См. G.

Гонтар—**gонтарь.** См. *Грамота перша о гонтарах, жеби кілько оних з України вислати до Москви.* Ханенко.

Гончар—горшечникъ.

Гончаренко—горшечниковъ сынъ.

Гончариха--горшечница; жена горшечника.

Гончарівна—дочь горшечника.

Гончарство—горшечное искуство.

Гонщик—погоняющій стадо воловъ.

Гопак, гопки, гоцак—танецъ трепакъ.

Гопати, гопцювати—танцовать трепака.

Гора, горонька—1) чердакъ, гора, верхъ чего нибуть. 2) Преимущество, излишекъ.

Дим без рук і без ніг а на гору вилізе. Пог.

Горамент—(акт. сл. Juramentum) клятва, присяга.

Обовязок чиним і вірою, гораментом подтверженою, висвідчаем. Ракоцій 1656 р.

Горб, горбик—курганъ, горбъ.

Гордити—презирать, пренебрегать.

Гордівниця—гордая женщина.

Гордій—1) Гордѣй. 2) Гордецъ.

Гордованнє-я—гордость, презрѣніе: *Буде тобі твоє гордованнє—все перед тобою.* Пѣс

Гордовати—гордиться предъ кѣмъ.

Гордовина, гардовина—растеніе Viburnum Lantana L.

Гордостний—заносчивый, гордый.

Гордун—гордецъ.

Горецвіт—растеніе Helleborum niger L.; иначе по-Южно-русски—*стародубка.*

Горенити—дѣлать горькимъ.

Горзатися-ться—метаться, рваться, соваться.

Горзина—плетень изъ ивы.

Горзину да дряницю клали
Через Біму-Річку.

Дума про Наливайка

Горицвіт—растеніе Adonis vernalis L.

Горище—палуба или чердакъ.

<u>**Горівка**—(Галицк.) водка.</u>

Горій—нар. хуже.

Горійка—бѣдствіе, худой случай.

Горілка=**горівка.** См. выше.

Горілковий, горілочний, горільний—водочный, настоянный на водкѣ.

Горлань—**верлань**—причиняющій много шуму крикунъ.

Горлач—1) крикунъ. 2) Растеніе Verbascum nigrum L.; иначе по-Южно-русски—*оман.*

Горлаха—яма для храненія хлѣба въ зернѣ.

Горливость—привязанность, приверженность, любовь, ревность, стремленіе. *Горливость до отчизни.*

Гѐрлиця—1) Орлица, дикая голубка. 2) Танецъ и пѣсня *Гѐрлиця*.

Ой дівчина горлиця
До козака горнеться.
А козак як орел.
Як побачив так і вмер

Як би мені зранку
Горілочки шклянку,
I тютюн та люльку,
Дівчину Ганнульку.

Горілочку б пив, пив,
I люлечку б я курив;
I дівчину Ганнулечку
До серденька б все тулив.

Коли б мѐні зрѐнку
Кави филижанку,
Сухарця й до того
Хлопця молодого.

Кавоньку б я пила,
Сухарець би їла,
Хлопця молодого
До себе тулила.

Горло—жизнь; *здати на горло*—подвергнуть смертной казни.

Горлова справа—уголовное дѣло

Горлове карання—смертная казнь.

Горлѐвий—смертный, уголовный.

Горлянка—1) горло 2) Растеніе Filago arvensis L.; иначе по-Южно-русски — *грудна травка*.

Горнець—(Буковинск.) горшокъ.

Зогрію я горнець води. Пѣс.

Горнути—собирать, склонять, обнимать.

Горнутися-тьця—прижиматься, льнуть.

Гѐрня—(Галицк.) горшочекъ.

Горняк, гораль—горецъ.

Горобейник — растеніе Lithospermum arvense L.

Горобѐць—воробей Trangilla domestica.

Горобѝна—рябина Sorbus Aucuraparia. Fihlbererbaum.

Горобѝнець—1) мѣсто съ гнѣздами воробьевъ. 2) Растеніе Oxytropis pilosta L.

Горобѝний—воробьиный.

Горобѝний горох—растеніе Onobrychis gracilis Bess.

Горобѝний горѐшок—цвѣтокъ Vicia angustifolia.

Горобѝний щавель — растеніе Rumex crispus; иначе по-Южно-русски — *кіньский щавель*

Горобьячий горѐшок — растеніе Vicia Cracca.

Горобьячий щавель — растеніе Rumex acemosella.

Горовий—верхній, горный.

Горѐд—огородъ.

Городáрь — градоначальникъ, комендантъ.

Городник—огородникъ.

Городнѝчій—1) чиновникъ отправлявшій полицейскую должность, въ полковыхъ городахъ и сотенныхъ мѣстечкахъ, имѣлъ надзоръ за колодниками, за вѣрностью вѣсовъ и мѣръ. 2) Урядникъ, которому поручалось наблюдать за исправностью городскаго замка.

Городовина — лѣкарственное растеніе Malva crispa L.; иначе по-Южно-русски—*скулочник*

Горѐдок, ґард — небольшое укрѣпленіе въ бывшей Землѣ Войска Запорожскаго; такихъ *ґардов* или *городків* было въ Запорожьи много.

Городя́нець, городя́ни—горожанинъ.

Городя́нка—горожанка.

Горопáс—горемыка, бѣдняга.

Горорізьба—выпуклая рѣзьба, горельефъ

Горос—побѣда.

Ведмедівська попівна
Горос учинила:
Сім сот турок—яничар
З коней повалила. Народ. пѣс.

Горонáха=**горонáс.** См. выше.

Горопашний—горемычный, бѣдствующій

Горох мишиний—растеніе Vitia sativa L.

Горóшок—растеніе Vitia sepium L.; иначе по—Южно-русски—*сокирки.*

Горóшок журавлиний—растеніе Sathyrus sylvestris L.; иначе по Южно-русски —*укладник, люби-мене—не покинь.*

Горпúна, Горпúнка, Горпúночка—Агриппина, Аграфена, Груня, Груничка.

Гòру брати—брать верхъ, осиливать.

Горунка—растеніе Brassica Napus L.

Горювалий—испытавшій горе, горевавшій.

Горюванне,горюванячко—печаль, горемычная жизнь.

Горювàти—горевать.

Горю-дýб—хороводная игра.

Горюка, горяка—большая гора.

Горюч, горюк—горючее вещество.

Горянка—растеніе Brunella grandiflora Moench.

Госпа—(Галицк.) госпожа.

Госпець—(Галицк.) господинъ.

Господа—домъ, домохозяйство, квартира.

Господàрь—хозяинъ, господинъ, сударь.

Господарія — (собират.) хозяева, землевладѣльцы; говорится въ противоположность бѣднякамъ, которыхъ называютъ *голотою.*

Господарка — хозяйка, госпожа, сударыня.

Господáрство — хохяйство, имущество, владѣніе.

Господарюванне-я — хозяйничанье, распорядительство.

Господарювати—быть хозяиномъ; хозяйничать, распоряжаться.

Господúня, господинонька=**господарка.** См. выше.

Гостèць—ревматизмъ, костоломъ. *Мнеть як гостець бабу.* Посл.

Гостúна—посѣщеніе или проживаніе у кого въ качествѣ гостя; употребляется въ формѣ *у—гостúну*—т. е. въ гости. *Іду до батька до матері у—гостину.*

Гостúнець — 1) подарокъ. 2) Большая дорога.

Велів послів на гостинцю постинати. Величко.

Гостівник — растеніе Geranium sanguium L.; иначе по-Украински—*вовча стопа, волосник, мир-зілле.*

Гострий—острый.

Гòстрити—острить.

Гостро—нар. остро.

Гострота—острота.

Гостротямущий—быстропонимающій.

Готòвати — варить, стряпать; приготовлять. *Послав жінку з наймичкою вечерю готовати.*

Заслав орданаиц козакам готоватися в поход. **Величко.**

Гòщний—гостинный, страннопріимный.

Граб, грабúна—дерево Carpinus Betulus; иначе по Южно-русски—*карпан.*

Грабар—работникъ занимающійся копаніемъ каналовъ, гатей, могилъ, гробовъ и т. под.

Грабарка—жена землекопа.

Грабарьский—землекопскій.

Грабарство—землекопство.

Що потреба до греблі возити кромі сипання грабарського. **І. Копиньский.**

Граблища—большіе грабли.

Вила, граблища, штилі усе потреба.

Грàбя=**грап.** См. ниже.

Гравилат—растеніе Geum urbanum L.; иначе по-Украиски—*вивішник, гребінник.*

Градúна—1) большой конецъ селенія. 2) Огородъ на полѣ.

Граковáти—гарцовать.
Чатами коло Вільні граковали.
Лѣт. Самовидца.
Грамáтка—1) азбука, букварь. 2) Поминальная книжка, синодикъ.
Грана—горнъ.
А залізо в грани гріте
Спече тя небоже. Ю. Федькович.
Грановий—игорный.
Грáння—игра.
Граня—рубежъ, межа.
Грáп—графъ.
Ой за грапа Браницького
Були ми багаті;
А за грапині Браницької
Стали кидать хати.
Ой за грапа Браницького
Були всі ж ми різви;
А за грапині Браницької
Стали в полї різи. Нар. пѣсня.
Ми Юрій Ракоцій князь Седмиградський, Ісекейський Грáбя. 1656 р.
Грапенко—графскій сынъ.
Грапиня, грапиха, грапова—графиня.
Грапівна,—графская дочь.
Грапчина, грабчина — графство, графское помѣстіе.
Грасóвати—(акт. сл. grassować grassuię, Нѣмецк. grasierun, Французск grace, грація). 1) Шумѣть по ночамъ; танцевать, нестись бѣдою; ловко ѣздить на конѣ. *Коні копитам землю грасовали.* 2) Свѣрѣпствовать. *Повітря моровее значно грасовало.* Величко.
Грáти—играть.
Гратий—игранный.
Гратися-тьця—играться.
Грач—музыкантъ, игрокъ.
Гребéць—гребецъ.
Гребінник—гравилат. См. выше.
Грéбля—плотина, гать.
Гребовиця—уборка сѣна или хлѣба на полѣ.

Грéбти—сгребать что либо; гресть веслами.
Гремíти—гремѣть.
В семипьядні пищалі гремали. Дума.
Грéна, гряна — такъ около Стародуба называется Зеленная Недѣля, или Троицынъ день.
На гряній неділї русалки сиділи, сорочок просили. Пѣсн.
Гренýхи, гренýшки — пѣсни, которыя поютъ на *Гряній* неделѣ.
Грецький—греческій.
Гречаний—гречневый.
Гречанії стовпці—гречнѣвики.
Грéчаники—1) родъ саекъ изъ гречневой муки. 2) Пѣсня и танецъ *Гречаники.*
Грéчка—1) грѣчиха, грѣча Polygonum fagopyrum. 2) Растеніе Fagopyrum esculentum Moench; иначе еще она называется—*гришка; в гречку скакати*—стать невѣрною (говорится о женахъ).
По весілях жінок пускали,
Щоб часто в приданках були,
І до півночи там гуляли,
І в гречку де коли скакали.
І. Котляревський.
Гречкосій—пахарь.
Грéчний—грéчний. См. G.
Грибовнще—мѣсто рожденіе грибовъ,
Гривня—1) штрафъ. 2) Алтынъ.
Гривняки—Южно-Руссы Перемышльскаго и Ярославскаго Округовъ Галиціи, бывшей Подгоріи.
Гридня—гарнизонъ; казарма.
Гридняк—гарнизонный солдатъ.
Гриднякувати, гридничити — служить гарнизоннымъ солдатомъ.
Грúзи—грыжи.
Грúмак, громáк—слѣпленный изъ коровьяго помёта и замороженний тазъ или же вырубленный изъ ку-

ска льду; тазы эти употребляются дѣтьми вмѣсто саночекъ.

Або громак, або санчата, зімою гринджола тащим. Бодянський.

Гринджола=**гринджола.** См. G.

Грінько=**Грицько.** См. ниже.

Гриу—(Бессарабск сл.) родъ пшеницы Triticum vulgare Vill.

Гриць, Грицько, Грицик—Григорій, Гриша; пѣсня *Гриць*, одна изъ самыхъ любимыхъ на Украинѣ.

Не ходи, Грицю,—на вечорниці;
На вечерницях—дівки чарівниці.
Одна дівчина—чорнобривая,
То чарівниция—справедливая.
Хоч і казала—що чарів незнала.
Та вона ж Гриця—причаровала.
В неділю рано—зілля копала;
А в понеділок—пополоскала.
Прийшов вівторок—зілля зварила,
В середу рано—Гриция отруїла.
Прийшов четвер,—Гриценько вмер,
Прийшла пьятниция,—поховали Гриця.
В суботу рано—мати дочку била:
На що ти, суко,—Гриця отруїла.
Ой, жаль уваги,—мати, немае;
Нехай же Гриценько—двох некохае.
Нехай не буде—ні тій, ні міні,
Нехай лежить він—в сирій землі.
От, тобі, Грицю—така заплата,
З чотирох дощок—темная хата!

Грицьки—растеніе Cirsium canum MB.; иначе по-Украински—*жирбій.*

Гришка=**гречка.** См. выше.

Грище—1) игрище, игра.

З другими дітьми він незнавсь,
І в грища з ними невязавсь.
Бодянський.

2) Собраніе парней и дѣвушекъ для игръ. 3) Спектакль.

Грищовики—члены *грища.*

Грізьба—угроза.

Грім—1) Громъ. 2) Растеніе Herniaria glabna L.

Грімати—выговаривать, высказывать неудовольствіе.

Грімач—ворчунъ.

Грімачка—ворчунья.

Гріміти—**греміти.** См. выше.

Грімкий—громкій.

Грімко—нар. громко.

Грімляч—гремлякъ.

Грімлячий—гремлящій.

Грімнути—загремѣть, погрозиться, разсердиться.

Грінка — поджаренные на сковородѣ куски булки съ масломъ, молокомъ и яичными желтками.

Просольне з ушками, з грінками,
І юшка с хлякамп с кишками.
Котляревський.

Грінку убити—выиграть.

Дідону мав він мов за жінку,
Убивши добру в неї грінку.
Котляревський.

Гріти—грѣть.

Грітий—грѣтый.

Грітися-ться—грѣться, согрѣваться.

Гріх—грѣхъ, преступленіе.

Гріховодник—соблазнитель, искуситель.

Гріховодниця—соблазнительница, искусительца.

Гріховодничати — чувствовать за собою хрѣшки, жить для соблазна другихъ.

Грішити—грѣшить согрѣшать.

Грішка—(дѣтск. сл.) нар. грѣшно.

Грішник—грѣшникъ.

Грішниця—грѣшница.

Гробак—могильный червь.

Гробки, гробовище—кладбище.

Грод—(акт. сл.) гродскій судъ.

Громада—собраніе, общество, мірская сходка, отдѣлъ.

Що бабі те й громаді. Посл.

Громадити—сгребать что либо въ кучи, составлять, собирать.

Громаділка—конные грабли для сгребанія сѣна.

Громадський—общественный, общинный *Не то громадського і свого діла головою неподужаю.* Куліш.

Громадянець, громадянин, громадяниик—гражданинъ, мирянинъ.

Громадянка—гражданка, мирянка.

Громниця—(акт. сл. Gromnice, Nayswietsza Panna Gromniczna)-праздникъ Срѣтенія Господня. Слово это означаетъ собственно восковую свѣчу, освященную; которую зажигаютъ при молитвѣ во время грома. Акты Зап. Росс. Т. I, 27. Mrongovius и Bandke Słowniki. 2) *Громниця, грімниця*—молнія.

Блиснула грімниця
Із чорної хмари
Повалились, покотились,
Пішаки й рейтари. П. Куліш.

Громовина—(Чешск. сл.) электричество.

Грона=**грона**. См. G.

Гроши, грошиньята, грошинятка—деньги, деньжата, деньжатка.

Грошина—монета.

Грошовитий, грошний, грошовий—богатый, денежный. *Жиди люде грошовиті, нема що й казать. А дати тілько на затяги війська грошове вспоможенне.* Самойлович. 1686 р. *Другим штраф знатний грошний до скарбу платити.* Скоропадський 1721 р.

Грошовитость—денежное богатство.

Груба—голанская печь.

Грубник—истопник.

Груготіти—ворчать, гремѣть.

Груда, грудка—куча, комокъ.

Цур дурня, та масла грудка. Посл.

Грудна травка=**горлянка**. См. выше.

Грудинна, грудниця—грудь, грудная часть.

Груздь—растеніе Agaricus piperatus L.

Грукати—сильно стучать.

Грукотнѣча, грукотня, грукотнява—стукотня, сильний гулъ отъ ѣзды многихъ возовъ или экипажей.

Грунт=**грунт**. См. G.

Грюк, гряк—междометія выражающія сильный стукъ.

Приїхав в ночі, при ясній свічі,
Стук-гряк в віконечко,
Вийди, серце коханочко,
Дай коню води! Пѣсн.

Грюкнути—загремѣть.

Грякати—производить шумъ.

По улиці щось грякотить.

Грязюка—большая грязь.

Ходить по пояс праве в грязюці. Номис.

Губа—родъ гриба.

А хто любить губи, а я печериці. Пѣс.

Губернія—губернскій городъ и губернія

Губити—терять.

Губка—1) трутъ 2) Растеніе Polyporus igniarius Fr.; *трут, трутник,* 3) *Губка, гуска, ступка солі*—различныя формы въ продажѣ поваренной соли.

Губка водяна=**бодяга**. См. выше.

Гудина—огуречные, дынные и арбузные стебли.

Гудити—охуждать, порицать. порицать.

Гудіти—гудѣть.

Гудзь, гудзик=**gудзь, gудзик**. См. G.

Гугон—глухой гулъ.

Гугоніти, гуготіти—шумѣть, бурчать, издавать звукъ, гудѣть, ревѣть.

А в животі знай гуготить.

Гузно—(акт. сл. Huzia, guzica) задняя или филейная часть тѣла у звѣрей и людей. *Пришлось узлом к гузну.* Посл.

Гук — (зовъ, крикъ. 2) Междоим.

выражающее шумъ, сильный крикъ, зовъ и проч.

Ой гу́к, ма̀ти гу́к,

Та дѐ бурла̀ки йдуть. Пѣсн.

Гуканнна, гуканнє—крики, голоса.

Гука̀ти—кричать, аукать, звать, звать.

Гукнути—кликнуть, позвать, откликаться.

Гукотня́ — сильный и частый зовъ или крикъ

Гулий—безрогій.

Гулити—потчевать, ухаживить за кѣмъ.

Гульба—разгулъ.

Гульвіса=**гультя́й.** См. ниже.

Гу́льк!—междоимѣтіе означающее нечаянность.

Аж гульк, а він і тутечка.

Гу́лькнути—мелькнуть.

Гульня́—кутёжъ, оргія, пиръ, веселіе.

Гультя́й—повѣса, гуляка, забіяка, лѣнтяй, негодникъ, тунеядецъ, без дѣльникъ.

Укріпився Булавин окопом і прибрав к собі гультяйство. 1704 г. Іюля 14

Гультяйство—сволочь.

Гультяпака —(общ. рода) бродяга.

Гу́ля—шишка. *Від его цидуху набігла гуля за ухом.*

Гуля́й—город—подвижная башня.

Гуля́нка—гулянье, прогулка.

Гуля́щий—гуляющій, незанятой, праз дный, пустой.

На потіху гуляющим людям П. Куліш

Гумѐнний—молотильщикъ.

Гумно̀—токъ.

Гуменце попове — растеніе Taraxacum officinale Wigger., иначе по-Украински—*кульбаба.*

Гуна́—эхо, оттголосокъ, усиленіе звука.

Аж гуна̀ йде по селу од пісень дівочих.

Гука̀ти — откликаться усиливаться въ звучности.

Гуни́ти—1) гудѣть. *Ні грім, ні буря не гуне.* 2) Порицать. *Він все гунить, що не побачить.*

Гу́нка — мѣховщикъ; иначе по-Южнорусски—*шу́бник кожар, кожу́шник.*

Гунсвенска душа́—собачья душа.

Гу́нство—(Нѣмецк. Hundspfotes) собачья лапа.

Гу́нути—кинуться, устремиться толпою, шугнуть.

Гунем огулом на ворога..

Гуньба—растеніе Melilotus caerulea Lam.

Гуп—междоим. выражающее ударъ или стукъ.

Гупал—*гупала басовати* — садить трепака.

Соловї защебетали,

А галки усе кавчали,

Яструби заклекотали,

Гупала забасовали. І. Верхратській.

Гупати—сильно стучать.

Гу́ра—куча съ Польскаго góra.

Гу́ркало—родъ игры.

Гу́ркй—огурцы.

Гу́ркот, гурко̀та—ворчаніе.

Гуркотати, гуркотіти, гуркати—ворчать гремѣть.

Гуркотливий - гремящій.

Гуркотня́—шумъ, громъ.

Гурок, огірок, огурець — огурцы Cucumis sativus L.

Гуртовий—оптовой.

Гуртом—нар. оптомъ.

Гуса̀к—гусиный самецъ.

Гусар—родъ танца.

Гуса̀рка—горничная.

Гусарку родителька подарувала жінці моїй. Марковичъ.

Гусина лапка—растеніе Potentilla Anserina L.

Гусинець—растеніе составляющее любимую пищу гусенятъ Gagea pusilla Schult.

Гусиня—гусёнокъ.

Гуска—гусь—самка.

Не їсть пан дяк гусей. Посл.

Гуски—растеніе Nymphaea alba L. иначе *глечики білї, лататтє, водяни лілиї, водяний мак, лопушник водяний.*

Густвина—лѣсная чаща. *В густвині лісовій скитавшийся.* Величко.

Густи—гудѣть.

Гуся—**гусеня.** См. выше.

Гусятник=**гусина лавка.** См. выше.

Гу́та—1) стекляной завода 2) Печь въ стеклянномъ или горгаркинѣ заводѣ.

Гутарьский—стеклянозаводскій, гончарозаводскій.

Гутор, гутір—шумъ болтовня.

Гуто̀рити—говорить.

Завелася всяка гутір що хто знав, калякав. Макаровський.

Гуф, гуфець—(акт. сл. Gafen) 1) куча. 2) Колонна, рота солдатъ въ боевомъ порядкѣ. *Проти Шведів ломаючи іх гуфи під Ересфером.* Кочубей

Гу́цули—жители Покутья, Кутъ и Коломіи.

Гуч—звукъ, гулъ.

Гу́чати—звучать, гудѣть.

Гучли́вий—жужащій.

Гучни́й—звучный.

Гучность—звучность.

Гучо̀к—волчокъ (игрушка).

Гущиня́—чаща.

Гущо̀вина—осадокъ, гуща, густая жидкость.

Д.

Д—предлогъ къ.

Чогось д мене мій миленький
Уже не приходить.
I. Верхатський.

Даба́—междоим. выражающее невозможность совершенія чего либо. *Зробив би сам, даба не можна.*

Даваннє—дача, выдача.

Давач—датель.

Давачка—дательница.

Давѐць — (Галицк.) дающій, дарящій.

Від злого давця бери і капця. Посл.

Давни́на—давность, давноминувшее событіе.

Дадій—датель.

Дадійка—дательница.

Дадос—предводитель цыганскаго табора.

Дак—союзъ то.

Не ти мені скажеш, дак мати. Пѣс.

Далѐбі, да̀либі—ей, право, истинно, ей-Богу, въ самомъ дѣлѣ.

Далиня—даль, отдаленность.

Да́ма—(въ шашкахъ) довѣдъ.

Дамки—шашки.

Дамниця—шашечниця.

Дана—доля (?)

Гоа-жь моя, гоя,
Дана-жь моя, дана,
Просить заспівати
Дівчина кохана. I. Верхратський.

Дани́на—1) даръ, подарокъ, жертвованіе. 2) Дань, контрибуція.

Дання́-є—волшебное питье.

Данок—дайніе, ниспосланіе.

Дань—(акт. сл.) повинность въ пользу владѣльца земли, плата деньгами или продуктами.

Дара̀—антидоръ.

Даремний—даровой.

Даремнє—нар. даромъ.

Дари́за—растеніе Lycinna barbarum L.; иначе по-Южно-русски—*лицій, незамайник, повій.*

Да́рма—нар, даромъ, попусту, ни за что, такъ себѣ, безденежно.

Дарма̀—1) пускай *Дарма нехай і так*

буде. 2) Пустяки, ничего, все равно. *Дармà все те, вони нічого небояться.*

Дармиця—1) напраслина. 2) Даровое.

Дармоїд—тунеядецъ.

Дармоїдка—тунеядка.

Дармоїдський—тунеядскій.

Дáрморос=дарúза. См. выше

Дáрна неділя—воскресный день на Θоминой недѣлѣ.

Даровúзна—подарокъ, даръ.

Дáром—нар. бездежно.

Даромà—нар. ни за что, даромъ.

Дарувати—дарить, прощать.

Дарунок—данок. См. выше.

Дáта—(акт. сл. datum) число, день.

Дáтися в знáки—доказать дружбу.

Датка—лихоимство, взятка. *Накупець дае датка, корупциї.*

Дах—крыша, крыша, кровля, отъ Нѣмецкаго Dach.

Дàха—бурка съ капюшономъ.

Надів даху, став як пан, став як пан. Пѣс.

Дахòвий—1) кровельный. 2) Квартирныя деньги.

Дбáти—пріобрѣть, обращать вниманіе радѣть.

Двадцáтка—гривенникъ.

Дванайцять—12.

Двійло, двільність—двойственность.

Двіла—двойни.

Двір—дворъ.

Двічи—нар. дважды.

Двойга — два. *З двойга злих меньшее обрати.* Посл.

Двокрóть—нар. дважды, двукратно.

Двопункта—(акт. сл.) двоеточіе.

Двоpáк—1) придворный. 2) Развязный, хитрый, лукавый.

Мазепа був дворак і біглець во всяких річах. Величко.

Дворік, дворіччє—двухлѣтіе.

Дворка—придворная или дворовая женщина.

Ддати—отдать, передать.

Де—нар. гдѣ.

Де-б—нар. гдѣбы.

Девьятúни — поминаніе покойника на 9-й день послѣ смертп.

Девять сил — растеніе Inula Helenium L.; иначе по-Украински—*дивосил, оман.*

Девьятисильник — растеніе Astragalus glyciphyllos.

Дегде—нар иногда.

Дѐгтяр—продавецъ или производитель дёгтя

Дѐ-де—нар. кое-гдѣ, помѣстамъ, изрѣдка

Дей—частица де въ актовомъ языкѣ.

Ім о то усправедливити, на що дей і лист есь твій на себе дав.

Признала, що дей описано і доложено есть. Справа 1605 р

Дей-ко—межд. ну-ка.

Дейнеки—сбродъ.

Пушкарь, зібрав собі з винників, броварників, пастухів і наймитів полк піхотний наіменовавши Дейнеками. Величко.

Деінде—нар. гдѣ-нибудь.

Деж—нар. гдѣ-же.

Декільки—нар. нѣсколько.

Декларованне—декламація.

Декларовáти—декламировать, произносить.

Деколи—нар. иногда.

Декрет—(акт. сл.) судебное рѣшеніе, приговоръ, постановленіе суда.

Декрет компромиссарьский — рѣшеніе третейскаго суда.

Декрет купний—рѣшеніе купнаго суда. См. *К.*

Декрет экзекуторіяльний—(акт. сл. decretum executionis) окончательное рѣшеніе подлежащее исполненію, даже силою,

Декретова книга — книга, въ которую вносились рѣшенія, приговоры и постановленія суда.

Делятор—(акт. сл.) такъ назывался въ старину истецъ по отношенію его къ обвинительной власти.

Дѐмен, демена—корма на суднѣ.

Ой сидить козакъ да на демені,
Він деменом повертае. П.

Демешек—стальное остріе.

Демко—Демянъ.

Демь—нар. гдѣ.

Ой то-жь бимь полетів як куля, як кріс,
Демь орлов родився, демь соколом ріс.
I. Федькович.

Дендера — растеніе Datura Stramonium L.

Дени́с, Денисько—Діонисій.

Денце—денушко.

Депутат—(акт. сл.) членъ трибунальнаго суда; они посылались въ сеймъ отъ всѣхъ воеводствъ, входившихъ въ округъ извѣстнаго трибунала.

Депутатованний—какъ депутатъ отправленный.

Дерга,—1) покрывало, платокъ большой шейный. *Хватавсь за дергу і туливсь.* 2) Родъ женской юпки изъ самой грубой матеріи.

Дереви́на, деревня—дерево.

Деревій—растеніе Achellea Millifolimu L; иначе по-Южно-русски—*крвавник, серпоріз, білоголовнпк,*

Деревій болотній — ростеніе Achillea magna L.

Деревій стеновий — растеніе Achillea millifolium β. lanata.

Дереза—растеніе Caragana frutescens L.

Дерен—дерево Cornu mascula L; иначе по-Южно-русски—*кісіль, корне.*

Деренівка—водка настоянная на тернѣ.

Держа́ва—помѣстье.

Держа́вець—помѣщикъ.

Що видячи панове державці Украінські мусили утікати. Лѣт. Самов.

Держа́вскій—помѣщичій.

А мужиків вильнихъ і державськіхъ 10,000 ходили робити Линіи.
Лѣт. Самов.

Дѐржално, державльце—рукоятка.

Деркáч—1) голикъ, старый вѣникъ. 2) Птица дергунъ или дергачъ. 3) Родъ игры въ жгута.

Дерри́на—въ Херсонской и Екатеринославской губерніяхъ такъ называютъ кустарники, состоящіе изъ терновника, боярышника, шиповника и ежевика.

Деряба — (Галицк.) корчма, трактиръ на столбовой дорогѣ.

До дерябп жиди — рандарі вернуть.
Правда 1874 г.

Дерябка—растеніе Galium Aparine L; иначе по-Южно-русски—*мокрець, лепець*

Десниця=**правиця**. см. *П.*

Десь—нар. гдѣто, вѣроятно, знать, конечно.

Десь він у школи ходив, що все зна.

Десь-біч—правая сторона.

Десьбочний—правосторонный.

Десятинний мед — подать съ меда; десятая часть съ продаваемаго меда.

Десятуха—10 пятница поскѣ Пасхи.

Дехто—кто-нибудь, кое-кто.

Дешперовáти—(акт. сл.) отчаяться. *Через увесь день оппоновались, однак здешперовавши, раздвоілися.*
Величко.

Дѐщиця—малость, частица.

Дещо—кое-что.

Де-як—нар. какъ-нибудь.

Де який—какой-нибудь.

Джгутъ—линіокъ, въ видѣ плети, туго свѣрнутый платокъ, коимъ бьютъ въ игрѣ извѣстнаго рода. Также *джгут* изъ соломы, волосъ и проч.

Джер—(Галицк.) пойло, кормъ.

Іла сир і джер пила. Пѣс.

Джереґелі—1) очень тонкія щоглы или жерди. 2) Коса на головѣ дѣвушки, сложеная вѣнкомъ.

Джереló—ручей, источникъ.

Джеркотіти—(въ шутку) издавать звукъ, говорить невнятно.

Все тямлють, джеркотять,
Якъ гуси по-Німецьки. Гребінка.

Джигун, джигунець—шалунъ.

„Ой джигуне, джигуне,
Віддай мою плахту;
А я тобі заплачу
Горілоньки кварту." Пѣс.

Джинжигилястий-вертлявый, хвастливый

Джугстро—(Бесарабск. сл.) дерево Acer Campestre L; иначе по-Украински—*паклен, неклен.*

Джугастро негро—дерево Acer tataricum

Джура=**чура.** См. *Ч.*

Джюнджюристий—бравый. *Яка ж джюнджюриста.*

Дзарзари=**абрикоз.** *см. А.*

Дзвенячий—звенящій.

Дзвін, дзвôн—колоколъ; звонъ.

Дзвінка—бубновая масть въ картахъ.

Дзвінник—колокольный мастеръ.

Дзвіночки—колокольчики Linaria genistaefolia Mill; иначе по-Украински—*косюрки.*

Дзвоник—колокольчикъ.

Дзвонити—звонить.

Дзвониця, дзвінниця—колокольня, башня. *Казнь всім посполитая на дзвониці сидіти.* Чинъ Львов. Брат. 1668 року.

Дзвонки—растеніе Convolvulus sepium L.; иначе по-Южно-русски—*плітуха, вьюнок.*

Дзвонок=**дзвоник.** См. выше.

Дзеркало—зеркало; иначе по-Южно-русски—*люстро, свічадо.*

Дзиґа—юла, волчекъ.

Дзиґари—стѣнные или столовые часы.

Дзиґармистер—часовой мастеръ.

Дзиґарок—карманные часы.

Дзиґлик—стулъ.

Дзиґло—кресло.

Дзик—звукъ.

Дзикати, дзичати—звучать.

Дзиковий—звуковой.

Дзинзівер — зинзивей, растеніе Malva Mauritania L.

Дзинзівер-зух—хватъ, лихачъ.

Дзінькатор — (Подольск. сл.) **калитка**, портмоне (?)

Дзоґа=**дзиґа.** См. выше.

Дзуськи=**азась.** См. *А.*

Дзюб, дзôб—клювъ.

Дзюба—(Галицк. сл.) рябая отъ оспы дѣвица.

Дзюбаний—рябой отъ оспы

Дзюбати—клевать.

Дзюбатий=**дзюбаний.** См выше

Дзюра, дзюрка—дыра, отверстіе.

Дзюркотати, дзюркотіти—течь. *Вода з криниці тихесенько дзюркотала.*

Дзюркотливий—журчащій.

Дзюркотонька—журчащій. ручеекъ, источникъ, струя воды.

Дзюрчати, дзюрити—литься мелкой струей.

Дзявкати—лаять; говорится о собакахъ молодыхъ и лисицахъ.

Дзяволіние-я—лай щенка.

Дзяволіти—лаять какъ щенокъ.

Дибати—подниматься на ноги, хромать, подкрадываться, найти.

Диби—ходули.

Дибки—нар. на заднихъ ногахъ (оживотныхъ), на цыпочкахъ (о людяхъ).

Дивана—растеніе Verbascum Thapsus L; иначе по-Южно-русски—*ведмеже ухо, коровьяк.*

Ди́вень—хлѣбъ въ формѣ калача употребляемый на сватьбахъ.

Ди́вина—1) растеніе, Царскій скипетръ Verbascum Lychnitis L. Verbascum thapsus. 2) Удивленіе, странность. *Що то за дивина.*

Диви́тися-ться—смотрѣть, глядѣть.

Дивій—(акт. сл.) дикій, лѣсной.

Ди́во—чудо, непонятное явленіе, странный случай или событіе.

Ди́вом divoва́ти — очень удивляться.

Дивова́ти—удивляться.

Дивова́тися-тця = дивова́ти. См. выше. *І сему чуду дивуемся... Ісему ся подивуем.* Духовн. Мономаха.

Дивовижа—удивленіе, рѣдкость, чудо, диво.

Дивови́сько—удивительное дѣло.

Дивообраз—гротескъ.

Диворта—(акт. сл. givortium) расторженіе брака.

Дигнитар—(акт. сл. dygnitarz) сановникъ.

Дигнитарство—(акт. сл. отъ Латинскаго dignitas) публичная должность.

Дика вишня—Prunus chamaecerasus Jacq.

Дика рябина—Tanaceum vulgare L.

Дика чернушка—растеніе Nigella arvensis L.

Дике жито—растеніе Secale fragile M. B.

Диляція—(акт. сл. dilatio) отсрочка разбирательства дѣла по какой нибудь законной причинѣ; *диляція* infiumitatis отсрочка дѣла по болѣзни кого нибудь изъ тяжущихся. *диляція* admunimenta—отсрочка дѣла для представленія письменныхъ доказательствъ; *диляція* Wywiedzenia inquizycyi—отсрочка дѣла для отбранія свидѣтельскихъ показаній.

Димал—буквиця см. Б.

Димарь—паровая или дымовая труба.

Димча́нка—вѣтренница.

Димячий—дымный.

Дирча́ти—издавать звукъ стекломъ, или чѣмъ тонкимъ, барабанить, жужжать. *Коли слуха щось дирчить за спиною.*

Дитина, дитинка—дитя, дитятко.

Дишкре́т—(акт. сл. отъ Латинскаго discret) учтивость, почтеніе.

Дишкретний — учтивый, почтительный, милостивый.

Дишкреце—нар. учтиво, милостиво, почтительно.

Діацезія—(акт. сл.) епархія. *Визиваючи на синод мій діацезіальний.* П. Погила.

Діацезіальний—епархіальный.

Діамент—брилліантъ.

Діаментовий—брилліантовый.

Діаріуш, діаруш — (акт. сл. diarium) журналъ, дневникъ, дневная записка. *Діаріуш Канцеляристи Пана Ханенка.*

Діаріушник—журналистъ.

Діаріушниця—журналистка.

Діброва, дібровонька—дубрава.

Дівер—дѣверь, мужнинъ братъ.

Дівич-вечір—дѣвичникъ.

Дівка, дівча-я, дівчата—дѣвка, дѣвочка, дѣвушки.

Діованнє-я—дѣвство; лѣта дѣвичьи.

Діовати—дѣвствовать.

Дівота—(собират.) дѣвушки.

Дівоцьство—дѣвство.

Дівоча кров—растеніе Amygdalus nanna L.

Дівочий, дівоцький—дѣвичій.

Дівочити—быть дѣвушкою, оставаться небрачною.

Дівчачий—дѣвичій.

Дівчи́на—дѣвушка.

Дівчи́на в зелені—растеніе Nigela damascena L; иначе по-Южно-русски— *нечасанні панночки.*

Дід, дідуга, дідусь—дѣдъ, дѣдуганъ, дѣдушка.

Дід—растеніе Cirsium lanceolatum Scop.

Дідизна́—дѣдовщина.

Дідовник—растеніе Arctium Lappa L; иначе по-Южно русски—*лопух, лопушник*.

Дідчиця—клеветница; иначе по-Украински— *зва́дця*.

Дідько—домово́й.

Дієгромада—компанія для какого-либо предпріятія.

Дієлюд—труппа.

Діємир, діємирщина—самоуправленіе.

Дієпись—лѣтопись.

Дієвий—дѣятельный.

Дієвость—дѣятельность.

Дієцери—дѣйствующія лица.

Дієцерия—труппа.

Дійво—1) молоко; дойка коровъ. 2) Поступокъ, дѣло.

А вже що в хатнёму ділі, коло дійва там, коло печі, коло тіста, коло варива... Номис.

Дійство—дѣяніе, поступокъ.

Діжа, діжка—кадь, кадушка.

Діл—долъ, помостъ.

Діле́ванне-я — заборъ; иначе по-Южнорусски—*баркан, паркан, обора*.

Дільма—для, чрезъ.

Дільниця—различіе, распаденіе, раздѣленіе, дѣлимость.

Дільчий лист—(акт. сл.) дѣлежная запись

Дім—1) домъ, дворъ. 2) Извѣстное число дворовъ, какъ податная единица для сбора подымной подати.

Діра, дірка—дыра, дырка.

Діско—кругъ, круглякъ.

Дієнє—нар. именно, точно, настояще.

Дітво́ра—(собират.) дѣти.

Діти—дѣти.

Дітинний, дитинячий, дитячий, дитинеський, дітський—дѣтскій.

Дітися-тьця—дѣваться.

Дітський, децький—урядникъ имѣвшій по преимуществу власть исполнительную; онъ посылался за отвѣтчикомъ, если тотъ неявлялся на позовъ, ему поручалось иногда взысканіе нѣкоторыхъ сборовъ и наблюденіе за правильнымъ отбываніемъ повинностей. Вознагражденіе въ его пользу, взыскивавшееся съ виновнаго, называлось, *децькованне*. Дѣтскіе исчезли одновременно съ замѣною Вижей Возными.

Дія—дѣйствіе, поступокъ, актъ.

Діяти—дѣлать, совершать.

Діяч—дѣятель.

Діячка—дѣятельница.

Дколи—нар. съ какой поры.

Дланина—длань.

Дмитро̀. Дми́трик, Дмитру́сь—Димитрій, Митя.

Дмухати, дмухну́ти—дунуть.

Днинка—денёкъ.

Днйще—родъ доски, съ одного конца съ дырою, въ которую втыкають гребень съ *мичкою*. Прядущая женщина обыкновенно кладетъ *днище* на лавку и садится на немъ.

Дніпра, Нінра — богиня Днѣпра; главная днѣпровская русалка.

Дніпро̀, Днінр, Дніпер, Козачий Шлях—рѣка Днѣпръ.

Днінрянський—днѣпровскій.

Дністра—тоже что и *Дніпра*. См. выше.

Дністро, Дністр, Дністер, Гайдамацкий Шля́х—рѣка Днѣстръ.

Дністряньський—днѣстровскій.

До—предлогъ къ, до, въ конецъ.

Доба̀—время, пора.

Добача́ти, доба̀чити—хорошо видѣть, замѣтить.

Добра́ніч!—нар. спокойной ночи, прощайте.

До́бре—нар. хорошо, удобно.

Добри́день—добрый день, здравствуйте, *на-добридень*—съ добрымъ утромъ.

Добрий—хорошій.

Добро̀дій—1) сударь, господинъ; 2) благодѣтель, благотворитель.

Добро̀дійка—1) госпожа, сударыня; 2) благодѣтельница, благотворительница.

Добродійний—благодѣтельный.

Добродійський—господскій, добродіевъ.

Добродійство—1) дѣланіе добра, благіе поступки. 2) Публика.

Пано́ве добродійство, до вас обертаю мою річ.

Добродійство правне—(акт. сл.) льготное право.

Добротли́вость—доброта.

Доброхіть—нар. добровольно.

Доброчинникования—благотворность, благотворительство.

Добря́чий—добрый.

Добування—добываніе. пріобрѣтаніе, доставаніе.

Добува̀ти—добывать, находить, доставать.

Або́ до́бути, або́ дома небути. Погов.

Добува́тися-тьця—стучаться.

Довба̀ти—долбить.

Довбѐшка, до̀вбня—колотушка.

Довбиш, доубиш—литаврщикъ, одинъ изъ видныхъ чиновъ въ Запорожской Сѣчи; во время собраній онъ давалъ повѣстку народу.

До̀вгий—длинный, долгій.

До̀вго—нар. длинно, долго

Довгоно́сик—носатикъ, насѣкомое.

Довжезний—длиннѣйшій, огромнѣйшій.

Довишній—вѣрный, настоящій, непремѣнный.

Довідома пода́ти—объявить.

Довідь—узнаніе, освѣдомленіе.

Довіковати—окончить жизнь.

До̀вле учинити—удовлетворить.

Доволі—нар. вдоволь, достаточно.

Довольни́тися-тьця—довольствоваться, удовольнитться.

До̀втіп, до̀віцін—острота, умъ, спосособ-ность. *Немаючи такого довціпу військо справовати.*

Догада̀тися-тьця—договориться; смекнуть.

Дога̀на, дога̀нка—охужденіе, горькій упрекъ, укоръ, порицаніе.

Дога̀няти—упрекать, порицать.

Догляда̀ти—присматривать.

Догодне—нар. удовлетворительно.

Догодува̀ти—докормить.

Догож—угода, угожденіе.

Догожа̀ти, догожда̀ти—угождать.

До-гори́—нар. на верху, вверхъ.

До-гори ногами. До-гори черева.

Додава̀ти—прилагать, увеличивать. *Хміль буде моему серцю смілость додавати.* Дума.

Дода́ти—прибавить, придать.

Додаток—прибавленіе, приложеніе, придача.

Додержа́ти—сдержать, ненарушить.

Доді́льний—цѣльный, одинаковый, весь съ одного матеріала сдѣланный *Він був у сорочці доді́льній.* Пѣс.

Додля́тися-тьця—промедлить, дотянуть.

Додо́лі, додо̀лу—нар. внизъ, на землѣ, къ низу.

Дождѐвний—дождевой.

Доживотне—нар. пожизненно

Дожні—союзъ даже.

Дожчи́стий, дощистий—дождливый.

Дозвілле—позволеніе..

Дозвілье—досугъ, свободное время,

Дозира́ти—1) надсматривать, смотрѣть зачѣмъ, исполнять.

Що волі нашої не дозирають. Мазепа.

Дозира̀тися-тьця—присматриваться, придираться.

Дознавця—изслѣдователь.
Дозо̀р—досмотръ, наблюденіе.
Дозо́рця—патруль; смотритель.
Дойда—ищейка, охотничья собака.
Доїстний—настоящій, истинный.
Доїхати—допечь, назолить; доѣхать.
До́ка—(отъ латинскаго doctus) хитрый, умный, искусный, способный, ловкій.
Дока̀зувати—досказывать.
Доки, докіль—нар. доколѣ? пока?
Та доки цего буде?
Доклада̀ти — прикладывать, дразнить прозвищемъ
Доконечне—нар. непремѣнно.
Доко́р, докір—укоризна.
Докоси́тися-тьця—добраться.
Доку́ди—нар. пока.
Доку́ка—неотступное требованіе.
До-ку́пи—нар. въ одно мѣсто.
Військо до-ку́пи у громаду скликають.
Докуча̀ти—надоѣдать.
Долега́ти—досаждать, сильно болѣть.
Долегли́вость—домагательство, притязаніе, оскорбленіе, обида.
До́лі—нар. внизу, на полу, на землѣ.
Долівка—глиняный или кирпичный полъ
Доложи́тися-тьця — доложить, укладывать, доводить до свѣденія. *Доложившися Гетьмана.*
Доло̀ня—ладонь.
До̀ля—1) участь, судьба. 2) Растеніе Sempervivum globiferum L.
Дома́цатися-тьця—дощупаться.
Домівка́—домъ, жилище.
Домівський—домашній, собственный.
Домівство—хозяйство.
Домівці—домашніе.
До́ма, Дома́ха, Дома́ся—Домникія.
Домо́ва—контрактъ, условіе договоръ, пакты.
Домова́ти—жить домомъ, хозяйничать.
Домови́к—дідько. См. выше.
Домо̀вина—домашнее условіе.
Домови́на—гробница.

Стоїть в селі Суботові,
На горі висо́кій,
Домови́на України
Широ́ка, глибо́ка. Т. Шевченко.

Домо̀витися-тьця — условиться, договориться.
Домовлений—договоренный.
Домовлянка—договоръ.
Домовля́ти — договаривать, упрекать, грубо говорить.
Домовник—домочадецъ.
Домонтарь—домосѣдъ.
До̀монтарка—домосѣдка.
Домотка́н—домашнѣе тканье.
Домотканий — дома сотканный (о холстѣ.)
Донація—(акт. сл. donatio) дареніе.
Доньщи́на, Дін—Земля Войска Донскаго.
До́ня, до̀нька — дочь, дочка, дочечка.
До-останку—нар. до конца, до послѣдняго.
Допа̀сти коня — сѣсть въ попыхахъ на лошадь.
Допевня́тися-ться—домогаться, удостовѣриться, обезопасить, обезпечить себя,
Допевняйся-ж, наш Гетьмане, допевняйся плати!
Як не будеш допевняти, будемо втікати. Пѣс. про Линію.
Допина̀ти—1) натягивать. 2) Стремиться.
Допита̀тися-тьця—допроситься.
Допікати—досаждать.
Доплентатися-тьця — добраться, дотащиться.
Допрік—укоръ.
Допрікати—укорять.
Допрова̀дити—довести, доставить.
Допро̀шуватися-тьця—допрашивать; умолять.

Дорáдець—совѣтникъ.

Дораз—(Буковинск. сл.) нар. разомъ, въ одно время.

Дорватися-тьця—добраться.

Дорвавшися до коцюби почала нею дочку бити, щоб не женихалася.

Дорік, доріканнє—докорятельство.

Доріка́ти—докорять.

Доробити—сдѣлать, окончить.

Дорожнѐта—дороговизна.

Дорожник—растенiе Plantago lanceolata L.; иначе по-Южно-русски—*подорожник, собачи язички, стяган.*

Дорозумбватися-тьця—догадаться, понять, предполагать.

Дорош—Дорофѣй.

Дорошенко—сынъ Дорофѣевъ.

Досвідчѐннє—опытность.

До́світки—посидѣлки по утрамъ; работа утромъ при огнѣ, на которую собираются *дівчата і парубки.*

Досвіток, досвіта—разсвѣтъ.

Досвітчана ма́ти—женщина въ избѣ которой собираются *досвітки.*

Досвітчана ха́та—изба въ которой собираются на *досвітки.*

До́сить—нар. довольно, вволю, достаточно.

Маеш, Ваша Милость, в маетностях своіх духовних особ досить, не треба шукати где інде. I. Копинський.

Досі—нар. по сю пору, доселѣ, до сего времени.

Доскона́лий—совершенный.

Досконалость—совершенство.

Дослуха́тися-тьця—вслушиваться.

Достанулий—достаточный.

Достанулость—достаточность.

Достатѐчне—нар. достаточно, удовлетворительно.

Доста́ток—корысть; имущество.

Достомѐнно—нар. какъ слѣдуетъ, какъ должно, формально, точно, словно.

Досягати—достигать.

Брагиня досягнувшися. Величко.

Дотѐпа—способность.

Дотепний, дотіпний, стіпний—способный, старательный, расторонный.

Достепность—**дотепа.** См. выше.

Доти, дотіль—нар до той поры, до того мѣста.

Дотика́ти—касаться, относиться, хватать, прикасаться.

Дотичний—совремённый, теперешній, настоящій.

Дотклйвий—1) чувствительный. 2) Колкій, обидный. *Речі дотклививі, ущипливиі і вельми досаднаі.* Рубанъ, 1693 г.

Дотклнвость—1) чувство. 2) Смута, притѣсненiе. *Як бисмо конечне міли і моглн успокоени бути в наших великих доткмивостях.* Кiевлянинъ 1840. стр. 165.

Дотовпитися-тьця—протиснуться, пройти сквозь толпу.

Дотрымувати—исполнить, додержать, издержать.

Дотум—(акт. сл. dotum) приданное, вѣно.

Доява—объявленiе, донесенiе.

Доявити—объявить, донести, открыть.

Драб—растенiе Viola arenaris Dec.

Драбина—1) подвижная лѣстница. 2) Грядка, облочокъ. 3) Бока въ малоросійскомъ возѣ.

Драби́настий—*драбинастий віз*—обыкновенный Украинскій возъ у котораго боками служатъ *драбини.*

Дра́бинчастий—пятнистый, клѣтчатый.

Драглі—1) холодецъ 2) Растенiе Tremella mexenferica Remy.

Драглі́ти—дрожать, нависнуть (говорится о тучахъ.)

Дражнити—дразнить

Драмовий, драмний—драматическій, *Львівска, українська драмова дієцерия*

Драль, драниця—тонкія досточки для покрытія кровлей употребляемыя.

Дрâнач—(Галицк.) растеніе осетъ *Л.* Cnіnus.

Ой е в лісі драпачище,

Змешу собі головище. Пѣс.

Драпѣжний—хищный, розбойническій.

Драпежство—грабежъ

Драпіка, дряпіка—грабитель, взяточникъ

Драпустан—растеніе Azalca pontica L.; иначе по-Украински—*цитанодран.*

Дрáта—притѣсненіе, поборъ; отъ слова *драти.*

Дрàтва—смольныя нитки.

Драти—1) глаголъ брать взятки. 2) Желѣзныя оконныя рѣшотки.

Дрàтовати—дразнить подстрекать, терзать, мучить.

Дрàча=**тіснява.** См. *Т.*

Дременути—быстро побѣжать.

Дремка, дрімка, дремота—сонливость, дремота.

Соньки—дрімки в колисиньки. Пѣс.

Дригулька—дрожаніе, болтаніе ногами. *Витупцѣвуе дригульками, ніби танцюе.* Номис.

Дригати—ногами двигать, болтать.

Дригнути—содрогнуться.

Дрисля=**бігунка.** См. *Б.*

Дристàти—страдать поносомъ.

Дристокіз—растеніе Crocus reticulatus L.

Дрібний—мелкій.

Дрібно—нар. мѣлко, по крошкамъ.

Дрібноголовий—идіотъ; микроцефалъ.

Дрібушка—мелко заплетенныя косы на головѣ.

Дрібьязок—мѣлочъ.

Дрігóта, дрогóта—дрожь, вздрагиваніе.

Дріжаки—дрожь, дрожаніе.

Дріжàти—дрожать.

Дріжджі—дрожжи.

Дрік, дрòк—растеніе Genista tinctoria L.

Дріковиця—жарное время лѣтомъ, когда скотъ бѣсится.

Дрімля=**дремка.** См. выше.

Дріпло—дрянь, обырвышъ.

Дробина—мелкая вещь.

Дробок—небольшой кусокъ.

Дай лиш жінко дробок солі ще, бо треба страву посолити.

Дроботіти, дріботіти—болтать. молоть вздоръ.

Дроботун—болтунъ.

Дроголюб, драголюб—растеніе Lycopus europaeus L; иначе по-Украински—*зюзник.*

Дрозд—(Галицк. сл) дроздъ.

Дропак=**гоцак.** См. *Г.*

Дàти дропакà—направить лыжи, уйти.

Дрот—проволока.

Дрóтяний—проволочный.

Дротянка—проволочная вещь.

Дрочйти—дразнить, разъярять.

Дрочитися-тьця—вертѣться.

Дружина—1) жена. 2) Отрядъ войска. 2) Компанія, товарищество.

Дружитися-тьця—сдѣлаться другомъ.

Дружкá—дѣвушка шаферъ.

Дружки—брачные свидѣтели.

Дружкò—шаферъ.

Друк—печатаніе, печать книжная.

Друкарь, друкарщик—типографщикъ.

Друкарка—типографщица.

Друкарня—типографія, печатня.

Друковати—печатать, тиснуть.

Дрюк, дрючина—дубина.

Дряниця=**драниця.** См. выше.

Дрàпати—царапать.

Дряпіка, дряпічка—взяточникъ.

Дрясовати—мучить.

Кулі вертала,

Кіньми дрясовала. Пѣс. о Почаевѣ.

Дуб—1) Quercus Robur; иначе по-Украински—*стежар.* Quercus pedunculata Ehrh. *Дуб*, var. praecox—*ранній дуб*—var tardiflora - *пізній дуб.* 2) лодка. 3) *Дýба дàти*—умереть, околѣть. *Був пьяний, та під тином дуба дав.*

Дубèць—лозовый прутъ, розга.

Дубцём ёгó коли не слухае. Погов.

Дубúна—дубовое дерево.

Дубівка—родъ дыни.

Дýблений—хладный (въ шутку).

Дубняк, дубничок—дубовый кустарникъ, дубовый лѣсокъ.

Дубова лапа—растеніе Sticta pulmonacea

Дубрòва—дубовая роща.

Дубровка—растеніе Petentilla tormentilla Schrank; иначе по-Украински—*кур-зілле.*

Дýда—такъ называлась пошлина платимая во времена Уніатскаго ига надъ нашею Родиною; она свое название получила отъ Польской монеты Dudek, 15 коп. серебр.

Дудà, дудка—свирѣль.

Дудар, дударчик — мастеръ дѣлающій дудки.

Дударик їде, віз дудок везе:
Батькові дуду, матері дуду,
А дитинятам по дудинятам.
Галицк. Пѣс.

Дудіти—играть на дудкѣ.

Дýдлити—пить съ жадкостью.

Дудонь—свирѣльникъ (?)

Ісчез стрілов в густій мраці,
Дудонь замовчае;—
Може лїг вже де в байраці,
Дай вовк доїдае. Шашкевич.

Дýжатися-тьця— бороться, мѣряться силами.

Не зазнають вони лихої домі, немають дужатися з суперечною судьбою. Терлецький.

Дýже—нар. очень, сильно, крѣпко

Дуженний—сильный, мощный.

Дужий—дюжій, сильный, крѣпкій.

Дук, дýка—вождь, князь, богачъ, знатный человѣкъ, вельможа; отъ Латинскаго dux.

Дукáт, дукáч—червонецъ, а такъ-же родъ большой медали носимой женщинами на шеѣ.

Дуківство—княжество.

Дуківський—княжескій, полководническій, богатѣйшій.

Дуківщина—княжеское помѣстіе.

Дулівка—водка настоянная на *грушах-дулях.* См. ниже.

Дульєти—женское платье изъ мягкой шелковой матеріи; отъ Французск. une étoffe de soie est duilleté.

Дýля—1) рóдъ продолговатыхъ грушъ. 2) Шишъ, кукишъ.

Дýма—1) эпическая пѣсня. 2) Мысль, мнѣніе.

Дýмка -- 1) дума, мысль, намѣреніе, раздумье, забота. 2) Родъ пѣсни.

Дун, дон—господинъ, съ Испанскаго don.

Дундук, дондýк—суровый, упрямый мужчина.

Дýнський—датскій.

Дýньчик—Датчанинъ.

Дýньщина—Данія.

Дуоминн—(Бесарабск. сл. съ Молдавск.) растеніе Veratrum phlomoides L; иначе по-Южно-русски — *канделля, коровьяк, царська свічка.*

Дупленáвий, дупленáтий, дупнáстий, дупнáстий—дупловатый (о деревьяхъ.)

Дурбас, дурень—глупецъ, дуракъ.

Дур-зілле—белена, растеніе Datura stramonium.

Дурисвіт, дуросвіт—обманщикъ, мошенникъ, пройдисвѣтъ.

Дурити—дурачить, обманывать.

Дурійка—сумазбродство.

Уважай, бо вікно псуе три річи: атрамент, сіль і молоду жінку, що би с тобою що не подіялось—тоді чиста дурійка. Ворожба с Квітів. И. П.

Дуріти—глупѣть, сойти съума.

Дурман—дур-зілле. См. выше.

Дурниця, дурнина, дурничка—1) вздоръ, пустяки, глупость; даровое. 2) Растеніе Vaccinium uliginosum L.; иначе по-Южно-русски — *голубень, лохина, лохачи, піяки.*

Дурніти, дурнішати,=**дуріти.** См. выше.

Дурно,дурнісенько—нар. напрасно, даромъ.

Дурноьян=**дурман, дур — зілле.** См. выше.

Дутель — погибель, паденіе, кончина; *дутеля зʼїсти*—умереть.

Дутельний—смертельный.

Дюдя—(дѣтск. сл.) стужа, холодъ.

Дявол—дьяволъ.

Дяволений—дьявольскій,

Дягель—растеніе Angelica sylvestris L.

Дягиль — растеніе Archangelica officinalis Hoffm; иначе по-Украински—*дзенгель.*

Дядина — 1) жена дяди. 2) Всякая замужняя женщина или вдова.

Дядинки—проводы.

Дядьків, дядьківський — дядюшкинъ, дядькинъ.

Дядько — 1) дядя. 2) Всякій женатый или вдовый человѣкъ.

Дяк—дьячокъ.

Дяка—благодарность.

Дякло (акт. сл.) сборъ въ пользу землевладѣльца.

Дяков—(Галицк.) благодарный.

Дякова, дячиха—жена или вдова дьяка.

Дякование-я—благодареніе.

Дяковати, дякувати—благодарить.

Дякониха—жена или вдова діакона.

Дятло, дятел—дятелъ.

Дятловина—растеніе Trifolium pratense L.; иначе по-Южно-русски—*Івасик, конюшина, вязіль, попки, троян.*

Е.

Е—есть, 3-е лице глагола *бути*—быть; во 2-мъ лицѣ *еси;* въ 1-мъ лицѣ неупотребляется. *У его е худоба і грунти. Е де сісти а нема що їсти. Е в глеку молоко, та голова невлізе. Поговорки.*

Евекта—вывозъ товаровъ.

Еврашок—1) пряникъ особой формы, 2) Небольшой звѣрь, составляющій съ родами бѣлки и сурка одно семейство. Л. Mus citillus vulgaris, Spermophlus.

Евтух, Явтух—Евтихій.

Едамашка—дамасская матерія, весьма плотная, съ узорами того же цвѣта; въ старину бывшая въ великомъ уваженіи.

Едамашковий—съ дамаской матеріи сдѣланный.

Едваб—шелкъ, шелковая матерія.

Единець—одинецъ, одинокій, единственный.

Едкіль—нар. съ какихъ поръ.

Еднати—соглашать, сговаривать, склонять на свою сторону.

Еднатися-тьця — соглашаться; вступать въ бракъ, склоняться на чію либо сторону.

Еднак—(акт. сл:) союзъ но, однако.

Еднач—соединитель, агентъ.

Едначка—соединительница, союзница.

Едностайний, однастайний — единодушный, единогласный.

Едностайно — нар. единодушно, единогласно, дружно

Едностайность — единодушіе, единогласіе.

Едность — единство, унія.

Едностний — союзный, соединенный.

Едностні краї, едності землї — соединеные штаты, союзъ, федерація.

Ежак, Їжак — ёжъ.

Езул — растеніе, Hyssopus officinalis: L; иначе по-Украински — *гіссоп, Юзефка.*

Езуїта — іезуитъ.

Езуїтский — іезуитскій.

Екомон — экономъ.

Елекція — (акт. сл: eletio) избраніе.

Ембарь — амбарь.

Емь — я. *Перших днів місяця марта постиг емь до Більграда, столиці виломаючагося з під турецькаго ига княжесътва сербсъкого.* Терлецький.

Ерекція — (акт. сл. erectio) дарственная запись въ пользу устраеваемой церкви.

Ж.

Жаба — лягушка.

Жабарь — лужа или болото, въ которомъ водятся жабы.

Жабовипа — (собират.) лягушки.

Жабрей — растеніе Galopsis Ladanum L.

Жабрик — растеніе Galopsis Tetrahit L.

Жабури́ння — лягушечье гнѣздо.

Жабъяча цибуля — растеніе Scipus Tabernaemontani Gmel.

Жа́га — сильное влеченіе, желаніе.

Жада̀ — жадность, жажда.

Жада́ння — желаніе, требованіе.

Жада́ти — желать.

Жадібка, жадоба — охота.

Не силуйте співати; жадоби не мае. Шишацький.

Жа̀дний, жо̀дний — никакой, ничто. *Без жадної причини.*

Жа̀дость — (акт. сл.) сильное желаніе.

Жа̀йворонок, жа̀йворошок — степной жаворонокъ Alauda Arvensis.

Жакова̀ти — разорять, грабить, опустошать.

Жаковство — (акт. сл. żakowstwo) жеманство, педанство.

Жалібний — горестный, жалобный.

Жаління-є — жалость, сожаленіе.

Жалкова̀ння-є — сожалѣніе, соболѣзнованіе.

Жалкова̀ти — жалѣть, сожалѣть.

Жалкова̀тися-тьця — жаловаться, сожалѣть, обвинять.

Жало̀ба — печаль, трауръ, погребальная процессія.

Жалова̀не — милость, жалость.

Жа̀ловати — любить, беречь, жалѣть, жаловать, сострадать.

Жа̀лостний — печальный, трогательный, сострадательный. *Жалостним на тое уболіваючи серцем.* Величко.

Жа́лостне — нар. трогательно, печально.

На инструментах всі жалостне грали. Ханенко.

Жа́лощи — сѣтованіе, соболѣзнованіе.

Жаль — печаль, скорбь, сожаленіе.

Великий мій жалю! Народ. пѣс.

Жальний — скорбный, тоскливый.

Жари́на — раскалённый уголёкъ.

Жарівниця — жаровня.

Жарло̀к, жерло́к — (акт. сл.) обжора, объѣдало.

Жарнівка — жемчужина, перлъ. *Зубоньки як жарнівки.*

Жа́рт, жа́рти — шутка, игра, насмѣшка, острота.

Жартли́вий — шутливый, игривый.

Жартова́ти — шутить, играть.

Жартуе, пустуе, недае спати. Пѣс.

Жартовливий = жартливий. См. выше.

Жартовливость—рѣзвость, игривость.

Жасміна—растеніе Philadelphus coronarius L.

Жа̀ти—жать.

Жа̀тний козак—помѣщикъ.

Жах—ужасъ, страхъ.

Жаха̀нне-я—пугливость.

Жаха́ти—пугать, страшить.

Жаха̀тися-тьця—ужасаться, удаляться.

Жахли́вий—боязливый, трусливый.

Жахливость—пугливость, боязливость.

Жахляк—трусъ.

Жахлячка—труспха.

Жахно̀—нар. страшно, пугливо.

Жахну́тися-тьця—ужаснуться, испугаться

Жахтіти—сильно бояться.

Бідна дівчина з переляку аж жахтить.

Жба́н, жба́нок, джбан, збанок—посудина въ родѣ кадушки или горшка. *До часу жбан воду носить.* Посл.

Жбо́жже=збіжжя. См. *З.*

Жва́вий—веселый, бравый, оборотливый. скорый.

Жва́во—нар. бодро, браво, весело.

Жвавость—веселость, бравость, живость, проворство.

Жвяка—жвачка.

Жвякати—жевать жвачку (о животныхъ).

Жвя́хтати—чваркать.

Жвяхтали мокри личаки.

Жгучка—растеніе urtika urens L.; иначе по Южно-русски—*жигавка, жигучка, жижка.*

Жда́нки—ожиданіе.

Жѐ—союзъ что.

Жеб, жеби—союзъ чтобы.

Жебрак—нищій, пролетарій.

Господи Боже що жебрак мае,
На тій широкій, богатій землиці.
Н. Устиянович.

Жѐбри—(Галицк.) прошеніе милостыни. *Пішов дід с бабою на жебри під церкву.*

Жегля́р—плаватель, морякъ, матросъ, мореходецъ.

Жегнанне—(акт. сл.) прощаніе, благословеніе.

Желізня́к, залізня́к—1) кирпичъ желѣзнякъ. 2) Растеніе Verbena officinalis L.

Жемчу́ж—жемчугъ.

Жениха́ние—любовныя шутки.

Жениха́тися-тьця—любе́зничать, амурничать.

Жени́шенько—женишокъ.

Женці—жнецы.

Жербій—растеніе Cirsium arvense L.

Жѐрдка, жѐртка—жердка, вѣшалка.

Жерело̀ = джерело̀. См. *Д.*

Жерѐтія—змѣя.

Жертівня́—жертвенникъ.

Жеруха́—кресъ-салатъ, Sactuca Lepidium sativum

Жерць—жрецъ.

Жерця—жрица.

Живи́ти—кормить.

Живиця—канифолія.

Живіт—животъ, жизнь.

Живжик — вѣтрогонъ, легкомысленный человѣкъ.

Живинка—бальзамъ.

Живність — пища, провіантъ, продовольствіе, состоящее изъ домашней и дикой птицы.

Живоробкий—журчащій (о ручьяхъ).

Живоробкость—журчаніе.

Живоси́лом—нар. насильственно.

Животи́—пожитки.

Животіти—существовать, жить.

Живцем—нар. живьемъ.

Живчик—пульсъ.

Жигород—Bjorneborg.

Жидівський—еврейскій.

Жидівськи груши—растеніе Physalis alkekengi L.; иначе по-Украински—*мохнухи, мохнушки.*

Жидівська лепеха=аер. См. *А.*
Жидівство—евреи, жидовство; неряшество.
Жидова́—евреи, еврейскій народъ.
Жи́жа—(дѣтск. сл.) огонь
Жи́жка, жи́жки—икры на ногахъ; иначе по-Украински—*ли́тки.*
Жизнійший край—(Величко) неразоренная войною область.
Жи́ла—источникъ водяной, ключъ.
Жимолость — растеніе Lonicera xylosteum L.
Жир—трефовая масть въ картахъ.
Жирбій=Грицьки. См. *Г.*
Жирівка—трефовая карта.
Жирова́ти — жирѣть, тучнѣть, (говорится о животныхъ).
Жировий—трефовый.
Жируха= жеруха. См. выше.
Житéчний—житейскій, полезный.
Житлéць—житель, обыватель.
Житльця—жительница, обитательница, обывательница.
Житлó—жительство, жилище. осѣдлость. *Обрали собі місто на жи́тло.* Лѣт. Самов.
Житній—ржаной.
Жи́то—рожь.
Житовьé—житье, бытъ, жизнь.
Жінка—жена; женщина.
Жіночий—женскій.
Жіночний—женственный.
Жіночность—женственность.
Жіно́щина—(собират.) женщины.
Жлуктіти — выпить что. *Бач як вони брагу жлуктять.*
Жлу́кто—кадушка, выдолбленный стволъ дерева, въ которомъ парятъ или бучатъ бѣльё.
Жмéня, жмінька—горсть, горсточка.
Жми́крут—скряга, скупецъ.
Жму́ритися-тьця—закрывать глаза.
Жму́т, жму́ток—охапокъ, свёртокъ.
Жнéць, жéньчик—жнецъ.
До двору жениців займае. Пѣс.
Жни́ва—жатва, жатвенное время.
Жни́во—хлѣбные злаки.
Жовни́—желваки
Жовнір=жолнір. См. ниже.
Жовнірський—солдатскій, жолнѣрскій.
Жовнірщина—солдатчина.
Жовніти, жовкніти—желтѣть, вянуть. *Трава все жовкне, бо осень уже близько.*
Жовта акація—дерево Caragana arborescens L.
Жовта гарячка—растеніе Helichrysum arenarium Dc; иначé по-Украински —*головокрут, сварливець, чмель, жовтушки.*
Жовта ліле́я=чоловічий вік. См. *Ч.*
Жовта лобода—растеніе Atriplex hortensis L.
Жовтий—желтый; срав. ст. *жовтіший.*
Жовтий буркун—растеніе Melilotus officinalis Lam.
Жовтий лён—растеніе Linum flavus L.
Жовтий храбу́ст—растеніе Cirsium oleraceum Scop.
Жовтий чистик—растеніе Chelidonium majus L.
Жовтило — растеніе Serratula coronata L.
Жовтиниці—желтые сапоги.
Жовті дзвонки—растеніе Nymphaea alba L.
Жовті зозульки—растеніе Cypripedium Calceolus L.
Жовтобрюха—птичка Emberiza cifrinella L.
Жовтоватий—желтоватый.
Жовтогарячий — ярко-желтый жолтокрасный.
Жовтогрудка=жовтобрюха. См. выше.
Жовточниця — растеніе Chrysosplenium alternifolium L.

Жовтушка — растеніе Helichrysum arenarium Dc.

Жовтяниця—желтуха.

Жовтянка—растеніе Galium verum L.

Жоден, жодний=**жадний.** См. выше.

Жолдак — 1) солдатъ, казакъ жолдатской роты. 2) Швейцаръ; сторожъ у помѣщиковъ.

Жолдакський—солдатскій.

Жлнір—польскій коронный солдатъ.

Жолнірство—солдатство, солдатчина.

Жолоб=**жлукто.** См. выше.

Жоломійка—свирѣль

Жонота=**жінощина.** См. выше.

Жорна—мельничные камни.

Жорсть, жерсть—жесть, листовое желѣзо.

Жрстокий—жестокій.

Жорстокость—жестокость.

Жорстокосердие—жестокосердіе, безжалостность.

Жорстокосердний—жестокосердный.

Жужелиця—окалина, изгарина, огарки желѣза.

Жужм—безпорядокъ; *жужмом* - вверхъ дномъ.

Жупан жіночий—женскій кафтанъ суконный или китайчатый съ перехватомъ на бокахъ.

Жупан чоловічий—мужской кафтанъ носившійся подъ кунтушомъ.

Жупел—горючая сѣра

Жупище—гробъ, яма.

Жур—скиснувшая съ водою мука.

Журавель—1) журавль. 2) Хороводная игра и танецъ свадебный, сопровождаемый пѣніемъ слѣдующей пѣсни:

Та внадився журавель, журавель,
До бабиних конопель, конопель,
Таки, таки журавель,
Таки, таки цибатий,
Таки, таки носатий,
Таки, таки стрібатий....

Прочіе куплеты нецензурнаго содержанія, что происходитъ отъ нетразвости лицъ участвующихъ въ Журавлѣ.

Журавельник—растеніе Geranium pratense L.

Журавина, журавлина—растеніе Oxycoccos palustris Pers.

Журавлиний, горошок—растеніе Lathyrus sylvestris L.

Журавлиця—журавка, самка-журавель.

Журба, журьба, журбота—печаль, тоска.

Нехай твоя головонька
Од журби одстане. Пѣс.

Журитися-тьця — печалиться, горевать, тосковать.

Журіння-я—меланхолія, хандра, тоска.

Журливий—печальный.

Жучний—опасный.

З.

З—предл. съ, отъ, изъ.

За—предл при, про, о, послѣ, по, за.

Забав—задержка остановка.

Забавитися-тьця—замедлится.

Забавка—игрушка, игра.

Забалянтрасити—болтать.

Забара—замедленіе.

Забаритися-тьця — замедлиться, долго отсутствовать.

Забарний—медлительный.

Забити—убить, умертвить.

Забитий—занесенный.

Забитний—смертельный.

Забіг — скрытіе, учрежденіе, оборотъ. Величко.

Забієць—убійца.

Забіжати—предупреждать.

Забій-круча=**циганки.** См. *Ц.*

Забірати—брать; *забірати шлях*—направляться.

Забовтатися-тьця—забрызгаться

Забороно—оборона.

Забороненне—воспрещеніе.

Забороняти—запрещать.

Забрець — (Маркович) зелье полезное для зубовъ.

Забрнути, забренити—1) забресть въ воду. 2) Погрузиться, попасть въ порокъ.

Забрудити—замазать, запачкать.

Забрязкотіти—зазвенѣть.

Зябрязчати—забряцать.

Забудка=**чорнобиль.** См. *Ч*.

Забулькотати, забулькотіти—клекотать; говорится вообще о жидкостяхъ.

Забутний—забывчивый.

Забуток — забвеніе; забытый остатокъ чего-либо.

Забуттє—забытье.

Завадити—повредить.

Завадка—значеніе, вѣсъ.

Заважати—тяготѣть, вѣсить.

Заважатися-тьця — обременяться, отягощаться.

Заваловати—кричать, шумѣть. *Собаки, загавкають, завалують*.

Заваляшний—валяющійся; въ пренебреженіи оставленный.

Завартний — заключенный, установленный.

Завартий з Шведом покой. Величко.

Заварювати—заговорить, заговаривать, отшептывать.

Завбільшки—нар величиною съ кого съ чего. *Теличка миршава завбільшки з цапа*.

Заввишки—нар. въ высоту,, высотою.

Завгет—нар. за исключеніемъ, исключая

Завдання—урокъ, задача

Завдаток—задатокъ.

Завдовжки, завздовжки—нар. въ длину, длиною съ кого, съ чего.

Завдячати—съ благодарностію отслуживать. *Завдячати трудитимемся*. Величко

Завдячне—нар. благодарно, съ благодарностью.

Заведенція=**ужанція.** См. *У*.

Заведія—(Галичк. сл.) обманщикъ, зачинщикъ.

Загребаймо воробія, бо був заведія. Пѣс.

Завербовати—присоединить; сманить.

Заверeдовати—заприхотничать.

Заверещати—раскричаться.

Завернутися-тьця — воротиться.

Завертні—оглобли.

Завируха—вьюга, мятель, буря, суматоха.

Завештатися-тьця—зашататься.

Завждє—нар. всегда.

Завзнак—нар. напамять, въ знакъ.

Завивало, завивайло, завивайлечко—покрывало.

Ой білее завивайло,
Да вічнее покривайло. Пѣс.

Завидна—нар. засвѣтло.

Прибув додому ще завидна.

Завизно—нар. недосужно

Завиклапний—(акт. сл.) запутанный.

Завируха=**заверуха.** См. выше.

Завито—нар. точно и непремѣнно на извѣстный срокъ.

Завівало—флагъ.

Завівати—вѣять.

Завійна, завійниця—боль въ желудкѣ.

Завірати—увѣрять.

Завісати—зависить, быть на отвѣтственности.

Завіси—петли, кручья удверей.

Завісистий—(акт. сл.) висячій.

Завітáти—зайти, посѣтить.
Завіщо? за що?—за что?
Завлáсний—собственный.
Завáд—тяжба, процессъ.
Зáводи—нар. сколько мочи.
Заводи́тися-тьця—собираться, приготовиться; ссориться.

Того ж року 1669 війська козацькиї нікуди на ходими на війну; же з Шведам тільки заводимися. Лѣт. Самовидца.

Завівся з жидом кат-зна защо і нащо.

Заволáти—возгласить, воскликнуть.
Заволóка—бродяга.
Заволокàти—медлить, тянуть.
Заволочи́ти—пройти бороною.
Заворуши́тися-тьця—зашевелиться.
За-всі-гóлови—за всѣхъ, за всю братію.
Завстягну́ти—удержать.

Аби збитки і разоренія мандатом були завстягнені. Величко.

Завтовшкí—нар. въ толщину, толщиною съ кого, съ чего.
Завчàсний—заблаговременный.
Завчàсу—нар. заблаговременно, кстати.
Зàвше=**зáвжде.** См. выше.
Завширшкí—нар. шириною, широтою.
Заgрундзёвувати—усѣять, закрыть, закрашивать, затемнять, затушовывать.
Загàвкати—залаять.
Загад—приказъ. повелѣніе.
Загáданний—приказанный, указанный.
Загадáти — 1) предложить загадку. 2) Велѣть, приказать.
Загàдатися-тьця—задуматься.
Зáгадка — шерада. ребусъ, задача. 2) Растеніе Erigeron canadensis L.
Загал—(Галицк. сл.) общество, товарищество, учрежденіе.
Загальмовáти—навязать себѣ что, пріобрѣсть.
Загальня—общественное собраніе.
Загамовáти — прервать, перебить, препятствовать.
Загáнити—охулить, осудить.
Загàрбаний— захваченный.
Загáрбати—захватить въ руки, завладѣть.
Загартовàти—сдѣлать крѣпкимъ.
Загáт—плотина, гать.
Загáяний—задержанный.
Загàянка—задержка, замедленіе.
Загàятися-тьця—промедлить, опоздать.
Загвозди́ти—сказать колкость, сказать съ высока.
Загибáти—погибать.
Загинати—загинать.
Загйнути—пропасть, околѣть, погибнуть.
Загорготáти — заговорить на чужомъ языкѣ.
Загнічовати — развесть огонь, зажечь дрова.
Загну́здити—взнуздывать.
Загнущàтися-тьця — пренебрегать, гнушаться, издѣваться.
Зàгоди—нар. заблаговременно.
Загой—залѣченіе, заживленіе.
Загоїний—залѣченный, заживленный.
Загоїти—заживить. залѣчить, исцѣлить
Загомоніти—заговорить громко.
Загін — 1) военный отрядъ. *Роспустив свої загони по всій Україні.* Пѣс. 2) Мѣсто куда загоняютъ скотъ.
Загонець—(Галицк. сл.) выпасъ на пахатномъ полѣ.
Загоріти—(Буковинск. сл.) угорѣть.
Загорну́ти—закрыть, завернуть.
Загорóда—скотный дворъ.
Загородка—ложа.
Загортáти—заворачивать, закрывать.
Загостювáти—загостить.
Загрàти—заиграть.
Загрімати—погрозить.
Загріти—нагрѣть.

Загромáдити—зарыть, законать.
Загрýзнути—погрязнуть,
Загрундзювáти—затянуть узелъ.
Загубúти—потерять.
Загублений—утерянный.
Загуgотіти—загудѣть, глухо загремѣть.
Загукàти—позвать.
Загýменок—мѣсто за гумномъ.
Загуркотіти—застучать.
За-гýрт—нар. съ обща, за прочимъ.
Загурчáти—загремѣть.
Зàгусти—загудѣть.
Загýсти—сгустѣть, сдѣлаться густымъ, затвердѣть.
Загучáти—зазвучать.
Задвірок—садикъ при домѣ.
Задворний суд—(акт. сл.) высшій королевскій судъ для лицъ свободнаго званія, но не пользовавшихся гражданскимъ полноправіемъ: мѣщанъ, бояръ служилыхъ и путныхъ; сюда же обращались съ жалобами и крестьяне королевскихъ имѣній.
Задивовáтися-тьця—удивляться.
Задирàка, задерúха—(общ. рода) привязчивый человѣкъ.
За-для—союзъ, ради, для

Що в Одессі і Бендері
За сім рік заробив
Те в Київі, на Подолі
За-для слàви пропив. Пѣс.

Задлятися-тьця—медлить.
Задобідде—утро, дообѣденное время.
Задобідній—дообѣденный.
Задóбре—нар. поготову, слова нѣтъ.
Задриgати—замахать ногами или руками.
Задріжати—задрожать.
Задріпанець—оборвышъ.
Задріпаний—запачканный, забрызганный.
Задріпанка—оборвышка, порочная женщина.
Задріпати—забрызгать, заболтать.
Задрочитися-тьця—осориться, вздорить.
Задрýтець—мученикъ, страдалецъ.
Задуднíти—загремѣть.

„За княгиню пиймо нашу"
І за луновь его слів
Цілий замок задуднів.

Н. Устиянович.

Задурмàнитися-тьця—ошалѣть.
Задýже—нар. слишкомъ, много.
Зажáртость—злоба, злость.
Заженúхатися-тьця—амуриться.
Зажиáти—употреблять.
Зажúти—выслужить, пріобрѣсть.
Зажнúвні пісні—пѣсни, которыя поются въ началѣ жатвы ржи.
Зажôн, зажúн—начало жатвы.
Зажурúтися-тьця—запечалиться.
Заздалегідь, заздедегідь—нар. заблаговременно, заранѣе.
Заздрòвний—заздравный; *заздрóвна і пáмятна начастка*—вынутая изъ просфоры часть за здравіе и за упокой.
Зàздрость—зависть, жадность.
Зазирáти—заглядывать.
Зá зле мати—сердиться; *за зле на мене маеш*—(Мазепа) сердишься на меня.
Зазлеміне—заятрéне. См. ниже.
Зазнáти—давно знать, помнить.
Зàзначка—знакъ, замѣтка, начертаніе.
Зазýля, зозýля—кукушка.
Зáйвий—резервный, запасный, лишній.
Займáнщина—своевольное завладѣніе землею.
Займáти—трогать, прикасаться.
Займáтися-тьця—загоряться, приходить въ азартъ.
Зáймище—(акт. сл.) всякое мѣсто, занятое садомъ, огородомъ, сѣнокосомъ и проч. Статьи 1666 г.

Зайців лён—растеніе Linaria vulgaris Mill.

Заїди—болѣзнь, плесень, гной въ углахъ губъ.

Заїдливий — злой, задорный, сердитый, неотвязный.

Заїдлость—злость.

Заїдок — закуска или десертъ послѣ обѣда.

Заіськувати—заискиваться.

Заїхати—(акт. сл.) 1) занять, овладѣть, присвоить. *Заїхавши мало не половину Литви.* Величко. 2) Ударить. *Заїхав у пику трейчі.*

Закаблу́ки—каблуки.

Дам ли́ха закаблу́кам,
Закаблукам лиха дам,
Достанетця й передам. Пѣс.

Заказовати — 1) запрещать. 2) Сообщать, давать наказъ.

Зака́л—высохшая грязь, невыпеченное тѣсто, нечистота, пятно, порокъ, грѣхъ.

Закалець—запёкъ.

Закаля́ний—запачканый.

Закаля́ти—замарать, запачкать, запятнать.

Закама̀рок—тёмный уголъ, необитаемая часть въ жилищѣ.

Закомеши́тися-тьця—зашевелиться, кишѣть.

Закапе́лок—уголъ, уголокъ; печурка.

Закарва̀ши, закавра́ши—обшлаги.

Закарлю́чка—1) крючокъ. 2) Острота, придирка.

Закаря́вітн, закорявіти — покрыться струпомъ, хирѣть.

Закацу́біти—одеревенѣть, оцѣпенѣть.

Заквасувати — засадить, запереть, заключить.

Заквили́ти—голосить, кричать по-птичьи

Заквіта̀ти—дать квитанцію, расписаться

Заквітити, заквічати — убрать голову цвѣтами.

Закепкова̀ти—пренебречь, охулить.

Закиша̀ти—зашумѣть, закопошиться.

Заклекота̀ти, заклекотіти — клокотать, кипѣть.

Заклинцёваний—забитый клинушками.

Закляклий—окоченѣлый, окостенѣлый.

Заклякнути—окоченѣть, окостенѣть.

Закови́лий—угрюмый, несобщительный.

Заколисати—убаюкать, укачать.

Закомезитися-тьця—закапризиться.

Закомеши́тися-тьця—закяшѣть.

Закóмори—закоулки.

Зокопи́лити — задрать носъ, скорчить гримасу, надуться.

Закопотіти—побѣжать съ топотомъ.

Закопоши́тися-тьця=закомешитися-тьця. См. выше.

Закортіти—сильно пожелаться.

Закра̀пати, закра́пити—забрызгать.

Закра̀плений—забрызганный.

Закрёпт — (акт. сл.) дѣло, лукавство, хитрость.

Закро̀ївати—1) кроить. 1) Присвоевать.

Заку́дланий—растрепанный.

Закуевджений—закосманный.

Закуевджовати — приводить въ безпорядокъ. Говорится о волосахъ на головѣ.

Закурень—пожарище.

Закутий—закованный.

За̀куток — уголъ печурки, закаулокъ, укрытное мѣсто.

Закшталтова̀ти —дать видъ.

Зала̀сний—упоительный, обаятельный.

Залассє—увлеченіе, стремленіе.

Залеговати—высматривать, подстерегать

Старий младій невірув,
Од краю їй залеговав! Пѣс.

Зале́дві, залѐдво — нар. едва-лишь, съ трудомъ.

Залеца̀ти, заліца́ти— поручать, завѣщать

Залежа́ти—зависѣть.

Зале́патися-тьця — забрызгаться, замараться.

Залескота́ти—защекотать.

Залиця́ннє — искательство у женщины, или просто—сватовство.

Не до козацького залицяння, було убогому бурлаці. П. Куліш.

Залиця́тися-тьця—присвататься, засматриваться, приволакиваться.

Залиши́ти—оставить безъ вниманія.

Зали́шній—лишній.

За́ліж—(акт. сл.) тогда.

Залі́зний—желѣзный.

Залізняк—1) желѣзная руда. 2) Панцырь, кирасса. 3) Крѣпкій человѣкъ. 4) Растеніе Phlomis pungens Wild. 5) Кирпичъ желѣзнякъ.

Залізо—желѣзо.

Заліотн, залёти—любовная связь, стараніе привлечь любовь женщины, сватовство.

Заліотний — залетѣвшій, удалой, влюбленный, присватывающійся, строющій куры.

Залічкова́ти — дать видъ, наружность. *Хан присилав Голіцину подарунків богалок червоних злотих, коториї наповнені були хвальшивими червоними, т. е. личманами, а тільки по кінцях бочалок були залічковани правдивими златниками.* Величко.

За́лічковий—вспомогательный.

Товариство касси залічкової ві Львові.

Зало́га—1) стража, гарнизонъ, отрядъ, засада, барикада, препятствіе. *Роспустили по Вкраїні Лядськиї залоги.* Пѣс. 2) Граница. *Гей їхали козаки з залога.* Пѣс.

Зало́зи—боль горла, опухоль желѣзъ.

Залопотати=**закопотати.** См. выше.

Зало́м—край блюда или тарѣлки; загибъ.

Залу́ка—вербовка, приманка, присоединіе.

Залуча́ти—пригонять, отыскивать.

Залучи́ти — привлечь, завербовать; попасть.

Залу́чник—растеніе Xanthium Strumarium L.

Залюбкй — нар. съ удовольствіемъ съ радостью, охотно.

Залякати—испугать.

Зама́лим—нар. безъ малого.

Заманути—заманить.

Заманутися-тьця — (глаг. недостаточ.) захотѣлось.

Зама́х—намѣреніе.

Зама́шка=**конопель.** См. *К.*

Заме́рти, замі́рати — обмирать, помертвѣть.

Замет—*в-замет*—нар. взапуски.

Замстуши́тися-тьця—замѣшаться,

Замиготіти — замигать, заблистать, засверкать.

Замика́ти, замкнути — запирать на замокъ.

Зами́мрити — невнятно заговорить про себя.

Замитити́ся-тьця—1) заболѣть. 2) Стать мутнымъ.

Заміж—нар. замужъ.

Заміна—смѣна, замѣнъ.

Заміня́ти—замѣнять, смѣнять.

Заміня́тися-тьця—смѣняться.

Замісити—замѣсить.

За́місць—нар. вмѣсто, на мѣсто.

Заміський — загородный, находящійся въ предмѣстіи.

Заміта́ти—замѣтать.

Замковий—крѣпостный, цитадельный.

Замліти—обомлѣть.

Замніти—усумниться.

Замо́ва—заговоръ.

Замо́вка — 1) поученье. 2) Разладье, предлогъ, сердитый тонъ, колкости.

Замозлённий — заколдованный, заговоренный, зачарованный.

Замовля́ти--заговаривать.

Замо̂вщик—знахарь.

Замо̂вщиця—знахарка; заговорщица.

Замо̂жний—зажиточный, достаточный.

Замо́жні́сть, заможность—зажиточность, достатокъ, довольство.

Замо̂жно — нар. зажиточно, въ довольствѣ.

Замордова̀ти—замучить.

За̀морозки—начало морозовъ.

Замо́рка—1) очаровательница, волшебница. 2) Вечерняя темнота.

Замо́роч—затемненіе разсудка.

Замо́рочити—опутать, отуманить голову.

Замрі́ти—мелькать.

Замурова̀ти—замазать и заложить камнями.

Замурова́тися-тьця—спрятаться въ муръ

Замуцёваний—испачканный, засаленный

Замуцёвати—испачкать

Занавет—нар подавно.

Занапасти́ти—сдѣлать несчастнымъ.

Занедба̀ний—небрежно брошенный, презрѣнный.

Занедба́ти—пренебречь, забыть.

Занеду́жати—заболѣть, захворать.

Занѐже—союзъ такъ какъ, поелику.

Занепада́ти—хворать.

Занепа̀сти—заболѣть, пропасть.

Занеха́яти — оставлять, презрѣть, хулить, оставить безъ вниманія, отвергать.

Занѐхивати, занехаёвати—бросать на произволъ судьбы.

Зани́катися-тьця — устать, измучиться отъ бездѣлья.

Зани́шкнути—умолкнуть.

Занишпори́тися-тьця — засуетиться, заметаться.

Зани́щ—нищета, нужда, бѣдность крайняя.

За-ні-за-що—ни зачто; *за-ні-за що вважати*—считать ничтожествомъ.

Занікчемні́лий — сдѣлавшійся ничтожнымъ.

Занікчемні́ти—сдѣлаться ничтожнымъ.

Заніто̀вати=**ніто̀вати.** См. *Н.*

Зано́за—стержни въ ярмѣ, между которыхъ помѣщается голова упряженного вола. *Пропив чумак воли й занози.* Пѣс.

Занозуватий—ѣдкій, пикантный.

Заноси́ти—говорить вздоръ, заговариваться, лгать.

Зану́дити—тошнить, тосковать, принуждать.

Зану́дний—тягостный, невыносимый.

Заня́ти—взять, забрать; полонить.

Западня́—ловушка.

Западок—паденіе.

Царя ніхто ні в пісні, ні в книзі незгадав,
Западок і забуток—співак го так прокляв. І. Федькович.

Западовець—западный вѣтеръ.

Як ся сонце оберне
Небо ярев затліє,
З юга леготь поверне
Западовець огріє Н. Устиянович

Запакувати—укопорить, уложить.

Запал—ссора, несогласіе, жаръ, увлеченіе.

Неслухала дівчина розуму впини,
З запалом коханню вся віддалась;
Нездобула долі, як свічка згоріла,
А мати старенька сама зосталась.
Ф. Піскунов.

Запалений—заженный.

Запалёний--вспыльчивый, горячій.

Запали́ти—зажечь, затопить.

Запамя́ть—нар. въ память, на память.

Запамята́лий—1) забывчивый, задумчивый. 2) Отчаянный.

За̀панка—женскій головной уборъ.

Зàпапувати — овладѣть господствомъ, властвовать.

Запанчитися-тьця — возгордиться, возмечтать о себѣ.

Запарёвати—размѣсить тѣсто на горячей водѣ.

Запарний—упорный.

Запáска, запасчина, запасочка — родъ фартуха или передника тёмносиняго цвѣта.

Запáстися-тьця—пропасть, провалиться.

Запасувати—запасать.

Запѐвне—нар. навѣрно, безъ сомнѣнія.

Запевнитися-тьця — увѣриться, увѣдомиться.

Запѐклий—закоснѣлый, упорный, ожесточенный; пригорѣлый.

Запéртє—заключеніе.

Запис—актъ, содержащій въ себѣ обязательство или дачу правъ. *Зàпис* assecurationis —*ассекурація*. См. *А*. *Запис вироковий* = *вирóк*. См. *В*. *Запис вічистої даровизни* — дарственная запись. *Запис вливковий*—переуступка, переуступочная запись *Запис голий*—надпись на актѣ, котораго сторона, дающая, актъ, обязывается совершить его формальнымъ порядкомъ; обязательство совершить актъ. Голымъ онъ назывался въ такомъ случаѣ если самый актъ, на оборотѣ котораго сдѣлана надпись, не былъ еще надписанъ; если же онъ былъ уже написанъ, то надпись на немъ называлась *записом затилковим* или интуляціей. *Запис доживотний* — пожизненная запись, запись на право пожизненнаго владѣнія. *Запис* donationis — дарственная запись.— *Запис заставний*—заставная запись; иначе еще она называлась: *лист зоставний. Запис затилковий*=*зàпис голий*. См. выше. *Запис* mutnae advitalitatis—запись, которою супруги предоставляютъ взаимно другъ другу права пожизненнаго владѣнія имуществомъ, наслучай смерти одного изъ нихъ; взаимная пожизненная запись. *Запис облігаціонний*—запись на право залога имѣнія. *Запис* simplicis debiti, запись простаго долгу—долговая росписка. *Зàпис* resignationis—актъ продажи *Запис цессіонний*—уставочная запись; иначе *зàпис* dimissionis.

Запискотàти—записчать.

Запі̂д—подъ.

Запізнитися-тьця—опоздать.

Запіканка—вино, а чаще водка, настоянная въ теплѣ на пряныхъ кореньяхъ.

Зàпічок —верхняя часть печки, возлѣ трубы.

Тй в запічку кихи, кихи,
Я змолодим хі-хі, хі-хі. Пѣс.

Заплакнути—заплакать немного.

Заплітовати—утвердить, укрѣпить, обовязать, обмотать.

Заплю́щитися-тьця—закрыть глаза.

Заплямити—покрыть пятнами.

Запобіганє—предупрежденіе.

Запобігати, запобігти, запобігнути—предупреждать, склонять, предохранять, помочь.

Заподіти—дѣвать, причинить.

Запбла--пола уплатья.

Зополонити—брать въ плѣнъ.

Заполòха — пугалище, страшилище, страхъ.

Заполочь—1.) красная бумага, которою вышиваютъ бѣлье напр. *рушники, сорочки, ковніри*. 2.) Растеніе Hierochloa borealis K. et Srbult.

Запольє, заполлє—концы полъ у платья, завороты полъ.

Запона—занавѣсь.
Запонасти—попасть.
Запорожже—Херсонская и Екатеринославская губерніи, во время присоединенія его къ Царской Имперіи 3 Августа 1775 г. оно содержало въ себѣ 100,000. квадр. верстъ территоріи и 56,670 душъ обоего пола, которые жили въ *10 Паланкахъ* или округахъ расположенныхъ по 5 на каждой сторонѣ Днѣпра.
Запорощіти—закричать, затрещать.
Запотітися-тьця—вспотѣть.
Заправди—нар. въ правду.
Заправляти—править, управлять, распоряжаться, начинать, замѣсить.
Заприсягатися-тьця—присягать.
Запровадити—провесть, отвести, доставить, сослать.
Запропале—нар. напрасно.
Запропаститися-тьця — запропаститься, пропасть безъ вѣсти.
Запросити—позвать, упросить, пригласить.
Запроторити—куда нибудь дѣвать.
Запрядати—заработывать пряжей.
Запускаючийся—пускающійся, отправляющійся.
Запуски, запуст—заговѣны.
Зараз—нар. тотчасъ, немедля.
Заразом—нар. разомъ въ одинъ пріемъ.
Зарані, зарання — нар. рано, пораньше.
Зареч—постъ-скриптумъ, эпилогъ.
Заріз— рѣзаніе.
Зарік—обѣщаніе, обѣтъ.
Заріkатися-тьця —закаяться съ клятвою вознамѣриться чего либо недѣлать.
Заробіток—услуженіе, для пріобрѣтенія денегъ; заработанныя деньги.
Заробляти—зарабатывать.
Зароїтися-тьця—заречься, умножиться,
Зарука—1.) ручательство порука. 2.) Неустойка, штрафъ за неустойку въ условіи, обязательствѣ и. т. под. 2.) Пеня опредѣляемая преимущественно королемъ (зарука господарская), за самоуправство которой либо изъ тяжущихся сторонъ.
Відайте гроши заруч, да тоді і бийтеся об заклад.
Заручений — сговоренный, обрученный, женихъ.
Заручини—заручeніе, обрученіе; послѣ договора ударить по рукамъ, ручательство, сватовство.
Заручити—засватать, обручить.
Заручний лист—королевская грамота, выдававшаяся вслѣдствіе жалобы одной тяжущейся стороны на дѣлаемыя ей другою стороной угрозы, съ назначеніемъ пени, которую должна будетъ уплатить сторона, виновная въ самоуправствѣ.
Заручник—1) женихъ. 2) Аманатъ, заложникъ.
Заручниця—1) невѣста. 2) Аманатка.
Зарюмати—заплакать (въ насмѣшку).
Зарядити—сдѣлать учинить.
Засада—убѣжденіе, принципъ.
Засаждатися-тьця — 1) Засаживать деревьями. 2) Основываться. *Шкода дармо мовити і на кондиціях непослушних засаждатися.* Величко.
Засапатися-тьця—задыхаться.
Селище, заселле, засілля, заселок—заселенное мѣсто.
Засилати—посылать. отправлять.

Засирôтіти—осиротѣть, остаться безъ родителей.

Засироченний—осиротѣвшій.

Засів—посыпаніе разными хлѣбными зернами въ день Новаго года, для чего по домамъ ходятъ мальчишки.

Засівати—засѣвать.

Засівки—пахатное поле.

Засіка—1) закромъ. 2) Баррикада, засѣка.

Засіпати—утомить требованіями услугъ.

Заскáба—заноза.

Заскáблювати—занозить.

Заскавучати—завыть, завизжать.

Заскóчити—поймать, захватить, предупредить.

Заскреготáти—заскрежетать.

Заслáти—посылать.

Заслóна—защита, оборона.

Зáслонка—деревянная закрышка въ печѣ; покрытіе, крышка.

Заслуговáтися-тьця—заслуживать

Заслушний—дѣльный, стоющій вниманія.

Засмажувати—поджаривать.

Засмальцéванний—засмоленный, облитый смолою.

Засмóтриваться-тьця—высматривать, выжидать, слѣдить вниманіемъ.

Засоби—средства.

Засоромится-тьця—застыдиться.

Засоромлений—застыженный, сконфуженный.

Засовка—задвижка.

Заспати—1) проспать. 2) Прозѣвать, пропустить.

Заспір—азартъ, споръ; *входити в заспір*—горячиться.

Застава—залогъ, закладъ.

Заставити—заложить.

Заставка—1) возможность. 2) Закладка въ книгѣ.

Заставлятися-тьця—заискиваться.

Застановити—отдать въ закладъ, заставить приказать.

Застебнýтися-тьця—застегнуться.

Застолітній—имѣющій болѣе ста лѣтъ.

Застромити—заткнуть.

Застрянути—завязнуть, торчать.

Зáступати—заслонять собою свѣтъ.

Застукати—застучать, прижать, застать на мѣстѣ совершенія какого либо дѣла.

Зостум—пуща.

„Чи не сором тобі
Покидати нас.
І позастумах цього лісу.
Блукати без нас. Гайд. пѣс.

Засукати—засучать.

Засумовáти—запечалиться.

Засурмити—затрубить.

Засягáти—заимствовать; достать, хватить.

Заталáнити—пріобрѣсть.

Затамовáти—запрудить, загатить.

Затарасовати—загромоздить.

Затемперовати—очинить.

Затемрити—омрачить.

Затим—затѣмъ, при томъ, слѣдовательно, вслѣдствіе того.

Затинáти, затнути—отхватывать, бойко играть, качать что разомъ, громко также ударить, сѣчь. *Затитинати невольника*—сѣчь рабовъ. *Затинати Горлиці*—играть танецъ Орлицу.

Затишний—спокойный, защищенный отъ вѣтра.

Затишок—закрытое отъ вѣтра мѣсто.

Затіки—затѣи.

Затіліпатися-тьця—забрызгаться.

Затім; затим—нар, слѣдовательно, потому, затѣмъ.

Затірка—тёртая лапша.

Затлумити—загородить, задушить, раздавить, заглушить, отуманить.

Затлумляти—затемнять.

Затнутися-тьця—заупрямиться.

Затовкуватися-тьця—затолковаться, заговориться.

Затогó—скоро уже.

Затóка—заливъ.

Затóн—мѣсто заливаемое водою во время наводненія.

Затопити—затопить печку; крѣпко ударить.

Затóпотіти—затопать ногами.

Заторохтіти—шумѣть чѣмъ либо.

Затрáчувати—издерживать.

Затремтіти—задрожать.

Затримовати—сохранить, держать. *При давнїх правах ненарушне затримовати обіцуемо.* Янъ Казамиръ 1654 г.

Затýла, затулок—защита уголъ.

Затулйти—закрыть, зажечь.

Затупотіти—затупать ногами.

Затýркати—заворчать, оглушить ошеломить.

Затушковáти—1.) Прикрыть печку дверцами и замазать глиною. 2) Окончить *А діло важнее трéба ёгó затушковати*. Квітка.

Затю́кати—крикомъ напугать кого.

Затюпати—скоро идти, (въ насмѣшку).

Затяг—вербованіе, набираніе рекрутъ.

Затягáти, затя́гнути — набирать, призывать въ помощь, приглашать.

Затягнéний, затягóвий — новобранный, нанятый.

Затя́жець—кавалеръ, молодецъ.

Затяжнúй—настойчивый.

Затя́тися-тьця—противиться, неслушаться.

Заужáти—связать.

Заýшниці—боль въ ушахъ.

Заюшений — окровавленный, исправленный.

Заюшене—окровавленность.

Заюшúти—взбѣситься.

Заюрúти—шалить, бѣситься.

Заяча капуста—растеніе Sedum Telephium L.

Заяча крівця, заячий крівець—растеніе Hypericum perforatum L.

Заяча крôв—растеніе Majanthemus bifolium L.

Заяча салата—растеніе Ranunculus Ficaria L.

Зая́че вýхо—растеніе Verbascum Lychnitis L.

Зая́чий холодок — спаржа Asparagus officinalis L.

Заячий щавель—растеніе Oxalis Acetosella L.

Заячи лапки—ростеніе Eriophorum angustifolium Roth.

Заячи орішки—бабчук, черсаки, дівоча кров. См. *Б. Ч. и Д.*

Заятрене—озлобленіе, ожесточеніе, воспаленіе, покрытіе гноемъ; гнойныя раны.

Заява, заявлене—объявленіе, публикація

Заявне—нар. явно, явнымъ образомъ.

Збáвити—лишать.

Збавля́ти—убавлять, уменьшать.

Збáгнути—постигнуть, догадаться, прониникнуть до *багна. Хто ж збагнув таемностй людьского життя і горювання?* Куліш.

Збагнутий—понятый, разгаданный.

Збанок=жбан. См. *Ж.*

Збентèжити — обезкуражить, ошеломить, обидить, оговорить.

Збêрок, збір—собраніе, сборникъ. *Зберки народных наших пісень.* Головацький.

Збивáти—коптить.

Збитéчний—излишній, отяготительный. *Чиняться збитечниї тяжести.* Орлик.

Збúтий—побитый, поколоченный.

Збúтне—нар. много, черезъ чуръ.

Збиток — 1.) Остатокъ, излишекъ 2.)

Пресыщеніе, сладострастіе 3.) Придирки.

Збіг—бѣглецъ, дезертиртиръ.

Збігатися-тьця—збѣжатся.

Збіглий—збѣжавшый.

Збійник—разбойникъ.

Збіжа, збожже, жбожже—хлѣбъ всякого рода.

Збірáти—собирать.

Збіржа—дрожки; мѣсто гдѣ стоять извозщики.

Зблю́знути — попрать, утѣснить, пограбить.

Збляквути—поблекнуть, вянуть.

Збогатіти—богатѣть.

Збоговійнити—сдѣлаться набожнимъ.

Збоїще—битва.

Зборони́ти, зборя́нятн—воспрещать.

Збренити—расцвѣсть.

Збрехати—солгать.

Збродня—злодѣйство, порокъ, преступленіе.

Збувати—съ рукъ сбить.

Збудовáти—сооружить, основать, выстроить.

Збуй—разбойникъ.

Як свисне, три збуї упали,
А други де-котрие втікали.
І. Федькович.

Збуренний—взволнованный, бурный.

Збурѐнє—разореніе.

Збурмáти—разсердиться.

Бояре збурмали на море стріляли. Пѣс.

Збурмàтися-тьця—соединиться военною дружиною.

Збут—сбытъ.

Збути—сбыть, потерять.

Збутися-тьця—отдѣлится, избѣгнуть.

Звàбити—сманить, прельстить.

Звабитися-тьця—прельститься.

Зваблений—прельщённый.

Звàда—ссора, раздоръ

Звáжити—размыслить, разсудить, угадать.

Звакованти—сдѣлать промахъ.

Звар = **узвар.** См. *У*.

Звасни́тися-ться — (акт. сл.) злобиться на кого.

Звáти—звать.

Зверхнійшій—высшій, главный.

Зверхность — 1) начальство; высшая власть; преимущество. 2) Поверхность.

Зверцáдло = **верцàдло.** См. *В*.

Звести́—поднять, *звести дух* — отдохнуть, освѣжиться.

Звести́ся тьця—1) встать 2) Разорить.

Зви́клий –обыкновенный, употребительный.

Зви́кнути—привыкнуть.

Зви́тися-тьця—свиться.

Звитяжáти—побѣждать.

Звитяжений—побѣждающій.

Бо Олег Древлянський на війні звитяжений. Галятовський. 1660 г.

Звитя́жство—**звичѐньство.** См. ниже.

Зви́чай—обычай, приличіе.

Звичáйний—у́чтивый, обыкновенный.

Звичѐньство—побѣда

Зви́ш—нар. выше.

Звишменований—вышепоименованный.

Звіковáти—провести жизнь.

Звінчàти—обвѣнчать.

Звіри́на, звірюка, звірря—звѣрь, звѣри.

Звіробой—растеніе Hypericum perforatum L.

Звісний, звістний—извѣстный.

Звісно—нар. извѣстно.

Звістовáти—знаменовать, означать.

Звістка—извѣстіе, вѣсть.

Звладіти—совладать.

Звлàща—нар. особливо, особенно, тѣмъ болѣе, неговоря.

Звѝд, звід—оцѣпъ у колодца.

Зводи́ти—обманывать, прельщать, соблазнять.

Звбдник—сводникъ, обманщикъ, прельститель.

Зводниця—сводня.

Зволи́тися-тьця, золя́тися-тьця — изволить, соглашаться, согласиться.

Звбмпити, звонтпити—усумниться, струсить, сконфузиться, отчаяться.

Звониця=дзвониця. См. *Д.*

Звор—(Гуцулск. сл.) долина.

Там за зворами, за ярами.

І. Верхратський.

Зворухну́ти—встрепенуть.

Зворухну́тися-тьця—встрепенуться, подать знакъ.

Зворуши́ти—сдвинуть съ мѣста.

Звощик—извощикъ.

Звяза́ти—связать.

Звязка—1) связь, соединеніе. 2) Намѣреніе.

Жолнірство гнівне вислухавши, зараз звязку свою одступило. Величко.

Звяиск—связь, союзъ, заговоръ.

Згрунтова́ти—основать, утвердить.

Згага—жажда.

Згадати—вспомнить, напомнить.

Зга́довати—вспомнить.

Зга́мкати—съѣсть, сожрать.

Згаиьби́ти—осрамить, обезчестить.

Зга́рб—снѣжный вихрь.

Зга́рище—пожарище.

Згарцюва́тися-тьця — потѣшить себя удальствомъ, молодечествомъ.

Згвалтова́ти—насиловать, притиснять.

Згвалчѐний—преоборимый.

Згѐдзатися-тьця, згѐдзкатися-тьця—бѣситься, отказываться.

Зги́бель—гибель.

Зги́нути—погибнуть, исчезнуть.

Згнущатися-тьця—издѣваться.

Згбда—1) согласіе, миръ. 2) Пощада, пардонъ.

Згоди́тися-тьця—1) уговориться, согласиться. 2) Пригодиться. 3) Случиться.

Згодли́вий—услужливый.

Згодний—согласный.

Згодова́тися-тьця—возрасти.

Згбжій—употребительный.

Згбла—нар. совершенно, почти. *Згола невозможно чоловіку убогому свободне на ярмарок появитися.* Орлик.

Зголоду в кулак трубити—не найти куска хлѣба.

Згбни—изгнаніе.

Згбрда—нар. гордо.

Згбрдование—пренебреженіе.

Згордовати—пренебречь.

Згоржа́ти, згордити — презирать, пренебрегать.

Згорівка—(Гуцульск. сл.) водка.

„*Спасила мя хуста дівки,*
Та спасив кухоль згорівки."

П. К.

Згорну́ти — собрать, согнуть, уложить, укласть.

Згра́сованиий—истоптанный, истолоченный.

Зграсова́ти — стоптать, скосить смести.

Згрома́дити — сгрести, собрать, составить.

Згромаженний—составленный.

Згу́ба—погибель, потеря, пагуба.

Згуби́ти—потерять, погубить.

Згу́бця—извергъ, душегубецъ.

Здвигання—движеніе.

А діть о мамо! Яке там здвигання,
Якогось вяжуть—а діть, ах лячно!

І. Верхратський.

Здава́тися-тьця—ссылаться; *здався цыгана на своі діти.* Глаг. безлич. казаться.

Зда́тися-тьця—быть способнымъ, положиться, согласиться, на кого или что.

Зда́тний—способный.

Здешперовáти—отчаяться.
Здибатися—сойтись, встрѣтиться.
Здивоватися-тьця—удивиться.
Здúрство—грабительство.
Здúрця, здирщик—грабитель.
Здобича, здобиченька—добыча.
Здобýти—добыть. *Або здобути, або дома не бути.* Гайд. погов.
Здабýтий—добытый.
Здобутися-тьця—нарваться, наскочить.
Здолáти—быть въ силахъ, превозмочь, попрать, побороть.
Здорóв був, здорові були!—здравствуй, здравствуйте.
Здорóвий, здоровéнний — великорослый, сильный, громадный.
Здорóвкатися-тьця—здравствоваться.
Здóхнути—околѣть издохнуть.
Здрáда, зрàда, изрàда—измѣна.
Здрадецький—измѣническій.
Здрáдити, зрáдити, изрáдити—измѣнить предать, обмануть.
Здрадлúвий, зрадлúвий, израдлúвий—обманчивый, предательскій, измѣническій, лукавый, льстивый.
Здрàця, зрáдця, зрàйця — измѣнникъ, предатель.
Здригàтися-тьця—вздрагивать.
Здрігнути—вздрогнуть.
Здрібненька—нар. очень мѣлко.
Іде дóщик здрібненька. Пѣсн.
Здýжати—быть въ силахъ.
Здуріти—ошалѣть, сойти съ ума.
Здя́куватися-тьця—многократно, благодарить.
Не здякуваєсь я мобій панї. Куліш.
Зезволéнє—(акт. сл.) соизволеніе, согласіе.
Зезвóлитися-тьця—согласиться,
Але Запорожці незезволилися уряді.
Лѣт. Самовидца.
Зезюльки—растеніе Orchis Morio L.
Зéйсте—(акт. сл.) исходъ, исхожденіе.
Зéйшлий—истекшій, минувшій, прошлый,
Зеланястий—зелёноватый.
Зелені свята=клечальна неділя. См. *К.*
Зеленка — грибъ Agaricus aeruginosus, Curt.
Зеленцéм — нар. въ зеленомъ состояніи.
Зелжéнє—униженіе, безчестіе, поруганіе.
Зелжúти — 1) облегчить. 2) Поругать, издѣваться.
Зело, зеліно, зілля, зілле—зѣлье, трава.
Землéпис—географія, землеописаніе.
Земля—страна, государство, народъ.
Тілко Бог святий знав,
Що він думав, гадав, замишляв,
Як незгодини, на Українську Землю, посилав.
Дума про Наливайка.
Земляк—соотечественникъ.
Землянки—туболець. См. *Т.*
Земляні грýші — растеніе, Helyanthus tuberosus L.
Землянє масло—растеніе Aetalicum septicum Fries.
Зéмство — 1) земское начальство. 2) Народонаселеніе извѣстной земли или края.
Земський суд — (акт. сл.) судъ, которому были подчинены дѣла о правахъ поземельной собственности, судъ гражданскій.
Землянин — человѣкъ благороднаго сословія, владѣющій поземельной собственностью, землѣвладѣлецъ; помѣщикъ.
Зенькати, дзенькати—звонить.
Зернитися-тьця — наливаться, зрѣть (о колосьяхъ).
Зживатися-тьця—сживаться, привыкать
Зза—предл. изъ, за.

Зйга=дзига. См. *Д.*

Зизоватий — кривоокій, косой, косоглазый.

Зйрк—гульк! См. *Г.*

Зйркий, зоркий—бойкій.

Зиркнути—быстро взглянуть.

Зирниця, зірниця, зорниця, зіронька—звѣзда.

Зирнути=зиркнути. См. выше.

Зиск—выигрышъ дѣла, выгода, прибель, польза, искательство, стремленіе, цѣль.

Зиськ—находка. *Або зиськ, або страта.* Погов.

Зичити—желать.

Зичливий—благопріятный.

Зичливость — благопріятство, доброжелательство.

Зівайло—зѣвака.

Зівати - зѣвать.

Зігнутися-тьця—согнуться.

Зілле, зілля—зѣлье, трава.

Зільник—гербарій.

Зімний—холодний.

Зімниці — твердые яблоки или груши, которыя въ погребу хранятся на зиму.

Зімній хвощ—растеніе Equisetum hiemale L.

Зімовля, зімівля—зимованіе.

Зімодра—растеніе Lysimachia vulgaris L.

Зіновать—ракитникъ Cytisus austriacus L.

Зіновка—растеніе Origanum vulgare L.

Зінька, Зінечка—Зѣновія.

Зінько—Зѣновій.

Зіньске щеня—родъ крота.

Зіпати—сильно кричать.

Зіптянка—негодная женщина.

Зіпхнути, зопхнути—столкнуть, сбросить.

Зірка, зірбнька, зірочка—заря, зорька, зоренька.

Зірки, зірочки—растеніе Lychnis chalcedonia L.

Зірниця—зарница.

Зітханне—вздыханіе, вздохъ.

Зітхнути—вздохнуть.

Зказитися-тьця—взбѣситься.

Не поможе й кадило, як бабу сказило. Погов.

Зкачнутити—погубить.

Зканючити—вымолить униженно.

Зкозачитися-тьця—сдѣлаться казакомъ.

Зкоїтися-тьця—совершиться.

Загоїтьця поки весілля зкоїтьця. Погов.

Зколотини—радъ скоромнаго кушанья(?) Закревський.

Зкомпоновати—сочинить, составить.

Зкрут=скрут. См. *С.*

Зладде—согласіе, миръ.

Злайка—брань.

Злапати—схватить, поймать.

Златоглав=среброглав. См. *С.*

Купив кунтуш сребоглавий і спідницю златоглаву на табуні. Маркович.

Злаяти—побранить, выбранить.

Зледащіти—избаловаться, стать негодяемъ, также сдѣлаться старымъ, хворымъ.

Злецати=залецати. См. выше.

Злигати—проглотить, сожрать.

Злигатися-тьця—стакаться, уговориться.

Злигодні—злые или черные дни; иначе еще—*злидні.*

Злиденний—горестный, нищенскій.

Злизивати, злизувати—*злизувати переполох*—колдовствомъ избавить отъ болѣзненнаго страха.

Злизнути—исчезнуть, пропасть.

Злинка—растеніе Erigeron canadensis L.

Злинути—слетѣть, прилетѣть.

Злівуруч—нар. съ лѣвой руки, по лѣвую сторону.

Злічити—сосчитать, исчислить.

Злога—складъ, составъ.

Злодій, злодійка, злодюга—воръ, злодѣй.
Злодійка—воровка.
Злодійничати, злодіячити—воровать.
Злодійство—воровство.
Зложити—сложить, составить; *зложити рок*—назначить срокъ.
Злопати—сожрать.
Злорада—худой совѣтъ.
Злорадця, **злорайця** — совѣтчикъ на худое.
Злосливий—злой, злобный.
Злостність—злость.
Злото, злато—золото.
Злочинець, злочиниця—злодѣй, преступникъ.
Злудание—злоба, интрига.
Злупити—содрать.
Злучене—соединеніе.
Злучитися-тьця—соединиться, сойтись встрѣтиться.
Злюка—злой, злодѣй.
Злючий—злой.
Злякати—испугать.
Злякатися-тьця, злякнутися-тьця—испугаться.
Зляпати—кое-какъ сдѣлать.
Змага—упрямство.
Змагатися-тьця—упрямиться, сопротивляться.
Змагнутися-тьця—сопротивиться.
Змазати—замазать, замарать.
Змазь—пятно. *Зане і в самім сонці еуть ніжні змазі. Богородице Діво.* Максимовича, стр. 300.
Змазливий——красивый.
Змайструвати—смастерить.
Змарніти—похудѣть, известись, промотать.
Змастити—вычистить.
Змежи—нар. между.
Змерлий—умершій.
Змиловатися-тьця—помиловать, умилосердиться.
Змисл—смыслъ, умъ.
Зміна—измѣна; смѣна.
Зміщик—измѣнщикъ.
Зміщиця, змінниця—измѣнница.
Зміняти—измѣнить.
Зміркование—соображеніе, смыслъ.
Зміркувати—сообразить.
Зміряти—измѣрять.
Змова, змовини—сговоръ, заговоръ, тайное совѣщаніе.
Змовити—произнесть, сказать.
Змовитися-тьця—сговориться.
Змовляти — уговарить, подговаривать, проговорить.
Змога—возможность.
Змагати—быть въ силахъ, имѣть возможность, средства.
Зморщитися-тьця—наморщиться.
Змулити—натерѣть.
Змусовати—выдумать.
Змутиковати—изобрѣсть, придумать.
Знавісніти—обезумѣть.
Знагодитися-тьця—случиться.
Знадвору—нар. со двора.
Знадити—завлечь, соблазнить.
Знадобитися-тьця—понадобиться.
Знажувати—увлекать.
Знайденятко—найденышъ.
Знайдоватися-тьця—находиться.
Знайти—сыскать.
Знакомитий—знаменитый.
Знарошне—нар. нарочно.
Знаскока—вспрыгнуть съ размаху.
Знатний—заслуженный, именитый.
Знатний військовий товариш — заслуженный казакъ.
Значковий—чиновникъ служившій при знамени.
Значний — знатний, изрядный; обозначенный.
Знevага—униженіе, бѣда, безчестіе.
Зневажати—унижать, ставить ни во что.
Знезнимки—**знезнацька**. См. ниже.

Знемагати—болѣть, хворать.

Зненацька — нар. нечаянно, мало по малу, какъ будто.

Знеобачка—нар. внезапно, нечаянно.

Знести—снесть, истребить.

Знечѣвья—нар. нечаянно, съ дуру.

Знидити—похудѣть.

Зник—исчезновеніе.

Зникати, зникти, зникнути — исчезать, исчезнуть, проходить, стать невидимымъ.

Знищалий — ограбленный, доведённый до нищенства.

Знищевний—разоренный.

Люд порабованний і до кінця знищенний. I. Мазепа.

Знищене—разореніе.

Знищити— уничтожить, искоренить, разорить, привести въ нищету.

Знівечити—ни во что ставить, испортить.

Знікчемнілий—ничтожный.

Знікчемніти—сдѣлаться, стать ничтожнымъ, погибнуть.

Зніма́ти—снимать.

Знима́тися-тьця—подняться, встать.

Знов, знову—нар. снова, опять.

Зновитися-тьця—обновиться.

Зносити—сносить, уничтожать.

Зношене—истребленіе.

Знужнілий—обѣднѣвшій.

Знущатися-тьця—издѣваться.

Знюхатися-тьця—1) обнюхать 2) Согласиться.

Зобачити—увидѣть.

Зобгати—свернуть.

Зобник—растеніе Xanthium strumarium L.

Зобопольний—обоесторонній.

Зобути—одѣть.

Зовиця—золовка, мужнина сестра.

Зогнати—изгнать; *зогнати зо світа*—лишить жизни.

Зодівати, зодягати—одѣвать.

Зозулини рушники — растеніе Listera ovata B.; иначе по-Украински—*стумигуз.*

Зозулини слёзи—растеніе Orchis militaris L; иначе по-Украински — *зозульки, любки.*

Зозуля—кукушка.

Зозулястий—пёстрый.

Зойкнути—крикнуть.

Зойкнули діброви

Гліси застогнали. М. Шашкевич.

Зойти, зійти—сойти, удалиться, уничтожиться.

З-окола—нар. извнѣ.

Золотарь, златар—серебряныхъ дѣлъ мастеръ.

Золотий—20 коп. ассигнаціями въ старину; *5 золотих* —1 рубль ассигнаціями, а нынѣ въ Подольской и Кіевской губерніяхъ такъ называютъ 15-ти копѣечную серебряную монету.

Золототисячник—**центурія, центаврія, сердушник.** См. *Ц. и С.*

Золотуха — растеніе Thalictrum flavum L.

Золотушник—растеніе solidago virgaurea L.

Зомліти—обомлѣть.

Зомяти—смять.

Зопинити, зопиняти—остановить, останавливать.

Зопсовати, зпсовати—испортить.

Зорѣвати—смотрѣть на зори.

Зорити—высматривать.

Зоріти—сіять, блистать.

Місяць світить, зоря зоріє. Пѣс.

Зоря, зірка, зірочка, зіронька, зорниця—звѣзда, заря; *зірка світова*—утренняя звѣзда; *зірка з мітлою*—комета; также растеніе *любисток.* См. *Л.*

Зособна—нар. въ особенности, въ частности.

Зоставати—оставаться.

Зостатися-тьця—остаться.

Зострiти, зустрiти—встрѣтить.

Зотлiння—тлѣнiе.

Моім костям зотління я бажаю.
П. Ратай.

Зошит—тетрадь.

Зошлий — сошедшiй, бывшiй, умершiй.

Привиліями і поприсяженем королів Польских і Великих Княжат Литовських зошлих і теперешнего Короля. Репротест 1619 року.

Зпинити—удержать.

Зписьменська—нар. свысока, высокоумно

Зпитати=**спитати**. См. *С.*

Зпокутовати—нести эпитемiю.

Зпотворяти—обижать, досаждать.

Зправдi—нар. въ самомъ дѣлѣ.

Зпрозорити—сглазить.

Зрада—**здрада**. См. выше.

Зрадецький—измѣнническiй.

Зрадецько—нар. измѣнническимъ способомъ.

Зрадищ—нар. отъ радости.

Зрадiлий—обрадовавшiйся.

Зрадiти—возрадоваться.

Зражати—**здрадiти**. См. выше.

Зрази—котлеты изъ сѣченной говядины.

Зразовий—изъ *зразів* изготовленный.

Зразок—образецъ, оригиналъ.

Зрайця—измѣнникъ, предатель.

Зрамення—нар. посилѣ, поправу, въ силу, именемъ кого.

Зранку—нар. съ утра.

Зраховати—вычислить.

Зрiк — срокъ, назначенное свиданiе, опредѣленное мѣсто и время.

Зродити—сдѣлать.

Зроблениий—сдѣланный.

Зровнанє—сравненiе, равенство.

Зроду—нар. со дня рожденiя.

Зросливий—способствующiй росту.

Зрост—ростъ.

Зруб — строенiе деревянное, порубка лѣса.

Зруйновати, зруйнити—разрушить, опустошить, разорить.

Зручний—удобный.

Зручно—нар. удобно.

Зрушливий—трогательный.

Зрядник—растенiе Gladiolus imbricatus L.

Зряжати—наряжать, убирать.

Зтескнути—соскучиться.

Зтинати—срубливать.

Зторжитися-тьця—сторговаться.

Зтямитися-тьця—опомниться, прiйти въ чувство.

Зуб—родъ пѣсни.

Зубополосканнє—излишнее питьё водки.

Зубцi—родъ кушанья.

Зугарний — тароватый, годный, способный.

Зумiти—съумѣть.

Зупелний—весь, совершенный.

Зупинити—унять, удержать. останавливать, поперекъ стать.

Зуповний, зуполний—полный.

Зуривочний—прерывающiйся, ненадёжный.

Зусiлля—усилья, потуги.

Тільки Бог святий нас не забував
На великі зусілля, на відповіддя держав. Дума.

Зусiль—нар. отовсюду, со всѣхъ сторонъ.

Зустрiвати—встрѣчать.

Зустрiч—встрѣча; *на зустріч*—нар. на встрѣчу.

Зуфальний, зухвальний — непокорний смѣлый, дерзкiй.

Зухвальство—хвастовство.

Зьеднати—договорить, соединить.

Зъедночене—соединенiе, возстановленiе.

Зъїзд—(акт. сл.) прибытіе суда на мѣсто производства разслѣдованія и рѣшенія; такія рѣшенія состоявшіяся не въ обычномъ мѣстѣ пребыванія суда и не во время *рочков* назывались *декретами зъїздовими* или *кондесцензіональними*.

Зъїздовий — свойственной съѣзду.

Зъупинйти—унять.

Зъюртоватися-тьця—собраться въ кучу или толпу. *Коло волості люде зъюртовались в велику громаду чекаючи на посредника.*

Зъявйти—представить, изобразить.

Зъявитися-тьця—появиться.

Зъявиця—явленіе.

Зє—такъ произносится по-Украински буква *З*.

Зюзник—растеніе Lycopus europaeus L.

Зязюльки—растеніе Cypripedium, Calceolus L.

Зять—сестринъ мужъ.

И.

И—читается и выговаривается, какъ ы, но немного мягче. См. Предисловіе.

Играшка—игра, забава.

Иж—(акт. союзъ) что, чтобы.

Не вимазано то знать з памяті Ваших Милостей, иж столиця митрополітанська. П. Могила 1640 г.

Ижби—союзъ чтобы.

Избавенний—спасительный.

Избір—избраніе.

Избірний—избирательный.

Изближатися-тьця—приближаться.

Изборона—побѣда, одолѣніе.

Изборонний—побѣждённый, осиленный.

Избороти—одолѣть, побѣдить, побороть.

Изборотий—изборонний. См. выше.

Извичайний—учтивый, обыкновенный.

Извичний—обыклый, обыкновенный.

Извідки, извідкіля—нар. откуда, откудова.

Извученний—наученный, пріученный.

Извучити—выучить, научить, пріучить.

Изгасаннє—угасаніе.

Изгаснути—угаснуть, потухнуть.

Изгинути—погибнуть.

Издрагнути—потухнуть, догорѣть, дотлѣть.

Издрігнутися-тьця—ужаснуться, вздрогнуть.

Изживати—издерживать.

Изконєбє—нар. испоконъ, изстари.

Излецити—поручить.

Изливати—поливать.

Изліченний—сосчитанный.

Излічити—сосчитать.

Изміннчий—измѣннческій.

Измова, измовини — заговоръ, сговоръ, совѣщаніе.

Измовленний—сговоренный, договоренный, усыновленный.

Измовлятися-тьця—сговариваться, уславливаться, совѣщаться.

Измоцнений — укрѣплённый, укоренённый.

Изнебутися-тьця — прійти въ упадокъ, разориться.

Изнов, изнову—нар. снова, опять.

Изняти—снять.

Изнятися тьця—тронуться, двинуться.

Израда—измѣна.

Израдити—измѣнить.

Изрух—движеніе; поврежденіе отъ вывиха.

Изрухнути—сдвинуть съ мѣста, повредить.

Изрухнутися-тьця—тронуться, двинуться.

Изрухтатися-тьця — приготовиться къ дорогѣ, уложиться.

Изряжати—наряжать, убирать.

Ислизнути—исчезнуть.

Изчеза—призракъ.

Ииятися-тьця—случаться, приключаться.

Икавка—отрыжка. *Ейо икавка напала.*

Икли—клыки.

Илля, Илько, Илюсь—Илія, Илюшка.

Ильща—свѣтящійся жукъ.

Місяць заховсь у хмари,
В темряві ильща блищить,
Мов на чорній, смольній згарі
Искра тухне—засвітить.
І. Верхратський.

Имати—(акт. сл.) взять, схватить.

Имбрик—чайникъ.

Купив имбрик срібний і порцеляновий, і млинок до кави. Маркович.

Имення—имя, названіе.

Имжити—мрячить. Говорится о пасмурной погодѣ.

Имла—мракъ, туманъ, мгла.

Ой имла по полю лягла. Пѣс.

Импет — сила, стремленіе; отъ Латинскаго Impetus; *импетстратив* — охладѣлъ.

Импреза — (акт. сл) цѣль, намѣреніе, умыслъ.

Ин—лёнъ Linum usitatissivum.

Индик—индѣйскій пѣтухъ.

Индичитися-ться — хорохориться, какъ индѣйскій пѣтухъ.

Индичка—индѣйка.

Индукта—1) тарифъ. 2) Плата за переправу, перевозъ или, просто, пропускъ, платимая отъ души; а также плата съ провозимыхъ на ярмарку товаровъ.

Индуктарь—сборщикъ пошлинъ съ привозимыхъ на ярмарку товаровъ; обыкновенно такими сборщиками бывали откупщики, которые были настоящими мытарями.

Индуктори і їх фактори од тіх тілько товарів, і такові экзакції, эвекти і индукти до скарбу війського отбірами би, які будуть виражени в интерцизах. Орлик.

Инжир—винныя ягоды.

Инкол, инколи—нар. иногда.

Инпотесценція—объясненіе, извѣщеніе.

Ино, єно—(Галицк. сл.) только, но.

Инбді—нар. иногда, изрѣдка, рѣдко.

Инбси—ладно, согласенъ.

Инослів—аллегорія.

Иносливний—аллегорическій, иносказательный.

Инстигатор—(акт. сл.) чиновникъ докладывавшій дѣла въ судахъ: Трибунальномъ, Гродскомъ, Земскомъ и Магистратѣ.

Инстигація — (акт. сл.) докладываніе дѣлъ въ присутственномъ мѣстѣ.

Инстиговати—докладывать.

Интелигатор—(акт. сл) переплетчикъ.

Интенція—(акт. сл.) мнѣніе, намѣреніе, цѣль.

Интерциг—судебное описаніе.

Интерциза—1) обязательство, договоръ. 2) Доходъ въ казну съ откуповъ. Деньги собираемы были въ казну для жалованья войскамъ. *охотницьким*, коннымъ и пѣшимъ, съ отдачи на откупъ: а) продажи водки въ шинкахъ, б) торговли табакомъ, в) дегтемъ и г) пользованія мельницами. См. въ лѣт. Величкм Унив. Гетмана Самойловича 1685 г

Интрата—доходъ, угодье, аренда.

Додрами почеповськими і иншими интратами, якиі здавна ухвалени і постановлени на уряд Гетьманський. Орлик.

Скілько і яких на полковничий уряд збіраетьця интрат. Ханенко.

Интромиссія—(акт. сл.) вводъ во владѣніе
Инчий, инший—иной. другой, не такой.
Иньякше, инакше—нар иначе, другимъ манеромъ.
Ирга — растеніе Cofoneaster vulgaris Lind.
Ирей, ирій, вирей, вирій—теплый край, эдемъ.

Колись було таке времья що усі, звірі й птиці говорили чоловічим язиком. Ключи од вирея були тоді у вороні: да вона прогнівила якось Бога, дак тепер ключи од вирея вже у сої. Соя летить туди наперед усіх птиць, одчинить вирей і вертаєтьця назад. Нар. повѣріе.

Иржати—ржать.
Ирлик—дирлига. См. *Д.*
Искаляти—замарать.
Исквапніший—способнѣйшій.
Искус—испытаніе
Исний—истѣнный, настоящій.
Исно—нар. истинно, настояще.
Исполник — (Галицк. сл.) компаніонъ, сотоварищъ.
Исте, исть—капиталъ; суть.

Не тільки рост, да і исте пропало. Квітка-Основьяненко.

Истизна—искомая сумма.
Истий—существенный, настоящій.
Истик—деревянная заостренная палка, которою плугатарь очищаетъ приставшую къ плугу землю.

В рубьях, боса, неохайна, истиком підперта. Макаровський.

Истбвний—извѣстный, несомнѣнный.
Истбта—существо, дѣйствительность.
Исько, Ісько, Есип—Іосифъ.
Ит!—междоим. эть!
Итилёт—книжний переплётъ.
Итилётарь=интеллигатор. См. выше.
Итилётарка, итилётариха—переплётчица
Итилётарувати—переплетничать.

Й.

Йголка—игла, иголка, шпицъ.
Йдина—маршъ, походъ.
Йдиний—маршевой, походный.
Йдучий—текущій, настоящій.
Ймати—попасть, владѣть, имѣть, приключиться.

А як лихо йметьця,
Гуляти минетьця. Пѣс.

Йматися-тьця—находиться.
Ймла=имла. См. *И.*
Ймлистий—молистый, тушанный.
Ймовіра—довѣріе.
Ймовірний—довѣряющій, вѣрящій.
Ймовірник—вѣритель, довѣритель.
Йняти—вѣрить, довѣрять.
Йти—идти.
Йтина=йдина. См. выше.

І.

Ібунка—растеніе Veronica Becca bunga L.
Іва, верболіз—ива Satix capraea.
Іван-да-Марья — растеніе Melampyrum nemorosum L.

„Як хто уміє орудовати цім зіллем, то хоч яку коняку зупинить.„
Народ. повѣріе

Іван-чай—растеніе Epilobium angustifolium L.
Івасик—1) Ваня. 2) растеніе Trifolium pratense L; иначе по-Южно-русски—*вязіль, дятловина, конюшина, понки, троян. „Як квітка то Івасик, а як травка, то вязіль зветьця.„*
Івга—Евгенія.

Івген—Евгеній.
Івилга—иволга.
Івина=**чернотадь.** См. *Ч.*
Їда—ѣда, пища.
Хліб, сіль да вода козацька їда. Погов.
Їдення—ѣденіе.
Їжа=**Їда.** См. выше.
Їжак, Їж—ёжъ.
Їжачка—самка ежовая.
Їжегодинний—ежечасный.
Їжегодинне, Їжегодинно—нар. каждый часъ, ежечасно.
Їжемісячний—ежемѣсячный.
Їжемісячне, Їжемісяця—нар. ежемѣсячно, всякій мѣсяцъ.
Їжероку, Їжерочне—нар. ежегодно.
Їжерочний—ежегодный.
Їжетиженний—еженедѣльный.
Їжетижепно, Їжетижня—нар. еженедѣльно, всякую недѣлю.
Їжечасний—повсевременный, всегдашній
Їжечасно—нар. повсегда.
Із, Ізок—подводный плетень, для задерживанія рыбы.
Ізвикати—пріучаться, привыкать.
Іздець—ѣздокъ, всадникъ.
Іздити—ѣздить.
Іздиця—всадница, амазонка.
Іздня—ѣзда.
Ізпинити, Ізпиняти—удержать, удерживать.
Ізпотиньќа, спотиньѓа—нар. нечаянно.
Ізправити—исправить, исполнить, сдѣлать.
Ізпроміж—нар. изъ своей среды.
Ізпросоння—нар. сквозь сонъ.
Ізрадіти—возрадоваться.
Ій!—ей.
Ій-Богу!—ей-Богу!
Ії—ея, ее.
Ікати—икать.
Ікiвка, Ікавка—1) икотка, отрыжка. 2) Растеніе Berteroa incana Dec.
Іль—ель.
Ільний—еловый.
Імела, оміла, омела, шульга, івилга—растеніе Viscum alba L.
Імость—(титулъ) ея милость, знатность.
Імостний—знатный.
Існування—существованіе.
Їсти, Їстоньки, Їсточки—ѣсть.
Їстівний—съѣдобный.
Їстовне—нар. пища, съѣдобное. съѣстное
Їстовний—съѣстной.
Їстовність—съѣстные припасы.

К.

Ка́=**архи́.** См. *А.*
Каба́к—1) голова, башка. 2) Тыква.
Каба́ка—нюхательный табакъ; *каба́ки да́ти* —наказать, а также и потчевать нюхательнымъ табакомъ.
Каба́нячий—принадлежащій кабану.
Кабарь—свинной пастухъ или человѣкъ откармливающій кабановъ для убоя.
Кабат—мундиръ.
Сидять штирі офіцери
У білих кабатах. Ю. Федькович.
Кабати́рка—табакеррка.
Кабачки—растеніе Cucurbita pepo L. var. ovifera; иначе по Южно-русски —*карамза.*
Каби́ця—1) подвижной очагъ. 2) Малороссійское снадобье для варенья кореньевъ.
Кабіж—грабёжъ, разореніе.
Каблу́чка—кольцо, перстень.
Ка̀ва—кофе.
Кава̀лок—(акт. сл.) кусокъ.
Кавду́к—(галиц. сл.) мѣшокъ, карманъ.
Кавѐрза—интрига.

Пошлю вас в Запорозську Січ;
Там ваших каверз невважають,
Жінок там на тютюн міняють,
В день пьяні сплять, а крадуть в ніч. Котляревський.

Ка́верзний—интригантскій,

Ка́верзник—интригантъ.

Каверзниця—1) интриганка. 2) Колдунья 3) Фокусница.

Кавсікнути—вздохнуть, зѣвнуть.

Каву́к—(Галицк. сл.) мѣшокъ.

Каву́н—арбузъ.

Кавья́р—икра.

Кага̀л—1) Еврейская община, а также школа, общественная еврейская сходка. 2) Бѣсовская оргія,

Кага̀литися-тьця — шумѣть, кричать, собираться толпами.

Каганѐць, каганчи́к—свѣтецъ, плошка, ночникъ.

Ка́гла—вьюшка у печи.

Каденція—(акт. сл. kadencya) время, въ которое обыкновенно происходили, засѣданія земскихъ судовъ; ихъ считаютъ три: 1) S. Trzechkrólska 2) S Troiecka и 3) S. Michalska, начинавшіяся на другой день послѣ этихъ праздниковъ.

Кадило—1) ѳиміамъ, ладонъ, куреніе. 2) Растѣніе Mellitis Mellissophyllum. L.

Кади́ти—курить,

Каді́б, ка́добець, кадовбець, кадовб, кадовба—1) бочонокъ, кадь. 2) Сосудъ выдолбленный изъ дерева. 3) Туловище безъ рукъ и ногъ.

А вона така товста, як кадовб.

Ка̀дки—винокуренные большіе чаны.

Ка́дний—дымный, угарный.

Каду́к, ду́к, ду́ка—князь, герцогъ, вождь, знатный человѣкъ, отъ латинскаго dux.

Він могучий, як кадук вельможний.

Ка̀дюк—чортъ, сатана.

За твое добро, кадюк тобі в ребро. Посл.

Кажа́н—нетопырь, летучая мышь.

Кажано̀к—полушубокъ покрытый кожею.

Ка̀жба—сказаніе, повѣствованіе, разказъ.

Ка́же—говоритъ.

Ка́жний, ко́жний—всякій, каждый.

Каза́н, каза́нок—котелъ, котелокъ.

Ка́зань, каза́ннє—проповѣдь, рѣчь.

Каза́ти—говорить, сказывать.

Казитися-тьця—бѣситься.

Ка́зка—сказка.

Казнь—городская тюрма.

Каз'на що—чортъ знаетъ что.

Казно̀дій—проповѣдникъ,

Казно̀дійка—ораторша, проповѣдница.

Каза́вка—насѣкомое.

Кайда̀ни, кайди́, кайдя́та—кандалы, кандалики.

Хоч здается не в кайданах
Та не маю волі. Пѣс. Кармелюка.

„Ой джигуне, джигуне
Який ти ледащо:
Ведуть тебе до двора
Ти не знаеш за-що!“

„Тоді буду знати,
Як будуть кара̀ти,—
Як на руки та на ноги
Кайди надівати“.

„Що на ноги кайди
На руки кайдята,
Ото ж тобі, вражий сину,
Хороші дівчата!“ Народ. пѣс.

Кайда́нник—колодникъ.

Кайда̀нниця—арестантка, колодница.

Калавур—караулъ. бѣда, насиліе.

Калавурити—сторожить.

Калавурня—сторожка.

Калака̀луша—черемха Prunus Padus L.

Калама̀йка—коломенка, ластикъ.

Ка̀ламарь—чернильница.

Каламутити—мутить.

Каламутний, колбмітний—мутный, грязный.

Калантир—карантинъ.

Калатати—(Галицк. сл.) калакать, балагурить.

Треба довго калатати, що би бабу ошукати. Посл.

Калачики—растеніе Malva rotundifolia. иначе Южно-русскихъ—*пацёрки, просвирки, проскурки.*

Калган—1) корень калганъ Marantha galanga. 2) Неряха, нищій.

Калаганівка—водка настоянная на калганъ.

Калеиик—Калинникъ,

Калитка—мошна.

Каліч. калеч—все. что искалечено.

Кальний—грязный, сорный.

Калюга, калюжа—лужа,

Каляти—марать, пачкать; отъ церковно-Славянскаго *калъ*—грязь.

Камарницька—камаринская.

Камезитися-тьця—капризиться

Камень, камінь—1) камень 2) Гиря для вѣсовъ тяжестью въ 24 и 32 фунта. *Вручено тютюну каменей 100.* Маркович.

Бо в камень воску вісім кіп треба вложити, а лою камнів сім за то мощно купити. Климентій.

Каменица, камяниця—1)каменное или кирпичное зданіе. 2) растеніе Robus saxatilis L.

Камяна сіль—каменная соль.

Камяний—каменный.

Камянистий—каменистый.

Камяничяа панна—дѣвица, у которой приданное составляетъ каменный домъ.

Канавац, канівац—канифасъ, матерія.

Канак— ожерелье, цѣпь.

Канак щирозлотий в 500 талярів. Величко.

Канальский поход — такъ казаки называли извѣстные походы для рытья каналовъ Хоречко.

Канделля—**дуомина.** См. *Д.*

Канікула — 1) отдыхъ. 2) Бѣшенство.

Ваша мость (Хмельниченко) в канікулу впадши забренулись, в озеро гріховнее. Величко.

Канон—пушка.

А канони загукали по Мадженті Амінь. 1. Федькович.

Канупер, кануфер—душистая трава калуферъ Balsamita vulgaris L.

Канцеляриста—а) старшій войсковой, былъ секретаремъ Генеральнаго Суда. б) Войсковый писецъ Генеральнаго суда; в) Полковый.

Канцеровати—(акт. сл,) стать ракомъ, испортиться. *Надер зканцерованними зостали.* П. Могила. 24 Іюня 1640.

Канчук—нагайка, плеть.

Каня, канюка—(Австр. Укр.) хищная птица, родъ ястреба или кобца. Strix scops.

Капа—покрывало на голову.

Коні в капах були при траурі. Маркович.

Капелюх, каплоух—шапка съ длинными ушами.

Капелюш—шляпа.

Капелюші—растеніе Nuphar luteum Smith.

Капелян—домашній священникъ.

Капелянець—музыкантъ.

Поки стали капелянці різать походної. Ханенко,

Капець— знакъ на полевыхъ межахъ.

Каплиця, капличка—каплица; отъ Латинскаго capella.

Каплоухій—имѣющій длинные уши; свиня. *По толоці каплаухи йдуть, аж уши теліпаютьця.* Номис.

Каппиця—**каплиця.** См. выше.

Капость—пакость, непріятность.

Каностити—дѣлать мерзости; вредить.

Ка́постний—скверный, вредный, пакостный.

Ка́постник—пакостникъ.

Каптури, каптурові́ су́ди—суды, установившіеся во время междуцарствія.

Ка̀ра, карність—наказаніе, мука, дисциплина, порядокъ.

Карабіж, бирка—палка, на которой неумѣющіе писать дѣлаютъ для памяти замѣтки или зарубки, нарѣзки.

Кара̀бкатися-ться—взбираться на возвышеніе.

Кара̀блик—головной уборъ замужнихъ женщинъ, родъ чепчика или кокошника, похожаго на корабль; дѣлаютъ изъ парчи или бархату.

Каракуцька=хорошки. См. *X*.

Карамза=кабачки. См. выше.

Кара̀нний—наказанный.

Кара́ння-є=ка̀ра, карность. См. выше.

Карата́ти—проживать, сокращать, оканчивать.

Карахо̀нька—родъ малой тыквы.

Карб—нарѣзка, черточка, замѣтка.

Карбир=карабіж. См. выше.

Корбовалія — 1) Анатомія. 2) Рѣзная работа.

Карбоваль—1) анатомъ. 2) Рѣзчикъ.

Карбовальний будинок—анатомическій театръ.

Карбо̀ванець — серебрянный рубль, съ нарѣзками на окружности.

Карбо̀ваний—намѣченный, нарѣзанный.

Карбо́ванка—1) металическая монета съ нарѣзками на окружности. 2) Палка съ насѣчками, по которымъ ведутъ счетъ чему либо. 3) Всякая вещь съ нарѣзками.

Карбова́ти — начерчивать, намѣчивать, надрѣзывать, надрубить; отъ нѣмецкаго Kerben, einkerben.

Карбування, карбуваття — процессъ вскрытія какого-либо тѣла, процессъ дѣланія нарѣзокъ на какой либо вещи.

Карваса́р — словесный судъ, помѣщавшійся въ прежнія времена, въ Украинскихъ городахъ и селеніяхъ на ярмарочныхъ площадяхъ, въ раскинутой палаткѣ.

Карва́тка—рюмка, кружка.

Повна карватка ще торішнеї дулівки. Квітка.

Карва́ши—рукава у панцыра. *Панцир з мисюрками і карвашами.* Величко.

Кардовник—растеніе Sparganium simplex L. et sp. ramosum L.; иначе по-Украински—*нюнка*.

Ка̀ри—1) водовозныя дроги. 2) Пожарный инструментъ.

Ка́рий—черный. Въ русскомъ и польскомъ языкахъ *карый*, kary, говорится карый только о вороныхъ лошадяхъ; но на югѣ Россіи это слово выражаетъ высшую красоту очей, въ особенности женскихъ.

Карк—(Галицк. сл.) шея, затылокъ.

Крука ведуть,
В карок го бьють,
Недають поправи. Пѣс.

Карклю́чка—крючекъ.

Карлючкова́тий—крючковатый.

Карма́зин, карма́зина—красное сукно.

Кармазинник—знатный человѣкъ.

Кармазинниця—знатная женщина.

Кармазиновий—красный суконный.

Карна́вка — церковная кружка или ящикъ для сбора денегъ.

Ка́рно—нар. строго, взыскательно.

Ка̀рность=ка̀ра. См. выше.

Карностний—карательный.

Карпан=гра̀б, гра́бина. См. *Г*.

Карпітки—носки.

Карта—(акт. сл. karta) документъ, содержащій въ себѣ какое либо обязательство, но несовершенный судебнымъ порядкомъ, а составленный домашнимъ образомъ; домашняя росписка. 2) Письмо, листъ бумаги, записка, страница, игорная карта.

Картати—ворчать, досаждать бранью.

Картáтний, картáцький—клѣтчатый, въ клѣткахъ, квадратной формы.

Кáртник—картёжникъ.

Картофлі, картопля=бараболя. См *Б.*

Карýк, карюк—столярный клей, рыбій клей.

Карýн—родъ матеріи.

Дав карун рудий на кунтуш.

Маркович.

Карýнка—позументъ.

Кáруца—(Австр. Укр.) карета; французскаго le carosse.

Карýчити—клеить.

Карячитися-тьця — раставлять широко ноги.

Касарня—казарма.

Лиш той капрал Біловусяк
Нічім ся не журить,
Сидить собі під касарнев—
Гарну люльку курить.

Ю. Федькович.

Касовáти, касувáти—уничтожать, прекращать, пстреблять. *До хундаменту кассовати.*

Кàт, катю́га—палачъ, тиранъ мучитель, иначе еще по-Украински—*мистр.*

Катапезма—занавѣсь. пологъ.

Кателик—католикъ.

Кателицький—католическій

Катери́нка—шарманка. органъ.

Катери́нщик—шарманщикъ.

Катержний—каторжный.

Кат-ма, кат-мае — нѣту, не имѣется *Кат-мае в його худоби.*

Катовáти, катувáти—сильно бить, наказывать какъ палачъ, тиранить, мучить.

Каторга—турецкое невольническое судно,

Катран—растеніе Crambe tatarica Iacq.

Кàтря, Катерина, Катруся—Екатерина, Катя.

Катрàга, котрàга—стропила для будки или шатра; шатёръ.

Катун—растеніе Gipsophila paniculata. L.

Кáфа, конвà—шерстяная матерія.

Кáхельний, кáхлёвий—изразцовый

Кахи́кати—кашлять.

Кàхля, кàхоль—изразецъ для печей.

Кацàп—1) бородачъ 2) Великоруссъ. 3) Козёлъ.

Кацапка—Великороссіянка;

Кацàпня—(собират) Великоруссы, Сѣверно-руссы.

Кацàпський—великорусскій, московскій,

Кацапщина, кацанська країна—московскія, Сѣверная Русь.

Кацаренко—императорскій принцъ.

Кацариха—императорская жена.

Кацарівна—императорская дочь.

Ой одчиняй ворітечка,
Кацарівно!
На що воду вибірала,
Кацарівно!

Народ. сказка. См. записки о Южной Руси П. Куліша. т. II. стр. 14.

Кацáрь—императоръ.

Качáлка—скалка.

Качало—блокъ.

Качка—утка.

Качýр, качурик—селезень. *Зморозь того качурика нехай качка кваче.* Нѣс.

Качя, качятко—утёнокъ.

Кàшка—растеніе Spiraea ulmaria L; иначе по Украински—*лабазник, гіроцвник, медуниця,*

Кàшник—горшокъ для каши.

Каштан—дерево Aesculus Hippocastanum L.

Каштанчик—растеніе Dianthus barbatus L.

Каштанчики, зірки—цвѣтокъ Барская спѣсь Legistrum leviticum.

Каюк—лодка.

Каяние, каяття—расканіе.

Буде каяття, та воротття не буде. Погов.

Квадра—четверть, четвертая часть.

Квадрáнець—$^1/_4$ часа, 15 минутъ; отъ Польскаго kwadrans.

У едному квадрансі згоріла. Лѣтопись Самовидца.

Квадранцёвий—15-ти минутный.

Квак—родъ болотной птицы.

Квапитися-тьця—посягать, спѣшить, торопиться, польститься, прельщаться.

Квапливий—скорый, падкій.

Кварціяльне військо—войско получавшее жалованье по четвертямъ.

Квасниця, квáшня=**діжа.** См. *Д.*

Кваснути—киснуть.

Кватèра—1) фаза луны. 2) Продолженіе одной погоды.

Кватйра—квартира.

Кватйрка—окочная форточка.

Квач—мазило, неуклюжая кисть.

Кваша—соложеное тѣсто.

Квилйти — выть, завывать по волчьему, визжать.

Він заведе пісню, а вона зараз не квили: геть із осел!. Ганна Барвінок.

Квиль—вопль, плачъ, вой.

Квіт—цвѣтъ, цвѣтокъ. 2) Росписка въ полученіи чего нибудь; 3) Подписка о прекращеніи иска, дѣла и проч.

Квіт зобопольний—взаимная подписка, мировая сдѣлка о прекращеніи иска.

Квіт поборовий—квитанція въ уплатѣ податей.

Квіт ручний—домашняя росписка, неявленная формальнымъ порядкомъ и неимѣющая подписей свидѣтелей.

Квітистий, квітчáстий, квітчáтий, квітчаний— цвѣтной, узористый.

Квітистость—колоритъ.

Квітка, квіточка, квітонька—цвѣтокъ, цвѣточекъ; цвѣтокъ

Квітковий—цвѣточный.

Квітник—цвѣтникъ.

Квітниця—цвѣточница

Квітучий—цвѣтущій

Квітчàти, квічàти—украшать цвѣтами

Квічáтися-тьця—украшаться цвѣтами.

Квоктáти— кричать. Говорится о курахъ насѣдкахъ.

Кволйти—болѣть, хворать, страдать.

Кволій—нар. слабѣе, тише.

Кволяти, квиляти—кричать по птичьему, приманивать птицъ, напоминать.

Квочка—1) звѣзда Альціона въ созвѣздіи Плеадъ 2) Курица сидящая на яйцахъ или же имѣющая маленькихъ цыплятъ.

Кгазéта=**gазета, авизія.** См. **G** и **А.**

Кде=**де.** См. *Д.*

Кди—акт. нар. когда.

Кè, кèте—давай ка, давайте-ка, подавай, подавайте-ка. *Кѐте лиш сюди гармати.* Шевченко,

Кебáб—(греческ, см.) жаркое.

Кебéта, кибéт, кибèта—способность, умѣніе, снаровка, ловкость.

Кебетний кебàтнійший—способный, хорошій, ловкій.

Кебина (съ Англійск. яз. Cabin) шатёръ будка.

Келеп—1) толстая палка, посохъ съ металическою рукояткою, въ видѣ молотка; путешественники *(подорожнні люде)* въ прошломъ столѣтіи ходили съ келепами. 2) Молотокъ

съ топоромъ насаженнымъ на длинное бревно, родъ бердыша.

Кѐлих—чаша. сосудъ. *Келих, дискос, мижиця, аби було все порядне.* I. Копинськиѝ.

Ке-лишень—а вотъ дай, лишь дай только.

Келійний—келейный.

Келійник—келейникъ, послушникъ.

Келійниця—послушница.

Келійно—нар. втихомолку, не гласно, тайкомъ.

Кѐньдюх—большая желудочная кишка.

Кеп, кп—дуракъ; *в кепа грати*—играть въ дурачки.

Ти̂ пане Потоцький
Еретичий сину:
Занапастив Польщу,
Литву
I всю Украïну.
Була твоя думка,
Щоб кралемъ стати...
Не таким кпам
Пане-брате,
В Польщі кралювати. Народ. пѣсня.

Кепкування-є—насмѣшки, издѣвательство.

Кепкувати, кепковати—дурачить, издѣваться.

Кепський—(галицк. сл.) худой, дурной.

Керѐя, кирѐя— родъ епанчи, или плаща, шуба въ родѣ контуша, шинель на подобіе плаща съ рукавами.

Уповала, мамцю, на керею;
Думала бути попадею. Пѣс,

Кермек—растеніе Statice gmelini Willd

Кермѐнь—червець. См. *Ч.*

Керниця, крениця—1) натуральный источникъ. 2) Колодязь безъ сруба.

Кѐрбвание—управленіе, правленіе.

Керовати—управлять, править.

Попереду Гамалія байдаком керує Шевченко.

Керсет—женская верхняя одежда, похожая на поддёвку безъ рукавовъ

Керуваль—правитель.

Керувальский—правительственный..

Керувальство—правительство.

Кервель—растеніе Scandix Cerefolium L.

Кѐсарь, цезарь, цесарь, кацарь—императоръ.

Кесарьский=**кацарьский** См. выше.

Кѐтяг, кетяжок—гроздь, кисть.

Кзига—**дзига**. См. *Д.*

Кибалка—женскій головной уборъ, въ родѣ кокошника обвитый тонкою кисією и съ длинными сзади концами.

Кибець, кобець—ястребъ, кончикъ, Falco apivorus.

Кивати—кивать.

Киги—междом. выражающее крикъ пиголицы или такъ называемой въ Украинѣ *чайки.*

Кигикание—пѣніе пиголицы.

Кигати—кричать киги, кричать какъ *пиголица,*

Кидальник—работникъ на сѣнокосѣ.

Кизяк—зосохшій навозъ.

Кий,—кій.

*) **Киі**—запорожская казнь, состоявшая въ томъ, что преступника привязывали къ столбу, по одну сторону котораго лежали палки, а по другую стоялъ чанъ съ водкой и калачами. При казни *киями* каждый сѣчевой братчикъ подходилъ сначала къ чану и опорожнивалъ *кухоль горілки,* а потомъ бралъ кій и билъ имъ преступника одинъ разъ; тоже дѣлали и всѣ присутствующіе поочередно.

Київ—Кіевъ.

Килим—ковёръ.

---

*) Прекрасное описаніе этой ужасной казни желающіе могутъ прочесть въ романѣ (Чорна рада) П. Куліша.

Килимниця—мастерица приготовляющая ковры.

Килимок—коврикъ, настольникъ.

Киндяк—бумажная матерія, употреблявшаяся на подкладку одеждъ; лента, *Галера златосиніми киндяками побивана.* Дума. про Самійла Кішку.

Куплено киндяку зеленого по 73 к. а красного по 1 р. 50 к, Маркович.

Кининпа—конопля Cannabis sativa L.

Киньді—теплыя галоши.

Киперпрожу—(Бессарабск. сл.) стручковый перецъ Capsicum annum L.

Кипрей—растеніе Иванъ чай Epilobium angustifolium L.

Кир—траурный нарядъ.

Кирѐя=**керѐя**, См. выше.

Киркати—кричать по куриному.

Кирниця=**керниця**. См. выше.

Кировий—траурный.

Кироман—растеніе Statice latifolia Sm.

Кирпа—короткій вздёрнутый носъ.

Кирпатий—курносый.

Кирпич—такъ называется въ Херсонской губерніи смятый и высушенный въ видѣ настоящаго кирпича, воловій навозъ, употребляемый для топленія печей, по недостатку дровъ.

Киса, кисся—верёвочный мѣшокъ.

Кислиця—лѣсная яблоня Pyrus Malus L. иначе по-Украински—*лісова яблуня, лесковка, мері.*

Кислоокий—съ заплывшими гноемъ глазами.

Киснути—киснуть;—плакать. *Годі тобі, жінко киснути.*

Китайка—бумажная матерія, нанкинъ. *Жупан чи з китайки, чи каламайковий.*

Китайчатий—нанковый.

Китиця, китичка—кисть, кисточка у занавѣси.

Кить-кить—**междоим.** отъ глагола *котитися.* См. **выше.** *Кить-кить клубочком по доліві.*

Кічка, кічка—1) пучокъ лену завитый въ косу новобрачный. 2) Связка тростнику или соломы для крытія кровли. 3) Бугорокъ, холмикъ. обросшій травою, или мхомъ. Оторванная часть корня отъ дерева. *Під кичкою знайшовъ страшенну купу мурашок.* 4) Султанъ на киверѣ. 5). Родъ женскаго головнаго убора,

Киш-а-киш!—этимъ крикомъ отгоняютъ птицъ.

Кишенний—карманный.

Кишенщик — карманщикъ, мошенникъ, воръ.

Кишенщиця—карманщица, воровка.

Кишѐня, кишѐнька—карманъ, карманчикъ.

Кишіти—кишѣть, быть во множествѣ.

Кишка—кишка.

Кишнець—растеніе Coriandrum lativum L.

Киянин—Кіевлянинъ.

Киянка, Кіянка—Кіевлянка.

Киянський—Кіевскій.

Киянські образи хороше малёвані. Марко-Вовчок.

Киняя—родъ заступа.

Не калина в темнім гаю
Землю укриває,
А цариця киянею
Могилу копає.

Ю, Федькович.

Ківати—махать; грозить.

Кіт сидить та хвостикомъ ківає.

Ківуха=**моргуха, цокотуха, ляскуха.** См. М. Ц. и Л.

Ківш, ковш, ківшик, ковшик—корецъ, черпакъ, ковшикъ.

Кігти, кікти—когти.

Кіёвий—палочный.

Увічче на здоровью кіёвим боем учинити. Самойлович.

Кіёк, кіяка—палка, дубинка, кій.

Кізіль=дерен. См. *Д.*

Кійло— степная лилія трава Stipa pennata L. иначе по Украински—*тирса, шовкова трава.*

Часомъ і межи крапивою росте кійло. Посл.

Юрасько кійло косить,
Та до коника носить. Пѣс.

Кілішок—(Галицк. сл.) рюмка.

Кілля, кілки, кілок—колья, колъ.

Кількиця—часть, кое-что.

Кілько, кільки—нар. нѣсколько.

Кількодесять—нѣсколько десятковъ.

Кільконадцять—болѣе десятка.

А меновите особ кільнонадцять. Уст. Луцк.. Брат. 1624,

Кільконедільний—многонедѣльный..

Кімната—горенка, комната.

Кін, кон, кона—сцена; выставка.

Кінва, конва—кружка.

Кіндибал=шкандибал См, Ш.

Кінець, кіньчик—конецъ, кончикъ.

Кінь, коняка—лошадь

Кіньский—конскій, лошадиный.

Кіньска мята—растеніе Lamium amplexicalle L.

Кірмак=кироман. См. выше.

Кісник, косни́к, кісни́чка—ленточка, которую дѣвушки вплетають въ косы

Кіт—котъ.

Кітляр, котляр—мѣдникъ.

Кішка, кішечка, ки́ця—1) кошка, кошечка. 2) Растеніе Coronilla varia L. 3) Извѣстная по свою гомерическому складу дума про Самійла Кішку.

Кіях, кіяшо̂к--цвѣтокъ Thypha angustifolia L. по Закревскому и растеніе *пшеничка, палочник болотній, оробимець* Typha Latifolia. Zea Mays L. Пороговичу

Клавір—фортепьянъ, клавикорды.

Клавіриста—піанистъ.

Клавірка—фисъ-гармонія.

Клавірник—фортепьяный мастеръ и торговецъ ими.

Клавірниця—депо фортепьяновъ.

Клавок—клавишъ.

Кла̀д—1) сосровище, кладъ 2) Растеніе Zinnia elegans L.

Кладка — мостикъ или просто доска, положенная чрезъ канаву лужу или грязь.

Кладови́ще, кладвище, гробовище — кладбище,

Клаки́, кло̀ки, кло̀ччя—очески отъ пеньки, хлопья.

Кла́мство—ложь. *Непо можуть тобі жадниі шалвірства і кламства, хочбі роспуклся складаючі* онні. І. Мазепа.

Кламця=брехун. См. *Б.*

Клапатий—лапастый.

Клапонький—лоскутный, висящій.

Кла̀поть, кла̀птик—лохмотъ, лоскутъ пластъ; кусочекъ.

Клёзнути—1) дать пощечину. 2) Чертить.

Клейтух—пыжъ.

Отсе вам заткнуло клейту̀хом уха.

Клекіт, клект—крикъ орла.

Клект орлячий далеко чути.

Клековати, клекотати—клокотать, шумѣть.

Клекро̂т—акт нар. сколько, поколику.

Клен клини́на—клёнъ Acer platanus.

Клепа̀ло, клепня—1) кусокъ дерева или деревянная лопатка, которою острятъ косы. 2) Въ XII столѣтіи и раньше, висячая доска въ монастыряхъ, вмѣсто котла.

Кле̇пка—доска или часть стѣнки, составляющей ведро, бочку и проч. *У його нема десятої клепки въ голові* —т. е. онъ глупъ.

Клепсйдра—песочные или водяные часы, отъ латинскаго Clepsydra.

Купив у Глухові клепсидру за 5 алтин. Маркович.

Клесáчка—инструментъ сапожника.

Клечальна неділя, Зелені Свята—Духовъ или Троицынъ день.

Клечаний—зелённый, изъ растительный зелени приготовленный.

Клечання — зелень, древесныя вѣтви срубленныя съ листьями для украшенія домовъ въ Троицынъ день.

Клещ, кліщ—насѣкомое Acarus.

Клещі з дума поспадали,
Головоньку комареві постискали,
Свірки зачали співати,
Щоби болесть розірвати. Пѣс.

Клик—кличъ, зовъ.

Кликаний—званный, приглашенный.

Кликанє-я—приглашеніе, призывъ.

Кликáти, клйкнути—звать, позвать.

Кликовщина городова (?)—См. Акты Западн. Россіи. т. I. 355 стр.

Клим, Климко—Климентій.

Климбас—дуралей.

Клйна, Кулина—Акулина.

Клйнці—узоръ зубьями.

Клишоногий—кривоногій .

Клінчити—становиться на колѣни.

Клбніт клбпог — хлопоты, попеченіе, забота.

Клопотàти—хлопотать, заботиться.

Клопотàтися-тьця—заботиться.

Клопотливий—хлопотливый, заботливый.

Клýб—бедро; иначе по-Украински — *кульша.*

Клýнок, оклýнок—мѣшокъ, связка, укладка. узелъ, ранецъ во множ. числѣ *клýнки*; уменьшит. *клуночок.*

Клýня—рига, хлѣбный сарай.

Клýшня—такъ называется въ Малороссійскомъ возѣ кривое дерево, одинъ конецъ коего утвержденъ на оси и придерживаетъ затычкою (чекою); колесо, а другой верхній конецъ прикрѣплёнъ къ бокамъ повозки. иначе по-Украински-*лушня́, люшня́.*

Клюгà—наконечникъ или же остріе пики.

Клюкà, ключкà—крючекъ, кривая палка.

Клю́кати— клевать.

Ключ—1) ключъ отъ замка. 2) Палка съ крючкомъ, посредствомъ которой вытягиваютъ ведро изъ колодца.

Клю́ча—летящая стая дикихъ птицъ.

Кля́к—пограничный знакъ на деревѣ или пограничный столбъ.

Кля́кнути—гнуться.

Кля́мка, пля́мка—рукоятка, крючокъ у дверей.

Кля́снути—хлыснуть, подобно пузырю лопаться.

Біс перістий, свиснув, кляснув.
Артемовський-Гулак.

Кляузуля, клявзуля—(акт. сл.) усл.овіе

Кляштор—(акт. сл. klasztov) монастырь,

Кмет—простолюдинъ, крестьянинъ.

Кметня, кметя—крестьянка.

Кмйн—тминъ Carum carvi L.

Книгàрь—книгопродавецъ, библіотекарь.

Книгáрня — бібліотека, книжный магазинъ.

Книги вічистні=Акти. См. *А.*

Книш—родъ булки, съ разрѣзанными и завороченными во внутрь намасленными краями.

Кновáти—1) рубить. 2) Замышлять, пытать.

Ані явноі, ані потаемноі не маеть кновати вражди. Величко.

Кнýр—боровъ.

Кнурячий—свинной, кабанскі.

У его (т. е. у бѣса) козляча борода, кнурячий стан. Пѣс.

Коадгерент—(акт. сл. koadherent, coadhaerens) соучастникъ, помощникъ.

Кобеля́—жеребенокъ, лошонокъ·

Кобеня́к, кобняк—родъ бурки съ капюшономъ на голову.

Кобеня́ти, кобняти—собачиться, сильно; бранить, чернить, пенять, лаять, корчиться, ломаться, хвастать, бранить, хулить. *Кобенила на всі заставки.*

Кобер—(Австр. Укр.) коверъ

Кобза—бандура, родъ торбана.

Кобзарь—**бандуриста.** См. *Б.*

Кóби—(Галицк.) когда бы, если бы, кабы.

Кобúла—1) возвышеніе на эшафотѣ гдѣ наказывали тѣлесно. 2) Кобылица; уменьшит. *кобилка, кобильчина.*

Кобúльник—сластолюбецъ; лошадиный любитель.

Кова́дло—наковальня.

Коваленко—сынъ кузнеца.

Ковалиха—жена кузнеца.

Ковалівна—дочь кузнеца.

Кова́ль—кузнецъ.

Ковальня—кузница.

Ковальский—кузнецкій.

Кова́ти—ковать.

Ковба́ня—подводная яма; увеличит. *ковбанюга.*

Ковбаса̀—колбаса.

Ковба̀тка—большой кусокъ мяса.

Ковбúця— медовые соты. (?)
Загадка—*Е унасъ такий, баран що у него сорок ран.* **Одгадка**—*ковбиця.*

Ковбóта=**бакай.** См. *Б.*

Ковга́нка—корчага.

Ковчанок—толкачъ,

Ко̀вдра, кóвдря—одьяло,

Ковѐр, кобѐр, коберець—ковёръ коврикъ.
Як підемо до церківци
Станем на коберц. Пѣс.

Ковéрза—размышленіе.

Коверза̀ти—разсуждать, умничать.

Коверзнути—понять, уразумѣть. *Миттю коверзнула.*

Коверзова̀ти—привередничать.

Ковѐрница—**килимниця.** См. выше.

Ко̀взалка—чистое мѣсто на льду для скользанія.

Кóвзатися-тьця—скользить.

Ковúзитися-тьця — шалить, бѣситься, капризничать.

Ковúзнути—коптѣть, хирѣть.

Ковúла, ковиль—трава Stipa capillata L.
„ *Про ковиль так расказував один старий чоловік: Е-е! Поки ковила був то й хліб був, як ковилю не стало, то й хліба немае. Ісправді так: ковиль росте на цілині, тілько після як покористуються років чимало, то вже в землі не та сила, а підмоги не дають, то хліб, що раз меньш родить.*„

Ковиртáти—болтать.

Ковіра́ти—колупать.

Ковінька на ру́ку—идетъ въ руку, счастливо.

Кóвнір=**кóмір.** См. ниже.

Ковок—деревянный гвоздь.

Ковтати, ковтну́ти—глотать, глотнуть.

Ковткú—серьги.

Ковтóк—глотокъ, кусокъ, для глотанія.

Ковту́н—колтунъ (болѣзнь).

Когорс — (акт. сл.) хоругвь, отрядъ войска.

Когут—(галицк. сл.) пѣтухъ.

Ко̀дло—родъ, фамилія, племя, поколѣніе.

Кодол—толстая верёвка.

Кожемя́ка—кожевникъ.

Кóжний, ка̀жний—каждый.

Кожнісінький—совершенно всякій.

Кожу́х, кожушо̀к, кожушúна — шуба, тулупъ, шубка.

Кожу́шанка — кофта на мѣху; шубка женская.

Кожушки — растеніе Echinospermum lappula Lehm.

Коза—1)волынка. 2) Тюрма. 3) Боклага. 4) Коза.

× **Козак, козаченько**—1) воинъ. 2) Рыцарь. 3) Свободный человѣкъ. 4) Удалецъ — молодецъ. 5) Молодой человѣкъ.

Козаки лейстровиі—регулярное козачье войско.

Козаки охочекомонниі — иррегулярное козачье войско.

Козаковати—молодечествовать, вести народную жизнь.

Козарь—козиный пастухъ или охотникъ, а также владѣтель козиннаго стада.

Козарлюга—богатырь козакъ.

Васюринський козарлюга
Все пье та гуляе.
Отамана кошовѣго батьком називае:
Позволь, батьку, отамане.
Нам на баштi етати:
Не попустим Москалевi
Сiчи руйновати!
Не позволиш с шабельками.
Позволь с кулаками:
Нехай наша слава не гине
Помiж козаками. Запорож. пѣс. 1775 года. 3-го Августа.

Козацький, козачий—казачій, рыцарскій, свободный.

Козацький залiзняк — растеніе Phlomis pungens Wild.

Козацький шлях—рѣка Днѣпръ.

Козацьство, козачество, козаччина—казачество, рыцарство, удальство.

× **Козачка**—казачка, свободная женщина.

Козачки — родъ мухи, насѣкомое, красное съ черными пятками, живущее въ трухлыхъ пняхъ и въ землѣ.

Козел, козлики=**бедринець.** См. *Б.*

Козелець — растеніе Anemone ranunculoides L. Ranuncaulus acris L. *Козелецьзiлле од трясцi.*

Козелки=**комарови носики.** См. ниже.

Козенок—растеніе Tragopogon major L.

Козельцi — трава холодникъ, спаржа Asparagus officinalis.

Козик—ножъ для снятія кожи. *Од новика до ножика.* Посл.

Козинячий, козлячий—козиный.

А чи в тебе, старий дiду,
Та козляча борода. Пѣс.

Козубенька—корзина, сплетенная изъ ремней.

Козуря—уменшительное отъ *козарлюга.* См. выше.

Коiти—дѣлать, совершать.

Кокиця; клокичка — растеніе Staphilea pinnata L.

Кокiрички — растеніе Corydalis cava Schweigg.

Коток=**когут.** См. выше.

Кокотень—шалунъ, рѣзвое дитя.

Кокус—растеніе Potentilla verna L.

Кокушкин лен—растеніе Linum Catharticum L.

Коли—союзъ когда, если.

Колиб—союзъ еслибы.

Коливати—хромать.

Коливо, колево—1) кутья, рисъ съ медомъ, употребляемый при похороннахъ. 2) Запорожскій курень.

Колись—союзъ когда-то.

Колиска—колыбель.

Колисковий, колисочний—колыбельный.

Колишнiй— когдашній.

Колiй—1) разбойникъ, гайдамакъ. 2) Большой острый ножъ.

Колiвщина—крестьянская украинская революція 1776 года.

Колiстратор—регистраторъ,

Колiсчатий—узорчатый, квѣтчатый.

Колiшки—колѣни.

Колiшня—дыра въ колесной трубкѣ.

Колiщотка—1) Металлическое зубчатое колесцо, которымъ рѣжутъ тѣсто. 2) Родъ узора.

Коллегат—(акт, сл. collega) сотоварищъ

Ко́ло—1) нар. около, возлѣ, вблизи. 2) Свита. 3) Колесо, кругъ. 4) Округъ, вѣдомство, границы власти. 5) Кружекъ общества.

Колобро́дити—шутить, шалѣть.

Коло̀да—1) тиски на ноги для наказанія. 2) Бревно; во множест. *колбддя*. 3) Мѣра ржи, пшеницы и проч. отъ того *поколодная*, помѣрная пошлина.

Колодій—большой гайдамацкій или кухонный ножъ.

Коло́дки—тиски на ноги для преступника.

Колоду волочити—на масляной какая либо, *молодиця*, молодая замужняя женщина привязываетъ какому нибудь парню къ ногѣ колоду, въ наказаніе, что въ прошедшій мясоѣдъ онъ не женился, и тѣмъ заставляетъ его выкупиться.

Колокольчик—растеніе Campanula persicifolia L.

Коломазь—деготь, смола на осяхъ воза.

Коломітний=**каламутний** См. выше.

Ко̀лот—тревога, набатъ, сумятица,

Колоти́ти—взбалтывать

Колотитися-тьця — дрожать, трястись стучать (о сердцѣ).

Колотнеча, колотня́—ссора, неистовство споръ, брань, смута, драка.

Колотник—возмутитель, безпокойный человѣкъ.

Колотниця—вздорная женщина, возмутительница.

Колоття—колики.

Колоть—дурная замерзшая дорога.

Коло́ши, холо́ши—нижняя часть шароваръ, покрывающая голени. *Заткнув колоши у халяви.*

Колошкати—безпокоить, разстраивать

Колтришовий—изъ грубаго сукна сдѣланный.

Колупа̀ти—ковырять; попрекать, надоѣдать.

Кольвек—(акт. сл.) ни былъ; *хто кольвек*—кто бы нибылъ; *як кольвек*—чтобы нибыло.

Ко̀лька—судорги, колика.

Колька в боки коле.

Колюки=**дурман**. См. *Д.*

Колюча—растеніе Salsola kali L.; иначе по-Украински—*перекоти-поле, курай.*

Колючий дрік—растеніе Genista germanica L.

Колючки—растеніе Tribulus terresrnis L.

Колюшина судейська—(?) См. источн. Малоросiйской исторіи т. 1. 165 стр.

Коляда́ колядка—поздравительныя пѣсни древняго языческаго происхожденія, которыя поютъ съ 24 по 30 декабря вотъ для образца одна изъ нихъ

Ой на толоці та на муравці
Ой раненько!
Там король Руський коником грае,
Турськаго царя все визирае:
Ой виїдь, виїдь ти, Турський царю,
На ту толоку, та на мураву,
Покажи славу ти Турський царю!
Як би я незнав, війська незбірав—
Ой все наш панок коником грае,
Та як го узрів, тай мечем ізвів;
Як панок наш тяв то Тур-царя стяв;
Ой взяв же ёго поподлі коня.
А повіз ёго а в Чеську Землю,
Ав Чеській землі короля нема;
Ой ти, паночку господарочку,
Ав Ческой землі королем будеш
А взяв же ёго по пужарові:
Чорний пужарець ніженки коле,
Ніженьки коле, все підбуждае,
Що сліди кровця все заливае,
А чорний ворон все залітае,
А з слідів кровцю все випивае—
Ой наш паночку, господарочку!

Колядова́ти—пѣть колядки.

Коля́ндра, **кишнець**—однолѣтніе растеніе Coriandrum sativum.

Коля́са—фургонъ.

„Сідай, Катю, у колясу,
Поідемо, Катю в землю нашу.“

Нар. Пѣс.

Комарови носики—растеніе Delphinium Consolida L.

Комаха, кома́шка, комашйна—муравей

Комашня́—муравейникъ.

Кòмен, кòмін—лицевая сторона варистой печи, а также печная дымовая труба.

Коменотру́с—трубочистъ.

Комешйтися-тьця—зашевелиться, закишѣть.

Комиса́р—(Галицк. сл.) исправникъ.

Комйш—тростникъ.

Комйшник—разбойникъ обитающій въ мѣстахъ поросшихъ камышомъ.

Ко́мір, ко́внір—воротъ, воротникъ; уменшит. *комірець, комірок, комірчик*—воротничокъ

Комірка—чуланъ, коморка.

Комли́к—Калмыкъ.

Комлицький—калмыцкій.

Комличка—Калмычка

Коммиція—(акт. сл. commitia) сеймикъ.

Кòмната=**кімната**. См. выше.

Ко́монь, кінь, коняка, конячка—лошадь, лошадка.

Комòнний—верховой, конный, форейторъ

Комо́нник—кавалеристъ, всадникъ.

Комо́нниця—всадница, амазонка.

Комо́ра, комо́рчина—лавка, амбаръ.

Комòрний, підкоморний — камеръ-юнкеръ.

Коморник—урядникъ, заступавшій мѣсто подкоморія въ подкоморскихъ судахъ.

Коморчий—амбарный, лавочный, сарайный.

Компанійці—легкая регулярная кавалерія.

Компа́нія—рота солдатъ.

Компарицня—(акт. сл. comparycya, comparitio) личная явка къ суду.

Компланация—(акт. сл. complanacya, complanatio) мировая сдѣлка, полюбовное соглашеніе.

Композиту́ра—сочиненіе.

Сицевиі вірши своеі композитури. Величко.

Компонова́ние—составленіе, сочиненіе.

Компонова́ти—сочинять, слагать, выдумывать.

Компортация—(акт. сл. comportacya, comportatio) отсрочка разбирательство дѣла для сообщенія каждой сторонѣ документовъ, представленныхъ противной сторонѣ.

Компробация—(акт. сл. compobatio) одобреніе, утвержденіе, подтвержденіе прежде совершеннаго документа, состоявшагося судебнаго рѣшенія и. т. под.

Компромисс—(акт. сл.) третейскій судъ; соглашеніе сторонъ о предоставленіи дѣла на рѣшеніе третейскаго суда.

Компут—раскладка податей, окладной листъ.

Комяга—лодка.

Кон—публичное мѣсто около суда.

Блудяжки у кона стояли. **Макаровський.**

Кона́р, конари́ще—толстый сучекъ.

Конàти—умирать, кончаться, пропадать.

Конвà=**кафà**, См. выше.

Конвалія, кунволія—ландышъ, майскій цвѣтокъ Lilium Convallaria majalis.

Конвент—католическій монастырь, монастырская община; отъ латинскаго conventus

Конвокàція—(акт. сл.) созваніе чиновъ

Кондемната—(акт. сл.) заочное рѣшеніе.

Кондйція—условіе.

Кондійка—ендова,

Конечие—нар. непремѣнно, необходимо,

всеконечно.

Коні-виногради—лихія лошади

Гоя коні—виногради,

Буду в винах вас купати. І. Федькович.

Кбнов, коновка, конбвок, коноб—кружка.

Кононельки—растеніе Veronica latifolia. L.

Конопельні пісні—пѣсни, которыя поютъ во время уборки конопли. Максимович.

Конбпка—продолговатая кружка.

Консенс, консес—позволеніе, соизволеніе; отъ латинскаго consessio, consensus.

Контентий—довольный.

Контентовати—угощать, принимать.

Контентоватися-тьця—1) удовольствоваться, быть довольнымъ. 2) Заниматься, продолжаться;

Контент—замѣчаніе, указаніе.

Контина— келія (?).

А священник старець ходить
По святій контині
Молить слави Запорожжю,
Щастя Україні. І. Федькович.

Контроверсія—дебаты, пренія, защитительная рѣчь.

Контровертовати—вести судебныя пренія.

Контумация—(акт. сл. contumacia) заочное рѣшеніе.

Конфесата—(акт. сл.) допросъ подсудимаго.

Конфирмація—(акт. сл.) подтвержденіе правъ, преимущественно на недвижимую собственность, подтвердительная грамота; конфирмаціи выдавались также старостами и помѣщиками священникамъ на ружныя земли, приписныхъ къ церквямъ крестьянъ, и т. под.

Концент — періодъ, мысль, положеніе, правило.

Кбнче—нар. необходимо, непремѣнно, непреложно.

Кбоперта—конвертъ, обертка, обложка.

Копа—1) 50 коп. серебромъ. 2) 60 штукъ, если считаются какіе-либо предметы, напр. снопы, колья, колоды, доски и. т. под.

Копаниця—мотыка.

Кбпанка—яма, выкопанная для добытія воды въ походахъ

Копательний—старательный.

Прихільні і до хозяйскою добра Копательні. Номпс.

Кбпати—брести, бродить.

Коперсати—чесать, перебирать.

Щось таменьки собі коперсае.

Копець-- земляное возвышеніе, пограничный сугробъ.

Гряницю провадили, частиї копці висипуючи. Величко.

Копил—колодка на сапогъ или башмакъ.

Копилити—гнуть, кривить, гримасничать. *Ач як губу почав копилити.*

Копирсати—ковырять, долбить.

Копирснути—стремглавъ упасть. полетѣть внизъ. *Або і сам в пекло копирсну.*

Копистка—спичка.

Копитник, копитняк, копитці—растеніе Asarum europaeum; иначе по-Украински—*подолішник, підлистник, подорішник.*

Копиця—копна.

Копіевати—(акт. сл.) копировать, снимать копію, списывать. *Той лист ізкопіевавши послали...* Величко.

Копійка, копійчина— копѣйка, копѣечка; деньги.

Копний, купний суд—судъ, производимый членами общины на сходкѣ, на основаніи обычнаго права; хотя въ нѣкоторыхъ случаяхъ онъ признавался и статутомъ (въ XII вѣкѣ).

Коновитися-тыця—дѣяться.
І так тое, през цілую зіму коноти лося. Лѣт. Самов.

Коношитися-тьця—рыться, копаться.

Кор—укоризна; *кором зачіпати*—укорять, попрекать.

Корабель—корабль.

Кораблик—родъ кокошника.

Коргёвщина(?)—См. акты Запад. Россіи т. I. 145 стр.

Коренити—бранить, перебирать бранью всё до корней.

Коренитися-тьця—внѣдряться.

Корець, кірець=ковш. См. выше.

Корнговати, скорнговати—(акт. сл.) проводить на бумагѣ линейки, писать. (Въ концѣ актовъ была обыкновенно въ старину приписка: *скориговал* такой-то; т. е. контрасигнировалъ, свѣрялъ).

Користоватися-тьця—пользоваться.

Корити—укорять. унижать.

Корінь, корінець—корень, корешокъ.

Корки—каблуки; *коркові чоботи*—сапоги на высокихъ каблукахъ.

Кормига—1) ярмо, иго. 2) Невольническій корабль.

Кормівка—покормка.

Корній—Корнелій; уменьшит, *Корнійко, Корнієць*.

Корис=кізіль. См. выше.

Коровай—свадебный куличъ, раскрашенный или вызолоченный сусальнымъ золотомъ и убранный цвѣтами.
На чужий коровай очей не поривай, а свій дбай. Посл.

Коровайник—разносчикъ на свадьбѣ куличей.

Коровайниця, коровайничка—женщина пекущая свадебные куличи;

Коровьяк—однолѣтнее растеніе Царскій скипетръ Verbascum Thapsus L, иначе по-Южно-русски—*дивана, дивинна, ведмеже ухо.*
"Це те зілля, що як спортиться корова, не стане давать молока, то треба її напоіть цім зіллям."
Народ. поверье.

Корогва, корогов, короговка—хоругвь, знамя, значокъ.

Королёвати—королевствовать.

Королів цвіт—цвѣтущіе бобы красный цвѣтъ Phaseolus multiflorus Wild.

Коромисел, коромисло—рычагъ.

Короп, короб—ящикъ, кубокъ.

Короста—чесотка.

Коростявий, коростяний—чесоточный.

Корота—лаконизмъ.
Українська корота і гумор славні по всьому світу.

Корпати—ковырять, колупать.

Корноушка—уховертка, родъ ложечки, для вынимания сѣры изъ ушей.

Коррупція—(акт. сл.) подущеніе, подкупъ

Кортіти—(глагол, безличн,) хочется, нетѣрпѣливо желать. *Нескажемо нехай кортить.*

Коруна, корунка—корона, коронка; вѣнчикъ.

Корунний—коронный, государственный,

Коряк, корячок—деревянный сосудъ для мѣры сыпучихъ тѣлъ. *Купив коряк гороху.*

Коса богоматерина—растеніе Hypericum humifusum. L.

Косар—сѣнокосецъ.

Косара—покосъ сѣнной.

Косачиско—(Галиц. сл.) растеніе и цвѣтокъ косатникъ Irideae.
Зогрію я горнець води,
На припічку го положу,
Касачиском го приложу. Галиц. пѣс.

Косиця—косичка.

Космата трава—растеніе Galium Mollugo L.

Космалий—мохнатый.

Космач—мохначъ, имѣющій длинные волоса.

Космичка—кісник. См. выше.

Косовиця—1) время сѣнокоса, а также и самое кошеніе. 2) Барвинъ, врабель. *Їм од сієї свадьби булаб костовиця.*

Костирь—1) токарь. 2) Растеніе Bromus secalinus L. иначе по Южно-русски—*ведлиця, стоколос, костпелний.*

Костирьский—токарскій.

Костияк, костяк, костяниця—остовъ, скелетъ.

Кострубатий—всклоконченный, взъерошенный, шероховатый.

Кострубачити—взъерошивать.

Костур—клюка.

Косто́к—1) окаменѣлость, окостенѣлость. 2) Неподатливый человѣкъ.

Костяниця—каменица. См. выше.

Косюрки—растеніе Linaria genistaefolia Mill.

Косяк—1) конскій табунъ. 2) Штука краснаго товара. *По кільно косяків, луданів і бейберек купив.* Маркович.

Котелки—чортові оріхи. См. Ч

Котеня, котеня—котенокъ.

Котик—родъ игры.

Котики, котячки—растеніе Glechoma hederacea L.

Котики, зайчача трава—растеніе Trifolium arvense L.

Котли—литавры.

Котляр—1) литаврщикъ 2) Мѣдникъ.

Котнарський—погребной. *Прислав вина волоського 25 бут.... Вина виборного котнарського буту не велику. Величко.*

Котолуп—кошкодеръ.

Котора—вражда.

Которливий—враждующій, враждебный.

Которовати—враждовать.

Котра́га = **катря́га**. См. выше.

Котрий—который.

Кофта—спенцеръ.

Кох—корзина.

Коханий—милый, возлюбленный, дорогой, любовный, любимый.

Коханка—любовница, фаворитка.

Коханнє-я—любовь.

Коханок, коханець—любовникъ, любимецъ, фаворитъ.

Коха́ти—любить, лелѣять.

Коха́тися-ться—любиться между собою; быть богатымъ въ чемъ-либо. *Той кохаеться в конях, а той в волах.*

Коць—простой коверъ, попона.

Коца́рка—коверница.

Коцуба, коцюба—кочерга.

Кочадижник—растеніе Asplenium Filix femina Bernh.

Кочевище—кочевье.

Кочковата осока—трава Carex Coespitosa L.

Кочовик—номадъ, скотоводъ.

Кочовиця—кочевая жизнь.

Кош—(татарск. сл.) укрѣпленный станъ лагерь, обозъ, таборъ; запорожская Сѣчь и большая лодка. *Кош* т. е. капитулъ ордена Запорожцевъ, могъ быть вездѣ, гдѣ былъ *Кошевой* атаманъ со старшинами.

Кош, ко́шик—корзина, кошолка.

Коша́ра—загорода, загонъ.

Коша́тина—кошачье мясо.

Кошача мьята, кошечник—котики См. выше.

Кошѐй—**батава**. См. *Б.*

Кошики—растеніе Trifolium montanum L.; иначе по Южно-русски—*полуничник, Івасик, куряча лапка, сорочі лапки.*

Кошиця—растеніе желтый железнякъ Verbena officinalis

Кошлатий—всклокоченный.

Кошовий—президентъ Запорожскаго Коша, избиравшійся обыкновенно радою на 1 годъ.

Кошт—цѣна, стоимость, счетъ, сумма, издержка.

Коштовати—1) пробовать, отвѣдывать 2) Цѣниться стоить.

Коштовний—цѣнный; дорогой.

Коштовность—цѣнность, стоимость.

Кошуля, кошулька, кошуленька—рубаха, рубашечка.

Кошур—рѣчныя водоросли.

Кощавий—костлявый.

Кпилити—издѣваться, насмѣхаться.

Кпина—насмѣшка, издѣвательство.

Кпити—кпилити. См. выше.

Кпитися-тьця—дурачить, почитать глупцемъ, гордиться, чваниться, издѣваться.

Крабин, крабна—кивотъ, ящикъ образной

Кравѐць—портной.

Кравецький—портняжескій.

Кравник—растеніе Hypericum perforatum L.

Кравчина—1) портняжескій цехъ; собират. портные. 2) Названіе Запорожцевъ во время Наливайка, въ слѣдствіе того что Наливайко былъ *кравець*.

Славна стала та Кравчина,
Як на Польщу стала,
Вовкулакам, катенмкам,
Мстючи зраду дала.

Пѣс. про Наливайка.

Кравчиха—портниха, жена портнаго.

Краглі, кра́клі, скра́клі—кегли.

Крадежа—воровство, пропажа.

Кравько—злодій. См. З.

Крадькома—нар. тайкомъ.

Краєвид—ландшафтъ, пейзажъ.

Краєвий—пограничный, конечный.

Кра́й—1) нар. подлѣ, возлѣ. *Гей там Край дороги хрест Божий стоїть.* Пѣс. 2) Область, страна.

Не в нашім краї Бог жив,
Не за гетьманів і царів,
А в Римскій идольскій земли
Се беззаконіє творилось.

Т. Шевченко.

Кра́йка—покромка, окраина у сукна.

Крайниця—граница, рубежъ, предѣлъ.

Крайняки—такъ называются жители Стрийскаго округа въ Галиціи.

Країна—область, провинція, губернія, страна, край.

Країнний—мѣстный, земскій.

Кра́к—кустъ. *У нас що крак, той козак, а де байрак там сто козаків.* Поговорка Богдана Хмѣльницкаго.

Кра̀ль, кро́ль—царь, король.

Кралівство, кролівство, королівство, кралія—королевство, царство.

Кралівщина, кролівщизна—королевское помѣстіе.

Краля—царица, королева, знатная дама.

Кралянин, кралянист, кралянець—роялистъ

Кралянка—роялистка.

Кралянський—роялистскій, королевскій

Кра́м, крамнина—мелкій товаръ.

Кра́марь—мелкій торговецъ.

Крамарка—лавочница.

Крамарчук—купчина (съ презрѣніемъ).

Крамний—торговый.

Крамниця—торговая лавка.

Крамовати—торговать мелкимъ товаромъ.

Крант—кранъ.

Крап—марена Rubies tinctorum L.

Кра́пати—капать.

Кра́пка—точка.

Краплистий—содержащій много капель, частий.

Да йшов дощик краплистий,
Да уродив черник черчистий. Пѣс.

Крапля, крепля—капля.

Краплистий=**краплистий.** См. выше.

Кранівка—растеніе Ceratophillum demersum L.

Кранчастий—покрытый точками, каплями, пёстрый.

Краса—1) красота, пригожество. 2) Растеніе Amarantus caudatus.

Красень—красавецъ.

Красний горошок—растеніе Lathyrus tuberosus L.; иначе по Южно-русски *рожева чина.*

Красний осот=**храбуст.** См. X.

Красні зязюльки—цвѣтокъ Cyрripedium macranthon Swartz.

Красні півтушки—растеніе Gladiolus imbricatas L; иначе по Южно-русски—*зрядник.*

Красні порічкі—красная смородина Rhus rubrum L.

Красні султанчики—растеніе Ohrchis laxiflora L.

Красні чорнобривці, маєрці—цвѣтокъ Zinnia elegans L.

Краснокорінь—растеніе Echium rubrum L.

Красноталь—растеніе Salix acutifolia Willd.

Красолиця—розовая мечта.

Где ся ниші гадки діли, гадки красолиці. Н. Устиянович.

Красоля, красульки—настурція Tropaeolum majus L.

Красоуля, красовуля—большая рюмка.

Красти—воровать.

Красуня—красавица.

Краянин—туземецъ, землякъ.

Краянка—туземка.

Краянський—туземный.

Краяти—кроить, рѣзать на куски или на части.

Крѣвний—родной, близкій.

Креденець, креденц—(акт. сл.) буфетъ.

Креденций—буфетчикъ.

Креденчиха—буфетчица.

Крейда—мѣлъ.

Крейдяний—мѣловой.

Креймахи, креймашки—родъ перистыхъ точками или черенками величиною съ копѣйку, которые подбрасываютъ и ловятъ.

Кремезний, кремязний—крѣпкій, какъ кремень. *Хоч і більш 60 було, кремязний ще дід був* Номис.

Крениця, криниця=**керница.** См. выше.

Крепак—крѣпостной человѣкъ, рабъ, невольникъ.

Крепацький—крѣпостной, невольническій.

Крепацьство—невольничество, крѣпостная зависимость.

Крепачка—крѣпостная, невольница, рабыня.

Крес—(акт. сл.) кругъ, граница, конецъ, цѣль. *Же часу остатнего кресу живота нашего.* Илія Торський.

Кресак, кресаня, крисак, краня, крисаня—Гуцульская шляпа чорнаго цвѣта съ павлинымъ перомъ. I. Федькович.

Кресало, кресево, кресиво—огниво.

Кресати—высѣкать огонь.

Кресяути—таять и ломаться.

Кривда—неправда, несправедливость, обманъ, обида.

Кривдити—обижать, обманывать.

Кривдиик—лжецъ обманщикъ.

Кривдиця—обманщица.

Кривий—хромой.

Крига—льдина.

Крижний—ледяной, зимній.

Крижніти—околѣвать, замерзать.

Крий Боже—сохрани Богъ.

Криковиця—крикъ, гамъ.

Крилăстий—крылатый.

Крило орлинe—растенiе Astragalus glycyphylos L; иначе по-Украински *девьятилiтник. ненаситець*

Криджбди—криджели. См. G

Криничана осока—трава Karex praecox. Jacq.

Криничовина — водяной источникъ, ключъ.

Криця, криць—чистая сталь.

Кричати на пуп—кричать что есть мочи.

Кришанець медовий—родъ пряничныхъ конфектъ.

Кришеник—отродье, порожденiе.

Кришити—крошить.

Криштaль—хрусталь, кристалъ.

Крiвавий—кровавый.

Крiвавиця—кровавый потъ, трудъ.

Крiзь, крузь—нар. сквозь, чрезъ.

Крiзьний—сквозной.

Крiль, краль—кроликъ.

Крiхта, крихта, крихточка — крошка, крошечка.

Кругулець —(Галицк. сл.) копчикъ родъ ястреба Falco nisus.

Крок—ступень, шагъ. *У милi замикается 1000 крокiв.*

Крокви=шпарни, бантина. См. *Ш.* и *Б.*

Крокiс, крокус, крокос, свiтлухи—растенiе Carthanmus tinctorius L. *Крокiсом красять ложки і крашанки у Черкаському повiтi.*

Кролевець—уѣздный городъ Черниговской губернiи, а также этимъ именемъ называется въ Малороссiи прусскiй Кенигсбергъ

Крон—растенiе укропъ Anethum graveolens.

Кропива—крапива Urtica dioica L.

Кропкова горiлка—водка настоянная на укропѣ.

Кромая—крамна: См. выше.

Круг, круга—нар. кругомъ, вокругъ.

Кругавь—тетеревъ. (?)

Чого в тебе Нестерюку
На полах да кров?
Циганочко—волошечко
Я кругавя вбив,
А вiн менi рантух-полу
Кровью да збрудив.
Гой-гой Нестерюку—
Не птаха це кров! I. Федькович.

Круглик—1) небольшое круглое бревно. 2) Растенiе Equisetum palustre L.

Круглити—1) округлять 2) Пить круговой

Круж—циркуль.

Кружка, кружкома—**круг круга**. См. выше.

Кружляти—вертѣться, пить круговую.

Крук, крюк—чорный воронъ.

Крупа—мелкiй градъ.

Крутай—растенiе Echinops Ritro L.

Крутити—вертѣть.

Крутитися-тьця—вертѣтся, танцовать.

Крутiж— бездна, пропасть.

Ти добре радив—коли ж кляте
Годi навчити було!... Гляд—
I як у той крутiж упав,
У тi прокляті чорнi очi!..
Ю. Федькович.

Крутiнь— водоворотъ, смерчъ.

Круторогий—имѣющiй большие несогнутые рога.

Круть-верть—междоиметiе отъ глагола *крутити*. См. выше. *Круть-верть в черепочки смерть*. Загадка.

Крутька-*дати крутька*—значить сбить съ толку, увернуться.

Крюкати—кричать по жабьи.

Крякати—каркать.

Ксёнж—(акт. сл.) князь.

Ксёнз—ксендзъ.

Ку—акт. предл. къ, для.

Кублитися-тьця—вить гнѣздо, гнѣздиться.

Кубло, кубелечко, кубельце—гнѣздо, гнѣздышко.

Кубок, кубушка—большой стаканъ.

Кувікати—подражать крику поросенка.

Кувшинчики—бабки. См. *Б.*

Кувшир—водоросли Conferva.

Куга́—водоросль.

Готово! Парус роспустили;
Посунули по синій хвилі
По-між кугою, в сир-Дарью,
Байдару, та баркас чималий.
Т. Шевченко.

Кугла́р—фиглярь. См. *Ф.*

Куда луча—нар. куда попало, куда глаза глядятъ.

Прочане... тріч за рубіж, куда луча запускаються. Скоропадський.

Куде́ля—1) мычка, фунтъ счесаннагѳ льна. 2) Шиньёнъ, букли въ насмѣшку,

Куди́сь—нар. куда-то

Кудла́тий, кошла́тий—мохнатый.

Кудла, кудло—собачьи клочки.

Кудрявець—растеніе Tanacetum vuldare L. Pyrethrum millefoliatum Willd.

Куёвдити—надоѣдать, наскучать, причинять безпорядокъ.

Кужіль, кужілка—1) родъ прялицы. 2) *Висукати кужіль*-сучить нитки на *кужелі.*

Ку́зня—кузница.

Кузо́вниця—ива Salix viminalis L; иначе по-*Украински*—*корзинна лоза, молдованська ива.*

Кузубе́нька—лукошко.

Кузю́к—горестное положеніе (въ насмѣшку). *Він сів долі, поневолі в кузюк изогнувшись. В кузюк їб. горнути*—свернуть въ бараній рогъ

Кукіль, куколь—растеніе Agrostemma githago L. розово цвѣтетъ. Lychnis noctiflora, бѣло-цвѣтетъ.

Кукублитися-тыця—приводить *кубло* въ порядокъ.

Стара на возі кукоблиться пеначе *курка.*

Куколиця—растеніе Silene inflata Ehrh.

Кукольван—приманка и ядъ для рыбъ.

Кокулярия—растеніе Scrophularia nodosa L. иначе по Украински—*вайтинник.*

Кукуруза—пшеничка, кіяхи, папушоя. См. *Н.* и *Н.*

Кукушки—растеніе Orchis latifolia L.; иначе по-Украински—*любка, любка.*

Кукушкин лёнъ—растеніе Polytrichum commune L.

Кукушкини слёзи—растеніе Platanthera bifolica Beck

Кулёчниця—пантронташъ.

Куликати—пьянствовать.

Кулишниця—ящикъ для пуль.

Кульбаба—одуванчикъ, волчья трава, Соломонова печать Taraxacum officinale Wigger Leontodon taraxacum; иначе по-Южно-русски-*попове гуменце.*

Кульбака—сѣдло. *Який кінь така й кульбака* Посл.

Кульбачити—сѣдлать коня.

Ой кульбач сі, честний отче, коня вороного. Пѣс.

Кульбачник—сѣдельникъ.

Кулька—растеніе Prunus insititia.

Кульша—лядвія.

Куля, кулька—пуля, пулька.

Кума́н—бокалъ. *Ложки та срібні кумани.* Кочубей.

Кума́нда—команда.

Кумандовати—командовать, распоряжаться.

Кумедія—комедія, смѣшной случай, странное происшествіе.

Куме́дний—комическій, веселый, занимательный, непонятный.

Кумедник—потѣшникъ, забавникъ, шутъ

Кумéдниця—забавница.
Кумедничати—паясничать, смѣшить.
Куміцем—нар. кувыркомъ.
Кумство—кумовство. *Умерла дитина, та й кумство пропало.* Посл.
Куна—церковное наказаніе, темница, или мѣсто ареста, хотя бы и снаружи зданія. Куною карали иногда, приковывая руку къ стѣнѣ у колокольни, для позора, а иногда приковывали и за шею на короткой цѣпи.
Кундель—домашняя простая мохнатая собака.
Куниці—налогъ, который должны были платить брачущіеся крестьяне въ пользу помѣщика, а мѣщане въ пользу городничаго.
Куничник—растеніе Calamogrostis epigejos Roth.
Кунпанія—общество, компанія.
Кунтуш—контушъ, чекмень съ разрѣзными рукавами или *вылетами.*
Кунтуш жіночий—верхнее длинное платье, со складками назади, и плотно обхватывающее талію; покрой оного почти такой-же, какъ теперешней *свити*; но изъ тонкаго сукна; или дорогихъ матерій и парчи, кунтуши женскіе были съ длиннымъ, лежащимъ узкимъ воротничкомъ и съ усами, или безусные, т. е. у нихъ на перехватѣ таліи, вверху складокъ, по сторонамъ лифа были нашиты на крестъ широкіе золотые галуны; а другіе не имѣли сего украшенія и назывались безусными.
Куншт, кунштик—1) картина, гравюра. 2) Штука отъ Нѣмецкаго Kúnst-Stück.
Кунштація—1) декорація на сценѣ. 2) Лѣсы для иллюминаціи.
Куняти—дремать.
Куп-зілле—растеніе Convallaria Polygonatum L.

Купа—куча, толпа.
Купавка—растеніе Ranunculus arvensis L.
Купало—хороводная игра съ перескакиваніемъ чрезъ костры на канунѣ дня Рождества Іоанна Предтечи. 24 іюня.
Купалові пісні—пѣсни купальныя, которые поютъ на Купала, еще отъ миѳологіи.
Купека, купина, скупія—растеніе Convallaria multiflora L.
Куперваc—купоросъ.
Купѐць—купецъ.
Купець, купка—кучка.
Купецький—купеческій.
Купина—1) кустарникъ. 2) Растеніе Polygala vulgaris L.
Купитися-тыця, купчитися-тыця—толпиться, собираться, сходиться въ одно мѣсто.
Купленне-я—соединеніе, сочетаніе.
Купований—купленный, покупаемый.
Куповáти—покупать.
Куповка—покупка.
Куприк—задняя часть тѣла у птицъ.
Куприй—Кипріанъ.
Купчаки—гвоздики Tagetes erecta L.
Кур-зілле—растеніе Potentilla Tormentilla Schrank; иначе по-Украински—*дубровка, терментиля.*
Кура, куря́ва—пыль.
Курай—растеніе Xanthium spinosum. Salsola Kali L.
Курва—(съ Польск. kurwa) непотребная женщина.
Курган—большой курганъ, малые же называются *могилами.* ×
Кургикати—пѣть подъ носъ.
Курдупель—карликъ, уродъ.
Курекп—кочаная капуста Brassica oleracea L. Var capitata Dc.
Курѐць—курильщикъ.
Курзу-верзу—вздоръ, чепуха.

Курити лихо—причинять бѣду. *Троньні ці лихо таке курили.* Котляревський.

курій—вихрь.

курінь—будка, шалашъ, палатка.

Куріні́вка—лагерь; поселеніе въ которомъ живутъ *в курінних*.

Куріний—будочный, шалашовый.

Курпка—куропатка

Ку́рка—курица.

Курлюкати—кричать по журавлиному. *Перепели підпідьомкають, журавлі дес курлюкать на тирлах, вівчарик посвистує.* Номис.

Курополох—трусъ, лѣнтяй.

Курослі́п—растеніе Anemone nemorosa L.

Курохват—крадущій куръ.

Ку́ря—(Галицк. сл.) курица; множеств. *курьи.*

Куря́—цыпленокъ.

Ку́ряча ла́пка—кошики. См. выше.

Куряча сліпота—1) Глазная болѣзнь. 2) Растеніе Ranunculus polyganthemos L.

Курячи очки—растеніе Anagallis arvensis L.

Курячний—куриный.

Куєкий—куцний. См. ниже.

Кусйтись-тьця—покушаться.

Кут—уголъ, сторона, небольшой острый мысъ

Кути—Гуцули. См. *Г.*

Кутній—угольный, задній крайній; *кутні зуби*—зубы находящіеся въ концахъ обѣихъ челюстей.

Куток—уголъ. конецъ.

Кутя́—кутья, родъ каши съ рису или ячменныхъ, а также пшеничныхъ крупъ съ сытою.

Куфа, ку́хва—1) большая лодка. 2) Мѣра жидкости.

Кухар, кухо́вар—поваръ.

Кухе́нний—кухонный. *Пустились-ми .. Іосифу Тукальскому... Пастирові Найдому на кухенное вистаченне містечко Стайки.* Универсалъ Гетмана Петра Дорошенка, 1609 года

Ку́хлик—кружечка.

Ку́холь—простая глиняная или деревянная кружка.

Кухо́варка—кухарка.

Куховарня—кухня.

Куха́рський—кухарскій.

Ку́хта—1) помощница повара *А я кухці в плечі; геть но вража до печи.* Пѣс. 2) Кофта. *Куди кухті пашити* Посл.

Ку́хтик—кофточка, спенсеръ.

Куць—1) междоим. *Куць програв, куць виграв* 1) Артемовский-Гулак. 2) Крошево, мелко разрѣзанныя овощи

Куца́к, куца́н—1) безхвостый. 2) Карликъ. 3) Бѣсъ.

Куций—1) безхвостый. 2) Бѣсъ. 3) Короткій. уменьш. *куцесенький, куценький,*

Куцінька—шутка, шалость, обида.

Куцюба—кочерга.

Куцюба́ба—игра въ жмурки.

Коцюруб, Гусар, Материнка, Ой невьно—національные Украинскіе танцы.

Куч!—междоим. а кишъ!

Кучери—кудри.

Кучерява мьята—мята Mentha piperita L. var crispa.

Кучерявий—кудрявый, курчавый

Кучити—(акт. сл.) докучать, досаждать. *Я се обіцюю вшелякого старання приложити і кучити паном послом, аби домовлялися.* П. Могила, 1640 г.

Кучма—1) родъ овчиной круглой шапки. 2) На шмѣшка, обида, издѣванье хлопоты, забота.

Кучомка—баранья шапка.

Кучугу́ра—сугробъ, бугоръ.

Кўшати—пробовать, отвѣдывать.
Кушир—рѣчныя водоросли Ceratophillum demersum L; иначе по-Южнорусски—*кропивка, водяна кропивка.*
Кўшка—пушка.
Кушнір—мѣховщикъ дѣлающій тулубы
Кушнірський—мѣховщицкій.
Кушнірьство—ремесло мѣховщика.
Кўщ—кустъ.
Кущиня—чаща лѣсная, листва, кусты.
Кшталт—манеръ, форма, подобіе, фигура; отъ нѣмецкаго Gestalt

Л.

Лаба—лапа.
А в горячім краю
Лев лабою оре. Ю. Федькович.
Лабазник—растеніе Spiraea ulmaria L; иначе по-Украински—*гірошник, медуниця, кашка.*
Лабѐт—западня, ловушка. *Попався в лабет неборака.*
Лабзà, лабзюк—мальчикъ попрошайка
Лабзюковáти—просить милостыни.
Лàва—1) скамья. 2) Куча, толпа, рядъ, фронтъ; *лавою ити*—идти кучею, фронтомъ. См. *Батава.*
Лàвиця—судейская скамья.
Лàвка—1) скамейка. 2) Лавка торговая.
Лавний—фронтовой, строевой, лавный.
Лàвник—1) одинъ изъ бывшихъ магистратскихъ чиновниковъ. 2) Присяжный засѣдатель въ гласномъ судѣ.
Лáгода—согласіе; кротость.
Лáгодити—починять; снаряжать.
Лáгодитися-тьця — починяться, снаряжаться.
Лáгідний, лáгодний—исправный, милостивый.
Лагожений—поправляемый исправляемый.
Лагоження-я—поправка, исправленіе, починка.
Лагомини, лагоминки, лагоміньці, лігомини, ласощи—лакомства. *Книші вареники і всяки лагомини.*
Лáгор—лагерь.
Лàда—1) красавица; богиня красоты въ миѳологическій періодъ. 2) Сокровище.
Ладаном дихати, на ладан дихати—быть въ предсмертномъ состояніи.
Ладівниця—патронташъ.
Докіль ходили по Україні козаки з рогами,
Стояли степи, поля облогами,
Як явились на Україні попи в ладівницях
Стали у мужиків пироги на полицях.
Народ. пѣсня.
Лáдки, ладўсеньки—(дѣтск. сл.) ладоши; *плеще ладки*—бьетъ въ ладоши.
А в рученьки ладусеньки,
А в ніженьки ходусеньки. Пѣс.
Ладнáти—устроевать, улаживать.
Ладом—напр. толкомъ, дѣломъ.
Ладўнка, лядўнка—сумка.
Лазіння—ползаніе.
Лазнюк—1) баньщикъ, парщикъ. 2) Ползунъ. Говорится по большей части о малыхъ дѣтяхъ неумѣющихъ еще ходить, а также и о безногихъ нищихъ.
Лàзня—баня.
Лàйка—брань.
Іди синку пріч від мене,
Через тебе сварка в мене;
Не так сварка, як та спірка,
Не так спірка, як та лайка,
Не так лайка, як та бійка. Пѣс.
Лайливий—бранчивый.
Лáйно—(Галицк. сл.) пометъ, калъ, си-

пражненіе. *Власне лайно ні смердить, ні пахне*. Посл.

Лакеюватий—низкій льстецъ, по лакейски раболѣпно угождающій.

Лакіяка—лакеишка.

Лакнути—чувствовать голодъ.

Лакоти—лакомства.

Ламанне—ломка.

Ламати—ломить.

Лан—пахатное поле, участокъ пахатной земли.

Ланець—бездѣльникъ, подлецъ.

Ланове—подать отъ десятины на содержаніе войска. *Ланови побори*. См. Лѣт. Величко.

Лантух—большой мѣшокъ.

Ланцюг. ланцюжок—цѣпь, цѣпочка.

Ланча.—туша съ убитаго животнаго.

Крівавую ланчу по хаті носили,
I золоте блюдо він іх незаймав.
Ю. Федькович.

Лапа, лапка—*лапки мостити*—значить присосѣживаться, ухаживать. *До тебе всі лапки мостять*—всѣ за тобою ухаживаютъ.

Лапастий—широколистный.

Лапати—щупать.

Лапко—названіе собакъ.

Ларивон—Илларіонъ.

Ласий—лакомый.

Ласитися-тьця—(Галицк. сл.) льститься, желать.

Ласка—милость, распоряженіе. *Уживати угодія до ласки військовоі*—(Маркович) т. е. владѣть помѣстьемъ до указу изъ Войсковой Канцеляріи.

Ласкавець—1) ласковый благодѣтель. 2) Растеніе *ласкавець*.

Ласкатися-тьця = **лащитися-тьця**. См. ниже.

Ласовати—лакомиться.

Ласостохлист, ласощохлист—сластолюбецъ.

Ласощи—**лакоти**. См. выше.

Ластівка, ластовка, ласбчка—птица ласточка.

Ластовень, ласточник—растеніе Asclepias Syriaca L.

Ласуха—лакомка, лакомая.

Лата, латка—1) шестъ. 2) Заплата.

Латанне-я—штопанье, починка платья.

Латати—починять, пришивать заплатки.

Лататина, латать, лататте—растеніе Caltha palustris L.

Латвий—легкій.

Латво—напр. легко.

Лахачи, лохина—растеніе Vaccinium uliginosum L; иначе по-Украински—*голубець, дурниця, піяки*.

Лахва—пожива.

Лахмай—бѣднякъ, оборванецъ.

Лахманина—обноски, изношенный костюмъ.

Лацний—легкій, удобный.

Лацно—напр. легко.

Лацно дуріти, коли приступае. Посл.

Лашт—мѣра сыпучихъ тѣлъ въ 27 корцевъ.

Лаштовати—прилаживать.

Лаштунки—лѣсы, деревянныя подмостки.

Лащитися-тьця—ласкаться.

Лаяти—бранить; лаять по собачьему; лгать.

Лгарь—лжецъ.

Лгарка—врунья.

Лгарьство—ложь, обманъ.

Лебедаха—(общ. рода.) бѣдняга.

Лебонь, либонь—кажется, сдается, или, чуть ли, можетъ быть, вѣроятно. *Бо він іі либонь з ума зведе*.

Лев—монета (какая?)

Опісля баталіі Полтавськоі зо шведом, (Петро I) монету стародавнюю польску т. е. леви, орлянки, чвертки, пінталярки, орти, тимфи, шостаки, шаги, чехи, осьмачки і зо

всіеі Малоі Россіі вивів. Лѣт. Величко.

Левáда, левáдка—земля подъсѣноносомъ возлѣ усадьбы.

Левенець—рослый человѣкъ, дубина, негодяй, мерзавецъ.

Левко, Левусь—Левъ, Лёва.

Левóн, Левóнтій—Леонтій,

Лѣвудра—растеніе Polygonum Bistorta L; иначе по-Украински—*рачешийки, рачки, ракови шийки.*

Легацня—(акт. сл.) завѣщаніе, запись.

Лкгкодух—слабый здоровьемъ.

Легкодухий—слабосильный.

Леговати—завѣщать.

Ахентал червоний золотий завіщати легую. Четвертинський 1690 г.

Легойко—нар. легко, проворно, ловко.

Ой піду я межи гори.
Там де живуть бойки,
Де музика дрібно грає;
Скачуть по легойки. Галицк. пѣс.

Легот, леготь—(Гуцульск. сл.) зефиръ.

Легце—нар. слегка; *легце важити*-неуважать, брать слегка.

Легш-є—нар. легче,

Легшати—дѣлаться легчимъ.

Леда, лада, ляда—1) окончина въ лавкахъ, органахъ и проч. 2) Пустяки, дрянь, мерзость. 3) Дуракъ.

Ледарь—негодяй

Ледарка—негодяйка.

Ледарювати—негодяйничать.

Ледачий—негодный, лѣнивый.

Ледащиця—негодница,

Ледащіти—лѣниться. дѣлаться негодникомъ.

Ледащо, ледащина—негодяй, лѣнтяй.

Лѣдве, лѣдві, лѣдво, лѣда—нар. едва, на силу, еле.

Ледінь—молодецъ.

Лежа—стоянка, квартированіе войскъ.

Лѣжень—1) экзекуція кому въ домъ. См. Уст. о Волокахъ, 1557 г. 2) Лѣнивецъ. 3) Стражъ. 4) Особый родъ печенаго хлѣба.

Лезний—гулящій человѣкъ, бродяга не имѣющій пристанища и занятій.

Лейстер—реестръ, регистръ.

А піп по лейстрам заквітав. Макаровський.

Лейстрóвий—реестровый, состоящій въ спискахъ; регулярный.

Лейстрóвик—козакъ записанный въ казацкомъ реестрѣ опредѣлявшемъ число украинскихъ казаковъ.

Лейстровня, лейстровщина—реестровое казачество; регулярное войско.

Лéйтар, рéйтар—всадникъ, кавалеристъ.

Лекгацня=легацня. См. выше.

Лектúка, лектичка—родъ легкаго экипажа. *І до карсць колес треба і на лектики.* Климентій 1700 г.

Лѣле, лѣленько—горе, горюшко; отъ слова *Лель.*

Іван у голос тужить,
Кричить, мов навісний:
"*Ой лѣле, лѣле*„. Витавський,

Лелѣка—родъ цапли.

Лѣля—(дѣтск. сл.) рубашка. *Як буде доля, то буде й лѣля.* Посл.

Лем, нно—союзъ но, только.

Не болить тя твоя главка,
Лем тя чекать фраер вонка. Пѣс.

Лем, ілем, ільм, ільма, ільмяк, ільмяк—дерево Ulmus montana Wither.

Лѣмбик—мѣдный, сосудъ для перегонки и очистки водки; отъ Польскаго Alembik.

Лементарь=**реймснтарь** См. *Р.*

Лементовáти—шумѣть, кричать, производить сумятицу,

Лемѣш, леміш—сошникъ, плужникъ, рѣзакъ въ плугѣ.

Лемія, лемент—шумъ, крикъ; отъ Латинскаго lamenta или Польскаго lament.

Лемки—жители Саноцкаго округа въ Галиціи.

Лён дикий—растеніе Linum parenne L.

Лён жовтий—Linum flavum L.

Лён скакун—Linum usitatissimus L var. crepitans Schubl. et Mart.

Лёнок, зайців лён—растеніе Linaria vulgaris Mill.

Лёнок, зозулен лён—растеніе Linum catharticum L.

Лентварь—выдѣланная кожа.

Лентваровий—кожанный.

Леп—потъ, нечистота, грязь.

Лепеха=аер. См. *А.*

Лепеховатий—вялый.

Лепешняк—растеніе Scirpus sylvaticus L.

Лепістка—лепестокъ.

Лепок—растеніе Asperugo Aparine Schoff.

Лепорт—рапортъ.

Лёпський—славный, хорошій. *Лепський город.*

Лепсько—нар. хорошо, славно.

Лепчиця, лепець—растеніе Asperugo procumbens L. иначе по-Украински—*острица, мокрець.*

Лесковка=яблуня. См. *Я.*

Лескотати=лоскотати. См. ниже.

Лёстощи—лесть, лицемѣріе.

Лестун—льстецъ.

Лесько, Олекса—Алексѣй.

Лесчина=ліщина. См. ниже.

Летяга—бѣдняга.

Либастер—алебастръ.

Либерія—ливрейная шинель; отъ Французскаго la livrée и Польскаго liberya.

Либра—десть бумаги; отъ Польскаго libra.

Ливний—проливной.

Лига—1) союзъ. 2) Обжора.

Лигати—уплетать, пожирать, ударять.

Лигуминя=лагоминя. См. выше.

Лизень—бычачій языкъ.

Лиман—растеніе Ranunculus Lingua; иначе по-Украински—*натяж, натягач.*

Лимарь, римарь—кожевникъ.

Лимаренко—сына кожевника.

Лимарка—кожевница

Лимарський—кожевницкій.

Лимарьство—кожевництво.

Лимон=аломий. См. *А.*

Лимонна трава—растеніе Molucella laevis L.

Лина—канатъ, верёвка.

І із стін кизикирманських линами в човни запорожеськиї поспускавшися.

Величко.

Линйна—рыба линь.

Линія—казацкая сторожевая граница, или оборонительный валъ отъ татарскихъ набѣговъ: начатый въ 1763 г. между Днѣпромъ и Донцемъ, длиною въ 400 верстъ. Бантышъ-Каменскій т. 164 стр. Лѣтопись Самовидца 164 стр. На *Линії були* крѣпости. 1) *Борисоглібська,* 2) *Китай* 3) *Царичанка* 4) *Маяцкі,* 5) *Нехвороща,* 6) *Ливенська,* 7) *Роска.* 8) *Св. Феодора* 9) *Козна* 10) *Білівська.* 11) *Св. Іоанна.* 12) *Орлівська.* 13) *Св. Параскові,* 14) *Тройчата, або Яхремовка.* 15) *Берека* або *Св. Олекси,* 16) *Лозова,* 17) *Бузова,* 18 *Донецька.* *Про між кріпостями реданти, а наші зовуть кручки* Зап. Як. Марковича. 2) Пѣсня *Линія.*

У Глухові у городі у всі дзвони дзвонють;
Да вже наших козаченьків на Линію гонють.
У Глухові у городі стрельнули з рушниці,

Не по одному козаченьку плакали сестриці
У Глухові у городі поплетени сітки;
Не по одному казаченьку заплакали дітки.
На бистрому на озері—геть плавала качка.
Не по одному козаченьку плакала козачка.
У Грицькові огні горять, а в Полтаві димно;
*На могилі гетьман *) сидить—геть тамъ ёго видно.*
Допевняйсь-ж, наш гетьмане, допевняйся плати!
Як не будеш допевняти, будемо втікати.
Ой ідіть-же, ви панóве до Петра до свâта—
Ой там буде вам панове, велика заплата:
По заступу у рученьки, та ще і лопата!..
Сидить козак на могилі сорочку латае,
Ой кинувся до черешка—копійки немае
Сидить пугач на-убочу, на вітер надувся
Іде козакъ в Украïну, на лихо здобувся.
Ішов козак на Линію до й вельми надувся
Ішов козак із Линiï, як лихо зогнувся

Пѣсня описываетъ по мнѣнію славнаго М. А. Максимовича событіе 1761 г., когда на *Линію* было выслано наработы *канальскиї* (т. е. для рытья каналовъ) 20,000 украинскихъ казаковъ и 10,000 украинскихъ крестьянъ.

*) Гетьман Іоанн Скоропадський, про котрого склалася така пословиця в народі: «Іван носить плахту, а Настя (ёго *жінка*) булаву,»

Лйнви—корабельные канаты.
Линта—мелкая чечевица Ervum Lens L.
Линтварь=**лентварь.** См. выше.
Линýти—летѣть, исчезать.
Лйпа—1) длинная лодка. 2) Липа Tilia parviflora Ehrh; *серебриста липа, тей*—T. argentea Dc.
Лйпецьк, Лйпськ—Лейпцигъ
Лйпець—бѣлый медъ.
Лйпка—растеніе Spiraea Filipendula L; иначе по-Украински—*талабан, тарлабан, починочки, воронець, гадючник.*
Лйпчиця—растеніе Asperugo procumbens L.
Лис, лиса, лисиця, лися,—лисица
Лйса гора—гора возлѣ Кіева, гдѣ, поповѣрію народному, вѣдьмы слетаются поночамъ для шабаша. Берында, авторъ Словено-Россійскаго лексикона, называетъ эту гору "*Лобное. или краніево мѣсто*".
Лйсий—плѣшивый.
Лйсий дідько—демонъ.
Лисиця—1) лисица. 2) Растеніе Gipsophilia muralis. L.
Лисичка—растеніе Agaricus Cantharelus L.
Лисковиця, лисковка—зарница, молнія.
Лиснутися-тьця—лосниться, сверкать.
Лйснути—блестѣть, сверкать.
Лист—письмо, листокъ.
Лист дозволений—разрѣшеніе.
Лист екзекуторіальний — королевская грамота къ старостѣ о выполненіи какого-либо судебнаго рѣшенія съ помощью вооруженной силы.
Лист ексдевизiï—дѣльчій листъ, условіе о раздѣлѣ имѣнія.
Лист залізний = **глейт.** См. *Г.*
Лист заповідний—запрещеніе.
Лист заставний—заставная запись
Лист либертаціï, лист визволений—отпускная.

Лист одрочний—постановленіе суда объ отсрочкѣ выполненія какого-либо судебнаго рѣшенія съ помощью вооруженной силы.

Лист отворонний, оттвористий—открытый листъ; циркулярное объявленіе о чемъ-нибудь пересылавшееся незапечатаннымъ и заявлявшееся въ гродахъ для публикаціи.

Лист уважчий—вводный листъ, актъ, по которому вводили во владѣніе.

Лист упоминальний—подтвердительное письмо, подтвержденіе требованія.

Листáтий—многолиственный

Листóвний—письменный.

Ссиланя листового, ні словесного немаю Гетьман І. Брюховецький.

Листóвне—нар. письменно.

Листòвня—собраніе писемъ, портфейль. *Который то лист у своеі коміриці, у листовні*. Якимовичъ.

Литвиничики—растеніе Silene Armeria L.

Литий—масивный.

Лúтки—голени, икры.

Лиферія=**Божа ручка.** См. *Б.*

Лúхва—прибыль, проценты.

Лúхвити—брать проценты.

Лихвярь—ростовщикъ,

Лихвярка—ростовщица.

Лихвярський—ростовщицкій.

Лихвярство—ростовщество.

Лихий—1) лѣшій, бѣсъ, 1)Злой, ужасный.

Лúхо, лишко, лишенько—горе, бѣда, несчастіе; горюшко.

Прийшов пан Палій додому
Да й сів у наміті,
На бандурці виграває:
„Лихо жити в світі.„ Пѣс.

Лихòдій—злодѣй

Лихоліттє—тяжелыя времена; моръ, голодъ, эпидемія.

Лихомàнка, лихомáньця—**трясця.** См. *Т.*

Лихоманник—растеніе Gentiana cruciata L.; иначе по-Южно—русски—*товстуха.*

Лихомáнський—лихорадочный, возбужденный.

Лихослóвити—злословить.

Лихòта—горькая бѣдность.

Лихтар, лихтарня—фонарь.

Лихованець—любовникъ.

Лихованка—любовница.

Лиховáти—злодѣйствовать.

Лоховодити—**лиховáти.** См. выше.

Лишай—растеніе Lichen.

Лишáти, лишúти—1) оставлять, оставить, остаться. 2) Убить, доконать. *Лишилася Полька дома. Бери—кричить, лиши мовчить.* Загадка. *Не лишив ю на дорозі.* Пѣс.

Лишèнь—*ходімо лишень*—пойдемъ-ка.

Лишка—лишнее, излишекъ.

Кúшки—1) междоим. прочь! на телятъ и коровъ, тоже что *алушки.* См. *А.* 2) Растеніе Trifolium repens L.

Лищиця—растеніе Gipsophila mur alis L

Лицарь—рыцарь.

Лицарія, лицарщина—рыцарство.

Лицарський—рыцарскій

Лицéваний—вывороченный на другую сторону, передѣланный.

Лице—поличное, вещественная улика.

Лицéвати—выворотить на изнанку.

Лицяннє—волокитство, ухаживанье, любезничанье.

Лицятися-тьця—ухаживать, любезничать.

Личаки—лапти.

Личàний—лыковый, дрянной.

Личúна—маска, пугалище, привидѣніе; иначе по-Украински—*мана, мара, машкара.*

Личити—надлежать, слѣдовать, приличествовать.

Підпережись, як личить у поході,
І дай одвіт на всі мої питання!
П. Ратай.

Личман—1) родъ медалей изъ мѣдной жести, носимыхъ женщинами на шеѣ, вмѣстѣ съ монистомъ. 2) Фальшивая монета. 3) Особое состояніе людей въ простомъ быту. 4) Сосчитанныя деньги. 5) Счетоводъ, бухгалтеръ, 6) Предводитель, вождь. передовой челоеѣкъ.

Так туди нехай веде, а сам попереду, як личман іде. Довгоносенко.

Лібертація—(акт. сл. libertacya) освобожденіе какого-нибудь имѣнія отъ военнаго постоя. 3) Гетманскій листъ выдававшійся владѣльцу таковаго имѣнія 3) Отпуская крестьянамъ отъ помѣщика.

Лівер—ручной насосъ.

Лід—лёдъ.

Ліжка, ліжечка—ложка, ложечка.

Ліжко, ліжниця—кровать, постель.

Ліжма—нар. лежа.

Ліжник—1) шерстяное одьяло, коверъ, покрывало. 2) Колонистъ.

Лій—топленное сало.

Лійка—лейка, воронка.

Лік—счетъ, счисленіе.

Лікар—медикъ.

Лікарка—знахарка.

Лікарник—аптекарь.

Лікарниця—аптека.

Лікарня—больница, госпиталь.

Ліки—лѣкарство, медикаментъ.

Лілея лісова—растеніе Lilium Martagon

Ліноватися-тьця—лѣниться.

Ліноші—лѣнь, антипатія.

Лінний—превосходный, великолѣпный.

Лінно—нар. великолѣпно.

Линьота—красота, изящество, великолѣпіе

Ліпший—лучшій.

Ліпше—нар лучше.

Ліра—лира.

Лірник—играющій на лирѣ.

Ліс, лісок—лѣсъ, лѣсокъ.

Ліса—плетень, тынъ.

Ліскотати, лоскотати—щекотать.

Лісова груша—дикая лѣсовая груша Pyrus communis L.

Лісова фіялка, підлісок—цвѣтокъ Viola mirabilis. L.

Лісова яблуня—дикая яблоня Pyrus Malus L.

Лісовий—лѣсной.

Лісовий жабрій, жабрик—растеніе Galeopsis Tetrahit L.

Лісовий тюльпан—тюльпанъ лѣсной Tulipa sylvestris L.

Літепло—теплая вода.

Літній—1) лѣтній, 2) Пожилой, въ лѣтахъ.

Літник—женское лѣтнѣе полосатое платье, родъ юбки.

Літняк—1) лѣтній домъ, павильёнъ, шалашъ, палатка. 2) Лѣтній костюмъ. 3) Лѣтній день. 4) Южный вѣтеръ.

Літо—лѣто; годъ.

Літовати—бояться, лѣниться. *Не літуючи праці..*

Літописець, літописця—лѣтописецъ,

Літопись—лѣтопись.

Літопровод—1 Сентября; день св Семена.

Ліцій—растеніе кустарное Lycium barbarum; иначе по-Украински—*дереза дарморос, дариза, незамайник, повій.*

Лічба—число, счетъ.

Лічити—считать, исчислять.

Лічозір, лічозор—звѣздочетъ.

Ліщ—лящъ.

Ліщина—орѣшникъ Coryllus Avellanna

Лобода, лобідка—лебеда Chenopodium atriplex.

Лобур, лобуряка—повѣса, дубина, бродяга

Ловчий—(акт. сл.) начальникъ охоты; урядникъ, которому поручалось завѣдываніе королевскими охотами; были ловчіе великіе—коронный и литовскій. и кромѣ того въ каждомъ повѣтѣ.

Лôгво—логовище.

Лодарь=**ледарь**. См. выше.

Лоєвий—сальный.

Лоєк, лоюк, суховершки—растеніе Ajuga genevensis L. ,

Лôже=**ліжко**. См выше.

Ложити—предлагать. употреблять, издерживать. *Кошти ложенні пропали туне*. Величко.

Лоза=**лох**. См. ниже.

Локати, ликати—локать.

Лôкша локшина—лапша.

Ломàка, ломáчка—палка, палочка,

Ломàти право—употреблять во злозаконы.

Ломка верба—ива Salix fragilis L.

Ломонос, ломиніс—растеніе Clematis alba L.

Лôня—грудь, лоно.

Лôпати—жрать.

Лопотіти—стучать, шумѣть, бѣгать неповоротливо.

Лопух, лопушина, лопушник, дідовник—растеніе Arctium Lappa L.

Лопушник водяний—растеніе Nymphea alba L.

Лоском—нар. наповалъ, покотомъ

Лоскот—щекотка,

Лоскотати—щекотать.

Лотоки—стоки у водяной мельницы.

Лотр—(акт. сл) негодяй.

Лох, цареградевка лоза—ива Elaegnus hortensis L.

Лохина=**лохачи**. См. выше.

Лошйця—лошакъ.

Лошя—лошонокъ.

Лощіти—блестѣть

Лоюк=**лоєк**. См. выше.

Лубок—родъ дѣвичьяго головнаго убора; состоящаго изъ полосы картона обвитаго лентою.

Лубьяний—лубочный.

Лу́г—1) лѣсъ на низменныхъ приръчныхъ мѣстахъ, 2) Лугъ.

Лугáрь—лѣсникъ, обитатель. луговъ.

Лугова незабудка—растеніе Myosotis Sparsiflora Mikan.

Лудáни—*жупани лудани*—изъ блестящей матеріи жупаны, жупаны расшитые золотомъ. Несторъ упоминаетъ *объ епанчахъ* или жупанахъ луданахъ.

Лузати—раскусывать.

Луќа—поѐмный лугъ

Луковиця—лукъ Allium Cepa L.

Лукия́н, Луцькó—Лукіанъ.

Лулу́сь!—междоиметіе выражающіе сильный трескъ. *Лулусь щось під ногами.*

Лулусну́ти—сильно затрещать.

Луна́, лунь—1) Эхо отголосокъ 2) Труба.

Пристрастна лютая жадà
З очей неситих запалае,
Мов-би пожарная луна.

I. Верхратський.

Лунати—откликаться.

Луп—грабежъ, здирство. !

Лу́пати—*лупати очима*-клипать глазами.

Лупѐтка=**лу́ста**. См. ниже.

Лупи́ти—брать, сдирать.

Лусь!—межд. тресь!

Луска́—рыбная чешуя.

Плеве щука з Кременчука,
Луска на їй сяе. Пѣс.

Лускàти—трещать отъ раскусыванія, лопаться.

Лу́снути—лопнуть, треснуть.

Лу́ста, лу́стка—ломоть хлѣба.

Лу́тка—оконный или дверной косякъ.

Лутóвий—громоздскій, простой.

По мужичі постоли лутовиі. Пѣс.

Любѐнько—нар. очень легко, удобно.

Люби мене, на забудь мене—незабудка растеніе Myosotis palustris L.

Люби мене не покинь—растеніе Lathyrus sylvestris L.

Любий—милый.

Любиста, любисток—растеніе Levisticum officinale Koch

Любитися-тыця—любить другъ друга.

Любісінький—милѣйшій, драгоцѣннѣйшій.

Любісінько—нар. мило, любовно, съ удовольствіемъ.

Любжа—растеніе Orchis incarnata

Любка——1) любимица. 2) Растеніе Epipactis atrorubens Schult.

Любки—растеніе Orchis militaris L;

Люблѐний—любимый.

Любко—любовникъ.

Люблязний—любезный.

Люблязно—нар. полюбовно.

Любо—нар. мило, хорошо, или.

Любощи—любовныя страсти, наслажденіе любовью.

Любрика—красный мѣлъ у столярей.

Лювчати—молча слушать.

Як будуть лаяти,
Так буду плакати;
Як будуть навчати,
То буду мовчати Пѣс.

Люде, люди, людці—люди, сватовья.

Людина—человѣкъ.

Людиний—человѣческій, людской, гуманный.

Людинность—человѣчность, гуманность.

Людинство—человѣчество.

Людки—людишки.

Людський—человѣческій, людской.

Людяка—человѣчина.

Людяний—людской, порядочный.

Люзний, лѐзний—праздношатающійся.

Люкреция—растеніе Caragana frutescens L.

Люлѐшник—трубочникъ.

Люлька, люлечка—курительная трубка, трубочка.

Люнта, лѐнта—фитиль.

Люстрина—шерстяная матерія.

Люстриновий—шерстяной

Люстро=свічадо, дзеркало. См. *С.* и *Д.*

Люстровати—ревидовать, осматривать.

Лютовати—злобиться, злобствовать, сердиться, бѣситься.

Лютр—лютеранинъ; это слово у Червоноруссовъ такое же бранное, какъ когда-то у Малороссіянъ было слово *кателик.*

Люто—дрожь отъ холода.

І зімна истиглє люто
Од важкого страдання.
І. Верхратський.

Лютик—(акт. сл.) увеселеніе.

А для черні військової був дан от Гетьмана горілочний лютик. Величко.

Ляберинт—1) лабиринтъ. 2) Запутанность, смута.

Лягати—ложиться.

Ляговки—время сна.

Ляговиця, лягівниця—1) спальня, 2) Постель, кровать.

Лягоминець—проказникъ.

Ляда—доска, которою закрываютъ ходъ на чердакъ.

Лядвенець—растеніе Lotus corniculatus L.

Лядина—дрянь, мерзость.

Лядський—Польскій.

Лядчина—Польша.

Ляк—испугъ.

Ляканий—пуганный. *Лякана ворона і куща боїться.*

Ляканнє-є—пуганье, запугиванье.

Лякливий—пугливый, робкій.

Ляля, лялька—игрушка, кукла, маленькое дитя.

Лямèнт=**лемент.** См. выше

Ляментовàти—вопіть, вопіять.

Лямпарт—леопардъ.

Лямпертóвий—леопардовый.

Ля́п-тяп—междометіе стука.

Ля́пас—пощечина.

Ляпасовати—бить по щекамъ.

Ля́пати—бить, ударять; пачкать; дурно дѣлать.

Ля́рва—мерзавка, негодяйка.

Ляс—*ля́си підпускати*—льстить.

Ляска—палка.

Ля́скати—хлопать.

Ляскотати, ляскотіти—производить хлопанье.

Ляску́ха—болтунья, вѣтренница.

Лях—поля́къ; баринъ.

Ляхівщина=**лядчина.** См. выше.

Ляхівка—1) Полька. 2) Подолъ у женской рубахи, который обыкновенно вышитъ.

Ляхівський, Ляхський, ляшський—Польскій; панскій

Ля́шка—Полька.

Ля́шуга—Полякъ.

Львина лапка—растеніе Alchemilla vulgaris L.

Львина пасть—растеніе Antirchium majus L.

Льнуваннє—полюдное, дань священническому семейству *льномъ* и разнаго сорта съѣстными припасами; *льнуваннє* бываетъ обыкновенно осенью.

Льнувáти—собирать полюдное, собирать дань, отъ каждой избы, льномъ или съѣстными припасами. Въ нѣкоторыхъ губерніяхъ Украйны (какъ напр. въ Волынской и Полтавской) *льнують* (т. е. собираютъ полюдное) не только попадьи, но и дьяконши и дьячихи.

Льпувати—издѣваться, насмѣхаться.

М.

Ма́, ма́є—имѣетъ, 3-е лицо отъ глагола *мати.* См. ниже.

Мабідь, мабіть, мабудь, мабуть—напр. вѣроятно, кажется, стало быть. *Мабуть кінці не зтикають.* Посл.

Мавка—полевая или кладбищенская русалка.

Магай-Бі—поможи Господи!

Магèрка, маги́рка—небольшая шляпа.

Магнес—магнитъ.

Магнесовий—магнитный.

Ма́ж ма́жа—большой походный чумацкій возъ съ солью или рыбою.

Мàжар—производитель чумацкихъ возовъ

Мажаренко—сынъ мажаря.

Мажариха—жена мажаря.

Мажарівна—дочь мажарева.

Мàжний—возовщикъ, владѣтель мажъ.

Мазари=**горох мишиний.** См. *Г.*

Мази́лка—квачъ, большая кисть.

Мазкà—кровь, сукровица, сокъ. *Мазка капотить.*

Мази́ця, мажни́ця—дегтярня, сосудъ, въ которомъ хранится деготь для подмазыванія тѣлегъ.

Мазурик—Perg. montana L.

Мазурівка—часть города Полтавы.

Май—соколъ (?!)

Гаем маем, лебедем Дунаем
А степами бистрим горностаем.
І. Федькович.

Ма́йво—флагъ.

Майдàн—1) публичная площадь. *Стояли в шиках по серед майдану Січового.* Величко. 2) Заведеніе для гонки смолы и дёгтя.

Майда́нщик—смологонщикъ, работникъ добывающій смолу.

Майдебу́ргія—Магдебургское Право.
Присудах, і вільностях права Майдебурського оставить. Гетьман Богдани Хмельницький 1654 р.

Ма́йже—(Галицк. сл.) можетъ быть, вѣроятно.

Ма́йло—вуаль, фата и вообще все легкое и развѣвающееся.

Ма́йно—имущество.

Майнути—скоро найти.
А дівчина за козаком майнула. Пѣс.

Ма́йстер—(съ нѣмец. яз.) мастеръ.

Ма́йстерно—напр. искусно, мастерски, хорошо.

Майстри́ха—мастерица, жена мастера.

Майтала́тися-тьця—болтаться, шляться.

Маі́стат, маєстат—величество, величіе; отъ Нѣмецкаго Der Majestat.

Маі́тниця, маєтниця—помѣщица, землевладѣлица.

Маі́ток, маєтность, маєнток — имѣніе, помѣстіе; имущество; отъ Польскаго majatek majętnosc.

Мак водяний=**гуски**. См. *Г.*

Мак полевий—растеніе Papaver Argenione L.

Мак-самосійний—P. Somniferum L.

Макі́вка—маковка, макушка.

Макі́тра, макотерть, макотра—большая глиняная ендова; горшокъ въ которомъ трутъ сѣмена.

Макові́я—1-е августа; праздникъ Маккавеевъ.

Маковики́—родъ лакомства, приготовляемаго изъ меду и маку.

Макогі́н, макогі́н—большой пестъ, которымъ растираютъ пшено, макъ и другіе сѣмена въ ендовѣ.

Макриш=**щавель**. См. *Щ.*

Маку́ха—збоины, лепешка изъ битыхъ маковыхъ сѣмянъ.
Макуха сімьяна до вареників.
Закревський.

Мала́й—1) просяной хлѣбъ. 2) Растеніе Panicum crusgalli Trin.

Маланець—житель города Милана.

Маланка—1) Миланка. 2) Меланія.

Малан-город—городъ Миланъ.

Малаха́й—татарская плеть.
Чи татар, бесурменів малахаями як череду, у полон заганяете. Пѣс.

Малашка, Мела́нка, Ме́лася—Меланія.

Малёваний—рисованный.

Малёванка, малево — кисть; рисунокъ.

Малеванне—рисованіе.

Малёвати, малювати—рисовать.

Малеча—(собират.) дѣти.

Малжёньство — (акт. сл. Malżeństwo) брачный союзъ.

Ма́лити—уменьшать.

Ма́лпа—мартышка, обезьяна.

Малпова́ннє—обезьянничанье, гримасничанье, кривлянiе.

Малпова́ти—обезьянничать, подражать какъ обезьяна.

Малконтент—(акт. сл. недовольный.

Мальство—младенчество.

Малюсінький—очень маленькій, самый малый, самый крошечный.

Маля́р—живописецъ.

Маля́ренко—сынъ живописца.

Маля́рнха—жена живописца; рисовальщица.

Малярівна—дочь маляра.

Малярство—живописное искуство.

Мама, матінка, матуся, ненька, ненічка, мамочка, мамуня, мамуся, мамусенька, мамусечка—мама, маминька зват. падежъ: *мамо! матінко! ненько! матусенько!*

Ма́мі—(съ Цыганск. яз.) кормилица.

Ма́мій—баловень, мазунъ, маменькинъ сынокъ.

Мамо́на—1) страсть, увлеченіе, грѣхъ; 2) Демонъ.

Мамрам—бланкъ съ подписью, на ко-

торомъ, въ случаѣ надобности, выписывался, требуемый документъ отъ лица подписаннаго на мамрамѣ.

Мамрати—бурчать, ворчать, кричать.

Мàмс—матерія. Величко. Т. II. 383 стр.

Мамýла, мурмѝло—повѣса, болванъ.

Мана, маніá—призракъ, навожденіе, привидѣніе, пугалище.

Пустити ману—обаять, околдовать пустить пыль въ глаза.

Манаток=**масток.** См. выше.

Манáттє, манáтье—лохмотья, изорванное платье.

Мандàт—(акт. сл.) приказъ, повелѣніе, указъ.

Мандовóшка—площица.

Мандрѝки—скверныя лепешки, ихъ пекутъ особенно къ Петрову дню.

Мандрівець—путешественникъ.

Мандрівка—путешествіе.

Мандрованнє—путешествованіе.

Мадровáти—идти, странствовать, путешествовать, бродить.

Мандрòвний—захожій.

Мандроха—(общ. рода) путникъ.

Манівцѐм, мановцéм—нар. стороною не по дорогѣ, на попадъ, куда глаза глядятъ.

Маніфестанц—(акт. сл. manifestans.) жалобщикъ, объявитель.

Манифестацѐя—(акт. сл: manifestatio) жалоба; объявленіе.

Манія, минія́—1) Суриковая краска. 2) Сумасшествіе, безуміе.

Манна трава, манния—растеніе Glyceria fluitans R. Br.

Мановець—кривой путь.

Мàнок=**мàнаток.** См. выше.

Мáнути—прельщать, соблазнять.

Манýтися—**тьця**—сильно желаться, хотѣть.

Манюсінький=**малюсінький.** См. выше

Маня́к—маякъ.

Маня́чий—виднѣющійся вдали.

Маня́чити—виднѣться вдали, казаться.

Марá—призракъ, привидѣніе.

Маракувáти—думать, размышлять.

А чого ти там маракуєш на запьятках. Андрієвич.

Маргаритки=**стократки** См. *С.*

Маре—шелковая матерія волнистая; но мало лоснящаяся.

Мàрево—миражъ, призракъ.

Марен, кран—растеніе Rubia tinctorum L.

Маренка—растеніе Asperula odorata L. Очень пахучее.

Мáрець—(Галицк. сл.) мѣсяцъ мартъ.

Мáри—похоронныя носилки.

Мàрина—мечта, фантазія.

Марѝна, Марѝнка—1) Марина. 2) Растеніе Anthemis nobilis L.

Мàрити—мечтать, фантазировать, думать

Марібє—(Галицк. сл.) смерть, скелетъ, остовъ.

Марібний—смертельный, смертный.

Марі́т—(акт. сл. maritus) мужъ, супругъ.

Мармор—мраморъ.

Мармòровий—мраморный.

Марнéтний—тщетный, напрасно пропадающій.

Марний—тщетный, напрасный.

Марніти—1) покрываться тѣнью, блѣднѣть, блекнуть. 2) Бѣднѣть, гибнуть.

Мáрно, мàрнє—нар. тщетно, напрасно.

Марнóтравець—мотъ, пустой человѣкъ, блудный сынъ.

Марнотрàвити—употреблять по пусту, употреблять во зло; мотать.

Мартир—тёрнъ.

Якъ пропаде Україна
То у-купі з нами—

Вінці мартирів на главах....
Ю Федьковнч.

Мартопляс—истуканъ, пустой человѣкъ, франтъ.

Мартчя—зайчонокъ родившійся въ мартѣ мѣсяцѣ.

Маруна—(Галицк. сл.) ромашка, маточная трава Matricaria.

Маруницика=**лиита**. См. *Л.*

Маруся, Марусенька—Маша, Машенька.

Марца—штрафъ, пеня; отъ Латинскаго Marcae.

Марципан—пирожное.

Обійдется циганьське весілля без марципанів. Погов.

Маршалки—родъ игръ.

Маршалок—(акт. сл.) предводитель дворянства.

Марщити—морщить.

Марь=**кудрявець**. См. *К.*

Масла́к—кость, оконечности кости, а также напухнувшій мускулъ.

Тлів та тлів поки осталися маслаки на полі. Макаровський.

Маслёнки=**Петрів хрест**. См. *П.*

Маслини—оливки, отъ масличнаго или оливкового дерева Olea europaea L.

Маслюк—растеніе Boletus luteus.

Масляк—родъ кушанья.

Масля́нка—растеніе Lilium Martagon L. иначе по-Украински—*лісова лілея*.

Маслянку корові давать, щоб більше молока давала.

Масна неділя—воскресенье на сырной недѣли.

Масний тиждень—сырная недѣля.

Масник, масниця—маслянка.

Масть—1) цвѣтъ шерсти. 2) Мазь.

Маста̀к—мастеръ, искусникъ.

Мате́рзанка—растеніе Thymus Serpyllum L.

Материзна—имущество доставшееся послѣ матери.

Матерки—**кишка**. См. *К.*

Матерюва́ти—быть матерью, быть за мать.

Ма́ти—имѣть, отъ церковно-Славянскаго—*имати*.

Ма́ти, матір, наймаЛка, наніматка—мать; множеств. числ. *матірки*.

Матня́—1) ширинка. 2) Рыбачья сѣть, въ видѣ мѣшка.

Маторжёники—общее названіе всѣхъ сухихъ лепешекъ, коржей, пирожковъ и т. под.

Ма̀точина—колесная трубка.

Ма̀точка—цвѣточный пестикъ.

Маточник—растеніе Ballota nigra L.

Матридуна—дикая роза, шиповникъ (?)

Циганочка молодая
Матридуну обриває,
Тай словами промовляе:
Матридуно, матридуно—
Крівавиі квіти.
Ю. Федьковнч.

Матузка, матузо̀к, мотузо̀к—шпагатъ, верёвочка.

Мах—мигъ, мгновеніе.

Махайлик—рюмка. *Випив горілки Махайлик.*

Маховий сажень—длина распростёртыхъ рукъ взрослаго человѣка.

Махорка—Украинскій листовый табакъ Nicotiana rustica L; иначе по-Украински—*бакун, тютюн*.

Маца́—Еврейскіе опрѣсноки.

Мацапу́ра—уродъ, чучело, пугалище.

Ма́цати—щупать.

Мачок—растеніе Papaver Roeas L.

Ма̀чуха—мачиха.

Машкара̀, маскара́—1) маска; переодѣванье 2) Привидѣніе, пугалище.

Машталір—1) кучеръ знатнаго магната, который, правя цугомъ, сидѣлъ верхомъ. 2) Солдатъ правящій тройкою лошадей въ артиллерійскомъ зарядномъ ящикѣ.

Máюс—(отъ negotium majus) заявденіе одной изъ тяжущихся сторонъ, о томъ, что она не можетъ явиться въ назначенный срокъ къ разбирательству дѣла, такъ какъ въ то самое время имѣетъ въ другомъ судѣ, дѣло болѣе важное; почему и проситъ объ отстрочкѣ.

Máяти--двигать, помавать.

Мая́чити—**маня́чити**. См. выше.

Ме-ме, мекеке—междоим. выражающее блеяніе овецъ и козъ.

Медведь, медвідь, ведмідь--медвѣдь.

Медикамент—(акт. сл.) лѣкарство.

Медіум—(акт. сл. medium) половина; обыкновенно штрафы (гривны) опредѣлялись ‹per medium›, т.е. пополамъ, въ пользу суда и противной стороны.

Медіяция—(акт. сл. medyacya) посредничество.

Медля́к—большая борзая собака.

Медовни́к—растеніе Dracocephalum Moldavica L.

Медовчик—пчеловодъ, пасѣшникъ.

Медуниця, медунка—Растеніе pulmonoria azurea Bess.

Медяний—мѣдный.

Медяни́к—медовый пряникъ.

Медяни́к—зілле—медяначки растеніе Primula officinale L.

Медяниший—медовый.

Межи, междо—нар. между.

Мекета́ти—блеять по овечьи.

Мела́нка—канунъ Новаго Года, 31 декабря, день св. Меланіи.

Меліорация—(акт. сл. melioratio) поправка, исправленіе; при разбирательствѣ жалобъ и тяжебъ. За основаніе къ разбирательству принимался позовъ, имѣвшій по этому значеніе обвинительнаго акта; манифестаціи же и протестаціи могли быть дополняемы и исправляемы, почему въ концѣ каждой вносилась обычная формула, что жалобщикъ оставляетъ за собой право ‹*поправення*› своей жалобы.

Мем—будемъ.

Мем в вечір в гробі балакати. Ю. Федькович.

Мембрам—**мамрам**. См выше.

Менений—именованный.

Мений—имянной.

Менник—алфавитный указатель именъ въ календаряхъ.

Менниця—именинница.

Мѐння—имя, прозвище.

Менований—**менѐний**. См. выше.

Меновати—именовать, звать.

Менова́тися—**тьця**—именоваться.

Меновите—(акт. сл.) именно, то есть.

Меньджовати, миньджовати—барышничать лошадьми.

Меньёк—вьюнъ рыба

Мерѐжево—кружева.

Мерѐжити, мержи́ти—дѣлать что пёстрымъ, бить, ударять

Мерѐжка—узоръ; отъ церковно—Славянскаго—*мрежа*.

Мерѐжований, мерѐжàний—полосатый, узористый, узорчастый.

Мережова́ти—проводить полосы, дѣлать узоры.

Мерковея—растеніе Senecio Iacobaea L.

Мерлиця, мерлушка—издохнувшая овца; мѣхъ съ павшей овцы.

Мерля́к, мерлий, мертвець, мертвене́ць—мертвецъ.

Мертва кропива—**глуха кропива**. См. *Г.*

Мертвечи́на—трупы, мертвецы.

Мерхну́ти—погасать.

Мерці—(собират.) усопшіе, покойники.

Мерщій, мерчій—нар. скорѣе, быстрѣе.

Паровоз мерщій біга ніж пароплав.

Местний—мстительный,

Местник—мститель.

Местниця—мстительница.

Мéта—родъ дѣтской игры. См. **Дучка.**

Метéлик—мотылёкъ.

Метéлиця—1) вьюга, мятель. 2) Танецъ съ припѣвомъ:

Ой на дворі метелиця,
Чому старий не жениться?
Ой як ему женитися,
Що нікому журитися.

Метéлка—метла.

Метéлочки—растеніе Sepidium ruderale L; иначе по—Украински—*клоповник, зайчики.*

Метиковáти—размышлять, разсуждать.

Метикуватий—разсудительный.

Меткий—скорый, быстрый, проворный, мѣткій.

Метлюг—львина лапа. См. *Л.*

Метнýтися—тьця—кинуться, броситься.

Метушйтися—тьця—копаться, дѣлать, заниматься.

А воно тобі одиноке метушиться по надвірью. Г. Барвінок.

Мигдáлі—миндаль.

Миготіти—сверкать, блистать.

Щось против свічки миготіло, то певне коси полискувались. П. Куліш.

Мигтіти—мелькать.

Цілу дорогу мигтить мені в очу,, як сонце. П. Куліш.

Мижовщик— землемѣръ.

Микáтися—тьця—мыкаться, соваться.

Микита, Микитка—Никита, Никитушка

Микóла, Миколай—1) Николай. 2) Лирницкій псальмъ Св. Николаю Чуворцу Миръ-Ликійскихъ.

Ой хто—хто Миколая любить,
Ой хто—хто Миколаю служить,
Тому святый Миколай
На всякій час помогае.
Миколае!
Ой хто—хто живе в его дворі,
Миколай на землі і на морі
Возьметь его од напасти.
Не дасть ему од злих пропасти
Миколаю!
Пастирю словесного стада!
Возьметь нас варварская,
Хотять нас согласити,
В пещ огненную загрождити
Миколаю!
Миколай имя знаменито,
Побіждай ти за іх і молитов
Побіждаеш Огарянно
Утішаеш нас християнов
Миколаю!
Побіждай врагів натих усюди,
Помощник, водскорбник нам прибуде!
Ми тя будем вихваляти,
Имья твое сохваляти
Миколаю!
Ми тя будем всегда славити,
Заступника у сердці собі иміти
Миколая!
Миколай! ми ж тебе прославляем,
На поміч собі призиваем.
Будь похвален, святителю,
Мир—Ликийський учителю
Всегда навіки!

Миколайці—растеніе Neotta N. dus avis L. иначе по—Южно—русски—*приворотень*, "*Ім зуби парять*„

Миколайчики—растеніе Eryngium planum L, иначе по—Южно—русски—*синеголов, сині колючки.* Святять на Маковія.

Мúлиця—костыль, деревяшка.

Коло пустки на милиці
Москаль шкандибае.

Т. Шевченко.

Мило собаче—растеніе Herniaria glabra L; иначе по—Украински—*гладун,*

грім, остудник.

„Варять юшку з цего зілля і миют вид, голову, і спину, і тож від бородавок.„

Милодан--(въ насмѣшку) любовникъ.

Милоданка—любовница.

Милозіркий—симпатическій, пріятный, милый. *Та встань милозірко* Пѣсн.

Милостник—(акт. сл.) любитель, ревнитель.

Милостниця—ревнительница, любительница.

Мильний— 1) бѣлый. *Достав із скрині мильну свиту.* Александров. *Були свити простою Уразівського і мильного сукна.* Гр. Квітка. 2) Ошибочный, обманчивый.

Мимо—нар. противъ.

Бисть от панів польских мило волю Королівську, веліе утисненіе.

С. Величко.

Мимрити—очень невнятно говорить.

Минія—сурикъ.

Минуція, мінуція—(акт. сл.) 1) Календарь. 2) Бездѣлка. 3) Карманные часы. Величко т. I. стр. 487.

Мир—народъ, нація.

Мир—зілле—растеніе Dracocephalum Ruischianum L.

Миркнути—невнятно произнести.

Мироправа—самоуправленіе, республика, народоправленіе.

Миса, миска—глубокая тарѣлка, блюдо.

Мисливець—охотникъ, егерь, ловчій, ловкій человѣкъ.

Молодой та ба, мисливець, був і у столицях. Макаровський.

Мисливий—гордый, заносчивый.

Мисливство—охота.

Мисліте—буква М. *Мисліте писати* —значитъ идти раскачиваясь (Говорится о походкѣ пьяницъ.)

Мисник—1) полка съ мысками, т. е. тарѣлками. 2) Раздатчикъ обѣдовъ.

Мистець—мастеръ своего дѣла.

Мисюрка—желѣзная шапка, съ кольчатою сѣткою, которая накидывалась на лице, шею и плечи.

Митель—теплая вода съ квасомъ или мятою для мытья головы.

Митлиця—растеніе Dactylis glomerata L.

Митниця—таможня; казначейство.

Мито—мытъ, денежный сборъ въ казну на дорогахъ, мостахъ и переправахъ.

Миттю—нар. быстро, вдругъ, въ одинъ мигъ.

Мить=мах. См. выше.

Михнийчник—зілле темно блакітне, цвіте в-осени, полезно на головниі болесті. Маркович.

Мичка—1) растеніе Nardus stricta L. 2) Кусокъ счесаннаго льна на гребнѣ.

Мишак=арсеник. См. *А.*

Мишей—растеніе Setarica glauca P. de Beau

Мишеня, мишенятко, мишятко—мышенокъ.

Мишка—родъ игры.

Мишеловки—орѣхи собранные мышами или бѣлками.

Мідень—мѣдный котёлъ.

Мідний, мідяний—мѣдный.

Мідяк, міляк—мѣдная монета.

Мідь, медь—мѣдь.

Меж—нар. между, промежъ.

Годитьця як меж гадюк чорний уж.

Мізерія—бѣдное имущество.

Мізерний—презрѣнный, жалкій, отъ Латинскаго miser.

Мізерство—бѣдственное жалкое положеніе.

Мізкатися—тьця—толковаться, возиться съ чѣмъ-либо.

Мізковáти—размышлять, обдумывать, обсуждать.

Мізок, мозок— мозгъ

Мій—мѣст. лич. мой.

Міна, мінёк, міньба—мѣна, размѣнъ.

Міня́йло—мѣняйло, мѣновщикъ.

Міра, мірка, мірочка—мѣра, мѣрка, мѣрочка.

Мірковáнне—1) разсужденіе. 2) Просьба опщѣ; отъ Польскаго miarkowanie.

Мірковáти—1) смѣкать, разсуждать, расчитывать, совѣщаться. 2) Просить подъ окнами, поя духовныя пѣсни, какъ дѣлали прежде бѣдные ученики въ Украинѣ и Германіи.

Мірник—**міжовщик.** См. выше.

Міро́шник, мірочник—мельникъ. *Стояв колись млинок і в нім мірошник жив.* Івг. Гребінка.

Міро́шників—мельниковъ.

Міро́шниця, міро́чниця — мельничиха, жена мельника.

Міршавий—мизерный.

Міряние-я—измѣреніе.

Міря́ти—измѣрять, мѣрить.

Місиво—1) тѣсто. 2) Вязкая грязь.

Місити— мѣсить.

Міст, місток—мостъ; мостикъ.

Містечко—село съ базарною площадью и лавками.

Місто—1) базаръ, рынокъ. торговая площадь. 2) Городъ.

Містяне, міщани—базарники, люди живущіе *в місті* т. е. на рынкѣ; горожане, мѣщане.

Місце, мійсце, мійце—мѣсто, положеніе. *Намійцев Богу зейшилого Гетьмана.* Орлик.

Міський—мѣстный.

Мітець—спеціалистъ.

Мітецьство—спеціальность

Мітити—мѣтить.

Мітли́ця—плевелы, сорная трава.

Мітниця—ветушка, катокъ, на который наматываютъ нитки или шпагатъ.

Міток—26 пасмъ пряжи въ 2 или $2^1/_2$ аршина длины.

Міх—1) мѣшокъ. 2) Раздувало кузнечное. 3) Мѣхъ.

Міховник—мѣховщикъ.

Міховничця—мѣховщица.

Міхоно́ша—такъ называются служителя священниковъ и кобзарей, носящіе мѣшки для сбора всякой живности.

Міць—сила, крѣпость.

Міцний, моцний—крѣпкій.

Міч— мечъ.

Мішанйна, мішани́ця—путаница, суматоха.

Мішма—хаосъ, безпорядокъ.

Міщанчук—мѣщанинъ въ презрительномъ смыслѣ.

Млà—мгла, туманъ.

Млин, млйнок—мельница, мельничка по большей части водяная, сухопутная же мельница называется *вітряк*.

Млинàр—мельничный мастеръ, строитель мельницъ.

Млòдь—(акт. сл.) молодежъ; молодость.

Млòсно— нар. жарко, душно.

Млòсть—обморокъ, жаръ, томленіе. *Як млость пішла по всему тілу.*

Мля́вий—слабый, млѣющій.

Мнйшки—лепёшки изъ творогу.

Мнишок—монахъ, чернецъ.

Многокрáтне—нар. многократно; многое число разъ.

Мня́кий—мягкій.

Мня́сниця—мясная лавка.

Мня́со—мясо, говядина.

Мня́соїд—мясоѣдъ.

Мня́ти, мну́ти—мять.

Мò—можетъ быть, можетъ статься, словно, будто.

Моб, мов—союзъ словно бы, будто бы.

Мóва—языкъ, рѣчь.

Мòвдь—растеніе Peucedanum Oreoseli-

num Moench; иначе по Южно—русски—*смбвдь, гадюча морква.*

Мовля́в—дескать, де, будто бы; говорилъ, словно.

Мовля́ти—разговаривать.

Мовля́чий—говорливый.

Мбвний—краснобай, болтунъ.

Мовни́ця—грамматика.

Мбвча, мбвчки—молча.

Мовча̀ти—молчать.

Мовчбк—молчанiе.

Мовчок! розбив батько горщок. Посл.

Мовчущий, мовчязливий—молчащiй

Мовчя́зливець—молчальникъ.

Мовчя́зливиця—молчальница.

Мовчя́зний—молчаливый.

Вона стала мовчязна.

Мбга—мощь, сила; средство; *Яко-мога*—какъ только можно

Моги́ла—1) курганъ. 2) Могила.

Моги́лки=**гробовище, кладовище, гробки, цвинтар.** См. *Г. К. Ц.*

Моги́льниця=**барвiнок.** См. *Б.*

Могота̀—силы; *не в моготу*—выше силъ.

Мода—обычай, обыкновенiе, привычка.

Модеру́нок—костюмъ, уборъ, нарядъ; отъ Нѣмецкаго Montirung и Польскаго moderunek.

Модниця—щеголиха, франтиха, модница.

Модосвiтка—модница, щеголиха; модистка.

Модосвiтський—модный.

Мбже—можетъ, можетъ быть.

Можли́вий—возможный.

Мбжний—мощный, мужественный.

Мбжне—нар. мужественно, сильно.

Мокли́ця—мертвый паразитъ (гнида); а также насѣкомое стоногiй.

Мокрѐць, мокриця—однолѣтняя трава Курячьи Червячки Sagina procumbens L. Vogelgrass Alsine media.

Мокриш, барбарис—кустарникъ Berberis vulgaris L.

Мокру́ха=**горiлка, горiвка.** См *Г.*

Колиб не тая горiлиця, не тая, мокруха Не так хутко я збавився б вiд свого кожуха. Пѣс.

Молдаванська ива=**корзинна лоза, кузовиця.** См. *К.*

Молѐстовати—безпокоить, докучать, досаждать, огорчать, тревожить; отъ Латинскаго molesto, molestare

Молитовник—молитвенникъ.

Молода̀—новобрачная, невѣста.

Молоди́й, молодик—молодой человѣкъ; молодой не опытный козакъ.

Молодень=**мошнач.** См. ниже.

Молодѐнок—молодой человѣкъ, множест. число *молодя́та.*

Старi помiчали: нехай, кажуть, люблятся молодята. Марко-Вовчко.

Молодни́й—новобрачный, женихъ.

Молоди́к—1) молодой человѣкъ. 2) Молодой мѣсяцъ; первая четверть луны.

Молоди́ця, молоди́чка—молодая замужняя женщина.

Молодило—растенiе Sedum Telephium L; иначе по—Украински—*заяча капуста, заяча розсада.*

Молодi—новобрачная чета.

Молодiти—молодѣть.

До вiку вiчнёго слава Хмельницького молодiтиме.

Молоднёча—молодёжъ.

Молодь—отрокъ.

Молбзиво, молбзево—свѣжее, сладкое. зсѣвшееся молоко.

Молоча́й, гiрча̀к—растенiе Sonchus arvensis L. по Роговичу. *Хто зове молочаем, хто гiрчаком—бо молоко гiрке. Молочай, молочка*—Euphorbia procera M. B. *Молочай сосонка*—E. Gyparissias L. *Молочай, молочак*—E Esula L. *Молочай степовий*—E.

nicaensis Allion. *Молочай волосистий*— E Villosa Waldst et Kit

Молочак, осот—растенiе Sonchus arvensis L.

Молочко—растенiе Lactuca Scariola L.

Манокси́ла—(акт. сл.) судно, лодка выдолбленная изъ одного пня, дерево; отъ Греческаго, monoxylis.

Богдан Хмельницький на морю Чорном воюючи в своїх моноксилах.... Сiрко.

Мономáхия—поединокъ, единоборство.

Мономáшитися—тьця—драться на дуэли.

Моргуля—шишка отъ удара.

Морг—родъ десятины.

Моргáти—двигать, шевелить. Говорится о движенiи бровъ или усовъ.

Моргу́н—1) минёръ, жестикуляторъ 2) Родъ кушанья. *На закуску дали моргунів.*

Моргу́ха—**кiвуха.** См. *К.*

Мордерство—ученiе; отъ Нѣмецкаго Morden.

Морiг, морiжок—мурава, трава спорышъ.

Мо́рква—морковь Daucus Carota; въ переносномъ смыслѣ досада, выговоръ. *Авжеж мiнi сяя морква*—охъ какъ мнѣ это надоѣло; *моркву скромадити*—дѣлать упрёки или выговоры.

Морквя́ний—морьковный.

Був собi: Лях моркв'яний,
Конёк ёго буряковий;
А шабелька з пустирнаку,
Жупан лопуховий. Пѣс.

Мо́рок—мракъ, туманъ.

Ой нiмують по Вкраiнi
Високi палати;
Густий морок окриває
Пахарськиi хати. П. Кулiш.

Моро́ка—затрудненiе, безтолковщина, возня, задача, непонятное дѣло, необъяснимый вопросъ.

Мороковáти—разсуждать, углубляться мыслями.

Моро́чити—дурачитъ, сбивать съ толку.

Морошка—растенiе Rubus Chamaemorus L.

Мо̀р, моровиця—чума, моровая язва. *Ку́рѣю моровицю заморили.*

Морський = **хвиський.** См. *Х.*

Морсну́ти—сильно ударить.

Мосiй, Мусiй, Мусiець, Мусiйко—Моисей

Москáль—1) солдатъ, военный человѣкъ. 2) Великоруссъ. *Москаля везти*—обманывать.

Москалiв—прилаг. солдатскiй.

Моско̀вка—1) солдатка. 2) Великороссiянка.

Моско́вський—великорусскiй; солдатскiй.

Моско̀вщина, Московщизна — Московiя, Великороссiя.

Мостивий, мосцивий—вельможный, именитый.

Мости́на—половица.

Мостове—подать при проѣздѣ чрезъ мосты; мостовая подать.

Мосулбе́с, мусалбе́с—родъ шелковой турецкой матерiи.

Мосць—титулъ. *Iiмосць*—Ея милость.

Мотáтися—тьця—болтаться въ воздухѣ, качаться.

Мо́тлох—1) хламъ, дрянь. 2) Чернь.

Мотну́тися—тьця—кинуться. *Шатнувсь, мотнувсь, наш Хома, так що ну!* Квiтка.

Мотор—(акт. сл. motor) зачинщикъ. подстрекатель, руководитель.

Мото́рний—проворный, удалой, расторопный.

Мото́рно—нар. проворно, ловко.

Моторошний—печальный, унылый, жуткiй.

Мо́торошно—нар. странно, жутко, дурно, тошно.

Мо́трія, Мо́тя—Матрёна.

Мо́ховик—растеніе Boletus subtomentosus L.

Мохунки, мошнухи, жидівські груші—растеніе Physalis Alkekengi L.

Моше́льник—мошенникъ.

Мошнач—растеніе Sedum acre L, иначе по—**Украински**—*очиток, молодень, гінець, чистик, росхідник.*

Мрачня—темнота.

В тай же просить шумна, страшна,
А як покрие тя мрачня,
Степи вітайте, гори, яри—
Прощай мі рідна сторона. I. Верхратський.

Мре́ць—смертный; мертвецъ.

Мріти—не ясно быть видимымъ, казаться вдали.

Мрія—мечта фантазія.

Мріяти=**марити.** См. выше.

Мру́ка—мурлыка.

Мру́кати—мурлыкать.

Мруча́ти—ворчать. *Немало мручили и щемрили.* Величко.

Мру́чка—ворчунья.

Мря́ва, мря́ка—пасмурная погода.

Мрявати, мрячити—смеркаться, темнѣть.

Муги́кати—пѣть про себя, мычать.

Муги́р—простой, грубый мужикъ.

Муги́рка—мужичка, грубая женщина.

Муде́рний—искусный.

Мудра́гель—1) родъ сокола обученнаго для охоты. 2) Хитрецъ, лукавецъ.

Мудра́ція—капризъ, причуда.

Му́дриво, мудро́—искуство.

Мудро́—нар. искусно.

Мудрова́ти—капризничать, прихотничать. *Він мудрує, що заставить себе у решеті возити.*

Му́дрощи—капризы, прихоти.

Мудра́чий—умный, мудрствующій.

Мужикуватий—неотесанный, грубый, какъ мужикъ.

Мужи́цтво—крестьянскій бытъ.

Мужний—мужественный.

Музи́ка—музыка, музыкантъ.

Музикбанда—военный оркестръ.

Завтра рано в чистім полі
Заревуть гармати,
Завтра рано музикбанди
До штурму задзвонять.

Ю. Федькович.

Музикма́йстер—капельмейстеръ.

Мукосій—просѣвающій муку.

Му́лити—давить, жать.

Му́лко—нар. жестко. *Мулко сидіти.*

Мулькований—вышитый.

Рушник білий, мулькований.

Шашацький-Ильїч.

Мултя́нська Земля, Мультянщина—Румынія; отъ Польскаго Multany.

Мульта́нський—румынскій.

Му́ндик—лакомство.

Він любить тільки пундики та мундики, а до страви не охочий.

Муниция—амуниція.

Му́нька—Машка.

Мура́вський Шлях—главная дорога изъ Крыма въ Россію шла изъ Перекопа на Ливны и Тулу. См книгу Большаго Чертежа.

Муравьїне масло, земляне масло—растеніе Aetulium Septicum Fries.

Мура́шка—муравей.

На той бенкет комара з мурашкою вбили. Пѣс.

Муре́й—сермяжникъ, болванъ, глупецъ.

Муре́йка—сермяжница.

Муре́лі—персики.

Мури—1) растеніе ежевика Rubus caesius L. 2) Каменныя стѣны, крѣпость, укрѣпленіе.

„ Розвіємо! „—“ Шкода́ муру,
Стаpосвітська шту́ка!
А ще гірше, Богданови
Мурова́ли ру́ки!„

„Богдановн! шкода, шкода,
Гетьманьскоі праці.„
Т. Шевченко.

Мурий—пестросѣрый, переливчатый,

Мурин—Арапъ, Негръ

Мурин ніколи не буде білим Посл.

Мурівщик—каменьщикъ.

Мурко—большой старый котъ.

Мурло, мурмило—**левенець.** См. *Л.*

Мурмотати, мурмотіти—бормотать, роптать.

Мурмур--ворчаніе, ропотъ.

Зараз великее возмущенне і мурмут стався. Величко.

Мурований—кирпичный, выстроенный изъ кирпича.

Муровати—1) строить изъ кирпича. 2) Окрѣпнуть.

Море кріпким замуровалося лёдом. Величко.

Муругий—темнорыжій съ черными полосами.

Мус—нужда, насиліе.

Которие через мус хрест ціловати мусили. Король Янъ Казимиръ 1654 г.

Мусалбес, мосулбес—гладкій, красный катунъ для подкладки; отъ Польскаго Musulbus.

Мусильдзёвий, мусиньёзновий—тёмно синій, съ металлическимъ одблескомъ съ зелёной мѣди сдѣланный; иначе по-Украински—*мосижний, мосяжний.*

Мусити--долженствовать, быть обязаннымъ.

Мусовати--думать, выдумывать.

Мусулёць—напитокъ подобный ратафіи.

Мухомор—грибъ Agaricus muscarius L.

Мухояр—турецкій камлотъ, шерстяная матерія.

Мухояру 53 лікті. Марковнч.

Муцик—собака мопсъ.

Мучниця—растеніе Aretostaphylos Uvaursi Spreng; **иначе—по—Украински**—*росхідник, вовчі ягідки.*

Муштра—военное ученіе

Муштрований—ученый, школьный.

Муштрованнє—выправка.

Муштровати—школить, учить

Муштук—удила.

Мущир, мужчир—1) мортира. *З мущира гатили* 2) Иготь, ступка. *Товкти перець в мущиру.*

Мясиво—мясо, говядина.

Воно б було зовсім не диво
Колиб він їв собі мясиво. І. Гребінка.

Мясниці—мясоѣдъ.

Мячка—растеніе Typha Latifolia L; иначе—по Украински—*рогоза, султанчики.*

Мьякий—мягкій.

Мьята—мята растеніе Mentha Crispa.

Н

На—предл. на, о, объ.

Спомни тілько на свої слова, на свою присягу. На тое болію. Мазепа.

Спомни Ваша княжая милость на святоі памяти родителі свои, якої вони були побожности. Іс. Копинськнй.

Набазграти—напачкать.

Набач—надзоръ, присмотръ.

Набачитися—тьця—насмотрѣться, наглядѣться.

Набгати—напихать.

На-безбаш—нар. на произволъ судьбы, безъ пастыря, безъ пастуха.

Наберег—сбереженіе.

Набити—1) зарядить. 2) Набить, наполнить.

Набиток—имущество. *Господарський набиток.*

На́ближ—приближеніе.

Набли́жатися—тьня—приближаться.

На́близ=на́ближ. См. выше.

Наблю́док—обсерваціонный или наблюдательный пунктъ.

Набоже́ньство—(акт. сл. nabożeństwo) набожность.

Набо́й, набі́й—зарядъ.

Набо́р, на-бо́рг, на-бу́рг—нар. на вѣру, въ долгъ. *Взяв на-бор відро горілки.*

Набри́днути—опостылѣть, спротивѣть.

Наброїти—совершить что либо дурное.

Наброя—дурной поступокъ.

Набу́ти—надѣть.

Набу́тися—тьця—пожить.

Набу́ток—костюмъ.

Набу́хатися—тьця—наѣсться, нажраться.

Набучавіти—розбухнуть.

Нава́—1) корабль, судно; отъ Латинскаго Navis. 2) Гробъ

Не той же тепер світ настав
Щоб умерший з нави встав Пѣс.

Нава́га—1) умыслъ, намѣреніе 2) Тяжесть, грузъ.

Наважба—рѣшеніе; намѣреніе.

Наважити—нагрузить; взвѣсить, перевѣсить на вѣсахъ.

Наважитися—тьця—намѣриться, посягнуть, рѣшиться.

Нава́льний—бурный. стремительный.

Нава̀льность—буря, напоръ.

А Селічіч в їднім домі запершися, любо одстрелювався людської навальности, однак не оборонився.
Величко т. II. стр. 388.

Наванта̀жити—навьючить, навалять; отъ Французскаго l'avantage.

Хоч як було навантажиш віз снопами, чи на гору, чи в долину, кобилі все одно, що по рівному.
Ирадчук.

Навви́шки—нар высотою съ кого, или чего.

Навширшки—нар. широтою, шириною.

Навдивови́жу—нар. на удивленіе, удивительно.

Наверзти́ся; **наверзлось**—на умъ взойти.

Наверну́ти—обратить; навалять.

Наверну́тися—тьця—обратиться.

Наверня́кати—наболтать всякаго вздору.

На́вет, на̀веть, на̀віт, на̀віть—союзъ даже.

Навза̀води—нар. вскачъ, галопомъ.

Навза̀ході—нар. на закатѣ, на заходѣ, на западѣ.

Навзнак—нар. задомъ.

Нави́діти—навѣстить.

Навизна́чний—главный, замѣчательный.

Навильня—куча свитаго сѣна.

Сіно давали не хунтами, а навильнями. Довгоносенко.

Навину́тися—тьця—навернуться, попасться.

Навиня́ти—навивать.

Навируч—нар. на помощь, въ помощь, для избавленія.

На́вность—доносъ, навѣтъ, клевета.

Навід, навідання—навѣщеніе, посѣщеніе.

Наві́да́ти—навѣстить, посѣтить.

Навієць, навійло—вихрь, сильный вѣтеръ; иначе по-Украински—*вітрило.*

Навіжений—полуумный, безумный, сумасшедшій, юродивый.

Навіже́нство—юродство, сумазбродство.

Наві́й, наво́й, наві́йчик—небольшой свертокъ холста.

Наві́йка—навѣваніе.

Навіки—нар. навсегда.

Навісний—съумасшедшій, шальной, безтолковый, неумѣстный.

Оженився навісний,
Та взяв біснувату;
Од нічого робити,
Запалили хату. Пѣс.

Навісніти—сумазбродствовать.

Навіщо?—зачѣмъ? начто? къ чему? для чего?

Навіщось—зачѣмъ-то, для чего-то.

Нàвк—мертвецъ.

Навкругѝ—нар. вокругъ, кругомъ. *Аж луна навкруги йде від співів дівочих.*

Навманя́, навманѝ—нар. на угадъ, на удачу, на обумъ.

Наволікàти, наволокáти—навлекать.

На́волок—находъ, наносъ, нашествіе.

Наволос—шиньёнъ, парикъ.

Наволосник—парикмахеръ.

Наволосниця—парикмахерша.

На́волоч—сволочъ, сбродъ, бродяги.

Навòрочати—направлять; имѣть намѣреніе. *До бунту наворòчати.* Ко чубей.

Навпàки—нар. напротивъ, съ противоположной стороны. *Навпаки сонця*—противъ солнца. *Один иде по сонцю, а другий навпаки сонця.*

Навперèймѝ—нар. наперехватъ, на встрѣчу, на перерѣзъ, на-отрѣзъ.

Навпік—нар. наперекоръ, на противъ.

Навпрèд—нар. впредъ, на будущее время.

Навпрèк—нар. сбоку, со стороны. (en profil.)

Навпрóстець, напрóстець, навпрошки—нар. прямикомъ, на прямикъ.

Наврòчити—сглазить, испортить глазомъ. *Невроку вам!*—да не будетъ вамъ порчи.

На́вспак—нар. задомъ, наоборотъ, назадъ, нá спину.

Навспѝнячки—нар. быстро, скоро, такъже поперекъ или догоняя.

Навспрàжки, навспрàжне—нар. серьёзно, шутя.

Навстеж, навстіж, навстя́ж—нар. настежъ оттворенный.

Ворота навстіж покинули.

Навтікачà—нар. на уходъ, навтёкъ.

Навтіки—уйти.

Нахрест—нар. крестообразно, накрестъ.

Навчѝнку—нар. на дѣлѣ, на мѣстѣ совершенія.

Навчу́нне, навчу́нку—нар. во всеуслышаніе, публично.

Навязивати—(акт. сл.) награждать за убытки, раны, увѣчья и т. под.

Навязка—вознаграждиніе за раны, увѣчья излишекъ вознагражденія за убытки сверхъ пополненія ихъ.

Нагабàти—нападать, дразнить.

Нагàвиця—(Галиц. сл.) полосатые длинные штаны.

Нагада́нне—напоминаніе.

Нагада́ти—напомнить, намекнуть.

Нагáйський—татарскій.

Нагàльний—внезапный.

Нагана, наганка—непріятность, выговоръ; срамъ.

Награ̀бати—нахватать, завладѣть.

Нагѝбати—найти.

Нагідки, наугодки,—цвѣты ноготки Calendula officinalis L.

Нагледіти—высмотрѣть.

Нагло—нар. внезапно.

Наглумлятися-тьця—издѣваться.

Нагодитися-тьця—кстати случиться.

Нагодо́ваний—накормленный.

Нагодовàти—накормить.

На-голó—нар. всѣ вообще.

Наголоватки=**жербій.** См. *Ж.*

На гòрло карàти—(акт. сл.) осуждать на смертную казнь.

Тиі, котриі карани бувають отсвіцького уряду на горлі, аби були сповідані. Іс. Копинський

Нагорòда—(Галицк. сл.) награда.

Нагородѝти—1) наговорить вздору. 2) Вознаградить

Нагорювàтися-тьця—претерпѣть всякаго рода лишенія, печалиться.

Нагосподарювáти—пріобрѣсть экономностью.

Нагут=**нагідки**. См. выше.

Над—нар. сверхъ того, выше, болѣе нежели, противъ. *Та квітка краща над усі.*

Надаремне—нар. напрасно.

Надáти—дать, пожаловать.

Надаток—придатокъ.

Надбáння—имущество, пріобрѣтеніе.

Погибнули без сліду наші злюки,
Пожер огонь неправе їх надбання.„
П. Ратай.

Надбáти—пріобрѣсть.

Надбáнок—нажитое имущество.

Надвередúти, надвережáти—повредить. *Вольности військовиі надвередити і разрушити.* Орлик.

Надвередитися-тьця—подорваться.

Надвірний—дворовый, придворный.

Надвірня Корогва—Гетманскій штандартъ, который охраняла конная команда, подъ началомъ Генеральнаго Хорунжаго

Нàдврежденний—поврежденный.

Надгрòбок, нагрòбок—надгробный камень, надпись.

Нáдер—(акт. сл.) очень, весьма.

Надер до роспачи приходити мусило. Г. Самойлович.

Надзвичáйний—необыкновенный, сверхъестественный.

Надúбати—приподняться на ноги, найти.

Нáдити—приманивать, соблазнять.

Надібок—1) подѣлочный лѣсъ 2) Всякая нужная вещь.

Наділка, наділок, надолок—1) ножны, 2) Заступъ.

Шаблями наділками суходіл копали.
Дума.

Надіноватися-тьця—пожить въ дѣвствѣ.

Надіслáти—прислать. *А коли нема єго, то надішли другого.*

Надія, надійность — надежда, надёжность.

Надіятися-тьця — надрѣзывать, урѣзывать.

На-добраніч—нар. спокойной ночи. *На добраніч вам.*

Надогáд—нар. вдомёкъ.

Надогад буряків, дайте капусти. Стань ії надогад закидати, а вона уже знае. Квітка.

Надоколиця—окрестность.

Надолуга—усилённый трудъ.

Надолужúти—наполегнуть, притѣснить.

Надосóбний—чрезвычайный.

Надóшник—растеніе Spongia fluviatilis L.

Нáдпис—надпись.

Нáдро—нѣдро.

Надрубáти—нѣсколько подрубить.

Надсáда—поврежденіе.

Надсадúти—поколотить, избить. *Він ёму добре надсадив бебехів.*

Надсадúтися-тьця—надрываться, утверждаться. *Хоч надсядься та дай мені гроші.*

Надсоток—процентъ.

Найшлися вже і капіталісти котрі за малий надсоток готові були визичити. намъ гроші.
Терлецькнй.

Надтинник—растеніе Solanum Dulcamara L; иначе по Южно-русски—*глистник, жовтий паслен, вовчі ягоди.*

Нàдто=**над**. См. выше.

Над тое видячи і тое, же потенція та не сильна і не військова.
Мазепа.

Тому-ж душманові над умисл і волю вашу присягати вас примушав.
Янъ-Казимиръ. 1654 г.

Нажаклий—губительный.

На-жнива—нар. во время жатвы.

Назапасти—призапасить, пріобрѣсть.

Назауміру—нар. черезъ-чуръ, чрезмѣрно.

На́збит—нар. весьма, очень.

На̀збит серця наші печалію наповнило. Величко.

Наздив—нар. наудивленіе.

Наздогнати—догнать, настичь.

Най=**хай**. См. *Х*.

Найбільше—нар. всего болѣе.

Найбільший—самый большой.

Найблизче—нар. ближе всего.

Найблизчий—ближайшій, самый близкій.

Найвальнійший—главнѣйшій, самый главный.

Найгірш, найгірше—нар. хуже всего.

Найгірший—самый скверный, самый худой.

Найграва̀ти—издѣваться.

Найдова̀тися—тьця—находиться, обрѣтаться. *В правій вірі знайдуемося всі.*

Найже—нар. пускай же.

Найзаможніший—богатѣйшій, самый зажиточный.

Найзнайдливійший — соблазнительный, завлекательный.

Найкра́щий—самый лучшій.

Найкра̀ще—нар. лучше всего.

Найми́—наёмъ.

На́ймит—наёмный работникъ.

На̀ймитовати—служить по найму, наниматься.

На̀ймичка—наёмница, работница, служанка.

Найподу́жчий—могущественный.

Найпритрібний—необходимый.

Наїдатися—тьця—наѣдаться.

Наїдки—кушанья, блюда.

Наїдний—питательный, вкусный.

Наїдок—питательное вещество; съѣстное, пища.

Наїсти—наѣсть. *Прийде, що наїсть що напье, пиши пропало.* П. Куліш.

Нака̀з—постановленіе, распоряженіе.

Нака́зати—передать черезъ кого либо свой словесный отвѣтъ. *Накажіть же люде добрі моїй матіночці, нехай вона мене не жде.*

Наказний—исправляющій должность по *наказу* старшаго; младшій; такъ напр. были: *Наказний Гетьман, Наказний Полковник, Наказний Отаман* и т. под.

Нака́ра—наказаніе, кара.

Накарпа́с—потасовка. *Дали Рутульцям накарпас.* І Котляревський.

Накарувати — подкрасить подъ карій цвѣтъ, сдѣлать карымъ.

Ой голубе сив,
Колиб ти ожив.
Хоть би ти не чув
Аби жив був:
Яб твої крила
Позолотила.
Яб твої очиці
Накарувала. Народ. пѣс.

Наквітник—цвѣточный горшокъ; вазонъ

Накида̀ти—набрасывать; *накида́ти слово*—намекать. *Ото я кілько раз накидав слово.* Мазепа.

На̀кидка—плащъ, верхняя одежда.

Накирова̀ти—(приказ. сл.) направить.

Наківа̀ти—*накі́вати пьятами*—уйти.

Накла́д—1) иждивеніе. 2) Грузъ, тяга. 2) Налогъ, подать, пошлина.

На̀клеп—ложное обвиненіе, ябеда, клевета.

Наклепати—наклеветать, насплётничать наябедничать, ложно обвинить.

Накоїти — учинить, надѣлать, произвѣсть.

Наколотити—взболтать жидкость.

Накпи́тися-тьця—вдоволь наиздѣваться надъ кѣмъ-либо.

Накри́тка — дѣвушка прижившая внѣ-

брака ребенка. *Честь тогді святилася дуже, накриток карамі.* Макаровський.

Накру́чувати — накручивать, заводить (часы или что другое.)

На́кунець -— откупщикъ, подкупатель Орлик.

Накшта́лт—нар. на видь, на подобье, на манеръ

Налага́тися-тьця—(акт. сл.) налягать, упорствовавать. *Панове наложатьця на тое,* абп.... Величко.

Нала́годити — приготовить, исправить.

Нала́годитися-тьця — снарядиться, направиться. *Та куди ви, добродію, налагодились.*

Налагожовати—приготовлять,справлять.

Нала́пати—найти ощупью.

Налаштова́ти—приготовить, приладить, наполнить. *З вечора було ще налаштують воловий віз і поскладають.* Помис.

Належа́ти—принадлежать.

Нележи́тий належа́чий—принадлежащій, зависимый. *Належачий братству церковному Львівському.*

Належи́тє—нар. надлежащимъ образомъ. *Належитє контентовати дскляровано* — присуждено надлежащимъ образомъ удовлетворить.

Належи́тость—принадлежность.

Нале́жний—принадлежащій

Налига́ти—поймать на верёвку.

Налига́тися-тьця—ѣсть и пить невоздержно.

Нали́гач—короткая верёвка, привязанная къ рогамъ вола, чтобы вести его
Ой на воливи да налигачи,
А на коники пута. Пѣс

Нало́га—напоръ, натискъ.

Нало́іти—насалить.

Нало́патися-тьця—обожраться.

Наляка́ти—напугать.

Намага́тися-тьця — стараться, усильно просить.
Датків найменчих отнюдь вимагати неважитися. Орлик.

Намалёвати, намалювати—нарисовать, изобразить, представить.

Нама́мрати—нащупать.

Намастир—монастырь.

Намаца́ти=**нама́мрати**. См. выше.

Намениилося—сказанно, упомянуто.

На-менно—нар. поимённо.

Наменуваннє—названіе, наименованіе.

Наменувати—дать имя, поименовать, назвать по имени.

Намену́ти, намени́ти—напомнить, касаться, упомянуть.

Наместник—(акт. сл.) урядникъ, назназначавшійся старостою и исполнявшій его должность за отсутствіемъ старосты.

Намет, намі́т—балдахинъ, палатка, навѣсъ, шатеръ.
Наступила чорна хмара,
Став дощ накрапать,
Ой стали наші козаки
В намет утікать,
Которие багатиї
У намет пішли.
Козаченьки—нетяженьки.
Непосміли,
Взяли кварту,
Ще другу з жарту,
На дощі сіли.
А в нашого отамана
Учинився жаль:
Скинув з себе голубий жупан:
Тай намет напьяв. Запорожск. пѣс.

Наметати—засыпать, наносить,

Наметний—наносной.

Нами́сто—монисто, ожерелье.

Намір—намѣреніе.

Намірятися-тьця—замышлять, намѣре-

ваться. *Наміряють вони Поляки війну начати.* Мазепа

Намісць, замісць—нар. вмѣсто кого, на мѣсто кого или чего.

Намітка—кисейное покрывало носимое Украинками съ откинутыми назадъ концами.

Наміш—соръ, смѣсь.

Намнути—намять; побить.

Намо́ва—наговоръ.

Намо́вити—подговорить, подъучить.

Намовляти — склонять, подговаривать, подъучивать.

Намонятися-тьця — напиться пьянымъ.

Наму́лити—намозолить, нажать; надавить.

Намя́шкурити—надрать уши.

Нанезабудь—нар. на память, въ честь, въ воспоминаніе.

На-орчику—нар. напристяжкѣ, на привязи.

На-осточ—нар. напримѣръ, примѣрно.

На-отшибі—нар. вдали, въ одаленіи *Стоїть пустка на-отшибі.*

На́пад—приступъ.

Напакувати—нагрузить, наложить.

Напа́сник—оскорбитель, обидчикъ. *Напасників поверне в виноватцтво.* П. Ратай.

Відчепися, напаснику, я не була на празнику. Посл.

Напа́сниця — обидчица, оскорбительница.

Напа́сть—обида, клевета.

Напасть і на гладкій дорозі здибле. Посл.

Напастова́ннє—напраслина, обида.

Напа́стовати—обижать, оскорблять, оболгать.

Напевний—навѣрный.

Напѐвно—нар. навѣрно.

Напекти—напечь; *напекти раків*—покраснѣть, застыдиться *Ащо, Олено, напекла раків?*

Наперед—прежде, впередъ.

Напере̂кір—нар. вопреки, наперекоръ.

Напи́зитися—тьця—надуться, важничать.

Напи́лий—хмѣльной, нетрезвый.

Напи́ти—начить. *Наїв, напив, і втік неподякувавши.*

Напірити—надѣть на себя много одежды.

Напірник—наволока.

Напли́нок—илъ, наносной песокъ.

Напо̂й—напоеніе, упоеніе.

Напо́льний—полевой, боевой.

Напо́рано—нар. очень рано.

Напоту́ху—нар. въ заключеніе.

Направа—подговоръ, подстрекательство.

Напра́сний—внезапный. *Умер напрасною смертію.*

Напридба́ти—припасти.

Наприкратися—тьця—скучать.

Напрова́дити—направить, дать наставленіе. *Напрова́див ёго́ на добрий шлях.*

Напросте́ць, навпросте̂ць—нар. напрямикъ, прямикомъ. *Навпросте́ць прямуйся*—ступай прямо.

Напрохa̋ний—напрошенный.

Напрохa̋ти—напросить.

Напу́житися—тьця—натянуться.

Напусти́ти—наставить на путь.

Напья́лити—натянуть.

Нарада—совѣтъ.

Нарая́ти—присовѣтовать.

Нареко́ванний—нареченный.

Нареко́вати—нарицать.

Наремно—нар. скоро.

На́рис—очеркъ, абрисъ.

Наріжний—угольный.

В башті наріжній кімната—
В княжу світлость небагата,
Роги й зброї весь там стрій.

Зоря Галиц. 1855 р.

Нарікання—нарѣканіе.

Наріка́ти—1) именовать, нарѣкать. 2) Роптать, упрекать.

Наробити—1) надѣлать, совершить. 2) Напакостить.

Наровистий—упрямый.

Наруб **нарубка**—насѣчка, зарубка на деревѣ.

Наруга—печаль, поруганіе, бѣда, несчастіе.

Щоб було ти лучче пропав, чим мене бачити у такій нарузі. Квітка.

Наружний—обидный, достойный порицанія, безчестный, бранный.

Наруч—нар. кстати, съ руки.

Наруччя—браслетъ.

Насамперед—нар. прежде всего.

Насамоті—нар. съ глазу на глазъ, въ уединеніи.

Насит—насыщеніе. *Наївся до наситу.*

Насідати—заставлять, приневоливать.

Насінник—сѣменникъ.

Насіннє—я—сѣмена, сѣмя.

Яке коріння таке й насіння. Погов.

Наслідній—послѣдующій

Наслуговячий—служащій.

Насповівати—навѣять.

Настановити—наставить, избрать.

Наставляти—опредѣлять.

Настільник—скатерть.

Настовбурчити—наставить.

Настовбурчився бідорака мов їжак.

Настовпужитися—тьця—надуться, насторошиться.

Насторошити, **насторощити**—наставить, выставить, высунуть, выдвинуть. *Эней сам насторощив уха.* Котляревський. *То він одно ухо нашорошить.* П. Куліш.

Настояннований—настоянный, налитый. *Горілки настоянована на калган.*

Наступовати—1) наслѣдовать. 2) Наступать, попирать ногами. *На всіх неприятелів своїх наступовав.* Б. Хмельницький 1654 г.

Наступство—наступленіе.

Наступця—наслѣдникъ.

Настрашити—устрашить.

Настрільник—наконечникъ стрѣлы.

Настромити—наткнуть, заткнуть, продѣть.

Настя, Настуся—Анастасія, Настинька.

Насупитися — тьця — нахмуриться, надуться, сердиться, задуматься.

Насущник—насущный хлѣбъ.

Наський=**тутешній**. См. *Т.*

Наталка, Наталочка, Таля,— Наталія, Наташа.

Натаньчитися—тьця—натанцоваться.

Натачка—намекъ.

Натиснутися — тьця — втѣсняться, набраться.

Натихати—вдохновлять.

Натовкмачити—натолочь, прибить, приколотить.

Натовп——тискъ, толпа.

Натоплювати—натопить.

Наторочити—наврать, невѣрно пересказать.

Се вам снилось, а ви й пану наторочили. П. Куліш.

Натощака, **натщесерце**—нар. натощій, желудокъ, ни ѣвши, ни пивши.

Натравка—полка въ ружьѣ.

Натрусити—насыпать. *Натрусив з ріжка кабаки.*

Натрушовати—натрясти.

Натуга—напряженіе, болѣзнь. *Сохрани, Боже, натуги.* Пѣс.

Натужне—нар. насильно.

Натупатися—тьця — утомиться, устать *Натупалася старенька від роботи.*

Натурити, натуряти—дать нагонку, нагнать.

Натуркати—наговорить всякого вздору налгать, наморочить.

Натурковати—наушничать, подущать.

Натягати, натягнути—натягивать, натянуть.

Натягач—растеніе Paris quadrifolia L; иначе по—Украински—*вороняче око, ранник, хрещате зілле.*

Натяж—растеніе Ranunculus lingua L.

Натякнути—намекнуть, напомнить

Наугодки=нагідки. См. выше.

Наузкрай—нар. въ конецъ.

Наука—наставленіе.

Наумір—нар. до смерти.

Наустити—подъучить.

Наялбзити—жирно намазать.

Наямлити—накопить.

Нахаба—напасть.

Нахапати—нахватать.

Нахилки—нар. выпить безъ помощи стакана.

Нахильность—склонность, приверженность, пріязнь, наклонность.

Нахиляти, нахилити—наклонять, нагинать, наклонить, склонить.

Нахилятися—тьця—наклоняться, нагинаться.

Нахідка—находка.

Наход—нашествіе.

Нахмаритися—тьця—покрыться тучами. *Нехай лишень виясниться, бач як нахмарило.*

Нахопитися — тьця — наскочить, наткнуться, испытать что либо нечаянно.

Нахрапом—нар. дерзко, нахально.

Нахуроватися—тьця—нагрузиться, набрать клади, нагрузить руки.

Нацюкати—наколоть чего мелко.

Начастка—*начастку дати*—значитъ подать синодикъ или поминальную книжку для вынутія части въ просфорѣ при совершеніи проскомидіи для поминовенія усопшихъ.

На-час на-часок—нар. на мигъ.

Наче=неначе. См. ниже.

На-чеку—нар. насторожѣ, на караулѣ.

Начепити, начепляти—нацѣпить, нацѣплять.

Начинити—начинить, надѣлать, избрать.

Начиня—сосудъ, горшокъ. *Начиня глиняне кухенне.*

Начуватися—тьця—ожидая кого освѣдомляться.

На-швидко нар. на скорую руку, на скоро.

Нашкодити—причинить вредъ или убытокъ.

На що?—на что? за чѣмъ? къ чему? для чего?

Нашорошити=насторощити. См. выше.

Нашось—на что-то.

Нащадний—потомственный.

Нащадок—потомство.

Нащесерце—нар. натощакъ.

Нащо, навіщо=на що См. выше.

На-щоб?—къ чему? за чемъ? для чего?

Нащось=нашось См. выше.

Не-аби-як—нар. не какъ-нибудь, пышно.

Не-аби-який—не какой нибудь.

Небезпечéньство—опасность.

Небіжчик, небіжник, небожчик, небожник, небощик—покойникъ, усопшій.

Небога—1) племянница. 2) Бѣдняжка.

Небож, небіж—племянникъ.

Небожа—голубчикъ.

Небора́к, небора́ка—бѣдняга, бѣднякъ.

Небора́чка—бѣдняжка, бѣдная.

Небосхил—небосклонъ, горизонтъ.

Невада—безвредность.

Неважитися—тьця—не дерзать.

Неварт—не стоитъ, недостоинъ.

Невбачати—невидѣть, непредусматривать.

Невгавати—непереставать, неостанавливаться.

Невгавучий—безпрестанный, никогда неунимающійся.

Невгамованний—безпокойный.

Невда́ха—безталанный.

От сей невдаха бідолашний.

Невдягнений—неодѣтый.

Невдя́чний—неблагодарный.

Невели́кий—маленькій.

Невели́чкий—небольшой, маленькій ростомъ.

Невиводний—неисчерпаемый, постоянный

Невиводно— нар. постоянно, всегда.

Невикру́тний—безъисходный.

Невимовний—необъяснимый.

Невимовне чудо учинилося с того дива.

Невитра́вний—неизгладимый.

Невіглас—невѣжда, грубіянъ.

Невіра, невірний — слово означающее еврея.

Невіста—1) въ Украйнѣ невѣста. 2) Въ Галиціи Буковинѣ жена.

Іде мужик с поля, бички підганяє,
А невіста іде з міста гопки витинає. Пѣс.

Іде мужик постогнуючи,
А невіста вигойкуючи. Погов

3) Вообще всякая замужняя женщина.

Два жиди, а дві невісти зроблять ярмарок у місті. Посл.

Невістка, невіхна—невѣстка; братняя жена также.

Невісткин—невѣсткинъ.

Невістюх—(акт. сл.) женоподобный мужчина.

Лучче за цілость отчизни на плацу військовим... полегти, нежели в домах своїх яко невістюхам, побієнним бути. Унив. Богдана Хмельницкаго 1648 г.

Невклю́жий—неуклюжій, неловкій.

Нѐвод, невід=**волóк**. См. *В*.

евпокій—безпокойство.

Невпокійний—безпокойный.

Невро́ку!—да не повредитъ! *Невроку їй, як маёвий мак цвіте!*

Невсипу́щий—неутомимый, неусыпный.

Невситимний=**ненатлий** См. выше.

Невстидли́вий—безстыдный, безсовѣстный

Невтомне, неутомне—нар. безъ устали,

Невча́си —непогода. *Невчаси зимнії.* Величко.

Невча̀сний—безвременный, некстати.

Невім — нар. недаромъ, *Невім так дуже болячє*

Нега̀дки—нар. всеравно, безразлично, равнодушно.

Нега́йний—скорый, немедленный.

Нега̀йно—нар. немедленно

Нега̀рний—скверный, нехорошій, некрасивый.

Нега̀рно—нар. скверно, гадко.

Неги́н—растеніе куколь Agrostema Githago L.

Негідь—гадость.

Негідний—негодный, злой, дурной.

Него́да—непогода, ненастье.

Сива шапка до погоди
Сірячина до негоди. Пѣс.

Неговіркий—неразговорчивый.

Него́же—нар. некстати, негодится, нехорошо. *На тобі небоже, що міні негоже.* Посл.

Негре́чи— нар. неприлично.

Негрунто́вий—1) безземельный. 2) Неосновательный.

Недаремний—непустой, нетщетный

Недаремне—нар. ненапрасно, нетщетно.

Недà рма—нар. недаромъ.

Недба̀лий — беззаботный, равнодушный къ пріобрѣтеніямъ.

Недбалість, Недбальство—безаботность, нестяжаніе.

Недба̀ло—нар. безъ вниманія, беззаботно.

Недба̀ти—необращать вниманія, незаботиться.

Неділя—воскресный день.

Недільний—воскресный.

Недóбиток—недобитый или незамученный окончательно.

Недовірок—изувѣръ, вольнодумецъ, отщепенецъ, атеистъ.

Недогàрь—зола, пепелъ.

Недóгарок—свѣчной огарокъ.

Недóгляд—недосмотръ.

Недогода—нар. не въ ладъ, не впопадъ неудачно.

Недоймитка—недостатокъ.

Недоки—нар. невсегда, невѣчно.

Недолúмок—безталанный человѣкъ.

Недолю́док—злой, какъ звѣрь, человѣкъ; дурнаго поведенія человѣкъ.

Недóля—безталанье.

Недоля́шка—ополяченная, несчастная.

Недоля́шок—ополяченный Южно-Руссъ. *Морозенко топче конем ляхів з недоляшками.* П. Куліш.

Недорід—неурожай,

Недорідний, недородний—неурожайный.

Недоріка—заика, косноязычный.

Не-до-сóли—нар. нѣкогда, не дотого, не время.

Тепер мині не-до-соли.

Коли грають на басолі. Пѣс.

Не-достóти—нар. неаккуратно.

Недостямкý—нар. невразумительно, непонятно.

Недóтика—**нерýш—мене.** См. ниже.

Недоýмок—глупецъ.

Недýга—болѣзнь. недугъ.

Недýгувати—болѣть, хворать.

Недýж, недýжий—больной. слабый, хворый.

Недýже—нар. потихоньку, слабо, въ малой степени.

Недýжний—болѣзненный.

Недужність — слабосиліе, болѣзненная слабость.

Недýрно—**недàрма**. См. выше.

Мèжелі—**між**. См. ниже.

Нѐжит. нѐжидь—насморкъ; въ переносномъ смыслѣ прихоть, лѣность.

Незáбаром—нар. въ скорости, въ скоромъ времени.

Незабудька—растеніе Myosotis sparsiflora Mikan.

Незабýтний—незабвенный, памятный.

Незаздрий- независтливий.

Незамайник—**дарморос, дереза, лиций, повій.** См. *Д. Л и П.*

Незараз—нар. не теперъ, не сейчасъ.

Незаразом—нар. не въ разъ, не сразу, не вдругъ,

Незàрний — безкорыстный, независтливый.

Незбóжний—безбожный.

Незборонне — нар. безпрепятственно, безнаказно.

Незбýтний—плохой на сбытъ или продажу.

Незвитяжний—непобѣдимый.

Незвичайний—1) необыкновенный. 2) Невѣжливый,

Незвичайність, незвичайность—1) необыкновенность, странность. 2) Невѣжливость.

Незвичайно—нар. необыкновенно; не по-обычаю; невежливо.

Незвідчого—нар. ни и съ чего дурнаго, ни съ чего. *Не звід чого, як з любощів плаче.*

Наззрàба—неуклюжій, неповоротливый, безобразный человѣкъ, существит. общ. рода.

Незґрàбний—прилаготельно отъ *незґрàба.*

Незгірш-е—нар. нехуже.

Незгірший—нехужій

Незгóда, незгóдонька—бѣда несчастье.

Стоїть явір над водою,

В воду похилився.

На козака незгодонька,

Козак зажурився. Пѣс.

Нездвижи́мий, **недвижѐн**—непоколебимый.

Нездола̀ти—небыть въ силахъ, несовладать.

Нездужанне—безсиліе, болѣзнь.

Нездýжати, **недýжати**—неимѣть силъ, хворать, болѣть.

Нездýжже=**нездýжанне**. См. выше.

Незиблѐний — неодолимый, неподвижный.

Незиблѐно—нар. стойко, крѣпко, неодолимо, неподвижно.

Незичли́вий—нерасположенный.

Незичли́вость—нерасположеніе.

Незлічѐнний—безчисленный.

Незмігти=**нездола̀ти**. См. выше.

Незмірний=**неомірний**. См. ниже.

Незна́мий—неизвѣсный. *Прійшли якісьто незна́емі люде.*

Незнае́мець—незнакомецъ.

Незнае́мий—незнакомый, невѣдомый, неизвѣстный.

Незнаѐмка—незнакомка.

Незнарошний — нечаянный, неожиданный.

Незнарошне—нар. нечаянно, нехотя.

Незріти—невидѣть.

Незрячий—слѣпой, невидящій.

Незрячі прозрять, а кривиі,
Мов сарна з гаю помайнують.
Т Шевченко.

Незстрімно—нар. неудержимо.

Неклен=**джугастро** См. *Д.*

Нёкнути—глаголъ выражающій понукиванье лошади. *Нёкни лишень хлопче на сіру, а то щось дуже вже тихо їдем.*

Некотрий—нѣкоторый.

Не́крут—рекрутъ.

Некукібниця—недоброжелательница.

Уставай невістко неробітнице
Та нашому добру некукібнице. Пѣс.

Не́льга—нар. неможно. *Нельга знати,* Шишацький-Ильїч.

Нѐльзя=**Nec plus ultra**. До невозможности. *По саме нѐльзя нахлистався.*

Нѐлюб, **нелю́бий**—немилый. противный.

Нелю́дський—нечеловѣческій, звѣрскій.

Нема́, **нема̀е**—неимѣется, нѣту.

Немѐткий—неловкій.

Неменýщий—неменуемый, необходимый.

Немо̀в—союзъ какъ-будто, словно бы, будто-бы.

Немовля́тко—младенецъ бесловесный.

Неможли́во—нар. невозможно.

Немрýщій—безсмертный.

Ненажитство—ненасытность.

Ненаро́ком—нар. нечаянно, безъ умыслу ненарочно, случайно.

Ненарýшне—нар. ненарушимо.

Нена̀ситець—1) растеніе Astragalus glycyphylos L; иначе еще оно называется: *девьятилітник, крило орлине.* 2) Одинъ изъ самыхъ большихъ и опасныхъ пороговъ Днѣпра.

Нена̀ський—чужестранный.

Ненацька—неожиданность.

Нена́че, **инна́че**—союзъ словно, будто, какъ-бы.

Нѐндза, **нѐндзний**, **нѐндзник**—(акт. сл.) бѣдность, нищета; бѣдный, жалкій.

Непýж—нар, нежели, чѣмъ.

Ненька, **неня**—1) мать, матушка, употреблятся только въ пѣсняхъ въ такомъ смыслѣ, какъ по-Великоруски говорятъ родная, родимая; зват. надеж *нене, ненько.* 2) Въ Галиціи и Буковинѣ *неня* значитъ старшая сестра.

Необа́чний—неосмотрительный, опрометчивый, неосторожный.

„Эй вернися, Сагайдачний,
Візьми свою жінку,
Віддай тютюн, люльку,

Необачний,
Гей, гей, необачний". Пѣс.

Необачно—нар. опрометчиво, неосмотрительно, неосторожно.

Необачность—безпечность, неосторожность.

Необзирь—нар. безъ оглядки.
Втікавте необзирь помертвівши.
П. Ратай.

Необорний—неодолимый.

Необорність—неодолимость.

Неодмінно—нар. непремѣнно.

Неодмовний—безотговорочный.

Неодмовность—безотговорочность.

Неодукований—невѣжественый.

Неомильний—безошибонный, основательный, непрерывный, безпрепятственный.

Неомірний—неизмѣримый, безмѣрный.

Неопатрность—неосторожность.

Неподаль—нар. недалеко,
Неоподаль станувши обозом.
Величко.

Неополоханий, ненаполоханий — ненапуганный.

Неосяжний=**неомірний**. См. выше.

Неотмовний—безпрекословный.

Неотмовне—нар. безпрекословно. *Жеби неотмовне вовсім послушенство отдавали.* Мазепа.

Неофіт—новокрещенный, новообращенный въ христіанство.

Неофітка—новокрещенка.

Неохайний—неопрятный.

Неохайность—неопрятность, неряшливость.

Неохендозтво—безобразіе.

Неошанований—неоцѣненый по достоинству.

Неошацований — безцѣнный, неоцѣнённый.

Неошкульний—безобидный, безвредный.

Неошкульно—нар. безобидно, безвредно, неразорительно.

Неошкульность—безвредность, безобидность.

Непамьять—забвеніе.

Непевний—1) сумашедшій, безумый. 2) Сомнительный, неизвѣстный. 3) Чародѣй.

Непевно—нар. безумно, безъ-толку; сомнительно.

Неперєливки—нар. серьёзно.
Він побачив що се неперелевки тай утік.

Неповага — непочтительность, неуваженіе, презрѣніе.

Непогальмований—цѣлый, неиспорченный.

Неподалець—нар. вблизи.

Неподобати—невзлюбить.

Неподобний—странный.

Непозибкий—непоколебимый.

Непозибко—нар. непоколебимо.

Непокірливий—непокорный.

Непокірливость—непокорность.

Непомилишний—безошибочный.

Непомилишно—нар. безошибочно, безъ промаховъ.

Непомилишность—безошибочность.

Непроки—дурные слухи.

Непорушний—неприкосновенный.

Неприличний—незаконный.

Неприпинний—безпрепятственный, непрерывный.

Непритомний — безпамятный, безсознательный.

Неприторенний—безмѣстный, неимѣющій мѣста.

Непритульний—неудобоприложимый.

Непритьмом—нар. не къ спѣху, не сразу, не въ одинъ разъ.

Непроміжно—нар. невозможно.

Непутящий—негодный, ничтожный.

Неразрушно—нар. нерушимо. *Повелівається пребувати ві Львові Братс-*

твеу неразрушно і неподвижно. Чинъ Львовск. Брат. 1668 г.

Нерантом=непритьмом. См. выше

Неробочий—бродяга, неимѣющій опредѣленныхъ занятій.

Нероскві̀чаний—нерасцвѣвшій, нераспустившійся.

Нерость—минералъ.

Нерухо̀мий—неподвижный.

Нерухо̀мо—нар. неподвижно.

Нерýш менѐ, недотика—растеніе Impatiens Noli me tangere.

Нерѧ́д, нера́д—(акт сл) безпорядокъ, блудодѣйство. *Допуститися мів неряду справного з неякою черницею.* Справа 1605 г.

Несамовитий—самъ не свой, шальной, потерянный.

Несві̀чний—невѣжда.

Несвітній — небывалый, невозможный, темный.

Несвоечасний—несвоевременный.

Не свого-часу—нар. не во время, преждевременно.

Неси́ла—безсилье, изнеможеніе.

Неси́тство—ненасытность.

Нескажи́—союзъ точно, словно, будто бы.

Нескрѐба—нечоса.

Несла́ва—(Галиц. сл.) позоръ, стыдъ.

Неслу́шний — ненадлежащій, неосновательный, несправедливый.

Неслушне—нар. неприлично.

Несма́чний—непріятный, не по вкусу, не по нутру.

Несмертельний—(акт. сл.) безсмертный. *Не смертельна слава по Запорозцям, сталась.*

Несподіваний—неожиданный, нечаянный.

Несподіванка—неожиданность, нечаянность.

Несподівано—нар. неожиданно, нечаянно.

Неспогада̀ний—неизъяснимый.

Неспогада́ти—невообразить.

Як тебе кохаю—неспогадаеш. Пѣс.

Неспоко́й, неспокій—безпокойство.

Нестак—нар. невозможно, несбыточно.

Неста̀лость—непостоянство.

Нестаний — (акт. сл.) неявившійся къ суду

Нестание—(акт. сл. niestanie) неявка къ суду.

Нестате́чний—непостоянный, неприличный.

Нестате́чність, нестатечность—неприличіе, непостоянство.

Нестатечне—нар. непостоянно, неприлично.

Неста́ток, неста̀тки — 1) недостатокъ, бѣдность. 2) Непостоянство. 3) Безумецъ.

Послідовали волі Хмельниченка нестатка. Величко.

Нестіний—неспособный, несвѣдущій.

Несто̀тно—нар. точно; тождественно.

Несто́яча—неустойка, безпокойство.

Нѐстям—упоеніе, восхищеніе.

Нестя́митися—тьця—не опомниться.

Нета̀к щоб ду́же—нар неслишкомъ.

Нетець — заключенный, арестованный, плѣнникъ.

Нете́ча—непогода, ненастье.

Нѐтро, на́дро—густой первобытный лѣсъ, чаща лѣсная.

Нѐтря—дебрь.

Нетутѐшній—нездѣшній.

Нетя́га—1) бѣднякъ. 2) Безвечный человѣкъ. 3) Лѣнтяй, а иногда и негодяй. 4) Бурлакъ, непосѣда; увеличит. *нетя́жище*, уменьшит. *нетяженька.*

Ой нетяга, нетяга,
А нетяженька моя,
А де заслужчина твоя. Пѣс.

Неуважний—неразсудидельный, неосторожный.

На релію наступаючи, схизматиками неуважне называеш, в чом великую кривду.... чинить Репротест на Тышкевича, 1619 г.

Неудольность—неспособность.

Неужиточний—негодный, грубый, неучтивый.

Нехай—нар. пусть, пускай. Это слово сложилось изъ отрицанія *не* и повелительнаго наклоненія *хай*; отъ глагола *хаяти*.

Нехаяти, занехаяти — ху ить, нудить, небречь.

Нехворощ—растеніе Artemisia Campèstris L; изъ котораго дѣлаютъ вѣники.

Нехибний—безошибочный, несомненный.

Нехибно—нар безошибочно, несомнѣнно.

Нехлюя—неряха.

Нехрист—изувѣръ, бусурманъ

Нехтуванне—небрежность.

Нехтувати—пренебрегать.

Нехуть—отвращеніе. *Всі нехути і розносити успокоїти.* Величко.

Нецнотливий—нечестный.

Нечема—невѣжа.

Нечемний—невѣжливый, грубый.

Нечасані панночки — растеніе Nigella damascena L.

Нечинор, Нечинір—Никифоръ

Нечисть—грязь; нечистая сила.

Нечля — нар. нельзя. *Що нечля, той негоже.* Погов.

Нечуй—вітер—растеніе Hieratium Pilorella Fauch.

Нечумазний — невидный, некрасивый, гадкій.

Нечупарний—неопрятный.

Нечупарно—нар. неопрятно.

Нечути, нечуть, нечутно—нар. неслышно.

Нечутний—неслышный, тихій.

Нешпетний—изрядный.

Нешпор—вечеръ; отъ Латинскаго vesper. *Перед нешпором виїхав до Відня.* Величко.

Нешо, нещо — нар. всеравно, безразлично.

Нещирость—неискренность.

Ниверсал, универсал—гетманскій рескриптъ или грамота.

Нивже—неужто.

Нигіч—ничего, нисколько. *Нигіч отвіту не дае. Нигіч, ні гаріля пиминки.* Котляревський.

Нидіти—тосковать, скорбѣть.

Нижей—нар. ниже. *Млин і возовня нижей хутора.*

Нижник—подчиненный, младшій или нижний чинъ. *Нижник не вишник; нижник послухае вишника.* Погов.

Низ, Занорожже — нынѣшнія губерніи Херсонская и Екатеринославская или Новороссійскій Край.

Низовий—южный, нижній.

Да повійте вітри низовиі. Пѣс.

Низовина—низменность.

Низчий—низшій.

Никати—всматриваться.

Никати—шляться, таскаться.

Нисчимний—ни съ чемъ: безъ ничего, пустой.

Нишкати—мелькать, шпырять

Ницелоз—кустарникъ Salïx répens L.

Нишкнути—замолчать, находиться въ молчаніи.

Нишком—нар. тайкомъ, украдкой, молча, тихомолкомъ.

Нишпорити—шарить; искать въ потьмахъ кого или чего либо.

Нищечки, нищечком—**крадькома**. См. *К*.

Нищити—уничтожать, разорять, искоренять.

Нищук, нищун—(съ презрѣніемъ) нищій.

Ні—нѣтъ; не то. *Ні не так се було добродію.*

Ніби—союзъ какъ будто, словно.

Нівець, внівець—ничто, въ ничто, ни во что. *Гайдамаки в час Великої Руїни все внівець обернули.*

Нівечиний—порченный.

Нівечити—портить; издѣваться, ни во что ставить.

Нівже—нѣтъ ужъ.

Нівроку=**невроку**. См. выше

Ні в сіх, ні в тіх—нар. въ недоумѣніи. *Нівсіх, нівтіх, як собака в човні.* Пов.

Нігде, ніде—нар. нигдѣ.

Ніж ножака—ножъ, ножище.

Ніж, ніжлі—союзъ нежели, чѣмъ. *Більш заходу, ніж свята.* Посл.

Нікòли—нѣтъ времени, нѣкогда, недосужно.

Николи—никогда, ни за что.

Нікольство—нерадѣніе, подъ предлогомъ что нѣтъ времени.

Нікчѐмний—ничтожный.

Нікчемність, нікчемность—ничтожество, негодность.

Нікчѐмно—нар. ничтожно, негодно.

Нільзя—нар. нельзя.

Нім—союзъ пока, прежде, нежели *Нім сонце зийде, роса очі виїсть.* Посл. *А нім тое буде, пришили намисто з шиї своеї.* Мазепа къ Мотронѣ Кочубей.

Німан, Німань, Немань—рѣка Нѣманъ.

Німаня—нѣмая..

Німець, німчин—нѣмецъ а также человѣкъ неумѣющій говорить по-Украински; ибо наши древніе предки, да и современные намъ простолюдины, называя себя только *людьми тай годі* всякаго неумѣющаго говорить по-Украински называютъ нѣмцемъ, не розличая національности чужеземца, хотя бы то былъ Итальянецъ или даже и Турокъ кои выучився разумѣть и говорить Украинскимъ словомъ могли сдѣлаться впослѣдствіи съ нѣмцевъ *словенами* т. е. разумѣющими *слово*, что означало въ древнія времена языкъ, рѣчь.

Німѐччина, Німѐщина—Германія.

Німий, німѐнь—нѣмой, безсловесный. *Німий як риба.*

Німѝця=**дурм..н.** См. *Д.*

Німкѐня—Нѣмка.

Німовати, німỳвати—молчать, быть нѣмымъ.

Ой німують по Вкраїні
Високі палати. П. Куліш.

Німоватий—молчаливый.

Німота—Нѣмецкій народъ.

Німощот, німолік—Алгебра.

Німпоки—прежде чѣмъ, до того времени, пока.

Ніпра=**Дніпра**. См. *Д.*

Ніс—носъ.

Ні-се—ні-те, нісенітниця—1) пустяки, вздоръ, мелочь, безсмыслица. 2) Пѣсня *Нісенітниця*, очень популярная въ народѣ.

Ішли дівки з Санжарівки,
А за ними два парубки;
А собака з Маківок,
Гав гав на дівок.

Ой дівчина Кулина,
Поїхала до млина.
Зачепила в сухий пень,
Тай стояла цілий день.

Продай, мамо, дві корови,
Купи мені чорні брови,
На колодці стояти,
Та на хлопців моргати.

Продай, мати, дві телиці;
Купи мені шнуровиці;
В мене циці трясуться,
З мене хлопці сміються.

Ой сліх тай публіка,
Била жінка чоловіка;
А матінка боронила,
Аж кочергу изломила.

Чом, чом боса ходиш?
Чому чобіт не заробиш?
Ой не жалуй дурнички
Купи нові черевички!

Ой їхав, їхав, їхав,
Чом до мене не заїхав;
В мене сінці, в мене й хата,
В мене й курка волохата.

На дорозі да калюжа
Бо робити я не дужа;
Як-би скрипки да цимбали,
Тоб і ніжки все скакали.

Ой сів, зажурився,
Що з малою оженився,
Не журися мій Андрію,
Підросту я за неділю.

Ніт, ніту—нѣтъ, нѣту.

Нітити, нітувати—отрекаться, отпираться.

Нітник—растеніе Helianthemus vulgare Gärtn.

Нітовати, нютовати—(акт. сл.) заковать; спаять.

Військо, Сірка послухавши, дало покій Мазепі, тілько в кріпкиї веліло ёго занютовати кайдани.

Величко.

Ніхто—никто.

Ніць, ниць—нар. лицемъ къ землѣ.

Ніцовати—пренебрегать, насмѣхаться, *Що чоловік собі обіцюе, тое Бог ніцуе.*—Посл

Ніч—ничто, ничего.

Що о дому ніч недбаеш. Пѣс.

Ніч, нічка ніченька—ночь, ночька, ноченька.

Нічлиги, ночици—сумерки.

Нічитися-тьця—темнѣться, превращаться въ ночь.

Нічичірк—междоим. нигугу.

Нічого, нічогісінько—ничего, рѣшительно ничего. *Та йди сміло ничогісінько тобі не буде*

Нішо, ніщо—союзъ ничто. *Їж і пий все, ніщо незавадить.*

Ніяк—нар. никакъ, нейтрально.

Ніякий—безразличный, индеферентный, нейтральный.

Ніякийсь—кто то, нѣкто.

Ніяково—нар. неловко.

Ніякість—нейтралитетъ.

Новий рік—1-е Января, новый годъ.

Новина, новинка—новость, обновка.

Новобитня—новость. См. Уст. Луцк. Брат. 1624 г.

Новобранець—рекрутъ.

Новорічний—новогодній

Ноготки, дикі нагідки—растеніе Calendula officinalis L.

Нора—пещера.

Норцевий—погребной (?)

Норцёвого пива уточила. Пѣс.

Носатка — кувшинъ съ длиннымъ носомъ.

Носики=**козелки, сокирки.** См. *К. С.*

Нуд, нудьга—тоска, скука.

Нудити, нудьговати=**нидити.** См. выше.

Нудний—тошный, противный, отвратительный.

Нудно—нар тошно, тяжко, противно.

Нудота=**нуд, нудьга.** См. выше.

Нуж=**ніж.** См. выше.

Нуждити—принуждать.

Нужний—страшный, трудный; опасный.

Нук—(Бессарабск. сл.) орѣшникъ.

Нум, нумо—станемъ.

Во имя Боже нум до ролі! Д. Лозовський.

Нурт — теченіе, глубина. *Барабаша нуртам Дніпровим отдано.* Величко.

Нюшити—нюхать, обнюхивать. *Собака нюшить коло дверей.*

Нявчати—мяукать по кошачьи.

Няти—брать.

Нятися—тьця—браться, жениться;

Нятство—заключеніе, плѣнъ.

О

О—предлогъ о, объ *Ні о що більш не просити.* Гетьман Скоропадський.

Обабок, бабка—растеніе Boletus scaber Bull.

Обавлятися-тьця — (акт. сл.) бояться, остерегаться. *Сам обавляючись, щоб у мене оних листов неперенято.* Кочубей.

Обаполки—по обѣ стороны бревна выпиленныя доски, горбили, укоторыхъ, одинъ бокъ ровный, а другой выпуклый.

Обач—осмотръ, обзоръ.

Обачення—свиданье; *до обачення*—досвиданія.

Обачити—увидѣть, осмотрѣть. обдумать, образумиться.

Обачний—осмотрительный, внимательный, осторожный.

Обачність, обачность—осмотрительность, осторожность, внимательность.

Обаче—союзъ но, однако.

Обаяти—обворожить, околдовать; отъ того *обаяніе.*

Обваж—обвѣсъ.

Обважати—обвѣшивать, обманывать въ вѣсѣ.

Обваженіти—отяжелѣть.

Обваровати—(приказ. сл,) обезпечить, подтвердить, замѣтить, предостеречь.

Обвиноватити—обвинить, сдѣлать виновнымъ.

Обвиняний—обвитый.

Обвіданне—посѣщеніе, визитъ.

Обвідати, обвідувати—посѣщать, отвѣдывать.

Обвісити—повѣсить. *Березецького обвісити велівши.* Величко.

Обвістити—извѣстить.

Чрез послів своїх обвістити. Величко.

Обвод, обвід—1) уѣздъ, округъ, повѣтъ. 2) Обводъ.

Обводовий — (Галицк. сл.) окружный, уѣздный, повѣтовый. *Коломия обводове місто.*

Обволанне—(акт. сл.) публикація.

Обговтувати—пріучать, усмирять.

Обгорнути—окружить; обвернуть, окутать.

Обгорнули Наливайців
Лестровиками. П. Кулиш.

Обгорнутий—окруженный, обвернутый.

Обдзёбати—клевать. Ґоворится о птицахъ.

Обділяти—надѣлять.

Обдукція—(акт. сл. obductio) донесеніе объ осмотрѣ или освидѣтельствованіи.

Обдурь, обдурка—обманъ.

Обдурити, обдурювати—обманывать.

Обезглуздіти—ошалѣть.

Обезмоцніти—обезсилить.

Оберати, обірати—избирать.

Обережний—осторожный.

Обережно — нар. осторожно, осмотрительно.

Обережность—осторожность.,

Оберемок—охаповъ, что понесть можно обѣими руками

Оберне́нне — обращеніе, направленіе. *Оберненне своїх сил на Крим.* Самойлович.

Оберну́ти—обратить; обворотить; поворотить, направить куда.

Оберну́тий—обращенный; обвороченный.

Обжинатися—тьця—оканчивать уборку хлѣба.

Обжи́нки — обрядъ, когда въ первый день жатвы возвращаются всѣ жнецы домой съ пѣніемъ. Дѣвушка впереди несетъ малый снопъ, или *житяний вінок*, который ставится хозяиномъ *на покуті*, а жнецовъ угощаютъ.

Обжи́ва, обжнівка, обжнівонька—пѣсня по окончаніи *жнива*.

Оби́два, оби́дві—оба, обѣ, обое.

Оби́дець, обо́дець—родъ женскаго украшенія.

Обизві́чити—причинить увѣчье, скалѣчить; выбить глазъ.

Обийми́ще—охватъ, объёмъ.

Оби́клий—обыкновенный.

Оби́клость—обыкновеніе, обычай. *Удержимося при старожитніх своїх обиклостях.* Скоропадський.

Оби́сце—обиталище.

Обиходи — границы и принадлежности имѣнія.

Обихо́дитися—тьця—обходиться.

Обицюва́ти—обѣщать.

Оби́цянка—обѣщаніе.

Обича́йка— обручъ у рѣшета.

Обі́г—1) курсъ. 2) Очеркъ.

Обі́д, обі́док—кругъ, ободъ, ободокъ.

Обі́д, обі́дець, обі́дчик—обѣдъ, обѣдецъ

Обіда́нне—обѣданье, столъ.

Обіда́ти, обі́дувати—обѣдать.

Обіжда́ти—обижать.

Обі́жниця—1) орбита. 2) Мѣсто конскихъ скачекъ; гипподромъ.

Обі́йм, обі́йма—объятіе.

Обійма́ти —обнимать.

Обійня́ти—обхватить, обнять; уразумѣть.

Обі́йсте—домъ, дворъ, усадьба.

Обі́руч, обі́ручки—нар. въ двѣ руки, двумя руками.

Обі́т, обі́тниця—обѣтъ, обѣщаніе.

Обі́хід, обіхі́дка—обиходъ, употребленіе, примѣненіе.

Обіця́ти—обѣщать.

Обі́цянка—обѣщаніе, обѣщанное.

Обіща́ти—обіця́ти, обицюва́ти. См. выше.

Обкру́тнутися—тьця—обернуться, изворотиться.

Обла́ва — извѣстнаго рода поиски, а также и охота на звѣрей.

Обла̀вка—край судна.

Тую галеру за малёвани облавки брами. Дума про Самійла Кішку.

Обла̀годити—привести въ порядокъ.

Обла̀довати—владѣть, обладать.

Обла̀з—глухая тропинка (?)

Ясна нічка в Чорногорі,
Світить місяць з звіздочками,
С легинями тисяч двісті
Квапить Добуш облазами.

I. Федькович.

Облёви—блевотины; отъ глагола *блевати*. *Напився до облёви.*

Облизень — *облизня піймати* — застыдиться, получить отказъ, потерпѣть неудачу.

Облик, облі́g — (акт. сл.) одолженіе, обязательство, росписка, вексель; отъ Латинскаго obligatio и Польскаго oblig.

Обли́ччє—я—лице, видъ, образъ.

Обли́шити—оставить.

Облиgа́ция—обязанность; отъ Латинскаго obligare.

Облі́gуватися — тьця—обязываться; давать обязательство.

Облёва—(акт. сл.) добыча, жертва.

Облóг—цѣлина, неоранная дѣвственная почва.

Облóга—1) блокада, осада 2) Ограда.

Обложéнець—осажденный.

Обложене—покрытіе, осада.

Облуда—(акт. сл.) помраченіе, обманъ, лукавство. *Лестною облудою покритий.* І. Скоронадський.

Облýдний—лукавый; *облýдна мóва*—посмѣяніе, иронія, лукавая лестная рѣчь.

Облупити—ободрать.

Облюбéник—любовникъ.

Облюбéниця — фаворитка, любимица; любовница.

Облямóваний—окаймленный.

Облямовáти—окаймить.

Облята — (акт. сл.) 1) предложеніе, жертва. 2) Явленіе въ судѣ для снятія копіи.

Обмежка, обміжка—межеванье, межевая черта. *Пійшов полем нивами по обмежках.*

Обмин, обмина—миновеніе, пропускъ.

Обминáти, обминути—минать, минуть, пропустить.

Обмислити — 1) имѣть попеченіе. 2) Обдумывать. Луцк. Брат. 20 Февр. 1619 года.

Обмишлявáнне—размышленіе. І. Трязна 1648 Тріодъ.

Обмишлявáти—размышлять.

Обмилитися—**тьця**—обмануться, ошибатся.

Обмір—объёмъ, обхватъ.

Обміркуванне—обсужденіе, разсужденіе, размышленіе.

Обміркувáти—разсудить, размыслить.

Обмóвити, обмовляти—злословить.

Обникати—осмотрѣть.

Обніжок, обніжже—узкія полосы земли, поросшія кормовыми травами, которыя окаймляютъ хлѣбныя нивы.

Обночувáти—переночевать, заночевать.

Обняти—1) обнять. 2) Поселиться. *Обняв свою в Чигрині резиденцію.* Величко.

Обняттє—1) величина, размѣръ. 2) Принятіе. *Гетьман при обняттю свого уряду.* Орлик. 3) Замѣщеніе, наполненіе. *В крiпости людей ратних до обняття не найдуеться.* Самойлович.

Обобóчний—находящійся по обѣ стороны рѣки Днѣпра.

Обовім—(акт. сл.) ибо.

Обовязок—обязательство, договоръ.

Обедва—**обидва**. См. выше.

Обойга — оба, obоe. *Коммиссія обойга народів: Литовського і Польского.*

Обожевóліти—ошалѣть, съ ума сойти.

Обок — нар. возлѣ, подлѣ, при боку, вблизи.

Оболок—облака, туча.

Оболонь—поле; выгонное или луговое мѣсто. близъ города, такъ близъ Кіева, Галича, Переяслава, Сендоміра. и проч. есть *оболóнь*, которая въ Галиціи называется *болоничейко.*

Обóз—1) артилерія. 2) Лагерь. *Обозом лежати.*

Обозвáтися—**тьця**—отозваться, откликнуться; иначе еще *обизватися, обзиватися, озиватися.*

Обознáтися — **тьця** — познакомиться. *З козаками обознавшись.* Величко.

Обóзний—чиновникъ: а) *Генеральний*—Генералъ-Фельдцейхмейстеръ. б) *Полковий,* замѣнялъ *Полковника* (т. е.) начальника войсковаго округа на которые дѣлилась Украйна во времена Гетманіи въ его отлучкѣ. в). *Компанійський*—въ конницѣ.

Оболонщик—стекольщикъ.

Оболоня—тёмный лугъ; иначе по-Украински *болоня.*

Обо-поли, оба-поли—нар. по обѣ сто-

роны. *Петро Дорошенко Гетьман України оба поли Дніпра і Запорожжя.*

Обо-польно—нар. взаимно.

Обора, оборога—ограда, заборъ; скотный дворъ, безъ крыши; иначе по-Украински — *баркан, паркан. Як жито в оборозі то надія в Бозі.* Погов.

Обори, волоки—обовязи крестьянской обуви, верёвочки или ремни у лаптей. *Обори валовиї.*

Оборній—одолимый, побѣдимый.

Оборність — одолимость, побѣдимость, осилимость.

Оборона=борона. См. *Б.*

Оборонець оборонця—защитникъ, хранитель.

Оборочати—1) оборачивать. 2) Управлять.

Обослати—прислать письмо, написать кому.

Обоча—нар. въ сторонѣ, вбокъ.

Забачив пшениченьку в поповій обочі. Пѣс.

Обпатраний—обскубленный, очищенный отъ перьевъ.

Обпатранне—очистка отъ перьевъ или шерсти.

Обпатрати—очистить.

Обрада—соборъ, совѣтъ.

Обрадованне — (иронія) бѣда, печаль, вмѣсто радости.

Ображати—обижать, поносить. *Инфамією ображали міщан красноставських.* П. Могила.

Образа—обида, непріятность.

Образити—обидѣть.

Образки—растеніе Calla palustris L.

Образность—особа, лице. Осиповъ 1706 г.

Обранне—избраніе.

Обрання, убрання—нижнее платье, шальвары, рейтузы. *Дав лосиную кожу пошить собі обрання і рукавички* Маркович.

Обраховати обрахувати—обсудить. *Кожен по своїй уподобі обрахував тее.*

Обрачити—сбраковать.

Обрѣнатися—тьця—натрѣскаться, обожраться.

Обри—горизонтъ, небосклонъ.

Обридлий—опостылый, надоѣвшій.

Обридло—нар. опостыло, надоѣло.

Обридлость—опостылость.

Оброть—веревочная узда.

Обрус—скатерть.

Обручка—обручальное кольцо.

Обсерванция—(съ Латинск. яз.) почтеніе. *То писаніе. воспріяв я з подобающею имени Вашоі Вельможности обсерванциею.*

I. Мазепа.

Обсвід, обсвідчини—освѣдомленіе.

Обсвідник — слѣдователь, шпіонъ, лазутчикъ.

Обсвідниця—освѣдомительница.

Обсвідок—свидѣтель.

Обсвідчитися—тьця—узнать.

Обсиланне—(акт. сл.) извѣщеніе, объявленіе.

А сходитися мають за обсиланнем знамени Братського. Уст. Львов. Брат 1668 г.

Обсилати—разсылать, присылать подарокъ.

Обсилка—взятка, подарокъ.

Обсипатися—тьця—воздвигать преграды, насыпать валы.

Обсінати—обдёргать, осмыкать.

Обскубти—оборвать, ощипать.

Обсмоктати—смоктать, сосать.

Обсоромити—застыдить; привести въ замѣшательство.

Обсоромлений—пристыженный.

Обстанова—обстоятельства, обстановка.

Обтека—аптека.

Обтѐкар — аптекарь.

Обту́ла—обставка, ограда.

Обтулити—обставить, охранить.

Обтяга́ти—(акт. сл.) обременять, облагать тяжестью.

Обудитися—тьця—проснуться.

Обурений—возмущенный, возставшій.

Обури́ти—возмущать, бунтовать, взволновать.

Обу́ти—обуть, одѣть.

Обу́х—1) широкая спинка топора. 2) Оружіе, сѣкира, геллебарда запорожская.

В Крим отправив польских полоняників і здобич Лядських: обухів оправних, телембасів срібних і мідних позлоцістих.

Величко.

Обу́шок—1) мѣшочекъ съ деньгами. 2) Чеканъ; иначе-по-Украински—*ке́леп, келепо́к, келепе́ць*.

Обход—патруль.

Обходини—обхожденіе, церемонія, процессія.

Обхождѐнне—обходъ; этикетъ.

Обхопи́ти, обхопля́ти—охватить.

Обцем—нар. вмѣстѣ, вдвоёмъ, сообща.

Обценьки—клещи, щипцы слѣсарскіе.

Обчеський—общественный.

Обчесьтво—общество.

Обчний—общій.

Обшарпанний—оборваный, ободраный.

Обшарпати—оборвать, ободрать.

Обшивня—родъ рѣчнаго судна.

Общика́ти—обрѣзать.

Обуядний—обыкновенный. *Город сей нікому не може бути обуядний.* Терлецький.

Овад—оводъ Tabanus bovinus; иначе по-Галицки—*Їовад, бомок, жак*.

Овапленний—выщекатуренный извѣстью.

Овапляти—выбѣлить извѣстью, выщекатурить.

Овва!—межд. худо! ого? Эва! куда! *Овва̀, яке погане!*

Оввакало—идіотъ, дуракъ часто говорящій *овва́*.

Оввакание—частое говореніе овва!

Овдій, Овдієць, Овдійко—Авдѣй.

Овіршописати—описать что въ стихахъ.

Всіх їх по имени о віршописати, Вірша 1809 г.

Овра́жок, овра́шок—сусликъ.

Овражковий—сусликовый.

Овсій—Евсевій.

Овсюг—растеніе Avena pubescens L.

Овсянка—1) растеніе Bromus secalinus L; иначе по-Украински—*стоколос, костирь, костюльки.* 2) Птичка Emberiza hortuland.

Овця, вівця, овечка, бирка—овца.

Овча—барашекъ; множесть число: *овеча́та*—барашки, ягнята.

Овча̀р—овечій пастухъ.

Овчарка—пастушеская собака.

Овчарник, овчарик—1) бекасъ, птица барашекъ Scolopax gallinago. 2) Овечій пастухъ.

Овчарниця—пастушка овецъ.

Овшем—(акт. сл.) да, подлинно, именно-тѣмъ болѣе, но.

Овшем при своїх вольностях і слободах захована.

Скоропадський.

Овший—другой, отдѣльный, особенный.

Огар—Oestrus bovis.

Огарь—гарь.

Огвалтова́нне—насиліе.

Огвалтова́ти — учинить насиліе, изнасиловать.

Огер, огирь—жеребецъ.

Нехай шкапа підо мною
Огирем гарцює;
Нехай крутить головою,
Стриба і басує. Гулак-Артемовський.

Огида—омерзеніе, гадость, позоръ. *Не зачіпай жида, бо буде огида.* Посл.

Огидлий—опостылый, противный.

Огидливо—нар. отвратительно.

Огидло—нар. надоѣло.

Огидний=**огидлий**. См. выше.

Огиднути, обриднути—омерзѣть, надоѣсть, опротивѣть.

Огірки, гурки—огурцы Cucumus sativus L.

Огірочник—растеніе Borrago otticinalis L.

Оглядáти—осматривать, обзирать.

Оглядáтися — тьця — 1) осматриваться, озираться. 2) Ожидать. *Но учинивши успокоеня, оглядатися треба, аби не було помсти.* Мазепа.

Оглядини—осмотръ, обозрѣніе.

Оглядний—осмотрительный.

Огнистий, огняний—огненный.

Над печерським стовп огняний..

I. Галка.

Огòвтатися — тьця — привыкнуть, приучиться. *Та вже вона тута з нами огòвтаеться.*

Оголоса—объявленіе, афиша.

Оголосити—опубликовать, объявить. *Отсіі универсали оголосивши перед народом котлами військовими і великим дзвоном, читано перед церквою.* Маркович.

Оголотити—опустошить, обнажить. *Міщанців вислано, зо всего оголотивши.* Источн. Малорос. Исторіи

Оголочений—обнаженный.

Оголошений—опубликованный.

Огон—хвостъ.

Огона безглавнаго устрашатися. Величко.

Огріти—ударить.

Огряда—красота, пригожество.

Огрядий—красивый, пригожій.

Огуд, огудина—огуречные стебли.

Огудити—охулить.

Огулом—нар. гурьбой, оптомъ, разомъ, вообще. *Закупив огулом все. Гунем огулом но ворога. Огулом воно таки й правда.* П. Куліш.

Огульний—оптовый, общій.

Огульне—нар. съ-обща́.

Огурний—штрафной. *Непослушний, повинен будеть огурного 6 грошей дати.* I Копинський.

Огурность, огурство—отговорка, неповиновеніе. *Щоб тільки все робилося без жидного огурства.*

Огурятися—тьця—отказываться, неслушаться.

Одбуток—исполненіе.

Одвада—отвада.

Обвабити, одвадити—отклонить, отвадить.

Одвах—гаупвахта.

У Чернівцях серед ринку
О-перед одваху
Стоіть сімсот новобранців.

Ю. Федькович.

Одверт—вычетъ, отворотъ.

Одвертати—высчитывать, убавлять. *Одвернув пять карбованців пені*

Одвернутися—тьця—отворачиваться.

Одвѐртий—откровенный.

Одветовати, поветовати—воздавать равнымъ, отомстить. *Саранча прознаменовала наход орд Кримських і неповетованое Польскому панству повреждеціе.* Величко. т. I. 16 стр.

Одвилёватися—тьця—увертываться.

Одвилжати — стать снова влажнымъ. *Дощи землю орошали і одвилжали.* Величко.

Одвідание, одвідини, одвідь—навѣщеніе, посѣщеніе.

Одвідати—навѣстить, посѣтить; попробовать, отвѣдать.

Одвідач— посѣтитель.

Одвідачка—навѣстительница.

Одвірки, одвірок — обшивка дверей; столбы съ поперечною перекладиною, у которыхъ укрѣплены двери.

Одвістити—извѣстить, отвѣтить.

Одвість—извѣстіе, депеша.

Одвіт—отвѣтъ.

Одвітувати—отвѣчать; воздавать равное.

Оддатися—тьця—выйти замужъ.

Оддалеку, оддалі—нар. издали.

Оддяка—взаимная благодарность.

Оддячити—отблагодарить.

Одгадати—отгадать, разрѣшить.

Одгадовати—отгадывать.

Одгилити—сильно ударить.

Одговорювати — отклонять, отговаривать.

Одежа—одежда, костюмъ.

Одейсте—отшествіе, отходъ.

Одепутися—тьця—одѣться

Одержати—(акт. сл.) получить. *Одержав лист од Гетьмана.*

Оджалувати—пожертвовать.

Отжартоватися—тьця—отшутиться.

Одже—вотъ же.

Одживь—отживанье.

Одживати—отживать.

Одзиватися — тьця — объявлять, называться, именоваться; возражать. *Сагайдачний Гетьманом одзвався. Винницький одзвався Митрополітою.* Лѣт. Самов.

Одзяпити — отворить настежь.

Одказ—отвѣтъ.

Одказати—отвѣчать, возразить. *Я спитав, а він одказав.*

Одказовати—отсылать, отказывать, завѣщать.

Одкарабковатися—тьця—отдаляться, отвязываться.

Одкараскати—освободить, отдѣлить.

Одкараскатися—тьця—отвязаться, освободиться, отдѣлиться.

Одкасник—растеніе Asperugo qallioides M. B.

Одлеглость—отдаленіе, разстояніе.

Одлеглий—отдаленный. *Одлеглий край.* Орлик.

Одлига—1) оттепель. 2) Смягченіе, облегченіе.

Одлигнути—полегчать, стать легче, перестать болѣть.

Одлог, одлога—поле оставленное подъ паръ.

Одломок—отломокъ

Одлюдний—1) удаленный отъ людей. 2) Бѣгущій отъ людей. *Живе одлюдно на вигоні. Облуда будь от нас одлюдна.* Пѣс

Одмагати—отнимать.

Одмагатися—тьця—отговариваться, уклоняться.

Одміна—разница, отмѣна, перемѣна.

Одмінити—перемѣнить

Не одміняйся ні вчім, як юж непоеднокроть слово свое і рученьку дала Мазепа.

Одмінитися—тьця — перемѣниться, измѣниться.

Одмінок, відмінок—исключеніе;

Одмова—отговоръ.

Одмовляти—отговаривать, отклонять.

Одмовлятися—тьця—отказываться. *Одмовлявся як стара дівка хорошого жениха.*

Однак, одначи—однако.

Одинаковісінький—совершенно одинаковый, тождественный.

Одниині—нар. съ этой поры, съ этого времени.

Однодумець—единомыслящій.

Однодумка—единомыслящая.

Однодумний—единомышленный.

Одноманітний—однообразный.

Однóсний—одинаковый.

Одностайний—единодушный.

Одностайность—единодушіе.

Одностайне—нар. единодушно.

Односталь—*в односталь*—въ одну сталку.

Односу́м — сопечальникъ. соболѣзнователь.

Односумка — сопечальница, соболѣзновательница.

Односу́мство—соболѣзнованіе.

Одомашка—**адамашка** См. *А.*

Одпись—письменный отвѣтъ.

Одписовати—отписывать, увѣдомлять.

Одпірáти—1) отпирать. 2) Отдалять, оттѣснять.

Одпочи́нок—отдохновеніе; *на одпочинок стати*—сдѣлать привалъ.

Одпочи́ти, відпочи́ти, одпочивати—отдыхать.

Одповідь—отвѣтъ.

Одпрáва—богослужен е.

Одпрàвляти — 1) служить литургію и вообще всякое Богослуженіе. 2) Отправлять обязанность, или службу. 3) Выпроважать, высылать.

Одпровàдити — отослать, выпроводить, проводить. *Брат преставився; мають его всі братія одпровадити ко гробу...* Чинъ Львовск Брат. 1668.

Одпрохати—отпросить.

Одпу́жати, отпуди́ти—говять, отгонять. *Аби одпужав вовків драпежних.* П. Могила. 1640 г.

Одрàзу—нар. въ одинъ разъ, въ одинъ мигъ, въ моментъ, живо.

Одри́ня—постель, кровать.

Одрізни́ти — отдѣлить, выдѣлить, обособить.

Одрізнитися—тьця—отдѣлиться, выдѣляться, обособиться.

Одробля́ти—отрабатывать.

Одружи́ти—женить; выдать замужъ.

Одружи́тися—тьця—жениться, выйти замужъ.

Одсвятковàти—отпраздновать.

Одсіч—отраженіе, отпоръ, освобожденіе, выручка, избавленіе.

Одсторòнь—нар. всторонѣ, особнякомъ.

Одстрадàти—потерять; *одстрадати добр і живота*—лишиться имущества и жизни.

Одсу́нути—отодвинуть.

Одтинáти—отрубливать, отсѣкать.

Одтя́ти—отрубить.

Одтятий—отрубленный, отрѣзанный.

Одубіти—окостенѣть, умерѣть, околѣть. *Дуба дав*—умеръ, околѣлъ.

Оду́жанне—выздоровленіе.

Оду́жати — выздоровѣть; осилить, побороть.

Одури́ти—обмануть, одурачить, надуть.

Одуріти—ошалѣть, обезумѣть.

Одхил—уклонъ, отклонъ.

Одхилити—отклонить, удалить.

Одхилитися—тьця—отдалиться, отклониться.

Одхильний—уклоняющійся, одстающій.

Одцу́р—отказъ, отреченіе.

Одцу́ратися — тьця—отказаться, отрекаться.

Одчахну́ти — оторвать, отщепать, отломать.

Одчепи́ти—отвязать, оторвать.

Одчесàти—отрубить, отсѣчь.

Одчинений—отворенный открытый.

Одчини́ти—открыть, отворить.

Одчизнòсть—патріотизмъ

Одчизняк—патріотъ.

Одчизняцький—патріотическій.

Одчизнячка—патріотка.

Одчухрати — 1) отрубить. 2) Побить, поколотить.

Одшиб—отдаленіе, сторона.

Одшпилити—снять что пришпиленное булавкою.

Одягàние—я—костюмъ; одѣванье

Одягати—одѣвать.

Одягàтися—тьця—одѣваться.

Одягний=гамаликоватий. См *Г*;

Одягнýти, одя́гти- одѣть.

Одягнýтися—тьця, одя́гтися — одѣться, нарядиться.

Ожéледь, ожелéдиця, гололедиця, наст — гололедица, поверхность снѣга замерзшая послѣ оттепели.

Ожеред—жерди въ ригѣ.

Пійшов в клуню тай спав на ожереді.

Ожи́на — ежевика Rubus caesius L. *Малюе брови чорною ожиною. Да нема цвіту найсинійшого над ту ожиночку. Ой у лісі білий цвіт ожина. Було личко як яблучко, стало як ожина.* Юж. Рус. пѣсни. Собран. Метлинскимъ стр. 48, 243.

Ожи́тися—тьця—обжиться.

Озвáтися—тьця—окликнуться.

Озвірчитися — тьця — сдѣлаться злымъ, какъ звѣрь.

Оздóба—краса, красота, украшеніе.

Оздобець- красавецъ.

Оздобка—украшеніе.

Оздóблений, оздобний—украшенный. *Оздоблений галіонами.*

Озиватися-тьця—отзываться.

Озирàти—обозрѣвать, осматривать.

Озирáтися-тьця—оглядываться, оборачиваться.

Озирк—взглядъ, обзоръ. *Озирк на вийстє мови люду козацького.* Куций.

Озирнýтися-тьця—осмотрѣться, окинуть окомъ.

Озими́нний —озимый.

Озімовáти—перезимовать. *Озімівши швед в Голштейні.* Величко.

Озія — миріада. *Озії зоръ сяють на небі блакітному.*

Ознайменис—извѣщеніе.

Ознайми́ти, ознаймовáти—объявить вовсеуслышаніе, извѣстить.

Всімо в обець і комуждо з особнє, кому отім відати належить, альбо яким же способом належати може ознаймуемо і освідчаемо и проч. форма Гетманскихъ универсаловъ.

Ознаймовàнне — объявленіе, извѣстіе, публикація.

Ознаймовàнний—опубликованный.

Ознáк, ознáка—признакъ, примѣта, знакъ *Що се за ознака?*

Озя́блий—холодный, лѣнивый. *Мазепа.*

Ой—мі!—увы! *Ой мі з такою справою.*

Ой-ненько—родъ танца.

Оклýнок=клунок. См. *К.*

Окнáстий—съ большими окнами.

Будинок окнастий величезний.

Око, очи—глазъ. глаза; *в око впасти*—понравиться, попасть по глазамъ.

Окови́та—водка, хлѣбное вино; отъ Латинскаго aqua vitae. *Оковита горілка в Чигрині продавалась не оптом, а на око.* (мѣра).

Окóлиця—1) околодокъ, округъ, часть города или села. 2) Околышекъ фуражки.

Окòлія— округъ, уѣздъ.

Окóлодочник—окружной ближній житель.

Околот—смолоченный хлѣбъ, солома, за исключеніемъ ржаной.

Окомóн, екомòн, оконóм—экономъ.

Окомонія, економія—экономія.

Окомòнський—экономскій, экономическій.

Окóрм — провіантъ. *Почали незаконні окорми і намитки вимагати.* Куліш.

Окотйтися -- тьця — родить дѣтенешей. о кошкахъ, козахъ, овцахъ, зайцахъ и прочихъ животныхъ.

Окра́ець, окрайчик—краюшка, ломоть. *Я вранці зъїв тілько окраець чистого хліба.*

Окрент—судно, большая лодка; корабль. (Лѣт. самов., Величко).

Окре́слити—начертать, очеркивать.

Окривâтися—тьця—покрываться.

Окрик—крикъ оглашеніе. *Зараз о крик учинив.* Пѣс.

Окрити—покрыть укрыть.

Окріп, окрóп, укроп, опара 1) кипятокъ. 2) Растеніе Anetlim graveolens L.

Окрóм—нар кромѣ, особенно, отдѣльно, порознь, врознь.

Окроміший—индивидуальный, особенный отдѣльный, совершенно. *Син же окромішним од батька, бо мае свою оселю й худобу.*

Окроміщник— мужской индивидуумъ.

Окроміщниця—женскій индивидуумъ.

Окрóмний, окрѐмний—особенный, необыкновенный, просёлочный, скрытный.

Округй, округ—нар. вокругъ, кругомъ. *Округ шиї у три сталки, дороге намисто* Пѣс. *Округи луна іде*—кругомъ эхо раздается.

Окру́тний—свирѣпый, строгій, ужасный. *Окрутний Ирод збив младенців.*
Палій.

Окрушки—крошки. *Окрушками викормився.* Мазепа.

Оксáмет—растеніе и цвѣтокъ Aquilegia vulgaris L; иначе по-Украински—*орлики, дзвоночки.*

Оксáмет коштовний—растеніе Thalictrum strictum Andrr

Оксáміт—бархатъ; отъ греческаго axamit

Оксамітка, оксаміточка—бархатка, бархатная ленточка.

Оксамітний, оксамітовий— бархатный.

Оксáна—Ксенія.

Окукóбитися-тьця—1) свить гнѣздо. 2) Привести хозяйство въ порядокъ. *Окукобилась мов та горличка.* Г. Барвінок.

Окульбáчити—1) осѣдлать 2) обманывать.

Нагрів і нам ти чуприну,
Як сам здоров знаєш:
Окульбачиш мов скотину,
Та всюди й гасаєш.
Гулакъ Артемовський

Окуля́ри—очки; отъ Польскаго okulary.

Окуля́сом—нар. увертываясь. *Вона від нёго окулясом.* Александровъ.

Окунь—рыба окунь, а въ переносномъ смыслѣ нерадѣніе, сонъ. *Хто слуха. а хто окунів ловить. слухаючи.*
Гр. Квітка.

Олѐкса, Олѐксій, Олѐшко, Леськó—Алексѣй.

Олéна, Олéся—Елена, Лена.

Олéнка— насѣкомое Aphovius fossor.

Олешина, Олешник—ольха Alnus glutinosa Willd.

Олйва—1) растеніе Olea europaea L. 2) Деревянное масло.

Олійник — 1) производитель постнаго масла. 2) Птичка иволга Orilus galbula; иначе по-Галицки—*Ева, Зофія.*

Олійниця—1) маслобойня и сосудъ, въ которомъ держатъ конопляное масло. 2) Торговка постнымъ масломъ.

Олінь, олениця, рогач, парогач, разсохач, рагляк, дикий бик—жукъ Cernus elaphus.

Олія—елей, масло постное конопляное; отъ Латинскаго Oleum; *Олію видавити*—выжать сокъ изъ кого, прижать, преслѣдовать.

Олондарь—арендаторъ. *Пани олондарі все позабірали.*

Омаль—нар немного, мало.

Омама — ослѣпленіе, обманъ, заблужденіе.

Герцик не з заслуги але з луковоі омами зостав Полковником. Кочубей.

Омáн—растеніе Verbascum nigrum L. «*Варять оман і миютьця їм від хвороби, теж добре від гостецю.*» Народ. погов.

Омàна—обманъ глазъ, очарованіе; обольщеніе. *Неслухаючи оман мятежничих.* Мазепа. *Весело здалось од чарівничоі омани поэта.* П. Кулиш.

Оманýти—обойти и отуманить.

Омань—нар. недостаточно, мало.

Омáста — мазь, смазыванье, питанье, масть. *Сіль омаста, масло окраска.* Посл.

Омег=**болиголов, буглав, блекота, сикавка, свитюля.** См. *Б* и *С.*

Омела, омелюха, намелюшка— птичка Bombycilla darrula

Омѐлько, Омѐльян—Емельянъ.

Омéта—1) обшивка платья. 2) Оправа рамы.

Омйзливість—кокетство.

Омйла—Loreanthus europaeus.

Омйлити—обмануть. погрѣшить.

Омилйтися-тьця — промахнуться, ошибиться.

Омйлка—погрѣшность, ошибка.

Омйльний—ошибочный.

Омйльность — ошибочность.

Оміраннє—обмертвеніе, замиранье.

Омірати—замирать.

Омлівати—падать въ обморокъ.

Омрак—мракъ.

Омшàник—погребъ куда ставятъ на зиму пчелиные ульи.

Он—нар. вонъ, тамъ.

Онáгр—дикій кабанъ.

Онàгра—дикая свинья.

Хибà рика онàгра серед пàши.

П. Ратай.

Онàчити—дѣлать, производить, поступать; эта форма древняя, актовая, нынѣ же употребляется въ формѣ *переонàчити.*

Онде—пар. вонъ тамъ.

Оне́ — то, оное. *Да все було що онè Хоть чоловік і не онее, до коли жінці бачиш тее так треба угодити їй.* Котляревський.

Онйсько, Онисечко—Анисимъ.

Онóприй, Онòпрісць. Онопрійко—Онуфрій.

Онук—внукъ.

Онýка, онýчка—внучка.

Опал — запальчивость, горячность. *То він з опалу так кае.*

Опанàс, Панàс, Панáско—Афанасій.

Опановàти—овладѣть, зашибить.

І пустиню опанують
Веселиі села. Т. Шевченка.

Опàра—кипятокъ; закваска.

Опáрити—обжечь кипяткомъ.

Опарканити, обараннти—захватить, прибрать къ рукамъ, накрыть *Опарканив ёгó на дорозі та й нагодував стусанами.*

Опарувати — спарить, женить, выдать замужъ, случить въ пару.

Опарусити—снабдить парусами.

Опас—караулъ, караульный.

—« *Куды идеш?*»
—« *Та же до опасу*»
«*Аби пішов за дохтором?*»

Ю. Федькович.

Опàсистий—жирный, плотный.

Опàска—опасеніе. *Чумаки безъ опаски спать лягли.*

Опатреннє—попеченіе.

Опáтривати—заботиться, осматриваться.

Опахну́ти—овѣять. *Опахнуло свіжим повітрям.*

Опачи́на—большое весло.

Опа̀чний—1) вывороченный. 2) Неудачный. *За опачним отмінной фортуни поводом, не исповнив.* Орлик.

Опенёк—родъ маленького гриба Agaricus melleus Vahl.

Опента̀ти—опутать, отуманить голову. *Опентав ёго зовсім; він ёму вірить як рідному батькові.*

Опереза̀ти — 1) опоясать. 2) Ударить. *Оперезався поясом червоним. Застав парубка з дочкою, як опереже ёю ціпом.*

Оперезо̀ватися—**тьця**—опоясываться.

Оперіщити—сильно ударить. *Видно ломакою оперіщив.* Номис.

Оперѐтися — **тьця, опертися** — противиться.

Опецо̀к, опеціок—складышокъ, маленькій толстый человѣкъ неуклюжаго вида.

Опе́чений—ожженный.

Опилий—пьяный, опившійся.

Опина́тися—**тьця**—противиться, неслушаться.

Опинйтися—**тьця**—очутиться.

Опи́нка—(Галицк.) фартухъ.
Скоро пришла на домнику,
Показала ему опинку.
Пѣс.

Опи́с, одиис — письменный отвѣтъ, опись.

Опівдня—нар. въ полдень.

Опівночі—нар. въ полночь.

Опізни́тися—**тьця**—опоздать, запоздать.

Опіра́тися-тьця, опірста́ти—противиться, неслушаться.

Опісля, опосля—нар. послѣ, потомъ.

Опія́ка, опи́лець—пьяница.

Опла́фо̀вати—истаскать.

Оплену́ти—выплыть, оправиться.

Оплі́н—подушка на диванѣ, скамьѣ, въ экипажѣ и тѣлегѣ.

Опо̀весні—нар. въ весеннее время.

Оповіда̀ние — повѣствованіе, разсказъ. *Народні оповідання* Марко-Вовчка.

Оповідати, оповідувати — повѣствовать, разсказывать. *Що отся молодичка оповідувала.* Куліш.

Оповідач—разсказщикъ, повѣствователь.

Оповідачка—повѣствовательница, разсказщица.

Оповідний — повѣствовательный; газетный.

Оповідник—вѣстникъ.

Оповідниця—газета.

Оповістити—извѣстить. *Як то нам довіжено, так то ми і знаемо.*

Оповіща̀ти—объявлять, разсказывать.

Оживля́ти—оживлять, придавать новыя силы.

Опо̀ли—часть обитателей Галиціи.

Опо́листий—полный, широкій.

Ополо́нка—прорубь во льду на рѣкѣ или озерѣ.

Ополо́ник—1) уполовникъ, чумичка. 2) Головастикъ, т. е. необразовавшаяся лягушка.

Опо̀ньча—(Галицк. сл.) епанча, верхній кафтанъ.

Опоряжа́ти, опоряджа́ти—устраивать.

Опосвіти́ти—выпустить въ свѣтъ, сдѣлать извѣстнымъ; издать.

Опослідній—послѣдній.

Опочи́нок, опочівка—отдыхъ, сонъ.

Опра̀ва—переплетъ, рама, обдѣлка. *Дати повіт на всю оправу військовоі армати.* Статьи 1654 г.

Опресія — утѣсненіе; отъ Латинскаго oppressio. *Чинили опресію в вольнім уживаню набоженьства.* Репротестъ 1619 г.

Опригоді — нар. подъ часъ, въ пору, кстати о томъ, что нужно.

Оприскливий—своенравный, упрямый.

Оприч—нар. кромѣ, отдѣльно.

Опрічний—отдѣльный, особенный.

Опрічник—мужской индивидуумъ.

Опрічниця—женскій индивидуумъ.

Опрішок—горный карпатскій разбойникъ.

Опрягтися—издохнуть, пропасть; умереть. *В сей день его отець опрягся* Котляревський.

Опудало—страшилище, чучело, пугалище, тяжеловѣсный человѣкъ.

Опука—круглое тѣло вообще, мячъ обшитый кожею.

Опукий—круглый.

Ораз—акт. нар. вмѣстѣ, разомъ.

Оранда, орѐнда—аренда, выкупъ; питейный домъ.

Оранка—паханье.

Орати—пахать.

Орда—татарское войско грабителей.

Зажурилась Україна, що нігде прожити;
Витоптала орда кіньми маленькиі діти.
Ой маленьких витоптала, великих забрала;
Назад руки постягала, аж у Крим погнала.
Народ. пѣс.

Ордань—Іорданъ, мѣсто гдѣ святятъ воду на Крещеніе. *Щоб тому попові на Ордані провалитця що нас вінчав.*

Ордз—ячмень Hordecum vulgare L.

Ордипанс, ординанц — приказъ какого нибудь военнаго начальника ordynans.

Орѐля — веревочная качель, а также дѣтская колыбелька; иначе по-Украински—*гойдалка, колиска, вішалка.*

Орендатор—откупщикъ.

Орѐшт=**арешт.** См. *А.*

Орештовати — арестовать, взять за стражу.

Орина, Оришка—Ирина.

Оріжжя—оружіе.

Оріх, орішки—орѣхъ, орѣшки.

Оріхи чортови, оріхи водяни, оріхи болотні, котелки, рогульки—растеніе Трapa natans L.

Орішина, орішник—дерево Coryllus Avellana L.

Орішник — растеніе Knautio arvensis Coult. иначе по-Украински—*синявки, вдовушки.*

Орішниця—торговка орѣхами.

Орлик—растеніе Aquilegia vulgarls L; иначе по-Украински—*оксамет, дзвоночки.*

Орліонний—штемпельный, имѣющій казенный штемпель съ орломъ.

Орліонна кобперта—штемпельный конвертъ.

Орловий—орлиний. *На орлових крилах.*

Орляк — растеніе папоротникъ ptris, aquilina L.

рляйка—старая польская монета въ 7 крайцеровъ или, 8 коп сер. См, *Лев.*

Оробина, горобина—рябина Sorbus Aucuparia L.

Орт—старинная Польская монета въ 32 коп. сер. или 1/4 талера. См. *Лев.*

Орта—стадо, толпа; тоже что и *орда.*

Оруда—правленіе; средство, орудіе.

Орудач—правитель; ворогило.

Орудачка—правительница.

Орудник—администраторъ.

Орудниця—администрація, правленіе.

Орудовати=**керовати.** См. *К.*

Оружжина—ружье.

Оружний—вооруженный.

Орчик — валекъ, для пристяжной лошади.

Орчиковий—пристяжной.

Осада—колонія, населеніе.

Осадити—1) колонизировать, заселить.

2) Огородить. 3) Заключить въ темницу. *Наш край людьми осадили.* Скоропадський.

Осадив леваду навкруги. Осадили всіх бранців в кучу

Осадний—колонизированный, заселенный

Осадник—колонистъ, поселенецъ

Осадниця—колонистка.

Осáжовати—1) заселять. 2) Понижать.

Освідчати—увѣдомлять, объяснять.

Освіт—освѣщеніе.

Освіта — просвѣщеніе, образованность; иначе по-Украински—*цвіченнє*.

Освітити — освѣтить; просвѣтить. *Грім грюкнув, а блискавка так і освітила весь степ.*

Освіти чоловіка, то він і порозумнішае

Освіті не знати—потерять толкъ,.

Освітний—образованный, просвѣщенный.

Осел—залъ,

«*Одного разу поїхав царевич на охоту, та там і забарився аж три дні; а жінка єго ходить по оселах, тай плаче.*» Сказки А. Рудченко. Вып. I. ст. 97.

Оселéдець—1) сельдь 2) Длинный хохолъ, чубъ; иначе по-Украински—*чуприна*.

Осéлка—оселокъ, брусокъ.

Осéля—усадьба съ домомъ. и со службами.

Оселяти—заселять.

Осéнник—растеніе Colchicum autumnale L.

Осеньщина—подать рожью, взносившаяся крестьянами помѣщику осенью.

Осика, осичина—осина Populus Tremula L. "*Юда прибіг до груші хотів повіситься да колюча дуже; от він прийшов до осики дай зависнув. За тім то вона й тепер так дріжить, і груша дріжить і трясеться да тільки не так.*„ Народ. Пов.

Осиковий—осиновый. *Осиковим кілком мерця пробили, щоб не вештавсь у ночі по цвинтару.*

Осимь—нар. кромѣ, исключая. *Осимь Польского язика незнала ніякого иншого.* Терлецький.

Оситняк, сусак—растеніе Butomus umbellatus L

Оосить, д'осить—нар. вволю, вдоволь, достаточно.

Оскáлина—гримасса

Оскарженне—обжалованіе.

Оскаржи́ти—оговорить, оклеветать, жаловаться, доносить, обвинять.

Оскирятится—тьця—усмѣхаться презрительно.

Оскóма—оскомина.

Оскубáтися—тьця—одѣваться. *Загукай на жінку, щоб оскубалась мерщій.* Довгоносенко.

Ославовáти—1) прославить. 2) Оговорить, обезславить, причинить дурную молву. *Як би не був ославован.*

Ослін, ослон, ослінець, ослонець, ослончик—скамья скамейка.

Осліп—нар. слѣпо, очертя голову. *Осліп пошли на обоз.* Величко.

Ослаба—освобожденіе, вызволеніе.

Ослободити, ослобони́ти—освободить.

Ослобонарь—освободитель.

Ослобонарка—освободительница.

Ослон—покрытіе, прикрытіе; отъ Польскаго oslona.

Осмáлити—обжечь волосы, щетину или шерсть.

Осмáчка—2 четверти, осьмуха, осьмая часть. *Жита стала осмачка позолотих три.* Лѣт. Самов.

Осьміх, осьмішка—улыбка, улыбочка.

Осьміхнутися-тьця—усмѣхнуться, улыбнуться.

Осмутніти—опечалиться.

Осьма̀к — монета въ 8 гривенъ. *Ідуть у корчму готового осьмака пропивати.* Дума.

Осо̀бний — особенный, отличный. *Потрібно всобнаго приготовання.*

Осо̀бно—нар. собственно, лично

Осока—болотняя трава Cerex acuta L. *Осока кочковата*—C. coespitosa L.

Осокір, сокорина, серебриста тополя—тополь populus alba L.

Осоло̀дити—усладить.

Чим же я вам нагорожу,
Ваші труди осоложу. Пѣс.

Осоруга—ссора, позоръ, стыдъ.

Осоружитися-тьця—опостынуть. *Осоружився весь світ.*

Осору̀жний—отвратительный, раздорный.

Озо̀т—растеніе Sonhus arvensis L.

Оспа̀лость—сонливость, равнодушіе.

Остава̀ти—находиться.

Оста̀лець — оставшійся. Величко т. 3. 169 стр.

Оста̀нець—остальной, послѣдній.

Оста̀нній, оста́тній—послѣдній.

Оста̀нок—остатокъ.

Остап, Оста́нко—Евстафій.

Остеклий— гнѣвный

„Звелісте мої люде, теперь ще й дружину!?“

Так крикнув царь остеклий, гей змій лишь ся здрігнув. І. Федькович.

Остѐн—подстрекатель. Берында.

Остѐнство—подстрекательство.

Остѐрбати, остѐрбити, остѐрбнути—нѣсколько оправиться, напр. отъ болѣзни, страха и проч.; ожить, окрѣпнуть.

З яких мір остербавши. Величко.

Остива́ти—охлаждаться.

Ости́лий—постылый, ненавистный.

Ости́ти, остиннути—1) надоѣсть, опостынуть. 2) Простынуть, охолонуть.

Остовбіти—остолбенѣть.

Остогидіти—омерзѣть, опротивѣть.

Осторонь—нар. стороною, бокомъ, неподходя, въ сторонѣ, особнякомъ, отдѣльно.

Остоя́тися-тьця—1) оставаться. Величко. т. І. 158. 2) Остояться.

Острах—безпокойство отъ страха.

Такий мене острах взяв що й крий Боже.

Острахну́тися-тьця — встрепенуться, зашевелиться.

Остриця — растеніе Asperugo procumbens L; иначе по-Украински—*лепчиция, лепець, мокрець.*

Острога̀—шпоры.

Стиснув козак Нечай коня острогами. Пѣс.

Острогон —растеніе Artemisia Dracunculus L.; иначе по-Южно-Русски—*эстрогон, тургун.*

Осту́да—холодъ, простуда, болѣзнь отъ простуды.

Поїхав у ліс не взявши кожуха да й остуда напала.

Остудник—растеніе Herniaria glabna L. иначе по-Украински — *гладун, грім, собаче мило.*

Остунитися-тьця—споткнуться.

Осуети́тися-тьця—почесть что за безполезное.

Однак осуетився в тій мислі. Величко.

Осяга—объемъ, охватъ, пространство.

Осягати—занимать, простираться.

Осягну́ти—достигнуть, овладѣть.

Навиваеться титулами, яких осягнути не може. І. Мазепа.

От—вотъ.

Що пропаду, от лиш не видно.
Котляревський.

Ота́ва—трава на поёмныхъ лугахъ, выростающая по снятіи сѣна.

Ота́ман=**ата̀ман.** См. *А.*

Отáманния—(собират.) старшины.

Отáманський—атаманскій.

Отара—большое стадо овецъ и курдюковъ. *Вшився чабан між отару.*

Отборонятися-тьця—защищаться, отбиваться.

Отбувáти—исполнять.

Отбýти—выполнить.

Отбýток — исполненіе чего. *Отбутків сусіда незна.* Номис.

Отворúстий — открытый; *отвористий лист* — открытый листъ, открытое письмо.

Отгожáтися-тьця—отлучаться.

Отдя́чити—отблагодарить тѣмъ-же, отомстить.

Отѐрпнути—окоченѣть, получить судорги.

Отестація—(акт. сл. atestacya, attestatio) удостовѣреніе. свидѣтельство.

Отетеріти—неопомниться; оглупѣть подобно тетереву.

Як мені сказано: одягайся так як й отетеріла і отерпла. Ганна Барвінок.

Отже, одже—союзъ вотъ же.

Отзивáтися-тьця—1) въ приказномъ слогѣ: относиться, сослаться. *Але отзиваютьця до Его милості в Бозі вьелебного отця Іпатея.* Справа 1605 року. 2) Отвѣчать, откликаться.

Отиненція—(акт. сл. attinentia) принадлежности имѣнія, его границы, доходныя статьи и т. д. При продажѣ имѣній употреблялась обыкновенно формула, что они пропадаются ze wszystkiemi należnościami y przynależytościami", или „acum omnibus sattinentiis, pertinentiis et circumferentiis".

Откасник — растеніе Thalictrum flavum L; иначе по-Украински—*золотуха.*

Отки—нар. откуда, откудова.

Отлàс—атласъ.

Отлáсовий—атласный.

Отлѐглий—отдаленный.

Пребуваю в отлеглім краю полуношнім за Балтійським морем. Орлик.

Отлѐт—сторона; *на-отлёті*—въ сторонѣ.

Отли́га=**одли́га** См. выше.

Отли́гнути, одли́гнути—полегчать. стать легче, перестать болѣть.

Отмовля́ти—отговаривать, отклонять.

Отмолодѐчити—пережить молодость.

Я вже свое отмолодечив, підтоптався слава Богу.

Отнестú—1) отнесть 2) *Отнести каранне*- понесть наказаніе. Скоропадський 1721.

Отни́ні, одни́ні—нар. съ этой поры, съ этого времени.

Отнині й довіка,
На многая літа. Дума.

Отож-бáк, оток-пак—еще бы! какъ же!

Оток, отіка—островъ.

Отóра—закваска.

Отóса—веревка въ повозкѣ, отъ передней оси до конца оглобли.

Оточа̀ти—окружить, охватить.

Оточили сторожею доброю гетьмана на ніч. Лѣт. Самов.

Отпадáти—отдѣляться.

Отпáдлий—отпавшій.

Отпи́совати—отписывать, увѣдомлять.

Отпóвідь—отвѣтъ

Отпор, одпір—(акт. сл.) отвѣтчикъ.

Отпорна сторона — сторона позванная, отвѣтчикъ.

Отпóчинок—отдыхъ.

Отправовáти — исправлять, исполнять, окончить, употреблять, *Отправуючиі люде.* Скоропадський.

Судовне у Брестю отправованих.

Отпýжати—разогнать.

Набіги татарськиї отпужени бути можуть. Величко.

Отрáжати—отговаривать, несовѣтовать·

Отражали ему Хмельниченку того наміру. Величко.

Отрібка—понос.

Отроба—1) утроба. 2) Понос.

Отруїнний—отравленый.

Отруїти—отравить.

Отруйний—ядовитый.

Отруйник,—отравительница.

Отрусйтися-тьця—стряхнуть пыль, привести въ порядокъ платье.

Отру́та, **отру́я**—отрава, ядъ.

Отрутити, **отручувати**—отравить ядомъ; осквернять, заражать.

Отсе, **отце**, **оце**—вотъ это.

Отсей—вотъ этотъ.

Отступова́ти — (приказ. сл.) отвергать, отступаться.

Отсту́пство—раскол̂ъ, отступленіе.

Отсю́ль=**отсіль**, **відсіль**, **отсі**. См. выше.

Оттакий—вотъ-какой.

Оттйценький—вотъ такой.

Отті—нар. оттуда.

Отсі, **отсіль**, **відсіль**—нар. отсюда.

Оттакеньки, **отта̀кички**—вотъ такъ.

Отта́кички, безза́тички.—

Отто́й—вотъ тотъ.

Оття́ти—отсѣчь, отрубить.

Того-ж дня (1621 р.) *Бородавці отаману Запорожському, голову оттято у в обозі Полтавському*. Гнитлевскій у Величка.

Отуманити—одурачить.

Отуманіти—стать въ тупикъ, быть ошеломленнымъ.

Отуха—расположеніе.

Случай цей дав моім думам і мені лінту отуху та назвався нам щасливою ворожбою удачного путешествія. Терлецький.

Отцура́тися-тьея — отказываться, отрекаться.

Отчеський—отеческій.

Отчи́стий—отечественный. *Отчи́сте добро*—отечественное благополучіе.

Отшиб, **на-отшибі**—нар. въ сторонѣ.

Отютя́нт—адъютантъ.

Отютянтський—адъютантскій.

Оха́йливий, **оха́йний**—нарядный, чистый, опрятный.

Оха́йливість, **оха́йность**—опрятность.

Охамену́тися-тьця—опомниться.

Охану́тися-тьця—спохватиться.

Оханися, не дрочися, не басуй Панаську! Макаровськнй.

Оха́яти—нарядить.

Охви́то—нар. выгодно, съ пользою, съ барышемъ.

Охви́тость—достатокъ, богатство, польза, барышъ.

Охвітний—веселый, пріятный.

Охвітніше—нар. охотнѣе.

Охво́та—родъ юпки.

Охвя́ра, **офя́ра**—посвященіе, жертва.

Охвя́ровати—посвящать; отъ польскаго ofiarować.

Охендо́зство—драгоцѣнности, ювелы

А серебра въ 40 гривен в розних охендозствах. Кочубей.

Охиба—погрѣшность.

Кожний сам своі охиби визначае. Погов.

Охи́за—слякоть, непогода.

Охля́нути—ослабѣть, похудать.

Охля́п—нар. безъ сѣдла. *Сів охляп на коня та й чкурнув.*

Охля́сти—отощать.

Охматися-тьця—охать, стенать, желать.

Моя доня ще й не охмаетьця заміж.

Охолонути — помертвѣть отъ испуга; охладѣть.

Охоро́нець—охранитель.

Охочеко́монники — регулярная кавалерія гетмановъ.

Охочий—охотникъ, охотный.

Охѐче—нар. съ удовольствіемъ, охотно.

Охреститися-тьця — принять христіанство; перекреститься.

Охрім, Охрімко—Ефремъ.

Оце́, отце—вотъ это.

Отец—(acetum) уксусъ.

Оцетовий—уксусный.

Оцупити — обтянуть, стянуть, сжать, обхватить.

Оцу́палокъ, оцунок—отрубокъ, толстое полѣно.

Очанка—растеніе Euphrasia officinalis L.

Очеви́дки — нар. въ глазахъ, видимо, очевидно.

Карпо утік у очевидьки на коні. П. Куліш.

Очеви́стий—очевидный; личный.

Сам ся очевисто настановив. Справа 1605 г.

Очеківа́ти—ожидать.

Очепи́тися-тьця—схватиться, повиснуть.

Діти очепились за шию мені. Марко-Вовчок.

Очервивіти—крайнѣ надоѣсть; наполниться червями.

Очере́т — камышъ, тростникъ. Fragmites vulgaris Frin

Очеретяний—камышовый, тростниковый.

Очеретянка, очеретяниця—1) камышевая папиросница. 2) Камышовая изба.

Очерт—кругъ, кружокъ. *Очертом сідали, срібло паєвали.* Дума.

Очи, вочи—глаза; уменьшит. *очиці, оченята, оче́нятка;* увелич. *очи́ща, баньки.*

Очиток=молодець. См. *М.*

Очіпок—родъ тяжелаго ченца замужнихъ женщинъ и вдовъ въ крестьянскомъ быту. *очіпок* покрываютъ обыкновенно *наміткою,* грубою кисіею на подобіе покрывала у монахинь.

Очкнутися-тьця—оглянуться.

Очко̀—кругъ; камень въ кольцѣ.

Покочу я перстень,
Він очком обернетця Пѣс.

Очку́р, очкурня́, учку́р—гашникъ, тясомка, или шнурокъ, который вдѣвается женщинами въ юпки (очень рѣдко), а мужчинами въ исподнее платье, для прикрѣпленія надъ лядвіями вокругъ тѣла.

Очортіти—сильно надоѣсть, опротивѣть do nec plus ultra.

Очу́матися-тьця—опомниться, придти въ себя.

Очу́пяти—оправляться, выздоравливать, опомниться, приходить въ себя.

Очутися-тьця—опомниться, очнуться.

Ошаліти—обезумѣть.

Ошанцова́тися-тьця—окружить себя шанцами.

Ошáхрати—обмануть, обмошенничать.

Ошвабіти—омужичиться.

Оши́чка—ошибка.

Ошкалю́вати—поругать, очернить, огрязнить, опятнать, обезчестить.

Бо мене невинне ошкаліовали і збили. зелжили; речі мої заголовали, мамрять на мене силою, стоячи з шаблею над шиєю моєю. Справа о Грековичѣ 1605 г.

Ошука́нець—обманщикъ.

Ошука́нка, ошука̀ння—обманъ, хитрость, ловушка.

Ошука́ти—обманывать.

Ошука̀тися-тьця — обмануться, заблуждаться.

Ошукиватн=ошука́ти. См выше.

Ошукования—обыскъ.

Ошуковати—обыскивать.

Ошуст—клеветникъ, обманщикъ.

Ощени́тися-тьця—родить щенятъ.

Ошадок—остатокъ, подонки.

П.

П—во время Гетманів значилю **Пан**, а два **Пп** значило Панове.

Пан Гетьман Іван Скоропадський Пану Полковнику Стародубовському, Пп. Старшині полковій, державцям.... Сотникам и проч 1721 г. Ноября 5.

Пава, павичка—павлинья самка. *Ні пава, ні гава* Погов.

Павидло—пастила, фруктовое варенье.

Павиний—павлиный.

Павині очи—растеніе Adonis autumnalis L.

Павич—павлинъ. *Росприндився як павич.*

Павлó, Павлусь—Павелъ. Павлуша.

Павук—1) паукъ насѣкомое. 2) Павлинъ, птица.

Павутина, павутиння—паутина, гнѣздо паука.

Пагін, пагінці — парость, отростокъ, вѣтви.

Пагóрок—бугоръ. *З гори пагорків Ворсклянних розбивалися.* Величко.

Пади—террасы.

Падло—падаль, брошенное тѣло издохшаго или убитаго животнаго.

Падлюка—подлецъ; отъ *падло.*

Падóл—(акт. сл.) юдоль долина.

На тім оплаканім падолі плачу.
Торкий.

Падчериця, падчерка, падчерочка—падчерь.

Падь—обрывъ, обвалъ, пропасть.

Падькати—угождать, ухаживать.

Паёватя—дѣлить паями.

Пажмурки, піжмурки, пужмірки—игра въ жмурки.

Пазури—(съ польск. яз.) когти.

Пазя—Палагея.

Константина князя підпоїла Пазя. Посл.

Пай—эквивалентъ, составная часть неорганическаго тѣла.

Пайка, паёк—порція, часть.

Пак, бак—частица де, же. *Отак пак. Я пак злякалась собаки. Дивись-пак який! Хиба бак небачив?*

Пáки—нар. опять, снова.

Паклён—дерево Acer campestre L.

Паклун—растеніе Tenurium pollium L.

Пакт—договоръ, условіе, отдаю въ арендное пользованіе. *Області вічно оддани і пактом обворовани зостами.*
Орлик.

Палажка, Пазька, Пазя—Палагея.

Паломар—пономарь.

Паламаренко—пономарскій сынъ.

Паламариха—жена пономаря.

Паламарівна—пономарская дочь.

Паламарня—пономарня.

Паламида—растеніе Apargia hirta L.

Паланка—1) огорожа, острогъ, заборъ; сторожевая линія. 2) Запорожская провинція управляемая полковникомъ; Запорожье раздѣлялось на 10 паланокъ, изъ коихъ 5 было на лѣвой, а 5 на правой сторонѣ Днѣпра. 3) Запорожское селеніе въ которомъ находилось Паланочное Управленіе. 4) Палагея.

Ой Паланка красна люба,
Багата і гожа,
Не зацвіте і в городі
Червоніша рожа.
I, Верхратський

Палас—кортира.

Палати — пылать. *Дивися як свічки палають.*

Палатин—начальникъ воеводства.

Палатинат або воiводство—такъ назывались провинціи, области, на которыя дѣлилась Польша и Великое Княжество Литовское. Теперешняя западная Малороссія или Юго-западный край составлялъ 4 воеводства: I) **Кіевское**, съ повѣтомъ *Кіевскимъ, Житомірскимъ и Овручскимъ*, занимало нынѣшнюю Кіевскую губернію, кромѣ юго-западной ея части, восточную часть Волынской, до рѣки Случи, очень малую часть на юго-востокѣ Минской, а до присоединенія Малороссіи къ Московскому государству еще и всю Полтавскую и самую южную часть Черниговской; II) **Брацлавское**, съ повѣтами *Брацлавскимъ и Винницкимъ*, а въ послѣдствіи еще и *Звенигородскимъ*,—занимало остальную часть Кіевской и юго-восточную половину Подольской губерніи; III) **Подольское**, съ повѣтами *Каменецкимъ* и *Летичевскимъ*,—въ западной половинѣ Подольской губерніи и IV) **Волынское**, за р. Случью, въ которомъ были повѣты *Владимірскій, Луцкій, Кременецкій*

Палѐний—обожженный

Палѐнка, паліонка—жгучая водка, настоянная на крѣпкихъ кореньяхъ.

Паленіти—горѣть, пылать.

Лице Дашка паленіе,
А мовь искрами взір-сіѳ.
Ю. Федькович.

Палет—(акт. сл. palet) записка, данная солдату, съ обозначеніемъ назначенной ему квартиры 2) Квитанція въ уплатѣ пошлины.

Палѝвода—пройдоха, удалецъ.

Палѝкопа—27 Іюня, день Св Пантелеймона, въ который по народному повѣрію молнія зажигаетъ копны сѣна.

Палѝти—1) сжигать. 2) Палить, стрѣлять.

Палїй—1) собств. имя Пантелѣй. 2) Зажигатель.

Паліля—инструментъ, снарядъ(?).
Плете дуби, як на палилі. Посл.

Палічка—палочка, тросточка.

Паліччя—шпицрутены.

Палкѝй палкѐнький—1) вспыльчивый, горячій. 2) Горючій, легко воспламеняющійся.

Палочник—растеніе Typha angustifolia L; иначе по-Украински—*рогіз, султанчики.*

Па̀луба—большая крытая повозка.
По страті—Кочубея і Искри—*в домовини тіла іх положили, і в палуби забравши, до Києва пропровождали.* Источн. Малор. ист. т. 2. 152.

Па̀лубець—малый возъ о двухъ колесахъ, арба.

Палубчастий — крытый; *палубчастий віз*—балагула, крытый фургонъ.

Па̀льма—бальзаминъ, растеніе Impatiens cornuta.

Палю̀шка—(въ шутку) ручка, лапка.
Сестра вхопила двома палюшками ядерце з горіха. Номис.

Па̀ля—1) столбъ, свая; *у палі стояти*—стоять у позорнаго столба, въ качествѣ преступника. 2) Линейка; *палю дати*—ударить линейкою поруке.

Палянѝця, паляни̇чка—родъ хлѣба, съ гречневой муки въ смѣси съ ячменной, или пшеничной.

Паляничник—булочникъ.

Паляничниця—булочница.

Паля̀нка——1) винокуренный заводъ. 2) Печь для обжиганія кирпичей.

Па̀мфиль—родъ старинной карточной игры.

Памнята̀ти—помнить.

Намолодь – потомство; молодежъ.

Твій рідъ і плід розмнόжиция на світі,
І памолодь кругом тебе ростиме.
П Ратай.

Пáмороки—разсудокъ, толкъ, память.
Вона мені так пaмороки забила, що я і о світі забув.

Пампýха, пампýшка—пышка гречневая.

Памьятка—подарокъ на память; воспоминаніе.

Пáмятне =**субітка. суботкове** См. *С.*

Пàмятовати—помнить.

Пàн—господинъ, государь.
Пан на всю губу. Посл. *ёго Велiкiество. Пàн Цесар Австрiяцько Угорський Франц-Осип II.*

Пáн-отець — 1) батюшка, отецъ. 2) Священникъ; зват. падежъ *паноче, панотче.*

Панéнство, панянство — дѣвственность, цѣломудріе, невинность. *І с паненством її розлучив*—лишилъ ея дѣвства. Спрваа о Грековичѣ, 1652.

Паненя́—(общ. рода) господское дитя.

Паникади́ло—висячая люстра

Пани́ч—баричъ: уменьш. *паниченько.*

Пані, панія, панея—госпожа, барыня.

Панібрат—товарищъ другъ, пріятель.

Панійка—родъ пирожнаго
Хозяїновита хазяйка напече пасок і всякої всячини: панійки, папушники, баби розні; прищі прищять.
Номпс.

Панімàтка—матушка, попадья.

Панíстáра—задница; *дати по панiстарiй*—высѣчь.

Панкрàт—Панкратій

Панна—барышня, благородная дѣвица; уменьш. *панночка.*

Панова́—растеніе Tropaeolum majus L; иначе по-Украински—*красоля, красульки.*

Панова́нне—1) владѣніе 2) Царствованіе, господствованіе.

Пановати — господствовать, владѣть, царствовать.

Панóве!—Господа! *Панове громадо* или *Панове Добродійство*=Милостивые Государи!

Панòвка—полка въ ружьѣ.

Пантелéй, Панькò—Пантелеймонъ.

Пантели́к —толкъ, умъ, разсудокъ.

Пантровáти, пантруваtи — наблюдать, присматривать.

Панчòха, панчóшка—чулокъ

Пáнщина, пáньщина, пàнщизна—барщина, оброкъ

Панщóни—крѣпостные люди.

Пàньский—барскій, господскій, крѣпостной; невольный.

Паньство, пàнство — 1) государство, царство. 2) Господство. 3) Собир. господа, барство.

Паня́нка—молодая дворянка, господская дочь; камерюнгферъ.

Памя́ньский—дѣвичій, дѣвственный.

Паня́тко, панѐнятко—барское дитя.

Пáпа—(дѣтск. акт. сл.) печенный хлѣбъ.
Мамо дай папи.

Пáпер, папір—писчая бумага.

Папíрчатиї—бумажный. *По переду були гроші срібні та золоті, а теперeньки пішла мода на папірчаті.*

Папірка—кредитный билетъ, ассигнація.

Папірний—писчебумажный.

Папірник—1) бумажникъ. 2) Бумагопродавецъ.

Папірниця—портфейль.

Папірня—писчебумажная фабрика

Пàплюга—непотребная женщина.

Папороть—растеніе Strutiopteris germanica Willd.
„Дають ёго від глистів: а ще пьють щоб не було дітей“.

Папороть болотяна — растенie Aspidium Thelypteris.

Папороть, орляк—растенie Pteris aquilina L.

Папороть, папоротник — растенie Polypodium vulgare L.

Папужний--имѣющій цвѣтъ попугая

Отласу крівавого да папужного 24 лікті, по 7 тинфів. Маркович.

Папуша—связка листьевъ курительнаго табаку.

В саквахъ: дві чехоні, пів сотні слив і чотирі папуши тютюну. Раевскій.

Папушник—сладкая баба пасхальная.

Папушоя—кукуруза Zea Mays L.

Пара—1) паръ отъ воды или дыханья зимою. 2) Чета, пара. 3) Духъ голосъ.

Ніхто і пари з уст не пустив.

Паразина—полевая осока Carex Pseudocyperus L.

Параска--1) насѣкомое Vanecus Cardui. 2) *Параска, Парашка* — Парасковія; уменьш. *Парася, Парасочка.* 3) *Параска перша*—14-е Октября. 4) *Параска друга*—28-е Октября.

Парахвія—церковный приходъ.

Парахвіяльний—приходской.

Пари—родъ карточной игры

Парило—растенie Agrimonia Eupatoria L; иначе по-Украински—*гладишник.*

Паристий, пернистий, перістий — разношерстный

Паркан—1) заборъ. 2) Охотничьи сѣти.

Парло—паръ въ банѣ.

Парничок — 1) парникъ. 2) Родъ настойки.

Парняга—парень-бѣдняга.

Паробійка, парубійка, парубіка—холостой парень.

Паробок, парубок—парень, работникъ; отъ слова. *роба*; множ. число *парубки, парубьята, парубоцьтво.*

Парубоцький—холостяцкій.

Парован--ширмы.

Брату послав парован свій, або murum hispanicum. Маркович.

Пароватися-тьця—бракосочетаться, составлять пару.

Паровиця—пара чумацкихъ воловъ съ мажою.

Пароплава—пароходъ.

Пароплавля, пароплавство — пароходство.

Парост, паросток--древесный отростокъ.

Парох — (акт. сл.) приходскій священникъ.

Осип Левіцький парох Школьский, Дієцезиї Перемиської.

Парсуна—персона, лице.

Партач—плохо шьющій портной или сапожникъ.

Партеси—церковныя ноты.

Парубковати—быть холостякомъ.

Парумбеля, кулька—дерево Prunus insititia L.

Пархвен, Пархвін, Пархом—Парѳентій.

Парча сута—парча изъ одного серебра или золота тканная.

Парші=**шолуді**. См. *Ш.*

Пас—1) насторъ. 2) Проходъ. 3) Поясъ.

Пасербиця—падчерица

Пасинок — женинъ сынъ отъ перваго мужа.

Пасіка, пасічка—пасѣка, пчельникъ.

Пасічник, пасішник—пчеловодъ.

Пасішникованнє — пчеловодство, разведенie пчелъ.

Пасішникувати — заниматься пчеловодствомъ.

Паска—пасха; пасхальный хлѣбъ.

Христос воскрес! Рад мир увесь.
Діждалися ласки:
Тепер усяк наїстця в-смак
Свяченої паски.
Всі гуляють, вихваляють
Воскресшого Бога,

Що вже тая всім до рая
Простерта дорога.
Злиї духи власно мухи,
Всі уже послизли.
Загнав Iисус в пекло покус;
Щоб хрестиян не гризли.
Бідна Ева одну з древа
Зірвала кисличку:
Збула власті, треба прясти
На гребіні мичку.
Бог милостив, Еву простив,
Адаму пробачив:
Для визволу сам до долу
Лізти з неба рачив.

Вірша на Великдень.

Паскй—веревочки.

Паскýда—мерзавецъ.

Чого ти так мене, паскудо, в боки пхаеш. Гребінка.

Паскýдити—марать.

Паскудний—мерзкій, дрянной.

Паскýдник—мерзкій человѣкъ.

Паслён, паслина, паслін—растеніе Solanum nigrum L.

Пàсок—ремень.

Пáсока—кровь, сукровица, сокъ. *Пасокою вмитися*—облиться кровью.

Пáсочник=**насічник.** См. выше.

Пáсощі—лакомства.

Пасощохлист—сластолюбецъ.

Пáствитися-тьця—(акт. гл.) изъ мщенія наслаждаться муками кого; радоваться чужому несчастію.

Тирански паствився над зрадницею.

Пастернак, пустернак—растеніе Pastinea Sativa E.

Пàстка—мышеловка, ловушка, западня для мышей.

Пастóвник — сожалѣнье объ умершемъ, тоже что по французски Condoleance, по нѣмецки Condolenz.

Патёки—(иронія) слёзы.

Патѐриця, патириця, палиця—священническая палка, посохъ.

Патйка- кляча.

Патйнки—туфли.

Патлáтий—косматый, кудрявый, кучерявый.

Пáтли—космы. *Натовкмачив і патли обірвав.* Квітка.

Пàтолочь—истоптанная трава.

Пáтрати—патрошить, очищать отъ перьевъ или шерсти.

Пáтрет—портретъ.

Патрóн—святой или ангелъ; чье имя носится; покровитель.

Справляти патрона — праздновать имянины.

Патя́кати—нескладно говорить; болтать всякій вздоръ. *Патякае про казнащо.*

Пѐвний—вѣрный, надёжный.

Пéвно—нар. навѣрно.

Певность—вѣрность, надёжность.

Педькò—Федька.

Пéйси, пéйсики—жидовскіе локоны.

Пек—междометіе чуръ.

Пекарь—хлѣбопёкъ.

Пекáрня—кухня, хлѣбня.

Пекѐльний—адскій.

Пéкло—адъ, геена; иначе по-Украински—*чортйнець.*

Пеклувàтий, піклуватий—заботливый.

Пеклуватися-тьця — заботиться, пектись.

Пекти—печь, жечь. *Пекти раків*—конфузиться, стыдиться, краснѣть отъ стыда.

Пекýчий—жгучій.

Пелена — подолъ женскаго платья или рубахи.

Пелехати—рвать.

Пелехáтий—пёстрый, въ пятнахъ.

Пелька—глотка, пасть.

Пелюстик—лепестокъ.

Пелюшка—пелёнка.

Треба ж і до малої дитини кинутись, підложити суху пелюшку.
Г. Квітка.

Пелюшник—дитя въ пелёнкахъ, младенецъ.

Пендрак—(Австр. Укр.) дитя, шалунъ.
Малиї пендраки, витинайте гопаки. Пѣс.

Пенень—густая конопля (??)
Нагально віз увесь стрясаэсь
На—стрім в глибочений яр лежить,
Слуга у пененьку злітаё,
А пан скрівавлений летить..
І. Верхратський.

Пензель—кисть рисовальная.

Пеніок, пень — 1) пень, отрубокъ. 2) Пчелиный улій *Десятеро пнів бджол в пасіці.* 3) *У пень рубати, у пень сікти* — рубить какъ дерево и истреблять до корня. *Ой ти гадаеш, Мазепо, в-пень Москву рубати. Ав городі, у Батурині мужиків да жінок у пень сікли да рубали.* Думы.

Пеня—(акт. сл. poena) наказаніе, пеня, штрафъ, напасть, привязка. *От се справэжня Московська пеня.*

Пепона—огірок, гурок. См. *О* и *Г.*

Первак—первенецъ

Перволіток—молодая особа.

Первотвір—оригиналъ, подлинникъ.

Первоцвіт—подснѣжникъ, primula.

Перебанити—перемыть (о посудѣ).

Перебендювати—капризничать, перебирать.

Перебігти—перебѣжать, бѣжать.

Перебієць, перебійця — боецъ, ратоборецъ.

Перебійніс — 1) забіяка. 2) Одинъ изъ самыхъ видныхъ полководцевъ Гетмана Богдана Хмѣльницкаго принимавшій самое дѣятельное участіе въ революція противъ Польши въ 1748 г.

Перебурхати—утихнуть, улечься (о волнахъ).

Перебутися-тьця—обойтись, довольствоваться, жить.
Без яких літер е змога нам достоту перебутися. Гатцук.

Перебавляти — переманывать, перезывать. *До себе народ перебавляти.*
Самойлович 1682 г.

Перевага—перевѣсъ.

Переважати—перевѣшывать, пересиливать.

Перевертень—оборотень, перемѣтчикъ, измѣнникъ, отступникъ, apostato, renegat.

Перевесло — соломенная связка для сноповъ; отъ церковно-Славянскаго—*перевясло. Перевела з бурьяну, бо соломи нема.*

Перевести—истребить, промотать. *Чинящійся порядок перевести.* Мазепа.

Перевідувати—навѣщать.

Переводити—мотать, растрачивать. *Гультіса все попереводив: худобу, оселю і поле.*

Переводня—испорченная смѣсью порода.

Перегана, переганка—переборна.

Переганений—перебракованный.

Переганити — перехулить, беребрать, бранью, перебраковать.

Перегиджений—исковерканный, изгрязненный.

Переглежувати—переглядывать, осматривать.

Перегляд—пересмотръ.

Перегодам—нар. спустя нѣсколько времени.

Перегон—*перегону дати*—поколотить хорошенько; *перегон*—хороводная игра.

Перегриновати — (акт. сл. peregrinor) странствовать, путешествовать.

Перед — предъ, возлѣ, противъ. *Перед вести* — руководить, предводительствовать.

Дівок танок ходить,
А Бондарівна всіх передом водить. Пѣс.

Передив—пересмотръ.

Передивитися-тьця—насмотрѣться.

Передивлятися-тьця — переглядываться, пересматриваться.

Передмова — предисловіе, вступленіе, введѣніе.

Передньовати—провести день.

Пѐредом—нар. впереди, наперёдъ.

Передущий—предшествующій.

Передяганнє—переодѣванье.

Передягати—переодѣвать.

Передягатися-тьця—переодѣваться.

Перез—чрезъ.

Перѐзва, перезов—свадебный поѣздъ.

Переймати—перехватывать, перенимать.

Перейматися-тьця—недоставать, прерываться, нехватать.

Переймом—нар. съ перерывами.

Переказ—поклонъ, пересказъ.

Переказа—(акт. сл.) препятствіе *І перекази жадної втім їм чинити не мають.* Привил. Сигизмунда III. 1589 г.

Переказати — пересказать, передать на словахъ.

Перѐкидатися-тьця — переворачиваться съ боку на бокъ.

Сердешний звір перекидався,
Плигав, вертівся і качався.
Котляревський.

Перѐкидка — 1) все перекидаемое. 2) Отношенія.

Перекидчик — перемѣтчикъ, перебѣжчикъ.

Перекинути—1) дать что нибуть; 2) опрокинуть. *Гляди ж панебрате і мені дещицю перекинь. Собака перекинула глечик.*

Перекинутися-тьця—миновать.

По старому Хмѣльницькому уже три гетьмана перекинулося. Величко.

Перѐклад—передвиженіе, переводъ, переноска.

Перекладати — перекладывать; переводить.

Перековерсати — перерыть, перековеркать.

Все по своему перековерсають. Артемовський.

Переконатися-тьця—убѣдиться.

Перекоп—растеніе Marubium peregrinum L.; иначе по-Украински—*білий залізняк.*

Перекоренити—очернить, злословить.

Перекоти-поле—дикая спаржа, степное вѣтвистое растеніе Gypsophila paniculata; иначе по-Украински—*покоти-поле, катун.*

Перекрій—(Галицк. сл.) мѣсяцъ.

Ой місяцю, перекрою,
Білий місяченьку,
Ох' ти видиш яку тугу.
Маю я в сердеиьку.
І. Верхратський.

Перѐкуп—базарникъ, торговецъ.

Перѐкупка—торговка, барышница.

Перелаз—мѣсто гдѣ перелѣзть можно.

Перѐливки—употребляется только въ формѣ *не перелевки*—нешутя, а серьёзно.

Перелицѐваний—на изнанку выворочен-ный.

Перѐлицѐвати—выворотить, перевернуть на изнанку.

Перелицѐвка—передѣлка.

Переліот—растеніе Oenothera biennis L

Переліска, проліска—растеніе Hepatica triloba Chaix.

Перелічити—пересчитать, исчислять.

Перелôг — почва, лежавшая нѣсколько лѣтъ непаханною.

Перелôги—корчи, судорги. *Напали на скотину перелоги.*

Перѐлюбець—прелюбодѣй..

Перелюбець смерком свого чигае;
„Ніхто мене під вечір не пізнае,“
І на лице покрйвало накйне.

П. Ратай.

Перѐлюбство—прелюбодѣяніе.

Переля́к—испугъ. *З-переляку*-отъ испугу

Переляка́нний—испуганный.

Переляка́ти—испугать.

Переляка́тися-тьця—перепугаться.

Перемага́ти—превозмогать, одолѣвать.

Перемага́тися-тьця—перебиваться, коекакъ жить.

Перемати—имѣть нѣсколько разъ.

Переміркувати — разобрать, разсудить. *Переміркувавши все дочиста ми в вбачаемо скрізь нестатечность прав польских.*

Перѐмова—переговоры.

Перемовити—переговорить.

Перемовлятися-тьця—переговариваться.

Перена̀дити—переманить.

Перенайти́—передѣлать, уговорить. *Перенайшов чрез тайниї посланники Хана Кримського.* Величко.

Перѐнівець—крайняя порча.

Перѐнівечений — перепорченный, изгаженный.

Перѐнівечити—изгадить, попортить.

Переносия— метафора.

Переносся—носовой хрящъ.

Перѐняти—научиться, перенять, остановить.

Перѐона́чити—перенначить, передѣлать.

Перенада̀ти—перепасть, улучить, пріобрѣсть.

Перепала̀ти—перегорѣть.

Перепали́ти—пережечь.

Перепелиця—перепёлка.

Перепѐня — преграждeніе, прекословіе. *Жадноï перепені не учинилисмо.* Величко.

Перепе́рти—1) упираться, перетащить. 2) Отрицать. 3) Переспорить. *Уже як бачу я, тебе неперепертu.* Артемовський.

Перепе́чайка, **перепічайка** — женщина, пекущая хлѣбъ для продажи.

Перепе́чка, **перепічка**—ржаная лепешка; сдобный хлѣбъ испеченный на олѣѣ, солѣ и маслѣ въ видѣ рыхлаго толстаго коржа.

Перепина́ти—ставать поперекъ, унимать, удерживать.

Перепиняти—преграждать.

Перепіець—пьяница.

Перепійця — особый родъ печенаго бѣлаго хлѣба, калачей.

До шишок і перепійців без того не брались . . . .

Макаровський.

Переплут—узелъ.

Переплутні—запутанность.

Перепоець—пьяница.

Переполох—испугъ.

Переполаханий—испуганный.

Переполо́хати—испугать.

Переполохи—болѣзнь отъ испугу. *Переполохи виливати*—излѣчивать болѣзнь произшедшую отъ испуга; это дѣлается слѣдующимъ образомъ: бросаютъ расплавленное олово или воскъ, въ воду и чье примутъ они подобіе, то самое и перепугало больнаго; послѣ чего по народному повѣрью испугъ проходитъ.

Перепу́ст — 1) срѣзъ, кадь; *перепусти* дѣлаются обыкновенно такимъ образомъ: борутъ бочку и разрѣзываютъ ее въ поперечникѣ на двое, такимъ образомъ получаютъ двѣ кади или *перепуста*, къ которымъ иногда при-

дѣлываютъ крышки и даже замки, и тогда получается родъ сундука. 2) Подставъ, судно, въ которое въ винокурняхъ перегоняется хлѣбное вино.

Перепустити — 1) пропустить. 2) Уступить.

Скорійше свое перепустить, ніж попустить з хазяйського. Номис.

Перераженне—тревожное состояніе.

Переробити—передѣлать.

Перероблениий—передѣланный.

Перероблятн—передѣлывать.

Пересѐрдие—гнѣвъ, ссора.

Перескàком, перескòком—нар. скачками, перебѣгая.

Переставитися-тьця—умереть.

Перестерегáти—предостерегать.

Пересторòга—(Галицк.) предостереженіе, примѣчаніе.

Ми запобігли; от зичливих приятелів маючи тайниї пересторогн. Мазепа.

Перестрибнути—перескочить.

Перестрівáти—встрѣчать на дорогѣ.

Переступèнь—растеніе Bryonia alba L.; иначе по-Украински—*нечіпай—зілле.*

Пересýнути—передвинуть.

Перетикàти — переставить, вышивать, *Хустіки перетикали заполочю та голубцею.*

Перетинк—перелѣсокъ.

Переточка—протокъ лѣтомъ высыхающій.

Перетрівáти—перенести, вытерпѣть, переждать.

Перековзнутися-тьця—пробѣжать, взглянуть.

Перехожáти—перерастать, переходить за извѣстный возрастъ, перезрѣвать.

Перехоп—перехватъ.

Перехопити—перехватить, прервать.

Перехрист, перехрест — нехристіанинъ принявшій Христову вѣру.

Чоловік худородний, з жида перехрист. Мазепа 1706 г.

Перешкòда — помѣха, вредъ, убытокъ, противность.

Перешкòдити — помѣшать, причинить убытокъ или вредъ; перебить.

Перешукати—обыскать, перерыскать. *Я перешукав скрізь.*

Пержи—слива Prunus domestica L.

Пери—груша Pyrus communis L.

Перина—пуховикъ.

Перѝстий — разноперистый, разноперстный.

Ой дам тобі, чесний отче, перисту телицю. Пѣс.

Пернáч—султанъ.

Перора—(акт. сл.) 1) выговоръ; 2) долгая проповѣдь.

Персик—Persica vulgaris L.

Перстник, перстінь—кольцо, перстень.

Пѐрти—тащить, сунуть.

Пѐртися—соваться, напирать.

Куди прешся навіженний.

Пѐс, псиця, псюка—собака.

То тиї і псиці яловиці поскакали до пшениці. Пѣс.

Песиголовець—людоѣдъ.

Песиголовка—людоѣдка.

Пестивий—нѣжащій.

В тім голос пестивий так мило лунає. І. Верхратський.

Пестѝти, пестовати, пестувати, пястувати—ублажать, воспитывать, нянчить.

Іосиф святий ся радуе,
Що на руцях Бога пястуе.

Изъ Австрійско-Украинской колядки.

Пестіння—баловство, ласкательство..

Пестрѝня—пестрота.

Пестрюга—пестра безъ лоску.

Пѐський—собачій.

Петрів Хрест—растеніе Lathraea squamaria L.

Петрівка—Петровка, Петровъ постъ.

Петрó, Петрýсь—Петръ, Петруша.

Петрови Батоги — растеніе Cychorium Intybus L

Петрова-закуска—растеніе Achyrophorus Maculatus Scop. и Hypochaeris radiata L.

Петрушечка — петрушка Petroselinum sativum Hoffm.

Пивни́ця—погребъ съ напитками.

Пизитися-тьця—дуться, важничать.

Пи́ка—морда, рожа.

Пика́тий, пика́стий—мордатый, съ толстымъ лицемъ; уменьш. *пика́тенький.*

Пикинерія—регулярная украинская кавалерія въ царствованіе Екатерины II.

Пил—пыль, песокъ, прахъ.

Пили́п, Пили́пко— Филиппъ.

Пилипóни—1) раскольники. 2) Забубоны.

Пи́льний—пристальный.

Пи́льно— нар. приста́льно.

Пильно, пильно, подивилась.

Пильнова́ти, пильнува́ти—радѣть, прилѣжно зачѣмъ смотрѣть, беречь.

Пильность—(акт. сл. pilność, diligentia, manifestacya и pilnosci) заявленіе, дѣлаемое лицомъ о чемъ-либо такомъ, что, оставаясь незаявленнымъ своевременно, могло бы впослѣдствіи повредить его интересамъ. 2) Пристальность.

Пиля́ти—пилить.

Пинити—удерживать.

Пи́нхва—*пинхву дати*—озадачить, проучить.

Перéй, пиріи́—трава Agropyrum repens L.

Пирник, пірник—пряникъ съ перцемъ.

Пирхнути — производить звукъ губами во снѣ. 2) Неудержать смѣха.

Пирцинтарь—(акт. сл Percepctarz) печневая вѣдость сборщиковъ податей, о поступившихъ къ нимъ суммамъ.

Писáло—оловяный карандашъ.

Писанка—яйцо съ рисункомъ религіознаго содержанія.

Писа́нка—картина, портретъ.

Пи́сар—секретарь: а) *Писарь Генеральний*—Министръ Внутреннихъ Дѣлъ б) *Суда Генерального Писар.*—Секретарь главнаго суда. в) *Земський писар.* г) *Полковий писар.*— секретарь провинціальной канцеляріи. д) *Компанейський писар.* е) *Сотенний писар.* ж) *Волостний писар.*

Пи́сарня—канцелярія.

Писарський—секретарскій.

Пи́снути—кричать, вижжать.

Писовня—ореографія.

Пи́сок—харя, рожа.

Пистóль—пистолетъ.

Питання-є—вопросъ.

Пита́ти—спрашивать.

Питатися—тьтся—доискиваться.

Пити, питки, питоньки—пить (по дѣтски).

Пити́ма—родимая кормилица.

Пити́мий—родимый, кормилецъ, отецъ.

Питлю́вати—петлевать муку.

Пи́точки—(по дѣтски) немножко пить.

Півголосний—полугласный.

Півень, півник, півничок—пѣтухъ, пѣтушокъ.

Півк, повк — 1) провинція гетманіи которая раздѣлялась на 16 *полковъ* во времена Гетмана Богдана Хмельницкаго 2) Полкъ.

Півколіщатка—полукругъ.

Півкóпи—1) 25 коп. сереб. 2) 30 штукъ если считаются предметы.

Півліктя—мѣра длины менѣе полъ аршина.

Півміток—полумотокъ.

Півники—растеніе Iris sibirica.

Півники-кокірічки—растеніе Corydalis cava Schveigg.

Півонія—реонъ Paeonia corollina Retz.

Півроку—полъ-года.

Піврочній—полугодичный.

Півсніпка—полуснопъ.

Півтора—полтора.

Півчák—оружіе (?)

Напав з гарматами, оружинами та сокирами і півчаками. Правда 1872 г.

Підбавляти—прибавлять.

Підбавляться-тьця—прибавляться.

Підбармовуватися-тьця—поддѣлываться, подражать, подходить осторожно, подбираться.

Підбиватися-тьця—подыматься выше (о тѣстѣ, о солнцѣ, о лунѣ).

Підбігти—побѣжать.

Підбіл—растеніе *Мать и Мачуха* Tussilago Farfara.

Підбільшати—стать большимъ, подрости

Підбори—подборы.

Підборний—подложный, фальшивый.

Підбрехати—солгать, преувеличить.

Підважити, підважовати—приподнимать возъ нагруженный кладью, посредствомъ кола.

Підвірок, подворок—хуторъ, дача.

А подвірок свій Гончарівку, обнесши велів (Мазепа) знатним валом. Кочубей.

Підвестися—приподняться.

Підвечерковати, підвечірковати—имѣть поздний полдникъ.

Підвечорок — 1) вечеръ. 2) Вечерній хлѣбъ.

Підвишень—растеніе Agaricus prunulus L.

Підвишеніе—(акт. сл.) повышеніе.

Підвідбивати—прибить кого.

Підвод, підводини, підводство—подводъ, подстрекательство, вовлеченіе.

Підвода—подвода

Підводити—подводить.

Підводитися-тьця—привставать, приподниматься.

Підгоїнний—заживленный.

Підгляжувати—подсматривать.

Підгоїти—заживить.

Підданець, підданок, підданний, підданці—подданный, подданные.

Підданка—подданная.

Підданство—поданство, зависимость.

Підданствовати, підданствувати — находиться въ подданической зависимости.

Підданський- подданическій.

Піддрочувати—раздразнивать.

Піддружий — помощникъ дружка на крестьянской свадьбѣ.

Піддрузький—шаферской.

Піддубень—грибъ Boletus calopus Fries.

Піддульки—родъ грушъ Pyrus communis L.

Піддурити—сманить, подвести, обмануть

Піде—пойдетъ.

Підейшлий—(акт сл.) 1) много ходившій. 2) Пожилой.

Підіймати—поднимать; вооружать, озлоблять.

Підживa—подкрѣпленіе.

Підживитися-тьця—подкрѣпиться.

Підзивати—подзывать.

Підканок—монашеская или протоіерейская шапка.

Підкалавуром—нар. за конвоемъ, подъ стражей.

Підкісник, підкосник, підкісничок—кісник, коспик. См. *К*.

Підкоморий — урядникъ суду котораго подлежали споры о границахъ имѣній.

Підкомориха—жена подкоморія.

Підкоморич—сынъ подкоморія.

Підкоморівна—дочь подкоморія.

Підкоморський суд—межевой судъ, межевая палата.

Підкопувати—подкапивать.

Підкрастися — подкрадываться, тайно подойти.

Підкроїти—подрѣзать, снизу отрѣзать.

Мене дівки підпоїлі.

Жупан мені підкроїли Пѣс.

Підкуп—подкупъ.

Підкуповати—подкупать

Підлабузнитися-тьця—поддѣлаться, подлѣзть, приласкаться.

Підлагодити—подготовить.

Підлагоднтися-тьця—подойти подъ характеръ.

Підлебене, підлебенне-я—нёбо во рту, поднебенье.

Підлева, підлива, підливка—соусъ, подливка.

Підлеглий—подчинённый, зависимый.

Підлеглость — подчиненность, зависимость.

Мае вона підлеглость доброї волі мирян. Хмельницький.

Підлеститися-тьця—подольститься.

Підлистник—растеніе Asarum europaeum L.; иначе по-Украински—*подорішник, подолішник, копитці, копитник, копитняк.*

Підлісок—лѣсная фіалка Viola mirabilis L.

Підлога—полъ, помостъ.

Підложити—подложить, подкласть.

Підложница — наложница. *Держить у себе дівку місто підложниці.*

Підляхіє, Підгірре, Підгірья—Перемышльскій и Саноцкій Округа Галиціи, а также часть воеводства Краковскаго, собственно Сандецкій Округъ, при вѣтви Карпатъ, извѣстной подъ именемъ Татра.

Підманювати—обманивать, подговаривать.

Підмет—мѣсто для посѣва конопли.

Підмова—подговоръ, подстрекательство.

Підмовити—подговорить, подстрекнуть, пригласить.

Підмовляти — подговаривать; подманывать.

Підмога—помощь.

Підморгати—мигать.

Підморгнути—подмигнуть.

Підморгувати—подмигивать, кивать.

Підневідити—поймать, обмануть.

Хотіла дітвора старенъких піднезідити: гам, лемін. Номис.

Піднести—приподнять, взойти, стать на верху.

Піднесенная Ульрика на трон. Орлик.

Піднова—обновленіе.

Підновити, підновляти—обновить, обновлять.

Підножичий—подножный, полагаемый къ ногамъ.

Підобгати—поджать.

Підождати—обождать.

Підорка, підоря—(исказательно) свинья.

Підоски, підіски—желѣзныя полоски по всей той части оси, на которой обращается колесо, одна сверху, другая снизу; такимъ образомъ въ повозкѣ 8 *підоскіе.*

Підпал—поджегъ; лучина для растопки печи.

Підпалити, підпалювати—поджечь, поджигать.

Підпальщик—поджигатель.

Підпальщиця—поджигательница.

Підпанок—панскій служебникъ.

Не так ті пани, як підпанки життя заїдають. Погов.

Підпарообочий—работникъ молодой.

Підперезати—подпоясать.

Піднерізатися - тьця, **підперезоватися-тьця**, **підперізуватися-тьця** — опоясаться, подпоясаться.

Підперти—подпереть, покрѣпить, доказать.

Тую правду доводами підперти латво. Мазепа.

Підписок—писецъ.

Підпиток—*на підпитку*—на веселѣ, подгулявши.

Підпідемкання—крикъ перепела

Підпідемкати—кричать по перепелиному.

Підпінок—простая водка.

Підпірати—подпирать, поддерживать.

Підпірізування — опоясаніе, подпоясыванье.

Підпомагати—поддерживать, помогать.

Упадлих підпомогати Уст. Луцк. Брат. 1623 г.

Підскакувати—подскакивать.

Підскарбій Генеральний—главный казначей въ гетманіи.

Підсковзнутися-тьця—поскользнуться.

Підсмикатися-тьця — подобрать къ верху платье.

Підсміювати—насмѣхаться.

Підсипзок—родъ горшка.

Підспівач—подражатель.

Підспора—**підмога**. См. выше.

Підспоряти—оказывать помощь

Підстароста — младшій староста (на свадьбѣ).

Підстарший—второй.

Підстилатися-тьця — заискиваться, стараться обратить на себя вниманіе кого.

Підсудок—помощникъ судьи.

Підсусід, **підсусідок**—сосѣдъ. См. *сусід.*

Підтакати, **підтаковати**, **підтакувати**—потакать, льстить.

Підтечка—нижняя часть женской рубахи.

Підтинник — растеніе Scrophularia nodosa L.; иначе по-Украински—*кукулярия.*

Підтичка—нижняя пришитая часть къ юпкѣ.

Підтіпанка—порочная женщина.

Підтітарний—помощникъ *титаря*, т. е. церковнаго старосты.

Підтовкачка—1) колотушка. 2) Мелкій плутъ.

Підтоптаний—старый, отжившій, устарѣвшій.

Підтруняти — подстрекать, подзадоривать.

Підтрусити—повытрясть, издержать.

Підтюпцем—нар. мелкой рысцой.

Підтяжний—(акт. сл.) тягостный.

Хотячи народ казацький з підтяжного на той час панования польского випровадити. Орлик.

Підупалий, **підупадлий**—(акт. сл.) устарѣвшій, обѣднѣвшій, клонящійся къ паденію.

Підустити, **підустіти**—подговорить, подъучить.

Підцікнути—быстро подрѣзать.

Підцупити—подхватить, потянуть.

Підцькувати — травить, поддѣть, клеветать, раздразнить.

Підцюковати—подрубать.

Підчеревний—подбрюшный.

Піжити, **пужити**—колотить, бить.

Піжма, **піжмо**—1) растеніе Tanaceum vulgare L. 2) Покрывало.

Піклування-я—заботливость, попеченіе.

Піклуватий — заботливый, попечительный.

Піклуватися-тьця—заботиться, пектися.

Пільга, **польга**—облегченіе.

Піна, **пінка**—пѣна, пѣнка.

Пінитися—**тьця**—пѣниться.

Пінка—пѣнная водка.

Піньдючити—натягивать, намостить (въ насмѣшку).

Пінявий—пѣнистый, запѣнившійся.
Пінязи—деньги. Величко. т. I.
Піонтр—(акт. сл.) этажъ.
Піп—священникъ.
Пірий—пустой.
Бо з пірого колодязя не пить води й цяти. Шишацький.
Піркут—дикий голубь.
Пірнач — жезлъ правителя провинціи гетманіи или полковника, родъ булавы съ перьями, т. е. булава составленная изъ металлическихъ дощечекъ, которыя назывались перьями.
Пірник—пряникъ съ перцемъ.
Піро, пірце—перо, перушко.
Піролитися-тьця—гордиться.
Непірожся, коли не пиріг. Погов.
Пірса, пѐрса—грудь.
Пірья—опереніе, перья.
Піскарь, піскорь—(Галицк. сл.) рыба Paecilia.
Піскнява—пискъ. *Мишии вночі таку піскняву заводять, що ну.*
Пісковатий—песчаный.
Піскун, пісчун, пісчуг—песчаный грунтъ.
На Броварских піскунах тільки бір росте.
Піскунівка—песчаная почва.
Пісня—пѣсня; множ. число будетъ *співи*, въ смыслѣ пѣнія.
Пісок, пісчуга—песокъ, пыль.
Піспа—1) клейстеръ изъ ржаной муки. 2) Яблочный квасъ.
Пістливий—балованный.
Пістра—пестра.
Пістровий, пістрявий—пестровый.
Пістрячка—накожная болѣзнь
Піт—потъ, испарина.
Пітьма—тьма.
Сонце ясне померкло, світні пітьма насіла. М. Шашкевич.
Письмак—грамотѣй.
Письмачка—грамотѣйка.
Письмацький—литераторскій.
Письменний — образованный, грамотный.
Письменьство—грамотность. словесность. литература.
Письмо, писання—писаніе. *Святе Письмо*—Священное Писаніе.
Письмовець—писатель, литераторъ.
Піяк = 1) **дурнийця, голубець лахачі, лохач.** См. Д. Г и Л. 2) Мужчина пьяница
Піяка—женщина-пьяница.
Піятика—пьянство.
Плав—теченіе.
Плавний—(акт. сл). походъ исполненный на паромахъ. См. у Величка.
Плавник—родъ судна.
Плавушник—растеніе Hottonia palustris L.
Плазка=**кладка** См. К.
На бережку у ставка, на плазочці. у млинка. Пѣс.
Плазовати- ползать карабкаться, тащиться.
Плазоватий—плоскій, унизительный. пошлый
Ой гань плазовита! Пѣс
Плакун—растеніе Lytrum Salicaria L.; иначе по-Украински—*твердяк, тройчак, залізняк червонний.*
Коли хоч щоб усі тебе боялись то виріж з цього зілля криж (Хрест) і носи на шиї. Ще воно й красить. Їдять стебло."
Пласк—плоскость, равнина.
Плаский—плоскій.
Хто служить з ласки, того мішок плаский. Посл.
Пласт—рядъ досокъ въ плотѣ.
Плат—(акт. сл.) платёжъ, налогъ, подать.
Платний— получающій плату или жалованье.

Плаун—растеніе Lycopodium clavatum. L.

„Не несіть плауна в хату, бо буде драка.“

Плàхта—родъ несшитой юбки, состоящей изъ 3-хъ полотнищъ шерстяной или же шолковой матеріи, прикрѣпленныхъ къ тѣлу, широкимъ краснымъ поясомъ, съ большими кистями, плахта одежда парадная и всегда бываетъ изъ самыхъ яркихъ цвѣтовъ. *Плàхта—дрібничка, картацька*—клѣтчатая плахта; *плахта коврова*—плахта изъ гаруса или же изъ шерстяной матеріи.

Ой надівай дівчинонько,
Плахту-дрібничку:
Поведе тебе козаченько,
Унову світличку.
Ой надівай дівчинонько,
Плахту-коврову:
Поведе тебе козаченько
У нову комору. Пѣс

Плахтяний—плахтовый.

Плащина, плащизна—степь, равнина.

Україна розлягается скрізь плащиною. Куліш.

Плацоватий, плащуватий—ходящій почти нагимъ, въ одномъ лишь плащѣ (говорится о цыганахъ.)

Плевел—растеніе Lolium perenne L и L. temulentum L.

Плениіпотенція—(акт. сл. plenipotentio) довѣренность. Plenipotentio generalis—довѣренность на веденіе всѣхъ вообще дѣлъ довѣрителя. Pl. specialis—довѣренность по одному какому-либо дѣлу.

Пленіпотент—(акт. сл.) повѣренный.

Плèнтатися-тьця—тяжело тащиться.

Плес—плоскость, долина.

Дід спустився з-гори кплесу.
Стороженко.

Плèскати—болтать, сплѣтничать.

Люде плещуть на неї казнаидо.

Плèскатися-тьця—плескаться, плеснуться.

Плѐтка—сплѐтня, ябеда.

Плигàти—скакать, прыгать.

Плùнути—течь, плыть.

Плиск—плескъ.

Плисти—плыть.

Плід — плодъ, фруктъ, потомство. *Ні роду, ні плоду.* Потов.

Плік—битва, сраженіе.

Плітка—рыба плотва, плотица.

Пліття, пліть—стебли, стебель.

Плітуха=дзвонки, повелика, вьюнокъ. См. *Д. П.* и *В.*

Пліхш е—нар. хуже.

Пліхший—хужій.

Пліщт, плiштевание—шумъ, смятеніе.

Плòнний—1) безплодный. 2) Неосновательный, пустой.

Плонниі якиі наносити клевети.
Самойлович.

Плòскінь—простое полотно.

Плоскіновий, плоскунний—холщевый.

Плоскуха=чаполочь, чапула, чирчак, заполочь. См. *Ч.* *„худоба не їсть цеі трави.“*

Плохèсенький — самый ручной.

Плохий—смирный.

Плохота—смирнякъ, смирный.

Плохýтка—хилый.

Плошáтися-тьця—оплошать.

Плòща—плоскость, поверхность.

Плòщики — металическія наконечники стрѣлъ.

Плòщина—плоскость, равнина.

Плугáч=**орàч**. См. *О.*

Плýжити—орать плугомъ, удобрять.

Поки щасте служить, поти приятель служить. Посл.

Плутяга—плутъ, обманщикъ.

Плюва́ти=**блёвати, блюнути.** См. *Б.*

Плюга́ва — негодница, подозрительнаго поведенія женщина.

Плюга́вий — непотребный, нечистый, оплёваный.

Плюндрова̀ти — опустошать, разорять; отъ Нѣмецкаго plündern.

Плю́ск, плю́скота—шумъ отъ дождя.

Плю́снути=**хлюпнути, хлюснути,** См. *Х.*

Плю́сь — междоименіе выражающее, фиркъ, бултыхъ.

Плю́щ, бри́ця—растеніе Hedera Hellix. L.

Плю́щити—раздавить, плющить.

Пля́га—бѣдствіе, ударъ, нужда.

Пля́жка—посягательство.

Пля́ма—пятно.

Пля́мьти—покрывать пятнами.

Пля́мка, кля́мка—щеколда, крючекъ у дверей.

Пля́мкати— чавкать.

Пля́ж=**пля̀ск.** См. выше.

Пля́скати, пля́снути, плёскати—быть въ ладоши, апплодировать.

Вийшла доня на улицю в білі ручки плеще. Пѣс.

Плясовиця — пляска, танцы; балетная труппа.

Пля́ст, пля́стир—(Галицк.) медовые соты, иначе по Украински—*стільник, стінник.*

Медовчик їде, віз меду везе:
Батькові плястир, матері другий,
А дітинятам по пластирнятам.
Пѣс.

Пля́ха—большая бутыль, сулея.

Пляц—пустое мѣсто, гдѣ было прежде жилье.

Пля́цек, пля́цки—(Галицк.) пирожки.

Пля́шка—фляжка.

Пнýра, подура—свинья.

Пнýти—натягивать.

Пнýтися-тьця—противиться.

Против волі Божої пнучи скоро згинеш.

По̀—предлогъ за.

Поба́гату—нар. по многу.

Побазікати—погуторить.

Побалакати—покалякать.

Побари́тися-тьця—промедлить.

Поба́тьківські—нар. по отцовски.

Поба́ченний—увидѣнный.

Поба̀чити — усмотрѣть, завидѣть, посмотрѣть.

Побачитися-тьця—увидѣться.

Побгати—налѣпить, нагнуть.

Побит—способъ, поводъ, причина, бытъ.

Побиванне—забота.

Побивати—оббить сукномъ или матеріею

Побива́тися-тьця — доживать за кѣмъ, стараться, радѣть.

Побити—поколотить.

Побіда́ш—бѣднякъ.

Побідашка—бѣдняга.

Побіденний—горемычный.

Побідний—побѣдный.

Побідник—побѣдитель.

Побідниця—побѣдительница.

Побілити—выбѣлить.

Побілілий—поблѣднѣвшій, бѣлый.

Побіліти—поблѣднѣть.

Побіля—нар. около, возлѣ, вблизи.

Побіля́ний—набѣленный, выбѣленный.

Поблага́ти—просить, умолять.

Поблизу́—нар. вблизи.

Поблу́дний—пустой, негодный,

Люблять мене все поблудні.

Побожний—богобоязненный, честный.

Побо́жно—нар. честнымъ образомъ.

Побо́жность, побожність—набожность.

Поборця—(акт. см.) сборщикъ податей.

Побратим—другъ, названный братъ.

Побратима—подруга.

Побрати́мство=**братерсьтво.** См. *Б,*

Побра́тися-тьця — 1) отправиться куда либо. 2) Вступить въ бракъ.

Побрѐхенька—враки, болтовня, пустословіе, сказки, побасенки.

Пòбризки—брызги.

Пòбріховати—врать, лгать.

Побудка—инстинктъ.

Побурити—будить

Побуритися-тьця — (акт. сл.) разорить, угрожать паденіемъ.

Пов, пів—полъ, половина.

Повáба— покушеніе, польщеніе.

Повàбитися-тьця—покуситься, осмѣлиться, повадиться.

Повабились нàглі
На мòву лукаву,
Затоптали, закляли
Козàцькую славу.
П. Куліш.

Повáга—уваженіе, почтительность, важность, вѣсъ, сила.

Повáгом—нар. медленно, тихо, важно, неспѣшно.

Повадити—подѣйствовать, помѣшать.

Поважàти—уважать, цѣнить.

Повáжити—узнать вѣсъ, развѣсить на вѣсахъ тяжесть.

Повàжитися-тьця—посягнуть, дерзать, осмѣлиться.

Повáжний—почтенный, почетный, замѣчательный.

Поважне писаніє ваше дойшло. Орлик.

Повáжно—нар. почтительно.

Повальник—поборникъ, послѣдователь.

Повальниця — поборница, послѣдовательница.

Поваплений—щекатуренный.

Поваплити— выщекатурить,

Повдень, південь—полдень; югъ.

Поведѐнція — поведеніе, обыкновеніе, привычка.

Повелика=дзвонки. См. Д.

Повéрн, поверт—поворотъ, возвратъ.

Повернýти—поворотить, возвратить.

Повѐрея— этажъ.

Повертати—возвратить, отдать.

Повертатися-тьця—возвращаться, идти въ обратный путь.

Повеселішати—повеселѣть.

Повестовàти—отомстить.

Пòвзати—ползти.

Пòвзкòм—нар. ползкомъ

Повиймàти—вынуть, отобрать овладѣть.

Шклов колись повиймано Лѣт. Самов.

Повимерѐжувати—вышивать узоры.

Сорочечки повимережовані усе різною мережкою. Г. Барвінок.

Повимінèвати—вымѣнять.

Повинний—должный, обязанный.

Повиновáтити—обвинить, осудить.

Повиновáцтв—родство.

Повиновàчений—обвиненный, осужденный.

Повипірàти—изгонять, выталкивать.

Повипòлювати—выполоть огородъ.

Повислýховати—выслушать.

Повити—пеленать.

Повитє—пелёнки, повитіе.

Батько в повитку, а син пійшов по світі. Загадка. Дымъ.

Повівати—повѣвать.

Повід—поводъ, уздечка.

Узяв коня за повід.

Повіданний—повѣданный, разсказанный

Повідати—повѣдать.

Повідач—разсказщикъ, повѣствователь.

Будь добрим послухачом будеш добрим повідачом. Посл.

Повідачка—повѣствовательница.

Повідь=**полùвода.** См. выше.

Повій—кустарное растеніе Lycium barbarum L.

Повійка—плющь Convoloulus L.

Повілиця—растеніе Cuscuta Epelinum Wahl.

Повіт—1) Сарай. 2) Уѣздъ, подраздѣленіе воеводства; 3) Волость, часть уѣзда, имѣющая центромъ какой нибудь городъ или мѣстечко. Въ послѣднемъ значеніи слово это попадается преимущественно въ древнихъ актахъ.

Повітка — сарай. *Казала стоючи під повіткою.* Пѣсн.

Повітовий—уѣздный.

Повітря—воздухъ, атмосфера.

Повітчик—низшей степени бюрократъ.

Повішати—повѣшать, повѣсить.

Пôвк=**пôлк.** См. ниже.

Повкладати—уложить, укласть, одолѣть; отправить на тотъ свѣтъ.

Повковий—полковой, областной, провинціальный.

Повкондійка—полуендова.

Повкôни=**півкôни.** См. выше.

Повковник=**полковник.** См. ниже.

Повковницьство—постъ военнаго избирательнаго губернатора и командующаго войскомъ округа въ гетманщинѣ.

Пôвкупі—нар. совмѣстно, кучею.

Повлôктя, півлôктя — полулокоть мѣра длины.

Повміток, півміток — полумотокъ нитокъ.

Повний—полный.

Повнісінький—полнѣйшій, самый полный.

Повнісінько — нар. совершенно полно, биткомъ.

Пôвно, пôвненько—нар. полно, полненько.

Повнобôкий—полный, жирный.

Повновидий—полнолицый.

Пôвнява—полнота, избытокъ.

У повняві дізнає недостатку,
Всі злигодні підіймуцця на ёгб.
П. Ратай.

Поповтузитися-тьця—повозиться, помучиться, потрудиться.

Повод—(акт. сл.) истецъ.

Поводáтор, поводирь—вожатый, руководитель, проводникъ, особенно у слѣпыхъ нищихъ. *лірників.*

Поводбивáти, повідбивáти — бить, прибить кого.

Поводи́тися-тьця—происходить, случаться, обходиться, имѣть обращеніе съ кѣмъ.

Отсе часом поводитьця у панів.
Небачивши сільского люду, як він поводиться по між собою.
П. Куліш.

Поводлежáти, повідлéжувати—отлежать бока.

Поводова сторона — (акт. сл.) сторона начавшая дѣло.

Поважéне—поживаніе, состояніе, положеніе, житье-бытье.

Пôвоз—эпижъ.

Повôзка, новозщина—тѣлега, тѣлежка.

Поволивáти—(акт. сл.) призывать, жаловаться.

І на суд страшний поволиваю такового кождого з братіі, который би мав старшого в зневазі мати.
Ил. Торський Густынск. Лѣт.

Повблівщина, полôвщина, поволщизна—(акт. сл.) налогъ на крестьянъ въ пользу владѣльца, съ принадлежавшаго имъ рогатаго скота.

Повôльний — охотный, добровольный, свободный. *Часу повольного не маю* Величко.

Повôльность—(акт. сл.) готовность, покорность. *Повольность свою объявив.* Маркович.

Поворôзка—снурокъ, подвязка.

Поворотники—тропики.

Поворôчати—поворачивать; имѣть намѣреніе.

Поворушйти—трогать, прикасаться.

Поврива̀тися-тьця—порваться. *Жили мі ся поврoвали.* Пѣс.

Повстанець—мятежникъ, инсургентъ.

Повстанка—мятежница.

Постáния—востаніе, революція.

Постàти — возстать, возмутиться, подняться.

Пóвстка, повстйна—войлокъ.

Пòвсть—шерсть.

Повстяглйвий—воздержный.

Пòвстяглйвость—воздержность.

Повстягнýти—воздержать, удержать.

Повстягнýтися-тьця—воздержаться. *Неповстягнулися от чиненія кривд.*
Величко.

Повстяний—войлочный, шерстяной.

Повсякча̀сний—ежевременный.

Повталя́ра, півта̀ля́ра—полталера.

Повторá, півтора—полтора.

Повтóрне—нар. вторично, второй разъ. *Писано повторне.*

Пострача̀ти—погубить, потерять, истребить.

Повтрѐтя, півтретя́—два съ половиною.

Поgулати—побороть, одолѣть.

Поgуль—оргія, кутежъ.

Погадáти—ворожить, подумать, размыслить, поговорить.

Погальмова̀ти—останавливать.

Пóганий—скверный, гадкій, языческій.

Пога̀нин, пога̀нець — язычникъ; негодникъ.

Погáнка—язычница; негодница.

Погáно — нар. скверно, гадко. *Погано Тетяно.* Погов.

Пòгань, га̀нь—мерзость, дрянь.

Поганьбйти—осрамить.

Поганя́йло, погонич — кучѐръ, погонщикъ.

Погáрда—презрѣніе.

Погарікати — сердиться, браитнь, выговаривать.

Поглйнути—поглотить, проглотить.

Поглузовати—надсмѣяться.

Пóгляд—взглядъ, обзоръ, обозрѣніе. *Погляд на Українську словесность.* Куліш.

Поглядáти—поглядывать, смотрѣть.

Поглянути—взглянуть.

Погодити—благопріятствовать.

Погодитися-тьця — условиться, договориться.

Погóдний — удобный, *погодний час*—удобное время.

Погóдно—нар. удобно.

Погодова̀ти—покормить.

Погóжий—благопріятный, попутный.

Поголовне, поголовний плат—(акт. сл.) поголовная подушная подать.

Поголóска—молва, слухъ.

Погомоніти—погуторить, поговорить.

Погóнець—погонщикъ.

Погоничка—погонщица.

Погордйти—пренебречь, презирать.

Погорілець — человѣкъ у котораго пожаръ истребилъ имущество.

Погоржа̀—пренебреженіе.

Погоржáти—пренебрегать.

Погрéб—(акт. сл.) похороны, погребеніе.

Погрѐбати—пренебречь.

Погрóжка—(акт. сл.) угроза.

Погрожка шведа на цесарію.
Величко.

Погрòжовати—грозить, угрожать.

Погрòзливий—грозный.

Лісок почорнілий у мраці сумує,
Борей з півночі погрòзливий дуе.
І. Верхратський.

Погуба—смерть, убійство, потеря.

Погубйти—растерять.

Погукнути—окликнуть, позвать.

Погулянка, погулянь—пирушка.

Погýтка—поговорка, извѣстіе, слухъ.

Подáне, подáнне-я, подаванне-я—даяніе, милостыня; жалованная грамота.

Подаровáтися-тьця — простить другъ другу.

Подарувáти, подаровáти—подарить.

Подáток—подушное, подать.

Подáчка— сборъ, дань съ крестьянъ.

Подвідчик—фурманъ, извощикъ.

Подвоеводій—(акт. сл.) урядникъ, исправлявшій должность воеводы въ случаѣ его отсутствія, назначался онъ воеводою.

Подгóлювати, підголити—съ низу подбрить.

Подгорці—жители Подгоріи.

Поддаше, піддашя—крыша надъ крыльцомъ.

Поддубовик — грибъ Boletus pachypus Fr.

Подейзрене—(акт. сл,) подозрѣніе.

Подейзрѣти—(акт. сл.) подозрѣвать.

Подейзрóнний—подозрительный.

Подéйковати — думать, говорить, предполагать *дейко*, т. е. авось.

Подéйшлий—(акт. сл.) 1) много ходившій. 2) Пожилой.

Подéкуди—нар. Кое-куда.

Подешперовáти—отчаяться.

Подзóр—подозрѣніе, сомнѣніе.

Подзвін, подзвіне, подзвінне—плата за трезвонъ по покойникѣ и самый трезвонъ.

Подзóрний—подозрительный.

Подзорним і завикладним стилем. Величко.

Подивитися-тьця—посмотрѣть.

Подивовáти—удивиться.

Подиймáтися-тьця—подниматься.

Подийма, подіймя—дворъ, домъ съ дымовою. трубою.

Подимне—подворная подать.

Подивовáти—удивиться.

Подінути, подіти—дѣвать.

Подінутися-тьця—дѣваться, подѣться.

Подія—1) поступокъ, продѣлка. 2) Порча отъ колдовства.

Подіяти—подѣлать, совершить.

Подлуг, ведлуг—акт. нар. по силѣ, въ силу.

Подлуг вірности нашої і уряду присяжного ознаймуемо. Универсалъ.

Подмаренник — растеніе Salium rubioides L.

Поднiпрянщина—Малороссійскія губерніи прилегающія къ Днѣпру на правой сторонѣ.

Подоба—сходство, видъ, приличіе.

Подóбатися-тьця—правиться.

Подобгáти—поджать подъ себя ноги.

Подобеньство—подобіе.

Подóбно—нар. вѣроятно, кажется.

Того ж року подобно преставився.

Подоглéжуватися-тьця — приглядѣться, всмотрѣться.

Сокотухи наші до всього подогле-жувались. Ганна Барвінок.

Подождáти—обождать.

Подóл—нижняя часть женской рубахи.

Подóліе, Подолія, Поділле—Каменецъ-Подольская Украина.

Подолішник—**підлистник.** См. выше.

Подóлля—шлейфъ.

Подорішник—тоже что и *подолішник.*

Подорóжжя—путешествіе.

Подорóжник—растеніе Plantago lanceolata и P. major L.; иначе по-Украински — *дорожник, собача язички, стягач, попутник, ранник.*

Подорóжній — проѣзжій, путешественникъ.

Подосиновка—грибъ Boletus aurandiacus Schiff.

Подратовати—подразнить.

Подрýжки — подруги невѣсты на ея свадьбѣ.

По-дру́зський—нар. по-дружески, потоварищески.

Подря́нати—поцарапать.

Подси́ток, підси́ток—подрѣшето; сосудъ подъ рѣшетомъ при какой либо-работѣ.

Подскарбій—(акт. сл. podskarbi) казнохранитель, казначей. *Подскарбій коронний* — такъ назывался главный чиновникъ по завѣдыванію государственными доходами, Министръ Финансовъ.

Подстароста—(акт. сл. podstapoŝci grodzki) чиновникъ, назначавшійся градскимъ старостою и исправлявшій въ его отсутствіи его должность.

Подстаростій — (акт. сл. podstarosci) приказчикъ, управлявшій помѣщичьимъ имѣніемъ

Подстолій—1) *великій*—должность при королевскомъ дворѣ; 2) *земський*—почетный титулъ, не сопряженный ни съ какою обязанностью, жалуемый королями дворянамъ. Подстолій былъ въ каждомъ повѣтѣ.

Подсудок, підсудок—(акт. сл. podsędek) членъ суда, участвовавшій вмѣстѣ съ подвоеводіемъ, судьею и писаремъ въ рѣшеніи дѣлъ.

Подува̀нити — распредѣлить добычу и военно-плѣнныхъ между воинами.

Сірко, зближившися до Січи, все військо свое здобичами і користьми Кримськими подуванив. Величко.

Поду́жати—одолѣть, осилить, побороть.

Поду́жний—мощный, могущественный.

Поду́жовати—преодолѣвать, брать перевѣсъ, осиливать.

Подупа́длий — (акт. сл.) устарѣвшій, обѣднѣвшій, упадшій.

Подуріти—съума сойти.

Поду́ти — быстро побѣжать, скоро пойти.

Подя́ка, подякова̀нне — благодарность, благодареніе.

Подя́ковати—поблагодарить.

Пожаданний—вождѣленный.

Пожада̀ти—сильно желать.

Пожадли́вость—жадность.

Пожакова̀ти—разорить, опустошить.

Пожа̀літися-тьця—пожаловаться.

Пожалкова̀ти—пожалѣть, поскупиться.

Пожалковатися-тьця — пожаловаться на кого въ чемъ-либо; жалиться.

Пожалкувався та нічого невдіяв.

Пожалковався Бог над рака, дав му ззаду очи. Посл.

Пожалувати—подарить, наградить.

Пожари́на, пожари́ще—мѣсто послѣ пожара, пожарныя развалины.

Пожартовати—пошутить.

Пожда̀ти—подождать.

Поже́га, поже́жа — пожаръ, зарево, зазажигательство, огонь, горѣніе

Пожежа скрізь за горою дуже жевріе.

Пожегна́нне—благословеніе, прощанье.

Пожегна̀тися-тьця — прощаться, раставаться, благословить.

Поженѐмося — погонимся; отъ глагола *погнатися-тьця.*

Поженімося—оженимся.

Пожитѐчний—полезный, выгодный.

Пожитки — угодья и доходныя статьи имѣнія.

Пожитковати—воспользоваться.

Хотів добрами моїми пожитковати. Величко.

Пожи́ток—(акт. сл.) употребленіе, польза, выгода.

Пожичити—пожелать.

Пöз=**пöвз, пöуз.** См. выше.

Позабіга̀ти—предупреждать.

Позавчо̀ра — нар третьяго дня, позавчера.

Позавчо́рашній—позавчерашній, третьедневный.

Позага́нювати—1) перепортить, засквернить. 2) Побраковать.

Позадава́ти—причинить.

З світа зогнали, або рани позадавали. І. Гусак. 1684 г.

Позаквічо́ваний—убранный цвѣтами.

Позаквічовати—убрать цвѣтами.

Позанапра́сно—нар. напрасно.

Позаплішовати—укрѣпить.

Позаполо́сковати—полоскать.

Позасіва́ти—засѣять.

Позаставляти — заложить, отдать подъ залогъ.

Позаторік—нар. позапрошлый годъ.

Позаторішній—позапрошлогодній.

Позацвіта́ти—заплѣсневѣть.

Позачиня́ти, позачи́нювати—затворить, закрыть.

По́зва—судебный процесъ, призывъ съ судъ.

Позваний, позвана сторона—отвѣтчикъ.

Позверховність—поверхностность.

Позверхо́вне—нар. слегка, поверхностно, только для виду.

Поздоро́вкатися-тьця—пожелать доброго дня, поздравствоваться.

Позем=небосхил. См. *Н.*

Поземний—горизонтальний.

По́земне—нар. горизонтально.

Позива́ти—просить на кого въ судѣ.

Позива́тися-тьця—тягаться, съ кѣмъ по судамъ, имѣть съ кѣмъ тяжбу.

Позичений—взятый въ займы.

Позича́ти — осуждать, дать или брать въ займы.

Позичи́ти, пожичи́ти—пожелать.

Пози́чка—заёмъ, ссуда.

Був голосок, та позички зъїли.
Т. Шевченко.

Позира́ти—посматривать.

Позиска́не — достиженіе, выигрышъ, улучшеніе.

Позіх—зѣвокъ.

Позіха́ти,позяха́ти — зѣвать съ просонокъ.

Позлоцістий—позолоченный.

Позмо́рщовати—поморщить.

Познати, пізнати—узнать познать.

Позневажа́ти — оказывать неуваженіе презрѣніе.

По́зній, пізній, піздній—поздній.

Позно, пізно, пізненько, пізнесенько—нар. поздно.

По́зов—требованье явиться въ судъ для оттѣта. *Позов заложити*—завести процессъ. *Позов-ад-кассандум*—позовъ по кассаціонной жалобѣ, на состоявшееся уже рѣшеніе.

Позо́ревати—спать на зарѣ.

Позо́рний—славный, достойный зрѣнія.

Їхав на коні барзо позорнім.
Ханенко.

Поэтинати—посрубливать, обрубить.

Покаба́ньщина—пошлина съ мельницъ.

Дозорця вимагав покабаньщини в млинах. Маркович.

Показйтися-тьця—сбѣситься.

Покаля́ти—испачкать, замарать.

Покарбо́ваний—нарѣзанный чертами.

Покарбовати—нарѣзать черты.

Покарта́ти—побранить.

Покарявитися-тьця — потрескаться, покорчиться отъ засухи.

Поква́питися-тьця — польститься, повадиться, посягнуть.

Покво́лом—нар. тихо, неспѣша, медленно, кое-какъ.

Покепкова́ти—подурачить.

По́ки, допо́ки—предлогъ пока.

Покідь, покідька—вздоръ, ничтожность, заброшенная вещь.

Ще воно не покідька. Шкода грошей на таку покідь тратити.

Покіль?—нар. до какихъ поръ? покуда?

Покірний—покорный, послушный.

Покірность, покірливость — покорность, послушаніе.

Покладати—принимать, покладать.

Мусимо зносити і на себе покладати. І. Гусак. 1684 г.

Покласти—рѣшиться, вознамѣриться.

Поклав в першу неділю сватів засилати.

Поклизати—уходить.

Покляknути—гнуться, нагибаться.

Покоёвий—камердинеръ.

Покоївка—камеристка, горничная.

Поколихати, поколихнути—покачать, поколыбать, покачнуть, пошатнуть.

Поколющина — пошлина при переѣздѣ черезъ мостъ и при перевозахъ.

Поконати — *поконати правом* — законнымъ образомъ доказать. чью-либо вину, или неправоту въ тяжбѣ.

Покора=покірность. См. выше.

Покос — ряды только что скошенной травы.

Покострубачити—сомять, взъерошить.

Покот—кличка собачья.

Покоти-поле=перекоти-поле. См. выше.

Покотитися-тьця — 1) котиться. 2) Родить дѣтенешей.

Покотібло—кружало.

Покотом—нар. вповалку, лоскомъ.

Зійшло сонце—ляшки-панки
Покотом лежали. Т. Шевченко.
Всі вороги покотом полягли.
Величко.

Покохати—полюбить.

Покошланий—склокоченный.

Покоштовати, покоштувати — попробовать, отвѣдать.

Покоштовавши сказали: дай Боже і на той рік діждати! Квітка.

Покращати—похорошѣть.

Покраяний—изрѣзанный на куски.

Покраяти—порѣзать на куски.

Покревний—родной.

Покритка—крптка.

Покропястий—разноцвѣтный, разноличный.

Покуса—искушеніе, соблазнъ.

Покута—эпитемія, покаяніе, наказаніе за грѣхи, наложеное духовникомъ.

Покутній—угловой, образной.

Покутне вікно—окно близь образного угла

Покутовати—каяться во грѣхахъ.

Покуття—Буковина.

Покуть, покутьтя — посадъ, образной уголъ. красный уголъ.

Покуховне—пошлина съ напитковъ.

Полагодити—починить, привести въ порядокъ.

Полагодитися-тьця —исправиться, приготовиться.

Полапати—схватить, пощупать

Винних полапати і кару чинити.
Величко.

Полапцем—нар. ощупью.

Чого треба той полапцем намацаем.

Полата—(акт. сл.) хранилище.

Полата манастирська зовсім згоріла. Густ. Лѣт.

Полаяти—побранить.

Полба—растеніе Triticum Speltar. L.

Полева гречка—растеніо Capsella Bursa pastoris Moench L.; иначе по-Южно-русски—*помолочник, сіріки.*

Полева горчиця — растеніе Sisymbrium Sophia L.

Полева мьята—растеніе Mentha arvensis L.; иначе по-Украински.—*драголюб, кінська мьята.*

Полева пехворощ —растеніе вѣнички Artemisia scoparia Waldst et Kit.

Полева осока=каразина. См. *К.*

Полева рожа—растеніе Lavatera Thuringiaca L.

Полева сосонка—хвощъ Equisetum arvense L.

Полёванне— охота.

Полевий гірчак — растеніе Malachium aquamacum Fries.

Полевий ленок, пужник—растеніе Turritis Glabra L

Полеві кісточки—растеніе Poligata vulgaris L.

Полеві сокірки=**козёлки.** См. *К.*

Полеві чорнобривці=**травянець.** См. *Т.*

Полёгка—облегченіе. Величко.

Полегчати—(глаг. безличн.) сдѣлаться легче.

Полёнути—1) полетѣть 2) Отправиться скоро.

Осідлав коня рябого, поленув в Теплиці. Макаровський.

Полецёне—(акт. сл. polecenie) препорученіе, наказъ, распоряженіе, приказаніе.

Видан универсал пану Стефановичу з полеценем розизку в полку П. о грошах.—По которой їх супликі заліцал (Гетьман) *Писареві і Бунчучному кріпости розсмотріти. Пан Полуботок з полеценя Его Вельможности відал і управовал.* Ханенко. *Полецаем баченню і увазі вашим.* Юрій Хмельницький.

Полйва—эмаль, глазурь, краска олѣйная на глиняной посудѣ.

Полйвода—весеній разливъ рѣкъ.

З дня Св. Юрья поливода починає спадати. Гатцук.

Полйвяний—муравленный, вылуженный съ глазурью. *Поливяний горшок*—горшокъ окрашенный глазурью.

Полйнути=**поленути.** См. выше.

Полискотати—пощекотать.

Полйскуватися-тьця — блестѣть, сверкать.

Полйця—полка, ріоль.

Полій=**блоховник.** См. *Б.*

Полік—излѣченіе; исправленіе.

Поліпець—растеніе Artemisia austriaca L.

Поліноватися-тьця—облѣниться.

Поліпь, полинь—растеніе Artemisia absinthium L.

Поліся—Полѣсье.

Політиковáтися-тьця—1) говорить о политикѣ. 2) Учтиво обращаться.

Вони політикуються, а нишком чигають. П. Куліш.

Політічний — приличный, привѣтливий, учтивый.

Політовáне — (акт. сл. politovanie) состраданіе.

За якое з політованясь оказанє над ними в таком утрапеню Милости....
Гр. Самойлович.

Полічáти—вмѣщать.

Полічек—(акт. сл. policzek) 1) сторона. 2) Пощечина.

І полічком данім шкаредні обезчестивши. Величко.

Полічйти—сосчитать.

Поліщне—поличное, на лицо.

Полк, повк—такъ назывались малороссійскія провинціи во времена гетманіи; при гетманѣ Богданѣ Хмельницкомъ *Украіна Обѣихъ Сторонъ Днѣпра* была раздѣлена на 17 полковъ, а Запорожье на *паланки* или округа.

Полкòвник — правитель полковой области, избиравшійся вольными голосами полковой рады пожизненно, въ званіи своемъ онъ утверждался гетманскимъ универсаломъ, а въ управленіи своемъ отдавалъ отчетъ полковой радѣ или провинціальному парламенту, который ограничивалъ его власть. Полковнику принадлежала судебная, административная и исполнительная власть въ провин-

ціи, а равно и командованіе войсками своей области; когда онъ отлучался изъ управляемаго имъ полка, то управленіе дѣлами передавалъ *Полковнику Наказному*; или вице-полковнику, при отлучкахъ онъ оставлялъ всегда свои клейноды тѣмъ лицамъ, которые заступали его мѣсто, ибо безклейноднаго уполномоченнаго непризнавали за власть. Власть полковниковъ (какъ и воеводъ въ Сербіи) какъ и власть самаго главы Украинско-Запорожской Земли гетмана была пожизненною, но непреемственною въ потомствѣ; гетманъ могъ могъ смѣнять и предавать суду полковниковъ; но въ послѣднее время гетманіи, при гетманахъ Скоропадскомъ, Апостолѣ и Разумовскомъ, полковники только по имени были подчинены гетманскому *реименту*, а въ сущности въ дѣлахъ своихъ полковъ были независимыми правителями. Иные полки были таковы, что выставляли отъ 40 до 50 тысячъ войска, а по величинѣ своей областной территоріи далеко превосходили многіе герцогства и княжества современной намъ Европы.

Полова—мякина.

Поло́вий — 1) мякинный. 2) Имѣющій цвѣтъ мякины.

Воли ж мої полові. Пѣс.

Полови́ця—половина.

Полові́ти—согрѣвать.

Поло́вниця, полуни́ця, полони́ця—дикорастущая клубника Fregaria collina L.; родъ земляники.

Поло́г—равнина, низменность.

Поломья, полумья—пламя.

Полоненик, полоняник—плѣнникъ.

Полони́ти—плѣнить, брать въ плѣнъ.

Поло́нка — прорубь на льду рѣки, полынья.

Полоска́тися-тьця—1) мыть, полоскать. 2) Грабить.

Орди полоскалися і ясир брали. Величко.

Поло́хати—пугать, страшить.

Полохатися-тьця—пугаться.

Полохли́вий—робкій, боязливый.

Полть, новть—1) половина; *розбити на повть*—разрубить на двое. 2) Продолговатый кусокъ говядины, солосолонины, также, жирная часть оной, окорокъ.

Полтя ніхто не мастить. Посл.

На твій бенкет комара з муравбили,
Чтирі повті солонини з них наробили
Сто ковбас начинили,
Головизну увядили,
Схаби пропікали,
Гостей приймовали. Пѣс.

Полталя́рок, півталя́рок — старинная польско-литовская монета, въ одинъ гульденъ или 65 коп. сер.

Полу́день—полдень, полдникъ.

Полу́дновати—полдничать.

Полудрабок—бокъ малороссійскаго воза.

Полуко́вщина—крестьянскій оброкъ по одному грошу съ лукпа.

Полу́мисок—глиняная тарѣлка.

Полу́нишник—растеніе Trifolium montanum L.

Полу́ниця—земляника.

Полу́панок—шляхтичъ.

Полу́петра—30 Іюня, праздникъ собора 12 апостоловъ. *Скоїлось на самого Полупетра.*

Полугаби́нок—старинная волнистая лоснящаяся шолковая матерія, родъ гроденапля только поплотнѣе.

Польга—1) потачка, потворство, посла-

бленіе. *Щоб нікому польги недав.* 2) Льгота. 3) Подкладное бревно, для скатыванья колодъ.

Полюбля́ти—любить

Полюбовниця=облюбенниця. См. *О.*

Полюваннє—охота на дичь и звѣрей.

Поляка́ти—испугать.

Пома́занець—помазанникъ. *Яко помазанцю Божью.*

Пома́затися-тьця — недавно сдѣлаться бариномъ.

Помайнувати—побресть, удалиться, уйти

Пома̀лу, пома́леньку—нар. тихо, осторожно.

Помандрова́ти—отправиться въ путь.

Поманути—сманить.

Помарніти—исхудать, исчахнуть.

Помаца́ти—пощупать, найти.

По́мацьки=полапцем. См. выше.

Помело—метла, голикъ.

Поменѐнє—названіе, наименованіе.

Помени́ти—именовать.

Померѐжити—пестрить, испещрить.

Помѐрлий—умершій.

Помешка́нє—(акт. сл.) житье-бытье.

Доброго помешканія всім вашим милостям уприймє желаем і спріяем.

Гетьман Скоропадський.

Помидори — патлажаны Lycopersicum esculentum Mill.; *помидори сині*—синіе патлажани L.; malandenum. Mill.

Помикати—устремляться въ высоту.

Висще як орел помик,
Птах маленький коромик.
I. Верхратський.

Помилитися-тьця—ошибиться.

Помилка—ошибка, промашка.

Помилятися-тьця—ошибаться.

Помина̀льниця, поми́нник, помянни́к—синодикъ, поминальная книжка.

По́минки—панихида.

Поміж—нар. между, въ срединѣ.

Помірковàти—размыслить, разсудить.

Помірно—нар. умѣренно.

Помірья—эпидемія, моръ,

Челядників вигубить помірья,
I вдови їх слёзами не заплачуть.
П. Ратай.

Поміст, помо́ст—полъ, палуба.

Поміч— помощь.

Помняти—смять, помять.

Помо́вка—помолвка.

Помо́вкнути—помолчать, умолкнуть.

Помога́й-Бі—помоги Господи.

Помогàч, помочник—сообщникъ, соучастникъ.

Помо́рхлий—поморщенный.

По̀мста—месть, мщеніе.

О якиї виговори немаеть ясновельможний Гетьман урожатися і помсти чинити. Орлик.

Помýшор біла—(Бессар. сл.) черная смородина Rhus rubrum L.; *помуглор негру*—черная смородина Ribes nigrum L.

Понадитися-тьця—повадиться.

Поназбігàтися-тьця — сбѣжаться, столпиться.

Понакарбо̀вувати—часто отмѣчать.

Понастановля́ти—наставить, назначить, избрать.

Понахапàти—нахватать.

Понахляпний=привороченний. См. выше.

Понахи́ляти—приворотить, склонить на свою сторону.

Поневаж—потому что.

Поневіря́тися-тьця—нести на себѣ всеобщее презрѣніе.

Понеділок—понедѣльникъ.

Понеділковати, понеділкувати—поститься по понедѣльникамъ, что дѣлаютъ часто старухи въ Украинѣ.

Поне́хаяти—пренебречь, оставить.

Пони́ти—пріуныть.

Поніваж=**поневаж.** См. выше.

Понітовати—отнѣкиваться.

Поночі—нар. ночью, въ потьмахъ.

Поночлежник—стражъ, пастухъ стерегущій по ночамъ стадо.

Понудливий—неподатливый, упрямый.

Понудливость—неподатливость.

Понура, пнура—1) свинья. 2) Угрюмый, пониклый человѣкъ.

Понурий—мрачный, угрюмый, пониклый.

Понуритися-тьця — поникнуть, быть угрюмымъ.

Поняти—взять, стяжать, заслужить.

Понятися-тьця—вступить въ бракъ.

Пообірати—обобрать.

Драпіжці пообъїздили вам шиї і худоби ваші всі пообірали. Универсалъ Петрика.

Пообшарпований—ободранный, голый.

Поодтьнати—отрубить.

Поосажовати—заселить, поселить.

Попадя, попадиха—жена или вдова священника.

Попанячитися-тьця — заразиться барствомъ.

Попарти—1) двигать впередъ. 2) Продолжать, что либо. *На попарте*—къ продолженію, къ поддержанію.

В нашій справі на попарте оної постановили. Орлик.

Попас—кормъ, кормленіе, отдыхъ.

Сивий коню, тяжко тобі буде:
Поїдемо разом з вітром,
Попасу не буде. Пѣс.

Попасанне—пастьбище.

Попасати, попасувати — кормить на пастьбищѣ лошадей или воловъ.

Завітав я до веселої козачої хати попасувати коні. Куліш.

Попаски—нар. идти поѣдая траву.

Отара ж попаски попхалась навманя. І. Гребінка.

Попеластий, попелястий—сѣрый.

Попереводити—промотать.

Попереду—нар. сначала, прежде, впереди

Посампереду дружко коровай несе.

Поперек — поясница, крестецъ, поперекъ.

Попильнувати—поберечь.

Попис—(акт. сл. popis) реестръ, кадастръ. *Попис люду.* 2) Списокъ лицъ, состоящихъ въ извѣстномъ. отрядѣ войска, въ „хоругви“; 3) Смотръ какого-либо военнаго отряда или посполитого рушенья.

Попитати—спросить.

Попівна—дочь священника.

Попівський—священническій.

Попідтинню—нар. по подъ плетнями, по подъ тынами.

Пішла мати на старість попідтинню собак дражнить бо діти лихі.

Попіл, попел—зола, прахъ, пыль.

Поплавець—поплавокъ.

Поплечник—помощникъ, подручный человѣкъ.

Поплинути—поплыть.

Попліч—нар. объ руку.

Поплічний—равный, тождественный.

Поплічник—ровесникъ, помощникъ.

Поплічниця—ровесница, помощница.

Поплошитися-тьця, поплошатися-тьця—струсить, растиряться.

Поплямкати—почавкать губами.

Попобити—поколотить.

Попове гуменце—растеніе Taraxacum officinale Wigger.

Попобдивати, попідбивати—подбить.

Поподперезувати, попідперезовати—подпоясать.

Попогарікати—посердиться, побранить.

Пополотніти—поблѣднѣть.

Пополохати, пополошити—испугать, напугать.

Попонеділковати—попоститься въ понедѣльники.

Попбратися-тьця—похозяйничать.
Попбрськати—спрыснуть.
Поприсѐжене—(акт. сл.) присяга, клятва.
Поприсйрнювати—разослать для сушки. *Що поприсирнювано, а дощ накрапа поприбіра*. Номис.
Попровбдити — отправить. *Пообіді попроважено*. Ханенко.
Попрогбнювати—прогнать.
Попрокидатися-тьця — проснуться, прокинуться.
Попромінювати—промѣнять, растратить
Попсований—испорченный
Попсувати—испортить, сломать, изгадить.
Попуск—попущеніе, потачка.
Попутник — растеніе Plantago major L.
Поньяти—напять, натянуть.
Поньятися-тьця — потянуться, лѣниво уйти.
Порабовати — поработить, разграбить, обобрать.
Порада, порадонька—совѣтъ, утѣшеніе.
Порадити—посовѣтовать, утѣшить, помочь.
Порадитися-тьця—посовѣтоваться, утѣшиться.
Порадний—утѣшительный.
Порадник—совѣтникъ, утѣшитель.
Порадниця—совѣтница, утѣшительница.
Порадок—порядокъ.
Поражати=порадити. См. выше.
Пораза, поразка—пораженіе, разбитіе.
Поранник, порізник—подорожникъ Plantago lanceolata.
Поранне-я—хозяйничанье, приготовленіе, прибиранье.
Порати—кончать.
Поратися-тьця—заниматься хозяй... приготовлять, приво... ...ствомъ, докъ, стряпат... ...дить въ поря... ... кушанье.
Поратовати, порятувати—защитить, помочь.
Поратунок—помощь.
Пораховати, порахувати—сосчитать, посчитать.
Порахунок—расчетъ.
Порая=порада. См. выше.
Пораяний—присовѣтованный.
Пораяти—присовѣтовать.
Пораятися-тьця—посовѣтоваться.
Порвати—разорвать, приподнять.
Пореготати—посмѣяться, похохотать.
Поррей, порр, праж — растеніе Allium porum L.
Порѐмствовати — гнѣваться, сердиться.
Порѐпатися-тьця—потрескаться.
Поривати — 1) восторгать, 2) Хватать, губить. *Недав вовкам на дуб поривати*.
Пориватися-тьця—1) бросаться на что. *До шаблі пориваючися*. 2) Рѣшиться, отважиться на что.
Поринути—потечь, двинуться, броситься.
Порихтовати—поправлять, мѣтить, прицѣливаться.
Порідшати—порѣдѣть.
Порізник=поранник. См. выше.
Порік—ропотъ.
Порікувати—роптать.
Порічки—смородина.
Поробити — 1) надѣлать. потрудиться, заняться. 2) Околдовать. *Він не божевільний, а то ёму так чарівниця поробила, що розлюбив ії*.
Порожній—пустой.
Порожноване—быть безъ дѣ...
Порожнява—пустота...

В порож...
Н...
...яві він роспросторив сівер,
... на чому важку повісив землю.

П. Ратай.

Порожняком—нар. по пусту, съ пустыми рукавами, ни съ чѣмъ.
Пор...олокатися-тьця—разбрестись.

Многиї із драгунських тяжарів за Дніпро і в другиї місця порозволокалися. Скоропадський.

Порозддорòвувати—роздарить, раздать.

Порозстанòвлювати—разстанавливать.

Порозтúцiовати—тыкать по разнымъ мѣстамъ, втыкать, всажывать.

Пороззя́вляти—разинуть.

Порòм, пра́м—плотъ рѣчной.

Порòснути—хлыснуть, бѣжать, разбѣжаться. *Всі пороснули в-ростич.*

Порося́, порося́тко, порося́точко—поросёнокъ, поросёночекъ.

Пòрох, порòшина, порòшинка—пыль, порошокъ.

Як порох у воці, так ти мені зосталася.

Порòша — свѣжевыпавшій снѣгъ или утренняя роса, по которой охотники узнаютъ слѣды звѣря.

Порòщати, порòщити—трещать, шумѣть, какъ мелкій дождь, также кричать, бранить.

Порплишник — растеніе Verbena officinalis L.

Пòрськати—броситься на кого. *Так у вічі й порськае.*

Порський—живой, рѣзвый.

Портокаль—апельсинъ Citrus Aurantium Riss.

Порýга, порýгенька — поруганіе, выговоръ, брань; изгнаніе.

Щоб Бог недавав Україну на позор та поругу невірних. Дума.

Порукавúчне — пошлина взимавшаяся при покупкѣ и продажѣ имѣній, домовъ, заводовъ и при откупѣ питейной продажи водки, пива, меду, и пр.

Не малиї приходи суть Пану Гетьману з порукавичних і арендових. котории зо всіх полків і городів до рук его приходять. В. Кочубей.

Пòрух—движеніе.

Порушник — растеніе Centaurea Marsschaliana Spr.

Поря́дковати — хозяйничать, проводить въ порядокъ.

Поря́дний—исправный, чинный. *Збудоване порядне.* Луцк. Брат. 1619 г.

Поря́дчик—распорядитель на свадьбѣ.

Посаг—приданное, вѣно.

Посàд=**покýть.** См. выше.

Ти в мене посаг самая. Пѣс.

Посатаніти—взбѣситься, озлиться

Посвàр, посвáра — ссора; неустройство, брань.

Посварúтися-тьця—погрозить.

Посвідчити—посвидѣтельствовать.

Посиві́ти—посѣдѣть.

Посилковàтися-тьця—силиться.

Посúльщик—курьеръ, посланецъ.

Посипáти—посыпать

Посів—посѣвъ

Посідáти—одолѣвать, овладѣвать.

Посіяти—посѣять.

Поскликàти—посзывать.

Посконь—конопля Canabis sativa L.

Поскорити—ускорить, поспѣшить.

Поскребок, поскрібки—негодный остатокъ, поддонки.

Поскромúти—унять, усмирить.

Послáтися-тьcя—постилать, приготовить постель.

Послúзнути—исчезнуть.

Послідок—разультатъ, послѣдствіе.

Послòвиця—пословица; иначе по-Украински—*присловок, присловка, приповідка.*

Послòвник—лексиконъ, словарь.

Послýга—служба, служеніе, услуга.

Послýхний—послушный, покорный.

Послухня́ство, послушѐньство — послушаніе.

Посля, пісня, опісля — нар. послѣ, потомъ.

Посми́кати—дергать.

Посміви́ско, посміхови́ско, посміхови́ще, по́сміх—посмѣяніе, посмѣшище, издѣваніе.

Посміттю́ха, посміттюшка—птичка Alauda Cristata L.

Посмішний—смѣшной, весёлый.

Посмокта́ти—пососать.

Посмугова́ти — пополосать, поколотить, побить до синяковъ.

Посніданок—завтракъ.

Посні́дати—позавтракать.

Поснути—уснуть.

Посол — (акт. сл. posel) депутатъ отъ воеводства на сеймѣ.

Посоловіти—поблекнуть (о глазахъ).

З пьяна очі посоловіли.

Посоромитися-тьця—постыдиться.

Поспита́ти—спросить.

Поспів—пѣніе.

Поспівець—поэтъ.

Поспівний—поэтическій, стихотворный.

По́спіх—спѣхъ, поспѣшеніе.

Посповніований — исполненный, наполненный.

Посповніовано—нар. исполнено.

Посповніовати, посповня́ти—исполнить, выполнить.

Посполітак—крестьянинъ.

Посполіте рушення—возстаніе всего народа; всеобщее вооруженіе.

Посполітий—народный.

Посполітка, посполітачка—крестьянка.

Посполітова́ти — (акт. сл.) 1) чернить кого. 2) Имѣть обхожденіе, общеніе съ негодяями.

А хто би посполітовав з тими отлученними, посполу із ними осудитьця. Чин. Львовск. Брат.

По́сполу—(акт. сл.) вмѣстѣ, обще, въ соединеніи.

Посполство, поспу́льство—простонародіе, чернь, крестьянскій классъ.

Посполю́д—нація, народъ.

Посре́дки—нар. посерединѣ, между.

Посессія—(акт. сл.) 1) владѣніе, обладаніе. 2) Вводъ во владѣніе. 3) Аренда.

Посессор—(акт. сл.) владѣлецъ, арендаторъ.

Пост, піст—постъ.

По́став—штука сукна, свертокъ холста.

По 15 локоть одомашки, а на іх слуги по поставу сукна калтришово. Уставъ о Волокахъ 1557 года. стр. 101.

Поста́ва—образъ, фигура.

Поставе́ць — 1) шкафъ, репозиторіумъ. 2) Ковшъ, мѣра жидкости.

Було колись в Україні,
Лихо танцёвало,
Журба в шинку мед-горілку
Поставцем кружа́ла.
Т. Шевченко

Постано́ва — постановленіе, условіе, пункъ, параграфъ.

По́стать—видъ, осанка, фигура.

Постача́ти, постачити—доставить, поставить.

Постачовати—постачать, заподозрѣть.

Пости́жно—нар. скоропостижно.

Постіль—постель

Посто́гнувати—стонать, охать.

Іде мужик з поля та постогнуючи. Пѣс.

Постокро́тне—нар. стократъ.

Повторе і постократне прошу.
І. Мазепа.

Постоли́—лапти.

По́сторонь—нар. поодаль.

Посторо́нка—постромка, верёвка.

Скаче, як теля на посторонку. Посл.

Постоя́льний двір—заѣзжій дворъ.

Постоя́льник—жилецъ, постоялецъ.

Постоя́льниця—квартирантка, жилица.

По́страх—острашка.

Пострíбунчик—шалунъ, скакунъ.

О, мій пострíбунчик, мій кокотень маленький. Г. Барвінок.

Пострівáти—подождать.

Пострíл—выстрѣлъ.

Построма—посторонка.

Постромляти—натыкать, позакладывать.

Пóступ—прогрессъ.

Поступáти—уступать, соглашаться.

Поступи́тися-тьця—пожертвовать, уступить.

Пóступки—постъ, говѣніе.

Поступовáти—поступать.

Посувáти—подвигать.

Посумовати—погрустить, горевать, печалиться.

Посýнутися-тьця—подвинуться.

Посýпитися-тьця—нахмуриться, надуться, принять угрюмый или сердитый видъ.

Посутеніти—потемнѣть, смеркаться.

Посýха—засуха.

Потабéньки—вздоръ, балы.

Потáй—нар. тайкомъ, украдкою.

Потайний—тайный, скрытный.

Потайник—тайний ходъ.

Потайниця—скрытная женщина.

Потайно=**потай.** См. выше.

Потакáч—льстецъ.

Потакач тим і живе що язиком грае. Погов.

Потáла—истребленіе, уничтоженіе, съѣденіе, покормъ.

Потáнути—растаять.

Потáпці—окрошка хлѣбная.

Пóтвар—худая слава, молва, вымыслъ, оболганіе, очерненіе.

Аби не нанеслась потвар. Сорочинський 1707. *Тиі его ложниї потвари явни.* Скоропадський.

Потверждáтельний универсал — подтвердительная грамота.

Потвор—карикатура.

Потворний—карикатурный, смѣшной.

Потели́тися-тьця—телиться.

Потéньція — (акт. сл. potentia) власть, сила, могущество.

Пóти—нар, до тѣхъ поръ, пока.

Поти́лиця—затылокъ.

Потилишник—тумакъ.

Потирáти—терпѣть, топтать, безъ цѣли и пользы ходить.

Потиснутися-тьця—потѣсниться.

Поти́чка—стычка, сраженіе.

Потіомки—потьмы.

Потіпаха—потаскуха.

Поткáти—встрѣтить.

Потлуми́ти — придавить, уничтожить, сжать, утупить, утолить, унять.

Потовпитися-тьця—помѣститься.

Потóля—потачка.

Потóмний—будущій, грядущій.

Потоптом—нар. вытоптомъ.

Поторжка—аукціонъ.

Поторбча—чучело, видѣніе, призракъ, страшилище.

Поточка—потачка.

Потóчний—легкій, обыкновенный.

Поточниї книги — книги, въ которыя вносились акты *сознанные*—жалобы протесты, объявленія, донесенія возныхъ, о доставленіи позвовъ, о вводахъ во владѣніе и т. под.

Потрáва—кушанье, блюдо.

Потрáвити—уничтожить.

Потравка—соусъ.

Потрáпити—попасть, улучить.

Потрапля́ти—попадать, потрафлять.

Потрáтити—потратить, истерять, убить.

Потрáчати—издерживать.

Потрéба — 1) потребность, нужда. *Для вшелякоі потреби і згуби*—наслучай нужды или потери. 2) Стычка, сраженіе, схватка. *Которая-то потреба, альбо війна, під Корсунем була.*

—Маючи з Татарами під час потребу. Лѣт. Самов.

Потрива́ти—подождать, медлить, продолжаться.

Потріножкти—спутать ноги лошадямъ.

Потро́ху, потро́шку, нотрошечку — нар. понемножку.

Потрутити—толкнуть, бросить.

Потрух—обыскъ.

Потрухлий—сгнившій.

По́трушити—вынимать внутренности.

Поту́га—усиліе, сила; крѣпость, власть, могущество, отрада.

Що Турчин під Киів конечне з потугами своїми бути мав. Самойлович. 1680 г.

По-туча—нар. послѣ тучи.

Поту́жний—сельскій, крѣпкій.

Тут потреба потужнійших сил. Самойлович.

Потура̀ти—поблажать, снимать, вѣрить.

Потурба, потурбоване—безпокойство.

Потурбо́ва́ти—обезпокоить, потревожить.

Потурити—погнать, спровадить, выгнать.

Потуритися-тьця — убраться, потащиться. *Потурився додому.*

Поту́ха—ободреніе, утѣшеніе, окончаніе, утишеніе жажды къ вину; удовлетворить потребности, выпить водки.

Випити на потуху ще з крючок.

По́тя, по́тятко—неоперившійся птенчикъ

По́тяг—поѣздъ.

Потяга́ти, потягну́ти — 1) потянуть. 2) Пригласить, побудить.

Потя́ти—посрубливать.

Поу́з—нар. мимо.

Поїхав поуз двір, а не заїхав.

Поузбіч—нар. около, возлѣ, подлѣ.

Поуфа́лость — довѣренность, надѣжда, упованіе.

Поуфа́ти—полагать свою надѣжду, довѣренность, въ комъ или въ чемъ.

Поуко́пувати—вкопать, разставить.

Поха́пати—похватать.

Похапцем—нар. быстро, скоро. на скорую руку.

Похаяти—лелѣять.

Похва̀—ножны.

Похва́лка—угроза, хвастовство, молва.

Похвалки злиї чинити. Мазепа.

Похвальний диждень—5 недѣля Великаго поста.

Похвалятися-тьця—угрожать.

По̀хватень—спѣшное дѣло, спѣшная работа, поспѣшность.

Похверціовати—пощеголять.

Похізуватися-тьця—шалить, издѣваться

Коли вже вам хочетьця похізуватьця вмоєму кобеняці. Номис.

Похилий — согнувшійся, наклоненный, наклонившійся, склонившійся.

На похіле дерево і кози скачуть. Посл.

Похілитися-тьця—пошатнуться, наклониться.

Похіпливий—пыткій, скорый, способный.

Похіріти—ослабѣть.

Похіт—качокъ. движеніе.

Похітати—покачать, пошатать.

Похлібець—льстецъ, нахлѣбникъ.

Похління—вліяніе.

Похма̀рити, пошма̀рити—покрыться тучами.

Похню́пий, похню́пенький—печальный, угрюмый.

Похню́питися-тьця—повѣсить голову, потупить глаза.

По̀ховані—похороны.

Похова̀ти — 1) похоронить, погребать мертвеца. 2) Спрятать, скрыть.

Поховатися-тьця—спрятаться, скрыться.

Похо́дити—сходствовать, быть похожимъ

Поцілу́нок—поцѣлуй.

Поцінний—стоющій, сходный по цѣнѣ.

Поцінно—нар. сходно, недорого.

Поцупити—потащить.

Поцятатися-тьця—предложить для отгадыванья, взявши въ горсть орѣховъ спросить: *чи чіт чи лишка?*

Почадіти—угорѣть.

Почистовати, частувати—попотчевать.

Почати, начинати—начинать.

Початки—начала.

Початокъ—начало, начатокъ.

Почвара, прочвара—привидѣніе, чудовище, бродяга, уродъ, лѣшій.

Почервоніти—покраснѣть.

Почерзі—нар. поочередно.

Почесний—(Галицк. сл.) почтенный.

Почестя—благочестіе.

Почеськi—нар. честнымъ образомъ.

Почимчикувати—пойчти.

Почин—начало, начатокь.

Починати—начинать.

Починити, начинити — сдѣлать, назначить, избрать.

Починок—веретено съ пряжею, начатокъ, а также полное веретено напряденныхъ нитокъ.

Почитовати—упоминать.

Почкати—подождать.

Почтивий—почтенный, честный.

Почтивость — справедливость, почтенность.

Почуватися-тьця—примѣть что-либо.

Почути—услышать, почувствовать.

Почутися-тьця—примѣтить что-либо.

Почухати—почесать, потерѣть гдѣ зудитъ.

Почухрати—убраться, уйти безъ оглядки, пуститься, махнуть.

Пошановати—почтить.

Пошарпаний—оборванный, ободранный.

Пошарпати—ограбить, ободрать.

Пошерсть — эпидемія, повальная болѣзнь.

Пошити—сшить, обратить. *Пошив ёго в дурні.* Погов.

Пошивкі—наволочки.

Пошійковати—бить по шеѣ, въ шею.

Пошкандибати—пойти прихрамывая.

Пошмаровати—вытерѣть мочалкою.

Пошморгати—поцарапать.

Пошмугляти—натерѣть, поранить.

Кайданне залізо тіло пошмугляло.

Пошпурити—швирнуть, сильно бросить.

Пошта—почтамтъ, почтовая тройка.

Поштарь—почталіонъ, ямщикъ.

Поштурхати—подраться.

Пошукати—поискать.

Пошурудурити — напроказничать, подурачиться.

Пощастити—посчастливиться, удаться.

Але в тим отроді Їм не пощастилося. Лѣт. Самов.

Права—администрація.

Права середа—Преполовеніе.

Права середа, чи Рахманський тиждень, се чивертий тиждень, по Великод ніх Святах. Гатцук.

Правдивий—настоящій, дѣйствитетьный.

Правдити—справедливо поступать.

Правдолюбця—(акт. сл) проповѣдникъ истины.

Ти ж на правдолюбцю Пушкаря за тое уразився еси. Величко.

Праве—(акт. сл.) почти, напротивъ.

Недбаючи на конституції, а праве наступаючи на сумненя людскія.
Репротест, 1619 г.

Правидло—правило.

Правити—1) требовать, запрашивать. 2) Отправлять Богослуженіе. 3) Толковать свое.

Правний—(акт. сл.) законный, честный, юродическій.

А той фундуш маю їм подати правний і неподозроний. Петро Могила 1613 г.

Право—1) законъ, справедливость. 2) Доказательства права владѣнія.

Правоватися-тьця — 1) развѣдываться, развѣдаться. 2) Вести тяжбу.

Правозор—(съ Чешск. яз.) идеалъ.

Правокіст—растеніе Symphytum officinale L.

Праволомство—неправосудіе.

Право вести, правом чинити—вести съ кѣмъ дѣло, тяжбу.

Право припрождение — наслѣдственное право, право по наслѣдству.

Прагнути—желать, жаждать.

Всі покою щире прагнуть. Мазепа.

Праж=пирей, порр.—См. выше.

Пражити—обдавать холодомъ.

Вона каже: вітерь пражить—мені студено!

Ходім милий, ходім друже у море на дно. І. Федькович.

Пражний — 1) настоящій, дѣйствительный. 2) Напрасный, пустой.

Пральник=прач. См. ниже.

Прам—паромъ, судно на рѣкахъ для перевоза людей и экипажей; отъ Польскаго prum Нѣмецкаго Pruhm.

Праник=прач. См. ниже.

Працибер, працкибер—чистое серебро, выжига.

Прапор—полковое знамя.

Прапорець—маленькій флагъ или значекъ на кавалерійскихъ пикахъ.

Прапорщик—знаменоносецъ.

Прас—утюгъ; отъ Польскаго и Нѣмецкаго Presse.

Прасовальний—гладильный.

Прасовальня—гладильня.

Прасовати—утюжить, гладить.

Прасол—торговецъ солью и рыбою, муковѣсъ.

Прасунок—уныніе, печаль, забота; *прасунок лихий*—злая немочь. Пустой человѣкъ, негодяй.—*Прасунки пішли в вербунки.—Нехай вам прасунок!*—проваль васъ возьми!

Прати—1) стирать бѣльё. 2) Сражаться, бороться противъ кого или чего.

Пребагливий—лѣнивѣйшій.

Прегіркий—горчайшій.

Предиво—чудо, диво.

Предківщина — предковщина, наслѣдіе отъ предковъ.

Предковічний—древній, предковской.

Власна, предковічна отчизна наша. Хмельницький у Конисського 70.

Предмова—предисловіе.

Предмова до чительників.

Преднесть—нар. наканунѣ.

Предсевзяте—(акт. сл.) намѣреніе.

Предся — (акт. нар.) 1) всё таки, всё же, несмотря на то, однакожъ. 2) Предъ симъ бывши.

Предузяття—предпріятіе.

Предці, прецці—(Галицк. нар.) особенно, прежде.

Скажіть мі браття, шо то—то за рівня,

Ні вна цариця, ні вна царівна,

А прецці всігди сім корунків носить,

Та ще гадае, що їй не досить.

І. Федькович.

Преж—нар. прежде.

През—нар. черезъ, чрезъ.

Презента—(акт. сл. presenta) дарственная запись, въ пользу церкви.

Презентація — (акт. сл. presentatio)—представленіе въ судъ найденной вещи, приблуднаго скота, тѣла убитаго и т. под.

Презенція — (Галицк. сл. praesens) 1) присутствіе. 2) Присутствіе духа. 3) Хорошіе пріемы, манера, умѣніе.

Станув собі з презенциёв,
Мовить свиням орацію. Пѣс.

Презирство—презрѣніе.

Прейти—пройти.

Прек—нар. передъ.

Преквінтоване — чувственность; лакомство; нѣга; иначе еще: *юрность, пещота, роспуста, вшетечность, розсвірiпення.* **Лексіконъ Словено-Россійскій.** П. Берынды.

Прекладати—(акт. гл.) объяснять, предлагать, перевесть.

Прекрутенний—очень крутой.

Прелестний—прельщающій, соблазняющій.

Преложеньство — (акт. сл.) начальство, главний надзоръ. Апокризисъ, 1567 года.

Преложений — (акт. сл.) начальникъ, властитель.

Митрополита яко властний судя і преложоний духовеньства Руського судити меть. Справа о Грековичѣ 1650 г.

Преложний—могущественный, моцный.

Пренагабання—нападеніе.

Пренагабати—(акт. гл.) хватать, аттаковать, нападать, дразнить.

Кутиям збитків і пренагабання нечинити. Величко.

Прент, прентик=**уволока.** См. *У.*

Препих, перепих—великолѣпіе, роскошь, пышность.

Пречений—преждереченный, вышеупомянутый.

Прескурвий—*прескурвий син*—зват. падежъ какъ и въ церковно-Славянскомъ *прескурвий сину!* сынъ любви, незаконнорожденный. Его синонимы: *байстрюк, бенкарт*; бранныя слова.

Престольниця—столъ подъ образами.

Преступство—преступленіе.

Преступця—(общ. рода) преступникъ.

Пресуд-віка—нар. съ поконъ вѣка.

Претекст — предлогъ, ложная причина, отъ Латинскаго pretextus.

Претика—палка, дубина, рукоятка чего либо.

Вихватив дід велику претику,
Побив бабі голову і пику. Пѣс.

Прето, надто—нар. сверхъ того, а потому. *Прето з того очевисто.*

Прехихій—смышленный, бойкій, продувной.

Прецептар=**перцептар.** См. выше.

Пречервоний—краснѣйшій, яркокрасный.

Пречисник—праздненство 16-го августа, Нерукотв. Образа.

Пречиста — 1) Пресвятая Дѣва. 2) Всѣ Богородичные праздники. *Пречиста перва,* 25-е марта; *друга* или *велика,* 15-е августа; *третя* или *мала* 8-го сентября; *остатня* или послѣдняя, 21-го ноября.

Прешкожати—вредить, дѣлать что напротивъ.

Прибаг—прихоть, капризъ.

Прибагливий—прихотливый, капризный.

Прибиральня—уборная, будуаръ.

Прибольшение—преувеличеніе, умноженіе.

Прибольшити—умножить, увеличить.

Приборканий—напуганный съ подрѣзанными крыльями.

Прибочок — чуланъ для клажи внутри дома.

Приватний—частный.

Приватною своею владгою в скуток приводити. Орлик.

Приват—частная польза.

Привендровати — прибыть съ путешествія.

Нендза і Біда на Украіні привендровали і загостили. Величко.

Привереди—капризы.

Приверне—присоединеніе, приулученіе.

Привертати—возвращать.

Привести—родить.

Привидѐнція—случай, особенно страшный, чудный.

При́видки—очевидность.

У при́видки трівбжиш мою́ ду́шу.
П. Ратай.

Привилѐй, привилій, привилія—привилегія.

Привідця, приводця, приводець—предводитель, зачинщикъ, затѣйщикъ.

Привіт, привітанне—привѣтъ.

Привіта́ти—привѣтствовать.

Привітиця—растеніе Cuscuta monogina Wahl.

Привла́щати—присвоевать.

Гетьман мастностей і добр військових немаєть самовольне собі привла́щати. Орлик.

При́вод—1) вина, уличеніе, проступокъ. 2) Руководство, распоряженіе.

Приволане — (акт. сл.) призваніе, приглашеніе. *За приволаннем сам ся не становив.*

Приворотень — растеніе Neotti Nidus avis L.

Приворотки—растеніе Veronica Chamaedrys L.

Пригада̀ти—припомнить.

При́гара, при́гарка, при́гарок—кора на твердой кашѣ.

Приги́жкуватий—*приги́жкуватий вовк*—большой, жирный, волкъ съ большимъ хвостомъ.

Приглаголля—варѣчіе.

Пригляда́тися-тьця — присматриваться, всматриваться.

Приго̀да, пригбдонька—случай, обстоятельство; бѣда, несчастіе.

На козака пригбдонька,
Козак зажурився. Пѣс.

Приголова́ч—изголовье.

Приголо̀сний—согласный.

Пригорну́ти—прижать.

Пригорну́тися-тьця — прижаться, прильнуть.

Пригорта́ти—прижимать, приворачивать.

Пригорта́тися-тьця—прижиматься, приклоняться, прислоняться.

Приготова́не—(акт. сл.) приготовленіе.

Пригорщ—большая горсть; отъ церковно-Славянскаго *пригоръщъ*.

Пригрусти́ти—утѣшать кого.

При́губити—прикоснуться губами.

При́данки—свадебныя гостьи, женщины.

Коня в позику не давай, а жінки в при́данки не пускай. Посл.

Придати—(акт. сл.) придать, прикомандировать къ чему, такъ напримѣръ, если судъ посылалъ своего урядника для присутствованія при какомъ-нибудь юридическомъ дѣйствіи, то урядникъ этотъ назывался „*приданним*“ тому, по чьей просьбѣ былъ посланъ.

Прида̀тний—1) приложенный. 2) Способный, годный.

Придба́нне—пріобрѣтеніе.

Придба́ти—приготовить, нажить, пріобрѣсть, стяжать.

Придзиглiовачка — кокетка, вертлявая, щенщина.

Придивля́тися-тьця -- присматриваться приглядываться.

Приділити—присоединить, постановить, опредѣлить.

Придо́ба—удобство.

Придо́бний—удобный.

Придоли́нок—удоліе. *А на степу садочок, в придолинку.*

Придурковатий — глуповатый человѣкъ, очень ограниченнаго ума.

Приѐмини—манеры, обращеніе.

Призволя́тися-тьця — изволить, отвѣдывать, пробовать.

Призла́чувати — приспособлять, примѣнять.

Призѐмок—низкій, касающійся земли.

При́знака—знакъ, ознаменованіе. *Признаки військовиї* — войсковые знаки; отъ Польскаго znaki woyskowe.

Призначѐння—назначеніе.

При́зра, прі́зра—подозрѣніе.

Прийма—пріёмышъ

Приймач—пріемщикъ.

Приймачка—пріёмщица.

Приймн—пріёмъ, принятіе.

При́казка—анекдотъ, басня, сказка.

Прика́зувати—1) поручать. 2) Говорить пословицы и поговорки, приговаривать.

Почав як приказують веремія крутити. Величко.

Прикинѝти—прикинѣть.

При́клад—1) примѣръ. 2) Приложеніе, прибавленіе.

При́кладати—прилагать, придавать.

При́кладка—смѣшное прозвище.

Як почнуть було прикладки прикладати, то хоч з вечерниць утікай.

При́клость—непріятность.

Приклю́чка—причина.

У мене своя приключка, а в тебе своя. Куліш.

Прикля́кнути——стать на колѣни.

Прикмѣ́та — примѣта, признакъ, знакъ; смышленность; удальство.

Прикмѣ́тний —примѣтный, по нраву.

При́корень—пень.

Сіли на прикорнях тай давай балакати.

Прикоротѝти — 1) укоротить. 2) Ограничить, сократить.

Прикорхнути—немного поспать, соснуть.

Прикри́тися-тьця—докучать, досаждать

Як в що більш в тим не прикримися і не упоминалися. Духов. Гетьмана Скоропадського.

При́кро—нар. непріятно, больно.

При́крость, при́корость—**при́клость.** См. выше.

Прикрутѝти — привернуть, строго приказать.

Прикукобити—приготовиться.

Прилавок—небольшая скамья.

Прилабузнитися-тьця—подбиться.

Приладна́ти—пристроить, приладить.

При́ла́дний—подлипало.

Прилата́ти—пришить заплату.

Прила́штоватися - тьця — приладиться, сдѣлаться угоднымъ, понравиться, получить выгодное положеніе.

Прилбиця—часть шлема надъ лбомъ.

Прилену́ти—прилетѣть.

Прилипнути—прильнуть, пристать.

Прилуча́ти — присовокупить, присоединить, пріобщить.

Прилю́дне—нар. публично, при людяхъ

Примандровати—притаскаться, придти.

При́мерки, при́морок — моръ, моровая язва, наглая смерть.

Того ж року барзо примерки великиї були в Корсуні. Лѣт. Самов.

Прими́рок—перемиріе, примиреніе.

Примі́рник—экземпляръ.

Примі́ти — быть въ силахъ, въ состояніи что дѣлать.

Як би примів, у ложці води втопив. Посл.

Примо́вка—поговорка.

Примовля́ти—приговаривать.

При́мость—лавка, скамья.

Цілісінький день пролежав на примості.

Примрі́ти—стемнѣть.

Примрі́тися-тьця—пригрезиться, привидиться, представиться.

При́мус—принужденіе.

Примусом не так навчишся як залюбки.

Приму́сити—принудить, заставить.

Примушáти — принуждать, заставлять, приневоливать.

Прúмха—высокомѣріе, капризъ, причуда, почесть. *Се тільки все для примхи їм.*

Прúмхати—прихотничать.

Принáда—приманка.

Принáдити—приманить.

Принаймні, принáймнїй—нар. по крайней мѣрѣ, по меньшей мѣрѣ.

Принáймні в-кýпі сумовали,
Згадавши той веселий край.
Т. Шевченко.

Приналежáти—принадлежать.

Приналежний—принадлежащій.

Принýка—принужденіе.

Принципал — (акт. сл.) 1) довѣритель 2) Зачинщикъ, главный руководитель дѣла.

Принципальна спрáва—(акт. сл. causa principalis) главное существенное дѣло. Въ позвахъ „ad cassandum" призывался къ суду истецъ за неправильное вчатіе дѣла, которое, по отношенію къ послѣднему разбирательству, и называлось „causa principalis," „negotium principale."

Принципальний -- главный, существенный.

Прúньми—усыновленіе.

Припадáти—припадать, слѣдовать, приходиться, прійти на мысль, въ очередь.

Припáдок—случай, нападеніе.

Припáсти — 1) запасти, пріобрѣсть. 2) Покрыться. 3) Прийти на очередь (о дѣлѣ); наступить (о срокѣ).

Припина—задержка.

Припинáти—прикрѣплять, привязывать.

Припинúти—пріостановить.

Припинúтися-тьця—пріостановиться.

Припічок—передняя часть печки, шестокъ подъ трубою, припечникъ, очагъ.

Приплентáтися-тьця—дотащиться.

Приплентач—бродяга, пришлецъ.

Приплющовати—жмурить глаза.

Приповідка—(Буковинсек. сл.) пословица.

Приповідний лист—(акт. сл.) королевскій листъ на право вербовки войскъ

Припозвáти—*припозвáти позвом*—обвинить, обжаловать въ аппелляціонномъ порядкѣ.

Припозов—аппелляція.

Прúполи — концы полъ у платья, завороты полъ.

Припорýка—порученіе.

Приправляти—придѣлывать.

Припровáдити--привесть, привезти.

Прúпутень—дикій голубь.

Припьять—1) привязь. 2) Рѣка Припеть.

Припясти—придавить, прижать, привязать близко.

Прирáяний—присовѣтованный.

Прирáяти—присовѣтовать.

Прúрва—бездна, морской водоворотъ.

Приріст—процентъ.

Прирожденний — природный, урожденный.

Приручúти—поручить.

Присéрбитися-тьця — поддѣлаться, подлизаться.

Присвятúтися-тьця—стать святымъ.

Спасенний человік, вже може й присвятився. Метлинський.

Присилкувати, присилoвати—принудить.

Присікатися-тьця—привязаться.

Присінки—передняя часть сѣней.

Присінатися-тьця—придираться.

Прислівья—нарѣчіе.

Прислóвье=**приповідка.** См. выше.

Прислóвка—пословица, поговорка.

Прислухáтися-тьця—прислушиваться.

Прислухач—слушатель.

Прислухачка—слушательница.

Прислухова̀не— прислушиваніе.

Прислуша̀ти—принадлежать, зависѣть.

Присма́жити—прижарить.

При́смак, присма́ки—десертъ, закуска, лакомства.

При́смерок—сумерки, полусвѣтъ.

Приспічити—(гл. недост.) сильно хочется чего, не въ терпёжъ. *От-се як їй приспічило.*

Приспоря́ти—увеличивать, умножать.

При́ставок—деревянный кувшинъ.

Пристіобувати—пристегивать.

Пристосова̀ти—приладить.

Пристріт—сглазъ, иначе по-Украински—*вро́к, уро́к.*

Прістрітний—тотъ, кого зглазили, испортили глазами.

Приструнчити — наполегнуть, прижать, заставить.

Прису́нути—придвинуть.

Прису́нутися-тьця—придвинуться.

Присьпа—завалина.

Присягатися-тьця—клясться, божиться.

Присяга тілесна—(акт. сл.) самоличная, непосредственная присяга.

При́сядка—родъ танца въ присядкою.

притайковатий—скрытный, таившійся.

Притама́нний—настоящій, собственный. присный, родной, дорогой.

Одцуралась і притаманная родина. Пѣс.

Притача́ти, приточи́ти—пришить, приточить.

Прити́ка—палка, дубина.

Пішов дід на тік, та взяв притику. Пѣс.

Притина̀ти—прикрѣпить, привязать, пробивать прижимать.

Прити́чина — невзгодье, бѣда, препятствіе, задержка.

Коли б не було нам якої притичини. Иродчук.

При́тко—нар. скоро, быстро.

Притомний— присутствующій, настоящій

Приторка́тися-тьця, приторкну́тися-тьця —касаться, прикоснуться.

Приту́га—нужда, горе.

Приту́л, приту́лок—пристанище, пріютъ.

Приту́ли́ти, притула́ти — прислонить, спрятать, укрыть.

Притуля́тися-тьця—прислониться.

Притьмом—нар. старательно, неотступно, настойчиво, совершенно. *Притьмом треба грошей.*

Притя́жний—принадлежащій.

При́хати—прискать, злиться.

Прихиле́не—(акт. сл.) склонность, переходъ, передача, присовокупленіе.

Прихили́ти—клонить, передать, склонить

Прихили́тися-тьця—склониться.

Прихільний—приверженный.

Прихільно—нар. приверженно.

Прихільность—приверженность, наклонность, пріязнь.

При́ходень—пришлецъ

Прицькова̀ти—притравить собаками.

Прича̀л— пристань.

Причвала̀ти—прибрести.

Причепи́ти—прицѣпить, привязать

Причепи́тися-тьця—привязаться.

При́чепка—1) придирство, привязка 2) Что-либо привѣшенное.

Причепури́ти – нарядить, пріодѣть.

Причипури́тися-тьця—нарядиться, пріодѣться.

Причи́на—1) бѣда, несчастіе. *Склалася єму́ причина, головоньку пробила.* Пѣс. 2) Ходатайство заступленіе. *Надіючись собі милости і призріння за твоею ласковою, до Іх Величесьтва, причиною.* Гр. Сагайдачний. 1687 г.

Причи́нець—(акт. сл.) ходатай, зачинщикъ.

Причиня́ти—притворять.

Причиня́тися-тьця—(акт. сл.) нуждаться, просить, ходатайствовать.

Причипе́нда—засядько.

Причілля—темя, верхняя часть головы.

Причілок—уголъ.

Як собаки із-за причілка на тебе загавкають. Гребінка.

При́шви—головки у сапогъ.

Пришеле́пуватий—неповоротливый, глуповатый.

Пришибе́нний—повѣса.

Пришкварити—прижечь, прижарить.

Пришпи́лювати—пришпиливать; *пришпилити квітку* — обидить, уколоть, словомъ, обезчестить.

Пришуканий—пріисканный.

Пришукати—пріискать.

Прищи́—родъ пирожнаго.

Прищу́лити—прижать, полузакрыть.

Прищу́литися-тьця—прижаться.

Пріймак, пріймит, пріймиш—пріемышъ, воспитанникъ.

Пріймова́ти—принимать.

Од нас декрет пріймова̀ти мають. Гетьман Скоропадський.

Пріська, Пріся—Ефросинія, Ефросиньюшка.

Прія́ти—усердствовать, доброжелательствовать.

Ми тобі усердно пріяли.

Про̀ба—(акт. сл. próba) пытка, допросы съ пыткою.

Пробача̀ти, пробáчити—извинить, простить, оставить безъ вниманія.

Пробачення—провидѣніе.

Пробелькота́ти—пролепетать.

Про̀бі, про-Бі, про-Біг—ради Бога, ей Богу, карауль! спасите!

Аж тут—„про̀бі!"—Крикне взаду
Наймит молоденький. П. Куліш.

Про-Біг церков горить! Лѣт. Самов.

Проблукати—прошляться.

Пробо̀вкнути-проговориться, высказаться

Пробува́ти — пребывать, бывать, жить, находиться.

Ходить мати в чистім полі,
Питаючи плаче:
„Сизий орле, сизий орле,
„Ти скрізь же літаеш:
Чи не бачив мого сина,
Де він пробувае".'
„В полі, мати, в полі мати,
Син твій пробувае,
На зеленій травиченьці
Коня попа̀сае." Пѣс.

Пробу́ркатися-тьця—пробудиться, проснуться.

Пробуртіти—(гл. недост.) пробуравить, просверлить, пробить.

Ось-де куля пробуртіла. Макаровський.

Пробуток—статья дохода.

Щоб наши пробутки такі добрі та солодкі!.." І. Федькович.

Прова́дити—1) провожать. 2) Говорить вздоръ. *Не знать що проводить.*

Про̀весна—начало весны.

Провісень або Сорок Святих—праздникъ, съ котораго въ Украинѣ начинается весна.

Про́віди—освѣдомленіе, посѣщеніе, визитъ; *пійти на провіди*—значитъ посѣтить, навѣстить.

Провод—каналъ.

Про̀води—первый понедѣльникъ послѣ большого праздника.

Проводи у перший понеділок після Великодного Свята, Дядинки у вівторок. Гатцук.

Проводничий—кондукторъ, проводникъ.

Прогайнова́ти—промотать, разстратить безъ толку.

Прога́лѐвина—отверстіе, прорѣха, прорубь.

Прогапя́ти—изгонять, прогонять. *Прогоня́ти кутю*—стрѣлять.

Мужик бье макогоном об стіну, щоб

кутю проганяти, не маючи рушниці, та пороху. Мордовцевъ.

Прогляди—разсмотрѣніе, просматриваніе, смотръ.

Прогной—мѣсто, гдѣ Запорожцы перетаскивали по-суху свои лодки изъ Чернаго моря въ Днѣпръ. Бонланъ

Прогодувати — прокормить, истратить кормъ или на кормъ.

Прогонич—желѣзный болтъ, коимъ внутри комнаты прикрѣпляютъ на ночь ставни, при закрытіи окошекъ.

Продаж—продажа.

Прбдки—предки, предшественники.

Прожний—пустой, порожній.

Прожноваті—(акт. сл.) оставаться пустымъ.

Божниці наші будуть прожновати. Величко.

Прожогом—нар. стремглавъ.

Не сунься прожогом у воду. Посл.

Прозвіско, прозвіще—прозваніе.

Прозирати—видѣть будущее; видѣть въ глубинѣ; просматривать.

Прозірний, прозбрний, прозбрий—прозрачный.

Проїзжачий—проѣжій, путешественникъ

Пройди-світ—сорванецъ, удалецъ.

Проказати—сказать, произнесть.

Проквиляти—завывать по волчьему.

Прокинутися-тьця — проснуться, пробудиться.

Прокільний—окольный, свободный.

Мій прокільний світе! Пѣсня.

Проклятенний, проклятущий—проклятый

Проковтнути—проглотить.

Прокоп, Прокіп, Процькб—Прокопій.

Прокоть, приріст—процентъ, прибытокъ.

Пролай—прямикъ.

Побіг до міста на пролай. І. Верхратський.

Проліска, пролісок, переліска—1) растеніе Hepatica triloba Chaix, по Роговичу; 2) Galanphus nivalis L., по другимъ. 3) Прогалина.

Проліски—растеніе Mercurialis perennis L., по Роговичу; Viola arenaria. Dl. β. glauca по Симеренку.

Пролісковатися-тьця—блестѣть.

Волос у менє сріблом проліскуєтьця.

Промантачити—промотать.

Промарець — представитель, депутатъ.

Проме́жний—промежуточный.

Променистий—лучезарный.

Променистость—лучезарность.

Промишляти—промышлять.

Проміж—нар. между.

Прбміжно—нар. возможно.

Прбмінь, прбмін—лугъ.

Промінистий=**променистий**. См. выше,

Промований—представленный, рекомендованный.

Промовати, промувати — представлять, рекомендовать.

Промовляти, промбвити — промолвить, сказать, выговорить слово, повторить заданный урокъ.

Проморія, прбморок—моръ, эпидемія.

Того ж літа 1664 прбморок був значний на Украіні. Величко.

Промост—гать.

Промоція—(акт. сл. promotio) производство, повышеніе.

Прбнизуватий—пронзительний.

Пронбза—проныра, пройдоха.

Пронозуватий—пронырливый.

Пропалий—пропавшій, потерянный.

Прбпір=**прапор**. См. выше.

Пропитати—поразспросить.

Пропікати—пропѣкать прожигать.

Пропіяка—пьяница.

Пропой--запой.

Прбрва—проточина.

Проріканния—пророчество.

Пророжати—пронзить, пробить коломъ, рожномъ.
Прбрубня—прорубь.
Прбруха—ошибка.
Просвірки — растеніе Malva borealis Wall.
Просвіток—отдыхъ, пощада.
По вечерницям все ходили,
Просвітку не було дівкам.
I. Котляревський.
Просвітчастий—прозрачный.
Прбсерень, прбсурень, прбсуринка—растеніе Crocus riticulatus L. по Роговичу и Galanthus nivalis по Закревскому.
Прбсільне, просольне, просіл, просол—соленная рыба или говядина.
Проскура—просфора.
Прбскурень, проскурки—растеніе просвирки, Malva rotundifolia L; иначе по-Украински—*колачики, пацёрки.*
Проскурина—растеніе Evonimus europaeus L.
Проскурняк—**альтей.** См. *А.*
Прбсо—растеніе Panicum miliaceum L.; иначе по-Украински—*текач, палка.*
Простацький—простой, мужичій.
Простачати—добывать, доставать.
Простёць—**навпростець.** См. *Н.*
Прбстигнути—простынуть.
Простовати, простувати — идти прямо, держать прямое направленіе.
Простоволоса—съ непокрытою головою женщина.
Простого роду—изъ мужиковъ.
Простора, просторонь—пространство.
Просторий—просторный, свободный.
Простірнішати—дѣлаться просторнѣе.
Просторо—нар. свободно, пространно.
Простріл—1) прострѣлъ. 2) Растеніе Pulsatilla pratensis Mill.
Простромити—проткнуть, пронзить, просверлить.
Простромлений—проткнутый, пронзенный.
Прбступки—переходъ тѣней.
Простягати, простягнути — простирать, протягивать.
Простягатися-тьця—простираться, протягиваться.
Простягти—протянуть.
Простягтися—протянуться.
Простянище—мужикъ.
Просувати—просовывать, продвигать.
Просуватися-тьця—просовываться.
Просяга, простяга—протяженіе.
Просягати, простягати—простирать.
Проте—нар. между тѣмъ, про то.
Противко, противку—акт. нарѣч. противъ
Жадноі вражди противко нас не діетьця. Гетьман Скоропадський.
Противний — 1) стоящій, напротивъ, враждебный. 2) Отвратительный.
Прбтір, прбтор—игла безъ ушка.
Протовпитися-тьця—протолпиться.
Прбтори — убытки, происшедшіе отъ процесса.
Протрясти—1) трясти. 2) Издерживать, израсходовать.
На сей позов вона багацько грошей протрясла.
Протупотіти—пройти быстро.
Протурити, протуряти—прогнать, прогонять.
Протяг—сквозной вѣтеръ.
Профуз—палачъ, прохвостъ.
Отворились пишні двері —
А поганий профуз,
Пхнув решітанця в середину.
Ю. Федькович.
Прочуматися-тьця — просвѣжиться, отрезвиться, опомниться.
Прочути, прочувати—провѣдать, прослышать, узнавать.
Прочухан, прочуханка—наказаніе, потасовка.

Прочхатися-тьця, прочхнутися-тьця — чихать, опомниться.

Прошити, порбшити—покрывать прахомъ или снѣгомъ.

Прошлорбчній—прошлогодній.

Прошукати—проискать.

Прбшухи—происки, интриги.

Прбща—путешествіе, ко святымъ мѣстамъ, на поклоненіе, молитва къ Богу о прощеніи грѣховъ, молитвенная прозьба.

Прощальний лист—разрѣшительная молитва покойнику.

Прощальник — Запорожецъ идущій на старости лѣтъ въ монахи, *„в Межигор до Спаса“*; разставаніе его со свѣтомъ, сопровождалось дикимъ весельемъ и разгуломъ, которое такъ превосходно изобразилъ Т. Гр. Шевченко въ своемъ *„Чернеці.“*

Прохати—просить.

Прохворостити — высѣчь хворостиной, побить.

Прохвостити—высѣчь плетьми.

Пугами армаскими прохвостано.

Величко.

Прохірний—хитрый, лукавый.

Прохукати—*прохукати вікно* — дышать зимою на окно, чтобы оно протаяло.

Прохукавши вікно глянем на двір.

I. Гребінка.

Процедер—(акт. сл. proceder) весь ходъ процесса, совокупность относящихся къ дѣлу документовъ и произведенныхъ по нимъ судебныхъ дѣствій.

Процесовбда—церемоніймейстеръ.

Проціндрити, процвіндрити—промотать, спустить съ рукъ; потерять милость.

Прочане—богомольцы, захожіе, заѣзжіе, чужіе, выходцы, колонисты. *Таковиї прочане... пріч за рубеж, куда-луча запускаютьця і угонзають.* Гетьман Скоропадський. Превосходный знатокъ Украинскаго языка г. Кулишъ говоритъ, что слѣдовало бы говорить *прощане*, отъ слова *прбща*, происходящаго отъ *просити*, съ чѣмъ и мы вполнѣ согласны.

Прочвара, почвара—погромъ.

Прочга—пошелъ!

Гей прочга! вороний, скрізь яру, скрізь гралі.

Зоря Галицк. 195 стр.

Прочинок—пробужденіе.

Прбчка—1) прокъ, покой, убѣжище. 2) Удаленіе, чужая область, выселеніе, выходъ, колонизація.

От здирства і утеменженя бідниї люде, оставивши жилища, пішли в прочку і в заграничниї паньства.

Орликъ.

Прочки, прічки—междоим. долой, вонъ.

Против нічки помандровав козак прічки. Пѣс.

Проява—явленіе.

Пруг, пружбк—рубецъ, выпуклый жолобокъ.

Пруги—покромки.

Прудитися-тьця — выгонять блохъ изъ бѣлья на огнѣ.

Прудиус—усачъ.

Прудкий, пруткий—скорый, быстрый.

Прудко, прутко, притко—нар. быстро, скоро.

Пручатися-тьця—вырываться.

Прада — растеніе Setaria viridis P. de Beau.

Прядево—лёнъ.

Прядівьяний—изъ прядева сдѣланный.

Прядка, праслиця—пряжка.

Пряжа—нитки для холста.

Пряженець—пышка.

Пряжений—поджаренный на маслѣ.

Прямитися-тьця—идти прямо.

У пекло напростець прямуйся.

I. Котляревський.

Прямовáти, прямувáти — направляться; назначать, прочить.

Прямуя ёму в супружество дочь свою Марію. Конисський 232.

Прят—(акт. сл.) имущество.

Псалмиста — псалмотворецъ, псаломщикъ.

Псиця, псюка—собака.

Пструг—рыба (какая?)

Лишь часом красноперий пструг
Водою заплюскоче. І. Верхратський

Псутися-тьця—портиться.

Птáсьтво—царство птицъ,

Птáх, птáха—1) птица. 2) Неуклюжій человѣкъ.

Пташина рута –растеніе Fomaria officinalis.

Пташиний, птáський—птичій.

Пташка—птичка.

Публіка—развратница.

Публікация—(акт. сл. publicatio) объявленіе во всеобщее свѣдѣніе; судебные приговоры къ баниціи и инфаміи немедленно публиковались Возными; точно также въ случаѣ представленія въ судъ тѣла убитаго. Возный публиковалъ о происшедшемъ убійствѣ, при чемъ выставлялся и самый трупъ.

Публічность—публика.

Пуга, пужка– плѣть.

Пугáр—большой стаканъ для вина.

Він є пугаром у руці саме до краковяка розігнався. П. Куліш.

Пугач—филинъ Strix bubo.

Пугу-пугу!—крикъ филина и привѣтственное восклицаніе сѣчевыхъ братчиковъ.

Пуделко—футляръ, ящикъ.

Пудити—мочить; бить, гнать.

Пудофѐт—тяжелый на подьёмъ.

Пужало, пужально, пужалко—кнутовище.

Пужина—сѣменная оболочка.

Пужник—растеніе Tuwitis glabra L.

Пузáнь—брюхачь.

Пуздро, пуздѐрко, пуздѐрок—погребецъ, ящикъ для храненія напитковъ, ларчикъ, футляръ.

Пузирчатко—растеніе Coluthaca arborescens L.

Пукáти—стрѣлять.

Пукатися-тьця — лопаться, удариться, развиться.

Пукнути—произвесть шумъ, лопнуть.

Пула—пола.

Шла дівчина через двір,
На ній суконька в девять пул. Пѣс.

Пуляресик—бумажникъ.

Пундики—родъ пирожнаго.

Пункта—(puncta) точка.

Пуншт—пуншъ.

Пуньяшок—цвѣточная почка.

Пуринáти—вырять.

Пустѐльник—пустынникъ.

Пустий—пустой.

Пустити—отпустить, освободить.

Пуститися-тьця—пуститься, оторваться; *він духу пустився*—умеръ. *Берега пустився*—отчаялся, погибаетъ.

Пустка—пустая изба; дикое уединенное мѣсто.

Пустовáти—1) шалѣть, рѣзвиться.

Ой мати, мати, козак у хаті:
Пустує. жартує, не дає спати. Пѣс.

2) Пустовать.

Пустóта—шалость, вѣтренность, пустота въ душѣ, въ головѣ, сердцѣ.

Пустовливий—рѣзвый, вѣтренный.

Пустун, пустунчик—шалунъ, шалунчикъ.

Пустунька—шалунья.

Путивочка—круглое яблоко.

Путниця—эклиптика.

Путтяе—удача, толкъ, порядокъ, умѣніе, прокъ.

Путря—родъ толокна.

Путящий, путний—хорошій.

Пух—растеніе Eyiophorum vaginatum L.

Пухір—пузырь, нарывъ.

Пуховиця, пуховик—пуховая подушка.

Пуховош—насѣкомое Philopterus.

Пуць—междоименіе бахъ.

Пуцьверінок, пуцьвірок—птенчикъ.

Пучка—палецъ ручной.

Пушкар—начальникъ артиллеріи; артиллеристъ; пушечный мастеръ.

Пуща—дебрь, дремучій лѣсъ.

Пущальний тиждень—мясопустная недѣля.

Пущання—запустъ, заговѣны.

На пущання, як завьязано Погов.

Пхельний—ничтожный.

Пхикання-е—всхлыпываніе.

Пхикати—(въ насмѣшку) всхлыпывать.

Пшик—*вийшов пшик*—пустяки.

Пюрця—перья.

Пьецух—пѣтухъ.

Пьятилистник, пьятиперстник—растеніе Potentilia alba L.

Пялити—натягивать, распинать, мучить. *Один пялить, другий хвалить.*

Пянюга—горькій пьяница.

Пясти—пучить. *В верцадло очі все пяла*

Пятина—5-я часть.

Пятро—(съ Польск. яз.) этажъ.

P.

Рабин—раввинъ.

Раббований—награбленный, порабощенный.

„От Припеті до Синюхи,
Вславили себе Обухи,
Та й не злотом рабованим,
Не гонором купованим,
Не гербами—клейнодами,
А своїми пригодами.“
П. Куліш.

Рабовання—порабощеніе; грабежъ.

Рабовати — порабощать, грабить, опуопустошать.

Рабунок—грабительство.

Рабуха—судьба, невзгода.

Равлик—кротъ.

Рада—1) совѣтъ, ряда, дума. судъ, судебное совѣщаніе. 2) Митингъ, сходка, собраніе.

Кияне, кияне, панове громада, погана ваша рада. Посл.

Рада генеральна — парламентъ, конгрессъ, сеймъ.

Единогласною всіх обрадою і ухвалою назначаються три Генеральниї, в кожному року, Раді. Орлик.

Рада чорна—простонародный митингъ.

Ради—*панове ради*—высшій гетманскій или королевскій совѣтъ, сенатъ.

Радити—совѣтовать.

Радич—совѣтникъ; члены рады.

Радичка—совѣтница.

Радітель—попечитель, покровитель.

Радіти—радоваться.

Радний—парламентскій.

Радник = **радич.** См. выше.

Радніший—радъ, доволенъ.

Яб сам радніший був, колиб воно так скоїлось.

Радовати — быть на радѣ, держать совѣтъ.

Радовик, рядовик—растеніе Sanguisorba officinalis L.

„Корінь цього зілля дуже гарно помагае коли жінка при родах дуже крівлею зходить.“ Народ. цог.

Радощи—радость.

Радут—**уютное, безопасное, отрадное, утѣшительное мѣсто.**

Ра̀з-ураз, ра̀з-по-раз—нар. безпрестанно, поминутно, то и дѣло.

Ра́зи—земледѣльческая борона.

Разноцвіт—растеніе Delphinium Ajacis L.; иначе по-Украински—*синецвіт*. *сікирки*.

Разовий хліб—хлѣбъ изъ муки, одинъ только разъ пропущенной сквозь сито.

Разо́к—1) нитка мониста, шнурокъ 2) Слѣдъ, черта. 3) Борозднa.

Раїна—рябина.

Ра̀їтися—совѣтоваться, совѣщаться.

Райдрево, скомпія—дерево Rhus Cofinus L.

Ра̀йця, ра̀дця — совѣтникъ въ ратушѣ или магистратѣ.

Раків пекти—краснѣть, конфузиться.

Ракіта—ветла, верба, дерево Salix vitellina.

Ракітник—Salix rosmarinifolia L.

Ракітовий кущ—Cytisus biflorus L.

Ракови-шийки, рачешийки, рачки—растеніе Polygonum Bistorta L.

Ралѐць—1) совѣщаніе, совѣтъ. *Ходити на ралець*. 2) Поздравительный подарокъ, взятка, пошлина, подать. *За Хмельницького старого жили ми, не узнаючи аренд, индукт, сердюків, подвод, ральців і иних долеглиовостей*. Петрикъ, 1692. 3) Добровольная дань отъ рала (рало, главная часть плуга) приносимая землевладѣльцу въ день Рождества Христова. Хоречко.

Ра̀ло—рѣзецъ у плуга.

Рама—плеча.

Рамець—ранецъ.

Ра̀мe — рука, употребляется въ формѣ *з-раменя, зраменя*—по силѣ, по праву, въ силу, именемъ кого.

З-раменя пастирсьтва. Грамота Патр. Киррила. 1623 г.

Ра́нда — мѣра жидкости. *Вино продавати бочкою на ранди, а пива і мед гарнцем*. Гетьманські статті 1659 року ст. 5.

Рандáр—арендаторъ.

Рандарський—арендаторскій.

Де спіткали порубали,
Рандарські ридвани. П. Куліш.

Ранко́р—(акт. сл.) ненависть, злоба.

Ляхи своїми ранкорами привели Польщу до остатнеї руїни. Величко.

Ра̀нний—раненый. Величко.

Ра́нник—растеніе Scrophularia aquatica. L., а подругимъ Paris quadrifolia L.

Ранній дуб=дуб. См. *Д.*

Ранніший—раннѣйшій, самый ранній.

Ра́нок—утро.

Ра́пс=**сурiпиця, свіріпа.** См *С.*

Рантом—нар. вдругъ, сразу.

Рарог—родъ сокола Falco buteo.

Ра́са—1) родъ матеріи. 2) Порода, поколѣніе. *За молодого расою перти*. Прибура.

Растопша—растеніе Silybum marianum Gaerton.

Раструб—ястребъ.

Расходник—растеніе.

Ра̀та—1) срокъ платежа. 2) Сумма уплачиваемая, въ каждый изъ нѣсколькихъ сроковъ, на которые разложенъ платежъ.

Ратай—1) плугатарь. 2) Кротъ.

Ра̀тельний—старательный.

Ра̀тище—древко копья.

Ра̀тиця—копытъ

Мясо розідрать суддям на рівні части
Лисиці ж ратиці оддать.
I. Гребінка.

Ра́тман—помощникъ бургомистра въ магистратѣ; отъ нѣмецкаго Rathmann.

Ратова́ти, рятува́ти—спасать избавлять, освобождать.

Ратунок—помощь, защита.

Раховати, рахувати — считать, соображать. *Раховати сир, масло: то й вареників не їсти.* Посл.

Рахуба—счетъ, отчеть, понятіе, толкъ, смыслъ, соображеніе.

Рахунок—разсужденіе, расчетъ.

Рація—рѣчь; основная, побудительная причина; отъ Латинскаго Oratio.

Рач—изволь, благоволи. *Рач твое Царськое Величесьтво.* См. Договорныя статьи Гетмана Богдана Михайловича Хмѣльницкаго съ Царемъ Алексѣемъ Михайловичемъ 1654 г. *Рач зі мною обачитися для устнєї розмови.* Мазепа.

Рачей, рачій—(акт. нар.) охотнѣе, справедливѣе, тѣмъ болѣе, вѣрнѣе, точнѣе.

Рачей би належало скаржитися на свою жену. Мазепа.

Рачити—изволить, долженствовать, стараться, почитать за достойное, справедливое, потчивать, угощать.

Рачки—нар. на карячкахъ, на четвереренькахъ, ползкомъ.

Рая, раяннє—совѣтъ.

Раяний—совѣтованный.

Раяти—совѣтовать, рекомендовать.

Рвати—рвать, срывать.

Рвиній—ревнивый.

Рвія—ревность. Куцый.

Ребéрце—ребро.

Реверенція—(акт. сл. reverenter) учтивое, почтительное къ кому обращеніе съ кѣмъ-либо.

Ревний—настоящій, истинный.

Воно виходить ревною драмою життя сирітського. П. Кулиш.

Ревс — позванный, отвѣтчикъ, pars citata.

Рèгіт, рèгот, реготня́ — громкій смѣхъ, хохотъ.

Реготати—хохотать.

Реготатися-тьця — смѣяться изо всей мочи.

Рéгула—(акт. сл. regula) правило, образецъ, устройство.

Редиска, редька — Raphus sativus L. Var. Radicula Pers. *Редька дика* — Raphanus Raphanistrum L.

Реент, реент присяглий—(акт. сл. regens, regent) урядникъ ведшій актовыя книги и выдавшій изъ нихъ выписи; назначался онъ писаремъ.

Реестéр козачий—регистръ или списокъ лицъ составлявшихъ казачье войско; отъ того всѣ записанные въ немъ назывались *реестровиками.*

Реэстрованне—регистровка.

Резеда—растеніе Reseda odorata L.

Резбвий, режовий—ржаной.

Рéйвах—шумъ, бѣшенство.

Реймéнт, реімент—(акт. сл.) правитель, главнокомандующій; гетманъ.

Ми рейментарь отцевськи упоминаемо. Самойлович 1682.

Рейментарювати—диктаторствовать, управлять, командовать.

Рекогниция—(акт. сл.) росписка въ полученіи на сохраненіе какого-либо имущества или денегъ, сохранная росписка.

Рекрутчина, некрутчина — рекрутскій наборъ, обязанность идти въ солдаты.

Релія—(акт. сл. religio) религія, вѣроисповѣданіе.

Релійний—религіозный.

Реляция—донесеніе, показаніе вознаго, сознаніе.

Ремéсний—ремесленный.

Ремéсник—ремесленникъ.

Ремéсниця—ремесленница.

Рéмество—ремесло.

Ремство—претензія, неудовольствіе.

Ремствовати—гнѣваться, сердиться.

Ремунеровати—вознаградить.

Рѐпатися-тьця—трескаться, лопаться.

Репет—крикъ отъ злости, шумъ, содомъ.

Репетова́ти—кричать съ досады во все горло.

Рѐпнути—разтреснуться.

Репози́тум—(акт. сл. repositum) возраженія отвѣтчика противъ каждаго отдѣльнаго пункта иска объ убыткахъ.

Репрема̀нд — (отъ франц. reprimande) выговоръ, брань.

Репротестація—(акт. сл. reprotestacya, reprotestatio) 1) встрѣчная жалоба, проте́стъ противъ чужой жалобы. 2) Протестъ суда противъ обвиненія его тяжущимся въ незаконныхъ дѣйствіяхъ при разбирательствѣ дѣла.

Репья́х—репейникъ, Arctium Lappa.

Репья́хи полѐви—растеніе Carduus nutans L.

Репья́шки—растеніе Xanthium Strumarium L.; иначе по-Украински—*залучник*, *зобник*.

Ресерите—растеніе Heliathus annuus L.

Ресигнация—(акт. сл. resignatio) продажа.

Респѐкт — (акт. сл. respectus) почтеніе вниманіе.

Респектум—нар. по поводу, относительно

Респо́нс—(акт. сл. responsum) письменный отвѣтъ.

Реставрова̀ти—(акт. сл. restauro) возобновлять.

Рете́льний=**рительний**. См. ниже.

Рѐтязь, ретязо̀к—цѣпочка, верёвочка.

Реуруска—(Бессараб. сл.) дикій виноградъ.

Рефле́кция—(акт. сл. reflexio) 1) отраженіе. 2) Размышленіе.

Реформация—(акт. сл. reformatio) вѣновная запись; актъ которымъ мужъ обезпечиваетъ своей женѣ сумму, равную полученному за него приданному.

Рецессія—(акт. сл. recessio) отказъ отъ какихъ либо правъ, напр. отказъ оставшагося въ живыхъ супруга, въ пользу своихъ дѣтей, отъ права пожизненнаго владѣнія имуществомъ супруга умершаго.

Рѐч—вещь.

Реченець—срокъ.

Реченство—вещество.

Речни́к—адвокатъ, ходатай по дѣламъ.

Речництво—адвокатура.

Ржі́й—Lеsliа paniculata.

Рженець—растеніе Phleum pratense L.

Рибалка—рыболовъ.

Рибальський цех—рыбной цехъ.

Риба̀лчиха—рыбачка, жена рыбака.

Ри́бка—Lepisma saccharinum.

Рибо̀вчик=**риба̀лка**. См. выше.

Риботво̀р—царство рыбъ.

А царь всёго звірья і риботвору.
П. Ратай.

Ривіти—ревѣть.

Ридва́н—парадная карета, рыдванъ.

Риж—рисъ, сорачинское пшено Oryza sativa L.

Рижик—грибъ Agaricus deliciosus L.

Рижі́й—растеніе Camelina sativa Cranz.

Рижуха—растеніе Draba nemorosa L.

Ри́мар=**ли́мар**. См. *Л*.

Римґа̀ти, римга̀ти — жевать жвачку. (о волахъ).

Гей із-за гори, із-за кручи
Скрипллять вози идучи,
Вози скрипллять, ярма рипллять,
Во̀ли римиґають. Пѣс.

Ри́нва—жолобъ для скота воды.

Ри́нка, ри́ночка — глиняная вазка, вазочка.

Ри́нути—быстро течь.
Ри́пати—скрипѣть дверью отворяя оную медленно, или часто.
Рипатися-тьця—безпрестанно оттворять двери; выходить и снова входить.
Рипіти—скрипѣть.
Рипли́вий—скрипучій.
Ри́пнути—скрыпнуть.
Ри́са, ри́ска—черта, черточка.
Рисова́ти—1) чертить. 2) Бороздить, раздирать.
Ри́сь-коза̀—быстроногая коза.

„Ой рись-коза́! твій син плаче,
Твій син пла́че, їсти хоче.“
Изъ народ. сказки.

Рів—ровъ, канава.
Рівний—ровный.
Рівнова́га—равновѣсіе.
Рівнозна́ка—синонимъ.

Хананейці чи хвиникиї довго орудовали торгами; через се слово хананеєць стало рівнозначною слова купець. П. Ратай.

Рівчак—жолобокъ.
Ріг—рогъ.
Рід, род—родъ, фамилія, родство; напримѣръ: *свекор* — мужнинъ отецъ; *свекруха* — мужнина мать; *дївер* — мужнинъ братъ; *зовиця* — золовка, мужнина сестра.

Тесть—женинъ отецъ. *Теща*—женина сестра. *Зять*—сестранъ мужъ, *сноха, невістка, невіхна*—братнина жена. *Бра́т-у-другах*—двоюродный братъ; *ятрівка*—своячница, невѣстка, жена деверная, т. е. мужница брата.

Ріднесенький, ріднесенький — родственникъ, ближній человѣкъ.
Рідний—родной.
Рідня—родня.
Рідокоханець—любимецъ рода или фамиліи.
Рідокоханий—любимый родомъ.
Рідокоханка — всеобщая любимица въ родѣ.
Ріж=**риж.** См. выше.
Ріжка—грибъ Agaricum deliciosus L.
Ріжо́к—1) рожокъ. 2) Уголъ. 3) Оконечность.
Різа́к—1) ножъ острый. 2) Рѣзецъ. 3) Отважный человѣкъ. 4) Растеніе Stratiotes Aloides L.
Різа̀к степовой—растеніе Falcaria Rivini Host; иначе по-Украински—*серпоріз.*
Різанина—рѣзня, рѣзаніе.
Різдво Хрестове—Рождество Христово.
Різдвяний—рождественскій.
Різка—1) розга. 2) Растеніе Najas major All.
Різник—рѣзникъ, мясникъ.
Різницький цѐх—цехъ мясниковъ.
Різниця—мясная лавка, салаганъ, бойня.
Різнобція — разъединёность, разногласица, неурядица.
Різону́ти—разрѣзать однажды.
Рік, рок—годъ, срокъ.
Рік завитий—окончательний срокъ.
Ріко́вниця—годовщина.
Рілля—борозды на вспаханомъ полѣ; съоранная земля.
Рінь—(Австр. Укр. сл.) пески. *Перуняна рінь*—Перуновы пески. Лаврен. Лѣт. Кіевлянинъ Максимовича II. 22.
Ріпа—рѣпа Brassica Rapa L.
Ріпка — родъ кубка, имѣющаго форму рѣпы.
Ріпяк—репей Carduus nutans L.; иначе по-Украински—*скин, бодяк, чортополох.*
Ріска—(Галиц. сл.) 1) росинка. 2) Скорость, быстрота. 3) Десна.
Ріский—скорый, быстрый.
Ріско—нар. скоро, быстро.
Річ—вещь, предметъ, причина.

Річ-посполіта—республика, народоправство.

Річка, річенька, річечка—рѣчка, рѣченька, рѣчонка.

Рішéнець—рѣшеніе приговоръ.

Рòб, рóба, робòта—работа.

Робáк, робачòк—дождевой червь.

Робúти, чинúти—работать, дѣлать.

Вона тілько і робить трихи да мнихи.

Робільний—фабричный, заводской.

Робільник—фабрикантъ.

Робільниковати, робільничати—изготовлять, приготовлять, фабричничать.

Робільня—фабрика заводъ.

Рòбом — нар. способомъ, образомъ, манеромъ.

Роборація—(акт. сл. roboratio) утвержденіе на судѣ составленаго домашнимъ образомъ акта.

Роборовати—(акт. сл. roborare, roborować) утвержать совершенный домашнимъ порядкомъ актъ личнымъ признаніемъ его въ присутствіи уряда.

Роботя́щий—трудолюбивый, прилежный.

Рогáч—1) ухватъ. 2) жукъ Lucanus cerrus; иначе по-Украински—*ведмедчук, тур, дубовий рак, ронгалик, оленок, олінець, Божа коровиця.*

Рогáчка—родъ шапки.

Рогіз, рогоз, рогоза—толстый ситникъ, который ѣдятъ; водяное растеніе Scirpus palustris.

Рогіз, палочник, султанчик —растеніе Typha angustifolia L.

Рогòва, рогòве, рогòво—роговая подать, т. е. плата съ роговъ. Плата землевладѣльцу земли за пастьбище скота, съ вола и коровы 4 крейцера, съ яловки 3, съ овцы и теленка 1 крейцеръ за цѣлый годъ въ Стрыйскомъ Округѣ или уѣздѣ (обводѣ).

Рогульки=**чортови оріхи**. См. Ч.

Родзúнки—изюмъ.

Родúлець, родильці — родитель, родители.

Родúмець—падучая болѣзнь, или параличъ.

Родина—родные, родство, мѣсторожденіе, родина.

Родúни—роды.

Родúнний—родовый.

Родúтелька—родительница, мать.

Родю́чий—плодоносный, плодородный.

Родю́чка—плодородіе, плодородный.

Рож, жито—рожь Secale cereale L.

Рóжа городня—роза Althea posea L.

Рожа дика, шипшина, голодовина, свербило—роза шиповникъ Posa canina.

Рожáний, рожéвий, рожòвий—розовый.

„*Серце мое, кохание, квіте мій рожевий.* Мазепа.

Зроблю тобі хату з рожового цвіту. Пѣс.

Мій квіту рожáний. Котляревський.

Рожèн—1) колъ. 2) Бѣда.

Рожки — растеніе Scleotium clavus Dec; иначе по-Украински—*чорні пиріжки, спориш, споринья.*

Рожòний—родный, урожденный.

Розалія—Caragana.

Розбішáка—разбойникъ, сорванецъ, буянъ.

Розбішацький—разбойническій.

Розборона — разнятіе дерущихся или сражающихся.

Розбороня́ти—разнимать.

Рóзбрат—изъ друга брата, стать врагомъ.

Хан учинився розбрат Хмельницького. Величко.

Розбýркати—разбудить, расшевелить.

Розбурхотáтися-тьця—разбушеваться.

Розбути—снять обувь.

Розвагá—утѣшеніе.

Розвàдити, розважàти, розвàжити—утѣшать, забавлять, разсѣять, развѣшивать.

Розвàжати—утѣшать.

Розвáжити—развѣсить.

Розвáжовати—взвѣшивать, соображать, вѣсить.

Скарбі і срібла Самойловичови і синів ёго всі на двое разділени і шалями чрез кілько неділь розважени; бо лічучи їх мусили би много забавити часу.

Величко.

Розвередовàтися-тьця — разкапризиться, бѣситься.

Розвинýти—роспустить, развернуть.

Розвинýтися-тьця—раскрыться, развернуться, распуститься.

Розвідка, розвідини—изслѣдованіе, развѣдъ.

Рòзвій, рóзвой—развитіе.

Бажаемо ми і тепер небагато—
Рідного розвою родині.

М. Старицький.

Розвóди—узоры.

Розгарш—оргія.

Сами ж лишились при розгарші,
Де на товариша і ждуть.

І. Верхратський.

Розгадàти—разгадать, рѣшить.

Розгадáтися-тьця—разговориться.

Розгардіáш—приволье, обжорство, чревобѣсіе, неурядица, безпорядокъ.

„Отамане наш;
Недбаеш за нас;
Бо бач наше товариство.
Як розгардіяш.“? Пѣс.

Розглядини — разглядываніе, осматриваніе.

Розговорúти—утѣшить, разсѣять, уговорить.

Розголосúти, розголошàти—разглашать.

Розгóрити—добыть съ трудомъ.

Розгорнýти—разворотить.

Розгорнýтися-тьця—разворотиться.

Розгортати—разворачивать, раскрывать.

Розгортатися-тьця—разворачиваться.

Розгорювати=розгóрити. См. выше.

Розгребтú—разбросать, раскидать, разворушить.

Розгрішèние—разрѣшеніе, прощеніе грѣховъ.

Розгудець—хулитель, порицатель.

Розгудити—отсовѣтовать, осуждать.

Роздивлятися-тьця—разсматривать.

Роздіймати—разнимать.

Розділ— отдѣленіе, раздѣленіе, глава.

Роздобути—достать, добыть.

Роздовбáти—раздолбить, разстолковать.

Роздовкти—растолочь, разбить.

Роздролúтися-тьця—разсвирѣпѣть, разъяриться.

Рòздрочúти—раздразнить, разсердить.

Роздрочúтися-тьця—разкапризиться.

Роздувàнити—раздѣлить.

Рòздум—размышленіе, раздумье.

Рòздягàти—раздѣвать.

Роздягàтися—раздѣться.

Роздягтú—раздѣть.

Роздягтúся—раздѣться.

Роздякоавтися-тьця—поблагодарить, распрощаться, раскланяться.

Рòзжеврілий— растлѣвшійся, взявшійся жаромъ.

Розжеврітися-тьця—разгорѣться, распалиться.

Розживàтися-тьця—пріобрѣтать. разживаться.

Ровзувало—сапожная подножка.

Роззувàти, роззýти—снять обувь съ ногъ

Роззява—разиня, ротозѣй.

Роззявити—разинуть.

Роззявлений—разинутый.

Роззявляти—раскрывать ротъ или пасть.

Рóзнгри—1) Запустъ, заговоры. *Ровигри у перший понеділок Петрівки.* Гатцук. 2) Розыгрышъ.

Розйнки—изюмъ.

Розібгати—разворотить, разскрыть, разогнуть.

Розказáти—повелѣть.

Цесарь Турецький ханові сурово розказав. Величко.

Розказня́—балагурство, болтовня, повѣсть.

Розквітний—разцвѣвшій, цвѣтистый.

Розкомпоновáти—смѣкнуть, усмотрѣть, выдумать.

Розкбшланий, розкбшманий=**роспатланий.** См. ниже.

Розкроєнє—разодраніе, разрывъ.

Розкудòвчати—растрепать.

Рóзлад—ссора.

Розлаяти—выбранить, разбранить.

Розлéглий—отдаленный.

Розлѐглость — отдаленность. пространство,

Розледащіти—разлѣниться, стать нерадивымъ.

Розлíчитися-тьця—растеряться.

Розліч́ити—расчитать.

Розлічитися-тьця — расчитаться, расплатиться.

Розлогий—обширный.

Розлюбити—разлучить влюбленныхъ.

Ой на серцю дівчиноньки
Великая туга.
Любив її козаченько
Розмюбила друга.

I. Верхратський.

Розмаїтий—различный, разнообразный.

Розмай—развлеченіе, удовольствіе.

Розмайка—мотовство.

Розмáйний—развѣвающійся, волнистый.

Розмайрáн — растеніе майранъ, Originum Majorana.

Ройзмайрин—растеніе Rosmarinus.

Розмáяти—промотать, растратить.

Розминутися-тьця — разойтись, пройти мимо.

Рòзмир—перемиріе.

Розмир Сербів с Турками вчинився зненацька.

Рòзмір п[illegible]шли[illegible] а м[illegible]к[illegible]ю за с[illegible] е[illegible]поваго хлѣба, въ п[illegible] в[illegible] п[illegible] мельниицы.

Ще недавно діди сиві
Млинів доглядали,
Та з унуків розмір брали,
Пáнові зсипáли. П. Куліш.

Розмòва—разговоръ.

Розмовля́ти—разговаривать.

Розпемігтися—рознемочься, разболѣться.

Розний—различный, всякій.

Розпокалѐрний—разноцвѣтный.

Розноція=**різноція.** См. выше.

Розова чина—растеніе Lathirus tuberosus L.

Розовий цмин—растеніе Antennaria divica Gärt.

Розор—разореніе.

Розпатрошити—разбить.

Розпач, роспач—отчаяніе.

Розпачливий — рыдающій отчаявшійся, вопящій.

Розперезàти, розперѐзувати—распоясать, распоясывать.

Розперезáтися-тьця—распоясаться.

Розплатáти—очистить вырѣзываньемъ, разрѣзать на двое или на части.

Розплатàтися-тьця—растеряться.

Розпорошити — разбить, въ пыль, въ прахъ, на голову.

Розпорядкувàти — привести въ порядокъ.

Розправляти—разсказывать.

Розправляє о всіх чудах,
Дивоглядах, борбах, трудах.

Галицк. Зоря 2 стр.

Розпріндитися-тьця — раскапризиться,

Розпукатися-тьця, розпуковатися-тьця,

розпукнутися-тьця — распускаться, расцвѣтаться, лопаться.
Розпу́ковка — распускающійся бутонъ.
Розпустний—розвращенный, распущенный.
Розраїння—разлука.
Розра́яти—отсовѣтовать.
Розрив = **черевички Божої Матері.** См. *Ч*.
Розро́ба—разработка.
Розроблений—разработанный.
Розробляти—разработывать.
Розруй—разрушеніе, истребленіе.
Розруйно́ваний—разрушенный.
Розруйновати—разрушить, истребить.
Розруйно́ванне—развалины послѣ разрушенія.
Ро̀зрух—шумъ, грохотъ, крикъ.
Розсада заяча—растеніе Sedum Telephium L.
Розсла́вити—разнести, разсказать.
Розстелѐний—розосланый.
Розстерви́тися-тьця—остервениться.
Ро́зсуд—мнѣніе.
Розташова́тися-тьця — разобрать, разложить товаръ.
Розтина́ти—разнимать.
Розтина́тися-тьця—раздаваться.
Розтропность—расторопность.
Розуміння—понятіе.
Розхвили́тися-тьця—въ волноваться (о водѣ).
Розхіття́—высшее удовольствіе, наслажденіе.
Розхрістаний—распахнутый.
Розхрістатися-тьця—растегнуться, распахнуться.
Розчави́ти—раздавить.
Розчати, розчинати—начать, начинать.
Розчовна́ти, розчовти́, рощовити — понять, догадаться, разобрать.
Розчумати—опомниться, почувствовать, узнать.
Розчуру́пати = **розчовна́ти.** См. выше.
Розчу́хати, рощуха̀ти—разобрать, распознать.
Розчухра̀ти—разсѣять, разбить, раздробить.
Розша́рнати—разорвать.
Розшматкова́ти—разорвать на части.
Розшоло̀пати—понять, уразумѣть.
Розшруби́ти—развинтить, раздѣлить, на части.
Розща̀стя—блаженство.
Розщебаний—расколотый, растреснувшійся.
Розя́трити—развередить.
Рок, рік—годъ.
Роки, рочки—(акт. сл.) судебная сессія гродскихъ судовъ; сессій въ году было 4: мартовская, майская, сентябрьская и декабрьская.
Роковий, рочний—годовой.
Рокош—ропотъ, волненіе, мятежъ.
Рокошанець, рокошанин—недовольный, мятежный.
Рокошанка—мятежница.
Рокошовати—роптать, волноваться, возставать.
Рокошовий—глава мятежъ, мятежный.
Рольник—земледѣлецъ.
Ро́ля—пашня, пахатное поле, борозда.
Ром—цыганскій парень.
Ромашка, румянок—растеніе Matricaria Chamomilla L.
Ромѐн—Ромны уѣздный городъ Полтавской губерніи.
Ромѐн, рома́н, романѐць, рому́н зілле—растеніе Leucanthemum vulgare Lam.
Ро́мні—цыганская дѣвушка.
Ромода́н—дорога, проложенная войсками Князя Ромодановскаго въ 1708 году.

Ро́ид, рòида, ро́идик—конскій нарядъ.
Ропà—мокрота или пѣна на лицѣ мертвеца
Роса́да—молодая капуста въ стебелькахъ, для разсадки въ огородѣ.
Роска, ріска—росинка, роса.
Росквàшити—разбить.
Рòсквась—грязь, распутица.
Роскидовати — раскидывать, разбрасывать.
Роскіш—роскошъ.
Рòскоши—предметы роскоши.
Роскòшитися-тьця—роскошничать.
Роскошу́вати — роскошничать, сибаритничать.
Роско́льщик—раскольникъ.
Роско́льщиця—раскольница.
Росли́на—растеніе.
Рослинниця—Ботаника.
Росòха—вилы, вилки у плуга.
Роспàлина—разсѣлина.
Роспалити—разжечь.
Роспанаха́ти—разорвать, сильно разрѣзать.
Роспа́тланний—съ растрепанными волосами.
Ро́спач—отчаяніе.
Росперѐзати—распоясать.
Роспести́тися-тьця—избаловаться.
Роспис—утвержденное судомъ соглашеніе сторонъ объ отсрочкѣ разбирательства дѣла.
Роспи́тати, роспи́тувати — распросить, распрашивать.
Росплата́тися-тьця — растянуться упавши.
Росплодженний—размноженный, расплодившійся, увеличившійся въ числѣ.
Росплю́щити—раскрыть (о глазахъ), раздавить, расплескать.
Росповідок—разсказъ, повѣствованіе.
Роспороши́ти—распустить, разсыпать.
Роспрàва прàвна—(акт. сл.) судебныя пренія, разбирательство дѣла.
Роспрàвити—разослать, распредѣлить.
Роспри́ндитися-тьця — раскапризиться, возгордиться, надуться, похвастать.
Роспук—растрескъ.
Роспукнути—трѣснуть.
Він сміетьця до роспуку.
Роспу́ста—развратъ.
Роспу́ття-є—распутица, непогода, грязь.
Ростань—распустіе.
Ростиканний—разложенный по разнымъ мѣстамъ.
Ростикати—раскладывать, или разбрасывать по разнымъ мѣстамъ.
Ростика́тися-тьця — распространяться звуку.
Рòстич, в-рòстич—нар. въ разсыпную.
Ростікатися-тьця — разбѣгаться, расходиться, исчезать.
Ро́стірка, ро́зтірка — (акт. сл.) ссора, не согласіе, разъединеніе, брань, размолвка, пакость, растрата, погибель.
Ростопаш=чистотіл. См. *И.*
Росторопша—растеніе Aristolochia Clematitis L.
Росяний—росистый.
Росчахну́ти—разломать, разорвать, разодрать.
Росянка, росичка—растеніе Drosera rotundifolia L.
Ро́та—клятва, присяга.
Повинен кожний формальную присягу, ведлуг роти, публічно ухваленої, виконати. Орлик.
Ротатий—разбойническій, забіячный.
Рочи́стий—годовой, нарочитый.
Речи́тися-тьця—поклясться, проклинать.
Рочний—годовой, срочный.
Рочник, рочниця—календарь, альманахъ
Рощина—мучной растворъ.
Рощовати—растворять муку.

Рубанець—отрубокъ, полѣно.

Рубанка—рубленіе.

Леч огнем, рубанками і мордерством руйновати і городи в свою область одбірати пришли. Мазепа.

Рубанок—полѣно.

Рубати—рубить.

Рубель—1) валёкъ коимъ бѣлье катають на скалкѣ. 2) Жердь которой прикрѣпляють сѣно къ возу.

Рубець, рубці—рубища, дѣтскія пелёнки.

Рубом—нар. ребромъ.

Руга—земля, отдаваемая въ пожизненное владѣніе какому либо чиновнику или священнику.

Руда—кровь.

Рудий—рыжій, бурый.

Дід рудий, баба руда,
Батько рудий, мати руда,
І я рудий, руду взяв;
Бо рудую сподобав. Пѣс.

Рудня—литейный заводъ.

Пан Полуботок власним коштом на одній греблі рудню, а на другій димарку на річці Борзні виставцв. Самойлович 10 Февр. 1681 г.

Рудяний—кровяной, кровавый.

Рушжє, ружжиця, рушниця, ручниця—ружье.

Ружияний—розовый, румяный.

Руїна—развалины, разрушеніе.

Руїна Велика—гетманскія междоусобія послѣ смерти Богдана Хмѣльницкаго.

Руїнити, руйновати—разрушать.

Руйнованиє—разрушеніе.

Рукавчята—рукавички.

Рукодайний — на честное слово съ поданіемъ руки.

Рукодільний—мануфактурный.

Рукодільня—мануфактура.

Рукоемство—(акт. сл.) поручительство, отдача на поруки.

Рукопаш—нар. въ схватку.

Рулка—кранъ, горлышко.

Рум, рума—(акт. сл.) движеніе (?)

Едним румом увесь город тот Азав услали і загрузили. Величко.

Рума—дорога, путь, направленіе.

Румак—ретивый конь, жеребецъ.

Прийшла свиня до коня, тай каже: ось бо я, румак. Посл.

Руматн, румсати, рюмсати — голосить,

Румація — (акт. сл. rumacya) выходъ арендилго или заставного владѣльца изъ имѣнія; время которое давалось такому владѣльцу для переѣзда и перевозки своего имущества, сверхъ срока аренды или послѣ выкупа имѣнія.

Руйний—разрушительный.

Як звірюка лютий, руйний
Все в дорозі пометав.
I. Верхратський.

Руменовати—отжевать, пережевать.

Румовати, румувати—(акт. сл.) переселяться, очистить мѣсто.

Румянка—растеніе Anchusa officinalis L.

Румянок—растеніе Matricaria Chamomilla L.

Рундук, рундочок—1) крыльцо, крылечко. 2) Галлерея. 3) Базарний ларь.

Рунтура—кила, грижа, болѣзнь.

Рура, руля—дуло, стволъ.

Русалка—умершій некрещенымъ ребенокъ.

Русалкии Великдень—Русальный свѣтлый праздникъ; онъ иначе еще называется *Сухій четверг* и бываетъ на *Троїцькому тижню, після клечального.* Гатцук.

Русявий—бѣлокурый

Рута—растеніе часто упоминаемое въ пѣсняхъ Ruta graveolens L.

Рутка полева, пташина рута—растеніе Fumaria officinalis L.

Ру́тьній — цѣломудренный, всечистый, непорочный.

Рух—движеніе.

Ру́хва—жолобъ.

Рухомий—движимый.

Рухо̀мость, рухо́міcть—движимое имущество, рухлядь.

Ручай—ручей, источникъ, ключъ.

При дримаючім ручаю,
Буяли в небо крилаті орлиці.
Н. Устіянович.

Ру́чний—ловкій, способный.

От-це ж Сарра, хоч і стара,
Та бач жінка руча,
Вся голота шла в ворота,
Вона ж куда-луча!
Изъ віршп на Великдень.

Ручко̀вий—изъ собственныхъ рукъ данный.

Ручник, рушник — полотенце, утиральникъ.

Ру́чно—нар. ловко, удобно.

Рушай!—трогай! маршъ!

Руша̀ти, ру́шити—трогаться съ мѣста, начинать, прикасаться; подняться, возстать, двинуться, ополчиться.

Рушѐннє—поднятіе, возстаніе, ополченіе.

Рушѐннє посполітє—всеобщее ополченіе.

Рущи́зна—(акт. сл.) Русь, Русины т. е. Малороссіяне и Червонорусcы.

Рюмсати = руматн. См. выше.

Рябѐць—рябчикъ.

Рябий—пестрый.

Рябки́—родъ мясного запорожскаго кушанья.

Рябко́ = бровко. См. *Б.*

Ряди-годи—*в-ряди-годи*—рѣдко, изрѣдка, иногда.

Ряднѝ, ряднѝна—дерюга, простыня изъ грубаго полотна.

Ра́жка—родъ ведра съ ушкомъ.

Ра́мье—рубища; отъ *ра̀ма, раменя*—плечи.

Ряса̀ти, ря́сити—потряхивать, вѣтвью.

Ря́ска—родъ рѣчной водоросли.

Ря́сний—частый, обильный, вѣтвистый, многоплодный, многолистый.

Ря́сно—нар. густо.

Ря́ст—1) почва, земля покрытая травою. 2) Растеніе водяная ряса Cotiledon umbilicus. 3) Вообще всякая стелющаяся трава; *ряст топтати*—жить; *пустив рясту топтати*—пощадилъ жизнь.

Ряст білий—Coridalis cava Schveiget. Coert.

Рятований—спасаемый, избавляемый.

Рятова́ти—спасать; помогать.

Рятовник—избавитель, благодѣтель.

Рятовниця—благодѣтельница.

С.

Сага́, сага̀—заливъ.

Сагайдак—лукъ (оружіе).

Сади́ба—усадьба.

Садо́вина, садовинка — садъ, растенія садовыя.

Садовити—сажать, садить.

Сае́т, сае́та, сіе́та—англійское сукно.

Сажалка, сажавка, саживка—бассейнъ у источника; небольшое озеро, въ которомъ разводятъ рыбу.

Сайда́к = сагайда́к. См. выше.

Сайдакар—воинъ вооруженный лукомъ.

Сак—сѣть рыболововъ.

Са́кви—мѣшокъ съ двумя посрединѣ отверстіями.

Саклак—растеніе Evonimus europaeus L. иначе по-Украински—*бруслина вовче лико, вовчі сергu.*

Сákма— военный строй и маршъ колонами.

Сакора — (Бессараб. сл.) рожь Secale cereale L,

Саламáха—салата.

Салат—салата—Lactuca sativa L.

Салатник = **чистник.** См. *Ч.*

Салва—(salva) обыкновенно въ концѣ жалобъ, объявленій и т. под. обозначалось, что жалобникъ оставляетъ за собою „salvam meliorationem, но иногда послѣднее слово опускалось, и salva употреблялось какъ бы существительное. Salva menente — имѣя еще право дополнить, исправить и проч....

Салгáн—салотопня: строеніе въ коихъ убиваютъ воловъ; вывариваютъ сало и т. под.

Салітра—селитра.

Салогýб—мѣщанинъ, торговецъ въ бранномъ смыслѣ.

Салмомьяк—нашатырь Salammoniacum.

Сальсин—ива Salix Fragilis L.

Самбір—виноградъ (?).

В мене ganки малёвани
Садами самбір. Ю Федькович.

Самè—пар именно.

Самé-тоді--нар. въ ту пору, въ то время, именно тогда.

Самісінький—совершенно самъ, одинокій

Самóволець—своевольный.

Самоволка—своевольница.

Самогрій, самограй—(въ шутку) самоваръ.

Самозброець—бѣглецъ, выходецъ, преступникъ, пакостникъ.

Самоїстний—самостоятельный, независимый.

Самоїстность—автономія, самостоятельность, независимость.

Самопáл—ружье.

Самоправда—аксіома.

Саморух—автоматъ.

Самосил — растеніе henirium Chamomaedrys L.

Самоспособний—существующій самъ по себѣ, индивидуальный, автономный.

Самостай — 1) нарѣч. самостоятельно. 2) Растеніе Senetio acrucaefolius L

Самостайность, самостойность--самостоятельность, независимость.

Самотá—уединеніе, одиночество; *на самоті*—на единѣ, съ глазу на глазъ, про себя.

Самóтний, самотній—одинокій, уединённый.

Самотня—одиночество.

Самотýжки—пар. скоро, разомъ.

Самохіть—нар. добровольно.

Санджáк—(турецк. сл.) намѣстничество, провинція.

Санджарівка=**нісенітниця.** См. *Н.*

Сановитий—статный.

Сановитость—статность.

Сап—пасморкъ, охриплость, сморканіе, тяжелое дыханіе.

Сапати—очищать гряду отъ сорныхъ травъ.

Сапатий—осиплий (говориться о лошадяхъ)

Сапéтка—арендаторъ, скотоводъ. (?)

Да пішов би ти на Дон,
Та нанявся в сапетки,
А в сапетки добре
Там хліба доволі. Пѣс.

Сапкá—инструментъ для полотья грядъ.

Сапьян—сафьянъ.

Сапьянці--красные или желтые сафьяновые сапоги.

Саранá—саранча, иначе по-*Украински* она называется еще: *Гнів Божий*, вѣруя что эти слова написаны у саранчи на крыльяхъ Израильскими буквами.

Сахарня—сахарный заводъ.

Сачевиця—чечевица.

Сбава—1) уменьшеніе, уничтоженіе. 2) Смертная казнь.

Сбавляти—уменьшать; погублять; казнить.

Свавільця, свавілець, свавільник—своевольникъ.

Свара, сварка, пбсвар—ссора, брань.

Сваритися-тьця — ссориться, грозиться, угрожать.

Сваркий, сварливий—бранчивый.

Сваха, свашка, свашечка, свахечка, мчалка—сваха. Свахою избирается обыкновенно молодая и ловкая женщина.

Свашковати—сватать, высватывать, содѣйствовать при сватовствѣ.

Свекор—мужнинъ отецъ.

Свекруха—мужнина мать.

Свербига—растеніе Bunias orientalis L. иначе еще оно называется въ Восточной Украинѣ—*катран, порчак*.

Свербигуз—**опуцьки.** См. *О*.

Свербіти—чесаться.

Свердел, свердло, свердлик — буравъ, буравчикъ.

Свердлити—буравить.

Сверткове шкло—такъ называлось стекло, которое употреблялось въ старину для оконъ; оно имѣло обыкновенно въ діаметрѣ около 3-хъ вершковъ, а по срединѣ небольшую выпуклость; стёкла эти укрѣплялись въ оловянныя рамки.

Сверечи—сбросить.

Свидина—растеніе Cornus sanguinea L; иначе еще называется—*спиж*.

Свідомість—извѣстность.

Свинар—свинопасъ.

Свинка—*грати у свинки* —играть въ городки.

Свинота—свинство; собират. свиньи.

Свинюшник—1) растеніе Salvia verticillata L. 2) Свинной хлѣвъ.

Свинячий—свиной, свинскій.

Свирид, Свиридко—Спиридонъ.

З 12-го дня студня з Свирида сонцеворота починае день більшатись, а ніч меньшатись. Гатцук.

Свиріна=**суріниця.**—См. ниже.

Свиріниця—растеніе Sinapis arvensis L.

Свирка—дерево.

Свистілка—свирѣль.

Свистіля - **омег.** См. *О*.

Свита, свитка, свитина — смурый кафтанъ, сермяга, сермяжка; женская свита бѣлая, а мужская обыкновенно черная или темносѣрая.

Свитник—торгующій свитами.

Свідок—свидѣтель.

Свідомий—извѣстный, знакомый, вѣдомый.

Свідоцтво — свидѣтельство, свидѣтельское показаніе.

Свідчина—свидѣтельство, аттестатъ.

Свідчити — свидѣтельствовать противъ кого-либо; жаловаться, заносить жалобу.

Свідчиця, свідка—свидѣтельница.

Свікла—свёкла Beta vulgaris L.

Свінтоянське зілля—растеніе Hypericum elegans L.

Свінути—разсвѣтать.

Свірка—сверчокъ Gryllus.

Світ—міръ, вселенная, свѣтъ; *світ зав'язати* —лишить свободы, сдѣлать несчастнымъ *Світ за очима*—безцѣльно, куда глаза глядятъ; *світ підняєся*—послѣ бѣды получить отраду.

Світання-я—разсвѣтъ.

Світати—разсвѣтать.

Світелка, світлиця, світлонька—большая чистая горница, пріёмная, гостинная залъ.

31

Світілка—младшая сестра невѣсты или родственница ея очень молоденькая, которая при вѣнчаніи держитъ саблю съ прикрѣпленною къ ней свѣчой.

Світло—освѣщеніе.

Світлуха—растеніе Carthanmus tinctorius L.

Світниця—лампа.

Світобудівля, світобудова—міросозданіе.

Світобудовник — Міросоздатель, Богъ, Творецъ.

Світогляд—міросозерцаніе.

Світоспоруда=світобудівля. См. выше.

Світоспорудач—Богъ, Творецъ.

Свічадо—зеркало; иначе по-Украински—*дзеркало, люстро.*

Свічення—просвѣщеніе.

Свічитися-тьця — 1) просвѣщаться, учиться.

Свічтись, люде, добре буде,
Свічтесь, хоч помалу.
Прибура.

2) наказывать, пріучать, упражнять.
3) Обучать въ наукахъ, просвѣщать.

Свічник—пономарь, слуга церковный.

Свиірка—свинное стадо.

Свободний—актовое слово, означающее боярина.

Своеумець—дуракъ, глупецъ.

Своеумка—дура.

Сволок—перекладина.

Святе Письмо—священное писаніе.

Святковати—праздновать святки.

Свято, свята, святки—праздникъ, святыня, праздники.

Святобливий—святой, набожный.

Святобливость—святость, набожность.

Свяченний—святой, освященный.

Свячене—пасха; освященный предметъ.

Сдаток—матеріалъ, вещъ.

Сдвигнути—сдвинуть.

Сдирство—сдирство.

Се, сее—это.

Себе—возврат. мѣст. себя.

Себелй—названіе рыбы.

Сего-бочній—по сю сторону находящійся, т. е. на восточной сторонѣ Днѣпра; говорится объ Украинѣ, которая теченіемъ Днѣпра раздѣляется на *сегобочну і тогобочну.*

Сегорочній—настоящаго года.

Седиція — (акт. сл. sedecio) мятежъ.

Седно—(Австр. Укр.) лядвія, ляшка.

Трафив го в седно. Посл.

Сей=цей. См. *Ц.*

Сеймик—съѣздъ, митингъ. *Сеймик* boni ordinis—сеймикъ, для обсужденія мѣстныхъ нуждъ и составленія постановленій по этому предмету. *Сеймик депутатський* — сеймикъ для выбора депутатовъ въ трибунальскій судъ. *Сеймик елекційний*—сеймикъ для избранія должностныхъ лицъ. *Сеймик посольский*—сеймикъ для избранія депутатовъ или пословъ на общій государственный сеймъ.

Сеймовати—отправлять сеймъ.

Секлета—Сингклитикія.

Секотерень—тетрадь.

Секстерн—(акт. сл. sextern.) 1) десть бумаги. 2) Листъ бумаги въ разъ согнутый. 3) Тетрадка.

Сект—ликеры, варенье и проч.

Секта—округъ, околотокъ.

Селех—селезень.

Селидьба—усадьба.

Сельбище—поселеніе.

Селюк—поселянинъ.

Селючка—поселянка.

Семак—1) 3½ гроша. 2) Послушникъ, келейникъ.

Семака, семачка—семерка, семерочка.

Сембриля — жалованья, заработанная плата.

А газді ще недогода!
Хвалитця неситий,
Що й сембрилю не виплатить....
Оттакі-то люде?
Ю. Федькович.

Сёмий—седьмой.

Сёмилáтний—семь латокъ, заплатокъ, т. е, одежда изношенная, изорванная вся въ заплаткахъ.

Сенс—(акт. сл. sensus) умъ, смыслъ.

Сеньга—рыба сёмга.

Сёрбати—хлебать, выхлёбывать.

Сёрбай, недбай; хоч рідке аби багацько. Посл.

Сердáк, сердачи́на—камзолъ, куртка.

Здерли з мене сердачину,
Ще хотіли й бити. Пѣс.

Сердéга—бѣдняга.

Сердечний, сердешний—бѣдный, несчастный.

Сердéшна трава—растеніе Orobus vernus L.; иначе по-Украински—*півники, черевички.*

Серду́шник—растеніе Erytraea centaurium Pers; по-Украински—*центаврія, центурія, золототисячник.*

Сердю́к—гвардѣецъ, тѣлохранитель.

Сердюччина — малороссійская гетманская гвардія; она состояла изъ 4-хъ кавалерійскихъ полковъ, набираемыхъ изъ охотниковъ или какъ тогда говорили *охочих козаків*; *Сердюччина* всегда содержалась на собственный счетъ гетмановъ; учреждена она въ 1674 году славнымъ гетманомъ Петромъ Дорошенкомъ. При гетманѣ Мазепѣ *Сердюччина* состояла изъ всякаго сброда, питавшаго собачью привязанность къ Мазепѣ, и была тѣмъ же самымъ для Украины, чѣмъ были *Опричники* для Московіи, а *Янычары* для Турціи; въ 1776 г. они были преобразованны въ три полка строевой кавалеріи, а въ 1785 размѣщены по карабинернымъ полкамъ составленнымъ изъ южноруссовъ и такимъ образомъ кончили свое существованіе полное славы до Мазепы и на оборотъ полное пятенъ при немъ и послѣ него.

Серебриста липа—липа Tulia argentea Dc.

Серед—нар. среди.

Середохрéстя, середохрèстна середа — среда на 4-й недѣлѣ Великаго поста.

Середу́щий, середу́льший—среднiй.

Сéрен—ожеледь. См. *О.*

Серми́га—1) кафтанъ или свита сѣраго сукна. 2) Бѣдняга.

Серпàнка, серпанок—кисея, барежъ.

Серпень—мѣсяцъ Августъ.

Серпоріз, степовий різак—растеніе Falcaria Rivini Host.

Серпуха—растеніе Serratula tinctoria L.

Сестрéнець—сестринъ сынъ.

Сестрики, Іван-да-Маруся—растеніе Melampyrum nemorosum L.

Си́вий—сѣдой.

Сивіти—сѣдѣть, сѣрѣть.

Сиворакша—птица вонючка.

Сивоу́сий—сѣдоусый.

Сидіти—сидѣть.

Си́кавка—1) спринцовка. 2) Растеніе Conium maculatum L.

Си́катися-тьця, сикнутися-тьця—сунуться, броситься.

Сикѐр—хорошая водка.

Сики́зка—настойка.

Сикомор—смоковница Ficus sycomorus.

Сила—нар. много.

Силковáтися-тьця—силиться.

Си́ловати—принуждать.

Силодій—механикъ.

Силоді́йня—механика.

Силодійство—механизмъ

Силоміць—нар. насильственно, силою.

Силосинт—физикъ.

Сильдирій—растеніе Appium graveolens L.

Сильне—нар. крѣпко.

Сильниця—физика.

Сильничний—физическій.

Сильтунс — пшеница Triticum vulgare Will.

Симигривеник—двадцатикопѣечная монета.

Синеголов—растеніе Eryngium planum L.; иначе по-Украински—*Миколайки, сині колючки.*

Синець—растеніе Echium vulgare L.

Синецвіт — растеніе Nepeta nuda E.; иначе еще называется—*маточник.*

Синички—растеніе Delphinium elatum L.; иначе по-Украински—*Цар-зілля, Цар-сил.*

Сині колючки=синеголв. См. выше.

Синій домніно—циганки. См. *Ц.*

Синова—невѣстка, жена сына.

Синовець—братнинъ сынъ, племянникъ.

Синовський—сыновній.

Синодовий—сунодальный.

Синюха—растеніе Agaricus violaceus L.

Синявка — растеніе Knautia arvensis Coult.

Синяк—1) синяя опухоль. 2) **Растеніе** Echium vulgare L.

Синятка—плахта синяго цвѣта.

Синячник—растеніе Isotis tinctoria L.; иначе по-Украински—*вайда.*

Сипати—сыпать; лить.

Сиперей=печериця.—См. *П.*

Сирець—невыдѣланная кожа.

Сириця—невыдѣланный ремень.

Сиріцький, сироцький—сиротскій.

Сирно—родъ круглаго, низкаго, стола, при которомъ сидятъ на землѣ, его употребляютъ будочники и обитатели землянокъ или куреней.

Сироватка, сирватка—сыворотка, простокваша; жидкость, оставшаяся отъ творогу.

Сировець—хлѣбный квасъ.

Сироїжки -родъ грибовъ Agaricus Russula Schäf.

Сиротень—растеніе Crocus reticulatus L.

Сисюрка = мисюрка. См. *М.*

Сита—вода подслащенная медомъ.

Ситити —насыщать; *ситити мед*—варить медъ.

Ситний—питательный.

Ситниця—ситникъ; **пеклеваный хлѣбъ.**

Ситпяг—рогіз, рогоз. см. *Р.*

Ситовий, ситовний—плодоносный, обильный.

Сі—сіи, эти.

Сібірний—каторжный.

Сів—посѣвъ.

Ой які то будем жнива
С того сіву мати. П. Куліш.

Сівба—сѣяніе.

Сіверко—сѣверный вѣтеръ.

Сівці—сито для просѣеванія.

Сідало—насѣстъ, мѣсто гдѣ садятся на ночь птицы.

Сідати—садиться.

Сідатися-тьця—надрываться, усердиться, озлиться.

Сідач—растеніе Inula hirta L.

Сідляр—сѣдельникъ.

Сідуха—торговка; посидѣлка.

Сідь—сѣдина.

Сіканка—1) родъ кушанья изъ мелкоизрубленныхъ жаренныхъ почекъ. 2) Наказаніе розгами 3) Истребленіе мечемъ.

Сікирки--растеніе Delphinium Ajacis L; иначе по Украински—*разноцвіт, синецвіт.*

Сікнути— однажды ударить.

Сікти—сѣчь; крошить.

Сіль—соль.

Сількісь, сількось—нар. нужды нѣтъ, какъ хочешь, про меня.

„Ну сількісь! Ке мені поснідать“,
Казав Церері злій, Борей. Носенко.

Сімряжка—сермяга, старая свита.

Сіножа̀ть—сѣнокосъ.

Сіп—междоим. дёргъ!

Сіпати, сіпнути—дергать, дернуть.

Сіпач—муштель.

Сіре зілля, хрещатий барвінок—растеніе Trifolium repens L.

Сірий—сѣрый.

Сірики—растеніе Capsella Bursa pastoris Mönch.

Сиріти—сирѣть.

Сірка—сѣра.

Сіркó—собачья кличка, одна изъ общеупотребительныхъ

Сірники—зажигательныя спички.

Сірóма—1) сѣрый. 2) Собират. голь, пролетаріатъ.

Закипіла̀ на Вкраїні
Страшенна трівога
Як на шляхту піднялася
Сірома убога. П. Куліш.

Сіромáнець, сіромáнця—волкъ.

Сіромáха, сіромьяга—бѣднякъ; уменьш. *сіромася.*

Сіря̀к, сірячѝна—сѣрый армякъ.

Сітовання—попеченіе.

Січ — главный лагерный или *Кошевой* городъ, Земли Войска Запорожскаго находившійся, какъ и Кіевъ, на правой сторонѣ рѣки Днѣпра; Сѣчь нѣсколько разъ мѣняла свое мѣсто, но никогда не переходила выше Днѣпровскихъ Пороговъ: первая *Стара* или *Велика Січ* была на днѣпровскомъ островѣ *Хортиці*, находящемся близь мыса Кичкаса, за Порогами; обаяніе Сѣчи было такъ велико, что она иначе не называлась въ народѣ, какъ *Січ—Мáти*, а паденіе ея оплакано въ южнорусскихъ пѣсняхъ еще болѣе чѣмъ паденіе Іерусалима или Трои, ибо она была выразителеницею народныхъ идей и стремленій къ свободѣ, а также защитницею правъ и имущества крестьянскаго и казацкаго сословій, стражемъ церкви и родины. Сѣчь сослужила незабвенную услугу Европѣ, въ качествѣ ея стражницы, но эта слава ея въ сравненіи съ тѣмъ величіемъ, которое состояло въ необычайно громадномъ вліяніи ея на умы Южнорусскаго народа ничто; ни одно событіе въ Южной Руси не происходило безъ содѣйствія Сѣчи и подчиненнаго ей Запорожья. Отдѣленіе Украины и Запорожья Обѣихъ Сторонъ Днѣпра отъ Польши было бы невозможно, безъ Сѣчи, безъ Сѣчи не возможенъ бы былъ успѣхъ и самое предпріятіе Богдана Хмѣльницкаго положившаго основаніе соединенію Русскаго Юга съ Московскимъ Государствомъ. Женщины въ *Січ* не допускались подъ страхомъ смертной казни, а самая Сѣчь дѣлилась на участки или такъ называемые *Курені*, которыхъ всегда было столько сколько было въ Украинѣ *полковъ*, т е. провинцій.

Січовий—сѣчевой.

Січовик—сѣчевикъ.

Сіявий—сѣяющій.

Сіяння—сѣяніе.

Сіяти—сѣять.

Сіяч—сѣятель.

Сжалю—нар. съ печали, отъ горя,

Скáбка—заноза,

Скажéний—бѣшенный.
Скаженíти—бѣсноваться.
Сказитися-тьця—збѣситься.
Скáлити—скалить зубы.
Скалíчити—изувѣчить.
Скалка—1) щепка, осколокъ. 2) Искры отъ камня. 3) Брызги отъ воды.
Скалóзорий—насмѣшливый.
Скалýбина—трещина.
Скатни́ця—скамья.
Скандзюбити—скорчить.
Скапари́тися-тьця—торопиться.
Скарайній—неумолимый, строгій. наказывающій.
Скарáти—наказать, казнить.
Скарб—казна, капиталъ, кладъ, сокровище.
Скарбни́к,—казначей.
Скарбни́ця—казнохранилище.
Скарбни́чка—копилка; кружка для сбора общественныхъ пожертвованій.
Скáрга—жалоба.
Скаржи́тися-тьця—жаловаться.
Скатерни́ця, скатерти́на — скатерть, настольникъ.
Скáти—искать.
Скѐля, шкѐля—скала.
Скиба, скібка=луста. См. *Л.*
Скибка—щепка.
Скиглити—выть по собачьему.
Скиксувáти, скисувáти—ошибаться; струсить; уничтожить.
Скин—растеніе Carduus nutans L.
Скиндяк—повязка, лента.
Скиндя́чка, скіндáчка — родъ женской повязки или вѣнчика.
Ски́нути—смѣнить, сбросить.
Скира=**шкира.** См. *Ш.*
Ски́рта—скирда.
Скік, скіць—межд. прыгъ.
Скікнути—соскочить.
Скількі, скілько—нар. сколько
Скількось—нар. неизвѣстно сколько.
Скінчання— окончаніе.
Скіпáтися-тьця—скипѣть, закипѣть.
Скінчи́на, скончи́на — *віддати землю за скінчину*—значитъ отдать въ другія руки, подъ посѣвъ, съ полученіемъ за это извѣстнаго числа копенъ жнива.
Складáти—складывать, уповать.
Складáтися-тьця—полагаться.
Складене́ць—составитель.
Склáсти—сложить.
Скластися—приключиться, сложиться.
Склеп—гробница; погребъ.
Склепле́ння—сводъ.
Склепи́тися-тьця — сомкнуться, смежиться.
Склѐцѐк—осколокъ.
Склизнути—исчезнуть.
Скликáньчик—колокольчикъ.
Скликáти—сзывать, собирать.
Склинцювáти—набить стѣны клинушками, для обмазыванія потомъ глиною.
Склó, шклó—стекло.
Скляний—стекляной.
Скля́нка—стаканъ; стеклянная вещь вообще, а также и часть съ разбитой стеклянной вещи.
Скляр, шкляр—стекольщикъ.
Скнáра—скряга.
Скнáрость—скаредность.
Скобзуни—коньки.
Скоїтися-тьця—сдѣлаться.
Скóки—скачки.
Сколоти́ти—взболтать.
Скомпія рай-древо. См. *Р.*
Скомпоновáти—составить, сочинить.
Скомши́тися-тьця—збиться въ комокъ.
Сконáти—умереть.
Сконьця, с-кінця — нар. сначала, съ изнова.
Скончити, скінчити—окончить.
Скончитися-тьця—окончиться.
Скоп, скопець—баранъ.

Взяв корову і скопця,
Лупить хлопа як скота. Посл.

Скопа—коршунъ.

Скопковий—сбереженный.

Скбра=**скіра**. См. выше.

Скорббта—скорбь.

Скорботний—скорбный, печальный.

Скордія—растеніе Tenurium Scordium. L.

Скори́нка—хлѣбная корка.

Скорити—торопиться.

Скоріше—нар. скорѣе.

Скорода—растеніе Carex digitata L.

Скорбдити—разбивать, разметать.

Скорозримий—скороспѣлый.

Скорбмник—лакомка на скоромную пищу.

Скорохвацький—молодецкій.

Скбта—яма, нора, берлога, углубленіе.

Скотарь—скотводъ.

Скотарський—скотоводническій, пастушескій.

Скотарсьтво—скотоводство.

Скочки—растеніе Sempervium hirtum L и S. tectorum L.

„*Кажуть, що тим воно так зветься, що шапочки в которих воно виплоджуеться як доспіють то відскакують від материного зілля.*"

Скоштувати—спробовать.

Скрабний—складный, ловкій.

Скраглі—родъ игры въ палки или отрубки.

Скреготàти—скрежетать.

Скреплий—окоченѣвшій.

Горе бере трупи скреплі,
На дунай пускає.
І. Верхратський.

Скрести—треснуть, тронуться, (о весеннемъ льдѣ).

Скриня—сундукъ.

Скринька, скринечка—ларецъ, шкатулочка.

Скрізь—нар. вездѣ.

Скрізний—сквозной.

Скрізник—сквозникъ.

Скрізнити—сквозить.

Скромàдити—скресть, скребти, згребать

Скромадити моркву. Посл.

Скра́нь—лира.

—*Тожь думну мою скраню вам під ноги ложу,*

Веліте віщи руки на ту скрань вложити. Ю. Федькович.

Скру́т—забота, тоска, суета, многодѣліе,

Скру́та—сокрушеніе, тяжелое состояніе.

Скрути́тися-тьця—1) свернуться, 2) Взбѣситься.

Скрутний—многохлопотный.

Скрутно—нар. очень трудно.

Скру́ха—раскаяніе, печаль, горесть.

Скубо̀нути—дёрнуть, рвануть.

Скубти́—щипать перья, рвать шерсть, драть за волоса.

Скуйо̀вдати, скуѐвдити—смять, помять.

Скулочник—растеніе Malva Crispa L.

Скупердя́га—скряга.

Скупиндя—скупецъ (въ насмѣшку.)

Скупія, купека, купина—растеніе Convallaria multiflora L.

Скупчи́тися-тьця—соединиться, сгрупироваться.

Скурчати—пользоваться.

Скут—складъ (?)

В третє тютюну із скуту в волю накуривсся. Макаровський.

Скутѐчний—готовый, совершенно оконченный.

Ску́ток—дѣйствіе, слѣдствіе, исполненіе, результаты, окончаніе.

Слабіша́ти—слабѣть, ослабѣвать.

Сла̀ва—1) повѣсть, молва, извѣстность. 2) Ура.

Славѐта—исторія.

Славе́тний—1) историческій, славный. 2) Мѣщанинъ.

Сла̀вити—славить, толковать, разсказывать.

Славу́та—Днѣпръ.

Дніпро—Славута іде по простору.
М. А. Максимович.

Славути́ця—1) рѣка Днѣпръ. 2) Знаменитость.

Славу́тний—славный, знаменитый.

Ластѐни—пышки, аладьи на постномъ маслѣ.

Сла́ти—посылать, отправлять.

Слебезува́ти—калякать, болтать.

Слѐз креслатий—цвѣтокъ колокольчикъ(?)

Похилився слѐз креслатий.
І плакучая верба,
Сохла, чахла бідна мати,
Аж забила ю туга.
І. Верхратський.

Слеза́, слѐзонька—слеза слезка.

Слѐта—непогода, ненастье, распутица.

Сли́—союзъ если, ежели.

Мнов першим наказуєш тихо;
Велика ж біда, ой лихо,
Сли другого з третім нема;
А в купці все, то я сама.
Шарада.

Сли-бим—союзъ если бы.

Сливе́—нар. почти.

Слива́нка—водка настоянная на сливахъ.

Сли́знути—попасть.

Слизо́та—слизь.

Сли́зський—скользкій.

Сли́зько—нар. скользко.

Слимак—послушникъ, монастырскій служитель.

Сли́нити—плакать.

Слід—слѣдъ.

Слідити, слідковати—слѣдить, преслѣдовать.

Слідою—нар. слѣдкомъ.

Сліпак, куколиця—растеніе Lychnis vespertina Sibthorp.

Сліпий—слѣпой, невидящій.

Сліпий-мак—растеніе Papaver oriental L.

Сліпота—слѣпота.

Сліпота куряча—растеніе Ranunculus polyganthemos L.

Сліпу́чий—ослѣпительный.

Сліпцун—(Галицк. сл.) слѣпецъ.

Сліпцуня—слѣпая.

Слобо̀да—свобода.

Слобо́дний—свободный.

Слободи́ти—освобождать.

Словен—ораторъ, краснорѣчивый.

Словни́к—словарь, лексиконъ.

Словни́цький—лексическій.

Словни́ця—небольшой лексиконъ, словарчикъ.

Служба—Литургія, Богослуженіе.

Слу́жка—слуга, лакей.

Слуп—столпъ.

Слу́хати—слушать; *слу́хати присягу*—присутствовать въ судѣ при выполненіи присяги противной стороны.

Слу́хатися-тьця—слушаться, повиноваться.

Слухня́ний, слухъя́ний—послушный, покорный, услужливый.

Слу́шний—законный, благопріятный.

Слушно̀—нар. надлежащимъ порядкомъ, законно, по закону.

Слу́шность—справедливость.

Слю́на—слина.

Смага—изсыхающія и запекшіяся отъ жару и жажды уста.

А на милу смага впала
Мила перед милим на вколішки впала.
Пѣс.

Смажѐний—жаренный на маслѣ.

Сма̀жити—жарить на маслѣ.

Сма́жний — привлекательный, горячій.

Смажні уста.

Смак—вкусъ.

Смакій, смакун—лакомка.

Сма́кова̀ти—находить хорошій вкусъ.

Смалёвий—смуглый, черный.

Смáлець—топленый жиръ, птичій, бараній.

Смалити—обжигать.

Смáльцуга—1) смольчукъ, или смола чермая и желтая добываемая изъ обыкновенной сосны. 2) Засаленный костюмъ.

Смаркáтися-тьця—высморкать носъ.

Смаркàч—неопрятный, гадкій, запачканный.

Смаровáти=**шмаровáти.** См. *Ш.*

Смерд, опир—насѣкомое Blaps (obtusa).

Смердючка—растеніе Valeriana officinalis L.

Смердя́чій—смердящій, вонючій.

Смерека—(карпатск. сл.) сосна

Смерк, смèркло—сумерки.

Смертéльний, смертèнний—смертный.

Смик!=**сіп!** См выше.

Смúкати, смúкнути—дёргать, дернуть.

Смирна—Galium Mollugo L.

Смитанник —насѣкомое Agrimonia cupatoria.

Смілúвость—смѣлость.

Смілка—растеніе Lychnis Floscuculi L.

Смілка, смолянка—Viscaria vulgaris L.

Смілка-червона—Lychnis viscaria L.

Смíрна — растеніе Nasturium sylvestre R. Br.

Смітати—сметать.

Смітте-я—соръ, смётки.

Сміховúще—посмѣшище.

Смішки—шутки.

Смішливий—смѣющійся.

Смовдь, мовдь — растеніе Peucedanum Oreoselinum Moench

Смовть—растеніе P. arenarium Valdst et Kit.

Смок — 1) водяной насосъ. 2) Змѣй, родъ ящерицы.

Смоктáти—сосать.

Сморчок—растеніе Morchella esculenta Pers.

Смотолока—(Галицк. сл.) кризисъ, трудное положеніе.

—„*Еге хлопці смотолока?—*
Яке нове лихо
Навіяло, що між вами
Як в церкові тихо?“

Ю. Федькович.

Смýга, смýжка — полоса, полоска, отъ удара.

Яка пуга така й смуга. Посл.

Смута—анархія.

Смутковáти—грустить, горевать.

Смуткóвий—грустный, горестный.

Смýтний — анархическій, задумчивый, грустный.

Смутовàти=**смутковàти.** См. выше.

Смýток, сумòта—смущеніе, грусть, печаль.

Снàга—способность, сила, возможность, знаніе, средства, охота.

Як би снага, тоб пошився і я промеж люде. Шишацький—Ильїч.

Скілько було ёго снаги і кибети.

П. Куліш.

Снàдній—соблазняющійся, легко податливый.

Снáдне — нар. достаточно, легко, способно, готово.

Чого требовати будеш все снàдне одержиш. І. Копинський.

Снáсть—остовъ, скелетъ, подпорки, лѣсы, снасти.

Снàть—(акт. сл.) можетъ быть, вѣроятно.

Снúмки—сливки.

Снúще—сонъ, видѣніе, кошемаръ.

Сніг—снѣгъ.

Сніговиця—паденіе снѣга.

Ей на дворі метелиця,
Ей на дворі сніговиця.

І. Верхратський.

Снігýр—снигирь.

Снідапне-я—пища на завтракъ.
Снідавок—завтракъ.
Снідати—завтракать.
Снітій—насѣкомое Uredo segetum
Снітка—растеніе Aegopodium Podagraria L.
Сніцарь—колёсникъ, каретникъ.
Сніцаренко—сынъ каретника.
Сніцарнха—колёсница, каретница.
Сніцарівна—дочь *сніцаря*.
Сніцарськнй—колесницкій, каретницкій.
Сніцарюватн—изготовлять экипажи или части оныхъ.
Сніцер—рѣзчикъ.
Сніцерський—рѣзной.
Снобливий—мягкій, воспріимчивый.
Сновáти—1) ткать. 2) Шнырять, таскаться.
Сновидà—насѣкомое Anthomyia (meteorica).
Сновидáти — мелькать, двигаться, ходить по ночамъ. *Як тінь сновидає.*
Сновідáти—болтаться по свѣту, бродить безъ цѣли.
Сŏб=цŏб. См. *Ц.*
Собача кропива—растеніе Leonorus Car diaca L.
Собача петрушка — растеніе Aethusa Cynapium L.
Собача рŏжа—растеніе Lavatera thuringiaca L.
Собача ромашка—раст. Maruta Cotula Dec.
Собаче мило—раст. Sanonaria officinalis L.; иначе по-Украински—*чистуха*.
Собачитися-тьця — злиться, нападать по собачьи.
Собачі коноплі—растеніе Galanhtus versicolor.
Собачи репьяхи—раст. Rideus tripartita L.
Собачі язички—раст. Plantago lanceolata L.
Собачий перець—раст. Polygonum Hidroріper L.
Собачка=чорнокорінь. См. *Ч.*
Собáчки—растеніе Бессъ, кандыкъ съ красными цвѣтами Erythronium denscanis.
Собитіе —(акт. сл.) исполненіе, дѣйствительность.

В собитіе привести.

I. Скоропацький.

Совáти—совать, двигать.
Совито—акт. нар. вдвойнѣ; такъ опредѣлялось въ нѣкоторыхъ случаяхъ вознаграждніе за убытки.
Совитость—удвоеніе платежа; если такая уплата была постановляема, то говорилось, чтобы платёжъ, былъ произведенъ и *з совитостю.*
Содѐржовати—держать.

Союз святобливе содержували.

Соживець— сожитель.
Соживниця—сожительница.
Сознавати—объявлять лично и устно на судѣ для внесенія въ актовыя книги.
Сознане—1) личное признаніе на судѣ документа. 2) Донесеніе Вознаго по какому нибудь дѣлу.
Сойко—(галицк. сл.) лѣсная ворона.
Соймъ—сеймъ.
Сокúра—топоръ.
Сокірки—раст. Delphinium consolida L.
Сокŏли—сокольи очи.

І в небо соколи
Вознесла по волі,
І вернлась з ялідковь в глубину.

Н. Устіянович.

Соколій перелёт—растеніе Anthyllis Vulneraria L.
Сŏкор, сокорúна—осокоръ, дерево, родъ тополи Populus alba.

Солерос, солянка—растенiе Salicornia herbacea. L.

Солець—патръ.

Солóдкий—сладкiй.

Солоднѐча—сладость.

Соломàха—родъ кушанья, приготовляемаго изъ ржаной муки и воды съ солью.

Дивують Ляхи, вражиї сини,
Шо ті козаки вживають:
Вживають вони щуку-рибаху,
Ще й соломаху з водою. Пѣс.

Солòмин—большая корзина для храненiя рожи въ землянкахъ.

Саломья́к=**саламья́к.** См. выше.

Солони́ця, солони́ще—соляная копь, мѣсторожденiе соли.

Солоній — растенiе Statice tomentèlla Boiss.

Солоній—ротозѣй.

Солопити — *солопити язика* — держать высунутый языкъ.

Солòха—Соломонида.

Сом—рыба Silirús glanis.

Сон—растенiе Pulsatilla pratensis Mill.

Сон-білий—раст. Anemone sylvestirs L.

Сон-блакітний, сон трава—дикорастущiе цвѣты P. patens Mill.

Сòнечко — Божья коровка, насѣкомое Chrysomelmae Murraca.

Сòнце, сòнечко—солнце, солнышко.

Сонцеворòт—12-е Декабря.

Сонько—1) по дѣтски сонъ. *Соньки-дрімки в колисоньці.* Пѣс. 2) Соня 3) Сонливица.

Сонько—сонливецъ.

Сòняшний, сòяшний—солнечный.

Сòняшник, сояшник—подсолнечникъ.

Соняшниковий—подсолнечный.

Сòняшниці—боль въ животѣ; *Соняшниці зняти*—вылѣчить отъ боли живота.

Сопілка=**жоломійка.** См. *Ж.*

Сòплі, сопляки́—возгри.

Сопрін. Супрýн, Супрýсь—*С*офронъ.

Сопти́—храпѣть во время сна.

Сопýха—1) сажа. 2) Дымовая труба.

Сорокiвка—40 грошей, 20-ти копѣечная монета.

Сорокопри́точка—трава Воронецъ Actaea spicata.

Сòром—стыдъ.

Сорòмитися-тьця—стыдиться, краснѣть.

Сороміцький—безстыдный, пахабный.

Соромли́вий, соромля́жій, соромьяжли́вий, соромьязли́вий—стыдливый.

Сосна, сосни́на—сосна Pinus.

Сосонка—растенiе Equisetum sylvestre.

Сососонка полева—растенiе Equisetum arvense L.; *болотна*—Hippuris vulgaris L.

Сотник—начальникъ украинской казацкой станицы.

Сотниківна—дочь Сотника.

Сотниця—$^1/_{100}$ часть.

Сотничиха—жена сотника.

Сотня—часть полковой провинцiи; войсковая станица, волость.

Соффрок—фаршъ; *до софорку*—съ фаршемъ.

Сохрани Боже смерті на Пана Гетьмана—выраженiе находящееся почти во всѣхъ Гетманскихъ Статьяхъ а также въ универсалахъ и грамотахъ.

Соцький—сотскiй.

Сочити—(въ переносномъ смыслѣ) поджидать съ нетерпѣнiемъ.

Сòшки—треножникъ.

Сояшно—нар. солнечно, свѣтло.

Спагнути—догадаться, смекнуть.

Спада́ти—выпадать, упасть.

Спадень—западъ.

Спáдок, спàда, спадкá — наслѣдство, остатокъ, спаденiе, *спадками живитися*—1) поживиться наслѣдiемъ. 2) Что падётъ, спадётъ, перепадётъ.

Спак, вспáк—нар. напротивъ.

Спалàхнути=вспахнýти. См. *В*.

Спалений—сожженный, обгорѣвшій.

Спáлий—усыплённый.

Спалúти—сжечь.

Спальня—родъ экипажа для спанія въ походѣ.

Спанілий—аристократизовавшійся, возгордившійся барствомъ своимъ выскочка.

Спаніліcть—блескъ.

Спаржа=холодок, заячий холодок. См. Х и *З*.

Спáри=шпáри. См. *Ш*.

Спàрній — возбужденный, возвышенный чувствомъ.

Спярáти—возносить, воспарять.

Спаси-Бі! спаси-Біг! — нар. благодарю, спаси-Богъ, спасибо.

Спасити—погубить.

Спасила мя хуста дівки,
Та спасив мя кухоль згорівки.
Галицк. пѣс.

Спасівка—Спасовка, постъ съ 1-го по 15-е Августа.

Спáсти—1) прійти на мысль, задуматься, запечалиться. 2) Вытравить скотомъ траву.

Спахнýти—вспахнуть.

Спáш—потрава.

Спéка—зной, жара.

Спектú—сжечь, изсушить.

Спектúся-тьця—изжариться.

Сперед, спереду—нар. спереди, прежде, съ лицевой стороны, въ прежнее время.

Спермацѐт —мозгъ изъ костей кита бы; отъ Латинскаго spermaleti.

Спѐрчати—противиться, спорить.

Спершу, сперву—нар. сперва, вначалѣ.

Специіал—монета. Величко.

Спиж—1) колокольный металъ, а иногда бронза. 2) Растеніе Cornus sanguinea L.

Спижòвий—мѣдный, бронзовый.

В неділю рано пораненьку города дістали,
Всім церквам Українським верхи по; збивали.
Полотняні образи під кульбаки клали.
Дзвонами спижовими коні наповали,
В святих церквах коні становили.

Народная пѣсня о разореніи Кіева Батыемъ.

Спикатися-тьця—сбѣжаться, собраться.

Мужицьтво з челядю лёзною спикувшися город заило. Величко.

Спúльна—нар. пристально.

Спинàтися-тьця—взбираться на что.

Спинúти—остановить, упять.

Спинúтися-тьця — остановиться, удержаться, перестать.

Спинятú—удерживать.

Спис—копьё, пика.

Списáти—списывать.

Списúця—1) копѣйка 2) Бревко у пики.

Списовидий—остроконечный.

Спит, спúтка—вопросъ.

Спитáний—спрошенный.

Спитàти—спросить.

Спитáтися-тьця—взять позволеніе, спроситься.

Спитник—вопросительный знакъ.

Спúток—опытъ, проба.

Спичка—указка.

Спів, співка, співи—пѣсня, пѣсенка, пѣсни.

Співак, співáка, співач, співець—пѣвунъ, пѣвецъ, пѣвчій.

Співàнка—пѣсенка.

Співáти—пѣть.

Співáчка—пѣвица.

Співуча пташка—пѣвчая птичка.

Співучий—пѣвчій, поющій.

Спід, спуд—низъ, домъ, подъ, изъ.

Спідниця—юбка.

Се дівки честні, непорочні
Яким спідниці не було

Спідняк—нижный мельничный камень въ отличіе оть *верхняка*, верхняго.

Спідтиха—нар. сподтишка.

Спізнатися-тьця—познакомиться.

Спізнитися-тьця—опоздать.

Спільний—общій.

Спільность, спілка—общность, складчина

Спітканий—захваченный, найденный.

Спіткáти—1) встрѣтить, напасть въ расплохъ, застать, постигнуть, случиться. 2) Поддѣть, постигнуть, искусить.

Спіткáтися-тьця—встрѣтиться, приключиться.

Сповúти, сповиваáти—пеленать

Сповитий—находящійся въ пеленахъ.

Сповиток—пелёнки.

Сповитýха—повивальная бабка.

Сповіданий—исповѣдуемый.

Сповідати—исповѣдывать.

Сповідатися-тьця—исповѣдываться.

Сповідач, сповідник—исповѣдникъ.

Сповідачка—исповѣдница.

Сповідь—исповѣдь.

Сповістúти—оповѣстить. извѣстить.

Спóгад—воспоминаніе.

Спогадáти—вспомнить, вздумать.

Спогáдувати—воспоминать.

Споглянути—взглянуть, посмотрѣть.

Сподáвній—старинный, древній.

Сподàрь—сударь.

Сподарка—сударыня.

Сподарство—домохозяйство.

Сподарський—хозяйскій.

Сподівàнє, сподівàння, сподіваннячко—надѣжда, ожиданіе.

Сподівàтися-тьця—надѣяться, ожидать.

Сподоба—*до сподоби*—по душѣ.

Сподòбаннє-я—любовь, привязанность.

Сподòбати—полюбить.

Сподòбатися-тьця—полюбиться, понравиться.

Спожúвок—употребленіе въ пищу.

Споживттє-я—пожива, прибыль, употребленіе.

Спозадàвка—нар. очень давно.

Спозадáвній—давнопрошедній.

Спозаколúшній—давнобывшій.

Спозарàнок—нар. очень рано.

Споки час—нар. сначала. *Споки час праці*—сначала работы.

Спокусúти, спокушàти—искушать, соблазнять.

Біда Польку спокусила,
Пішла Полька за Русина.
Галицк. пѣс.

Спокýта—покаяніе, эпитемія.

Спокýтовати—каяться, нести эпитемію.

Сполèчний—общій.

Спóлка, спілка—1) дружба, согласіе, общество, братство, пріязнь, знакомство. 2) Право на половину чего-либо; съ-обща.

Спóлом, спольнє—нар. вмѣстѣ, совокупно.

Сполотніти—поблѣднѣть, сдѣлаться бѣлымъ какъ полотно.

Сполохати—испугать.

Спомогàти—помогать, вспомоществовать.

[illegible]гач—помощникъ.

[illegible]ия—растеніе Sclerotium clavus Dec.

Спорúш—мелкая травя Polygonum aviculare L.

Спорічки—смородина.

Спорливий—спорящій.

Спорудá—созданіе, твореніе. произведеніе.

Спорудити—создать.

Спорудник—создатель, творецъ, зодчій.

Спорудниця—создательница, строительница.

Спорядити, споряжàти—снарядить.

Спостити—пропостить.

Спотикáйло—1) водка. 2) Храмой.

Спотикач—настойка, наливка.

Спотиньга́—нар. нечаянно, неожиданно.

Спо́чив, спочи́нок, спочі́вка — отдыхъ, сонъ.

Спочива́льня—спальня.

Спочува́ти—заслышать, раздѣлять сердцемъ, переживать.

Спочу́йний—сочувственный.

Спочу́ття—сочувствіе.

Спохи́лость—покатость.

Спра̀ва—1) механизмъ, устройство. 2) Дѣло, тяжба, процессъ, слѣдствіе, справка управленіе, обстоятельство, треба духовная.

Справдѐшний — настоящій, истинный справедливый.

Справди́ти—осуществить, исполнить.

Справди́тися-тьця — сдѣлаться, исполнить.

Спра́вді--нар. точно такъ, въ самомъ дѣлѣ.

Спражки—нар. серьезно, не шутя.

Справляти—сдѣлать, заказать, окончить.

Справниця—зала гдѣ засѣдаетъ судъ.

Заковали, та й одвели
У катуш варшові,
А в справниці осталися.
Судці з авдитором.

Ю. Федькович.

Спра́вова́ннє — (акт. сл.) употребленіе, распоряженіе.

Справова́ти—управлять.

Справоздавство—изданіе.

Справоздавця—(Галицк. сл.) издатель.

Справщик—корректоръ.

Справщиця—корректорша.

Спра̀жній—настоящій, истинный, точный

Спрѐжду—нар. прежде, въ былое время.

Сприти́сний—(Галицк. сл.) выразительный.

Сприто́мний — настоящій, присутствующій.

Спрія́ти—благопріятствовать.

Спроба—опытъ.

Спробований—испытанный, дознанный.

Спожи́ток—пребываніе.

Спромога̀тися-тьця — снискивать средства.

Спромогти́ся—(гл. средн.) разжиться на что либо.

Спро́сний—(акт. сл.) безстыдный, безчестный, мерзкій.

Спрят—вещи, аммуниція.

Вольно уступити з арматою і зо всіми спрятами. Величко.

Спуде́я—ученикъ.

Спуза—пропасть, бездна.

Бо́же, Боже!... „Як стояла“—
Так упала в спузу.

Ю. Федькович.

Спупку—нар. отъ пупа, съ малолѣтства.

Спу́скалка—дѣтская забава зимой, катанье со снѣжной или ледяной горы.

Спуст—заторъ въ 3 ведра.

Спустоша́лий—опустошенный.

Спусто̀шити—опустошить разорить.

Срач—отхожее мѣсто, сортиръ.

Сра́чка, бігунка, дрісля — поносъ, разслабленіе желудка.

Сребло, срібло—серебро.

Сребло живе—ртуть.

Сребло-злото—богатство.

Возьміть собі сребло-злото
Та будьте богаті. Шевченко.

Сребний, сребраний—серебрянный.

Среброгла̀в, злотогла̀в—серебристая или золотистая парча, глазетъ.

Среброзлоцістий—серебренный, вызолоченный.

В сосудах сребозлоцістих. Величко.

Срѐдок—средство.

Сріблохви́лий—среброволнистый.

Сріблянник—сребранникъ.

Срібний—серебряный.

Срібриста тополя—тополь Betus alba L.

Сро́гій — строгій, страшный, ужасный, жестокій.

Срôго—нар. строго.

Срамóтний— постыдный, мерзкий, срамный.

Срамóчу—нар. стыдно.

Срубштак—столярный станокъ.

Ссáти—сосать.

Став, ставок, ставина, ставочок—прудъ, озеро, озерце.

Ставáти—1) становиться происходить, совершаться. 2) Являться въ судъ для разбирателтства.

Ставене — представленіе кого либо къ суду.

Ставити -- представлять въ судъ кого-либо.

Ставлений—лицо которое должно было быть представлено въ судъ.

Стáвний—статный стройный.

Ставни́к—церковный подсвѣшникъ.

Стâдник — 1) пастухъ, табуньщикъ. 2) Жеребецъ, также быкъ, боровъ и проч. для приплоду въ стадѣ вообще животное самецъ, руководящее стадомъ.

Стадни́ця—загонъ для скота.

Стадôл, стодôла — 1) житница, гумно, овинъ; строеніе гдѣ рожь складываютъ, сушатъ и молотятъ. 2) Скотный дворъ. 3) Въ постояломъ дворѣ намётъ вокругъ забора, подъ коимъ ставятъ лошадей и возы.

Стáк—такъ.

Стáлий — постоянный, существовавшій, бывшій.

Стâлка, стáлька—1) простая нитка. 2) Каждая изъ тѣхъ бичевокъ, изъ которыхъ свита верёвка.

Стâн — 1) положеніе, сословіе, классъ. 2) Талія; станъ.

Стани́—верхняя часть женской сорочки, которая бываетъ обыкновенно изъ лучшаго холста.

Станови́сько—лагерь, обиталище, становище, ночлегъ, квартира.

По силі своїй неприятеля громячи, на становиська до війська его жадних живностей і запасів не возили. Скоропадський.

Станови́ще—военный постой.

Доми козацькиі од всяких становищ вільни були.

Станôк—кусокъ холста.

Стáня—конюшня.

Старâ—старуха.

Старѐзний, старéнезний—очень старый

Стâрець, старці—нищій, нищіе

Старѐцький—нищенскій.

Стари́й—старикъ.

Старовâти—1) стараться, пещись, начальствовать, руководить. 2) Проводить старость, оканчивать жизнь.

Старовинâ — старое, былое, старина; пріобрѣтенное отъ предковъ.

Старовічній—древній, исконный.

Старôвний—старательный.

Стародуб — растеніе Laserpium latifolium L. 2) Уѣздный городъ Черниговской губерніи, прежній *Стародубовський Полк.*

Стародубка—растеніе Helleborus niger L.

Старосвітський—старинный.

Стâроста—1) градоначальникъ, старшина, управитель, намѣстникъ королевскій. 2) Въ свадебныхъ обрядахъ старосты, люди старшіе: *дружко* и *сват*, есть и *підстароста*.

Старостич, старостенко—сынъ старосты.

Старôстка—старостишка.

Нецнóтливому Чаплиньскому, бенкартові Литовському, опіякові Польскому, злодію і бездушному здирці Украінскому, Старостку Чегринському ледащиці, злодюзі, мгарю, пьяниці, ошусту і служці хорунжого. Величко.

Старостя́нка—дочь старосты.

Стâрощи—старость.

Стару́шек—(акт. сл.) старикъ,

До Риму прийшли два старушки.
Величко.

Старчук—презрѣнный нищій.

Стасько—Степанъ.

Ста̀та—состояніе.

Ста́тек, ста́ток—имѣніе.

Стате́чний—годный, постоянный, приличный.

Ста̀ти—стать.

Ста̀тися-тьця—сдѣлаться.

Статкова̀ти—выдержать, вытерпѣть, хозяйничать, повиноваться.

В щасті невміє чоловік статковати. Посл.

Ста̀тковий — принадлежащій къ какой либо посудѣ; находящійся въ сосудѣ.

Ста̀ток—1) рогатый скотъ. 2) Имѣніе. 3) Посуда. 4) Судно. 5) Мѣстопребываніе. 6) Порядокъ; благоустройство.

Стеблина—стебель

Стёбнути, стёбонути—ударить, хватить.

Стегно́—лядвія, бедро.

Стёжити—слѣдить, преслѣдовать.

Стёжка, стежечка—тропинка, тропиночка; отъ церковно-Славянскаго—*стезя.*

Стёжка, стёнжка—лента, застежка.

Стёльмах—колёсникъ, тѣлежникъ.

Стельмахський—колесницкій.

Стёля—потолокъ.

Стеменісінько—нар. точнёхонько.

Степ—поле, на коемъ растётъ обильная трава и изрѣдка деревья.

Степа̀н, Стецько́, Стець—Стефанъ.

Степова пивонія—растеніе Paeonia tenuifolia L., иначе по-Украински—*воронець.*

Степовий—степной.

Степовий василёк—цвѣтокъ Salvia sylvestris L

Степовий молочай—растеніе Euphorbia nicaensis Allion.

Степовий ряст—раст. Muscari pallens Fischr.

Степовий яцинт—цвѣтокъ Muscari comosum Mill.

Степови́ки—запорожцы (т. е. жители Херсонской и Екатеринославской губерн.)

Стербельковатий—малорослый человѣкъ.

Стерегти—стеречь.

Стёрня, стёрния—пахатное поле, на которомъ снята жатва.

Стерни́к звичайний—насѣкомое Emberiza milliaria L., иначе по-Украински *каразій, ячмінник.*

Стерни́чий—кормчій, рулевой.

Стидка—руль, кормило.

Стёха, Стёшка—Степанида.

Стидка—безстыдна.

Стидкий—постыдный, мерзкій.

Стидний—срамный, позорный.

Стика́ти—сажать на колъ.

Стина́ти—обезглавить.

Вішано, стинано і мордовано, як злочинців. Лѣт. Самовидца

Стина́тися-тьця—схватываться.

Сти́рта—скирда.

Стирчати—торчать.

Стис—прессъ.

Сти́слий—сдавленный, сжатый, точный, тѣсный, скупой, опредѣленный.

Сти́слость—все узкое, точность, аккуратность.

Стих—1) стихъ, стихи. 2) Урокъ изъ Псалтира или Часослова.

Сти́ха—нар. тихо, потихоньку.

Стібок—стѣжокъ.

Стіг—стогъ сѣна.

Стійка—стойка, стояніе въ караулѣ.

Мов перед судовим на стійці козаки.
І. Гребінка.

Стійло—стойло.

Стіл—столъ.

Стілець, столедь—столикъ, каѳедра.

Стільний—стольный.

Стінка—роща по отлогостямъ горы надъ рѣкою.

Стіни́к=сцільник. См. ниже.

Стінний—способный.

Сто з оком—сто одинъ; *отдячити сто з оком*—воздать съ лихвою, отомстить.

Стовб, стовба, стови — столбъ, свая уменьш. *стовпець, стовбчик.*

Стовбула́—*стовбула́ перекидатися*—коверкаться, паясничать.

Стовбу́р—1) столбъ. 2) Неуклюжій человѣкъ.

Стовбці, стовпці—гречишники.

Стовкти́—столочь.

Стогна́ти—стонать, охать.

Стоголо́вник—растеніе Vaccaria vulgaris Host.

Стожара—мѣсто гдѣ стоитъ сѣно во дворѣ.

Стожильник—растеніе Cnedium venosum Koch.

Сто́колос—раст. Bromus Mollis L. B. squarrosus L.

Стоколоса—растеніе Bromus secalinus.

Стократки—маргаритки Bonnis perennis L.

Сто́кроть—маргаритка Bellis perennis.

Столе́ць—1) аналой церковный. *Поставили столець і молодих звінчали.* 2) Stolec, тронъ, кресло, каѳедра, сѣдалище, мѣсто.

Столе́ць вдовій—акт. сл.) 1) промежутокъ времени, когда вдова, вслѣдъ за смертью мужа, не имѣла права вступать во 2-й бракъ. 2) Часть имущества приходящаяся вдовѣ.

Столѐчний—столичный.

Столечний город Києв. Орлик.

Сто-лих—несчастіе, бѣда.

Сто́льний—престольный.

Сто̀льник—земскій, урядникъ, на обязанности котораго было попеченіе о королевскомъ столѣ, въ случаѣ пріѣзда короля. Впрочемъ, это былъ скорѣе только почетный титулъ.

Стома—усталость.

Стонадцять—112.

Сто́нити—сдѣлать тонкимъ.

Стоновник—грибъ Pyrola minor L.

Стоньга—сороконожка Oniscus murarius.

Стонцёваний—истоптанный.

Сторік, сторіччя—столѣтіе, вѣкъ.

Сторжи́ти—сторговать.

Сторо́га—сторожъ.

Сторо́жа—стража.

Сторожѐвщина—крестьянскій оброкъ по 2 гроша съ дыму. Памят. Кіевъ. III

Сторо̀жкий—осторожный.

Сторожне—нар. осторожно

Сторо́на—страна; партія.

Сторо́на отпорна—(акт. сл.) отвѣтчикъ.

Сторочній—столѣтній.

Сторо́жити—наставлять уши.

Сторч, сторча̀к, сторча̀ка, сторчако́м—нарѣч. къ верху ногами, стремглавъ.

Сторча́ти=стирча́ти. См, выше.

Стосова́тися-тьця—соображаться съ чѣмъ, относиться къ кому.

До того стосуючися і Гетьман розіслав свої універсали. Лѣт. Самов.

Стосоткроть—10,000.

Стосунок—отношенія.

Я во всіми въ добрих стосунках маюся.

Стоя́н=смердючка. См. выше.

Стоя́тися-тьця—стоять, имѣть цѣну.

На єму була біла свита сім кіп стоялася вона. І. Котляревський.

Стра́ва—яство, пища, кушанье.

Стра́вити—1) съѣсть, издержать. 2) Потерять.

Стравний—питательный.

Стракатий—пѣгій.

Странній—путникъ, путешественникъ.

Страння́—путешественница.

Страстник—мученикъ, страдалецъ.

страстниця—мученица.
тра́та—потеря, утрата, казнь, усѣкновеніе.
тра́тити—истребить, убить, издержать.
Стра̀х—1) ужасъ. 2) Нарѣчіе много.
Страха́тися-тьця—страшиться.
Страховина—сказка объ ужасахъ.
Страхови́нний—страшный.
Страхопол̀ох—1) трусъ. 2) Растеніе Xanthium spinosum.
Страхопу́д—(въ насмѣшку) трусъ.
Стре́мя—слѣдъ.

Орлик зоставши зятем Iерцику, вступив в ёго стремя тестевське.

В. Л. Кочубей

Стрепену́тися-тьця— вздрогнуть.
Стриб!—межд. прыгъ!
Стриба́ти—прыгать.
Стрибулькуватий—отличный (?)
Стрибу́чий—1) легко скачущій. Сухой, и легкій.
Стри́гти—стричь, колотить, бить.
Стригу́н, стригунѐць—жеребенокъ, у котораго еще не выросла грива.
Стри́жень—середина сердцевина; быстрина рѣки.
Строй, стрій—уборъ, нарядъ.
Стри́кізка—1) стрекоза. 2) Коромысло въ вѣсахъ.
Стриміти—торчать, выдаваться.
Стри́х—черта, сглаживанье.
Стріва́й!—погоди!
Стріва́ти—встрѣчать; ожидать.
Стріватися-тьця—встрѣчаться.
Стріла, стрілка, стрілочка — стрѣла, стрѣлка, стрѣлочка.
Стрілець—стрѣлокъ.
Стрілиця—растеніе Sagittaria sagittaefolia L.
Стрільцювати—охотничать.
Стрільчиха—жена стрѣлка.
Стрімкий—отвѣсный.
Стрімляти—натыкать.
Стрітення—праздникъ Срѣтенія Господня.
Стріт—встрѣча.
Стріти—встрѣтить.
Стріха—кровля, крыша.
Стріча́ти—встрѣчать.
Стрічка, стрічечка—лента, повязка, ленточка.
Строй—машина.
Стройний—машинный.
Стройник —машинистъ.
Стройниця—машинистка.
Строкста полева—растеніе Centaurea Iacca L.
Строп—потолокъ въ комнатѣ.
Строфовати—(акт. сл.) штрафовать, наказывать.
Строчити—1) дѣлать строку (о шитьѣ) 2) Писать.
Строчка—полоса другаго цвѣта.
Строчок — растеніе Helvella esculenta Pers.
Струг — **байдак**. См. Б.
Стругати—строгать.
Стругну́ти—1) одинъ разъ стругнуть 2) Быстро пойти.
Струмінь, струмо̀чок—струя, ручеекъ.
Стру́нчити—разсерчать, выговаривать.
Струнький—тонкій, стройный.
Стру́снутися-тьця—содрогнуться.
Струти́ти—отравить.
Стрямкий—перпендикулярный.
Стрямко—нар. перпендикулярно.
Сту́день—сѣверъ.
Студе́нний—сѣверный, холодный.
Студо̀ла—**стодол**. См. выше,
Стужати—стяжать.

Не раз я бачив, що добро стужають
Бреде свободно собі розбішак.

I. Верхратський.

Сту́жка—плетеная кадушка или коробка.
Стукотіти—стучать.
Стукотня—стукъ.

Сту́лень—родъ пирога.

Стулигуз — растеніе Lestera ovata L.; иначе по-Украински—*зозулини рушнички; золини слёзи.*

Стулйти—сжать рукою, сомкнуть.

Сту́ма—мракъ, темнота.

Сту́па—толченя, иготь.

Ступак—рысакъ, бѣгунъ.

Сту́пень—градусъ.

Ступі̂р—пестъ, въ толченяхъ, мельницахъ.

Носитьця, як баба зо ступі̂ром. Посл.

Стус—толчокъ.

Стуса́н—ударъ кулакомъ, толчекъ.

Стусну́тися-тьця — сшибиться, сбиться, сдвинуться.

Стяга̂—полоса.

Стяга̀тися-тьця — стягиваться, относиться.

Стягач—растеніе Plantago lanceolata L. а подругимъ Saponoria officinalis L.

Стягну́ти—собрать.

Паньщину і стацію стягнути. Хапенко.

Стя́м—смыслъ.

Стя́митися-тяця—опомниться.

Стя́мок—понятіе, смыслъ.

Стя́ти—срубить, сомкнуть.

Субделекгат — (акт. сл. subdelegatus) исправляющій должность какого нибудь урядника по его порученію; иногда такое исправленіе должности поручалось только для внесенія въ книги одного какого либо документа, ибо документъ этотъ вносился самимъ должностнымъ лицомъ, и тогда субделекгатъ былъ только „ad hunc solum actum.“

Субделекгація—(акт. сл. subdelegatio). исправленіе должности какого-нибудь урядника по его порученію.

Субі̂тка, субі̂тне, суботкове—наказаніе, коему подвергались нѣкогда въ школахъ ученики каждую субботу.

По обіді в суботу мает даскал з дітьми намовлятися, як мають бити против Бога, родичом: на що їм і памятною, субітковою, мает неборонити но чаші школьнії испити. Писано бо есть: Не любляй сина щадить жезла. Уставъ Луцкой Школы 1624.

Сувій, сувійчик, сувійник, сувійничок—кусокъ, свёртокъ, свитокъ холста.

Тобі мамко, да навійнички, а мені да сувійнички. Пѣс.

Сувбра — нотація, выговоръ. суровая рѣчь, торжественно-внушительный тонъ.

Сувбрий—суровый.

Суга́к, сайга́к—дикая степная коза съ съ бѣлыми рогами.

Суда̀чити—судить, рядить.

Суджений—суженый.

Су́днна—сосудъ.

Судо́вий—принадлежащій суду; судья.

Судовик—судебный чиновникъ.

Судопи́с—(акт. сл.) запись, написанное дѣло, процессъ, произведенный судебнымъ порядкомъ.

Судьї̂вна—дочь судьи.

Су́дьний—судейскій.

Судья́, суддя́—1) *Судья́ Генеральний*—президентъ Главнаго Суда въ гетманіи. 2) *Земський в повітовому суді.* 3) *Повковий*—первый членъ Городскаго суда.

Сук—сучекъ, свёртокъ.

Сука, суци́га, су́чище—сука.

Сукамина—тутовое дерево.

Сука̀ти—сучить.

Сукма̀н, сукма̀нка, сукма̀на—родъ сюртука.

Су́кня—женское платье.

Сукня́ний—принадлежащій къ платью.

Сукроватий—угреватый, нечистый, грязный.

Сулá—1 родъ рыбы. 2) Рѣка въ Полтавской губерніи.

Сулія—большая бутыль.

Султанчик=**rogis, палочник**—См. *Р.* и *П.*

Султанчики=**мячка, рогоза.** *М.* и *Р.*

Суме́ння—вензель именной.

Сумирний—смирный, скромный, тихій.

Сумирно—нар. тихо, смирно.

Сумленне, сумлéння, сумління—совѣсть.

Сумма їстна—(акт. сл.) капиталъ независимо отъ процентовъ иначе еще *сумма їстотня або оригінальна*, summa originalis.

Су́мний — печальный, боязливый, опасный, страшный.

Су́мно—нар. страшно.

Сумованне, сумо́та, сум—уныніе, грусть, печаль, тоска, страхъ.

Сумовáти—печалиться, грустить, горевать, тосковать, страшиться.

Сумовáтний, сумоватенький—печальный.

Сумпт—(акт. сл. sumo, sumpsi, sumptum) издержки, счетъ.

Сумя́тия—смятеніе, тревога.

Суни́ця, суни́чник—земляника Fragaria.

Су́нка, суночка—котомка, сумочка.

Су́нути—двинуть.

Суну́тися-тьця—двинуться.

Суперéчка—споръ, противорѣчіе

І межи святими буває суперéчка. Посл.

Су́пити—хмурить, морщить.

Су́плаття—костюмъ, гардеробъ.

Нехай срібла намножять, як полови,
А суплаття надбають повні скрині,—
Оддягнуцця у ту одѐжу праві,
Поділяцця грошима непорочні.

П. Ратай.

Супліка—письмо, прозьба, жалоба, челобитье; отъ Латинскаго suplices literae.

Суплікованне—челобитье, прозьба.

Суплікувáти—просить письменно.

Супо́нити—бить ремнемъ.

Супо́ня—ремень у хомута.

Супорбсая—беременная (о свиньяхъ).

Супруг, супру́га—пара воловъ.

Супте́льний—хорошо сложенный, красивый.

Сура́жний, сура́жній—смѣшанный, нечистый.

Сургáч—сургучъ.

Сурéлі—ляшки.

Суремка—труба, рожокъ музыкальный.

Су́ржик — смѣшанный зерновой хлѣбъ, когда къ засѣву новаго хлѣба поднимется прошлогодній.

Суріпиця, свіріпа—рапсъ Brassica Napus L. Var. oleifera Dc.

Су́рмà—труба музыкальная.

Су́рмач—трубачъ.

Сурми́ти—трубить.

Сурми засурмили,
Бубни забубніли, заорали. Пѣс.

Сусіда—сосѣдъ; безземельный крестьянинъ; *пійти у сусіди*—жить въ чужомъ домѣ, продавши свой, или не имѣя онаго.

Сусідами тут зовуцця, хто біля кого живе... тілько і ті ще, хто в чужій хаті не наймом. Буде от-се в чоловіка хата порожня, і він пустив в її кого жить, той вже і сусіда ёго, хоть би та хата була геть де небудь од ёго хоть би за селом, або і в другому селі. Сіх сусідів ще иноді і підсусідками зовуть; тільки то вже по пісьменному, а народ просто: „Сей чоловік“ каже, „сусіда мій.“ Номис.

Сусіль—междометіе выражающее собою моментъ внезапнаго появленія.

Ті стережуть, а вони сусіль у хату.

Сусілка—сосуля, замерзшая въ рожокъ вода подъ кровлею.

Суслик—небольшой звѣрь, составляющій съ родами бѣлки и сурка одно семейство Mus citilus vulgaris, spermohpilus.

Суслики—родъ пряниковъ.

Сутемно—нар. сумрачно, темновато.

Сутеніти—смеркаться, темнѣть.

Сутий—сущій, настоящій; богато чѣмъ преисполненный.

Сутінь—полутѣнь.

Сутки—узкій коридоръ, проходъ.

Суто—костюмъ.

Сутозолотий—настоящій, золотой, червонный.

Суточки—уголъ.

Завівши мене в суточки та й каже: „пристаньмо й ми, братіку, в колії.“
П. Куліш.

Сутяга—ябедникъ.

Сухий четвер = Русальчин Великдень. См. *Р.*

Сухмене—сухое мѣсто.

На острів лодки водниї сухменем позатягали. Величко.

Суховершки=лоєк, лоюк.—См. *Л.*

Суходіл, суходол—материкъ.

Сухозлотиця—фольга, мишура.

Сухомлявий—чахотный, сухой.

Сухоперий — вымытый на просто (о бѣлье), безъ бученія.

Сухорогий віл—худощавый тощій быкъ.

Сухота, сухотонька печаль, зазнобушка.

Дівчино сухотонько моя!

Сучасний—современный, настоящій.

Сучий—сукинъ.

Суш—сухое дерево.

Сущики—сухіе крендели.

Схаб—плечо, ребро свиное или баранье

Схадзка—сходка.

Аби жадних схадзок і бесід не мали.
Величко.

Схажка—собраніе сходка.

Не отходючи, мають поставить два брати до другої схажки. Чинъ Львовск. Братства.

Схаменутися-тьця — опомниться, прійти въ себя.

Схибнути — отступиться, промахнуться сойти съ правого пути.

Схизматик—отступникъ, раскольникъ. Этимъ именемъ Поляки называли православныхъ.

Схизматицький, схизматичний—раскольническій, отщепенскій.

Схилий, схильний—склонный.

Схиляти, схиляти—склонять, наклонять.

Схильчивий—сговорчивый.

Схильчивость—податливость, сговорчивость.

Схилятися-тьця — наклоняться, склоняться.

Схованка—спрятанка.

Схование—сбереженіе.

Сховати—1) спрятать. 2) Похоронить мертвое тѣло.

Сховатися-тьця—спрятаться.

Сховник—ларецъ.

Сховок=схованка. См. выше.

Лихий сховок і доброго попсує. Посл.

Сход—1) восхожденіе, востокъ. 2) Сельское кладбище.

Сходень—востокъ.

Сходи, сходці—ступени, сходы, лѣстница.

Сходовий—восточный.

Схожий—похожій.

Схопити—схватить.

Схопитися-тьця, схоплюватися-тьця — вскочить на ноги-схватиться.

Сцільники—медовые соты.

Сцілющий—цѣлебный. цѣлительный.

Сціпляти — сжимать. *Сціпила зуби від злості.*

Счахати—остывать, охлаждаться.

Счепити—сцѣпить.

Счепурля́ти—очищать, убирать.
Счервоні́ти—покраснѣть.
Счильніш-є—нар. плотнѣе, тѣснѣе.
Счи́нити—сдѣлать, совершить, поднять
Счинитися-ться—произойти, сдѣлаться.
Счисток=**чистець**, **чистяк** См. *Ч*.
Счу́тися-ться, **счува̀тися-ться** — опомниться, оглядѣться.
Сфора—свора, соединеніе
Сфорова̀ти, **схворова̀ти**—соединить.
Сфорова̀тися-ться —соединиться.
Сфорцова́тися-ться—ускорять.
Сябриня, **сябро́ва**—сосѣдка.
Сябро́—сосѣдъ.
Сяга̀ти—посягать, отваживаться.
Ся́йво, **ся́єво північне**—сѣверное сіяніе.
Сяка̀ти—сморкаться.
Сякий—таковой, таковскій.
Сяпра—соперница, антагонистка, противница.
Сяпро—противникъ.
Ся́ти, **ся́яти**—сіять, блистать.

Т.

Та—союзъ и, да. *Пан та собака.*
Та-ба̀!—и чтожъ! но увы!
Таба̀ка—нюхательный табакъ.
Таба́х—гулъ гулъ, шумъ.
Табачка — растеніе Ranuncullus scelerutus.
Таба̀шний—табачный.
Таба̀шник—потребитель табаку.
Табин—родъ матеріи.
Даровав лектичку свою з балдахином табину зеленою з злптими квіточками. Величко.
Табор, **табур**—лагерь; обозъ; вагенбургъ; стадо.
Табуляція—росписка.
Табу́н—стадо птицъ или лошадей.
Табу́ньщик—стадникъ.
Таджє́ж—разумѣется, конечно.
Таємний—тайный.
Таємность, **таємниця**—тайна.
Тай, **та й**—союзъ да, и.
Так-де!—такъ куда.
Таки-так—нар. совершенно такъ.
Таківський—таковскій.
Такічки, **такечки**—такъ, вотъ какъ.
Такса—1) оцѣнка судомъ какой либо вещи. 2) Опредѣленное закономъ вознагражденіе за украденнаго, и убитаго и т. под. крестьянина и вообще за убытки.
Та̀к-са̀ме—нар. совершенно такъ, точно такъ.
Талаба̀н, **тарлаба̀н** -растеніе Spiraea Filipendùla L иначе по-Украински—*поритник*.
Талан—участь, счастіе, доля; дарованіе, способность, талантъ.
Талимба̀си, **таламба̀с**, **телембас**, **тулумба̀с**—тимпанъ, родъ бубна.
Талірка, **тарілка**—тарѣлка.
Таловірка—родъ сельдя.
Таляр—талеръ, 2 гульдена.
Тамбор—барабанщикъ.
Як стали тамбори дрібний вірбіль грати. Ю. Федьковичъ.
Таметов=**цвинтарь**. См. *Ц*.
Та̀мечка, **та̀мечки**—нар. тамъ, въ томъ мѣстѣ, въ той сторонѣ.
Тамова̀ти—гатить, запрудить, остановить теченіе воды
Тиха вода береги ломить, а бистра тамує. Посл.
Та́ній, **та̀ньшій**—дешевый.
Тано̀к, **тано̀чок**—хороводная игра дѣвицъ.
Ой у місті Немірові дівок танок ходить. Пѣс.

Тàнути—таять, угасать, истлѣвать.
Танцювàти, тàньчити—танцевать.
Танцю́ра—танцоръ, любитель танцевъ.
Танцюри́стка—танцовщица.
Тарабан—барабанъ.

А за Днiстра тарабани.
Глухо-глухо гули.
Ю. Федькович.

Тарадàйка — малая повозка; возокъ на двухъ колёсахъ.
Таранковàтий—пѣгiй, рябой отъ оспы.
Тарàнь—родъ рыбы, лабарданъ, сушеная треска.
Тарган—Blatta.
Тарель—таляр. См. выше.
Тарифа—(акт. сл. toryffa) раскладка податей, окладной листъ извѣстнаго воеводства, въ которомъ показывалось и число жителей или „дымовъ", подлежавшихъ обложенiю.
Тасовàти—колотить, бить.
Татарвá—(собират.) Татары.
Татарське зiлля=аер. См. *А*.
Татарщина—Татарiя.
Татарю́га, Татарю́ка—Татаринъ.
Тáто, тату́сь—отецъ, батюшка.
Тáхелька—дощечка.
Тахтарити—тащить.
Таця—подносъ.
Тачати—шить сапоги.
Ташовàти—тасовать, раскладывать.
Ташовàтися-ться—приводить въ порядокъ.
Тàя—та, сiя.
Твáнь, тваню́ка—тина, грязь, болото.

З поменѣноï твані і грузкости вибейкавшися, дерутьця Ляхи на прикрую гору, а часть їх загрузла і другим путь затарасовала. Величко.

Твар—лице.
Тварь, тварю́ка—тварь, животное.
Твiй—твой.
Твóриво—созданiе.
Тевкати—сильно качать или трусить.
Теди—(акт. союзъ) тогда.
Теж—тоже, также, то самое.
Текач—просо.
Телемак—колокольчикъ.
Телéнькати—звенѣть.
Теленень—болтунъ; болванъ, дуракъ.
Теленний—болтливый, глупый.
Телесоватися-ться—скучать, нудиться
Телиця—телушка, корова.
Тéльбухи=требухи. См. ниже.
Тельмóм—нар. съ азартомъ.

Або рвоне опять тельмом,
То знав вольнійше его спускае
Мотилёк в муках загибае.
I. Вёрхратський.

Теля́, теля́тко—теленокъ.
Теменжéне—давленiе, преслѣдованiе.
Теменжити—преслѣдовать.
Темни́к—погребъ, лёхъ.
Темнiсiнький—сáмый темный.
Темнóта—невѣжественность; безграмотный людъ; темнота.
Темперовàти—(акт. сл.) чинить.
Тèмрява—мракъ, темнота.
Тéмрявий—сумрачный, тёмный.
Тенгериця—кукуруза.
Тендiтний—нѣжный, деликатный, тонкiй, учтивый, смиренный.
Тендiтник—изнѣженный, избалованный человѣкъ.
Тендiтниця—нѣженка.
Тендiтничати, тендiтниковати — нѣжничать.
Тéнтра, Тèнтрiв—островъ близъ Днѣпровскаго Лимана и Кинбургской косы.
Тенута—(акт. сл. tenuta) арендная плата.
Тепèр, теперèчки, тепèреньки—нар. нынѣ, теперъ.
Тепéречний—настоящiй, теперешнiй.
Теплець—теплородъ.

Теплий—тёплый, южный.
Теплий край—южный берегъ.
Теплівщина—тропическія страны.
Тепло́—теплота.
Те́плого Оле́кси—17-е Марта Алексѣя Божія Человѣка. Съ этого дня въ Украинѣ начинаютъ выставлять пчелиные ульи.
Тепломір—термометръ.
Тепрє—нар. теперъ.
Тереве́ні-ве̂ні—галиматья, чепуха.
Терези́—коромысло на вѣсахъ.

Поламались терези, сіль важучи на вози..

Теремо́к—бумажные цвѣты для украшенія образовъ.
Терен, терн, тернівник—кустарное плодовитое дерево Prunus spinosa L.; другой видъ терновника называется *тарнослив.*
Терли́ця—1) деревянное сѣдло, въ которомъ назади находится небольшой лучокъ Mrongovius. 2) Терка, или инструментъ, коимъ растираютъ лёнъ.
Терментиля—растеніе Potentilla Tormentella Schrank; иначе по-Украински—*дубровка, кур-зілля.*
Те́рмин—окончаніе, заключеніе, *в термині*—нар. кратко,
Тѐрниця=терли́ця. См. выше.
Тернівка—водка настоянная на терновыхъ ягодахъ.
Терпибіда—растеніе Ranunculus acris.
Терпіжка—терпѣніе, ожиданіе.
Терплячий—терпѣливый.
Терти́ця—тёсъ, доска.
Терти́шник — пильщикъ, выпиливающій изъ брусьевъ доски.
Те́ртушка—терка.
Те́сельский—столярный.
Тескни́ця—тоска, печаль.

Тесля—плотникъ, столяръ, зодчій, ремесленникъ.
Тѐсник, тесельчик—столяръ.

Ой шло, шло, два тесельчика;
Січуть, рубають самбор деревце.
Пѣс.

Тесть—жениинъ отецъ.
Теста́мент—(акт. сл. testamentum) духовное завѣщаніе.
Тестатор—(акт. сл. testator) завѣщатель.
Тестімонія—(акт. сл. testimonium) свидѣтельство, свидѣтельское показаніе.
Тетеря, тетервак—1) тюра; остатки кислаго ржанаго тѣста солью приправленнаго. 2) Птица тетеревъ. 3) *Тетері дати*—убрать всё; съѣсть все.
Тихомо́жний—тихій, скрытный.
Ти́ць, ти́ці—(Галиц. сл.) полнота, тучность.
Вовк через посли не тие. Пословица.
Ти́ць!—междоим. тыкъ! *Тиць ёму́ піро в руки.*
Ти́чет—*що ся ти́чеш*—что касается.
Тичи́на—вѣха.
Тичо́к—1) *ти́чка подути*—попробовать силы. 2) Колъ.
Ти́ша—тишина, затишье.
Ти́шковатися-тьця—говорить, сидѣть тихо.

Панночки звістно тишкуючись, на сміх його с паничами піднімали. П. Куліш.

Ти́ждень—7 дней, недѣля.
Тижднёвий, тижнёвий—недѣльный, седмичный.
Тизке́ні—(акт. сл.) возжи.

Брюховецький своёму щастю тизкенів попустивши Величко.

Тий, та̀я, то̂е—тотъ, та, то.
Ти́кати—(акт. сл.) касаться, относиться. *Тикати рішення.*
Ти́ква—1) родъ кувшина. 2) Арбузъ—кабакъ.

Ти́лекрот, клекрот—нар. столько, сколько. *Клекрот Військо Запорозське насисильство терпіло, тилекрот принуждено було кровію і одвагами цілості прав і вільностей своїх боронити.*

Орлик.

Тильчастий—массивный.

Тилягі́—латы изъ желѣзныхъ или серебрянныхъ дощечекъ, нашитыхъ на бархатѣ, сукнѣ, или кожѣ, то что у Великороссіянъ *куяки*. П. Куліш.

Тиміш, Тимось—Тимофѣй.

Ти́муш—союзъ будетъ, какъ-бы, словно. *Закопилив пику, тимуш тертого хріну понюхав.*

Ти́н—плетень, заборъ, частоколъ.

Тина—растеніе Conferva.

Тинѐтця—(безл. гл.) случиться, попадется, встрѣтится.

Ти́нфа, ти́мфа—1) грубая шутка пускать кому (сонному) дымъ въ носъ или въ глаза. *Тинфи дати.* 2) Польская старая монета въ 20 коп.

Тиня́тися-тьця — шляться около заборовъ, безцѣльно бродить.

Типѐць -растеніе Festuca ovina L.

Ти́рити—тащить. *Коняка на силу тирить.*

Тирка́тий—драчливый.

Тирли́ч—трава горечавка Gentiana Amarella L.

„Хто тирлич носить на шиї, той завше буде в ласці у панів.“ „Кажуть, що як відьми збіраютьця летіти то мастять собі під пахвами.“

Народ. пов.

Ти́рло—мѣсто для сходки, соединенія, препровожденія времени и проч.

Ти́рса—ковыль-трава.

Тис—дерево тисъ Taxus baccata L.

Тиск—толпа, множество.

Ти́снява—тѣснота.

І тиснява і гук і драча.

Бодянський.

Тись—ты. *Тись покинув сестру сиротоньку.* І. Федькович.

Тисячоголов, стоголов—растеніе Vacca̒ria vulgaris Host.

Ти́тар—ктиторъ, настоятель, церковный староста.

Титаренко—сынъ ктитора или церковнаго старосты.

Титариха—жена *титаря.*

Титарівна—дочь ктитора.

Тита́рня—ктиторня, столъ, сундукъ, на которомъ въ церквахъ продаютъ восковыя свѣчи. *)

Тишком —нар. втихомолку.

Тіка́ти—уходить, бѣжать.

Тіки—нар. столько.

Тіліпатися-тьця—болтаться, качаться.

А китиці то сюди, то туди тіліпаютця.

Гр. Квітка.

Тільки, тілько—нар. только, столько.

Тімаха—повѣса, разгульный удалый.

Тімешниця—головная нечистота.

Тіми́н=цми́н. См. *Ц.*

Тінь—тѣнь.

Тінявий—темноватый.

Тісна ба́ба—игра въ тиски.

Тітка, тіточка, тітуся—тётка, тётушка, тётинька.

Тка́ля—женщина ткачъ.

Ткани́на—ткань, матерія.

Тка́нка—шерстяная тканная матерія. *Продай дівчино тканку—шерстянку.*

Пѣс.

Тка́цький—ткаческій.

Тломити—уничтожать, загашать.

---

*) *Примѣч.* По недосмотру слѣдующее за симъ слово *тихомо́жний* и 7 другихъ слѣдующихъ за нимъ словъ помѣщены на предъидущей страницѣ. Ошибка явилась при перетасовкѣ словъ, произведенной вслѣдствіе (независящаго отъ меня) измѣненія принятаго мною алфавита. *Авторъ.*

Тломок—1) узѣлъ, чемоданъ. 2) Багажъ.

Тлумачѐння—переводъ, изъясненіе.

Тлума́чити—переводить, изъяснять.

Тлу́мка—мерещенье, отуманеніе взора, или понятія.

Тлу́стий—толстый, жирный.

Тия́но—нар, печально скучно.

Това́льня, тува̀льня—большое полотенце на алтарѣ.

Това̀р—рогатый скотъ.

Жениха придбаемо самі із товаром і вівцями. Пѣс.

Това̀рина, товаря́ка—скотина, животное.

Тавари́ство—1) товарищество, компанія. 2) Чиновничество Казацкаго Войска. 3) Артель.

Товарищ—1) другъ, пріятель. 2) *Товарищ Військовий*—адъютантъ въ козацкой сотнѣ. 3) *Товарищ значковий*—хранитель малаго знамени.

Товарята—телята.

Товаря́чий—скотской.

Товк—толкъ.

Товка́ти—толкать, пихать.

Товкатися-тьця—шататься.

Товка́ч, товка̀чка—толкачъ, пестикъ для ступки.

Товкма́чити — толочь, колотить, бить, вколачивать, затверживать.

Товкти—толочь, твердить, заучивать.

Товктися—(гл. средн.) толочься, возиться.

Товкува́ти—толковать.

Товку́щий—2) толкущій. 2) Заботливый, неугомонный, прилежный, разбитый.

То̀впа—толпа.

Товпи́тися-тьця—толпиться, тѣсниться.

Товпіга—толстякъ, здоровякъ, нескладный мужчина.

Товстий—толстый.

Товстун—растеніе Nuphar luteum Smith.

Товстуха—растеніе Gentiana cruciata L.; иначе по-Украински—*лихоманник*.

Товстю́чий—оченъ толстый, жирный.

То́гді, то́ді—нар. тогда.

Тогдішний—тогдашній.

Тогобо́чній — по правой сторонѣ рѣки Днѣпра находящійся.

Тогб́дній—принадлежащій тому прошедшедшему времени, о которомъ говорится.

То́е—союзъ то, какъ бы.

То̀ж-ба́к, то́ж-па́к—вотъ еще! еще бы! какъ-же!

То́жто—союзъ то-то.

То̀й, тая́, то́е—тотъ, та, то.

То́йді—то̀гді. См. выше.

Ток, тік — гумно, мѣсто гдѣ молотятъ хлѣбъ.

Токотіти—мѣрно и тихо стучать (о часахъ).

Толань—растеніе Berteroa incana Dc. иначе по-Украински—*іковка, бабишник*.

То́лока—выгонъ, пастбище для скота.

Толо́ка—1) смятый, потолоченный хлѣбъ. 2) Работа обществомъ за угощеніе для священника, помѣщика и проч.

Толо́чити—мять вытаптывать.

Толуб, толуп—туловище.

Тонконіг, тонконожка—полевая трава Festuca ovina L,; иначе по-Украински—*типець*.

То̀ня — 1) мѣсто гдѣ ловятъ рыбу. 2) Крайняя опасность.

В якій нещастливій тоні будучи Дмитрашко писав до Гетьмана слёзне обширне виміряючись. Величко.

Топелиця—(Галиц. сл.) русалка.

Топи́ло—ложбина съ водою, лужа.

Топілька—Arenaria serpullifolia.

Тор—дорога, путь, слѣды, колея.

То̀рба, торби́на, торбинка, торбиночка—котомка, котомочка, мѣшокъ у нищихъ.

Коли кого лих налякае, то посл і й торба спать не дасть. Погов.

Торг—рынокъ, базаръ.

Торік—нар. прошлаго году, въ прошедшемъ году.

Торіч, сіріч—то есть.

Торічній, торочній—прошлогодній.

Торкати—слабо толкать, поталкивать.

Торкатися-тьця—прикасаться, дотрогиваться.

Торкнути—тронуть, прикоснуться.

Торок=**торік.** См. выше.

Торока́—ремни у задней сѣдельной луки, коими что-либо привязывается.

Тороплений—остолбенѣвшій.

Торох—стукъ, гулъ.

Торохкотіти—болтать безъ умолку, гремѣть.

Торохтій—болтунъ.

Торохтійка—болтунья, трещотка.

Торохтіти — чѣмъ - либо производить шумъ, гремѣть, стучать.

Торочити—болтать, говорить вздоръ.

Торчак — растеніе Helvella esculenta Pers.

То-те—нар. именно, такъ и есть.

Тоскливець—тоскующій.

Тоскно—нар. печально, грустно.

Ой і в мене журні думи
Тоскно затужили.
Ю. Федькович.

Тотожний—тождественный.

Тото́жность—тождественность.

Тоя — растеніе Aconitum Napellus L.; иначе по-Украински—*борець*.

Тра̀, трѐба—надо, нужно.

Тра̀вень—Апрѣль.

Травний—вкусный, питательный.

Травник—гербарій.

Травьяний—травянистый.

Травьяника — распорядитель на сѣнокосахъ и смотритель за сѣномъ.

Травянець—растеніе Diathus Carthusianorum L.; иначе по-Украински—*полеві гвоздички.*

Трактова́ти—угощать.

Трандафиль, повна рожа — роза Rosa centifolia L.

Тра̀па—случай, происшествіе.

Трапе́зна кімна́та—столовая.

Тра̀пити—трафить.

Тра̀питися-тьця—случиться.

Тра̀пля=**тра̀па.** См. выше.

Трапля́тися-тьця—случаться, попадаться.

Трафу́нок—(акт. сл.) 1) случай. 2) Бѣда.

Вперед було дожидатися смерті, а нежелі таковою трафунку родичеві моему. Гр. Самойлович, 1687.

Трѐа=**тра̀, трѐба.** См. выше.

Трѐба, тріба—1) необходимость, потребность. 2) Нарѣчіе надо, нужно.

Требуха́=**тельбухи.** См. выше.

Трейця́тий—(Галицк. сл.) тридцатый.

Трѐйчи, трічі—нар. трижды, три раза.

Трембач—трубачъ.

Тремтіти—дрожать трепетать.

Третяк—трехлѣтній бычокъ.

Трещати, тріщати—шумѣть.

Триб—(акт. сл.) побужденіе, средство, путь.

Трибулька — растеніе Allium Schoenaprasum L.

Трибунал—(акт. сл. tribunal) судъ высшей инстанціи, въ который переходили дѣла по аппелляціи изъ гродскихъ и земскихъ судовъ. Трибунальскихъ судовъ было нѣсколько и каждый изъ нихъ имѣлъ свой округъ; нынѣшнія югозападныя губерніи входили напр. въ составъ округа Люблинскаго Трибунала.

Тривалий, тревалий—прочный.

Громадсковъ працевъ зоздвигнутъ

Хороший хором і тревалий—
Нерукотворний, вічно сталий.
І. Верхратський.

Тривáння—ожиданіе.

Тридцáтовий—состоящій изъ 30-ти.

Тризнище—поле битвы.

Тризнувати—сражаться, пировать послѣ боя.

Трийцáтий—тридцатый.

Трикрàт—кубъ.

Трикрàтний—кубическій.

Трилистник=**бобовник**. См. *Б.*

Тримàти—держать, владѣть.

Тримбіта, трумбета—пастушій или охотничій рогъ.

Аби по мені з-раз хоть затужила.
Тримбіта мила. І. Федькович.

Тринди́кати—бить баклуши.

Трискотáти—трещать.

Три́стя—1) болото, лужа. 2) Тюрма.

Трівай—погоди, жди, постой.

Тріва̀льний—прочный.

Тріва̀ти—ожидать, терпѣть.

Тріма̀ти=**тримáти**. См. выше.

Тріпотáти—трепетать, дрожать.

Тріски, трісочки—щепки, щепочки.

Тріскотня—трескотня, частый трескъ.

Тріснути — производить трескъ, сильно ударить.

Тріс!—межд. тресь!

Трой-зілле—трилистникъ.

Тройко—трое.

Тройця—растеніе Veronica prostrata L.

Тройча̀к—растеніе Lytrum Salicaria L.; иначе по-Украински—*плàкун, твердяк, залізняк червоний.*

Тройча̀тка—плеть съ тремя концами.

Трóїста музи́ка — скрыпка, цымбалы и бубенъ.

Троїстий—тройственный.

Троїстность—тройственность.

Троїцькі пісні—пѣсни которыя поютъ обыкнованно во время *Зелéних Свя́т*, начиная съ Духова дня, которымъ называется въ Украинѣ и Запорожьи обѣихъ сторонъ Днѣпра, а также и въ Черноморіи, воскресеніе, а *Троїця*, т. е. Троицынъ день празднуется въ понедѣльникъ.

Троїця—Троица.

Трóки—родъ сѣдельнаго прибора, состоящаго изъ разныхъ ремешковъ и тесемокъ.

Трона̀—стезя, слѣдъ.

Тропáк, гоцáк—родъ танца.

Трóска—печальная мысль, забота.

Троскати—пожирать.

А сестрицю-жалібницю
Люта троскала печаль.
І. Федькович.

Троскливий—снѣдающій, пожирающій.

Трохá—чуть ли, едвали, немного, нѣсколько.

Трòхи, трошки, трошéчки—немного, мало, нѣсколько, мало по малу, по-немногу, по-немножку, чуть-чуть.

Трощи́ти—сокрушать, ломать на мелкія части, превращать въ щепки, трощить.

Трóяк—1) три четвертака или 75 коп. сер. 2) Тріумвиратъ, троица.

Троя́н—1) растеніе Trifolium pratense L.; иначе по-Украински — *Івасик, конюшина, попки, вязіль, дятловина.* 2) Родъ дѣтской игры.

Троя́нда—роза (центифолія) Rosa centifolia L.

Трудови́тий—трудолюбивый, прилежный, пріобрѣтенный трудомъ.

Трудя́щий—дѣятельный.

Тру́па—гробъ, гробница.

Тру́нок—напитокъ, отъ Нѣмецкаго trinken.

Трупарня—часовня для мертвыхъ тѣлъ.

Що ступить, камінь йойкне, більше
нічь не чути,

Хиба в кутку в трупарні розначливі нути. І. Федькович.

Трус—1) землетрясеніе. 2) Обыскъ.

Трусити—сыпать, чистить, обыскивать, потрясать.

Ревидовати і трусити їх річей, в обозі ніхто не будеть. Величко.

Сегодня комин трусили

Трусітися-тьця—трястись.

Труск—сухой хворостъ.

Трут—1) губка, трутъ. 2) Растеніе Polynorus igniarius Fr.; иначе по-Украински—*губка, трутник.*

Трута—отрава, ядъ.

Трутизна — отравленіе, ядовитое вещество.

Трутний—ядовитый.

Труфель—растеніе Tuber cibarium Sibth.

Трухати, трюхати—бѣжать рысцой.

Трухва—гниль въ деревѣ, труха.

Трухла—согнившая колода.

Трухлий, трухлявий—согнившій, истлѣвшій.

Очи світятьця, як трухле дерево у в-осені. І. Галка.

Тручати—толкать, пихать, ставить.

Трял—болѣзнь, недугъ.

Трямки—перекладины, подъ потолкомъ.

Трясучка, трясця—лихорадка.

Тряскати—хлыстать, щелкать.

Трясучка—растеніе Brisa media L.

Тубблець, тубілець—туземецъ.

Тубблія—туземное народонаселеніе.

Тубблка, тубілка—туземка.

Тубольний—туземный.

Тувальня=**товальня.** См. выше.

Туга—печаль.

Тудеж—(акт. сл.) туда же, притомъ, близко, сейчасъ.

Тудбю—туда, сюда.

Тужурок—баранья куртка.

Тузинок—самое дешевое сукно.

Тулити—прижимать, прикладать.

Тулитися-тьця — прижиматься, сторониться.

Тулоб—туловище.

Туломбас, тулумбас—бубенъ.

Тулятися-тьця—скитаться, слоняться.

Туманіти—покрываться туманомъ; глупѣть.

Тумульт--(акт. сл. tumultus) тревога, шумъ.

В обозі учинився тумульт. Величко.

Тупати—стучать ногами.

Туперь, тупирь — глупецъ, тупоумный человѣкъ.

Тупиця—1) тупой топоръ. 2) Глупецъ.

Тупкати—клепать, клеветать.

Тупотіти—топать, стучать ногами.

Тупцювати—толочь ногами на одномъ мѣстѣ.

Тур—буйволъ, быкъ, дикій волъ.

Турба, турбота—забота.

Турбація—безпокойство; *заживати турбації*—безпокоиться.

Турбовати, турбувати — безпокоить, утруждать, тревожить.

Турготіти—стучать, дребезжать.

Тургун—растеніе Artemisia Dracunculus L.; иначе по-Украински—*экстрогон, острогон.*

Турецький, турський—турецкій.

Туреччина, Туретчина—Турція.

Туркати—наговорить, оболгать, навести на мысль.

Туркот, туркут—турманъ, косматый голубь.

Туран—Carabus.

Тусан—толчокъ кулакомъ.

Тута, тутеньки, тутка, тутки, тутечка, тутечки—нар. тутъ, здѣсь.

Туteля—(акт. сл. tutella) опека, попечительство.

Тутешній—здѣшній, мѣстный.

Тутір, тутор—(акт. сл. tutor) опекунъ, попечитель.

Туторія—актъ которымъ поручалась кому-либо опека надъ малолѣтними и ихъ имуществомъ.

Тьха—*тьху дати*—разбить, крѣпко наказать., *чим тьху*—что есть силы, со всей мочи.

Тютюнниця—табачница.

Тьмавий—туманный.

А тьмавиі зникнуть мороки по волі,
Тяженний зикне тих мороків гнет.
I. Верхратський.

Тюкати—покрикивать тю! тю!

Тюліпан—тюльпанъ Tulipa Gesneriana L.

Тюпати—трухати. См. выше.

Тюпки—нар. рысью, рысцою.

Тюпотіти — производить шумъ своимъ бѣгомъ.

Аж тюпотить; ледві поспішаеться.
Номис.

Тютьки—нар. не вдогадъ, не вдомекъ.

Тютю! — эхъ, какой! *Тютю дурна!*—о дура!

Тютюн—курительный табакъ Nicotiana rustica L.

Тютюнник—табачникъ.

Тютюновий, тютюнний—табачный.

Тяблиця—таблица, доска.

Тябличка—влагалище (Берында).

Тяг — *тягу дати* — уйти, убѣжать, скрыться.

Тягальник—работникъ на сѣнокосѣ.

Тягарь—пространство.

I під лук ёго зводистий
Найвисшиї кораблі
Ідуть вільно; не волочуть,
Горі на цім тварі.
I. Верхратський.

Тягиня—городъ, нынѣ селеніе въ Херсонскомъ уѣздѣ, между рѣкою Ингульцемъ и гор. Бериславомъ или Кизикерманомъ.

Тяглий—оброчный, податной; имѣющій рабочій скотъ крестьянинъ.

Тягти, тягнути—тягнуть.

Тяж—баластъ.

Тяжар, тяжари—тяжесть, бремя.

Притиснути будучи тяжарем сим.
Самойлович. 1686 г.

Тяжина—1) вѣсъ, тяжесть. 2) Пестрядь, пестрое, полосатое полотно.

Тяжиновий, тяжовий—сдѣланный, сшитый изъ пестряди, полосатого холста.

Тяжко, тяженько—нар тяжело, тяжеленько.

Тямити—понимать, разумѣть, смыслить, также помнить, намятовать.

Тямущий—смышленный, разумный; понимающій, смыслящій.

Тяп!—междоим. стукъ!

Тяпати — давать маленькими частями.

Тяти—рубить.

У.

У—предлогъ въ, у.

Убава—уменьшеніе.

Убавити—уменьшить.

Убавлене—убава. См. выше.

Убавлений — уменьшенный, сокращенный.

Убгати—съѣсть; схватить, убрать.

Убиватися-тьця — заботиться, горевать, соболѣзновать о чемъ или о комъ.

Убійний—убійственный.

Убійник—убійца.

Ублагати—умолить.

Убогачене—обогащеніе.

Убожати, убожити—бѣднѣть.

Уболівати—страдать, соболѣзновать.

Убôч—устороньe, сторона, бокъ.

Сидить пугач на убочу,
На вітер надувся:
Іде козак в Україну,
На лихо здобувся. Пѣс.

Убраннє-я—нарядъ.

Убрати—нарядить, одѣть.

Убратися-тьця— одѣться, нарядиться.

Увага—вниманіе; *звернути увагу*—обратить вниманіе.

Увенеровати—почтить.

Уверед—надрывъ, повреждение.

Увередитися-тьця — надрываться, получить вредъ отъ чрезмѣрнаго напряженія физическихъ силъ.

Увесь-денечки — нар. цѣлый, увесь день.

Увилёвати—уклоняться, уйти.

Увійти—1) убѣжать, избѣгнуть. 2) Войти.

У-вісні—нар. весною.

Увіходини—вхожденіе, вступленіе.

Увіходити—входить, вступить.

Уволока, вôлок, волока—мѣра 40 морговъ, или около 19 десятинъ, въ моргѣ 3 квадр. шнура, или 300 квадр. прентовъ.

Уволнити—освободить, увольнить.

Увяданнє—увяданіе.

Увядити—вывялить.

Угадати—угадать.

Угадовати—угадывать.

Угамоватися-тьця—успокоиться.

Уганяти—угнать, гонить, догонять, преслѣдовать, стремиться.

За дорогими напитками уганяем. Пѣс.

Угарок—(Галицк. сл.) огарокъ.

Угаяти—хлопотать.

Угледіти—увидать.

Угôдливий—достойный примѣчанія, угодный, нужный.

В сей день до записання в діариуші нічого угодного не лучилося. Ханенко.

Угомôнна Палата—(въ шутку) Уголовная Палата.

Угомонити—успокоить.

Угонзати, угонзнути—ускользнуть.

У-гору—нар вверхъ.

Угризок—угрызеніе.

Угризки, троски всі ся укоїли.

І. Федьковичъ.

Удавати — играть, доносить, вѣровать, выставлять, притворяться, казаться.

Удаватися-тьця—относиться, обращаться съ чемъ къ кому.

Аби жаден в справах своїх духовний до світського роду не мав удаватися.

І. Копиньскій.

Уданє—вымыслъ, ложь.

Ударовати—дарить, обдарить.

Удати—представить, скопировать, потрафить.

Добрий майстер удав як слід.

Удача, вдача—способность, снаровка.

Уджигнути—ускользнуть, уйти; сдѣлать что либо скоро по молодецки.

Удова—вдова.

Удовець—вдовець.

Удôвж, вдôвж—нар. вдоль.

Удôвовати—вдовствовать.

Удовольнйти, удовольнятися-тьця—удовлетворить, удовлетворяться.

Удряпнути—царапать.

Ужака—ужъ.

Ужанція—обычай.

Уживаннє—употребленіе, удовольствіе, наслажденіе.

Уживати—употреблять, довольствоваться.

Уживки—верёвки.

Узапасити—запастись.

Узброїтися-тьця—надѣть збрую, вооружиться.

Узвàр, взвàр—кушанье изъ сушенныхъ грушъ, сливъ, вишень, и яблокъ съ корицею и лимонными кòрками свàренными въ водѣ.

Узвáр родúнний—узваръ который посылается къ лицу приглашаемому на банкетъ, по случаю рожденія ребенка.

Приїхав слуга от Пана А. Полуботка із з родинним зваром і пісьмом, що єму родилась доч Уліяна.
Маркович.

Уздріти—увидѣть, усмотрѣть, узрѣть.

Узúка—заёмъ.

Узúчити—пожелать.

Узліссє-я—опушка лѣса, перелѣсье.

Узя́нка—взятіе.

Узя́ти—взять, занять.

Уйма — ущербъ, потеря, уменьшеніе, отнятіе.

З уймою нашоі слави і чести. Рубан.

Уїдливий—неспокойный, неотвязный, мучительный.

Не будь уїдливий і впартий мов оса
Артемовський—Гулак.

Уїдливость—неотвязчивость, уѣдливость.

Уїщéнне—выполненіе, исполненіе, приведеніе въ дѣйствіе.

О уїщеню должного платежу. Величко.

Укаля́ти—замарать, загрязнить.

Уквічати, уквітчати — украсить цвѣтами.

Уквічанний—убранный цвѣтами.

Уклáд—уговоръ, соединеніе, порядокъ.

Укладúк—растеніе Lathyrus sylvestris L; иначе по-Украински—*люби—мене не-покинь, горошок журавлиний.*

Уклàсти—уложить.

Уклàстися—уложиться, улечься.

Уклепатися-тьця—обознаться.

Уклона—поклонъ.

Уклоненнй—преклоненный.

Уклонúтися-тьця—поклониться, преклониться.

Укнованний — приготовленный, готовящійся.

Укоїти—сдѣлать учинить.

Уконтентувàти — удовлетворить, накормить.

Укорпнути—оторвать, отламать, тронуть, отдѣлить часть.

Украïна, Вкраïна—1) Кіевская Русь, губерніи лежащія по Днѣпру и Днѣстру. 2) Область, страна край.

Мати Украïна,
Наше горе наша радість,
Надія едина
Святе слово—рідна Мати
Есть ище святиня
Вища, Богові милійша—
Рідная Вкраїна. П. Куліш.

Чи то ж стара мати
Замовкла на вік
Чи то-ж народила
Німих та калік?
Чи тож відцуралисъ
Від неі сини,
Чи тож насміялисъ
Над нею вони. И. Кулик.

Поляки жаліючи утрати України, раєм світа її нарічаху. См. Лѣтопись Величко.

Украïнецъ—Южноруссъ (т. е. Малороссіянинъ, Червоноруcъ, Буковинецъ, Черноморецъ и проч.)

Украïнка—Малороссіянка.

Украïнний—пограничный.

Украïнський — южнорусскій, малороссійско-червонорусскій.

Укривàло—одьяло.

Укривджàти, укривджàти—обиждать обманывать.

Укривджѐннє — обида, несправедливое ограниченіе.

Укривджо̀ний —обманутый, обиженный.

Укро̀ма—отдѣльность.

У-ку̀ні—нар. вмѣстѣ.

Уку̀тати—1) укутывать. 2) Съѣсть, выпить чего-либо много.

Ула̀годити—привесть въ порядокъ, смягчить.

Але Дорошенко кільконадцятьми куфами горілки улагодив звіронравнєе військо козацькее. Величко.

Ула́мок--отломокъ, кусокъ, часть.

Улестити—уласкать.

Улеща̀ти—соблазнять, льстить.

Улик—у̀лей.

Улиця, улонька—улица; уличное сборище.

Улічѝтися-тьця—лѣчиться; обсчитаться.

Улóмок=ула́мок. См. выше.

Уло̀мність— слабость; разстройство, слабосиліе.

Улуда—мечта, обманъ.

Унятливій пісні вторую з тихенька,
Літ марно минулих згадалась улуда—
І ледві стямився—з очій як річенька
Гірких слєз поплине і будитьця туга.
І. Верхратський.

Улуза̀ти—(акт. сл.) уйти.

Улучѝти, влучѝти—попасть.

Улягáти—налегать.

Уляга̀тися-тьця—прилечь, утѣшить, уступить, согласиться.

Уля́на, Улька, Улечка—Уліанія.

Уманець—житель г. Умани.

Ума̀нка—извѣстная гайдамацкая пѣсня.

„Свиснув вітер, свиснув,
Загула холодна хвортуна;
Словце **Максим** писнув—
Зібралась військчина.

Дві тисячі бурлак
Лепнули на Україну Польску,
Рушили вони з байрак
Дати ляхам хвосту.

Ой годі ж нам козаченьки.
Рибу по Дністру і Богові ловити,
Сідайте в човники бурлаченьки
Та підемо жидову і ляха палити.

Зібрав **Максим,** зібрав бурлак
І всю Україну збунтовав;
Тисячу сіромах, тисячу гайдамак,
В ватагу свою звербував.

—„Ой батьки, отамани,
Що то буде з нами?
Здаетця, що наше життя мине
І'нас візьмуть з вами."

—„Не тужіте мої діти,
Не журітеся бистрі орленята
Ще дамо ми Уманеві крові пити
Ше дадуть нам горілки ляхи і жиденята."

—„Ох батьку **Максиме,** прости
Ми й забули що с тобою;
Кажи, вели, куди йти,
А-ми хоч в пекло з тобою."

—„Ой Полковнику **Залізняку**
Ходімо ж ми палити
Кого спершу почнемо бити,
А кого будем полонити."

„Ляхів будемо бити,
А жидів шаблями хрестити,
Ляшина превража дитина,
А жидовим зайцеви дружина.

Із жидом усе втнеш,
Куди треба то й пошлеш,
А не хоче то й обдереш,
А вражого ляха того не вжуеш."

—„Ох **Максиме Залізняку!**
Ходімо в Смілу ляхів гафтовати
А після тої поживи
Підемо Ума́нь штурмовати."

—„Ой ходімо діти,
Умань штурмовати
І свою братську кров.
Від кателика одбивати.

„Ой братці годиночка дорога,
Треба ж нам починати
Од **Нухима** до **Бороха**,
Всім голови счипати!.“

В Умань вже ми пішли,
Та й почали штурмовати,
Там багато панів знайшли
Та й давай їм ніжки росправляти.

Теперичка ляхи щось починають.
Кондирацію і панків собі збірають;
Ходімо до **Потоцького** мості
До ёго грапської вельможності.

Що тільки там у ёго найдемо,
То все у его візьмемо,
Ой пішов **Залізняк** до воріт
Та й сдибав три копи хлопіт

Ой пішов **Швачка** голкою шити
Ляхів, жидів по Умані лупити;
А наш **Неживий** цокоче,
Аж Умань зубами скригоче.

А **Журба** ходючи зажурився,
Щ о головко-бідна Умань загорівся,
Та в бандуру міцно грає
Себе козака піснею розважає.

А наш Сотник **Гонта** папѐр від Цариці дав
Тай давши нам, всім в голос сказав:
—„Що Цариця Кошовому звиліла так служити,
Щоб ити в Україну Польску жидову й ляха бити.

І жидам і ляхам ратунку не робити,
А всіх жидів та ляхів колоти,
Та тонити;
А добра їх і пожитки меж нами ділити.

Тілько Сотник **Мотилиця**
Ні к чортовому батькові не годитьця,
Мабуть він хотів змилити
І на нас залізні цяцьки надіти.

—„Знай кобила де брикати,
А тут тобі вже не фицяти,
Оттак Сотнику **Мотилиця**
Так робити негодитьця.“

Каже ёму **Швачка**
І **Залізняк**:
„Ти хотів нас в шори вбрати
Тепер же тобі світа не видати.

„Слухай **Максиме, Швачка й Неживий**
Бодай же кінець ваш був нудний та гіркий
Махнув **Максим** раз, махнув **Швачка** два,
Покотилася **Іванова** на землю голова.

Умань до-кілка спалили;
Ляхів і жидів до-ноги побили;
А сами коні посідлали,
Тай за Бог і Синюху влупили.

Буде Сміла і Чигирин нас знати
Коли були ми в гостях,
Буде Умань памьятати,
Як був в наших пазурах.

Уминати—жрать.

Умкнути—уйти; отнять.

Умòва, умòвка—договоръ, условіе, уговоръ.

„Годі глузувать з чортами!
Слова—не полова:
Чи забув, яка між нами
З тобою умова? Артемовський.

Умòвити—уговорить, урезонить.

Умòвитися-тьця — уговориться, условиться.

Умòвлений—условленный.

Умовляти—урезонивать, уговаривать.

Умовлятися-тьця—уговариваться, условливаться.

Умодероватп—(акт. сл.) умѣрять.
Умòр—смерть; *стояти до умору*—т. е. до смерти стоять.
Умоцпяти — укрѣплять, утверждать, скрѣплять.
Умоцòваний — (акт. сл. umocowany) уполномоченный.
Умочàти, умочити — умочать, умочить, размочить.
Умудрузàтися-тьця—умудриться.
Унàда—повадка.
Унàдитися-тьця—повадиться.
Унàдний—повадный.
Универсàл, универсàл, ниверсàл — гетманскій манифестъ или грамота; доводящая до всеобщаго свѣдѣнія о какомъ либо событіи, или же содержащая въ себѣ распоряженія, преимущественно военныя, касающіяся всего народа; прокламація, всеобщее возваніе Гетмана къ членамъ Генеральной Рады, къ народу, къ войску и проч.
Унижòний — покорный. *Вашоі Милости унижоний слуга.*
Унйшкнути—стихнуть, смолкнуть, утишиться.
Уніт—уніатъ.
Унітовий, унієнний—союзный, федеративный.
Унія—союзъ, лига, федерація, конфедерація.
Уніятка, унітка—уніатка.
Уніяр—федералистъ.
Уніярка—федералистка.
Уніярний — федераціонный. *Північно-Американські Уніярні Землі*—Сѣверо-Американскіе Соединённые Штаты
Унятливий—внимательный.
Унятливость—внимательность.
Упад—вредъ, несчастіе.
Упадàти—выпадать на долю.
Упановàтися-тьця—пріобрѣсть господство
Упéвнити, упевнáти—удовлетворить, обнадёживать.
Упередити—опередить, обогнать.
Упертий—упрямый, капризный.
Упéрш, упéрве—нар. въ первый разъ.
Упинàтися-тьця—отказываться.
Упинити—остановить.
Упúр, упиря́ка—уродъ, колдунъ, а также по народному повѣрію хвостатый человѣкъ, который по ночамъ возитъ на себѣ вѣдьмъ.
Упиристий, упертий—упорный, неуступчивый
Упúс—списокъ, перечень.
Уписаний — вписанный, внесённый (въ реестръ).
Уписáти—1) съѣсть, сожрать; 2) вписать, записать
У-пóвні—нар. вполнѣ, полнымъ.
Уподòба, уподобáние—вкусъ, удовольствіе, милость, любовь.
Уподобáти—полюбить.
Уподобáтися-тьця—понравиться.
Уподóвж, уподóвш—нар. вдоль.
Упокоря́тися-тьця—покоряться, раскаяваться.
Упомнене—напоминаніе.
Упòня—(Галицк сл.) постромка, верёвка.
Упóперек—нар. поперекъ.
Упòрати—1) покончить съ дѣломъ. 2) Умертвить, уходить.
Упóратися-тьця — окончить хозяйственныя работы.
Упору́ч—нар. объ руку, около рукъ, возлѣ, подлѣ себя.
Упòрливость—упорность, упрямство.
Упòслі=після, опісля. См. *П* и *О*.
Упрацёваний — утружденный, отягощенный.
Упрèйме—нар. сердечно, искренно.
Упривілеовàти—снабдить привилегіею. Величко.
Урадúти—посовѣтовать, обсудить.

Уражатися-тьця — обижаться, оскорбляться, сердиться, злобиться.

Ураза, уразка—рана, порча, непріятность, оскорбленіе, укоризна, проступокъ.

Уразити — ранить, портить, оскорбить, попрекать.

Уразівський—уразовскій.

Свита з уразівськоюі сукна. Квітка.

Уразливий — обидный, оскорбительный, ѣдкій, колкій, пикантный.

Уразовий—раненный, болѣзненный.

Урачити—честить, отличать, а также кричать ура.

Як ся убрав, так го урачили. Посл.

Урвиголова—забіяка, дебоширъ.

Урда—збоины.

Урежати –рядить.

Урівок—отрывокъ.

Урліанський, уріанський—восточный.

Перед самої жінки моеї пері урліяньских 3 шнури. В. Л. Кочубей.

Уробити — выстроить, составить, обдѣлать.

Уробляти—заработывать.

Урода, уродонька—красота, дородство, пригожество.

Уродливий—хорошій, красивый, дородный.

Уродник—красавецъ.

Уродниця—красавица, красотка.

Урожбиний—(акт. сл.) дворянинъ.

Урок, врок, уроки—болѣзнь отъ глазъ; испортить кого глазомъ, по понятіямъ черни.

Уроновина—уронъ, потеря.

Уростати—растить, выростать.

Уростич—нар. въ разсыпную, куда кто попало.

Урочистость—празднество, церемонія.

Уруганіе—ругательство.

Уряд—1) постъ, должность, санъ, достоинство, мѣсто. 2) Судъ, присутственное мѣсто и старшій присутствующій въ данное время въ судѣ чиновникъ, какъ представитель этого суда.

Урядник—чиновникъ.

Урядниця — чиновница, должностное лицо женскаго пола.

Уряжений—наряженный.

Уряжник—франтъ, щеголь.

Уряжниця—франтиха.

Усажоватися-тьця — разсѣсться; сѣсть по мѣстамъ.

Уси, вуси—1) усы. 2) Галуны нашитые на крестъ по сторонамъ листа на женскихъ кунтушахъ.

Усиловуватися-тьця—силиться; стараться.

Ускаржатися-тьця—жаловаться.

Ускока — перебѣжчикъ, перемѣтчикъ; бѣглецъ приставшій къ Запорожцамъ.

Ускробати—уйти.

Ускромити, ускромляти—усмирить, умѣрять.

Ускубнути—дернуть за волоса.

Уславити—прославить.

Усміх, усмішка—улыбка, усмѣшка.

Усправедливити — оправдать, признать законнымъ.

Устава—(акт. сл.) уставъ, узаконеніе.

Уставичне — нар. всегда, совершенно, безпрестанно, постоянно.

Уставичне при боку гетьманськім резидуючи. Орлик.

Усталёвати—утвердить на мѣстѣ.

Установа—постановленіе.

Устати—подняться съ мѣста, возстать, возмутиться.

Устний—разговорный, словесный.

Устя—гирло. См. *Г.*

Устовка—нижняя часть рукава въ женской рубахѣ.

Устрахну́тися-тьця—устрашиться испугаться.
Устри́гти—схватить.
Устрой=**часник.** См. *Ч.*
Устроми́ти, устромля́ти—вонзить; втыкать.
Устя, Усточка—Устинія.
Усю́ди, усю́дечки—нар. вездѣ.
Ута̀рчка—стычка, схватка.
Утвор, утвора--произведеніе, сочиненіе.
Утеменжене—притѣсненіе, обида.

Незносну шкоду, праволомство і утеменжене учинено. Орлик.

Утеменжити—утѣснять, преслѣдовать.
Утечка—богатство.
Ути́ск—притѣсненіе.
Утиска̀ти--притѣснять, утѣснять, прижать.
Утихомо́рити—успокоить, смирить.
Утихоми́ритися-тьця—успокоиться, утѣшиться.
Утікати—убѣгать, уходить.
Утіка́ч—бѣглецъ.
Утікачка—бѣглянка.
Утка, утонька, утінка--утка, уточка.
Утну́ти—сдѣлать, отрубить, укоротить.
Уто́ма—усталость, утомленіе.
Утоми́ти—измучить.
Утор—вырѣзка въ бочкѣ, куда вставливается дно.

Баби на утори слабі Пословица.

Уторо́пати—уразумѣть, постигнуть, понять.
Утра́ктова̀ние—угощеніе, пріёмъ.
Утрактова̀ти—угощать, задобрить.
Утра́пити, утрапля́ти—попадать, потрафлять.
Утраплене, утрапене--печаль, скорбь, мученіе.
Утра́та—издержка.
Утра́титися-тьця—издержаться.

Оженився, утратився,
Тай жінки чорт-має. Пѣс.

У-три́конь—нар. тройкою лошадей.
Утрібки—внутренность, потрохъ, родъ кушанья.
У-тро́пі—нар. по слѣдамъ.
Утя́, утя́тко—утёнокъ. утёночекъ.
Утягче́не, утяже́не—угнетеніе, отягощеніе.
Умя́мити=**уторо̀пати.** См. выше.
Утя́мки—нар. вдогадъ, понятно.

А мені й не утямки про що він каже.

Утя́ти, утну́ти—1) Отрубить, снять. 2) Смастерить, съ умѣть, ударить.
Уфно́сть—надежда. *Полагаючи сталую уфность в помощі Божоі.* Орлик
Ухвала—1) предписаніе, положеніе, заключеніе, сентенція утвержденіе. 2) Постановленіе сеймика, laudum.
Ухва̀лений—принятый, законами подтвержденный.

Присягу, публічне ухвалену, виконати. Орлик.

Ухва̀лость—надежда, довѣріе, расположеніе.
Ухе́кати—утомить, доконать, вспотѣть.
Ухибля́ти—пропустить, минуть, прозѣвать, сдѣлать ошибку, не исполнить.
Ухили́ти—уйти, избѣжать.
Ухили́тися-тьця—скрыться, избѣгнуть.
Ухиля́тися-тьця—избѣгать, уклоняться.
Ухіття—наслажденіе.
Ухми́лка—улыбка.
Ухна́ль—лошадиный гвоздь.

Не жалуй ухналя, бо підкову згубиш. Посл.

Ухо́, вухо̀, вухи́—ухо, уши.
Ухо́вний—ушной.
Ухопи́ти—ухватить, схватить, вбѣжать.
Ухопи́тися-тьця—ухватиться, схватиться
Учаді́ти—угорѣть.
Учень—ученикъ.
Ученьский—ученическій.
Учепи́тися-тьця--привязаться.

Учинáти—начинать.
Учинúти—учинить, сдѣлать.
Учи́нок—поступокъ, дѣло, дѣйствіе.
Учиня́ти — 1) причинять. 2) Замѣсить тѣсто.
Учи́ти, вчи́ти—учить, поставлять.
Учку́р—гашникъ.
Учли́вий—учтивый.
Учвя—ученица.
Учöркати—уразумѣть, понять, смѣкнуть
Учора—нар. вчера, прошлаго дня.
Учта, ушта — пріемъ, угощеніе, пиръ, потчиваніе.
Учтивий—(акт. сл. uczciwy) слово, означающее человѣка свободнаго состоянія, но не дворянина.
Учу́т—слухъ, молва.
Учу́ти—услышать.
Учу́тий—услышанный.
Ушèстя, Вшестя—Вознесеніе Господне.
Ушúк—приведеніе въ порядокъ.
Ушикова́нний—устроенный, упорядоченный.
Ушикова́ти—устроить, привести въ порядокъ.
Ушикова́тися-тьця—устроиться,
Ушка̀л, ушку́й—рѣчной пиратъ, разбойникъ.

То не верби лугові зашуміли,
Як безбожниі ушкали налетіли,
Хведора Безрідного,
Отамана Курінного,
Постреляли, порубали,—
Тільки чури не піймали. Дума.

Ушква́рити—ударить, сдѣлать съ азартомъ. Сильно политься.
Ушки—вареники съ говядиною.
Ушкожèне—вредъ, убытокъ.
Ушкуя—рѣчное пиратское судно.
Ушпигнути—уколоть, уязвить.
Ушта—учта. См. выше.
Ушу́ла—столбъ вкопанный въ землю.
Ущипли́вий—колкій, язвительный.
Ущу́хати—почувствовать.
Ущу́хнути—утихнуть.

Ф.

Ф—произносится по-Украински почти какъ хв.
Фà!—междоим. фи!
Фàвор—(акт. сл. fawor) милость.
Фаерка—жаровня.
Файний—тонкій, хорошій, нѣжный, милый.
Фалендиш—дорогая матерія; рипсъ.
Фа́льшер—обманщикъ, мошенникъ.
Скарати горлом яко фальшера, Уставъ о волокахъ.
Фамузний—толковый.
Фамузно—нар. толково. *Фамузно написано.*
Фàна—знамя.

Приїхали,
Роскотили фану;
Прочитали артикули
В неділеньку рано,
Та й замили у чужину
Як камінь у море. Ю. Федькович.

Фанабе́рія—(акт. сл. fanaberye) жеманство, лицемѣріе, гордость.
Фаналèвий—фланельный.
Фанель—фланель.
Фандòля—(Галицк. сл.) ендова (?)
Дав Бог їй дому як фандолю. Посл.
Фàнт—закладъ; игра въ фанты; драгоцѣнность.
Велика в скарбах і фантах здобича.
Величко.
Фàрба—краска, цвѣтъ, колоритъ.
Фарбовалець—красильщикъ,
Фарбований—крашенный.

Фарбованнє—окраска, окрашиваніе.

Фарбовати—красить, окрашивать.

Фарботи—красные сапожки, тоже что и *сапъянці.* См. *С.*

Купи боти зелені;
Ще й фарботи червоні.
Изъ пѣсни о Дворянкѣ.

Фармуза—альковъ.

Фартух, фартушина, фартушок — передникъ, передничекъ.

Фарча—парча.

Фарчовий—парчевый.

Фаськовати—промышлять.

Фаталашки—бездѣлушки, пустяки.

Фатига—(fatigatio) усталость, трудъ.
По тих фатигах відпочити. Величко.

Фейверок—фейерверкъ.

Фель—1) шуба. 2) Родъ, сортъ, видъ.
Дивного фелю чоловік. Поговорка.

Фельфебер — (Галицк. сл.) фельдфебель.

Фельфебри, а ви що?-„
„Ми усе так як пан Майор;
Ми у всёму нищі,—
Хай улиця. Ю. Федькович.

Феровати—мнѣніе полагать, условиться, присуждать, опредѣлять.

Скасоване фєрованних декретів.
Величко.

Фертик—пустой. вѣтрянный человѣкъ.

Ферфелити—шелохнуть.

На раз внишкло—всюди тихо,
Більш вже не ферфелить.
І. Федькович.

Феська, Хвеська—Өеодосія.

Феськó, Хвесько—Өеодосій.

Фиґа—кукишъ.

Фиґель, фиґлі—шутка, штука, фокусы.

Фиґляр—фокусникъ.

Фиги, хвиги—винныя ягоды смоквы Ficus carica L.

Фиги-миги—1) фокусъ-покусъ. 2) Лакомства.

Фижа—сильная мятель.

Фижевий—мятежный.

Филéнщики—гвоздички Dianthus.

Филижанка—чайная чашка.

Филонник—растеніе Aristolachia Clematitis; иначе по-Украински—*хвилинник, хвилийчанк.*

Филька—1) валетъ. 2) Родъ игры въ карты для 4 особъ.

Филюванне—водяная зыбь.

Филювати—волновать, производить волны.

Филюватися-тьця — волноваться, вздыматься валами.

Филя—волна.

Филястий—волнистый.

Финджал—бокалъ.

Горілки доброї финджал з рук її випив. Маркович.

Финдюрка—потаскуха, проститутка.

Финдюрованнє—развратъ, проститутничанье.

Финдюровати — развратничать, проститутничать.

Фіртка, фірточка—калитка, калиточка.

Фіялка — цвѣтокъ Violina canina L.

Флёрес—трауръ. траурный нарядъ.

Флёресний, флёресовий — траурный, печальный.

Флёрка, димчанка—вѣтренница.

Флёркованне—вѣтренничество, вѣтренность.

Флёрковати—вѣтренничать.

Флинка—любовница.

Флинта—родъ ружья.

Флояра—свирѣль.

Фляжка, фляшка, пляшка—бутылка.

Фольварок—проселокъ, дача, хуторъ, предмѣстіе.

Фольга—1) порядокъ, смягченіе, облегченіе. 2) Тонкій металическій лис-

токъ покрытый краскою для обдѣлки образовъ.

Фольговати — давать послабленіе, потворствовать, щадить, потахать.

Фолюш—суконная валяльня.

Форе́мний—правильный, форменный, хорошаго образца.

Фо́рес—форрейторъ.

Фортель—1) прибыль, барышъ, польза. 2) Хитрость, уловка, козни, искуство.

Фортеця—крѣпость.

Фортуна—(акт. сл. fortuna) имущество, собственность, преимущественно недвижимая.

Форум—(акт. сл.) соотвѣтственный дѣлу и участвующимъ въ немъ лицамъ судъ; если дѣло оказывалось подсуднымъ извѣстному суду, то этотъ судъ по отношенію къ данному дѣлу назывался forum compens, въ противномъ же случаѣ—forum incompetens; если же судъ, то декретъ его признавался незаконнымъ, какъ состоявшійся justa forum.

Фо́сс—(Le fosse) каналъ, бастіонъ.

В самих бо фоссах перед обозом яничари падали. Величко.

Фрайтер—рекрутъ.

Пійшов фрайтер молоденький
Стойку люзовати,
За ним иде облюзунок. Ю. Федькович.

Фрасен—есень Fratinus excelsior L.

Фрасу́нок—печаль, скорбь, зло, непріятность, горе, трудность.

Фрашки—смѣшки, шутки.

Неділя завтра, на вечерню звоня,
О як ті нути жалостливо піють,
Ажь годі чути,—йойкли, вже німіють,
А людям фрашки, з радощи гомонять. І. Федькович.

Фри́зи—малина Rubus jdaeusl. L.

Фришт—срокъ.

Фу́ga—вьюга, мятель.

Така фуga, що світа не видно.
Шевченко.

Фудулити—показывать высокомѣріе.

Фудулитця от що скажуть,
Така моя доля. Ю. Федькович.

Фузе́я, фузія—родъ ружья, винтовка; отъ Французскаго Le fisel.

Фузійник—воинъ вооруженный фузіей.

Фу́кати, фукнути—прикрикнуть, дѣлать пакость, озлиться, напасть.

Але військо на Виговського фукнувши, одержало позволене. Величко.

Фу́ндатор—основатель.

Фундувати — строить, создавать, созидать.

Фу́ндуш — документъ, крѣпость, крѣпостный актъ, данный изъ суда, или какимъ либо владѣльцемъ, съ обезпеченіемъ правъ на учрежденіе какого либо заведенія и владѣнія онымъ; или на основаніи монастыря, школы и проч.

Фу́ркальце—часть женскаго одѣянія.

Фу́ркати—скоро проноситься. можно летѣть.

Фу́ро=**фу́ркальце**. См. выше.

Футити—крутить.

І свище і футить жужмом.
І. Верхратський.

Футро, хутро—мѣхъ.

Фуя́ра—большая флейта.

Вийти при бубнах і фуярах з оружжем.

Фуярець—флейтистъ.

Х.

Хабалиця—развратница.

За-длі Дзвінки хабалиці
Свого брата хочеш вбити.
І. Федькович.

× **Хабар, хавтур, хаптур**—взятка, подарокъ.

Судьї, підсудки, писарі
Що одбірали хабарі.
І. Котляревський.

Хабарник, хабарій—взяточникъ.

Хавтуровати—пользоваться отъ прихожанъ по большимъ праздникамъ подарками и приношеніями, состоящими, большею частію въ съѣстномъ. *Нехай попи хавтурують.* І. Сірко.

Хазяйка—хозяйка.

Хазяйновитий—бережливый. *Вона хазяйновита хазяйка.* Номис.

Хазяїн—хозяинъ.

Хозяїнувати, хозяйновати — хозяйничать.

Хай—нар. пусть, пускай.

Хай тобі всячина, відчепися від мене зла личина. Поговорка.

Хакати—засапаться, тяжело дышать.

Халабуда—(въ шутку) будка, шалашъ, навѣсъ; кибитка, еврейскій крытый фургонъ.

Халазія—наказаніе; потасовка; *халазію дати*—отодрать розгами.

Халастра—(акт. сл.) сволочъ.

Поляки маючи множество з посполі, того рушення в війську своёму халастри. Величко.

Халепа—бѣда, напасть, нелёгкая.

Халимон—Филимонъ.

Халупа—простая избёнка.

Халупина—старая бѣдная изба.

Халява—1) голенище. 2) Ничтожная личность по своему бездѣйствію.

Халяндра—цыганская пляска; *халяндри скакати* — танцовать по-Цыгански; въ переносномъ смыслѣ: трусить, бояться, безпокоиться.

Хамаркати—говорить на непонятномъ языкѣ.

Хамло—2) неуклюжій и невѣжественный человѣкъ. *Вже й з тебе хамло.* 2) Хворостъ. *Заховавсь за хамлом що під ногами ёму плуталося.* Гр. Квітка.

Хандожити—чистить, убрать, украсить.

Хандрижний—напускающій на себя хандру, хандрящій.

Хандрижниця, хандрижка—ханжа, хандрящая.

Ханьки—(въ насмѣшку) бездѣлье.

Нехай тепер ханьки мне.

Хап!—междом. хвать!

Хапанка—вынужденная взятка или подарокъ. *Він хапанкою тільки й живе.*

Хапати—хватать.

Хапатися-тьця — торопиться, спѣшить, хвататься.

Хапиця—(иносказательно) рука.

Хапали в хапиці, хапиця ж по пиці. Погов.

Хапкий — живой, быстрый; проворный; вороватый, нечистый на руку.

Хаптура=**хабарь**. См. выше.

Хаптурний—лихоимный, стяжательный.

Хапуга, хапун—взяточникъ, сдирщикъ, стяжатель.

Хапун такий що й з рідного батька злупить. Погов.

Характерний—колдовской, знахарскій.

Характерник—колдунъ, знахарь.

Характерниця—колдунья, знахарка.

Характерство—колдовство, знахарство.

„Ой велике характерство!
Нам ёго не вбити.
Треба, браття, срібним ґудзьком.
Рушницю набити.“ П. Куліш.

Харамаркати, хархамаркати — бормотать или невнятно произносить.

Харамаркає там собі щось під ніс, лихий ёго розбере, що він там верзе.

Харамаркач—плохо читающій дьячекъ.

Хараон—Фараонъ.

Хараонський—фараонскій.

Ой цигане, не дiжде рiд твiй хараонський мене двiчi обманювати. Шалопутнява.

Харитiн, Харько—Харитонъ.

Харки—плевки, флягма.

Харнáк—бѣдняга, грубый мужикъ.

Харпатий—бѣдный, невѣжественный.

Харпачка—крайне бѣдная женщина.

Харпачковати, харпачити—бѣдствовать, страдать.

Хархiровáти—хитрить лукавить

Колиб i чорт, Пане Гетьмане, помогав людям... То брезговати тiм не годитьця... а нам то тiлько дивно, що ти багато коло нас хархiруеш, мов твiй покiйний батько на хавтурах с парахвiянами у Зiнькови, чого ми i вам у прийме жадаемо. Сiркó.

Харцúз, харцизáка—удалецъ, нахалъ, разбойникъ.

Харцизство—удальство, грабёжъ.

Харчовáти—кормить

Харчовáтися-тьця—кормиться.

Харькiв—Харьковъ. Городъ этотъ построенъ казакомъ Харькомъ, отсюда и названiе его.

Харькiвщина—гайдамацкое возстанiе въ западной Украинѣ 1786 года подъ руководствомъ Сотника Харька. Отъ имени котораго оно и получило свое названiе и объ которомъ существуетъ въ народѣ слѣдующее предаанiе: *„его хата i тепер есть; вiн був такий, що один на сто ляшкiв, i попудить ïх. Iм здавалось, що у него 12 голов, так i пече од его. Раз пан, що в замку жив, зазвав его до себе, до него гостi понаïздили. „Покажи нам, кажуть, Харька! „Вiн показав.—„Е, се не вiн, кажуть; як вiн, кажуть, за нами гонивея, та ми бачили в его 12 голiв", так то его боялись. Був пан Паволоцький i зазвав до себе у гостi Харька i напоïв ёгó вином.—Вiн вiн як напився, на панське лiжко похилився, ёгó й забито.*

Хàта—изба, комната; уменьшит. *хàтка, хатúна, хатúнка, хàточка, хатиночка, хатинонька. Прiйшов хати холодити*—пришелъ не во время, некстати.

Хатнiй—комнатный.

Хàяти, хáïти—порицать, пренебрегать.

Хвалйтися-тьця—похваляться, угрожать нахвалками.

Лае, лае, да хвалитьця бити. Пѣс.

Хвàлка—молва, хвастовство, угрозы.

Хвальба—похвала, хвастовство, величiе.

Хвалькó—хвастунъ.

Хвàльш—фальшъ.

Хвасóля—турецкiе бобы.

Хвàст—непотребная трава.

Це все хваст, худоба его не ïстиме.

Хватáтися-тьця—торопиться, спѣшить. *Хватаетьця, як попiвна замiж.* Посл.

Хваткий—живой, поспѣшный, торопливый.

Хвàтко, хвàтком—нар. скоро.

Хвéна—Ѳеодосiя.

Хверт—буква Ф.

От пан стоïть собi узявшись в боки, як той хверт що у Киïвськiй граматицi. Гр. Квiтка.

Хверцювàти—щеголять.

Хвéст—(Галицк. сл.) праздникъ, празденство. *На хвест сей созванi.* Пѣс.

Хвига—фига. См. *Ф.*

Хвилёвати—волноваться.

Хвилúна—минута.

Хвúля—волна.

Хвилястий—волнистый.

Хвúсь!—межд. хлысь!

Хвиськання-є—свистъ отъ взмахиванія, прутомъ, плетью и т. п.

Хвйськати—хлестать. *Дерево у лісі так і хвиська по пиці.*

Хвиський—бьющій.

Хвіртка=фіртка. См. выше.

Хвіст—хвостъ; *хвіста вкрутити*—убавить спѣси.

Хвіялковий—фіолетовый.

Хвіятися-тьця — (акт. сл.) колебаться, шататься, измѣнять.

Ліпшую тиє славу і повагу мають, коториї суть в вірі своїй сталиї; а нежлі тиї, що ся хвіють і статечне в вірі своїй не тривають. І. Копинський

Хворо̀ба, хоро̀ба—болѣзнь.

Хво̀рост—сухая лоза.

Хвостач—растеніе Achyrophorus maculatus Scop.

Хво̀стик—хвостикъ.

Хвостняк—растеніе Hippuris vulgaris L.

Хвощ—растеніе Equisetum limorum L., иначе по-Украінски—*хвоіщ.*

Хвоя—сосна Pinus sylvestris L.

Хвуга=хуга. См. ниже.

Хелмінська міра—старинная польская Chełmińska мѣра.

Хелплйвий—(акт. сл. chełpliwy, chełpliwiec chełpiciel) хвастунъ, лгунъ.

Хйба,—ошибка, порокъ

Хиба́—нар. развѣ.

Хибе́та — способность, счастіе, удача, умѣніе.

Хибити—кривить, лукавить, измѣнять.

Хйбкий—суетный, колеблющійся, пустой

Хйбко—нар. шатко.

Хйбний — злокачественный, злокозненный.

Хйбнути—склоняться.

Хибчй—пороки, недостатки.

Хижа, хйжка—чуланъ, амбаръ, клѣть, избушка.

Хижацтво—хищничество.

Хйжий—хищный, жадный. *Хижий на чуже добро.* П. Куліш.

Хижній—комнатный.

Хизува́ти—хвастать, гордиться.

Хилйти—гнуть, клонить, склонять.

Хилйтися-тьця—гнуться, клониться.

Хиля́стий—зыбкій.

Хиля́тися-тьця—склоняться, увёртываться, избѣгать.

Химѐра—мечта, вздоръ.

Химерний—вздорный, пустый, несбыточный, невозможный.

Химѐрник—мечтатель, фантазеръ, чудакъ.

Химерниця — мечтательница, чудачка,

Химѐрувати — фантазировать, мечтать, капризничать.

Хймка, Химочка—Евфросинія, Евфросиньюшка.

Химородний — колдовской, фокусническій, фиглярскій, продувной.

Хймородник—колдунъ, фокусникъ, фигляръ, хватъ на всѣ руки, юродивый человѣкъ.

Химородниця—колдунья, фокусница.

Хомородничати—колдовать, показывать фокусы, сбивать съ толку разными штуками.

Хйрий, хйрний—хворый, слабосильный, болѣзненный.

Хиріти—хворать, болѣть.

Хиря—1) болѣзнь. 2) Больной человѣкъ.

Хиря́вий=хйрий. См. выше.

Хист—наклонность, охота, расположеніе, способность.

Тобі яке діло до чужого хисту. Не хист тобі паном бути.

Хйсткий—способный, находчивый, расторопный.

Да воно в тебе сокровище, бач яка хистка. Ганна Барвінок.

Хйта—1) качель. 2) Колыбель. 3) Способность, ловкость,

Хитання-є—качаніе.
Хитàти—качать, колебать, колыхать.
Хитàтися-тьця — качаться, колыхаться, колыбаться.
Хи́тляниць—вѣтренникъ.
Хитлянка—вѣтренница.
Хитля́ньство — непостоянство, вѣтренность.
Хитун—1) поршень. 2) Маятникъ.
Хіт=**хіта**. См. выше.
Хіть—склонность, воля, желаніе, охота, хотѣніе.
На всяку хіть твою неспорна.
І. Котляревський.
Хі-хі!—межд. ха-ха!
Хіхікати — смѣяться, хохотать втихомолку.
Хлебчати—осквернять.
Хлипання-є—всхлыпываніе.
Хлипати—плакать, рыдать.
Хліб—хлѣбъ.
Хлібний—хлѣбный, доходный.
Хлібник—хлѣбникъ.
Хлібниця—хлѣбница.
Хлібня—хлѣбная, хлѣбня.
Хлібовчик=**хлібник**. См. выше.
Хлібовчик їде, віз хліба везе. Пѣс.
Хлібороб—земледелецъ.
Хліборобка—землепашка, крестьянка.
Хліборобство — земледѣліе, землепашество.
Хліборобський—земледѣльческій.
Хліора, хлѐра—(въ шутку) наказаніе.
Хлоп—(съ Польск. chłop) холопъ, мужикъ.
Хлопець, хлопья, хлопчик, хлопча, хлопьятко, хлопчятко—парень, мальчикъ, мальчишка.
Хлопство—холопство, чернь
Хлопський—холопскій, мужицкій.
Хлоста—наказаніе розгами.
Дві тисячи бурлак
Лепнули на Вкраїну польску,
Рушили вони з байрак
Дати Ляхам хлосту. Пѣс.
Хлю́ба—хвала, хвастовство.
Суета его хлюба нічим так бардзій обличиться, як... Скоропадський.
Хлю́пати—брызгать,
Хлю́пнатися-тьця—полоскаться.
Хлюпнути, хлюснути—брызнуть водою.
Хлюст — 1) родъ карточной игры. 2) Эхо, звукъ отъ удара бича.
Хлю́ща—ливень, а также сильно промокшая одежда.
Очучи, як хлю́ща, хоч вижми.
Хлю́щати—(гл. недост.) промокнуть, облить кого водою. *А в чоботях аж хлющить.*
Хля́га—непогода; иначе по-Украински—*непогода, фуга, хуга, хвуга.*
Хля́ки—рубцы; желудокъ животныхъ.
Хма́ра—1) туча, облако; уменьш. *хмарка, хмарина, хмаринка, хмарочка, хмаронька.* 2) Множество, тьма.
Хмàритися-тьця — покрываться тучами, помрачаться.
От се як хмариться сьогодні.
Хмарія — пасмурный день, пасмурная погода, дождливое время.
Хмарний—облачный, пасмурный.
Хмарніти=**хмàритися**. См. выше.
Хмàрно—нар. облачно, пасмурно, сумрачно.
Хмарновиця=**хмарія**. См. выше.
Хмиз, хмизок—сухой, мелкій хворостъ, изрубленный кустарникъ.
Хмиза—1) хворостина. 2) Малая невзрачная лошадь.
Хміль болотяний—хмѣль Humulus Lupulus L.
Хмілик полѐвий—растеніе Trifolium agrarium L.
Хму́рий, хму́рний—пасмурный, сумрачный.

Хованка—спрятанка, мѣсто для прятанья

Ховати—прятать, погребать.

Хвост—гулъ.

Той спаду шум і ховст і грян
В твій мовь грає груди.
Верхратський.

Хода—1) походка, поступь. *Поплївся в ліс тихою ходою.* 2) Иносказательно свинья.

Віса вісить, хода ходить; віса впала, хода зъїла. Загадка.

Ходаки—(Галицк. сл.) лапти.

Коби мя грия чобот тоби не жаль, а то ходак. Пословица.

Ходити—ходить.

Ходник—аллея.

Ходник—корридоръ.

Ходня, хідня—хожденіе.

Ходор—*ходором ходити*—шататься, трястись. *Чарки пляшки по столу ходором ходять; бо діти вовтузяться в хаті.*

Перед паном Хведорком
Ходить жид ходорком. Шевченко.

Ходусеньки—уменьшительное отъ хожденіе, ходить, имѣть къ тому способность.

А в ніженьки ходусеньки. Колыб. пѣс.

Холера —растеніе Xanthium Spinosum L.

Холива, курень, курінь—1) часть, города, кварталъ въ Запорожской Сѣчи. 2) Бурка; соломянный или тростниковый шалашъ, лѣтомъ на лугахъ. 3) Общество, община.

Холодець—ботвинье, студень.

Холодна мьята—растеніе Jontha piperita L.

Холоднеча—холодъ, морозъ, стужа.

Холоднісінький—совешенно холодный.

Холодок—1) тѣнь подъ чѣмъ либо отъ зноя; прохлада. *Сіли собі в холодку. Підемо додому в вечері холодком.* 2) Навѣсъ, шатёръ.

Ой напинай козаченьку,
Холодок, холодок,
Щоб не згорів у дівчиноньки
Біленький видок.

3) Растеніе спаржа, заячій холодокъ Asparagus officinalis L; по Роговичу; растеніе ежевика, Rubus fruticosus по Закревскому.

Холоша—нижняя часть шароваръ.

Хольварок=**фольварок.** См. **Ф.**

Холя—нѣга.

Холява=**халява.** См. выше.

Хома, Хомусь.—Ѳома, Ѳомушка.

Хон=**хан.** См. выше.

Хопити=**хапати.** См. выше.

Хорбак—призрѣнный, худородный.

Хоріти, хоровати—хворать, болѣть.

Хороватий, хорий—больной

Хоровати=**хоріти.** См. выше.

Хоромина—зданіе, хоромы; отъ церковно-Славянскаго *храмина.*

Хоростель—(Галицк. сл.) птица дергачъ, коростель Rallus, отъ церковно-Славянскаго врастель или Польскаго Chróściel.

Хорохоньки—растеніе Cucurbita Pepo. L. Var. citriformis.

Хороший—красивый, превосходный, добрый. *Така хороша дівчина як намалевана.*

Хорошіти—хорошѣть.

Хорошки=**хорохоньки.** См выше.

Хорошко—красавецъ, добрякъ.

Хороше—нар. прекрасно.

Хорт—борзая собака.

Хортовий—борзой.

Хоружий, хорунжий—1) Знаменоносецъ. 2) *Хоружий Полковий* — офицеръ имѣвшій въ своемъ вѣдѣніи Знамя Козацкаго Полка. 2) *Генеральний Хоружий*—блюститель большаго войсковаго знамени или гетманскаго штандарта, такъ называемой *Гетьманської Надвірнеї Корогви.*

Хорявий—болѣзненный.

Хоцто́—нар. хотя.

Хоцто мовять адверсори наші, же...
Іс. Копинський.

Хоч—1) Сокращ. хочешъ. 2) Союзъ хотя. *Хоч жити признавайся зараз шибеннику. Хоч би й так, той то дуже добре.*

Хоча́, хоча́й—союзъ хоть, хотя.

Храбуст, хробуст, хробус—растеніе Carduus crispus L. Cirsium Oleraceum Scopol. *Зелене як храбуст.* Приказка.

Хрест, хрестик—крестъ, крестикъ.

Хре̂стики—растеніе Trifolium repens L. иначе по-Украински—*хрещатий барвінок, сіре зілля.*

Хрести́ни, хрестьбини—крестины, крещеніе.

Хрести́ти—крестить.

Хрести́тися-тьця—креститься.

Хрестний—крестный. *Хрестний тиждень*—4-я недѣля Великаго поста.

Хрестник—крестникъ.

Хрестниця—крестница.

Хрестці—4 недѣля Великаго поста.

Хрестя, хре̂сце—середа на 4-й недѣлѣ Великаго поста.

Хреща́тий—крестовидный.

Хреща́та корогов — крестовая хоругвь или знамя.

Хреща̀тик—самая главная и самая шумная улица въ Кіевѣ, получившая свое названіе отъ крещенія на этомъ мѣстѣ въ рѣкѣ Почайнѣ (теперъ уже несуществующей), кіевлянъ при Великомъ Князѣ Владимірѣ Равноапостольномъ.

Хрещений—крещенный.

Хрещеник=**хрестник**. См. выше.

Хрещениця=**хрестниця**. См. выше.

Хрещення-є—крещеніе.

Хрещенський—крещенскій.

Хрещи, Водохрещи, Водохристя — торжественная церемонія освященія воды 6 Января.

Хре̂щик—хороводная игра.

Христов посошок—растеніе Phlomis tuberosa L.

Хри́стя—Христина.

Хрін, хрон—хрѣнъ Cochlearia Armoracia L.

Хріниця—растеніе Lepidium Catfolium L.

Хробáк, гробок, робáк—червь могильный.

Хробачливий—съ червями.

Не червиві, хробачливі,
Як бували все тамті
I. Верхратський.

Хронопис—лѣтопись.

Хронописний—лѣтописный.

Хронописця—лѣтописецъ.

Хропти—храпѣть.

Тоді Рябко простягсь, захріп, в своїй норі. Артемовський.

Хрум—хрупкое тѣло.

Це все хрум треба его переносить обережно.

Хрум-хрум—межд. хрупъ-хрупъ.

Хрумати, хрумтіти—скрипѣть зубами.

Хрумча́ти—хрустѣть.

Хрупотіти—хрустѣть.

Хруст—1) хворость. 2) Шумъ.

Хру́сть!—межд. хрупъ!

Хря́нути—ударить.

Хти́вость—желаніе, жадность, любостяжаніе, подобострастіе.

Хтіти, хотіти—желать, хотѣть.

Хто—кто.

Хтодонт—Ѳедотъ.

Ху́ga, ху́га—**фуga**. См. **Ф**.

Худо̂ба—1) рогатый скотъ. 2) Имущество. 3) Бѣдность.

Худо̂га—художникъ.

Худапахо̂лок—работникъ.

Многиї худопахолки на обітницях

панських звикли заводитися, а панове мати не встидаються. Величко.

Худорля́вий—худощавый.

Худоро́дний—низкаго происхожденія человѣкъ.

Чоловік худородний, з жида перехрест. I. Мазепа.

Ху́кати—дышать въ руки, согрѣвать дыханіемъ руки отъ мороза.

Хундаме́нт—фундаментъ.

Унію до хундаменту касуемо і нівечимо. Хмельн. Кониcк. 94.

Ху́нт—фунтъ.

Хунтовий—фунтовый.

Ху́павий—опрятный, красивый.

Наша пані хупава, чепурна. Пѣс.

Ху́паво—нар. хорошо. Берында.

Ху́павость—гордость.

Ху́ра—фура, возъ.

Хурба́—преступленіе, худое дѣло.

Хурбе́т, хурле́т—худой человѣкъ, мазурикъ.

Хурбе́тський, хурле́тський—мошенническій.

Хурбе́тство, хурле́тство—мошеничество, злое дѣло.

Хуріти—волноваться, бурить.

Хурія—мятель.

Хурто́вина—напасть, бѣда, буря.

Хуртовина суне, насуваетьця.

Хурувати—нагружать фуры

Хуруваття—нагрузка фуръ.

Хурча́ти — гудѣть. *Як дзиgа, або веретено хурчить.*

Ху́рщик—фурманъ.

Хусти—бѣлье.

Ху́стка—платокъ; уменьшит. *хусточка, хустина, хустинка, хустиночка, хустинонька.*

Хут—футъ.

Ху́ткий—скорый.

Хутко, худко—нар. скоро, срав. ст. *хутчій.*

Хутовий—футовый.

Хутор, хутір—мыза, дача, ферма.

Хутора́нин—дачникъ, мызникъ.

Хутора́нка—мызница.

Хутора́нський—хуторской.

Хутро́—мѣхъ, шуба; собственно подкладка, подбой; отъ Польскаго futro или Нѣмецкаго Futter.

Хутрований—подбитый мѣхомъ.

Хутрования-є—1) подбивка, подшивка. 2) Внутренняя мазка и поправка печи.

Хутровати—вымазывать; подбивать мѣхомъ.

Хуть—желаніе, охота, стремленіе.

I тим велику хутю надо все помноження хвали Божої зичачи. Привил. Сигизмунда III Виленскому Братству.

Ц.

Цабе, сабе! — нар. на лѣво, въ лѣвую руку. Такъ погоняютъ въ Украинѣ воловъ.

Цаль—дюймъ.

Цалинка—дюймовочка.

Цап—1) козелъ. 2) Бородачъ. 3) Великорусъ (въ насмѣшку) 5) Междометіе хвать! 5) Родъ игры. *Грати в цапи.*

Ца́пати—хватать.

Цапістрах—военная зоря.

„Ходім хлопці спати!“—
—„Ходім батьку,—вже цапістрах.

Ю. Федькович.

Цапле́ний — козлинообразный, шальной, бѣшенный.

Цара—застава.

Ой гараз то було тутки жити,
Нім я пішов був царами блудити,
О, добре було, добре памятаю.
I. Федкович.

Царіовати—царствовать.

Царина — селькій шлагбаумъ, застава, рогатка, таможня.

Царинний—заставный или таможенный. стражъ.

Царівна—царевна.

Царівство, царсьтво—царство.

Царівщина—царское имѣніе или лѣсъ.

Царь-зілле—растеніе Ranunculus sceleratus L., по Роговичу; Aconitum lycoctonum по Закревскому; иначе по-Украински оно называется еще *царь-трава, чорне зілля*—по Симеренку—Orobus niger L.

Царь-сил—растеніе Daucus elatum L.; иначе по-Украински—*синичка, мухомор.*

Царьська борода—растеніе Mirubilis Jalappa L.

Царьська лоза—растеніе Elaegnus hortensis L; иначе по-Украински—*лох, цареградська лоза.*

Царьська свічка—растеніе Eerbascum phlomis L.; иначе по-Украински—*коровьяк, канделя.*

Царювалий—царствовавшій.

Царюванне-я—царствованіе.

Царювати—царствовать.

Царя, Цариця—царица.

Царянець, царянин — подданный царя; царскій приверженецъ; роялистъ.

Царянка—царскоподданная, роялистка.

Царянський — анти-польскій, принадлежащій къ партій *царям.*

Цвенькати—худо выговаривать.

Цвигати—колотать, бить.

Цвинтарь—погостъ, кладбище.

Цвіль—плѣсень.

Цвіндрити—мотать.

Цвірінькати—чирикать.

Горобець і ластівка цвірінькають.

Цвіріньчати—болтать, щебетать

Зацвіріньчала дітвора.

Цвіркун, цвірінёк, свіргун, сверщук — сверчокъ Gryllus.

Цвітка, квітка—цвѣтокъ.

Цвітна капуста—капуста Brassica oleraceaL. Var. Botricis Dc.

Цвічений—образованный, воспитанный·

Цвічення-є—образованіе.

Цвічити—образовывать, цивилизовать.

Цвях—1) цѣль. 2) Гвоздь.

Цвяхований—украшенный гвоздями.

Цвяховати—набивать гвоздями, набивая украшать оными.

Цвяшкований—цвяхований. См. выше.

Цвяшок—гвоздикъ.

Цебеніти—сильно литься (о жидкостяхъ)

Дзюрить і цебенить мов із відра.
Витавський.

Цебер, цебрик—ушатъ, чанъ; большое ведро.

Постановили на полі косарям 6 цебрів горілки після толоки.

Цегельний, цегляний—кирпичный.

Цегельник—кирпичникъ.

Цегельня—кирпичный заводъ.

Цегла—(собират.) кирпичъ.

Цеглина—плитка кирпичу.

Цебрина—кедровое дерево.

Цедула—записка, письмо, запись.

Цей, це, цеє, ця, цяя—этотъ, это, эта; сей, сія, сіе.

Цекавз—(акт. сл.) артиллерійскій дворъ, арсеналъ.

Целюрик—цырульникъ.

Целюрня—цырульня.

Цёма—(дѣтск. сл.) поцѣлуй.

Цёмати—цѣловать.

Центаврія, центурія—растеніе Erytraea

Centaurium Pers; иначе по-Украински—*сердушник, золототисячник.*

Цѐпа— цѣпь.

Цѐра—цвѣтъ лица, лице.

Посли з цери і розмови Хмельницького зрозуміли, же... Величко.

Цереgелі—этикетъ, тонкость въ обращеніи.

Цередія—актеръ, дѣйствующее лице.

Цередійство—лицедѣйство, представленіе.

Церйя—1) фамилія, семейство. 2) Клубъ, собраніе.

Церква—церковъ.

Церковенство—духовная іерархія.

Церковник—духовная особа.

Церковниця — женщина изъ духовнаго званія, монахиня.

Церковця—каплица, часовня, маленькая церковъ.

Церковщина—церковная земля.

Церокграф—(акт. сл.) долговая росписка.

Цеесарь—Австрійскій Императоръ. *Его Цесарська Милость Господарь Цесарь Франц-Іосип.*

Цесарéвич—императорскій принцъ.

Цесарѐць, цесàрчик—Венгерецъ, Мадьяръ.

Цесариха, Цесариця, Цесарша—Австрійская Императрица.

Цесарія, цесарство—имперія.

Цесарівна—Эрцъ-Герцогиня, Цесаревна.

Цесарка—Мадьярка.

Цесарський—императорскій австрійскій.

Цесарщина—Австро-Венгрія.

Цессія-(акт.сл. Cessio) уступка, передача. *Чинить вічистую цессію.* Мазепа, 15 Іюля 1707 г.

Цет=ацет. См. *А.*

Цехмйстер—глава цеха.

Ци—союзъ или. *Ци ся врачимо, ци не врачимо, хай ся хоч побачимо.*

Цибáтий—тонконогій, длинноногій.

Цибýля—лукъ Alium Cepa L.; иначе по-Украински—*сяпа.*

Цибýлиння—растеніе Sagittaria sagitaefolia.

Цибýх—чубукъ.

Цйган—цыганъ; обманщикъ.

Цигане! якої ти віри?—„А якої тобі треба?"—Циганська кобила день біжить, а три дні лежить.—Циган межі двама хлібами вмер: старого не стало, а нового недіждав.

Цигàнити—мошенничать.

Циганки—цвѣтокъ Clematis integrifolia L.; иначе по-Украински—*синій ломиніс, забій кручa.*

Колись-то бились козаки з татарвою, татари почали їх перемогати, козаки побачивши, що нічого не вдіють, давай навтікача, а отаман із серця свиснув собі в тімья ратищем та як сніп з коняки звалився. Тоді саме схопилась круча стрешенна, підняла всіх невірних козаків у—гору, пороздирала їх у шматки, перемішала з чорною землею, і як бачите розсипала їх кісточки аж там десь далеко по Татарві; з ціх кісточок і поросла *забій-круча.* Ще кажуть під ту пору була зіма страшенна, то святий Панько пожалкував їх тай дав їм кожухи. На чужині мабуть не дуже то добре було, от козацькиї душі і стали просить у Бога щоб Він засіяв їх на Україні, щоб дівчата *забій-кручу* рвали, в вінки заплітали, от Біг і змилувався над ними.

Посіяв в Україні
По під лісами
По під скирдами,
Щоб дівчата рвали
В вінки заплітали.
В вінки заплітали,
В коси затикали,

Щоб всі люде знали
Яку козаки ганьбу мали.

Так то воно колись діялось! А кажуть, колиб всі хлопці разом *забій-кручу* за пояс заткнули, то всі б то ті козаки знов пооживали.

Циганкуци — (Бессараб. сл.) гвоздички Tagetes patula L.; иначе по-Украински—*чорнобривці*.

Циганча́—цыганенокъ.

Цигари, цигарки—сигары, сигаретки.

Цигирний—обворожительный.

Що там за очі цигирні. І. Федькович.

Цикла́стер — отвертка для ружейныхъ винтовъ, носимая козаками вмѣстѣ съ ложкою *въ гамані*, т. е. кожаной сумочкѣ

Цимба́ли — (отъ Славянскаго *кимвалъ*) родъ гуслей съ металическими струнами, по которымъ бьютъ палочками, а не пальцами.

Цимба́листа, цимбаляр—гусляръ.

Цимбалярка—гуслярка, арфянка.

Цинамон, цінамок, цінамон—Cynamon, пряность; корица.

Циндра—желѣзныя опилки.

Цинш, чинш—оброкъ.

Циприс—кипарисъ.

Циприсовий—кипарисный.

Циранка, цираночка—родъ утки.

Циркловати—хулить, бранить.

Вони циркнють з дурнички.

Цитринка—Colias rhamni.

Цить!—междометіе цыцъ!

Цица́к—растеніе Pedicularis comosa L.

Циці, цицьки—сосцы, груди.

В мене циці трясуться,
З мене хлопці сміються. Пѣс.

Циці - васі — растеніе Orobanche alba Steph.

Циці-ка́при—растеніе Vitis vinifera L.

Цівка—малая трубочка, которую надѣваютъ на проволоку, и съ оною вставливаютъ въ челнокъ, коимъ ткутъ полотно. Пряжа (нитки для означенной трубочки) такъ же называется *цівкою*; отъ того: *цівочки сукати. Цівки сукали.*

Цідити—цѣдить.

Цідилка́—цѣдилка.

Цікавий—1) любопытный. 2) Образованный.

Мазепа як чоловік цікавий і довцінний, на ласку у Самойловича скоро заслуживсь. Величко.

Цікнути—рубнуть.

Цікорій—растеніе Cychorium Intybus L.

Цілечкий—цѣлехонькій.

Цілина—дѣвственная почва.

Купив ниву з цілиною по 100 кіп за 8 рублів. Маркович.

Цілісінький—совершенно цѣлый.

Ціловати, цілувати—цѣловать.

Цілунок—поцѣлуй.

Цілушка—цѣлое.

Хліб зрізаний в цілушки.

Ціндрити—мотать, покручивать.

Цінобра—киноварь, Cinna baris.

Цінований—цѣнимый.

Ціновий—цинковый.

Ціновка—родъ рогожи выплетенной изъ болотной травы.

Ціно́вний—драгоцѣнный.

Цінок, цінь—цинкъ.

Цінування—оцѣнка.

Цінувати—оцѣнивать.

Ціп—цѣпь, молотило.

Ціп! ціп!—такъ зовутъ куръ къ корму.

Ціпок—палка.

Ціпу́ра—большая палка съ булавою.

Цмин—тминъ Antenaria divica Cärt.

Цмо́к—1) насосъ; пожарная труба. 2) Поцѣлуй (въ насмѣшку), чмокъ.

Цмо́кати—цѣловаться (въ насмѣшку).

Цмокнути—производить извѣстный шумъ губами: 1) для побужденія запря-

женной лошади, также для зова или приласканія собаки. 2) Цмокать, чтобы взошло тѣсто. *А вже звичай велить, примiром сказать, замiсять дiжу... Хрест зробить на тiстi пальцем, перехрестить її, закрить i цмокнуть щоб добре сходило; то для сего баба Миниха.* Номис.

Цний—(акт. сл.) высокопочтенный, добродѣтельный, честный.

Пред вашу княжую милость, цного дому. Iс. Копинський.

Цнота—добродѣтель.

Цнотливий—добродѣтельный, честный, образованный.

Чого би кожному цнотливому не належало чинити. Скоропадський.

Цоб, соб! — на право, въ правую руку! (на воловъ).

Цок-цок —стукъ-стукъ! *Цок-цок пiдкiвками.*

Цокотати—говорится о крикѣ курицы, также означаетъ болтать.

Цокотить—1) зубъ на зубъ бьётся. 2) Болтать, гуторить вздоръ.

Дрiжить як мокрий хорт,
Зубами знай цокоче. Гребiнка.

Цокотун—болтунъ, щебетунъ, будильникъ.

Цокотуха—болтунья, пустомеля.

Цофати—(акт. сл.) пятиться.

Поляки цофнулися i ошанцовалися. Величко.

Цугел, цуглi—возжа, возжи.

Хмельниченко нестатку своему попустивши цуглi, намiрив уйти. Величко.

Цукарня—1) сахарный заводъ. 2) Кондитерская.

Цукор—1) сахаръ. 2) Египетскій голубь.

Цупити—тянуть, тащить, хватать.

Цупкий—крѣпкій, сильный.

Цупко—нар. крѣпко, сильно.

Цур!—межд. чуръ! *Цур дурня та масла грудка! Цур тобi та пек тобi!*

Цуратися-тьця—чуждаться, отрекаться, отказываться. *Цураетьця як чорт ладану.* Посл.

Цураха—анафема.

Цураха поганим очам.

Цурка—свернутая солома въ видѣ верёвки, коей вяжутъ снопы ржи, пшеницы.

Цурки—родъ игры отрубками; игра въ городки.

Цурома, цуромка—труба, рожокъ.

На бубни на цуромки виграваɩи. Цѣс.

Цурпалок, цурупалок—отломокъ, отрубокъ.

Цюкати—бить слабо, мелко колотить, легко рубить.

Цюра, цюрка, цюрочка—дыра, отверстіе.

Цябр—срубъ.

Цябрина—колодка въ срубѣ.

Цябро, сябро, сяпро—сосѣдъ.

Цямрина—1) рычагъ, коимъ достаютъ воду изъ колодца. 2) Обрубъ. *Цямрину лагодити коло колодьця, бо обвалилась, не добре воду тягати.* Номис.

Цята—крошка, капля.

Цятка—пятно.

Цяткований — въ пятнахъ, испещренный.

Цяцькований—узорчатый.

Цяця, цяцька—цаца, игрушка.

Ч.

Чабак—родъ тарани Л. Cobitis.

Чабак буває круглий, або платаний.

Чабáн—степной пастухъ.
Чабáнний—выхоженный, откормленный.
Мої воли чабанниї. Пѣс.
Чабанський—пастушескій.
Чабанувати—пастушествовать.
Чабер—растеніе Satureja hortensis L; иначе по-Украинсл—*шабер.*
Чàвкати—медленно идти, пробираться.
Чавýн, чавунець, чавунчик—желѣзный или чугунный горшокъ, горшочекъ.
Чагáрь, чагарі, чагарники — кусты, кустарники, перелѣсокъ; камышъ и кусты прирѣчные.
Чад—угаръ.
Чàдіти—издавáть угаръ.
Чадний—угарный.
Чàйка—1) птица пиголица, луговка. 2) Запорожско-козацкая лодка. 3) Пѣсня Чайка, пріобрѣвшая универсальную извѣстность ко всему Русскому Югу, которой сочиненіе приписывается Мазепѣ.

Ой біда, біда чайці небозі,
Що вивела дітки при битій дорозі.
Киги! киги! Злетівши в гору—
Тільки втопиться в Черному морю!
Жито поспіло, приспіло діло;
Йдуть женці жати, діток збірати.
Киги! киги!....

І кулик чайку взяв за чубайку!
Чайка киниче; згинь ти, куличе.
Киги! киги!....
А бугай бугу! гне чайку в дугу:
Не кричи чайко, бо буде тяжко!
Киги! киги!....
Як не кричати, як не літати,
Дітки маленькі—а я їх мати!
Киги! киги!....

Чайковий—чаечный.
Чàйковиця—запорожская флотилія изъ чаекъ.
Чайковник—чаечникъ.
Чàйма—мачта съ парусами.
Стали кораблі свої чайми підіймать. Дума.
Чака—шинель.
Стоять сіромахи
Укабатах та у чаках—
В чорних порошницях,
Чрез плече ремінннячко—
На плечу рушниця.
Ю. Федькович.
Чаклувáнне—колдовство.
Чаклувàти—колдовать, ворожить.
Чаклýн—колдунъ, чародѣй.
Чàлий—буланый.
Чамбул — татарскій или запорожскій разъѣздъ; полчища въ степи.
Чаплія—сковорода.
Чаполоть, чапуга—растеніе (Calamogrostis epigejos Roth.
Чапула — растеніе Slierochloa borealis R. et Sult.
Чàри—волшебство, колдовство.
Чарівний — прелестный, обворожительный.
Чарівник—колдунъ.
Чарівниця, чаровниця—колдунья, ворожея; красавица.
Чарівничий—чарующій.
Чàрка, чàрочка, чàрчина—рюмка, рюмочка.
Чародійство—чародѣйство.
Чародія—чародѣй.
Чарування—прельщеніе.
Чарувати—привлекать, привораживать къ себѣ.
Час—время, пора.
Часлóвець—часословъ.
Часник—чеснокъ Allium Sativum L.
Чàсом—нар. иногда, порою.
Часóпись—газета.
Часописний—газетный.
Частесенький—самый частый, густой.

Частесенько—нар. очень часто, густо.

Частина—частица.

Частовавие—потчиваніе.

Частовати—потчивать, честить, угощать

Частуха—растеніе Alisma plantago L.; иначе по-Украински—*шильник, водяний подорiжник.*

X **Чата**—разъѣздъ для наблюденія за непріятелемъ, обсерваціонный отрядъ войска.

Чатовати—дѣлать рекогносцировку, т. е. разъѣзды для наблюденія за непріятелемъ.

* **Чаус, чауш**—(Турецк. сл.) 1) гонецъ. 2) Придворный, царедворецъ.

Чахиниця—растеніе Linosiris Villosa Dc. иначе по-Украински—*грудниця.*

Чахоня, чехоня—рыба Л. Cyprinus calatratus.

Чвалай, чвалання-є—неуклюжая и медленная походка.

Чвалати—тяжело ступать.

Чвалом—нар. тихимъ шагомъ.

В нас празник нинi,
Так оповiдали,
I чвалом далi. I. Федьковичъ.

Чванець—сосудъ.

Чванитися-тьця—хвастать.

Чванливий—хвастливый.

Чвара, шквира, свбра—смута, гроза, невзгода.

Бували у нас мори й вiйськовиї чвари. Дума.

Чварний—грозный, страшный.

Чварнiти — дѣлаться грознымъ или страшнымъ

Чвая—свая.

Чвертка—1) старая польская монета въ 4 нѣмецкихъ гроша, или 12 коп. серебр. 2) Мѣра водки, ¼ кварты, штофа.

Чвертковати — раздѣлить на четверти, четвертовать.

Чверть—четверть.

Чвир, чвира, чвирк—1) мятель, вьюга. Остатокъ послѣ перегонки спирта. 3) Остатокъ хмѣля въ головѣ. *Як же чмира злая чвира застукала в полi.* Павловскій. 4) Табачный осадокъ.

Чвиркнути—прыснуть.

Чеберячка—танецъ.

А в чеберячцi потанцюемо рачки. Пѣс.

Чебрець—Богородичная трава Thymus Serpyllum L. по Роговичу; Satureja hortensis по Закревскому и *чебрець, чебчик* по Симеренку Thymus Serpyllum L β. villosus Sect. Росте на пiску. Синенько цвiте. Пахуще.

Чебрець лiсовий — растеніе Theurium chamaedris L. *Цвiте червоно,* по Симеренку.

Чеверниця—Pyrochroa coccinea.

Чей—нар. авось. можетъ быть.

Поiдемо в чисте поле
С Французом-Сардом воювати,
Чей перестану вже думати.
I. Федьковичъ.

Чека—затычка въ оси, чтобы не спадало колесо.

Чекалий—ожиданый.

Чекати—ждать, ожидать.

Челен—членъ.

Челепати—тяжко ходить, тащить ноги, какъ бы по грязи.

Челомбитствiє—челобитіе.

Чель, челi—разсказъ, декламація.

Славнi Серби при боянськiй челi
При грi шездари празднuк закiнчили.
I. Федьковичъ.

Челюсти — 1) пасть. 2) Отверстіе въ печи.

Челядка, челядонька, челядинка—служанка.

Челядин, челядинець—служитель, рабочій.

Челядь—1) прислуга. 2) Сельская молодежъ обоего пола въ играхъ.

Чемериця біла--растеніе Veratrum album L. β. lobelianum Koch.

Чемериця чорна — растеніе Verarum nigrum L.

Ченець, чорнець—монахъ.

Чениця, чорниця—монахиня.

Ченьця пекти—поставить мѣдный чайникъ въ печку для нагрѣтія воды.

Чепелик—испорченный, старый, перочинный, ножикъ.

Чепити, чепляти--прицѣпить; употребляется съ предлогами *за*, *на*, *по; пере*, *при* и проч.

Чепіга—1) ножки у плуга. 2) Созвѣздіе Близнецы (?). *Віз став супротив півночи над хатами, чепіга виясниласъ.*

Чеплія=**чаплія.** См. выше.

Чепоруха—1) щеголиха, опрятная женщина. 2) Полная большая рюмка водки.

Чепурити—прибирать, охорашивать, дѣлать лучшимъ.

Чепуритися-тьця — наряжаться, украшаться.

Чепуркуватий—жеманный, манерный.

Чепурний—опрятный, чистый.

Чепурниця—чистючка.

Чепурно—нар. опрятно, чисто

Чепурун—щеголь, чистюкъ.

Чепчик городній—растеніе Thymus vulgaris L.

Чепчик степовий—Thymus Serpilium L. β. angustifolium Sed.

Черв, червак—Teredo.

Червець—Coccus polonicus.

Червець, чарвишник —растеніе Potentilla argentea L. по Роговичу и A. Coceusillius по Верхратскому.

Червінець—чевонецъ, пмперіалъ.

Червиця—Cossus ligniperda.

Червінка—золотая вещь.

Червінний—золотой.

Червоний—красный.

Червоність—красота.

Червоніти—краснѣть, алѣть, рдѣть.

Червона бузина—Sambucus racemosa L.

Червона лобода—растеніе Atriplex hortensis L.

Червоне древо—красное дерево.

Червонь—рыба красноперъ.

Червотока—червь Anobium.

Червяки—1) родъ постнаго кушанья изъ гороховой муки приготовляемаго 2) Черви.

Черга—очередь.

Черговатися-тьця—чередоваться, слѣдовать по очередно одинъ за другимъ.

Черговий—очередный.

Чердак—палуба.

Черевань—брюхачъ.

Черевата—беременная.

Черевики, черевички — башмаки, башмачки.

Черевички—растеніе Orobus vernus L. и Caprypedium Calceolus L. по Роговичу.

Черевички Божої Матері—растеніе Impatiens nolitangere L.

Черевичний—башмачный.

Черевичник—башмачникъ.

Черевичниця—башмачница.

Черевішник—растеніе Nepeta nuda L.

Черево—чрево, брюхо, животъ.

Череда—1) сборное общественное стадо. 2) Растеніе Bidens tripartita L. иначе по-Украински—*стрілки, собачки.*

Чередний—пастушескій.

Чередник—пастухъ.

Чередниця—пастушка.

Черéмуха — черемха Prunus Padus; иначе по-Украински—*калакалуша*.

Чѐрес, чересло́, чѐрез, черещ—1) кожанный поясъ отъ церковно-Славянскаго *чрѐсло*. 2) Бороздникъ, какъ принадлежность пики.

Он що дурній жидові снитьця! По нашому чересло́, а в їх ножака. П. Куліш.

Черешйна, черешня — дерево Rrunus Aviam L.

Черінь—полъ, подъ въ печкѣ, на которомъ горятъ дрова.

Черка́ти—пуститься куда, начать что скоро. *Черк ёго́ в пику.*

Черкéска—чекмень.

Чернець—1) монахъ. 2) растеніе Actaea spicata L, иначе по-Украински—*вовчі ягоди.*

Чернецький—монашескій, монастырскій.

Чернéцьство—монашество.

Чернеча—(обират.) монашествующіе.

Чернечий—монашескій.

Черниця, черничка — 1) монахиня. 2) Раст. Vaccinium myrtillus.

Черноклён, черноклина—кленъ Acer tataricum L.; иначе это дерево еще называется *джугастро, негро.*

Черноталь—растеніе Salix cinerea L; иначе еще—*чернолiз, івина лоза.*

Чернушка—растеніе Nigella sativa L.

Чернушка дика—раст. Nigella arvensis L.

Черсаки—растеніе Amygdalus nanna L; иначе по-Украински — *дівоча кров, бабчук. заячі орішки.*

Чертопхайка—натечанка.

Чéсати—уходить, спасаться.

Чесний—честный. *На чесного,* значитъ на Воздвиженіе.

Чесник, чашник—земскій урядникъ, который въ пріѣздъ короля заботился о напиткахъ.

Чет—частица, доля, часть.

Четвѐр—четвергъ.

Чех—старая монета.

І хоч би не рад, мусить косарів за тягати, по 5 чехів і по три шаги на день давати. Климентій.

Чечевиця—растеніе Ervum Lens L.

Чечуга—родъ рыбы (какой?)

Чи—союзъ ли, или, не развѣ.

Чига́ти —выжидать случая, или минуты для нападенія.

Чиж—развѣ.

Чижма́р—(Галицк. сл.) сапожникъ.

Чйжми—сапоги.

Чий, чия, чие—чей. чья, чье.

Чикчи́ри—панталоны военнаго покроя.

Чили—союзъ или.

Чильчибель—растеніе цѣлибуха Srychnos Nux vomica.

Чима́лий—довольно большой, порядочный, изрядный.

Чима́ло—нар. изрядно, довольно, достаточно.

Чимбори—шелковый поясъ.

Як же вни прибрані
У красні шати, у чимбори брані,
При боці шабля у Дамашку бита.
І. Федькович.

Чим-дуж—чѣмъ сильнѣе, тѣмъ болѣе, сколько есть силы.

Чимчикува́ти, чемчикува́ти—скоро идти.

Чинба́рь—кожевникъ.

Чинба́рський— кожевницкій.

Чинга́л—кинжалъ.

Чини́ти—дѣлать, произвесть, причинять, употреблются съ предлогами: *в, за, од, у.*

Чинча, чинш—оброкъ, налогъ, подать, дань, контрибуція.

Чиншо̀вий—оброчный, податной.

Чиншовик — данникъ, оброчный человѣкъ.

Чиншовниця—данница, оброчница.

Чип, чіп, чоп — деревянный гвоздь, втулка въ боченкѣ, затычка вмѣсто крана.

Чипа́ти—задѣвать.

Чипуга—растущій дико-кустарникъ Caragana frutescens Dc.; иначе по-Украински—*дереза*, *люкреція*.

Чи́рва—черви.

Чирва́—карты червей.

Чирвивий—содержащій въ себѣ червей.

Чирвовий—червенный, первова филька —валетъ червей.

Чирейник—растеніе Thalictrumangustifolium Jacq; по-Украински—*яложник, медуниця.*

Чири́нка, чириночка, чирка—родъ утки Anas Querquedula.

Ой наставу наставочку,
Там плавають чириночки. Пѣс.

Чи́рка, чиряк—чирей, болячка, вередъ.

Численниця—математика.

Чи́слити—числить, считать, почитать.

Чистець—растеніе Statia Holostea L. (Orobus albus L. β. versicolor Ld.

Чистик — раст. Sedum acre L.; иначе по-Украински — *очиток*, *молоденъ*, *гінець*, *росхідник*, *мошнач.*

Чистяк — растеніе Stachus recta L.; иначе еще называется *счисток.*

Чистобрёха—изворотливый лжецъ.

Чистотіл—ростеніе Chelidonium majus L.; иначе по-Украински—*ростопаш*, *жовтий чистик*, *глекопар*, *гладишник.*

Чисто̀тис—нар. чисто, цѣломудрено.

Чита́ч, читѐльник—чтецъ, читатель.

Чита́чка, читѐльниця—читалка, читательница.

Чіп—чипъ.

Чіт—пара, четъ.

Чкури́ти—скоро уходить.

Чкурну́ти—дать драла, махнуть, уйти.

Чло́нок—членъ; составъ.

І всі члонки цілую любезно. Мазепа.

Чмалений—пасмурный.

Під чмалену сю незгоду,
Мов чмалені люде сплять.

Чма̀ра—пугалище.

Чмель, чміль, джміль, бжів, шершень— 1) насѣкомое изъ породы осъ Bombus; *чмелі слухати*—быть ошеломленнымъ, впасть въ безпамятство; не скоро образумиться. 2) Растеніе Helichrusum orenarium Dc.; иначе по-Украински — *сварливець, головокрут*, *жовтушка*, *жовта гарячка.*

Чмига, шмига—1) *до шмиги*—съ толкомъ, со вкусомъ, кстати, къ дѣлу. 2) Вѣтренная женщина. 3) Szmiga, крыло вѣтренной мельницы.

Чмир—хмѣль въ головѣ; пьяное состояніе, опьяненіе.

І шов з корчми Вакула Чмир—т. е. горькій пьяница. Павловскій.

Чмола—Xylocora Violacea.

Чмутник—шалунъ.

Чмутова́ти—обласкать, потчивать.

Стусанами по губах,
Коцюбою по зубах,
Охоче ёму́ чмутує. Пѣс

Чо—нар. отъ чего, почему.

Чо я така несщаслива,
В широкому світі,
Чого мене убивають
Як тее залізо?
Чо він мене незарізав,
Ножем незарізав
На неділю в опівночи.

Ю. Федькович.

Чобіт удобів—растеніе Viola tricolor L; иначе по-Украински—*полуцвіт*, *Іван да Марья*, *бра̀тки*, *братіки.*

Чобота̀рь=**чижмар.** См. выше.

Чоботаренко—сынъ сапожника.

Чоботариха, чоботарка—сапожница.

Чоботарівна—дочь сапожника.

Чоботи, чобітки, чоботки—сапоги, сапожки. Пѣсня *чоботи*, очень популярная въ народѣ. По принятому въ Украинѣ обычаю женихъ предъ свадьбою обязанъ, въ видѣ выкупа за будущую жену свою, принесть матери ея пару *червоних чобіт*; въ такомъ случаѣ они получаютъ для пея важное значеніе. Подгулявши на *весіллі* мать поетъ эту пѣсню пританцевывая трепака почти всегда со слезами на глазахъ.

Чи се тиі чоботи, що зять дав?
А за тиї чоботи дочку взяв!
Чоботи, чоботи, ви моЇ,
Чом діла не робите ви мені?
На річку йшла чоботи—рипали;
А з річки шла чоботи—хлипали,
Чоботи, чоботи із бичка,
Не хочете робить діла як дочка.

Чбвен, човник—челнъ, челнокъ.

Човити — разбирать, понимать, смыслить.

Чбвник—растеніе Sagitaria sagittaefolia L.

Чого?—чего, зачѣмъ?

Чогось—почему.

Чблний—главный, главенствующій, лобный.

Чбло—лобъ, чело; *чолом дати*—бить челомъ, отдавать поклонъ, привѣтствуя дать руку.

Чоловік, чоловьяга, чоловічина—человѣкъ, мужчина; мужъ.

Чоловічий вік—растеніе Hemoracallis fulva L.; иначе по-Украински—*жовта лілѣя.*

Чом, чому—почему, отчего, зачѣмъ.

Чомусь—отчего-то.

Чбрна рада—митингъ черни во времена гетманія.

Чорна рожа городова—роза Altaea rosea

Чорні ріжки—растеніе Sclerotium Clavus Dec; иначе по-Украински. *чорні пиріжки, спориш.*

Чорнобиль—растеніе Artemisia vulgaris L.; иначе по-Украински—*нехворощ забудьки.*

Близко одного села находился большой лѣсъ. Въ этотъ лѣсъ одинъ разъ на *Здвиги* (Воздвиженіе Честнаго Креста) за грибами пошла дѣвочка; долго она ходила по лѣсу и не находила грибовъ, но замѣтила, что въ одну сторону движется множество разныхъ гадовъ, свившихся между собою, и когда начала возвращаться домой, то упала въ глубокую яму, въ которой сначала было темно, но потомъ она замѣтила свѣтящійся камень и свившихся въ клубки тьму тьмущую разнаго рода гадовъ, между ними была змѣя царица больше другихъ и съ золотыми рожками, которой всѣ остальныя повиновались. Всѣ эти гады ничего не ѣли, но когда хотѣлось имъ ѣсть, то онѣ одна за другой приползали ко свѣтящемуся камню и лизали его, сначала царица, а потомъ всѣ остальныя; такъ и дѣвочка, когда хотѣлось ей ѣсть, то она лизнула камень и отъ этого голодъ прошелъ. Такимъ образомъ она просидѣла до самой весны, когда пришло время расползаться гадамъ. Тогда гадины, по приказанію царицы, переплелись въ видѣ лѣстницы, по которой вышла на свѣтъ сначала дѣвочка, а потомъ царица, но когда она выходила, то царица ей сказала: „ну теперь ты будешь понимать разговоръ всѣхъ травъ, каждая изъ нихъ будетъ говорить одна другой, какія болѣзни излѣчаетъ и какую пользу можетъ принесть человѣку, только не говори: *чорнобиль*, а если скажешь это слово, то все забудешь. Дѣвочка была

очень рада, что вышла изъ ямы, и когда она возвращалась въ деревню лѣсомъ и лугами, то слышала весь разговоръ деревьевъ и травъ; какъ вдругъ слышитъ, что кто-то за нею бѣжитъ и спрашиваетъ какая трава на межахъ растетъ *съ чорными быльями!* она не долго думавши и сказала: „*чорнобиль*“, какъ сказала это слово, то вдругъ всё, что слышала отъ деревьевъ и травъ забыла, отъ этого *чорнобиль* называется *забудькою.* (Разсказъ записанъ въ Стародубскомъ уѣздѣ) См. Записки Юго-Западнаго отдѣла Русскаго Императорскаго Географическаго Общества т. I. 1873 г.

Чорнобривці—1) чорнобровые люди. 2) Растеніе бархатцы и его цвѣтокъ Tagetes patula L. 3) Отборные орѣхи. *Горіхів було носить, та ще все, один в один, чорнобривці.* Номис.

Чорноклен—дерево Acer campestre.

Чорнокорінь—растеніе Cynoglossum officinale L.; еще называется *воловий язик, собачка.*

Чорномáзий — (въ шутку) чернявый, смуглый, черноволосый.

Чорнэ зілля—растеніе Orobus niger L.

Чóрне ребро—раст. Thalaspi arvense L.

Чорнушка—раст. Nigella sativa.

Чорт-ма, чорт-мае, чорт мав—самъ бѣсъ ничего не сыщетъ, нѣту, не имѣется.

Чортеня—чертенокъ.

Чортúха—чертовка.

Чортів хліб—растеніе Nannea pulla Dec.

Чортова борода—растеніе Vincetoxicum officinale L. Moench., иначе по-Украински—*бородач*, *зміїний корінь*, *ранник.*

Чортова веселка—растеніе Phallus caninus L.

Чортова вишня—дерево Prunus Chamaecerasus Jacq.

Чóртове ребро—растеніе Valeriana dubia Bung.

Чортове яйце—растеніе Phallus impudicus

Чóртови горіхи—растеніе Trapa natans L.

Чортополох—растеніе Xanthium Spinosum L.

Чортя́ка—сатана, діаволъ.

Чортя́тко=**чортеня**. См. выше.

Чортя́тство—чертовщина, черти.

Чортя́чий—чертовскій.

Чóс—ударъ. Сіос

Чотúрі—4.

Чотирнадцять—14.

Чуб—хохолъ на головѣ.

Чубайка—птичій хохолокъ.

І кулик чайку взяв за чубайку! Пѣс.

Чубатий—хохлатый.

Чубúти—драть за волоса.

Чубúтися-тьця — драть одинъ другого за волосы.

Пани чубляться, а в крепаків чуби болять. Погов.

Чубрúкатися-тьця — (въ шутку) низко кланяться.

Чудасія—удивительная штука, комедія, диво.

Чудасійний—комедіантскій, смѣшной.

Чудéнний—удивительный.

Чудо—диво.

Чудний—странный.

Чудоватися-тьця—удивляться, дивиться

Чудóвий—чудесный, превосходный.

Чудóвний—чудотворный.

Чудодúвний—восхитительный.

Чужеварник—раст. Phlomis tuberosa L.

Чужинецький—чужой, чуждый совершенно.

Чужúня—чужбина.

Чýйка—плащъ съ рукавами.

Чуйний—сознательный, чуткій.

Чук!—междометіе гопъ!

Ой чук Тетяна
Чорнобрива кохана! Пѣс.

Чукати—подбрасывать на рукахъ вверхъ (говорится о дѣтяхъ).

Чу́лий—нѣжный, осторожный.

Чу́лость—нѣжность, чувство, осторожность, чувствительность.

Чума́к—человѣкъ, ѣздящій на волахъ за рыбою, (особенно таранью) и солью, обыкновенно въ Крымъ и на Донъ.

Чумакувати—быть чумакомъ, заниматься извозомъ рыбы и соли.

Чумандра—чумичка; пѣсня *чумандра.*

А хто любить гарбуз,—а я люблю диню;
А хто любить господаря, а я господиню,
Гоп, чук, чумандра,—чумандриха молода
А хто любить губи, губи,—а я печериці,
А хто любить тілько дівок—а я молодиці.
Гоп, чук і то-що.
Хотів Сава женитися, — та що ему з того!
Бо не стае десять грошей—до півзолотого!
Гоп, чук і то-що.
Недавно й я оженився;—буде рік в Петрівку;
Ой заберу дітей в торбу, — пійду на мандрівку.
Гоп, чук і то-що.
Та й вийду я на село, і стану на горбі.
Оглянуся назад себе,—чи всі діти в торбі?
Гоп, чук і то-що.

Чумацька валка—чумацкій обозъ.

Чупер—чубъ, хохолъ.

Оба і в попелі ми грались,
Оба ходили й гнізда драть,
Обом і чупер обрубали,
Оба ходили й франка знать.
І самаго моря пити.
Ю. Федькович.

Чупаі—(съ Цыганск. яз.) плеть, служащая знакомъ достоинства для предводителя цыганскаго табора.

Чуприна — тоже что и *чуб;* иначе еще *чупри́на* въ шутку называлась *оселедцем.*

Чупри́ндирь—здоровякъ съ большимъ чубомъ или чуприною.

Чупру́п—мужикъ.

Хвортуна зробила паном із чупруна. Котляревський.

Чу́ра, джу́ра — слуга; отъ Турецкаго *джяуръ,* что значитъ невѣрный,— такъ какъ джяуры были у Турокъ рабами.

Чустрити—давать нагоняя.

Чу́ти, чува́ти—слышать, ощущать, чувствовать.

Чу́тка, чуття́—вѣсть, слухъ.

А що Миколо яка чутка в городі?
—Нема й чуття.

Чутли́вий—чуткій, чувствительный, нѣжный.

Чуткий—слышный.

Чу́тно, чу́ть—нар. слышно.

Чухати—чесать.

Чухи́рчити — подкрадываться, обманывать, льстить.

Чухмаритися-тьця—чесаться.

Чухра̀ти—убираться, уходить, улизнуть.

Чучверіти—корявѣть, изживаться, пропадать.

Чха̀ти—чихать.

Ш.

Ша!—междом. цыцъ!

Ша́баш—еврейскій праздникъ; суббота.

Шаба́ш!—нар. баста! довольно! конецъ дѣлу!

Шабельний, шаблёвий—сабельный.

Шабельтас—сабельныя ножны; отъ Нѣмецкаго Sεbeltasche.

Шаблёваний—знатный, шляхетскій, козацкій, имѣющій право носить саблю.

Шабля—сабля; уменьш. *шабелька*; увеличит. *шаблюка*.

Шавлія, шалхвея, бабки—растеніе Salvia pratenis L.

Шаг, шажок—грошъ, грошикъ.

Шаговий—грошевой.

Шайтан — (съ Турецк. яз.) сатана, чортъ.

Шалбір, шалвір—мошенникъ, негодяй.
Коли ліпшу честь у вас мають похлібці, плути і шалвіри, нежлі ми Запорозці. Т. Сагайдачний.

Шалбірний—мошенническій.

Шалёвки, тертиця—тёсъ, доска.

Шалений—сумасшедшій.

Шаліти—сходить съума.

Шаливливий—шалунъ.

Шальки—небольшіе вѣсы.

Шамкий—скорый, быстрый, шелестящій.

Шамотіти—шелестѣть.
Тополі листом шамотіли

Шамотня—суета, шумъ.

Шана, шаноба, шанованнє — почтеніе, уваженіе, пріёмъ, угощеніе.
З веселої учти
Голка утікав,
І панська шаноба
Его не втішае. П. Кулиш.

Шандра—растеніе Marrubium vulgare L.

Шановати—беречь, хранить, почитать, честить.

Шановатися-тьця — быть благопристойнымъ, беречься.

Шановний—почтенный.

Шановник—почитатель, послѣдователь.

Шановниця—почитательница, послѣдовательница.

Шанта—растеніе Nepeta Catartica L.

Шапар—продавецъ церковнаго меду.

Шапка-рогачка — старинная малороссійская шапка въ родѣ кучерской.

Шапковати—кланяться, снимать шапку при встрѣчѣ.

Шаплик—срѣзъ.

Шаповал—шерстобой, валяльщикъ.

Шоповалка—шерстобойница.

Шаповальский—шерстобойническій. *Свита з шаповальского сукна.*

Шапран—шафранъ, растеніе Crocus Sativus MB.

Шаровий—сѣроватый.

Шарасть!—междом. шарахъ!

Шарбалам-барамурачний —безтолковый, безсвязный.

Шарий—(Галицк. сл.) сѣрый.
На ёму був шарий жупан.

Шарило—растеніе Echium vulgaris L; иначе по-Украински—*синець, синяк, колючки.*

Шарж — нижній воинскій чинъ въ Австріи.
Штирі шаржі, два ǵемайні
Всі будуть судити
Арештанта молодого. Ю. Федькович.

Шарварок, шарварка—шумъ, бѣготня.

Шаровати—вытирать или мыть, что-либо, съ помощью хвощанки.

Шарпак—злодѣй, грабитель, оборванецъ

Шарпанина—1) грабёжъ. 2) Родъ кушанья изъ рыбы.
Збогатилися шарпаниною добр шляхетських і жидівских. Лѣт. Самов.
Привезли сомини і лящів на шарпанину.

Шарпання-є—дерганье.

Шарпати—рвать, драть.

Шарпатий—оборванный, ободранный.

Шарпатися-тьця—рваться на куски.

Шарнути—схватить.

Шаснути—мелькнуть, пробѣжать.

Шастатися-тьця—таскаться.

Шата—риза на иконѣ, окладъ, броня.

Шатанський—сатанинскій.

Шатёрник—человѣкъ живущій въ палаткѣ.

Шати—богатыя одежды.

Ой змипула лебідонька із гнізда;
Грає конем Рарожинька молода:
Біли шати, золотиї береги,
Сиплють искрами каміння дорогі.
П. Куліш.

Шатковати—шинковать, крошить, мелко изрѣзать.

Шатковниця—1) инструментъ на которомъ крошатъ капусту. 2) Женщина крошащая капусту.

Шатно—нар. параднымъ образомъ.

Шатнутися-тьця—поспѣшно обратиться къ чему, начать что.

Шатоносця, шатоносець—броненосецъ.

Шатрик—зонтикъ.

Шафир—сафиръ.

Шафировий—сафирный.

Шахрай=**шалбір**. См. выше.

Шахрайничати, шахраювати—мошенничать, плутовать.

Шваб—1) насѣкомое Carabus Scheidler. 2) *Шваба дати*—наказать, отодрать.

Швагр—зять.

Швагра—эскадра.

Швагрон—эскадронъ.

Швагронистий—эскадронный командиръ.

Швайка, швайца—шило.

Гди ж таковиї речі без швайци золотої зшитися не можуть. Универсалъ П. Могилы, 1640 г.

Шваля—швея, портниха.

Швандигати—лѣтать, шнырять.

Швандяти—таскаться, бродить.

Шванк—(акт. сл.) 1) колебаніе, неустойка. 2) Несчастіе.

Шванковати—колебаться, быть не устойчивымъ.

І на всіх потребах Турки шванковали. Лѣт. Самов.

Шварнути—ударить. *Шварнула блискавка, грім грюкнув і загув.* І. Гребінка.

Швацький—швейный.

Швацьтво—швейное ремесло.

Швач—портной.

Швачка=**шваля**. См. выше.

Швачковати—портняжить, шить.

Шведчина—Швеція.

Швець—сапожникъ; во множествен. числѣ—*шевці*.

Швендати, швендяти, швендёвати—часто ходить, таскаться.

Швендя—непосѣда.

Швигавки полеві—раст. Plantago media L.

Швидкий—скорый, быстрый, шибкій.

Швидко—нар. быстро, скоро; сравнит. ст. *швидче, швидшіе.*

Швиргати—бросать.

Швирнути—кинуть.

Шварншварк—свита.

Шворa—свора собакъ.

Щеб—щебѣ.

Шебер—растеніе Satureia hortensis L.

Шевлюга—мерзавка.

Шевня—швальня.

Шевський—сапожническій.

Шевченко—сынъ сапожника.

Шедивий—(акт. сл.) старый, сѣдой, почтенный.

Безпалий в подейтилих і шедивих жисті літах сущи.... Величко.

Шелест—шумъ листьевъ.

Шелестіти—шумѣть листьями. *Очеретом не шелестне.*

Шелюг, шелюга, шелюжина, краснотал, червоний верболіз—красная лоза, растущая по низменнымъ мѣстамъ Salix acutifolia Willd.

Шеляг, шелягок, шелягочок—мелкая старинная монета; грошъ; отъ церковно-Славянскаго *шлягъ*.

„. . . . *Давай гроши!*"
—„*Де мині їх взяти?*

Ні шелята; я панською ласкою багатий". Шевченко.

Шемерованний—вышитый золотомъ, серебромъ.

ЛокаЇ в шемерованні золотом і сріблом сукні повбірані. Ханенко.

Шемеровати=**гантовати**. См. *Г.*

Шемрание—(акт. сл.) ропотъ, роптаніе.

Шемрати—роптать.

Шепотание—шопотъ.

Шепотати—шептать.

Шептуха—знахарка, ворожея, лѣкарка.

Шеретуваннє-я —очистка отъ шелухи или чешуекъ.

Шеретувати—очищать (говорится о зерновомъ хлѣбѣ).

Шерманьнє—ворчаніе, журчаніе.

Шермицерия—фехтованіе, схватка. стычка, сшибка.

Шермір—фехтующійся.

Шермірство—фехтованіе.

Шершень, **шершун** — дикая оса Vespa crabro.

Шибеник—вѣсѣльникъ, негодяй.

Шибка—оконное стекло.

Розбив шибку в вікні, тепер дірка.

Шидерство—(акт. сл.) глумленіе, усмѣшка

Усмотрін з облудою і шидерством. Величко.

Шельвах — часовой; *на шельваху*—на часахъ, въ караулѣ.

1.

А тим часом дали знати,
Що шельвах убився.

2.

Серед Відня на шельваху.
Ю. Федькович.

Шездара—арфа, гусли (?).

Будуть срібні струни на шездарі жити. I. Федькович.

Шик — строй, дисциплина; *до шику!* стройся.

Шиковати—устроивать, приготовлять.

Шикуйсь в лави!—стройся въ ряды—*Належитим своїм порядком ушиковались.* Ханенко.

Шило—шваќа.

Шильник—растеніе Alisma plantago L.

Шинк, шинок—питейное заведеніе.

Шинкарь—цѣловальникъ.

Шинкарка—цѣловальница.

Шинковати—торговать водкою.

Шинований—обтянутый желѣзною полосою. *Возик на шинованих колесах.*

Шипотінник—злоумышленникъ.

Шипотінниця — змѣя, злая женщина, злоумышленница.

Шипотіти—шипѣть.

Шипотять мов гадюки.

Шипшина—шиповникъ Rosa canina L.

Ширачитися-тьця—шириться. увеличиваться

Ширець—Васильки, растеніе Amarantus paniculatus L.

Ширинка, ширинночка—платокъ изъ холста.

Шиpiння—рѣянье, плаванье въ воздухѣ.

Шиpiти—рѣять, носиться въ воздухѣ; распространяться, разширять.

Шиpiтвас—срѣзъ, чанъ, распиленная на 2 кади бочка.

Ширмер=**шерміръ.** См. выше.

Ширмірство=**шермірство.** См. выше.

Ширмовати—фехтовать, защищать, подвизаться, заслонять.

Широчений— широчайшій.

Широканчик—родъ горшка.

Шишка—1) шишка, почка. 2) Особенный родъ печенаго бѣлаго хлѣба на свадьбахъ.

Шия —шея.

Шкабуртина—отломокъ, часть.

Ранен гарматним ядром, одломанною з окренту шкабуртиною. Величко.

Шкалёвати—поносить, безславить, безчестить.

Шкалешник — торговецъ стеклянными штофиками.

Шкалешниця — бутылочница.

Шкалик—штофикъ.

Шкандибàл, шкиндибàл—1) хромый человѣкъ. 2) Все то, отъ чего человѣкъ хромаетъ, качается, а также *водка.*

Як ся напив шкандибалу,

То став не тверевий. Пѣс.

Шкандовати—сочинять стихи.

Шкандор—стихотворецъ.

Шкапа—кляча.

Хмельницький Виговського у татарина за едну виміняв шкапу. Величко.

Шкàпа, шàхва, шàфа—шкафъ.

Шкапòвий — 1) лошадиный, яловый. *Шкапові чоботи набув.* 2) Шкафный.

Шкаповúтий—истасканный, измученный, загнанный.

Шкарáдний—скаредный, гадкій

Шкаралýпа—скорлупа.

Шкарбáни, шкарбуни—старые истасканные сапоги.

Шкатула—ларецъ.

Шквар—толика, доза, малая часть.

Пісня дума пани браття
Від самого Бога,
Ні купити, ні продати,
Ні шваровъ посіять,
Ні у жида заложити,
Така чародія!

Ю. Федькович.

Шквàрити—жарить, жечь.

Шкваркотня́—шумъ или кипѣніе воды на раскаленномъ желѣзѣ или камнѣ.

Шкварчáти—трещать на огнѣ; говорится о маслѣ или салѣ, когда ихъ топлятъ.

Шквúра=чвара, хляха, фуга, фуга. См. *Ч. Х* и *Ф.*

Шкеля, скéля—скала.

Шкеребéрть — нар. вверхъ ногами, на выворотъ, обратнымъ порядкомъ, вверхъ дномъ.

Шкúра, скúра — (Галицк. сл.) кожа, шкура.

Шкúряні грóши—кожанные деньги.

Шкітильгàти—прихрамывать.

Шкóда—нар. тщетно, жаль, досадно, дурно.

Шкодá—вредъ, убытокъ, уронъ, потеря, изъянъ.

Шкòдити—портить, вредить.

Шкодлúвий—вредный.

Шкодця—(акт. сл.) вредитель.

Тою Маховською, шкодцю і розорителя отчизни, на голову поразилем. Петро Дорошенко.

Школа—синагога; школа; умъ.

Школя́р—ученикъ; педантъ.

Школярка—ученица.

Школя́рство—ученичество, ученики; педантство. безтолковые схоластики.

Школяреький—школьническій, педантскій.

Шкря́бати—царапать.

Шкýла—скула.

Шкулявий—скулистый.

Шкýра — 1) кожа. *Він мені залив за шкуру сала.* т. е. сильно надосолилъ. Иронія. *Іх же салом та по їх же шкурі й мажуть.* Посл. 2) Непотребная женщина. *Хиба то дівка—то шкура.*

Шкурàт, шкурàток — старая засохшая кожа. *Дметьця, мов шкурат на огні.* Посл.

Шкурáтяний—кожанный.

Шкуратяним капшуком чваниться.

Шкýта, шкòта—родъ рѣчнаго судна.

Шлейка—нѣмецкая упряжь вмѣсто хомута. *Пара коней у шлейках.*

Шлёнка — силезской породы овцы; шерсть оныхъ.

Шлёнск—Силезія.

Шлик, шличок — коническая, высокая барашковая шапка.

За гордостю, за пишностю з глави шлика нездиймали. Дума.

Шліхви, шліфи—эполеты.

Шлунок—горло, желудокъ.

По третій чарці скинули на шлунок. Макаревський.

Шлюб—1) бракъ, вѣнчальный обрядъ. *Чи станеш ти дивчино зо мною до шлюбу?* 2) Обѣтъ, обѣщаніе. *Добрим словом і шлюбом себе обязавши.* Справа о Грековичѣ 1605 р.

Шлюбний—вѣнчальный, брачный.

Шлюбник—женихъ.

Шлюбниця—невѣста.

Шлюндра—неряха.

Шлюха—потаскуха.

Шлях — большая дорога, почтовый трактъ.

Гей од Висли до Київа пробитиї шляхи
Завладали неправдиво нашим краем Ляхи. Пѣс.

Шляхетний — дворянскій, благородный, честный.

Шляхетник—безземельный дворянинъ.

Шляхетство — дворянство, дворянское званіе.

Шляхта—сословіе дворянъ; правилигированное сословіе.

Шляхтич—дворянинъ.

Шляхтянка—дворянка.

Шмагати—бить чѣмъ либо.

Шмарагд—смарагдъ.

Шмальцуга—смола изъ сосны.

Шмарований—мазанный.

Шмаровати—мазать.

Шмаровоза—подмазыватель возовъ; неопрятный человѣкъ.

Шматок — 1) кусокъ, часть, отрывокъ, отрѣзокъ. 2) Часть *отари*, т. е. овечьяго стада.

Шмаття—лохмотья, тряпки.

Шматувати—раздѣлять на части.

Шмерка—дерево Pinus Picea L.; иначе по Украински—*свирка, свиркове дерево.*

Шмига—чмига. См. Ч.

Шмиглятй—метаться, бѣгать, соваться.

Знай шмигляе, наливае. Шевченко.

Шмигнути—внезапно убраться, уйти.

Шморгати—тереть.

Шморгатися-тьця — совокупляться съ женщиною.

Шморгнути=шмигнути. См. выше.

З прогоничa зуздрів, дірку,
Тай шморгнув із хати.
Артемовський.

Шмуга—рана отъ удара.

Шмукляр—позументный мастеръ.

Шнипорити—понимать, смыслить.

Шнур—(старинная линейная мѣра, называемая *хелминська)* 10 прентовъ, или 100 прентиковъ, или 75 локтей, 63 аршина.

Шнуровиця—корсетъ, шнуровка.

Шо?—что? что такое?

Шоб—чтобы.

Шовк—шелкъ.

Шовкова трава—трава Phalaris arundinacea L. Var. picta.

Шовковий—шелковый.

Шовковина—шелковина.

Шовкун—шелковичное или тутовое дерево Morus alba, nigra, rubra.

Шовкун—безплодное шелковое дерево.

Шокати—говорить какъ старый беззубый человѣкъ.

Шоланда—берлина, барка.

Шолопай—зѣвака, простакъ, невѣжда.

Усі мовчять! Гай, гай які щолопаї. Гребінка.

Шолопути, шалопути—такъ называются малороссійскіе сектанты живущіе въ южной части Полтавской и Екатеринославской губерній; секта эта очень малоизвѣстна, все что объ ней извѣстно желающіе могутъ прочесть „въ Кіевскомъ Телеграфѣ" въ реферАтѣ И. Левицкаго и въ статьѣ „*Нѣсколько словъ объ шалопутахъ.*" Ф. Пискунова, тоже въ Кіевск. Телегр за 1874 № 101.

Шолопутіти — обманывать зѣвакъ, простаковъ.

Шолопутня, шолопутнява—плутовство. *Циганську шолопутняву бачиш.*

Шолудивий—паршивый.

Шолуді—1) парши. 2) жолуди.

Шолудівник—раст. Pedicularis comosa L.

Шопа—сарай.

Шори—*убрать в шори*—значитъ взять въ руки, прибрать, одурачить.

Шось—что-то.

Шост—шестъ, жердь.

Шпада—шпага.

Військо свое флинтами, пистолетами, шпадами, палашами німецькими наповнивши. Величко.

Шпак—скворецъ.

Шпаковий—скворцовый.

Шпаковня—1) казематы, темница. 2) Клѣтка для скворцовъ. 3) Дупло скворцовъ въ ямѣ или безводномъ колодязѣ или въ стволахъ вѣковыхъ деревьевъ.

Шпаковний—казематный, дуплистый.

Шпаргал—старая исписанная бумага.

Шпаргальниця—1) складъ старой исписанной бумаги. 2) Собирательница старыхъ бумагъ

Шпаргальний—старобумажный.

Шпаргальник—собиратель старыхъ бумагъ.

Шпаргалити—бросать, швырять.

В грубу так таки і впре шпаргами все. Артемовський.

Шпари—1) трещины. 2) Онѣмѣніе пальцевъ отъ мороза. 3) Пальцы. 4) Кроквы, стропила на кровлѣ.

Шпарити—1) морозить. 2) Наполнять, приневоливать, бить, допекать.

Шпаркий—скорый, быстрый, живой.

Шпарко—нар. вдругъ, скоро, немедленно, сейчасъ.

Шпарун—подпорка.

Шпаруни коло хати скрізь.

Шпеник—конецъ стрѣлы или вообще острія.

Шпенити—обезобразить, поносить, бранить.

Шпетний—скаредный. (Берында).

Шпетно, шпетненько — нар. аккуратно, аккуратненько.

Шпетность, неохендозство — безобразіе.

Шпигнути—уколоть, кольнуть.

Шпигон—шпіонъ.

Шпигонка—шпіонка.

Шпигунка—колька.

Шпиклірж—подвальная дверь.

Шпилечок—возвышеніе, бугоръ.

Шпилька—булавка.

Шпилястий—остроконечный, готическій

Шпинат—растеніе Spinacia oleracea Mill.

Шпирнути=**шпигнути**. См. выше.

Шпиталь—госпиталь.

Шпіг—лазутчикъ, сыщикъ.

Шпіговати—лазутничать, шпіонничать.

Шпіль—вершина, остріе.

Шпіровати—драть, мучить.

Шпонька—запонка.

Шпорин—мелкая стелющаяся по землѣ травка Polygonum aviculare L. (?)

Шпувати—блевать; волноваться. *Море шпуе, хурія буде.*

Шиуги—желѣзныя полосы или шины.

Шпуйний—сильный, пронзительный (о вѣтрѣ).

Шиундри—часть тѣла животнаго между спиною и реберъ.

Шпунт — деревянная затычка, втулка въ днѣ бочки.

Шпунтовати—1) заткнуть цыру. 2) Запереться.

Сам комендант в замку зашпунтовався Величко.

Шпурляти—бросать, швырять.

Шпурнути—бросить, кинуть.

Шрам—рубецъ.

Штаба—металическая полоса.

Штандари—подпечье.

Штахета—рѣшетка.

Штаподран—растеніе Azalica pontica L.; иначе по-Украински—*драпустан*.

Шти—6 (шесть).

Штилі—вилы.

Штиль—стиль, строй, родъ, образъ.

Штимоватий—имѣющій пробѣлы, имѣющій голыя, непокрытыя шерстью мѣста (о животныхъ).

Штирі—(4) четыре.

Штиркати—колоть.

Штирхонути=**шпигнути**. См. выше.

Штіб—орденъ въ архитектурѣ.

Штовкати, штовхати—толкать, совать, пырять.

Штовхнути—толкнуть.

Штрикнути=**шпигнути**. См. выше.

Штука — 1) что нибуть странное, не совсѣмъ понятное. 2) Пушка.

З трех штук полевих—(армат) гасло вчинено. Величко.

Штунда—нововозникшая, подобно шалопутамъ, малороссійскѣя религіозная секта между жителями Одесскаго и Ананьевскаго уѣздовъ Херсонской губ. Секта эта отвергаетъ почитаніе иконъ и проч.

Штуцерь—франтъ, щоголь.

Штучний—искуственный.

Шубовснути—упасть съ шумомъ въ воду.

Шубовсть!—междоиметіе бултыхъ!

Шувар=**аер**. См. *А*.

Шуга!—а кишъ!

Ой, шуги в луги, райські пташки. Колядка

Шугалія—большая лодка.

А роблять окренти, корабелі і гемії, каторги, обшивні, струги й шугалії. Также особно роблять липи й байдаки, шкути, дуби, лоді, човни, і плавники. Климентій около 1700 г.

Шугнути—начать что, подняться вверхъ.

Як шугне грозою.

Шуйбіч—лѣвая сторона.

Шуйбічний—лѣвосторонній.

Шукайка, шукака, шукайниця—ищейка.

Шуканина, шукание—искательство исканіе.

Шукати—искать.

Шулики—сухія лепешки съ макомъ и медомъ дѣлаемыя въ день 40 Мучениковъ 9 марта.

Шулік — придаточный, неразвившійся качанъ капусты.

Шуліка, шулік, шуляк, шульнік—коршунъ.

Шульга—лѣвша.

Шуляк—(Галицк. сл.) родъ рыбы.

Шумиха—мишура; сусальное книжное золото.

Шумний—веселый, рѣзвый.

Взяв він жінку шумну, младу, що вичеше сиву браду. Пѣс.

Шумно=**шатно**. См. выше.

Шумовати—пѣниться. *Шумуе горілка.*

Шуп—смыслъ, понятіе.

Шупити—смыслить, понимать.

Шура—амбаръ.

Шурм—бунтъ, возстаніе, волненіе, безпорядки.

Шурмовати—бушевать.

Шу́рхнути — 1) зашелестѣть. взлетѣть. 3) Уйти.

Шуря́к—женинъ братъ.

Шусть!—межд. шасть!

Шуткова́ння—шутки

Шуткова́ти—шутить.

Шушо́н, шушу́н—родъ капота.

Щ.

Щавель водяний—растенiе Rumex Hydrolapathum L.

Щавель кіньский—растенiе Rumex obtusifolius L.

Щавель на́ський—R. Acetosa L.

Щавух заячий—раст. Oxalis acetosella L.

Ща́док—отдаленный потомокъ.

Щасли́вость—счастіе.

Жадаемо помисьльних щасливостей. 1720 г.

Щасни́ця—счасливецъ.

Щасте—счастіе.

Щасти́ти—благопріятствовать.

Щебета́ти—щебетать, рѣзво разсказывать.

Щебетли́вий—болтливый.

Доню, пташка моя, щебетлива.

Щебету́н—болтунъ.

Щебету́ха—болтунья.

Ще́дрий вечір—канунъ Новаго Года, 31-е Декабря.

Ще́дрик, Багата Кутя—Щедрий вечір.

Щедрівки—пѣсни которыя поютъ подъ Новый Годъ, вотъ напр. одна изъ нихъ.

В чистім полі да намет стоїть,
Щедрий вечор, добрий вечор,
Добрим людям да на здоровья!
Під тим наметом пан N сидить,
Держіть коня да за поводья,
Держить хорта да на ретязі,
Держить сокола да наручeньках.
Пустив коня в чисте поле,
Пустив хорта в темні ліси,
Пустив сокола по під небеса;
І кінь біжить. пару коней мчить,
І хорт біжить; заенька мчить,
І сокіл летить і утінку мчить,
Тож панну N да на кушанья
Добрим людям да на здоровья,

Щедрова́ти—пѣть подъ окнами поздравительную пѣсню съ Новымъ Годомъ.

Щедрувальник—пѣвецъ *щедрівок.*

Ще́лепи—челюсти.

Розявляе свої щелепи, щоб у роті поковиряти. П. Ратай.

Щемелива—растенiе Pulmonaria officinalis L.

Щентити—уничтожать совершенно.

Щеня́, щеня́тко, щеню́к—щенокъ.

Ще́пина — балка, связывающая снизу стропила.

Щеплува́тий—тощій, худощавый.

Щеплува́тость—худощавость.

Щѐрб, щѐрба, щѐрбина—1) пища Запорожцевъ изъ квашенной жидковаренной муки житной съ рыбою. 2) Вызубрина.

Щербак—тупой вызубренный ножъ.

Щербатий—вызубренный.

Щербець=чебрець. См. *Ч.*

Ще-сѐрце — *на тще серце*—значитъ на тощакъ.

Щерт—сгребаніе мѣры, гребло.

Міра орлїонна муки в щерт без верха Маркович.

Щиголь—щигленокъ.

Щи́колоток—изгибъ у пальца.

Щили́на—щель, скважина.

Щи́льне—нар. безскважно.

Щи́навка—1) клещатый жукъ, насѣкомое Staphilinus. 2) Взяточникъ, плутъ.

Щи́навка водяна—насѣкомое Ditisius.

Щипець—растенiе Festuca ovina L; иначе по-Украински—*тонконіг.*

Щи́пка—*щипки дати*—значитъ пощипать.

Щир, щурій, щурець, щур, щириця—растеніе Amaranthus retroflexus L.

Щирей, щириця—раст. Amaranthus Blitum L.

Щирий — чистый, искренній, прямой, истинный, подлинный, настоящій, ревностный, роскошный.

Щирозлотий—настоящій золотой.

Щиро—нар, искренно.

Щиросердно—нар. чистосердечно.

Щирость—искренность.

Щиростний—справедливый, неподдѣльный.

Щиростность=щирость. См. выше.

Щиростє — нар. вѣрно, справедливо, искренно.

Щититися-тьця — защищаться, ограждаться.

Щитячися привілеgіями обрали собі Гетьмана. Величко.

Щівник, дика гречка, щавій, щевій—растеніе Rumex acetosa.

Щільний — плотно прилегающій, безскважный.

Щильно=щильнє. См. выше.

Щільность—безскважность.

Щіточки—Dipsacus sylvestris.

Щічки—щечки.

Щò?—южнорусскій плеоназмъ **а?** что? сколько.

Коли що, або що: то нехай мені Бо'знащо, а не тілько що.

Щов ёго служок, що волів, що грошей, той не перелічиш всёго.

Щоб—союзъ чтобы. *Щоб і дух твій не пах.*

Щовечір, щовечора—нар. каждый вечеръ.

Щоденний—ежедневный.

Що-день, що-дня—нар. ежеднвно.

Щодробривость—(акт. сл.) щедрость.

Що-ночі, щонічно, щоночно—нар. каждую ночь.

Що-ранку—нар. каждое утро.

Що-року, щорочнє—нар. ежегодно.

Щорочний—ежегодній.

Щось—что-то.

Щочасний—всегдашній.

Щуд—1) чудо. 2) уродъ. *Аки щуд який чорний в обозі хождаху.* Величко.

Щулити—прижимать, опускать что. *Цуцик щулить вухи.*

Щупак—щука.

Рібовчик Їде, віз риби везе:
Батькові щупак, матері щупак,
А дітинятам по щупачинятам. Пѣс.

Щуплий—нѣжный, тонкій, худощавый, невзрачный, малый, слабоватый.

Щур—птичка Merops apicter.

Щурик—Amar (fulva).

Щє—еще.

Э.

Э—э, оно еще имѣетъ другую форму є, которая въ противоположность первой формѣ э ставится всегда въ концѣ словъ, напр. *синє, чорнє* и т. д; въ началѣ же словъ всегда употреблялась первая форма э.

Эвасія — (акт. сл. evasia оправданіе, объясненіе дѣла.

Эвект, эвекта=евект. См. *Е.*

Эвікція—(акт. сл.) обезпеченіе (долга, платежа) какимъ-либо не движимымъ имуществомъ.

Эвінковати—(акт. сл.) обезпечить долгъ имѣніемъ; поручиться.

Эге!—межд. да, да! какъ бы не такъ то-то! такъ-ли?

Эге! ухопив шилом патоки. Посл.

Эгекати—агакать.

Эксактор—(акт. сл.) сборщикъ податей.

Экскуза— (акт. сл. excusatio) извиненіе.

При такій экскузі; иж тое сталося ненарочне, Величко.

Экскузоватися-тьця—извиняться.

Элекційний—избирательный.

Элекція—(лат. сл. electio) избраніе.

Эмбарь—амбарь, сарай.

Эмбарний—анбарный.

Эн—вотъ, вотъ гдѣ.

Эн-геть—далеко.

Энварь—(Галицк. сл.) январь.

Энварьский—январскій.

Эрихоньска рожа—растеніе Anastalica hierochuntica L.; иначе по-Украински—*ручка Божоï матері.*

Эрра́та—(лат. сл.) ошибка, промахъ, пропускъ.

Эстрогон—растеніе Artemisia Dracunculus L.; иначе по-Украински—*туригун.*

Эть—вѣдь. *Эть тут пробув ти не годок.*

Эч!—ишь, смотри!

Эч-як!—ишь какъ!

Эч-який—ишь какой!

Ю.

Ю—предлогъ у, въ.

Ювеліра—ювелиръ.

Юга—тепло, теплый вѣтеръ, зной, жаръ.

Югівець—южанинъ, Малороссъ, Червонорусъ.

Югівський—малороссійско-червонорусскій, южнорусскій.

Югнути—шмыгнуть, нырнуть, выскочить.

Юговий—1) южный. 2) Знойный, жаркій, жгучій.

Юго-руський—южнорусскій. *Словниця Украïнськоï (або юговоï руськоï) мови праця Ф. Піскунова.*

Юда—негодяй, предатель, Іуда.

Южак, юговець=**югівець.** См. выше.

Южевий, южовий=**юговий.** См. выше.

Юзефка—растеніе Hyssopus officinalis L.; иначе по-Украински—*гиссоп, їзул.*

Юла́—1) вертлявая женщина. 2) Родъ игры въ деньги, посредствомъ особаго волчка.

Юлити—вертѣться, метаться, лазить.

Юлиця—улица, уличное сборище; уменьш. *улонька.*

Юлиця охотниця, та до сліз доводниця. Посл.

Юлкий—вертлявый.

Юлка—волчокъ.

Юмір—юморъ.

Юмірний, юмористичній—юмористическій.

Юн—налимъ.

Юнак—(новосербск. сл.) молодецъ, парень, козакъ.

Юнарь—рыбакъ-налимникъ.

Юна́цький—молодецкій.

Юнацьство—молодечество, козацкая ухватка, хвастовство, самохвальство.

Юначка—молодая дѣвица.

Юначний, юначій—юношескій.

Юначесьство—юношество.

Юпка, юпчи́на—фуфайка, кофта; кофточка.

Юрба́; юрбиця—толпа, стая.

Юрда́—збоины изъ конопляного сѣмени.

Юригельт, юргельт—годовое жалованье, пенсія, отъ Нѣмецкаго Jahrgeld и Польскаго Jurgield

Маючи в дворах своïх сторожу сердюцькую, которим плачували роковий юригельт. Лѣт. Самов. 78.

Юри́ста—законникъ, прововѣдъ, адвокатъ.

Юристичний—юридическій.

Юристевне—нар. юридически.

Юри́ти—дуться, сердиться, шалить.

Дідона дуже заюрила,
Горщок з вареною розбила.
І. Котляревський.

Юркó, Юрась—Георгій, Егорка.

Юрливий—вертлявый.

Юрлити=юрити. См. выше.

Юрма—толпа, ватага, отрядъ, дружина. сборище.

Юрмитися-тьця—толпиться.

Юрность—похоть, разсвирѣпѣніе, своеволіе, иначе по-Украински—*пещота, роспуста, вшетечность, своволя, прекві́нтоване.* Берында.

Юрта=юрба. См. выше.

Юртоватися=юрмитися. См. выше.

Юхà, юшкà—уха, супъ, жижи.

Юхатий — ушатый, имѣющій большіе уши.

Юхи, ухи вухи—уши.

Юхта—юфта.

Юхтóвий—юфтовый.

Юшити — (глаг. средн.) выступать въ большомъ количествѣ, появляться (о крови, о жидкостяхъ.)

Юшитися-тьця—литься.

Юща—гуща.

Я.

Ябко, яблуко—яблоко.

Яблуня—яблоня Pyrus malus.
Яблучко від яблоньки не далеко відкотитьця.

Явдóха, Явдóшка — Евдокія, Авдотья. *От Явдохи* (1 Марта) *починаетьця оранка на ярину.* Гатцук.

Явзà—самолюбіе.

Явзатися-тьця—любить только себя.

Явзач—эгоистъ, самолюбецъ.

Явір, явор, яворенько — дерево Acer Pseudoplatanus L.
Стоїть явір над водою,
В воду похилився. Пѣс.

Явтух—Евтихій. *Явтух рябка все знай по жижках чеше.* Артемовський.

Яга—вѣдьма.

Ягидки—растеніе Daphne Mezereum L.; иначе по-Украински—*вовче лико.*

Ягідник—растеніе Fragaria Vesca L.

Яглиця—растеніе Aegopodium podagraria L.; иначе по-Украински—*снітка.*

Ягни—родъ кушанья.

Ягниця—овечка.

Ягнусик—крупное монисто съ дукатами.

Ягнятко, ягняточко—ягненокъ, ягненочекъ.

Ягода=суниця. См. *С.*

Язик—переводчикъ, драгоманъ; плѣнникъ.

Язикатий—говорливый.

Язиковати — переводить, шпіоничать, сплётничать; болтать чепуху.

Язички—растеніе Veronica longiffolia L.

Язичник — растеніе Ophioglossum vulgatum L. „*Язичник погане зілле, коли воно в господі, то буде мім людьми лайка.*" Народ. погов.

Як—какъ. *Як дерево зотнуть, каждий тріски збірае* Погов. *Як есть то шелесть; як нема, то сквересть.* Погов.

Як-кольвек—(приказ. сл.) какъ бы то ни было, но то вѣрно. *Як-кольвек теди есть, то уже певно....* Величко.

Як-мога, яко-мога—нар. сколько можно, сколько силы.
Яко-мога старався его з тої тісноти увольнити. Величко.

Який—какой. *Який дідько печений такий і верений.—Який Сава така ему й слава.* Погов.

Який-кольвек—какой нибудь.

Якийсь-я—какой то.
Яків, Якусь—Яковъ, Яша.
Якові?—каково?
Яктан—вогнутая турецкая сабля.
Ялина, ялинка—1) шесть, багоръ. 2) Елка, ель, Pinus Abies L.
Ялібно, слобно—нар. нрпстойно.
Ялмужна—(акт. сл.) милостыня, подаяніе.
Ялова бузина—раст. Sambucus Ebulus L
Яловець -можевельникъ Iüniperus communis L.
Яловиця—яловая корова, т. е. неимѣвшая еще приплода.
Яловичина—говядина. *Наварили борщу з яловичиною.*
Ялівник—(Галицк. сл.) 1) корови и телята. 2) Thalictrum angustifolium Iacq.; иначе по-Украински — *меду ниця.*
Ялозити—пачкать.
Яломок—скуфія, круглая шапка валенная изъ коровьей шерсти.
Яма—могила.
Ямлити, наямлити—купить, накупить. *Наямлив товар.* Макаровський.
Ян, Янчик—(Галицк.) Иванъ, Ванюша.
Яндрола—большая глиняная миска.
Янигарка—родъ ружья.
Яр, ярок, ярочок—оврагъ, овражокъ.
Ярема, Яремко—Іеремія. *На пророка Яреми (1-го мая) починаетця сівба ярини пооранках, які підняті з осени на зяб.* Гатцук.
Ярепуд=ерепуд. См. *Е.*
Ярепудовий—(въ шутку) безпокойный.
Яріга, яріза,ярижник—1) чиновникъ, взяточникъ, стяжатель, лихоимецъ. 2) Сыщикъ.
Ярий—весенній, лѣтній.
Віночок із ярої рути. Народ. пѣс.
Ярий базник—растаніе Syringa vulgaris.
Ярина, ярина— 1) Яровой хлѣбъ. 2) Разная огородная зелень. *Саранча усю ярину зъїла.* Маркович.
Ярка—1) однолѣтняя овца. 2) Яровой хлѣбъ. яровая пшеница.
Ярковатий—дольный.
Завалом ярковате поле зеленіє молодими хлібами. Куліш.
Ярмалка, ярмарок—ярмарка.
Ярмарковати—производить торговлю на ярмаркахъ.
Ярмарковий—все что куплено на ярмаркѣ, Гостинецъ, подарокъ купленный на ярмаркѣ.
Ярмиз—безпорядокъ, непріятность.
Юнона повернула, щоб зараз учинить ярмиз. Котляревський.
Ярмо, ярем—иго.
Ярмолой—ирмологій нотнаго пѣнія.
Яровати—яриться.
Ярословий—яростный, злобный, бѣшенный.
Ярчук — собака съ волчьимъ зубомъ, *таку мае натуру, що й од чорта устереже і відьму задавить; хоч яку мару чуттєм почуе.* А. Стороженко.
Ярь—весна.
Ярь наш отець і мати; хто не поле, небуде збірати. Погов.
Ясень—дерево Fraxinus excelsior; иначе по-Украински—*фрасен.*
Ясенець—растеніе Dentaria bulbifera L. по Симеренку, а по мнѣнію проф. Роговича назв. *ясенець* относится къ раст. Dictamnus Fraxinella L.
Ясир—плѣнъ, въ собирательномъ смыслѣ; извѣстное число плѣнниковъ! +
Хан у Крим повернув, набравши ясиру Лѣт. Самов.
Аби добитими лупами, зобичами і ясирами, не отягчатися. Величко.
Яска, ясочка—звѣзда, звѣздочка.
Очі, як ясочки заграли. Квітка.

Яскиня—(авт. сл.) пещера, вертепъ. *Спящу ми в мойій темній яскині в дебрі*. Величко.

Яскравий—сверкающій, блестящій.

Ясли—десны; ясли.

Ясний—свѣтлый.

Ясно—1) ясная погода. 2) Нар. свѣтло. видно. 3) Свѣтъ, освѣщеніе.

Ясновельможний — высокопревосходительный.

Ясновельможность — Высокопревосходительство; президентскій или гетманскій титулъ. ибо гетмановъ титуловали: *Ваша Ясновельможность*.

Ясность—свѣтлость.

Ясовати, ясувати—салютовать, воздавать честь; объявлять, публиковать, отк   ть тайну.

Ясокір, осокір—осина; иначе по-Украински—*осика, осичина*.

Яса — 1) салютъ, залпъ, почесть. 2) Огласка, опубликованіе; *ясу воздавати*—салютовать.

„*Ой Хмелю*", *каже, Хмелику!*
Вчинав еси ясу
I по між панами великую трусу. Пѣс.

Ястер, гайстер—раст. Aster chinensis L.

Ясь, Ясько—**Яцько.** См. ниже.

Ятер—верша.

Ятка, яточка—палатка; лабазъ.

Ятритися—съ предл. *за, ров*, гл. недост. 1) Гноиться, пухнуть. 2) Сердиться, злобиться.

Ятрівка—своячница, невѣстка, жена деверная, т. е. мужнина брата.

Ятряний—сильный, страшный. *Ятряний пожиреъ огонь*. I. Верхратський.

Яцинт—гіацинтъ, растеніе и цвѣтокъ Hyacinthus.

Яць, Яцько—Яковъ, Яша.

Ячати, ячяти—кричать по лебединому.

Чи то гуси кричять,
Чи лебеді ячать,
Чи ушкали гудуть,
Чи може козаки
Дніпром ідуть. Народ. дума.

Ячити—тихо дѣйствовать, отходить. *Ви помаленьку ячите*.

Ячмінь—ячмень Hordeum vulgare L.; иначе по-Украински—*ордв, ячмень голий*, H. Vulgaris L.; var. nudum.

ОПЕЧАТКИ.

НАПЕЧАТАНО:	СЛѢДУЕТЪ БЫТЬ:
А.	
Страница — строка — столбецъ	
3 — 23 — 1	
Та своїй ниві.	*Та на своїй ниві.*
5 — 4 — 1	
Приминіе.	Примиреніе.
Активане—	**Актикованне**—
Акторат—(акт. сл. Áctoratus, actoratus).	**Акторат**—(акт. сл. actorat, actoratus).
Ангельскій=**Аgелянський.**	**Анgельский**=**анgелянський.**
Б.	
9 — 30 — 1	
mygdalus.	Amygdalus.
Банни—	**Банний**—
Безеумлінпя—	**Безсумління**—
В.	
Верск—	**Вереск**—
Війся—	**Війя**—
Всипля́ти—	**Всипля́ти**—
G.	
Gра́ти, gратованнея-є—	**Gра̀ти, gр тованне-я**—
Г.	
Габелковий—сафьянный (?)	**Габелковий**—каблуковый, на высокихъ коркахъ.
47 — 26 — 1	
Сильеръ.	Сильфъ.
„ — 18 — 2	
Да Нін риби їсти,	*На Дін риби їсти,*
49 — 35 — 1	
Притоны рыбаловъ,	Притоны рыболововъ,
Гвер—(Гуцульск. сл.) киверъ.	**Гвер**—(Гуцульск. сл.) ружье.

50 — 41 и 42 — 2.	
Вонной республики	Военной республики
Военний министръ.	Военный министръ.
4 — 27 — 2	
штатя.	Плата.
Гостівник—ра.тепіе Geranium sanguium L.	**Гостівник**—растеніе Geranium sanguineum L.

Д.

Деревій—раст. Achellea millifolmum L.	**Деревій**—растеніе Achillea millifolium L.
Діворта—(акт. сл. givortium).	**Діворта**—(акт. сл. divortium).

Е.

Едностні краї, едності землі—	**Едностні краї, едностні землі**—
Езуїтский—	**Езуїтський**—

Ж.

Жлнір—	**Жолнір**—
Жрстокий—	**Жорстокий**—

З.

Зостум—	**Застум**—
Збіг—бѣглецъ, дезертиртиръ.	**Збіг**—бѣглецъ, дезертиръ.
Збувати—съ рукъ сбить.	**Збувати**—съ рукъ сбыть.
Здабутний—	**Здобутний**—
Зімний—холодний.	**Зімний**—холодный.

К.

Контина—келія (?)	**Контина**—келія, образцой уголъ.
Курнка—	**Куріпка**—

Л.

Лкгкодух—	**Легкодух**—
Кйшки—	**Лйшки**—

М.

Маре—	**Марс—**
Миколайці—раст. Neotta N. dus avis L.	**Миколайці**—раст. Neottia nidus avis L
Маноксйла—	**Маноксйла—**
Мурму́р—	**Мурму́т—**

Н.

Навиршки -	**Паввширшки—**
Навязка—вознаграждиніе.	**Навязка**—вознагражденіе.
На́дити—приманивать,	**На́дити**—приманывать,
евпокій—	**Невпокій—**
М̓ежелі==ніж.	**Не́желі==ніж.**
Страница—151 строка—28 столбецъ 2. Невежливо.	Невѣжливо.
„ — 35 — „ Прилоготельно	Прилагательное
Неошкульний—	**Неошкульний—**
Наз̀овина—	**Низ̀овина—**

О.

Овіршописати — описать что въ стинахъ.	**Овіршописати** — описать что въ стихахъ.
Одкасник—растеніе Asperugo qallioides M. B.	**Одкасник** — раст. Asperugo gallioideis M. B.
Одхильний—уклоняющійся, одстающій.	**Одхильний**—уклоняющійся. отстающій.
Окорм — провіантъ. *Почали незаконні окорми і намитки вимигати.* Куліш.	**Окорм** — провіантъ. *Почали незаконні окорми і напитки вимагати.* **Куліш.**
Орляк—растеніе папоротникъ ptris, aquilina L.	**Орляк**-растеніе папоротникъ Pteris aquilina L.
рля́нка—	**Орля́нка--**
Оосить,	**Осить,**
Огец—	**Оцет—**

П.

Паламарівна—поломарская дочь.	**Паламарівна**—пономарская дочь.
Памя́нський—	**Памя́нський—**
181 — 21 — 2 *Перевела з бурьяну,*	*Перевесла з бурьяну,*
Перего́дам—	**Перего́дом—**

Перополаханий—	**Переполоханий—**
Підварóбочій—	**Підпарòбочий—**
190 — 33 — 1	
Plenipotentio generaiis	Plenipotentio generalis
Пòбризки—бризги.	**Пóбризки**—брызги.
Повиновáцтв—	**Повиновàцтво—**
Пострагáти—	**Пострачàти—**
Послàсти—	**Поклáсти—**
Покрáщати—	**Покрáщати—**
Потлумити—	**Потлумити—**

Р.

Реэстрованнє—	**Реестрованнє—**
Рúга—	**Рúса—**
Розшáрнати—	**Розшàрпати—**

С.

244 — 37 — 1	
Spermaleti	Spermaceti
244 — 11 — 2	
Город заило.	*Город запалило.*
трáта—	**Стрàта—**
трáтити—	**Стрáтити—**
Сумованнє, сумòта—	**Сумованнє, сумóта—**
Сченурляти—	**Счепурлáти—**

Т.

Табачка — растенiе Ranunculus scelerutus.	**Табачка**—растенiе Ranunculus sceleratus.
Тарифа—(акт. сл. toryffa).	**Тарифа**—(акт. сл. taryffa).
262 — 10 — 1	
Зикне тих	*Зникне тих*

У.

Уклонитися-тьця—	**Уклонитися-тьця—**
Учóркати—	**Учòдропати—**

Х.

Хúтати—	**Хúтати—**
Хлю́лпатися—	**Хлю́патися—**

Ц.

Цеесарь—	**Цесарь—**

Ч.

Чака—шинель.	**Чака**—каска.
Чсчуга—	**Чечуга—**

Я.

Янйгарка —	**Янйчарка—**